Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
21 A
P5

Digitized by Google

L. IX. m. 7. f. 2
Cucl. Cappuccino
I B 18

12. 1. f. 3

L.IX.M.1.2

2.1.63

Digitized by Google

12-21-43-5

I

FFIV

Digitized by Google

12-21-A-5

DE COMPONENDORVM MISCENDORVMQVE Medicamentorum ratione Libri quatuor,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Iam recens recogniti, Leonharto Fuchsio autore.

Accessit locuples rerum & verborum in his memorabilium Index.

BIBLIOTECA NAZIONALE ORD. PRAED.

MATVRA.

LVGDVNI,

Apud Ioannem Frellonium.

M. D. LXI.

LECTORI S.

Quum olim tres tantum, & breues admodum, ea de re libri à Leonharto Fuchsio, Medico, & Scholæ Tubingensis professore publico editi essent, nunc illis vnus, qui ordine secundus est, Medicamentarius, vel, vt Medicorum vulgus loquitur, Dispensatorium dictus accessit, Pharmacopœis longè vtilissimus, quòd in eo compositiones hodie vsitatæ omnes correctæ, & ab erroribus sanè multis purgatæ referantur.

RERVM ET VERBORVM IN LIBRIS DE COMPOSITIONE MEDICAMENTORVM D. Leonharti Fuchsij, præcipuè memorabilium, Index.

Brotanum 15. vstum 227
Abrotoni & dictamni eædem vires 448
Absinthium 55. Iecori gratum 278. Ponticum 16. 703. Romanum 610
Acatia 339. Officinarum 74. 92. 566. vera 99. pro hypocistide vtendum 215
Acantha Arabica, Sucaha & spina alba, easdem vires obtinent 216
Acanthus vel acantha 16
Acetabulum geminum 16
Acetosa 424
Acetum album 96. 578. Sciliticum 599
Acorus 78. conditus 547. Indicus 402
Acori adulterini vsus quando permittendus medico 79
Acoro pro amomo vtendum 49
Actuarius quando vixerit 290
Actuarij locus emendatus 317

Adamas quomodo rumpatur 195. eiusdem vires ibidem
Adeps 138. quomodo reponenda 15
Adipis & pinguedinis discrimen 138
Adipum præparatio 763
Adiantum 17. album ibidem & 594. nigrum 463
Adlerstein 195
Aduersariorum Galeni refutatio 254
Adurentia 243
Aera 16
Aereolum 311
Aeris flos 151. squama 152
ἀεριζόμενα 201
Aerugo 744. æris duplex 150. æris fossilis & rasilis 150. 151. fictitia triplex 151
Aes crematum ibid. vstum officinarum improbatum 151. 244. non lotum ibidem
Aetij locus de Theriaca expensus 340
Aetites 194. eius vires ibidem
Affodillus officinarum lilij species 89
Agallochun 129. 231. 233.
Agaricum 79
Agaricum trochiscatum 635
Agarici duo genera 287. pondus ibidem. vires ibidem
Agarus amnis & vrbs Sarmatiæ 286
Ageratum 441
Aggregatiua 529

ἄγνος herba 17
Agnus castus 16.36.58
Agresta 97.566.632
Agtimonia 441. Auicennæ 25
Agrippa 704
Agstein 209
Aidstein ibidem
Aiuga, siue abiga 17.22
Alabasta, Alabaster, Alabastrites 125
Albatecha 639
Album Græcum 147
Alchekengi 26.53
Alleluia 702
Alephangina 526
ἀλεξιφάρμακα 249
ἀλεξιτήρια ibidem
Alindaracarum 332
Alkali 155
Alkarnes 52
Allium 224.250
Allij syluestris radix 94
Aloe 274. 470. in pestilenti constitutione non lauanda 511
Aloes caballina, succocitrina 274. detectus & genera ibidem. lotio cum aromatibus 755, & alia exquisitior & simplex 754. ponderus 178
Alsine 18
Althea 18.24.79.142

Altheæ siue Ebisci radix 250
Alumen 152. 196. capillare à plumoso differt 152. Catinæ. 153. concretum duplex 152. crustaceum 153. laterculorum ibidem. plumosum 196. rochæ duplex 152. rotundum triplex 153. scissum, siue scisile 152. talare 153. Zaccarinum 153
Alypum 292
Amara herba 672
Amaracum 224
Amarantus 18
Amatus Lusitanus 114. eiusdem de Lyncurio error 202
ἄμβαρ 209. Auicennæ 192
Ambaris fontes 209
Ambarum ibidem. factitium 211. fuluum ibidem. 211
Ambra 192. citrina, gryscea 104
Ambrunensis 250
Ambustis medentia ibidem
Amethystus 106. eius vires 152. 196. 712
Amiantus 451. 491. 492
Ammi 161
ἄμμιον 348
Ammoniacum 190
ἄμμι
Amomum 325. 489. lignum potius esse quàm semen 48
Amomi semen 48

ἄμπελος 209
Ampelites ibidem
Amygdala dulcia 59. amara ibid.
Amylum 449
Anacardi 60
Anacardina Ioannis Damasceni 389
Anacardium 60
Anachites 195
Anagallidis vsus 18
ἀναστομωτικὰ 239
Anatina pinguedo 138
Andromachus senior Neronis archiatrus 332
ἀνεμοχόρτης 698
Anemone syluestris ibidem
Anethum 18. aridum 229. syluestre 90. viride 223. vstum 224
Aneti flos 40. semen 49
Anguria 469
Anodynum 777
ἀνώδυνα 248. 775
Anserina pinguedo 138
Anthemis 19. 21
Anthera 56
ἄνθος 33
ἄνθραξ 161
Antimonium 194
ἀντιπάθεια 230
Antophyllus 430

ἀντιβαλλόμενα 214
Antali vel antalium 132.714
Antidotus catholica Nicolai Myrepsi 493
cordialis incerti autoris 456. è baccis lauri Razes 389. diaphœnicon Mesues filij 496. Nicolai Myrepsi è gemmis 424
Antidotus episcopi Mesues filij 498. Hamech Mesues filij 499. Hamech altera seu minor 501
Antidotum philonis 779
Antidotus è psyllio Nicolai Myrepsi 479. è rosaceo Zulapio 482. è rosarum ibidem.
Antidotorum concoctionis tempus 774
Antidotorum dolorem sedantium & stupefacientium vsus 775
Antidotorum exhibendorum modus 773
Antidotorum lethalibus aduersantium vsus 768. liquidorum purgantium pondus vsitatum 794. pondus & mensura 773. vsus 790. 791. 796. roborantium liquidorum componendorum ratio 785
Antidotorum veteribus tres differentiæ 768
Antidotum quid Fuchsius adpellet 768. è castorio hactenus rectè paratum non esse 385
Antidota 314. quæ & vnde 768. quando & quibus exhibenda 774
Antidota roborantia duplicia 783

Antidota robur corpori adiicientia liquida 382. solida 404. somnifera 781
Aparine 250. 697
ἄπιφθον 149
ἀφρόνιτρον vox exoleta 173
ἀφρόν νίτρε, siue ἀφρόνιτρον 171
Aphronitron quid 241
Aphronitrum ab aphrolitro an diuersum sit 174
Aphronitrum duplex 171
Aphronitri & salis discrimen 182. 183
Aphroselenus 197. 205
Apium 56. officinarum 24. palustre ibid. & 79. satiuum 19. 49
Apij satiui radix 79. 90
Apij radix 56. 248
ἀποπρωστικὰ 236
Apophlegmatismi 251. 870
Apophlegmatismorum compositionis materia 870. formæ 872. vtendi tempus 871
ἄπυρον 149. 194
Apostolicum cur dictum 742
Aqua anguriæ 469
Aqua mulsa 714
Aqua temperata 243. tepida 776
Aquæ marinæ succedaneum 678
Aquarum & liquidorum ratio 819
Aquariæ cotes 200

Aquaticum nasturtium 24
Aquilegiæ semen 49
Arabicum gummi vnde promanat 339
Arabum doctrina confusa 139. incerta 437
Arabum doctrinam nihil habere certi ac solidi 46. pondera 310. scripta sæpenumero medicis errandi occasionem præbere 46. spodium cannæ intra corpus non assumendum 189
ἀφαυσίνη 241
Arbor lapidosa 198
Ardeæ pinguedo 139
Argentaria 205
Argentarius pyrites 203
Argentum 149
Argentum 165. fusile ibidem. viuum ibidem. vinum factitium & natiuum 165. rubrum 166.
Argenti lithargyrum 167. spuma ibid. spuma candida 241. fulua aureáve 168. 169. spuma sex conficitur modis 168
ἀργιρίτις 168
ἄργυρος χυλὸς 165
Ari radix 79
Ari radice in veri dracunculi penuria vtendum 82. 86
Ari radice pro serpentaria vtuntur officinæ 79
ἀρχύρου 706

Arist

Ariſtolochia 80.longa 161. rotunda 21. 477. tenuis 339
Ariſtolochia quauis vtendum 215
Ariſtolochia rotunda deſtitutæ ſeplaſiæ 80
Armenus, ſiue armeniacus vel armenus lapis 197.eius pondus 297.vires 296
Armoniacum 102.348
Arnabo 426
Arnoldi de Villa noua erratum 353
Aromatica caryophyllata Ioannis Damaſceni 412
Aromatica cur vocata 526. roſata Gabrielis 412
Arrenicum 149
Artemiſia 19
Artimonium 354.eſſe pyrethrum ibidem.
ἀρτίκος 841
Artus iuuantia 235
Aſa dulcis 100.fœtida 101.246.632
Aſarum 80
ἄσβετος 159.196
Aſiæ petræ flos 198
Aſius lapis 198
Aſparagus 241
Aſpalathus 291
Aſperula 698
Aſphaltites lacus Iudææ 208
Aſphaltos 207

Aſple

Asplenon 19.35.587
Aster Atticus 233
Astragalitis 88
ἀστραγαλίτις 153
Astringendi facultates non solum frigidis sed & calidis inesse 236
Athanasia magna Nicolai 350. cur dicta 351
ἀτρακτυλις 319
Attractylis folij succedaneum 318
Atramētum scriptorium 158. 754. 755. sutorium 158
Attrahentia quæ 238
Attrahentium materia duplex ibidem
Augustinus Riccus medicus 177
Auicennæ error detectus 210. 347. 353. locus emendatus 674
Auellana 60. 65
Aurantia, arantia 62. Condita 549
Aurea Alexandrina 314. catapotia cur dicta 508
Aureum malum 62
Aureus 310
Auripigmentum 149. 150. 193. 353
Aurum 149. 409
Axungia 148

B

Baccæ iuniperi 60. lauri eodem
Baccula asparagi æmula 52

Baierſch rublin 333
Βάλανος 843. Balanus Myrepſica 60.63
Balauſtium 40
Balauſtia 365
Balenarum ſemen 192
Baldrath ibidem
Βάλσαμιλαιον 105
Balſamita 19.35.697
Balſamum 317. 447. artificiale chirurgorum 686.687
Bardana 32.348.709
Baſilicon 31.55. tetrapharmacum 718. Macedonicum ibidem
Βάσσαι 76
Batrum 29
Baucia radix 403
Baurach 160.168
Bdellium 112. Arabicum 114. Indicum, Scythicum ibidem
Bechius 647
Bedarungi 391
Bedeguardi 36.604
Behen 81.294.298.370. Alba & rubra 323
Behen albæ & rubeæ radices noſtratium officinarum non eſſe legitimas 81
Behen ſuccedaneum 216.324
Belemites 395
Beletzici, Bellerici 163
Bellerici, flaui, indi, myrobalani conditi 550

Belliculi 715
Beltzoe, Beltzoin, Beltzuinum 100
Ben 60.668
Ben album officinarũ, polemonij radix 81
Benedicta 88
Benedicta laxatiua vera Nicolai Myrepsi 487
Belzoe 100
Berberis 65.291.633
Berberorum succus 97
Berckblauw 199
Berglasur ibid.
Berckgrun 160
Bergrottell 207
Bergrott 193
Bergrwachs 207
Bergzinober 161
Berwurtz 86.321
Beta 20
Betonica 39. coronaria, non coronaria 20
Βηχικὰ 251
Bichichia 535
Bisemum, Bisemuntum 186
Bisnalua 15
Bistorta 80
Bitumen 207, durum, liquidum 208
Bitumen liquidum non ex lachryma populi arboris prouenire ibid.
Bῆξ 531

Blata Byzantia 141.286.326
Blattia Biſantis 491
Βλάττιον Βύζαντιος 142
Blattion Biſantis ab vngue odorato diuerſum 141
Blattion Byſantium 142.346.386.419
Blattium vnde dictum 142
Blattius color ibidem
Βλάττος 141
Blauuer ſaphier 204
Bley. Bleyertz. Bleyſemeiſſ, Bleyſtmeis 185
Blytum 223.226
Βλιτὸς 798
Bluttſtein 200
Bolum armenum 492
Bolus armenia 235.237.240
Bolus officinarũ, Armenia adulterina 205
Bolus armenius orientalis 205.206
Bolus verus vbi naſcatur 205
Bolus 640.797
Boli purgatorij vſus 707. quantitas 799
Bolos componendi ratio 797.798
Bombax 63
Bombacium 401
Bombyces 146
Borachia gemma 711
Borachius lapis ibid.
Borrago 21.41
Borraginis ſaccharum 543

Borax 160.170.711
Bornstein 209
Boſtrychites 196
Βοτρύτις 156
Βοτρυώδης 336
Βότρυς ibid.
Botrys Celtica 336.337
Bouis oculus 702
Βουνοὶ 169
Brabyla 69.
Branca vrſina 20. 385. 697. eius ſucceda-
neum 385
Brancam vrſinam veterum eſſe ſpondilium
ſylueſtre 16
Braſsica 223.223.226. bis cocta 237. hortẽſis,
marina 20. ſatiua 234. ſylueſtris 246.
tenuis 478
Breſilium 130
Brianſona 104
Bruchkraut 480
Bryoniæ radix 83.95.246.720
Buccea, Buccella 798
Buccinum 132
Bufo 711
Bugloſſa 597
Bugloſſa officinarum 21.24
Bugloſſæ flos 41.83.94
Bugloſſum domeſticum ſylueſtre 480
Bugloſſum veterum 21

Bulbus 388
Bulla marina 214
Buphthalmum 21
Buphthalmus 702
Burſa paſtoria, vel paſtoris burſa 21
Burungi 290
Butyrum 143.776
Βυρσοδιψικὸν 76

C

CAdmia 154.661. cruſtoſa, fœtida, fornacaria, foſſilis, metallica 154.155
Cadmia natiua duplex 154.187
Cadmia racemoſa 188
Calabrina 104
Calaminaris lapis 154.156
Calamentum 21
Calamintha 21. 31. 491. domeſtica & ſylueſtris 608
Calamus aromaticus officinarum 83
Calamo aromatico vero caremus ibid.
Calamus Mœoticus conditus 545
Calmey 154
Calefacientia 255. artus 235. caput 231. cor, iecur, lienem 233. renes 235. ſtomachum & ventriculum roborãtia 233. item thoracem. 232. vterum 235
Calefacientia & refrigerantia temperatè 223
Calefacientia in primo, ſecundo tertio, quarto

quarto ordine ibid.
Calefacientia miscenda stupefacientibus 778
Cali herba 153
Calices, siue Caliculi glandium 61
Calidum in primo ordine 222
Calidum, frigidum, humidum siccúmve in secundo, tertio & quarto ordine quid ibidem.
Callitrichum 34
Calor tractionem medicamentorum iuuat 261
Calx vnde conficiatur 159
Calx duplex ibidem
Calx extincta ibidem lota 241. viua 159. 244.
Camelheuu 27
Camomilla 41
Camphora 211. 642. factitia, nativa, sublimata 212
Cancamum 112
Cancamus 247
Candela suffumigabilis 648
Canela, siue Caneella 126. 319
Canis pinguedo 139
Cancri 133
Cannabis semen 49
Cantharis 244. 245
Cantharides 8. 133.

Cantharides vesicam exulcerare 229
Cantharidum legitimus vsus 133
Κάυσιον 376
Cappari 61
Capparis 84.234.246
Capparis cortex 229.241
Capparis flos in gemma colligendus 40
Capparis radix 84
Cappares 61
Caphura 211.224.226.381.406.642
Caphura vt medicamento frigido non esse vtendum 482.724
Caphuræ herba 702. 703. eius succedaneum 644
Capillus, Veneris 17.459.585.588.101. 721
Caput iuuantia 231
Capi pinguedo 139
Καπνίτις 156
Capnos 21.26.80.342
Capni radice pro vera Aristolochia rotunda vtendum 80
Caponis pinguedo 139
Capræ lac 146
Caprarum vnguis 142
Caprifolium 32.72
Caprina pinguedo 139
Capsicon 51
Caputpurgia 865
Carabe 209

Carbo bituminosus 208. fossilis ibid.
Carbunculus 198. 203. eius vires 198
Carchedonium ibid.
Cardamomum 50
Cardamomum Arabum geminum ibid.
Cardamomum 232. 233. 250. 334. 338. duplex 49
Cardamomum officinarum 50
Cardamomum maius, minus ibidem
Cardamomi semen 49
Cardamus 349
Cardapatium 84
Cardiaca 701
Cardiobatami ibidem
Cardumenum & cordumeum 338
Carduus benedictus 233. 319. 701
Careum 86. 224. 227. 283. 325. 362. Alexandrinum 395. 396
Cari, carei & caroi semen 49
Caricæ 60. 232
Carmanum 537
Carmesinus 114
Καρναβάδι 334. 335
Carnabadium 224. 232. 324. 362. 416. 427. 447
Carnabadium, andoronicum 86
Carnabium 427
Carnem imminuentia 244
Carneolus 426

Caro citrei 225
Καρωτικὰ 249
Carpesium 61.224.231
Carpobalsamum 61.316
Καρρωβία 308
Cartamus 22.224.279
Carui 362
Καρπὸς 48
Caryophyllum 61.227.232.733
Caryophyllorum folia 490
Caseus 143
Casia 126.127.224.246.250.485.319. extracta 458.459.cum foliis senæ,& sine 460
Casia extracta pro clysteribus ibid.
Casia fistula, fistularis 61. vel fistulacea siue fistulosa 61. 137. 263. 351. 357. 494. Lignea 379
Casia nigra 61.264
κασία σφαιρίτις 318
Casia officinarum 126
Casicum amomo similitudo 126.127
Casiæ nigræ delectus,facultas 264
Casiæ flos vt validius aluum ducat 458
Casiæ temperamentum nigræ 263
Casiæ pondus 264.succedaneum 320
Casiam ligneam omnino ex officinis esse exigendam 319
καστιτεον 186

Caſtanea 447
Caſtorium 135
Caſtoris teſtes 135
καταπίνειν 807
Cataplaſma 889
καταπότιον 807
Catapotia 508. cur excogitata 807
Catapotia ex Agarico Meſues filij 514. Nicolai Myrepſi ibidem
Catapotia ex aloe lota 531. 532. & maſtiche 531
Catapotia Arabica Nicolai Præpoſiti 532. aromatica Ioannis Damaſceni 525. 526
Catapotia arthretica Nicolai 518. 519
Catapotia aurea Nicolai Myrepſi 508
Catapotia azaiareth Auicennæ 525
Catapotia Bechica Ioannis Damaſceni 535
Catapotia è benedicta 531. è bdellio maiora 339
Catapotia coccera 513. ex coccia Rhazis 512. ex colocynthide 536. è cynogloſo 533
Catapotia ex eupatorio 509. ex euphorbio 521
Catapotia fœtida maiora 520. è fumaria 530
Catapotia genitale ſemen augentia 541
Catapotia ex hermodactylo 520

Catapotia hieræ cum agarico 516. è hiera simplici Galeni 515. è hiera composita Nicolai Myrepsi 515
Catapotia Imperalia incerti autoris 540
Catapotia Inda Hali 522
Catapotia è lapide Armeno Alexandri Trallian 524. è lapide Armeno Mesues filij 524
Catapotia è lapide cyaneo Mesues filij 523
Catapotia linguæ subdita Nicolai Myrepsi 535
Catapotia Lucis 517
Catapotia Mastichina conciliatoris 531
Catapotia ex octo rebus, Nicolai præpositi 541
Catapotia ex Opopanace, Ioannis Damasceni 539
Catapotia optica maiora Mesues filij 516. minora 517
Catapotia pestilentialia incerti autoris 510. Fuchsij. 512
Catapotia polychresta Ioannis Damasceni 529
Catapotia è quinque Myrobalanis Nicolai Myrepsi 533.534
Catapotia è Rhabarbaro Mesues filij 510
Catapotia è Sagapeno Ioannis Damasceni

Aquaticum nasturtium 24
Aquilegiæ semen 49
Arabicum gummi vnde promanat 339
Arabum doctrina confusa 339. incerta 437
Arabum doctrinam nihil habere certi ac solidi 46. pondera 310. scripta sæpenumero medicis errandi occasionem præbere 46. spodium cannæ intra corpus non assumendum 189
ἀραιοτικὰ 241
Arbor lapidosa 198
Ardeæ pinguedo 139
Argentaria 205
Argentarius pyrites 203
Argentum 149
Argentum 165. fusile ibidem. viuum ibidem. vinum factitium & natiuum 165. rubrum 166.
Argenti lithargyrum 167. spuma ibid. spuma candida 241. fulua aureáve 168. 169. spuma sex conficitur modis 168
ἀργιρίτις 168
ἄργυρος χυτὸς 165
Ari radix 79
Ari radice in veri dracunculi penuria vtendum 82. 86
Ari radice pro serpentaria vtuntur officinæ 79
ἀργύρου 706

Arist

Ariſtolochia 80. longa 161. rotunda 21. 477. tenuis 339
Ariſtolochia quauis vtendum 215
Ariſtolochia rotunda deſtitutæ ſeplaſiæ 80
Armenus, ſiue armeniacus vel armenus lapis 197. eius pondus 297. vires 296
Armoniacum 102. 348
Arnabo 426
Arnoldi de Villa noua erratum 353
Aromatica caryophyllata Ioannis Damaſceni 412
Aromatica cur vocata 526. roſata Gabrielis 412
Arrenicum 149
Artemiſia 19
Artimonium 354. eſſe pyrethrum ibidem.
ἀρτίκας 841
Artus iuuantia 235
Aſa dulcis 100. fœtida 101. 246. 632
Aſarum 80
ἄσβετος 159. 196
Aſiæ petræ flos 198
Aſius lapis 198
Aſparagus 241
Aſpalathus 291
Aſperula 698
Aſphaltites lacus Iudææ 208
Aſphaltos

Asplenon 19.35.158
Aster Atticus 233
Astragalitis 88
ἀστραγαλίτις 153
Astringendi facultates non solum frigidis sed & calidis ineſſe 236
Athanaſia magna Nicolai 350. cur dicta 351
ἀτραφαξυλις 319
Atractylis folij ſuccedaneum 318
Atramẽtum ſcriptorium 158. 754. 755. ſutorium 158
Attrahentia quæ 238
Attrahentium materia duplex ibidem
Auguſtinus Riccus medicus 177
Auicennæ error detectus 210. 347. 353. locus emendatus 674
Auellana 60. 65.
Aurantia, arantia 62. Condita 549
Aurea Alexandrina 314. catapotia cur dicta 508
Aureum malum 62
Aureus 310
Auripigmentum 149. 150. 193. 353
Aurum 149. 409
Axungia 148

B

Baccæ iuniperi 60. lauri eodem
Baccula aſparagi æmula 52

Baierſch rublin 333
Βάλανος 843. Balanus Myrepſica 60.63
Balauſtium 40
Balauſtia 363
Balenarum ſemen 192
Baldrath ibidem
Βάλσαμιλαιον 105
Balſamita 19.35.697
Balſamum 317. 447. artificiale chirurgorum 686.687.
Bardana 32.348.709
Baſilicon 31.55. tetrapharmacum 728. Macedonicum ibidem
Βάσινα 76
Batrum 29
Baucia radix 403
Baurach 160.168
Bdellium 112. Arabicum 114. Indicum, Scythicum ibidem
Bechius 647.
Bedarungi 391
Bedeguardi 36.604
Behen 81.294.298.370. Alba & rubra 325
Behen albæ & rubeæ radices noſtratium officinarum non eſſe legitimas 81
Behen ſuccedaneum 216.324
Belemites 395
Beletzici, Bellerici 163
Bellerici, flaui, indi, myrobalani conditi 550

Bellículi 715
Beltzoe, Beltzoin, Beltzuinum 100
Ben 60.668
Ben album officinarũ, polemonij radix 81
Benedicta 88
Benedicta laxatiua vera Nicolai Myrepsi 487
Belzoe 100
Berberis 65.291.635
Berberorum ſuccus 97
Berckblauvv 199
Berglaſur ibid.
Berckgrun 160
Bergrottell 207
Bergrott 193
Bergrvvachs 207
Bergzinober 161
Bervvurtz 86.321
Beta 20
Betonica 39. coronaria, non coronaria 20
Βηχικὰ 251
Bichichia 535
Biſemum, Biſemuntum 186
Biſnalua 15
Biſtorta 80
Bitumen 207, durum, liquidum 208
Bitumen liquidum non ex lachryma populi arboris prouenire ibid.
Bῆξ 531

Blata Byzantia 141.286.326
Blattia Biſantis 491
Βλάττιον βύζαντος 142
Blattion Biſantis ab vngue odorato diuerſum 141
Blattion Byſantium 142.346.386.419
Blattium vnde dictum 142
Blattius color ibidem
Βλάττος 141
Blauuer ſaphier 204
Bley. Bleyertz. Bleyſemeiſſ, Bleyſtmeis 185
Blytum 223.226
Βλωμὸς 798
Bluttſtein 200
Bolum armenum 492
Bolus armenia 235.237.240
Bolus officinarũ, Armenia adulterina 205
Bolus armenius orientalis 205.206
Bolus verus vbi naſcatur 205
Bolus 640.797
Boli purgatorij vſus 707. quantitas 799
Bolos componendi ratio 797.798
Bombax 63
Bombacium 401
Bombyces 146
Borachia gemma 711
Borachius lapis ibid.
Borrago 21.41
Borraginis ſaccharum 543

Borax 160.170.711
Bornstein 209
Bostrychites 196
Βοτρυῖτις 156
Βοτρυῶδες 336
Βότριος ibid.
Botrys Celtica 336.337
Bouis oculus 702
Βουνοὶ 169
Brabyla 69.
Branca vrsina 20. 385. 697. eius succedaneum 385
Brancam vrsinam veterum esse spondilium syluestre 16
Brassica 223.223.226. bis cocta 237. hortẽsis, marina 20. satiua 234. syluestris 246. tenuis 478
Bresilium 130
Briansona 104
Bruchkraut 480
Bryoniæ radix 83.95.246.720
Buccea, Buccella 798
Buccinum 132
Bufo 711
Buglossa 597
Buglossa officinarum 21.24
Buglossæ flos 41.83.94
Buglossum domesticum syluestre 480
Buglossum veterum 21

Bulb

160.170.71
209
196
116
336
ibid.
336.337
702
169
69.
20. 385. 697. eius succeda-
385
am veterum esse spondilium
16.
3.226. bis cocta 237. hortẽsis.
satiua 234. syluestris 246.
478
130
104
480
83.95.246.720
798
132
711
597
21.24
inarum
41.83.94
mesticum syluestre 480
21
terum
Bu.b

by Google

Bulbus 388
Bulla marina 214
Buphthalmum 21
Buphthalmus 702
Burſa paſtoria, vel paſtoris burſa 21
Burungi 290
Butyrum 143.776
Βυρσοδιψικὸν 76

C

Cadmia 154.661. cruſtoſa, fœtida, fornacaria, foſsilis, metallica 154.155
Cadmia natiua duplex 154.187
Cadmia racemoſa 188
Calabrina 104
Calaminaris lapis 154.156
Calamentum 21
Calamintha 21. 31. 491. domeſtica & ſyluestris 608
Calamus aromaticus officinarum 83
Calamo aromatico vero caremus ibid.
Calamus Mœoticus conditus 545
Calmey 154
Calefacientia 255. artus 235. caput 231. cor, iecur, lienem 233. renes 235. ſtomachum & ventriculum roborãtia 233. item thoracem. 232. vterum 235
Calefacientia & refrigerantia temperatè 223

quarto ordine ibid.
Calefacientia miſcenda ſtupefacientibus 778
Cali herba 153
Calices, ſiue Caliculi glandium 61
Calidum in primo ordine 222
Calidum, frigidum, humidum ſiccúmve in ſecundo, tertio & quarto ordine quid ibidem
Callitrichum 34
Calor tractionem medicamentorum iuuat 261
Calx vnde conficiatur 159
Calx duplex ibidem
Calx extincta ibidem lota 241. viua 159. 244.
Camelheuu 27
Camomilla 41
Camphora 211. 642. factitia, natiua, ſublimata 212
Cancamum 112
Cancamus 247
Candela ſuffumigabilis 648
Canela, ſiue Caneella 126. 319
Canis pinguedo 139
Cancri 133
Cannabis ſemen 49
Cantharis 244. 245
Cantharides 8. 133.

Cantharides vesicam exulcerare 229
Cantharidum legitimus vsus 133
Καῦσις 376
Cappari 61
Capparis 84.234.246
Capparis cortex 229.241
Capparis flos in gemma colligendus 40
Capparis radix 84
Cappares 61
Caphura 211.224.226.381.406.642
Caphura vt medicamento frigido non esse vtendum 482.724
Caphuræ herba 702. 703. eius succedaneum 644
Capillus, Veneris 17.459.585.588.101. 721
Caput iuuantia 231
Capi pinguedo 139
Καπνίτις 156
Capnos 21.26.80.342
Capni radice pro vera Aristolochia rotunda vtendum 80
Caponis pinguedo 139
Capræ lac 146
Caprarum vnguis 142
Caprifolium 32.72
Caprina pinguedo 139
Capsicon 51
Caputpurgia 865
Carabe 208

Carbo bituminosus 208. fossilis ibid.
Carbunculus 198. 203. eius vires 198
Carchedonium ibid.
Cardamomum 50
Cardamomum Arabum geminum ibid.
Cardamomum 232. 233. 250. 334. 338. duplex 49
Cardamomum officinarum 50
Cardamomum maius, minus ibidem
Cardamomi semen 49
Cardamus 349
Cardapatium 84
Cardiaca 701
Cardiobatami ibidem
Cardumenum & cordumeum 338
Carduus benedictus 233. 319. 701
Careum 86. 224. 227. 283. 325. 362. Alexandrinum 395. 396
Cari, carei & caroi semen 49
Caricæ 60. 232
Carmanum 537
Carmesinus 114
Καρναβάδι 334. 335
Carnabadium 224. 232. 334. 362. 416. 427. 447
Carnabadium, andoronicum 86
Carnabium 427
Carnem imminuentia 244
Carneolus 426

Caro citrei 225
Καρωτικὰ 249
Carpesium 61.224.231
Carpobalsamum 61.316
Καρύοβια 308
Cartamus 22.224.279
Carui 362
Καρπὸς 48
Caryophyllum 61.227.232.733
Caryophyllorum folia 490
Caseus 143
Casia 126.127.224.246.250.485.319. extracta 458.459.cum foliis senæ,& sine 460
Casia extracta pro clysteribus ibid.
Casia fistula, fistularis 61. vel fistulacea siue fistulosa 61. 137. 263. 351. 357. 494. Lignea 379
Casia nigra 61.264
κασία σφαιρίτις 318
Casia officinarum 126
Casicum amomo similitudo 126.127
Casiæ nigræ delectus,facultas 264
Casiæ flos vt validius aluum ducat 458
Casiæ temperamentum nigræ 263
Casiæ pondus 264.succedaneum 320
Casiam ligneam omnino ex officinis esse exigendam 319
μαστιγίας 186
Cassutha 43

Caſtanea 447
Caſtorium 135
Caſtoris teſtes 135
κατάπλασμα 807
Cataplaſma 889
καταπότιον 807
Catapotia 508. cur excogitata 807
Catapotia ex Agarico Meſues filij 514. Nicolai Myrepſi ibidem
Catapotia ex aloe lota 531. 532. & maſtiche 531
Catapotia Arabica Nicolai Præpoſiti 532. aromatica Ioannis Damaſceni 525. 526
Catapotia arthretica Nicolai 518. 519
Catapotia aurea Nicolai Myrepſi 508
Catapotia azaiareth Auicennæ 525
Catapotia Bechica Ioannis Damaſceni 535
Catapotia è benedicta 531. è bdellio maiora 339
Catapotia coccera 513. ex coccia Rhazis 512. ex colocynthide 536. è cynogloſo 533
Catapotia ex eupatorio 509. ex euphorbio 521
Catapotia fœtida maiora 520. è fumaria 530
Catapotia genitale ſemen augentia 541
Catapotia ex hermodactylo 520

Catapotia hieræ cum agarico 516. è hiera simplici Galeni 515. è hiera composita Nicolai Myrepsi 515
Catapotia Imperalia incerti autoris 540
Catapotia Inda Hali 522
Catapotia è lapide Armeno Alexandri Trallian 524. è lapide Armeno Mesues filij 524
Catapotia è lapide cyaneo Mesues filij 523
Catapotia linguæ subdita Nicolai Myrepsi 535
Catapotia Lucis 517
Catapotia Mastichina conciliatoris 531
Catapotia ex octo rebus, Nicolai præpositi 541
Catapotia ex Opopanace, Ioannis Damasceni 539
Catapotia optica maiora Mesues filij 516. minora 517
Catapotia pestilentialia incerti autoris 510. Fuchsij. 512
Catapotia polythresta Ioannis Damasceni 529
Catapotia è quinque Myrobalanis Nicolai Myrepsi 533. 534
Catapotia è Rhabarbaro Mesues filij 510
Catapotia è Sagapeno Ioannis Damasceni 538
Catapotia è Sarcocolla Ioannis Damasce-

ni 538. Mesues filij 522
Catapotia è Sebellia Ioannis Damasceni 536
Catapotia sine quibus esse nolo, Nicolai Prępositi 530
Catapotia stomachica maiora Ioannis Damasceni 528. minora 528. 529. Mesues filij 527
Catapotia ex Thymelæa Ioannis Damasceni 337
Catapotiorum componendorum vsitata ratio 808
Catapotiorum exhibendi tempus 809
Catapotiorum exhibitionis pondus 813
Catapotiorum in quantitate differentia 808
Catapotiorum vsus ibidem
Cataputia maior 51. 294. minor 54. 293.
Cataputiæ maioris semen 56. minoris pondus 293
Καθαιρετικὰ 244
Catharticum Imperiale Nicolai 507
Cathartici Imperialis alia descriptio ibid.
Καθαρτητικὰ 251
Catholica 494
Catinæ 153
Caucalis 115. myrrha 317
Cauda equina 24
Caulis 20. 49
Κυυστικὰ 143

Ceic

Ceichen 347
Centaurea minor 22
Centaurium ibidem
Centaurium magnum pro Rheo vsurpandum 281
Centaurij magni radix 84. cur eadem Rhei pontici nomen hodie in officinis retineat 281.282
Centumneruia 700
Cepæ semen 51
Cepuli 63.357
Cera alba 100. rubea, viridis virginea 100. 105
Ceræ flauæ conficiendæ ratio. 753. rubeæ conficiendæ modus ibidem. item viridis ibidem
Κεράμιον 118
Cerasa condita 550
Κεράτιον 311
Ceratum quid 891
Ceratum liquidum Galeni 748
Ceratum ad ramicem Fuchsij 753. Nicolai 752
Ceratum Santalinum Ioannis Damasceni 750
Ceratum stomachicũ Fuchsij 750.751. Ioannis Damasceni 751
Cerata 77.748
Cerata à veteribus quòmodo constructa

891.892.
Cerata splenia ibidem
Ceratorum compositio ibidem
Ceratorum formæ 892.893.894
Cerebella passerum 135
Cerebrum leporis ibidem
Cerefolium 26
Ceruina medulla 139
Ceruina pinguedo 139
Ceruſſa 239.241
Ceruſſa plumbaria 314
Ceruſſa præparata cum Dracontio 714
Ceruſſæ fuci conficiendæ modus 714.715
Ceſtron 141
Ceteriach 19.445.462.576.588
Calcanthum 156
Calcanthus 156
Chalcitis 157.338
Chalcitis duplex 157. facticia, alba 158. natiua 157. rubra. ibidem
Chalcitis vt torrenda 330
Chamælæa 22
Chamæleuce 400
Chamæmelum 19.21
Chamæpyitin Nicolaus Esulam vocat 95
Chamomilla 19
Charabe 381
χειρουργία 411
Cheiri 45

Cheiron 497
Chelidonium maius & minus 23.85
Chermes 583
Chermesinus color 13
Cherua 51
Chirurgi cur balsamo artificiali in omnibus vulneribus vtantur 687
Χρυσίτις 168
Chrysocolla 154.160.170
Chrysocollæ species duæ 160. 312. factitia 159 factitiæ duæ species ibidem. herbaceà ibidem. natiua ibidem. metallica seu fossilis ibidem
Chrysolithi 200
Chrystallus 199
Χυλὸς 96
Cicatricem inducentia, & carnem generantia 244
Cicer 234.246. nigrum 346
Ciceris rubri & nigri semen 51
Cicerbita 588
Cicercula 53
Cichorium 22.27.84
Cichorij flos 41
Cici semen 51
Cicinum 240
Cicorea 22.27.225
Cicuta 6.22
Cicutæ semen 51

Cimolia terra 205.367
Cimoliæ terræ duo genera 205
Cimolus insula. ibidem & 364
Cinnabaris 161. 369. Dioscoridis III. 161.
Theophrasti & Galeni 188
Cinnabaris Dioscoridis innoxia, reliquæ venenosæ 163
Cinnabaris recentiorum ibidem. veterum duo genera 161
Cinnabari Galeni succedaneum 217
Cinamomum 127. 432. nostrum quale 319
tenue 432. seplasiariorum Casiam ligneã esse 26. 127. vilius 432
Cinamum 432
Cinerula 187
Cingulum 155
κύρυξ 132
κις 203
κισσηρίς ibidem
Citrago 30
Citreum malum 62
Citrei mali acidus succus 96. cortex 127. semen 51
Citrum 62
Citri acetositas 96
Citri 127
Citria condita 548
Citrinum vnguentum 711
Citrulus 52

Cla

Claretum 373
κλείσια 239
Clematitis 80.340
Climia 154
κλύζειν 845
κλυστὴρ ibidem
Clysteris iniiciendi tempus 841. detinendi tempus diuersum ibidem
Clysterum componendi ratio 846. differentiæ duæ 847
Cnecos 279
Cnicus 21.279.395
Cnici delectus, facultas, pondus 279
Cnici cartami semen 51
Coagulum leporis 135
Cabaloti 154
Coccia 512
Cochleæ 135. duæ species ibidem
Coccognidium 52.54
Coccongnidium 52
Coccum Gnidium 38
Coccus baphica, vel coccum baphicum 52
κόκκιον 512
κωλεῖαι 373
Colare per saccum ibidem
Colchicon 299
Colicum 777
κολλητικὰ 244
κολλύρια 852
collyrium

Collyrium aridum album Rhazis. 649. è myrrha incerti autoris 650. è plumbo Rhazis 649. rubeum Rhazis ibidem viride Rhazis ibidem
Collyrium cygnus albus Nicolai Myrepsi 650.
Collyrium liquidum è cadmia incerti autoris 652. è Pompholyge incerti autoris 651
Collyria 649. 852. arida ibid. liquida ibid.
Collyriorum duo genera ibidem. liquidorũ forma 853. materia 852. vsus ibidem
Colocynthis 63. 260
Colocynthidis delectus 290. pondus 291. præparatio 759. vehementiam infrenantia 290
Colophonia 117. vera 120. triplex veteribus ibidem
Comæ 441
Communia 511
Compeba 61
Concharum testa 141
Conchulæ 540
Conchilia 141
Conditum 816
Condita 546
Confectiones magnæ 314. 769
Conserua florum Persici purgatoria 274
Conseruæ 816

Index.

Consiligo satiua 88
Consiliginis alterum genus Seplasiarij pro elleboro nigro vsurpant 294
Consolida regalis 24
Conterfein 186
Cæruleus 198
Cæruleus lapis 197
Cor 600. iuuantia 232
Cordumenon 50
Cornarij libelli Nitra ac brabyla confutatio 177
Corrigiola 33
Cortex 125. 146. 600
Costus 320. herba 699. hortensis, officinarum qualis 84
Cotonea 62
Cotulam fœtidam non esse matricariam 32
Cotum 58. 63
Cotzera 512
κράμβη ἄγρια 385
Crassula herba 700. maior 16
Creta, insula 205. nigra & viridis ibidem
Crispula 702
Crocus 471. coryceus 4. sylvestris 21. 23. Viennensis 41
Crudum aloes lignum Mesues 130
Crustas efficientia 247
Cubeba 61
Cubebæ 234

Curcuma Serapionis 85
Cucumer 52.62. agreſtis 62. aſininus ibid.
Cucumerum ſemina 52.494
Cucurbita canina 720.721
Cuminum 895. Aethiopicum 863. 25. latum 385
Cupreſſus 233
Cuprum 151
Cupulæ glandium 61
Curcuma officinarum 85
Cuſcuta 22.42.360
Cyaneus 297.517. lapis 534
Cyanus 204. duplex 398.204
Cyani 41
Κυκλάμινον 841
Cydonia 62. condita 549
Cygnus 651
Cymbalaris 16
Cymbalaria 709
Cynogloſſum 250. radix 85
Cynoſorchis 93
Cyperus Babylonicus 87
Cyperi Indici radix 444
Cypreſſus 237
Cytinus 40

D

Δ Ἀκρύλιον 101.290
Dacrydium 469
Δάκρυον 112

Dactyli 65
Dactylorum ossa 56
Daphnoides 23.28. semen 38
Darseni 432
Daucher 368
Daucus 387. veri semen 52
Danich 310.311
Decoctum 825
Decoctũ, quo casiæ medulla extrahitur 459
Decoctum flauam alterans bilem 829
Decoctum Magistrale vulgò nominatũ 833
Decoctum melancholiam præparans ad faciliorem eductionem 832
Decoctum pituitam concoquens atque extenuans 831
Decocta alterantia 827. magistralia 828. mixta 827. purgantia 828. 836. vnde parentur 828
Decoctorum assumendorum tempus & modus 835. parandorum ratio 828. varia genera 827
Defrutum 824
Delphinum 23
Demanth 195
Demuth ibidem
Denarius 307
Dens leonis 588
Densantia 240
Dentale 132

Dentifricia 858
Dentifriciorum componendorum ratio 856
vsus 858
Desiccantia primo ordine 226. secundo, tertio 227. quarto ibid. δεσμίδιον 312 χειρόπληθες ibidem
Detractoria 244
Diaboli stercus 101.384
Dia acorum Nicolai Myrepsi 401
Diambareos Ioannis Damasceni 413
Dianthon Nicolai Myrepsi 416
Diacalaminthes Galeni 439. Nicolai Myrepsi ibidem
Diacarthami 505
Diacaryon 563. Nicolai Myrepsi 543. Compositum ibidem
Diacassia cum manna, incerti autoris 460
Diacastoriu Nicolai Myrepsi 382
Diacodion Nicolai Myrepsi 371. vnde dictum 373
Diacorus 401
Diacinamomu 432
Diacnicu Arnoldi Villanouani 501
διαλούρημα, pro διὰ κρόκου, sinistrè legitur 444
Diacoru Ioannis Damasceni. 402
Diacurcuma Mesues filij 443. vnde dicta 444
Diacydonium simplex 550. compo. Ni. Præpositi

positi 562. Nicolai Myrepsi 552. è succo cydoniorum Gal. 553. Incerti autoris 552
Diacyminum Nicolai Myrepsi 437
Diagalanga Ioannis Damasceni 413
Diagrydium 101.289.469
Diahyssopu Nicolai 449
Diaireos simplex 448. Solomonis Nicolai Myrepsi ibidem.
Dialachan Nidolai Myrepsi 443. maior Mesues filij 440
Dialibanu Nicolai Myrepsi 374
Diamanna Nicolai 461
Diamargariton Auic. 420. frigidum Incerti autoris 423.424. Nicolai Myrepsi 417
Diamarôn 855. simplex Pauli 564. compositum ibid. vsitatum Nico. præpositi 566
Diamoschuamara Io. Da. 414. dulcis 413
Dianæ sigillum 206
Dianisu Io. Damasceni 437
Dialibanum 574. διάφανες 597
Diaphœnicon solidum incerti autoris 496
διαφορητικὰ 237
Diaprasiu Nicolai Myrepsi 446
Diaprunis simplex 466. solutiuum ibidem
Diaquilon simplex 735
Diarhodon Abbatis Nic. Myrepsi 404
Diasatyriu Nicolai Myrepsi 386
Diasena vera Nicolai Myrepsi 491. vulgaris Nicolai 499

Diaſpermaton Nicolai Myrepſi 455
Diateſſaron cur dicta 342
Diathamaron Nic. Myr. 429. cur dicta 430
Diatragacanthes calida Nicolai Myrepſi 408. 409. frigida eiuſdem 407
Diatrion pipereon ſimplex 451 cõpoſitum. ibidem. Meſues filij ibi. Nicolai ibidem. Santalon Nico. Myrep. 407
Diaturpetu cum Rheobarbaro Montagnanæ 503. incerti autoris 504. maior incerti autoris ibidem minor Zezaris. ibid. Meſues filij ibidem
Diaxyloaloes Ioannis Damaſceni 433
Diazingiber incerti autoris 452
Dictamus 24 314. 613. radix 86
Διπλη ἰσχὰς 6
Dilutum quid 800. Rhabarbari Indici quale 800
Diluti componendi peculiaris ratio 806. purgatorij vſus 801
Dilutorum componendorum ratio 803
Dioſcoridis & Plinij lapſus 167
Dioſcoridis locus emendatus 129. de ſpuma nitri & aphronitro ſententia diſcuſſa 179
Dioſcoridem acrium appellatione minimè fuiſſe abuſum 69. alicubi impropriè vſum eſſe quorundam ſaporum nominibus ibidem. adſtringentium appellatione interd

interdum abusum fuisse 69.70
διουρητικὰ 245
Diphryges Ciprinum 163. metallicum, seu natiuum ibidem.
Diphrygis tria genera 163
Diptamus 24
Dispensatorium 302. non verè, neque Latinè dici 4
Discutientia quæ 238
Distantia 222
Dolorem mitigantia 248
Doronicum 86. 232. Europæum 86. Orientale. ibid. Romanum 366
Draba 700
δραχμὴ 308
Draconis sanguis 146. sanies 161
Dracontium 79. 80. 82
Dracunculus 82
Dragaganthum 122
Drangea 838
δρὰξ 312
δριμὺν pro τρυφνὸν Dioscoridem vsurpasse Cornarius falsò asserit 69
Dropax simplicissimus 894. Compositus 895 ad malgmatis formam preparaturus. ibid. veterum duplex 894
δρόσατα 579
Drosatum ibidem.
Druckenstreckrublin. 333

Duodenaria 306

E

EBiscus 18.700
Ebulus 25
Ebur 136 legitimum in officinis non prostat 136. vstum 189.363
Eboris præparatio 757
ἐκκαθαρτικὰ 241
Echion 21.24.234.544.597
Eclegma 554.556. ad asthma Io. Da. 577. ad vocem amissam Nic. Myr. 558. è papauere Io. Dam. 556. è pineis eiusdem 556. è pulmone vulpis sanum & expertum eiusdem 554. è scylla eiusdem 555
ἐκλίγματα 819
Eclegmata 554. quouis tempore exhibenda 821
Eclegmatum vsus 819
ἐκλιλτα ibidem.
ἐκφραλτικὰ 241
ἐκπυΐσκοντα 243
ἐγκάθισμα 908
Elaterium 62. 96. 260. 300. 721. vires, pondus 300
Electuarium analepticon Nico. Myr. 397. 398. dulcis Nic. 453. Indum maius Mesues filij 484. minus eiusdem 486. Nic. 454. lenitiuũ incerti autoris 462. è myxis Montagnanæ 458. rosatum Mesues filij 484

de

de Sebesten 468
Electuaria 399. quo tempore exhibenda 367. componendi quantitas 786
ἐλίγματα 819
Elleborus albus 868. niger in Germania incognitus 294. vterque triennio seruari potest 78
Ellebori albi immensa vehementia 295. nigri facultas, pondus, forma 295
ἐλελίσφακον 697
Elelisphacos 24. ἐλελισφακος 321. 697. 699
Elenium 87
Elæoselinon 19. 24. 79
ἐμβροχὴ 92. vnde dicta ibid. vsus ibidem
Embrocharum cõpositio ibid. formulæ 903
Emollientia 242
Empelitici siue Emblici 63
Empetron alterum 321. 322
ἐμφρακτικὰ 240
ἐμπλαστικὰ ibidem.
Emplastri rubificantis formula 899
ἔμπλαστρον φάρμακον 887
ἔμπλαστρος ibid. vnde nomen habeat ibid. album coctum simplex 744. 745. Apostolicum Nicolai Alexandrini 741. è baccis lauri Ioan. Dama. 737. incerti autoris 738. Basilicum magnum 748. ad bubones pestilentes 747. ceroneum. Nic. Alex. 745. è crusta panis Montagnanæ 748. διαχυλῶν

96.diachylon magnum Ioan.Dama.736. paruum eiuſdem.ibi.Nic. Myr.737.diuinum Nic.747. diachylon ſimplex Io.Da. 734.Compoſitum incerti autoris 734.gratia Dei Nic. 746. griſeum incerti autoris 747.de Ianua Nic. 764.è meliloto Ioan. Dam.739.è mucaginibus, incerti autoris 737.oxicrocei Nic.Myr.740.741.triphar-macum Ioan. Dam. 740. ventriculum & iecur calefaciens ac roborans Ioan.Dam. 738.viride 748
Emplaſtra 734.rubificantia 877
Emplaſtrorum ſecundum veteres compoſitio 887.componendorum hodie vſitatorum modus 888. differentiæ.ibid.formulæ.ibidem.vſus 889
Endiuia 27.35.360.588
ἐνίημι 846
Entalium 133
Enula campana 87.aromatica 333
Enulatum vnguentum 730.731
ἐφθὸν 157
Epiſcopi,non Eleſcoph legendum 499
Epithematis ventriculi & iecoris aſtringentia admiſcenda 900
Epithemata generatim 899. propriè. ibid. miſcendi modus 900
Epithematum componendi vſitata ratio ibidem.formulæ 901.vſus 902

Epithymum 421. Arabum & Græcorum vnum & idem 42
Epithymi pondus 273. vis ibidem
Equiſetum 24
Erdtflachs 196
Erdtglas 197
ὀργαζομένη 212
Erigeron 24.25
ἐριθάκη 125
ἔρινα 865
Errhinorum vſus 868
Error quorundam de cotula non fœtida detectus 21. in eruo, ſeu oroboſylueſtri 53. de verbena 39
Eruca 25
Eruum 346.455. & eius ſuccedaneum ibid.
Eryſimum oleraceum 39
Esbrium 696
ἐσχαρωτικὰ 243
Eſdra Nicolai Myrepſi 363
ἐσχυμένον 130
ἐσχυμένον ibidem
Eſula 38.299
Eſulæ paruæ radix 95. radicis cortex 87. virentis ramuli torrendi tritique cum quibus exhibendi 269. pondus. ibi. vires. ibid. vires infrenantia ibidem.
Eufragia 26
Eupatorium 309. 605. Aulcennæ 620. Græcorum

corum 25. 685. Mesues 25. 441. 445
Euphorbium 10. 296
Euphorbij exhibendi modus 266. pondus ibi. vehementiam infrenantia ibi. vis ibi.
Euphorbio ante annum haud vtendum 297
cur annotino sit vtendum 101. 102
Euphrosynon 26
ἐξάγιον 308
Exagium ibidem
Exactè amara 185
Excrementa animantium 143
Extenuantia 241
Extergentia ibidem.

F

FAba 400
Fabarum farina 400
Facultates medicamentorum à partibus cur nominatæ 230
Fasciculus 312
Federwweyss 136
Ferrum conflatum seu excoctum 164. conflatum duplici modo fieri ibidem
Fex æris ibidem
Filipendula 397. radix 90
Fisticum 66
Fœniculum 26
Fœtida cur vocetur 521
Fliessendt bergwuachs 202
Flores quando colligendi 40. quando decerpen

cerpendi 14. quomodo recondendi 14. 40.
vbi siccandi 40
Folium 26. 218. Arabicum 30. Indum 29.
malobathri 338
Fomenta arida humida quibus partibus corporis, & qua forma adhibenda 904. 905
Fomentorum formulæ ibid. vsus ibidem.
Formæ virtus quid 271
Fragaria 700
Frigidum, humidum, siccum in primo ordine quid 221
Fructus 47. 48. 59. quando decerpendi. 14. quando legendi 59
Fructus Balsami 61
Fumaria 21. Plinij 342
Fumus terræ 21. marinus 114

G

Gagates 209. 400
Gaiacum 131
Galanga 87. condita 547. maior 79
Galbanum 102
Galbanus 239
Galenus à Cornarij calumnia defensus 40. à pugnantia vindicatur 101. quam philosophiam contemnat 253
Galeni Græcus codex de aphronitro emendatus 173
Caliopsis 250
Galla 63

Gallitricum
Galmey 152
Gargariſmatum formæ 855.856.857
Gargariſmatis nullum certum pondus præſcribi 865
Gargariſmi compoſitio ibid. vſus 858
Garyophyllatæ radix 88
Garyophyllum 61
Gazellæ 143
Gedieneyſen 164
Geel atramen 158
Geeler buttenrauch 188
Geeler kiſz 203
Gemmæ, lapides 195
Geniſtæ flos 44
Genitale ceruinum quibus auxiliatur. 136
Gentiana 367
Gentianæ radix 88. integra ſiccanda 78
Georgius Collimitius 213
Geranij prima ſpecies 702
Gingiber 95
Gingidium 26
Gith nigellam barbari nominant 55
Gladiolus luteus 79
Glans 843. Vnguentaria 60. 63. lienem iuuat 229
Glandes 63. cur ſubiiciendæ 543
Glandium differentia triplex vſus ibid.
Glantz 185

Index.

Glaucium 102
Gleba armenia 205
Gleſſus 206
Gluten piſcium 736 tragacanthæ 619
Glutinantia 244
Glycyrrhiza 333
Glycyrrhizæ liquor 102. radix 88
Goſsipium 63. 401
Goldtglet 168
Goldtkyſz 168
Gradus 221
Gramma 308
Granati vis 198
Granatlin ibid.
Granata 104
Granatorum cortex Seplaſiis, Galeno & Dioſc. quomodo vocatur 127. 128
Granum 308
Granum ben 60. 63. hordei 311. 312. paradiſi 433. tinctorium 52
Grani tinctorij puluis ibid.
Grana ſolis 488
Grauu atramen 158
Grau vuer huttenrauch 158
Grau vunichts 188
Gratia Dei 441
Gummi 122. 338. acaciæ amygdalæ amaræ 323. Arabicum 123. Babylonicum. ibidem. Cedri 348. Cæraſi 123. elenii offici-

narum adulterinum 116. hederæ 396. hederæ officinarum illegitimum 114. Thebaicum 123
Gurgulio 203
Gypsum 164. à calce quid differat ibid.
ἀνυκλίσκος 841

H

HAematites lapis 110.200
Hali 522.523
Halicacabus 26.36
Halinitrum 171
Halmirage 169
ἁλὸς ἄχνη 191. ἄνθος 192
Hamech 500
Hammerschmitten 164
Hammoniacum thymiama 102
Hammoniaca gutta ibid.
Harmala, seu Harmel 33.56
ἅρπαξ 209
Hausen blasen 736
Hederæ lachryma 114
Hedypnois 26. Plinij 588
Hedychroum 493
Heil cardamomi species 433
ἑλκτικὰ 238
Helenium 352. conditum 548. costi succedaneum 320
Helxine 26
Hepatica 28.462

ἕψημα

ψημα 503.824
Heraclius lapis 202
Herba kunegundis 62[illegible]. Paralypsis 47. S. Mariæ 698. S. Petri ibid. venti 698. 719
Herbarum succus, & foliorum, quando eliciendus 14.15
Herdtbley 186
Hermodactylus 370. albus & purpureus posteriorum Græcorum 81. Pauli 235. 298
Hermodactyli duo genera 298. pondus 299. radix 88. vehementiam infrenantia 298. Nicolai 323. vt stomacho minus aduersentur 398
Hiera vnde dicta 469. composita Nicolai Myrepsi 472. cum agarico 471. ex Colocynthide Nicolai Myrepsi 477. Galeni 471. non à Galeno inuenta 470. Logadij Nicolai Myrepsi 472. magna Gal. 478. ex marrubio 476. Parchij, Scribonij Largi 475. 476 veterum simplex 469
ἱερὸν ibid.
Hippocras 373
Hipposelinum 325. 453. 575. eiusdem semen 35
Hipposelini semine pharmacopœos falsò pro Petroselino Macedonico vti 53
Hirundinaria 80. 168. 447
ὁλκὴ 306. 308
Hordeata penidia 497

Hor

Hordeum mundatum 59
Humectantia primo ordine 226. secundo ordine ibid.
Hyacinthus 200. duplex ibid. eiusdem vires ibid.
Hydrargyrus 165
ὑδρόμελι 616
ὑδρόμηλον 567. simplex Pauch. ibid.
ὑγροκολλούρια 852
ὑγρῶν ἐμπίεσμα 96
Hyoscyamus 26. simpliciter elatus 316
ὑπερωρος 318
ὑπνοτικὰ 249.781
Hypocisthis 103
Hyssopum 27
ὕσωπος pro οἴσυπος apud Gale. & Paulum plerisque in locis scribitur 145
ὕσωπος ὑγρὸς ibid.
Hyssopus humida 145.763

I

IAspis 200.368
Iaspis duplex 201
Iaspidis viridis duodecim genera ibid.
ἰδιότης ἄῤῥη 252
Iecur firmantia 233
Iecoris lupi præparatio 760
ἤλικτρον 209
Indum maius 485. minus cur dictum 486
Inda quare dicta 522

Indu

Indurantia 242
Infrigidans Galeni 748
Infusio 801
Insitam rei proprietatem quid Themistius vocet 261
Insessionum formulæ 908.909
Insessus, Insessuum vsus 908
Interpassare 892
Interpretis Galeni error 107
Intybũ 462.467.476.480. quotuplex 27
Intybus 360
Intybi satiui vtriusque endiuiæ & scariolæ officinis semen appellari 54
ἰῶν χύλισμα 570
ἰὸς σκώληξ 151. ξυσὸς 150
ἰόσακχαρ 552.571
Iosacchar 541
ἰοσταλάπιον 571
Iringus 87
Iris Illyrica, florentina 88
Iridis aqua 469
Judenstein 201
Iuglandes conditæ 550
Iuiubæ officinis 77.463
Iuiubinum serapium simplex 561
Iulapium 571
Iulebum clarum & purgatum 551
Iulebum 552.571.821
Iulebi rosacei alij parandi modi 561. alter paran

parandi modus 559. tertius parandi modus ibid.
Iuncus odoratus 27.334.441
Iunci odorati cacumina 442
Iuniperi baccæ magnæ 369
Iuſquiamus barbarè 26

K

Armes 52
Keſſelbraun 152
Kirath 310
Kiſt Rom. ſextarium vocant 677
Krawſtein 203
Kreid 205
Krotte bufo Germ. 711
Kunegundis herba 25
Kupffer braun 152
Kupfferrtz 203
Kupffer in meſſig 154
Kupffer kyß 203
Kupffer ſchalck 152
Kupfferſtein 203
Kupffer vuaſſer 154
Kyßz 203

L

Ac & lachrymæ quãdo excipiendæ 14
Lac & ſemen generantia 344
Lactis ſerum 16.341
Lachæ 112. factitia 113. infectorum 442. lotæ 441. triplex 113.347

Lachæ lotio 756
Lachryma quid. 112
Lactuca 28.721
Lactuca ſylueſtris 467
Lætificans Galeni, Nicolai 434. Raſis 436
Laminæ cupri 151
Lapathum 28.250.701.719
Lapatium 28. acutum ibid. 700
Lapis æroſus 115. Aquilæ 195. excoctus 203.
hæmatites 110.200. Lyncis 201.719.194.
eiuſdem ſuccedaneum ibi. ſpecularis 150.
ſpumæ candidæ & nitentis 194. ſtellatus
198. veſicæ apri. 395. ſuccedaneum ibid.
Lapides & gemmæ 195
Lappa maior 32.348
Lappula agrorum 26.
Laricea 117.
Laſeris liquor 100
Laſerpitium Germanicum 89
Laſerpitij liquor 100
Laſerpitij liquor Syriacus, Medicus, Parthicus, Perſicus, virus & putrilaginem; Diofcor, teſte olet 100.101. radix 89
Laſurſtein 198
Lathyris 154.293.721
Lauandula 87
Laudanum nõnullis ladon & ledon 103.348
Laureola 23. eiuſdem ſemen 54
Laurus 28.235

Laurus Alexandrina 28
Lazuli & ſtellati lapis 297. 198. 517. vires pondus, & probatio 297. factitius 199. natiuus ibid.
Lemnia terra 206.
Lemnias 354
Lemnium ſigillum 206
Lethalia ſola quantitate 6. toto genere 8
Leucanthemon 19
Λιβανω 321
Libanotidis primæ radix 147
Libra Medica 306. Mercatoria ibid. Romana ibid.
Libyſticum vel liguſtinum, officinis leuiſticum 54. 250. 326. 455
Libiſtici ſuccedaneum 326. 455
Lichen 28. 233. 241. 462. 585
Lienem iuuantia 234
Lignum aloes crudum 400
Ligni aloes optimi probatio 130
Lilium conuallium 42
Lilium inter ſpinas 32. 239
Limaces 135
Limones 62. conditi 549
Limonium 247
Linaria 32
Linctus 819
Lingua auis 54. 388
Linimenta quæ 885

Linimentorum formulæ 885.886
Linum 196
Liquiritia 88.102
Liquor quid 99
Liquor Cyrenaicus, medicus, moſchatus, odoratus 653.papaueris 332
Lithargyros, Lithargyrum 167
Λιθόδυδρον 199
Λίτρον τρίβιον 392
Λίτρα 306
Litrum vel nitrum 168
Lithontribon 392
Lithoſpermon 54.453
Loch 819.lohoch 555
Lolium 17
Lotus ſylueſtris 29.348
Lotum ſylueſtrem, ſuccedaneum Meliloti Galenus facit 45.348
Lozengiæ 787
Lues Hiſpanica 502
Lunæ ſpuma 197
Lumbrici ſeu inteſtina terræ 136
Lupariæ 78
Lupinus 310.Lupini ſemen 346.347
Lupulus 29.360.Lupus ſalictarius ibid.
Luteum oui aſſum 237
Lycium optimum 103
Lycoſteni radix 76
Lycopſis 23.85

Λυγγούριον 209
Lyncurium 201.219

M

Macedonicum 718
Macedoniſium 325
Macer 128.358.à mace differt 128.358
Macera cur dicta 517
Macerãdi medicamẽta purgantia tẽpus 801
Macerandi purgatoria ratio à recentioribus excogitata 802
Macis 109
Μαγφρικὸν 76
Magiſtralium decoctorum compoſitio improbatur 835
Magiſtrantiæ radix 88
Magma 492
Magma Hedychroum 332
Magnes lapis 202.paſtor ibidem
Mahemeth 500
Maij flos 42
Maiorana Sampſychus dicitur 30,697
Malabar Indiæ regio 29
Malabathrum 29.Arabicũ,Syriacum 29.30
Μαλαγκτικὰ 242
Malagreta,melligetam Itali vocant 50
Malobathrum 318
Malua multarum eſt ſpecierum 29
Malua ſylueſtris 700.706

Malum granatum siue Punicum 63
Mala granata 225
Mala punica 233
Malum terræ quid 477
Μαμιρὰ 376
Mamiras Doronicum 2. Romanum ibidem eiusdem succedaneum. 366
Mandragora 6
Mandragora vera 89
Mandragoram agyrtarum esse ficticiam 9
Manipulus 11
Manna 103. 264. Arabum 14. 103. cinericia ibidem, thuris 121. 122
Mannæ detectus 264. facultas ibidem. pondus 265. succedaneum 218
Manus Christi perlata 411. recentiorum inuentum ibidem. cur dicta χάρ κυρίου 411
Marchasita 203
Marciatum magnum 694
Margaritæ 143. 429. albæ, id est, non perforatæ 414
Margaritæ integræ 326
Margaritarum mater 141
Maris flos spuma 191
Marrubium 303. 34
Marum, & eius succedaneum 628
Masculum thus 121. 374
Masticatoria 870

Maſtiche 116.363.421
Maſtichina 104
Maſtix 116. Aegyptia ibidem. Chia ibidem.
Pontica ibidem
Mater ſyluarum 32
Matricaria 19
Matriſſylua 702
Matrix ſtirpium 78
Μάξα 666
Meatus repurgantia 241
Μιαξα ὦμα 147
Medicamentarius liber 4.302
Medicamentum quid 6
Medicamentum familiæ 287
Medicamentum ſimplex 9
Medicamenti ſimplicis alia definitio 11
Medicamenta compoſita 302
Medicamenta per excellentiam 251
Medicamenta generatim accepta ibidem
Medicamenta & lenientia aluum & purgantia liquida & ſolida 457
Medicamenta in Latinis Nicolai codicibus quæ deſiderantur. 326.327
Medicamenta omnia purgantia ventriculo infeſta præter aloem 288
Medicamenta purgantia benigna 262. vehementiora ibidem
Medicamenta ſimplicia peculiares corporis partes iuuantia. 217

Medicamenta singula quomodo reconden-
da 14.15.
Medicamentorum causa quæ certas partes
iuuent, aut lædant 129
Medicamentorum colligendorum & recon
dendorum ratio. 14
Medicamentorum componendorum mi-
scendorúmque huius temporis ratio vsi-
tata. 764.878
Medicamentorum compositorum duo pri-
maria genera 766
Medicamentorum quæ in corpus sumuntur
species 767
Medicamentorum dolorem sedantium duo
genera 777
Medicamentorum natura quadruplex 6
Medicamentorum simplicium præparatio-
nes 754
Medicamentorum venenis resistentium du-
plex ratio 249
Medicamentis liquidis quæ vasa conueniant
15
Medicatum funus 136
Medicorum betam cum blito confunden-
tium error 20. in cantharidum vsu error
134. exhibendis catapotiis error 809. de
nympheæ floribus error 46
Medicorum & Pharmacopœorum error in
radice bis tortæ non ferendus & ple-

ſtendus 82
Medicorum & officinarum error, radice gladioli lutei vocati, pro vero acoro vtẽtium 79
Medicorum iuniorum & officinarum de flore maris error 110
Medicorum recentium de miſcendorum medicamentorum ratione ſcripta qualia
Medicorum & Pharmacopœorum error in ſemine roſarum 56
Medicorum in ſoncho pertinacia 35.36
Medicorum de correctione Turbith, cum zingibere error cõmunis 292
Medicum malum 62
Medulla quomodo reponenda 15
Medullarum præparatio 763
Meerbonen 714
Mel 97. aerium 103. aerium & roſcidum 264. anacardinum 616. arundinum 106. Atticum 350. bonum 615. cannæ 107. cedrinum 104. Emblicorum 617. myrtinũ 373. paſſulatum 617. violaceũ ibidẽ. roſaceum 855. roſatum, colatum 616. roſatum cum foliis, ſeu non colatum 615. roſatum, Ioannis Damaſceni ibidem. roſatum aliud efficacius 616
Mellis adiiciendi quantitas 343.371.372
ad ſpecies & ſalis proportio 844

Μέλαν Melanteria 157
Μελίκρατον 614
Melilotum Seplasiorum verum nõn est 30. 348
Melissa 30.391
Melissophyllum officinis melissa 30
Memithe 102
Menegetam, granum paradisi Mytepsus vocat 50
Mennig 159.168
Menses cientia 246. sistentia 247
Mentha multorum est generum 31
Mentha agrestis 701. aquatica 697. Saracenica 700
Menthastrum 31
Mercurialis duplex 31
Mercurius 165. præcipitatus 166. præcipitati confectio ibidem. sublimatus ibidem
Mergi ventriculus 367
Μῦς Muza 609
Mespilum 233
Mespila condita 550
Mesues opinio improbata 284. temeritas 286
Metallica 149
Metallum quid 148
Metallum durum ibidem. factitium, liquidum 150
Metallum ἀπὸ τῦ μεταλλᾶν dictum 148.149

Metallum Plinio quasi μετ' ἄλλων, vel μετὰ τὰ ἄλλα nominari 149
Μέταξα 147
Meum 246.321
Mezereon 22.537
Mezerei præparatio 760
Micleti Nicolai Myrepsi 360
Milium Solis 55
Millefolium 38
Μίλτος 207
Minium duplex 159. 168. factitium ibidem. natiuum 161. natiuum seu cinnabaris fossilis ibidem. secundarium 159.168
Misy 158. fossile, natiuum ibidem
Misy non est vitriolum Rom. ibidem
Μιτριγχύται 861
Mithridatis Antidotus 344
Miua 813
Miua Cydoniorum 567. simplex vsitata 568. composita, seu aromatica Ioan. Damasceni ibidem 569
Mixtura quid 786
Μολιβδαίνα 185
Molybdenæ succedaneum 219
Μολίβδου ἄμμος 285
Μολιβδοειδὴς λίθος ibidem
Μόλιβδος 186
Monacenses pharmacopolæ 307
Monachi commentatores filij Mesues 445. error

error eorundem 610
Μονόκορος 142
Morſelli, Morſuli 787
Morſus gallinæ 18
Morus 31.64
Morum Celſi ibidem
Mora arboris 76. batina 566. rubi ibidem
Moſchata herba 702
Μοσχίλαιον 692
Moſchus 142. factitius 145. quomodo odorem amiſſum recuperet ibidem. quomodo ſeruandus ibidem
Muccago 96
Mucharum, id eſt, infuſio roſarum 575
Mucillago 96
Mumia, officinis Momia 352. artificialis 136. natiua, 137. 213. factitia duplex 213
Muſcus officinarum 145
Myrrha 115. 317. officinarum 115. ſtacte ibid. Troglodytica ibidem
Myrrhæ vſus parum tutus 115
Myrrham officinarum bdellij potius ſpeciē eſſe 317
Myrobalanum 60
Myrobalanus magnus 361
Myrobalani 63. 385
Myrobalani beletzici 267. bellirici ibidem Cerulei ſiue Indi 63. cepuli conditi 549 chebuli Indi 267. Empellitici conditi 550

pilula nominatur 64
Nux Indica 64.722. moschata vel myrepsica 64. odorata. pinea Pontica, Prænestina, vomica, vomitoria 65
Nuces aridæ 224
Nuces moschatæ conditæ 549
Nuces virides 223
Nuclei acinorum 237. pini 233. nucis pineæ 223
Nutrimentum quid 6
Nymphææ folia & flores 232.712
Nimphææ radicibus, Dioscoride & Galeno testibus, non floribus, pharmacopœis vtendum esse 90

O

Bolus 308.311
Obryzum 149
Obsidianus lapis 208
Obturantia 240
Ocimum multorum generum 31
Occulta proprietas 252
Ὀδοντόρριμματα 858
Odoramenta 872
Odoramentorum formæ 873. materia 873
Odorata firmantia stomachum purgationibus admiscenda 795
Oenanthus radix 90
Oesypos 145
Oesypi parandi modus 762

Offa quid 667
Officinas sinapi & erucæ semina inter se confundere 57
οἰνώδη punica 609. olea 654. & seq.
Olearix 200
Oleum absinthinum 671. abusiuè 881. propriè quid ibidem. altheæ 240. amygdalarum amararum 667. amygdalarum dulcium 776. amygdalarum dulcium Ioannis Damasc. 665. anethinum quomodo paretur 662. Balanium 60. balsami 445. balsami Guillielmi Placentini 686. balsami Ioanuis Damasceni 684. balsami Montagnanæ 686. balsami Petri de Ebano ibidem, è castorio compositum 672. simplex ibidem, è capparibus 678. caryophyllorum 317. Camomelinum 661. Olei camomelini parandi modus 662. 663. commune 881. costinum Io. Mesues filij 671. ex cucumere agresti 240. dulce 776. Euphorbinum Galen. 67. Euphorbinum simplex Ioan. Dama. ibid. Hyosciaminum 659
Oleum hyperici 688. Irinum 663. 690. è iuglandibus 669. è laterib. 681. Laurinum 669. lentiscinum 970. Leucoinum seu Cheirinum 672. Ligustrinum 693. liliaceum 663. è lumbricis terrestribus 680. 681. è mandragora Nicolai Myrepsi

repsi 660. mastichinum Ioan. Mesues filij 670. melinum Ioannis Damasceni 656. mentaceum 671. Moschatum 355. 691 Moschellinum, ibid. 691. è myrti baccis 658. Myrtillorum 658
Oleum myrtinum Nicolai Myrepsi. 657. Nardinum simplex Ioan. Da. 664. Nympheatum 659. Omphacinum 66. de ouis 689. papauerinum Io. Da. 658. petræ 208 philosophorum 982. populinum Nicolai Myrepsi 693. è piperibus Galeni 673. ricininum 688. rosaceum 654. rutaceum 670. sampsuchinum 687. 688. sapientiæ 682. è sarmentis iuniperi Ioan. Da. 679. è scorpionibus simplex Ioan. Da. 679. compositum Ioan. Da. 680. è semine lini 668. semine papaueris 659. sesaminum 664 Ioan. Da. è spica. Fuchsij 678. tartari 682 683. terebinthinum simplex 683. vetus 240. vulpinum Galeni 676
Olei amygdalarum dulcium optimus parandi modus 667. myrtini parandi alius modus 658. de ouis tres conficiendi modi 689. communis differentiæ 881. populini compositio melior 693. sesamini succedaneum 658. tartari alius parãdi modus 683
Olibanus 121
Oliua 65
ὁμοτριβὶς 881

ὀμφάκινον 881
Omphacium Officinis agrestа 97.565
ὀμφακίδες 61
ὀμφακίτις 63
ὀνυχίτις 155
Ophthalmica 26
Opiata 777
ὀπιὸν Opium 5. Thebaicum ibi. & 332
Opobalsamum ibidem & 626.684
Opocarpason 115
ὀπὸς 99
ὀπτοὶ 105
Opopanax 105
Optica 316.517
Orbiculi 787
Orichalcum 153.187
Orchios, seu Cynosorchios rádix 93.388
Ordo 222
Ordines quatuor calefacientium, refrigerantium, humectantium & exiccantium 221
Orobus 53.346
Oryæ semen 55
Os naris purpuræ 386. item anterius narium os 326
Os sepiæ 140
Ostrea 540
Osyris Seplasiis linaria 31
Oxalis oxylapathum 26.424

Oxosaccharum compositum Actuarij 590
Oxyacantha 633
Oxyacanthæ vel oxyacanthi bacculę 65. fructus, succus 97
Oxymeli quid 598
Oxycroceum cur dictum. 741
Oxymeli compositum incerti autoris 599
cui pœonia vel betonica incocta, valentius caput iuuat 231. è quinque radicib. 598
scilliticum simplex Ioan. Da. 600. scilliticum compositum eiusdem 600
Oxyphœnix, Oxyphœnicon 65. 463. 466
ὀξυφοίνιξ 265
ὀυγρία 308

P

PAcchines 476
παλίμπισσα 119
Palma syluestris 265. Indica 266. 357
Palmulæ fuluæ 496. 497
Papauer 6. 376. erraticum 232. Rubrum 594
satiuum 232
Papauerum capita recentia 539
Paralysis herba 39
παράφορον 152
Parietaria 26. 698. 719
παρηγορικὰ 248. 765
Parthenium, vulgò cotula 32
Pastillus quid 332. 624. ex Absinthio Ioan. Damasceni 630. ex Absinthio Nicol. Myrepsi

repsi 632. Alchachenge 619. ex Agarico incerti autoris 914. aliptæ Moschatæ Nicolai Myrepsi 629. Bechius albus incerti autoris 646. 647. Bechius niger 647. pro lauando capite 648. è cappariibus Ioan. Dam. 634. è charabe Ioan. Dam. 640. è colocynthide Ioan. Damas. 636. diarhodon 646. ex Eupatorio Ioan. Dam. 624. Gallię moschatæ Ioan. Dam. 626. ex halicacabo Ioan. Mesue 638. hedychroi andromachi 627. è laccha Ioannis Damasceni 633. è lemnio sigillo Ioannis Damasceni 641. è myrrha Rhazis 632. è nymphæa Ioannis Damasceni 641. è nymphæa Nicolai Myrepsi 643. ex nymphæa inscriptionis ratio 642. Oxyacantha Ioannis Damasceni 637. ex oxyacantha Nicolai Myrepsi 637 638. pectoralium 647. Ramich Ioannis Damasceni 636. è Rheobarbaro Ioannis Damasceni 630. è rosis 646. Nicolai Myrepsi, scilliticus 332. Andromachi 626 è spodio cum semine Oxalidis Ioan. Damasceni 631. è spodio Nicolai Myrepsi 630. è succino 640. suffumigabilis fuch. 648. è violis Nicolai Alexandrini 644. è violis Nicolai Myrepsi 645. è vipera Andromachi 625

Pastilli alhandal 635. de rosis Rhasis 646. de rosis & violis 645. 646

Passulæ 77
Pectines 540
Penidia 409.alba 606
Penidiorum parandorum modus 761
περιφυσμάτων 194
Peponis semen 410
Perfecti magisterij 682
Perfoliata 32
Periclimenon 32.702
Perlæ 143.411
Perlarum seu margaritarum mater 141
Peroratio 910
Personatia 32.348
Pessarium 861
πίσσα ibidem
Pessum ibidem
Pessi aperientes ibidem
Pessus astringens 864.emoliens ibid.menses eliciens 863
Pessi adstringentes 862.emolientes 861
Pessorum differentiæ ibidem
Pessis vtendi tempus 865
Petroleum 208.386.982.693
Petroselinum macedonicum 325.335.453
Petroselini radice officinæ carent 90
Phacoides 321
φαρμακοῦντικοὶ 5
Pharmacitis 298
Pharmacopœi pro Cherua Ca. taputia maior

iore ricini semine vti debent 51
Pharmacopolarum erratum de abrotano 15. de Acantho 16. de Adianto ibidem. in apij veri semine 49
Pharmacopœorum error in vtenda radice Bistortæ pro vero dracunculo 86. in semine dauci veri 52. in endiuia 27. in Eupatorio 25. in granis 309. in compositione de hiera veterum simplic. 470. in libra 366. in seminib. nigellæ 55. in polio 32. 33. in spina alba 36
Philo quis fuerit 378
Philonium Galeni 377
Philonium maius siue Romanum Nicolai Myrepsi 378. maius Romanum cur ita vocatum ibid. persicum Io. Damasceni 380
φοῖνιξ 497
φόριμον 152
φρυκτὴ 118
Phrygius lapis 202. 394. medicorum de hoc lapide error 202
φρῦγω 711
Phu 324
Phyllitis floribus & semine vacat 32
Picatio 895
πικτὸν 157
Pila odorata 652. 873. odoratæ æstula Fuchsij 652. hyemalis Fuchsij 653
Pilæ odoratæ 873

Pilula 807. cupressi 64
πίμελη 138
Pimpinella 614. 699. condita 548
Pinea officinis quid 65. resina liquida duplex 117
Pinguedo 138
Piper trium generum album, longum, nigrum 65. 66. Indianum 52
Pipere Indico pro cardamomo minore Seplasios vti posse 51
Pira condita 550
Pissasphaltus 137. 352
Pistacium 66
πίτυωσις 895
Piryocampe 244
Pix propriè 119. bis pix ibid. Græca ibidem arida 224. 227. liquida 119. sicca ibid.
πλαλίτης 153. 155
πλαλώδης ibidem
Plantago 32. 700
Platearij error detectus 351
Platearij expositio qualis 353
Platearij ridicula interpretatio 474
Pleres Archonticon Nic. Myrepsi 427
πλινθίτης 153
πλύμης ἀρχοντικὴ cur dicta 428
Pliris archoticon Barbaris & officinis non rectè dici 428
Plumbago. 81. factitia, ibidem. nàtiua, seu fossil.

fossilis,aut metallica ibidem
Plumbum argentarium 186. candidum ibi. cinereum ibi. elotum 245. nigrum 186. vstum 237
Plumbum trium generum 186
Plumbi lapis 167. lotio 757
Pluuialis aqua 593
πολύχρηστον 674
Polium 32. montanum 326
Polia 196
Polychresta 529
Polygonum 33. tempestiuum 495
Polypodij facultas 272. 273. malitiam infrenantia 273
Poma odorata 873. condita 550
πομφόλυξ quid Græ. 187. factitia triplex 187
Pompholygos, seu Tutiæ Arabum lotio 758
Pondera eorum quæ clysteres componunt 847. purgantium 840
Ponderum cognitio necessaria medico in decoctis ratio 828. notæ 311
Pondo 306. libra, vncia ibidem.
Ponticum absinthium pro vulgari vsurpandum 15. 16
Populus duplex 33
πορφύρα 133
Portulaca 33
πυκνοτικὰ 240. syluestria 72
πυρία 904

Pyrites 194. aureus 203. concrematus 161
Pyritis duo præcipua genera 203
πυρόμαχος ibidem
Pyropus ab igne nomen accipit 198.203
Poterium 67
Poterij delineatio 67.68
Pras 420
Prasius lapis & eius succedaneum ibidem.
Prasium officinis quid 30.334. viride 744
πραϋντικὰ 248.775
Propolis officinis cera 100.105
Pruni gummi 125
Prana Damascena 66. refrigerantia 495. sativa 66. sylvestria condita 550
Prunorum medulla, seu pulpa 463
Prunellæ multa genera 47
Prunellorum sylvestrium succo pro Acacia vtendum 339
Prunus sylvestris, pruneolus, prunulus 99. 72.73
Prunorum sylvestrium vires ibidem
Pseudomelanthium 55
Psidion quid Plinio 128
ψιμμύθιον 159.314
ψωρὸς 798
Psyllium 33
Ptarmice 224
πταρμικὴ 868

πτερυγοφάρυγ 209
Pugillus 312
Pulegium 34.235
Pulmonis vulpis præparatio 76
Pulpæ 789
Puluis Alexipharmacus 622. aduersus calculum Fuchſij 618. pro epithemate cordis 680. ad glandes validas conficiendas 621 pro Epithema, iécoris 680. laxatiua 620. aduersus lumbricos Fuchſij. 620. peſtem Fuchſij. 619. ſanguinem ſiſtens Fuchſij 621 ſenæ præparatæ Montagnanæ 621. ſternutatorius Fuchſij ibi. medicamenti turpeti Auicennæ 620. violarum odorus 622
Pulueres 680. confortantes 838. purgatorij 840
Puluerum purgatoriorum exhibendi modus ibidem
Puluerum vſus 838
Pumex vnde 203
à Purgatione ſumpta, neque dormiendum, neque ſudandum 795
Purgantia duplicia 251. 296. medicamenta non inconſideratè danda 794. medicamenta, trahere humores ſibi familiares totius ſubſtantiæ ſimilitudinem 251
Purgantium actio vt perficiatur 261. actionem non à primis vel ſecundis qualitatibus dependere 259. exhibendi tempus 795

795. liquidorum miſcendorũ ratio 793. ſola aloe ventriculum roborat 177. à Purgantibus mitioribus auſpicandum 794
Purpura 132
Putrefacientia propriè dicta 244

Q

Quadrans 307
Qualitatum familiaritas 252
Quid pro quo 215
Quinque neruia 354.700
Quiſquilium 52

R

Ραῦ περὶ ῥίζων 290
Radix rubiæ 246
Radices craſſæ & denſæ tribus annis ſeruandę 78. quando euellendę 77. quinque communes 95. vt reponendæ 78. vt ſiccandæ 77. & cortices quando eximendæ ſint 14. quanto tempore ſeruandæ 78. tenues & raræ quotannis mutandæ ibid.
Ramenta auri 431
Raphanitis 88
Raued ſceni 62
Ramich 636.637
Receſſus 222
Recrementi ferri lotio 757
Refrigerantia primo ordine 225. ſecundo ordine ibid. tertio ordine ibi. quarto

dine ibid. artus iuuantia 235. caput iuuantia 231. cor iuuantia 232. quæ iecur firmant ibid. quæ lienem iuuant 234. quæ renes roborant ibid. quæ stomachum & ventriculum roborant 233. quæ thoracem roborant 232. quæ vterum iuuant 235
Reisszeel 193
Renes roborantia 234
Renes sciurorum 140
Repellentia 236
Repercutientia ibid.
Reprimentia quæ ibid.
Requies cur dicta 375. Nicolai Myrepsi 374
Resina propriè quid 119. ex fictilibus 118. frixa & tosta ibid. lentiscina tosta falsò 116. colophonia nominata 119
Resta bouis 18
Rha 419. seu rheum duplex 279. Indicum 92. veterum purgandi facultate caruit 280. veterum ponticum 335
Rhabarbarum 92. 271. 419. 441. quomodo & quotannis seruetur 93
Rhabarbari exhibendi purgatorij modus 286. pondus ibid.
Rhaponticum 22. 92. officinarum & centaurij magni radix 84
Rhapontici veri radicis descriptio 92

Rhazis 513
ῥέον βαρβαρικόν 280
ῥέον ἰνδικὸν 283
ῥέον ποντικὸν 280
Rheum 334. 419. maceratum validius purgat 284
Rhei genera Mesue triplicia facit 283. recentiorum duo genera ibid.
Rheum barbarum 283. 405. 407. 443. Indicum 283. 357. ponticum 280. 322. 405. 419. Scenicorum 283. turcicum ibid.
Rheibarbarum grauidis atq; imbecillibus non est exhibendum 284
Rheoponticisuccedaneum 281. 322.
Rheobarbaro cur recentiores in dysenteria vtantur 286
Rhemnij Fannij locus de scrupulo emendatus 309
Rhinoceros ab vnicorni differt 142
ῥίζα ποντικὴ 280
ῥῆον ibid.
Rhizotomos 88
Rhois 56. 66. duo genera 368
Rhu obsoniorum ibid. recentiorum 283
Rhus 76. 368. coriarium 368
ῥυπτικὰ 241
Ribes 55. Arabum ibid.
Ricinus 51
Rob 503. 562. 566. nucum viridium 563

Robub 562.823
Ros Libani 103.Syriacus 264
Rosa duplex 33
Rosæ 47
Rosa quum expanditur colligenda 40
Rosarum caput 56
Rosarum foliorum modus infusionis Nicolai improbatus 553. foliorum modus Infusionis optimus ibid.
Rosata nouella Nico.Myrepsi 411
Rosmarinus 33.40
Rostrum porcinum 588
Rotulæ 787
Rubeta 311
Rubi mora 76
Rubin,Rubinus 198.203
Rubea tinctorum 93
Rubrica fabrilis duplex factitia, natiua 207
Rucula 25
Rufi compositio 511
Rumex 33
Rusci officinis bruschi 397
Ruta 33.muraria 17

S

SAbina officinis Sauina 33
Saccara 541
Saccarum violaceum 542
Σακχαλίσεως 373

Σακχαρίζειν ibid.
Sacchar 106. veteres expreſſerunt, noſtrum coquitur 109. veterum duplex 106
Saccharis alterum genus Galeno cognitum 107. vtriuſque Strabo mentionem facit 108
Saccharum buglossatum 543. candi 376. cichorij 543. Domitiani temporibus notum fuit 107. finum 110. fumi terræ 545. Echij 544. Eufraſiæ 545. Ephemeri non lethalis ſeu lilij conualij ibid. Lauendulæ ibid. Maioranæ ibid. Meliſſophylli ibid. Menthæ ibid.
Saccharum noſtrum à ſaccharo veterum alterius generis non niſi compoſitionis modo diſtare 109. Nymphe 543. oxalidis ibid. Pæoniæ 545. prunellæ 544. roſaceum 542. roſmarinũ 544. ſiluiæ ibid. Sambuci 545. ſcabioſæ ibid. tiliæ florum ibid. verbaſculi ibidem
Saccharorum & conditorum vſus 817
Sacocolla Serapiani 338. Arabum 50
Sacculi 905
Sacculorum componendorum ratio ibid. quibus partibus corporis & qua forma adhibeantur ibid. formulæ 906. 907
Sagapenum 105. 339. 538.
Sal 183. 190. Ammoniacus 165. Marcellinus 623. Armoniacus, vel Armeniacus 190.

190. 191. Dacicus ibid. duûm generum 190. extra terram inuentus ibid. factitius 191. siue gemmæ 287. gemmæ 192. hammoniacus 190. Indus 106. marinus 191. natiuus 190. nitri 170. nitri duobus modis confici ibid.
Salpeter ibid. petræ 171. petrosus ibid. Sacerdotalis 623
Salis differentiæ 191. flos 192. Indi succedaneum 523
Salem factitium multifariam fieri 191
Salinæ 190. 191
Saliunca 321. 431
Salix 24
Saluia 24. 321. 697. duplex 24. agrestis 25 34
Sambucus 24
Samius aster 651
Samothracia gemma 208
Sampsychum 34
Sampsychus 30
Sandalum 11
Sandaraca 125. 150. 159. triplex 193. factitia, vera & natiua, non vera ibid.
Sandarax 124
Sandaros ibid.
Sandix 159. 193
Sanguinalis 34
Sanguis draconis 110. 146. 162. factitius 111. ibi

hircinus 141.396
Sanguinis hircini præparatio 761
Sanicula duûm generum 34
Santalum triplex 131.citrinum officinarum 131. spurium ibid.
Santeria 151.160
Santonici seminis vsus 16
Sapa 73.74.503.562.823
Sapphirus 204.491
Sapphiri & smaragdi succedanea 425
Saponaria 205
Sarcocolla 120.245
Sarcophagus 198
Σαρκωτικὰ 245
Sarda, Sardiûs, Sardo 426
Sardonices ibid.
Sarracenicæ tryphera vsus 772
Satureia 34.sylvestris 385
Satyrion, & eius radix 93.387
Saxifragiæ vis 321.lutea 223
Saxifragia 613
Scabiosa 34.eius flos 47
Scariolæ 153
Scammonia, vel scammonium 106.288
Scammonij delectus, faculcas ibid. pondus 289.præparatio 759. succus 101.vehementiam infrenantia 288
Scammonium crudũ 501. per se temere non dandum 289

Scandix 34
Scariola 27.587
Scarlea maior & minor 34.syluestris 25
Scatuncellus 709.Pruna syluestria 70
Σχοῖνος σχοίνου ἄνθος 27.334
Scilla 76. vt assetur 627
Scillicius 626
Scincus 140.Scinci 388
Σκληρύνοντα 242
Scolopendrium 32.35.278. 445. 576. 634. 702
Scordium 35.333. 84
Scoria 194
Scrophularia maior,minor 23.94
Scrupulus 308
Sebesten 64.463
Secacul 403
Selenites 197
Semen 47.extinguentia,generantia 248
Semina quando decerpenda 14. legenda 48. quomodo inuoluenda 14. singulis annis mutanda 48.quatuor calida,frigida,calida maiora,minora,frigida maiora 58
Semperuiuum 35.minus 700
Semperuiui succus 381.637
Sena 76.272.384.eius folliculi 76.464
Senarum decocti pondus 272. facultas ibid. puluerum pondus ibid.
Senecio 24.25.35

Senectus anguina 140
Seplasiariorum auaritia 821. error 17. 19. 29. 33. 35. 52. 58. 156. 206.
Serapionis error 110. 111. locus emendatus 181. 391
Sera, à seris vermiculis 147
Serapinum 105. 339. 466. 571. 825. ex Absinthio 610. acidum simplex 578. in lapideo vase cur coquendum ibid. compositum ibid. ex Arthemisia 612. Byzantium sine aceto 603. ex acido citrij succo 580. è Calamintha 607. ex acido limonum succo 581. Byzantinum cum aceto ibi. è succo Borraginis 596. breue, siue commune 825. è cichorio 585. è succo Echij 597. ex Epithymo 611. ex Eupatorio 604. è fumaria 610. è Glycyrrhiza 605. è granatis acidis 58. è granatis dulcibus 583. ex hyssopo 605. ex intybo satiuo simplex 584. compositum Gentilis 584. ex intybo syluestri cũ Rheo barbaro 586
Serapium Iuiubinum duplex 591. longum 826. è mentha Maius 608. minus 609. Myrtinum simplex 594. compositum 593. Nymphææ simplex 577. compositum ibid. ex Omphacio 582. è succo oxalidis 596. è papauere 556. simplex 576. compositum 593. è pomis 582. è prasio 606

606. purgatorium ex floribus persici 574. rosatum ex aridarum rosarum infusione ibid. è duabus radicibus 599. è quinque radicibus ibid.
Serapium rosatum purgatorium compositum 573. 574. simplex 572. purgatorium 573. è stœchade simplex Ioan. Damasceni 602. è stichade compositum eiusdem 602. stillaticiis liquoribus cur admiscendum 791. infusionis violarum 571. violatum 570. compositum 571
Serapiorum violatorum tria genera 571. Zizyphorum 590
Serapij ex cichorio cum Rhabarbaro legitima compositio 589
Serapia 570. cur inuenta ibid. ex acido vel dulci aranciorum succo 582. magistralia 612
Serapiorum exhibendi tempus 727. miscendorum ratio 852. vsus 826
Seres 146
Sericum ibid. crudum 146
Seris 3[illegible].36[illegible]. syluestris 588
Serpyllum [illegible]5. satiuum 38
Sesaminum 57. 659
Setaragi 538
Seuum ibid.
Sextans, Sextula 307
Sextarius Atticus 553. Italicus 657. Roma-

nus 553
σίκυος 469
Sideritis 202
Sidion 128
Sieff 340.649.651.852
Siler montanum 57.385
Siliqua 308
Siliquæ 77.459
Simplicia propriè 11. impropriè dicta ibidē. à mari & aquis 12. ab animalibus 13. à stirpibus & arboribus prouenientia 11. à venis & terræ latebris 12. sternutamentum cientia 868
Simplicium generalis diuisio. 11. typus 13
Sinapi album 387
Sinapismus quid, eiusque componendi ratio 899. vsus 898
Sinonē semine hactenus pro amomo vsæ officinæ 220
Sinope Ponti vrbs 207
Sinopica Ibidem
σκωλικὰ 244
σμαῦον 503.824
Sisari, siue Siseris radix 403
Sisarum satiuum conditum 548
Sistra, spicula 89.90
σίσυμβριον 308
σῖτος Ibidem
Smaragdus 204. 232. comitiali morbo resistit 204. eius vsus 204.205

σμαράγδου 204
σμηκτὶς 367
σμύρνα ibidem
Solanum 36. Solatrum 360. hortense 225.
satiuum 232
Solida duplicia 787
Solidorum compositionis ratio 787. exhibi-
uonis tempus 790. vsus 787
Somnifera 249. 781. exhibendi tempus 783
Sonchus 55. 588
Sory duplex 158. fossile, natiuum 158
Spanachia, Spinachia, vulgo 363
Sparagi iuepte dici 49
Spargula 697
Spartum à genista differt 47
Species Bertholdi 262. incisæ 623. mixtę 622.
μυρεψικὰ 388
σπικνάρειον 197
Specula ex stanno 186
Specularis lapis 197. 205
σπέρμα 48. Sperma ceti 192. 110
Sphæra seu pila marina 214
σφίγγουτα 239
Sphondylium syluestre 697
Spica nardi 36. 37. Celtica 36. 355. 431. Roma-
na 36. 431
Spiesglas 194
Spina alba 36. 385. 604. Aegyptia, Arabica
37. 605.

Spinam ferentem *Schlehem* ad iustam arboris proceritatem ascendere 75
Spinus 70
Spodium 188. 361. 624. 750. & antispodium Græc. intra corpus minimè assumenda 189. Arabum cannarum 188. officinarum 188. subterraneum seu fossile 188
Spodij fossilis quatuor species ibidem
Spodos lutea ibidem
Spondylion 385
Spongia 205. 214. noua 214
Spongiæ lapis 205. eius vsus ibidem
Squilla 76. Squillæ præparatio 760. radix 93
Στάγιον 308
Σταλακτικὸν 156
Stannum 186. an plumbum candidum ibid. & 340
Staphylinus 316. eius radix succedaneum dauci Cretici 387
Staphys syluestris, agria 374
Σταθμὸς 306
Στέαρ 138
Στυπτικὰ 239
Stellatus lapis 297
Sternutamenta 868
Sternutatoriorum puluerum formæ 869. vsus 870
Stibium Stimini 194

Stichas 37. Arabica 37. citrina 18. 37. peregrina 37
Stillaticij liquores 98. eosdem eliciendi modus optimus ibidem
Stillaticiis liquoribus quando vtendum ibidem. quando non 99
Stirpes quomodo reponi debeant 15
Stirpium & arborũ caput ibidem collectionis tempus 14
Stœchas 36. 45. 335
Stomachum & ventriculum roborantia 233
Stomoma 152
Στόμωμα Græcorum ibidem
Storax liquidus 115. officinarum 121
Stratiotes 38
Strobyli, probati & improbati 76
Strumas discutientia 250
Struthia 553
Στρυφνα 72
Stupefacientia 249. quibus partibus corporis non adhibenda 778
Stupefacientium pondus & exhibendi modus 781
Stupefacientibus purgantia commixta 781 782
Styrax 121. 346. calamites 121. 311. lachryma, liquidus, rubeus 116. 385
Styraces tres 116
Succaha 37. 606

Succedaneum Sinonis 326
Succedanea 214
Succinum Africanum, Asiaticum Europeum 202.209
Succi medicati 562.823
Succi quomodo seruandi 96
Succorum medicatorum vsus 824
Suffimenta 875
Suffumigationum vsus ibidem. componendarum ratio 876
Suffitus 875
Sulphur duplex 194. Caballinum, citrinum. factitium, fossile, luteum, viuum, virgineum 194
Sumac 363. Sumach 56. Sumachium 363
Suppositorium 843
Suppurantia 243
Susinum oleum 663
συγκομιστὰ 118
συμπάθεια 230
Symphyte, id est consolidæ maioris radice, pro Rheo pontico vtendum esse 323
συνάγοντα 239
Syriacus lapis 201
σύριγξ ἡ κασία 227.351
Syrupus 466

T

TAbulæ 787
Tamarindorum pulpa 461

Tapſus barbatus 38
Taraxacon 26.588
Tartarum 621
Τάξις 221.222
Τυχοσιμὴ 207
Temperatum 221
Terra ſigillata 337.541
θέρμος 311
Terræ 205
Terebinthina 117.alba, Laricea, Abietina ibidem
Terebinthinæ coquendæ modus 763
Tereniabin 104
θερμάσματα 903
Teſta oui ſepiæ 140
Teſtacea 155.430
Thamar 266.Indus 65.357.Tamarindus 266
Thamarindorum delectus temperamẽtum & facultas 266.pondus ibidem
Thapſiam Dioſcoridis nihil aliud eſſe niſi Meſues Turbith 292
Theriaca 327. diatteſſaron 342. communis 343
Thlaſpi 339
Thracius lapis 208
Thus 121.maſculum ibidem & 374
Thuria 187.Alexandrina 156.duplex Serapionis 187.188.officinarum, fornacum, ſubterránea & foſſilis ibidem

Thymbra 42.383
Thymum 38
Thymelæa 38
Thyites 201
Τυμόλιθος ibidem
Tincar 160.170
Tirus 625
Tithymalus 38.299.721
Tithymalorum ſeptem genera 299.300
Thoracem roborantia 232
Tordylij radix 321
Tragacantha, tragacanthos, tragacanthon 112 eius ſuccus 509
Tragea communis 623
Trageæ confortantes 838. purgantes 799. roborantes 790. exhibitionis modus atque tempus 839
è Tribus 510
Tricomanes 38.585.701
Τριχάρις 152
Triens 307
Trituræ 838
Trizenet 838
Τροχίσκιον 841
Τροχίσκος, τροχίσκοι 332.624
Trochiſcos vtendi ratio 841
Tryphera 356. magna 354. Perſica 358. Sarracenica 356
Tunica 20

Turbith. 94. 291. eiusdem dandi modus 293. Officinarum 292. pondus 293. radix 94. vires 293. vehementiam infrenantia 292
Turcica Turckis 201
Turpeth 291
Turpit officinis Turpetum 95. 495
Tussilago 38. 2, 2. 400

V

VAcinia 76
Valentinum 109
Valeriana 314
Vas duplex 656
Vasorum ora aperientia 239. obstruentia ibidem
Venenis resistentia 249
Veneræ, seu veneriæ 539
Veneti hyacinthi 200
Ventriculi interior tunica, siue membrana gallinarum 143
Ventriculum roborantia 233
Verbasculum odoratum 699
Verbascula, Verbena, Verbenaca 39
Vermicularis 708
Vermiculatum 338
Vernatio 140
Vernigo vnde dicta 125
Vernix 124. solida, liquida, factitia ibidem. à vernigine distat 24. 125. duplex 124. scriptorum ibidem. sponte nata & iuniperi gummi

gummi ibidem
Verzinium vnde 130
Vetonica 39
Vincetoxicum 80. 368. 447. eius succedanea 447
Viola purpurea 39. alba Dioscoridis 317. saccharata 542
Violæ albæ radice loco balsami vtendũ 317
Vipera 625
Viperæ caro vt paranda 626. notæ 625
Viride æris 151
Viscago 96
Vitex 17
Vitriolum duplex, coctile, concretum 156. ibidem factitium duplex 157. fossile, Romanum, stillaticium 156. 257
Vltramarin 199
Vmbilicus marinus 713. Veneris 16. 709. 713 698
Vncia 307
Vnguentum 880. Aegyptiacum 717. Agrippæ 703. album cõmune 723. Galeni 724. cum Lithargyro 723. cum sedo ibidem. aluum soluens 719. Apostolorum 716. Arigon 706. aureum 717. basilicum magnum 727. basilicũ minus 717. comitissæ 725. Cyclamini maius, vel Artanitę 732. minus 731. è citriis 710. dialthææ 707. exiccatorium 732. ex Enula 731. foliatum ad-

uersus lumbricos 729. Marciatũ magnũ 694. nigrum seu fuscum 715. pectorale Fuchsij 735. aduersus pediculos 730. è pompholyge 723. populeũ 708. potabile 726. reficiens seu resumptiuum 732. reprimẽs vel defensiuum 731. rosarum 726. Santalinum 750. Somniferum aduersus scabiẽ 729. 694. 695. hodie vt componantur 880
Vnguentorum formulæ 883. 884. vsus 885
Vngula caballina 38. 400. 577
Vnicornis 142
Vomitum cientium differẽtia triplex 813. 814
Vomitoriorum vsus ibidem
Vrinam mouentia 245
Ουρητικὰ 251
Vsnea 15. 223
Vua passa 77
Vuæ maturæ 226. immaturæ succus 566
Vueinstein 621
Vwasser 203
Vuerck 186
Vuularia 28
Vterum iuuantia 235

X

Ξήρια 838
Ξηροκολλύρια 651. 852
Xyloaloe 1 0. 222
Xylobalsamum 132. officinarum adulterinum

rinum esse ibidem
Xylocaracta 77
Xylocerata ibidem
Ξυλοπάσια 127.351

Z

ZAduar, Zaduaria, Zadura 95
Zarnabadium, Zarnabum 426
Zadoaria 95.417. rotunda, Zurumbet succedaneum 426
Zeilam insula Cinnamomum gignit 127
Zezar 504
Zibethi vsus 147.148
Zinziber 95.376.404.529. conditum 546
Zinn 186
Zinober 163
Zinzipha, Zizipha 77.463.502
ζωϊτις 155
Zopissa 119
Zuccharum 109. taberzet 433
Zulapium rosatum. 571.572.821.558.559.572
è succo rosarum ibidem. violaceum 560.
Zizyphorum 561
Zulapiorum vsus 779.780.821
Zurumbet & eius succedaneum 53.428

FINIS.

12-21-A-5

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMque Medicamentorum ratione Liber primus,

Leonharto Fuchsio autore.

PRAEFATIO.

EXTANT aliquot recentium medicorum de hodie vsitata componendorum miscendorúmque medicamentorum ratione scripta, sed talia ferè omnia, vnde nullus planè, aut saltem exiguus ad lectorem fructus venire potest. Nam vel prodigiosa & distorta oratione ac barbarie prorsus sunt defœdata & contaminata, vel nullo ordine cõtexta, vel imperfecta & manca, ita sanè vt horrido ac monstruoso sermonis genere offensus lector, ab eorum lectione resiliat, & quòd rem nec ordine nec perfectè tradant prorsus abiiciat, & indigna in quibus multùm operæ ponat iudicet. Quod cum ipse mecum reputarem, & eos qui iam facere medicinam incipiũt, quibus certè hęc

Recentium medicorum de miscendorum medicamentorum ratione scripta qualia.

miscendorum medicamentorum ratio non nihil difficultatis parit, luuarem, operæpretium me facturum existimaui, si scriptum aliquod cõcinnarem, in quo ad eam rem cognitu necessaria omnia tolerabili oratione, breuiter, & perspicuè traderẽtur. Quod vt facerem, me non parũ etiam hortabatur, quòd intelligerem eos qui antea medicinam non exercuerũt, hac maximè parte plurimùm laborare, adeóq; indigere qui eos quasi manu ducat. Qui certè si illis non contingat, non rarò in miscendis medicamentis impingant necesse est. Proinde vt haberent quod ipsis quasi viam quandã ad rectè miscẽda & componenda medicamenta strueret, hoc quale cunque scriptum parare volui: quod in quatuor digessimus libros, vt nihil esset quod desiderare possent. In horũ quidem primo, simplicium medicamentorum, eorum præcipuè quorum hodie in Seplasiis & medicorum officinis frequens est vsus, nomenclaturas, & vbi opus fuit formas etiã & notas, ordine, vt speramus, optimo perstrinximus.

Operis diuisio.

Quæ in primo libro tractẽtur.

Simplicium cognitionẽ necessaria.

Nisi enim simplicium medicamentorũ exquisitam quis habeat notitiã, vt cõposita rectè construat haud fieri potest. Vt enim domum struere nemo potest, nisi materias è quibus hæc constat perspectas habeat: ita sanè nullus cõponere medicamenta potest qui non

non prius ſimplicium, veluti heorũ matriã, notitiam ſibi parauerit. Cæterùm vniuerſam ſimplicium hiſtoriam vt hic attingeremus, neque neceſſe fuit, neque conueniebat. Nam hac ratione liber ille immẽſam in molem abiiſſet. Et quæ ad hoc inſtitutum pertinent, in duobus tomis quos de Stirpium hiſtoria inſcripſimus, pleniſsimè docuimus: ad quos, eos qui pleniorem tractationem requirunt, ablegamus. Deteximus tamen hic non paucos tum medicorum, tum Seplaſiariorum errores, quos in vſurpandis ſimplicibus adulterinis hactenus commiſerunt, & adhuc hodie (tanta eſt quorundam impudentia & proteruitas) committunt. Nomina verò eorundem produximus ea duntaxat, quæ optimis tum Græcis, tum Latinis autoribus recepta ſunt: idq; non alia ſanè de cauſa, quàm vt hac ratione efficeremus, vt abiectis tandẽ ac repudiatis barbaris & ineptis medicamentorum nomenclaturis, quibus hodie paſsim medici & ſeplaſiarij vtuntur, pro illis, Latinis, receptis, & perſpicuis vti aſſueſcerẽt. Neque enim perpetuò illis cum balbis & indoctis pharmacopœis balbutiendũ & ineptiendum erit. Verùm quum haud ignorarem, Latinas & proprias nõdum omnibus eſſe cognitas: non piguit etiam barbaras, hodiéque vſitatas, vbi neceſsitas ita poſtulare videba-

tur, adiicere nomenclaturas. Non enim iis tantum qui singula simplicia suis & Latinis nominibus appellare nouerũt, verumetiam iis qui per ignorãtiam Græcę & Latinæ linguæ consuetis ac barbaris vti coguntur, inseruire voluimus. Quippe studiorũ nostrorum ratio sic cõparata est, vt ea ad omnium commoditatem conferamus. Non solum autem simplicium medicamentorum nomenclaturas, sed eorundem etiam temperamenta in hoc primo libro obiter exposuimus: & præterea quæ ex iis singulares corporis parter iuuant medicamenta, nominatim indicauimus. Adiecimus quoq; secundarum medicamentorum simplicium qualitatum commemorationem. Postremò breuẽ etiam purgantium medicamentorum hodie vsitatorum descriptionem subiecimus, ac singulorum pondera & illorum vehementiam infrenantia medicamenta monstrauimus. Vt hinc pateat, hunc librum nõ solum medicis ipsis, sed & pharmacopœis mirè esse vtilem.

Quæ in altero. In altero huius operis libro ponderum, quibus hoc tempore tum medici tum pharmacopœi vtuntur, & eorum medicamentorum omnium quæ hodie in officinis medicorum prostant, conficiendorum ratio exponitur. Qui vtique rectissimè Medicamentarius liber inscribetur. Ita enim verius & Latinius,

quàm,

quàm, vt vulgò solet, Dispensatorium nominabitur. Nam & veteres Græci eos libros in quibus medicamentorum compositiones traduntur, φαρμακευτικους appellarunt. In tertio compositorum medicamentorum, quæ intro in corpus sumuntur, concinnandi modus ac formulæ, eorundémque miscendi hodie visitata ratio docetur. In quarto, eorum quæ extrinsecus corpori admouentur medicamentorum conficiendorum ratio monstratur. Nihil igitur earum rerum, quas ad rite miscenda & componenda medicamenta cognoscere tum medicos tum pharmacopœos oportet, omisimus, aut negligêter prætermisimus. Quinetiam passim, vbi necessitas postulauit, singulis medicamentis Annotationes adiecimus, ne imperitis lector in plerisque hærere posset. Proinde qui expeditè & vtilitèr composita medicamenta construere, aut ea quæ ab aliis composita sunt dextrè vsurpare velit, eum lanè quatuor hos libros quos de Compositione medicamentorum huius temporis vsitata inscripsimus, diligenter euoluere, & assiduè in manibus versare oportet, præsertim pharmacopœos, vt tandem veteres suos errores dediscant, & abiiciant, & ad meliorem frugem redeant.

Quæ in tertio.

Quæ in quarto.

Quid medicamentum, & quo à nutrimento distet, ac quotuplex sit medicamentorum natura. CAP. I.

QVum vniuersa huius operis tractatio futura sit de medicamentis, ordinis vtriq; ac methodi ratio postulat, vt primùm quid sit medicamentum, & deinceps quotuplex eius natura, exponamus. Medicamentum itaq; Gal. lib. 1. Simp. ca. 1. & li. 3. de Temperamentis teste, est omne id quod naturam substantiámve nostri corporis alterare & immutare potest. Quocirca nutrimento planè aduersatur, atque, vt dici solet, illi ex diametro pugnat. Nutrimentum enim est, quicquid corporis nostri substantiam augere potest. Non augebit autem, nisi prius ab ea alteretur, illíq; assimiletur. Cæterùm natura medicamentorum quadruplex est. Siquidē vel nulla substantiæ suæ mutata parte, sed tota integráque seruata vincunt, corpúsque ipsum afficiunt ac immutant, ad eũ sanè modum quo id cibos. Atque hęc prorsus grauia, & naturæ animalis corruptricia sunt ideóq; Græcis θανατήρια, hoc est, venenata, letalia, seu mortifera dicuntur. Eiusmodi certè sunt, quæ frigiditate sua interimunt: veluti cicuta, mandragora, papauer, hyoscyamus, & id genus alia. Hoc autem non toto genere, hoc est, naturæ suæ contrarietate, adeóque semper,

Medicamentum quid.

Nutrimentum quid.

Medicamētorū natura quadruplex.

per, humanæ naturæ aduersantur, ac letalia sunt, sed sola quantitate. Nam horum quodque si exigua quãtitate sumatur, nullam euidentem hominibus noxam infert, tantum abest vt mortẽ afferre queat: haud secus quã si copiosæ flãmæ pauxillũ aquę instilles, aut lignũ illi iniicias humidũ ac viride. Etsi verò hęc ipsa toto genere, adeóque quocunque modo sumpta non occidunt, sunt tamen nihilominus ex genere deleteriorum seu letalium, quia magna quantitate sumpta interimunt. Neque vtique eo minus genere letalia sunt dicenda, quod quũ minima quantitate exhibentur, nullã sensibilem noxã inferunt. Sic nanq; neq; ignis ipse calidus sit, neq; nix frigida, oportet. Nam horum quoque si quid prorsus exiguum est, nullum euidens in corporibus nostris excitat pathos. Quippe centesima vnius scintillæ pars est quidẽ omnino genere ignis, cæterùm adeò nos non vrit, calefacitve, vt corpori incidens, ne sensum quidem vllũ sui excitet. Ad eũdem modum frigidæ guttæ centesima portio non modo nihil offendit, aut refrigerat, sed nec sensum sui vllum præbet. Nequaquam igitur sic iudicanda deleteria sunt, sed totius naturæ suæ cõtrarietate, vt fusius Galenus li. 3. de Temp. cap. 4. & lib. 3. de Simplicium medic. facult. capit. 17. 18. & 19. ostendit. Secunda medica-

mentorum species seu natura eorum est quę vbi mutationis initium ab animalis corpore consecuta fuerint, subinde putrescunt, ac corrumpuntur, vnáque corpus ipsum corrumpunt ac putrefaciunt. Eiusmodi sunt quæ erodendo putrefaciendóq; interimunt medicamenta: vt sunt, auripigmentũ, aconitum, cantharides, chrysocolla, & iis similia. Sunt autem toto quidẽ genere letalia, hoc est, naturæ suæ contrarietate interimentia, adeóq; in genere eorum quę secundum naturã sunt numerari nõ possunt, quãdoquidẽ minima etiam quantitate sumpta erodunt, putrefaciunt, & corrumpunt: nisi vnà cũ excrementis, priusquam iniuria afficiãt corpus, excernantur: aut cibis, aut aliis quæ vim eorũdem obtundunt, mixta fuerint, quemadmodum copiosius lib. 3. de Simpl. medic. facultat. 20. 21. & 23. Galen. monstrat. Tertia medicamentorum species eorum est, quæ corpus quidem calefaciunt, mali tamẽ nihil adferunt. Talia quidem sunt, absinthium, origanum, abrotonũ, & id genus alia, quę sunt potestate calida. Quarta species eorũ est medicamentorum, quæ agunt & patiuntur aliquid, sed spatio temporis planè vincuntur. His porrò accidit, vt tã medicamenti quàm nutrimenti rationem habeant. Quatenus autem medicamenta sunt, eatenus corpus nostrum afficiunt

ficiunt & alterant: quatenus verò nutrimenta sunt, eatenus in corpus nihil planè agunt, sed ab illo alterata ac prorsus adsimilata calorem naturalem augent. Eiusmodi sanè est lactuca, vt lib. 3. de Temper. capit. 5. Galenus fusius ostendit.

Quid sit medicamentum simplex, & eiusdem diuisio. CAP. II.

QVum in primo huius operis libro simplicium medicamentorum ratio aliqua ex parte nobis explicanda veniat, principiò quid sit medicamẽtum simplex, & quot sint eiusdem genera, nobis exponẽdum erit. Medicamẽtum igitur simplex, collatione ad compositum nuncupatum est. Neque enim simplex est, nisi id quod immixtum & sincerum est. Proinde simplex medicamentum, Galeno lib. 1. de Simpl. medic. facult. capit. 1. teste, est, quod natura sua sincerum, & à mixtura alterius medicamenti alienum est. Natura verò hic nihil aliud, nisi substãtiam seu essentiam significat: ita vt verborum Galeni is sit sensus. Medicamentum simplex est id, cuius substantia sincera est, & cum alterius medicamenti substantia non commixta. In hanc sententiam idem Galenus capit. 4. iam citati libri, exquisitè ac sincerè aquam vocat eam, quæ alterius substantiæ mistione vacat. Quod ideò esse adiiciendum duximus,

Simplex.

Natura.

ne imperiti variarum vocis naturæ acceptionum, adeóque parum æqui iudices, sibi pugnantia docere Galenum existimarent, dum is lib. 3. de Simpl. medic. facultatibus, cap. 13. scribit, omnia propemodum medicamenta, licet sensu simplicia appareant, natura tamen esse composita. Eo namque in loco, natura non significat substantiam seu essentiã, vt in priore, sed potius facultatem. Quapropter is est verborum Galeni sensus: Tametsi medicamenta propemodum omnia sensu simplicia esse apparent, adeóque cum alia substantia minimè commixta, tamen facultate naturáve cõposita sunt. Verùm, ne quis tergiuersari possit, naturam hoc loco idem quod facultatem denotare, ipsemet Galenus eodem in loco, vbi seipsum interpretatur, perspicuè idipsum monstrat, inquiens: Quin & subinde compositas, eásque diuersissimas in se facultates cõtinent. Smplicia verò medicamenta ferè omnia, compositas ac diuersas planè in se habere facultates, in eo quod ibidem mox sequitur capite, brassicæ, lenticulæ, conchularum, & multorum aliorum medicamentorum exemplis ostendit. Neque hoc solum in loco Galenus naturam pro facultate vsurpat, sed multis etiam aliis, præsertim libro 2. de Sympt. causis, capit. 1. vbi hanc pro facultate sumi manifestis testatur verbis.

verbis. Cæterùm alij succinctius medicamentum simplex ita definiunt. Est, cui nulla alia aliundè, aut nostra opera, substantia accessit. Hæc autẽ cum priore in idem planè recidit. Nonnunquam verò medici impropriè simplicia medicamenta vocare consueuerunt, quę reuera composita sunt: idque non alia sanè de causa, quàm quod paucioribus constant simplicibus, quàm alia eiusdem generis composita. In hanc sententiam diatrion pipereon simplex Galeno lib. quarto de Tuenda sanitate dicitur. Sic Actuario, Nicolao, & aliis, Oxymeli simplex & compositum, & alia permulta vocantur simplicia. Igitur simplicia medicamenta propriè loquendo illa duntaxat nominantur, quibus nulla aliũde, vel à nobis mistio accessit non obstãte quòd ex qualitatibus & facultatibus diuersis constent. Quæ verò minus composita sunt cæteris eiusdem generis, κατ' ἐξοχὴν simplicia interdum appellantur. Porrò simplicium differentiæ colliguntur à rebus vnde illa proueniunt. Quædam enim à stirpibus & arboribus sumuntur, vt sunt arborum & herbarum folia, flores, semina, fructus, radices, succi prædensi concretiue, liquores, gummi, cortices, ligna. De quibus omnibus, præter Dioscoridem, Galenus etiam priuatim & copiosè à libro sex-

to

to Simpli. medica. vsque ad nonum pertractat. Quædam ab animantibus petuntur: vt sunt pinguedines, ossa, medullæ, carnes, pili, partes, excrementa, sanguis, & lac. De quibus omnibus libro decimo de Simplicium medicamẽtorum facultatibus Galenus abundè scribit. Nonnulla è venis & latebris terræ sumũtur: vt sunt metalla, lapides, gemmæ, & terræ diuersæ species. De quibus libro nono iam citati operis Galenus copiosè pertractauit. Aliqua verò à mari & aquis, quæ tamen animalium è genere non sunt, proficiscuntur. De quibus libro vndecimo Simplic. medicamentorum Galenus disseruit, idque in eiusdem fine. Hanc simplicium medicamentorum diuisionem, qua libro primo de Compo. medic. generalium Galenus quoque vsus est, vt studiosi rectius intuerentur, in breue hoc digessimus schema quod subiecimus.

Stirpibus & arboribus, quarum hę sunt partes,

- Folia. Flores.
- Gemma. Fructus.
- Rami. Surculi.
- Radices. Succi.
- Liquores. Gummi.
- Resinæ. Cortices.
- Stipites. Ligna.

Vulpes.

Simplicium medicamentorũ materiæ sumuntur, vel à

- Animalibus totis, vt sũt,
  - Vulpes. — Cancri. Mus.
  - Hirundo. — Ostrea. (mia.
  - Lumbrici. — Cantharis.
  - Buccinæ. — Purpura.
  - Limaces. — Galerita.
- Partibus animalium, vt
  - Pinguedo. — Adeps.
  - Medulla. — Sanguis.
  - Coagulum. — Oua.
  - Lac.
  - Senecta serpentis.
  - Cerebrum leporis.
  - Cornu ceruinum.
  - Vnicornis.
  - Vngues capratũ, asinorum.
  - Glutinum tauri.
  - Tunica interna ventriculi.
- Excremẽtis animaliũ,
  - Stercus canum, luporum, puerorum, caprinũ, columbinum, asininum.
  - Fel. — Vrina.
  - Sudor. — Saliua.
  - Pili. — Lana succida.
- Terræ latebris,
  - Metalla.
  - Lapides.
  - Gemmæ.
  - Terræ.

Mar

Mari & aquis { Sales. Spuma salis. Succinum
Bitumẽ. Adarce. Pissasphaltos.
Spõgia. Garum.
Muria. Alcyonium.

De colligendis & recondendis medicamentis. CAP. III.

Collectionis stirpiũ tempus.

STirpes ferè cum floribus colliguntur. Collecta siccãtur in vmbra potius quàm sole, ne huius calore vires earum exoluãtur: nisi caule sint crassiore, aut folio humidiore, adeóque vt putrescant idoneæ. Vbi probè sunt exiccatæ, loco non fumato, non humido, non puluerulento, sed sublimi, puro, & arido reponuntur. Et quum diu seruari herbæ vix queant, consilium est vt quotannis mutentur. Flores tamen priuatim antea quàm sponte sua decidant, decerpendi sunt: fructus, vbi maturuerunt: semina, vbi siccari cœperint, & priusquam defluãt. Herbarum succus & foliorum elici debet, germinantibus tum primùm cauliculis. Lac & lachrymæ excipiuntur, inciso per summum adolescentiæ vigorem caule. Radices & cortices eximere cõuenit, quum herbæ suis foliis exuuntur. Siccantur prius expurgatæ, & à luto & puluere elutæ. Reconduntur autem flores, & omnia quæ iucundum odorem efflant, arculis tiliaceis, nullo situ obductis.

Non

Nonnunquam charta aut foliis fœmina, vt perennent, aptè inuoluuntur. Liquidis medicamentis densior materia, argẽtea, vitrea, plumbea, aut cornea conuenit. Fictilis etiã, seu testacea, modò non sit rara, in hũc vsum probatur. Lignea quæ ex buxo parantur vasa quoque conueniunt. Aenea vasa ocularijs medicamentis, & liquidis, omnibúsque iis quæ aceto, pice liquida, aut cedria componuntur. Adipem autem & medullas, vasis è plumbo albo confectis reponere conuenit.

De stirpibus & arboribus.

CAP. IIII.

ABrotonum geminum est, mas & fœmina. Mas vulgaris est, ac cognita omnibus, ideóque omnibus in officinis prostat. Fœmina paucis agnoscitur, & quæ sub eius nomine à pharmacopœis hodie venditur, adulterina est, & absinthii Pontici genus, vt in primo tomo nostrorum de Stirpium historia luculentis argumentis ostendimus. Ibidem studiosi vniuersam quoque Abrotoni fœminæ tum historiam, tum imaginem affabrè expressam inuenient. Vtriusque coma & floribus vtimur.

Pharmacopolarum erratum.

Absinthij multa sunt genera, vt loco iam citato mõstrauimus, vbi autem apud veteres absinthij mentio incidit, non vulgare & quod

quod omnibus notum est, vsurpãdum erit, sed Ponticum: quod non est nisi id quo hactenus Seplasiarij pro Abrotono fœmina, vt diximus, ad sua medicamenta vsi sunt. Comam tantum cum floribus ad medicamentorum confectionem adhibemus. Santonici tamen semine ad enecandos vermes vtimur, quod ob id pharmacopœi semen lumbricorum appellant.

Acanthus, vel Acantha, officinis Germanicis nõ agnoscitur. Quam enim illæ Brancam vrsinam appellant, veterum Acanthus non est, sed Sphondylium potius syluestre: quod nos alibi euidentibus argumentis demonstrauimus. Vera igitur in vsum medicum reuocanda erit, posthabita & abiecta adulterina. Historiam verò & imaginẽ pictam in primo nostrorum de Stirpiũ historia commentariorum tomo pharmacopœi inuenient. Vtimur tum foliis, tum radice.

Errorphar macopœorum.

Acetabulum geminum est. Vnum, quod Vmbilicus Veneris, & Cymbalaris, à foliis in acetabuli modũ orbiculatis, & ineuidenter cauis, dicitur. Hoc nostris officinis adhuc ignotum est. Alterum, vulgò & Seplasiis Crassula maior vocatur. estq; quod passim scilicet nascitur, omnibus cognitũ. Vtimur foliis, semine & radice. Vtriusq; pictura est in nostris commentariis.

Adianti

Adianti duo genera officinis medicorum hodie innotescere cœperunt, sed sub nomine Capilli Veneris, candidum nimirum, & nigrum. Errãt autem pharmacopœi plurimùm, qui pro Adianto, vel vt ipsi appellant Capillo Veneris, herba vtuntur quæ Ruta muraria nominatur, vt alibi fusius diximus. *Error Seplasiariorum.*

ἄγνος, agnus, quod Latinis nõ est nisi casta: sic enim Græcis vocatur hæc herba, quòd ad castitatem plurimùm cõferat. Vitex Latinis dicitur. Vulgo medicorum & Seplasiis græca & latina iunctis vocibus, non sine risu eruditorũ, Agnus castus appellatur. Foliorum, florum, & seminis vsus est. Nostræ tamen officinæ semen tantum venale exhibent.

Adiuga, siue Abiga, & Ibiga, quæ veteribus dicta est herba, & postea abiectis duab⁹ literis b & g, Iba, hodie mutatiõe b in v, Iua Seplasiis & medicis nũcupatur. Alio nomine Chamæpitys vocatur, quasi pumila & humi nascens pinus. Multi in Germania pharmacopolæ pro Iua, non sine maximo errore vsurpãt herbam, quæ Sideritis est species. Coma cum floribus & semine vtimur. *Seplasiariorum erratum.*

Aera Græcis, Lolium Latinis nominatur. Germanicis officinis nec cognitũ, nec vsitatum. Præstaret autem, propter veterum autoritatem, qui illo creberrimè vsi sunt, esse

vsitatissimum. Quare operam dabunt vt in vsum reuocent lolium Seplasiæ: quod facile poterunt, si historiam & imaginem eius pictam in nostris Commentariis traditam inuebuntur.

Alsine, vulgò & officinis Morsus gallinæ dicitur. Eius multa sunt genera, quæ alibi demonstrauimus.

Althæa, alio nomine Ebiscus, & Ibiscus appellatur. Seplasiis Bismalua, & Maluauiscus. Foliorum, seminis, & radicis vsus esse debet.

Amarantus multorum est generum, sed ex illis vnum duntaxat, nempe luteum, Seplasiis cognoscitur, & Stichas citrina nominatur. Coma & florũ luteis corymbis vtimur.

Anagallis trium est generum. Duo autẽ, nempe puniceum & cæruleum, passim proueniunt. Nullus verò est prorsus in nostris officinis Anagallidum vsus: quod reprehensione non vacat. Nam quum mira eadẽm sit facultas & vtilitas, expedit vt in vsum quotidianum reuocentur.

Anethũ nulli non cognoscitur. Vtendum coma, floribus, foliis & semine.

Anonis, siue Ononis, vulgò Resta bouis nominatur. Trium est generũ, purpureũ, luteum, & candidum. Debet etiam huius stirpis aliquis esse in Seplasiis vsus. Namillam

hactę

hactenꝰ, vt alias multas vulgares, supra modum tamen vtiles, neglexerunt, peregrinas interim & incognitas vsurpantes.

Anthemis etsi multorum est generum, tamen vnicum tantum, nempe quod leucanthemon, chamæmelum Latinis, vulgò Chamomilla dicitur, Seplasiis cognitũ & vsitatũ est. Eius comas & flores vsurpant medici.

Apium satiuum est id quod vulgò petroselinum nominatur. Vtimur foliis & semine. Quod igitur Seplasiæ hodie pro Apio vtuntur, non est nisi Elæoselinon: quod alibi abundè ostendimus.

Artemisiæ plura sunt fastigia: ramosa, & vnicaulis. Ramosa iterum in geminas, partitur species, fruticosam, & non fruticosam. Fruticosa est quæ in hodiernum vsque diem in officinis Artemisiæ nomen retinet. Non fruticosa, quòd eximiè morbis vteri conferat, Matricaria medicis & pharmacopœis nominatur. Aliorum generum nostratibus officinis nullus est vsus. Vtimur coma cum floribus.

Asplenõ Seplasiis Ceterach dicitur. Vsus est eius foliorum duntaxat.

Atriplicis duo primaria sunt genera, satiua & syluestris. Foliorũ & seminis vsus est.

Balsamita officinarum nõ est nisi Sisymbrium Græcis simpliciter appellatum. Vsus

est foliorum & florum.

Betonica coronaria gemina existit, altilis & sylvestris. Officinæ detritis duabus prioribus literis, & mutatione o in v, Tunicã vocant. Vtuntur autẽ altili dũtaxat, eius flores & radices ad medicamentorum compositiones vsurpãt. Est & betonica altera nõ coronaria dicta ad prioris differẽtiã, quæ priuatim Græcis Cestros vocatur. Duum generũ existit, purpurea & alba. Prior tantũ Seplasiis vsitata. Vtuntur autẽ coma cum floribus.

Beta duûm est generũ, alba & nigra. Alba in purgandis per nares cerebri humoribus valentior. Foliorum succi, & radicis vsus est. Confundunt nostræ ætatis medici Betam, non sine maximo errore, cum Blito. nam Bletam vocant adiecta litera l, quę Beta illis dicenda erat. Blitum autem à Beta diuersum esse, sciũt omnes qui vel leuem simplicium medicamentorũ noticiam habent.

Error medicorũ Betam cum Blito confundentiũ.

Branca vrsina. vide Acanthus.

Brassica hortensis & esculẽta multarum est specierum, vt alibi ostendimus. Seplasiis caulis appellatur.

Brassica marina est, quæ hodie officinis medicorum Soldanella nominatur. Folia eius in puluerem redacta, & ex succo ac liquore aliquo conueniente hausta, miram in aqua inter cutẽ sananda efficaciam præbẽt.

Bugl

Bugloſſum veterũ eſt herba, quæ Seplaſiis & vulgò Borrago nuncupatur. Hodie medici & pharmacopœi floribus duntaxat huius herbæ vtuntur, quũ, Nicolai Myrepſi exẽplo, foliis etiã & radicib. vtendum eſſet.

Bugloſſa officinarum. vide Echion.

Buphthalmũ Seplaſiis Cotula nõ fœtida vocatur. Pauci verò ſunt qui hanc hodie rectè agnoſcunt, quum propemodum omnes Chamæmelum Chryſanthemũ pro ea vſurpẽt. Effigies veri Buphthalmi in noſtris Commentariis de Stirpium hiſtoria extat. *Error quo rundã detectus.*

Burſa paſtoria, vel Paſtoris burſa hodie vulgò dicta veterib. quod ſciã nõ fuit cognita. Ob inſignes tamen ſuas quas in conſtringẽdo habet vires, in frequẽti medicorũ vſu eſſe meretur. Foliis autẽ cũ ſemine vtendũ.

Calamintha Latinis nominata, Selapſiis Calamentũ appellatur. Eius plura ſunt genera: altera tamen duntaxat noſtrates officinæ vtuntur. Coma cum floribus vtendum.

Chamæmelum. vide Anthemis.

Capnos & Capnios, Latinis Fumaria, Seplaſiis autẽ Fumus terræ nũcupatur. Atque hæc eſt quæ Dioſcoridi pingitur. Altera eſt quæ à Plinio deſcribitur, & tũ medicis quibuſdã, tũ officinis Ariſtolochia rotũda nuncupatur, manifeſtè repugnãtibus foliis, quæ minimè ſunt hederacea, vt alibi copioſè admodum *Capnos Plinij. Ariſtolochia rotunda officinarum.*

modũ demõstrauimus. Vsus foliorũ & seminis dũtaxat prioris, alteriusverò etiã radicis.

Carduus benedictus. vide Cnicus.

Cassutha recentiorum Græcorum, Seplasiis Cuscuta nominatur.

Centaurium est geminũ, maius & minus. Maius officinis Raponticum hodie nominatur, vt infrà fusius docebimus. Minus suã retinet appellationem, & Centaurea minor, in aliud genus deflexa voce, appellatur. Maioris radice duntaxat vtuntur officinæ. Minoris coma cum floribus.

Chamædrys multarum est specierũ. Præstat vti ea quæ passim haberi potest, modò adulterinam pro vera non vsurpemus. Vtimur coma cum floribus.

Chamælæa Seplasiis Mezereon nominatur. Paucis autem hodie vera Chamælæa cognoscitur Seminata quidem nobis est aliquoties, verùm nunquàm prodiit. Qua stirpe hodie nostrates officinæ pro Mezereon vtantur, paulo pòst exponemus.

Chamæpitys. vide Aiuga.

Cichorium, officinis Cicorea, Latinis Intybum sylueſtre dicitur.

Cicuta venenata & letalis est herba. Vtimur eius semine, sed extrinsecus admoto.

Cnici duo sunt genera, satiua & sylueſtris. Satiua Seplasiis Cartamus, vulgò Crocus

sylue

ſylueſtris nominatur. Sylueſtris duas partitur in ſpecies. Vna eſt leuis & mitior, quæ officinis non cognoſcitur. Altera hirſuta, quæ Sepłaſiis Carduus benedictus appellatur.

Chelidonium duum eſt generum, maius & minus. Maius paſsim naſcitur, & nulli nõ cognitum eſt. Minus iudico hodie eſſe omnibus ignotum. Herba enim quam vulgus medicorum Scrophulariam minorem vocant, Chelidonium minus non eſt, quòd nullam penè acrimoniã, & tam exilem vt ſenſui ferè non occurrat: ſed eſt potius altera Malacocis ſi ſpecies, vt alibi à nobis oſtenſum eſt.

Cynogloſſum officinarũ non eſt id quod Dioſcorides & alii veteres pingunt, ſed potius ea herba quam illi Lycopſim nominant. Reuocandum igitur in vſum medicum veterum Cynogloſſum, cuius quidem foliis, non radice vtendum erit. Eius effigies eſt in noſtris de Stirpium hiſtoria commentariis. *Cynogloſſa officinarũ.*

Daphnoides Sepłaſiis Laureola nuncupatur. Eius foliis pro Mezereon noſtrates vtuntur officinæ, quum tamen, vt paulo ſuprà eſt monſtratum, ſit Græcorum Chamælæa. Semine verò eiuſdem pro Coccognidio, vt infrà latius dicemus.

Delphinium duplex eſt, ſatiuum & ſylueſtre. Satiuum in Germania non niſi ſatum prouenit. Sylueſtre paſsim in agris & ſegeti-

bus gignitur, vocatúrque Seplasiis Consolida regalis.

Dictamus officinis Diptamus. Vera autẽ dictamno multis annis nostrates officinę nõ sunt vsæ, sed radice Pseudodictamni, quum Cretensis potius foliis illis vtendum fuisset. Iam verò innotescere satis cœpit, nec iam est facilè officina in qua non venalis habeatur.

Ebiscus. Vide Althæa.

Echion multorum est generum. Eius generis herba est quæ hodie Seplasiis Buglossa vocatur. Vtendum illius coma, floribus, & radice.

Buglossa officinarũ.

Elelisphacos, Latinis & officinis Saluia nominatur. foliorum duntaxat vsus est.

Equisetum Seplasiis Cauda equina dicitur. Coma eius vtimur.

Ebulus nomen suum in officinis retinet. Foliis potissimum hodie vtimur.

Eleoselinum Latinis sonat Apium palustre. Seplasiis simpliciter, nõ tamen sine errore, Apium appellatur, quum ita nominatum, propriè non sit nisi quod vulgò medicorum Petroselinum nuncupatur. Vsus foliorum, florum, & seminis.

Apium officinarum.

Erigeron, Latinis Senecio dicitur. Errant officinæ medicorũ quę pro Senecione vtuntur aquatico nasturtio, quod tamen alterum

Error officinarum in Senecione.

Sisy

ymbrii genus est. Ita nullam prorsus cognitionem herbarum præ se ferunt, qui hodie componendis medicamentis præsunt. Coma cum floribus vsurpatur.

Eruca hortensis vera [illegible] est cognita. Imaginem eius in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo pictam dedimus. Sylvestris est quæ vulgo depraua to & decurtato nomine Rucula nominatur. Foliis & semine vtimur.

Eupatorium triplex existit. vnum Dioscoridis, Galeni, & aliorum Græcorum medicorum, quod ab officinis Agrimonia vocatur. Vsus foliorum eius & radicis. Alterum Auicennæ, quod sub nomine Eupatorii simpliciter, omnibus propemodum in officinis prostat. Alio nomine Kunegundis herbam, & Origanum aquaticum nominant. Hæc tamen quum omni adstrictione vacet, pro vero & Græcorum Eupatorio vsurpari non debet. Tertium est Mesue, quod Græcis Ageratum dicitur, paucis pharmacopœis cognitũ. Effigies eius est in nostris Commẽtariis expressa. Eo vtendum, quum ex præscripto Mesues Seplasiarii componunt medicamenta: sicuti altero, vbi Auicennæ medicamẽta construunt. Errant toto cœlo pharmacopœi qui pro Eupatorio vtuntur Scarlea sylvestri, vel vt nonnulli vocant Saluia agresti. Siquidem nullus

Pharmacopœorũ impensus error.

nullus vnquam neque Græcorum, neque nostrorum ea herba pro Eupatorio vsus est.

Eufragia veteribus, sub hoc præsertim nomine incomperta herba. Apparet vetustioribus herbariis Euphrosynon fuisse dictam, propter causam alibi abundè expositam, ab aliis non ineptè Ophthalmica est nuncupata. Foliis cum floribus vtimur.

Fœniculum omnibus est notum, & retinet nomen suum hodie in officinis medicorum. Vsus comæ eius, seminis, & radicis.

Fumaria. Vide Capnos.

Gingidium non est herba quæ officinis Cerefolium dicitur, sed potius Lapulla agrorum, vt alibi euidentibus argumentis ostendimus. Coma eius vtendum. A nostratibus pharmacopœis non agnoscitur, ideóque in illorum officinis nullum obtinet vsum.

Halicacabus geminus est, peregrinus, & vulgaris. Posterior officinis duntaxat cognitus est, & deprauata voce Alchechengi nominatur. vtimur succo foliorum, & fructu.

Hedypnois duum est generum, maior & minor. Maior Seplasiis nota, Taraxacon dicitur Coma cum floribus vtimur.

Helxine, vulgò & officinis medicorũ Parietaria nominatur, Foliis vtimur.

Hyoscyamus ab officinis barbara & deprauata voce Iusquiamus vocatur. Vsus co-

mæ

mæ & ſeminis.

Hyſſopum nomen ſuum in Seplaſiis retinet. Foliis eius cum ſpica florum vtimur.

Intybum duplex eſt, ſatiuum & ſylueſtre. Satiuum iterum in duo partitur genera: latifolium, quod vulgo medicorum & Seplaſiis Endiuia nominatur. Anguſtifolium, quod iiſdem Scariola nuncupatur. Plurimum errant pharmacopœi qui pro Endiuia vtuntur herba quadam quæ eſt ſylueſtris lactuca. Alij iis non minus hallucinantur, qui alteram Sonchi ſpeciem loco Endiuiæ vſurpant. Sylueſtre Intybum Cichorium dicitur. Officinæ deprauata nonnihil voce Cicoream vocant. Vſus eſt foliorum, ſeminis & radicis. *Error pharmacopœorũ*

Iuncus odoratus Græcè σχοῖνος. Huius flore, qui Actuario & aliis recentioribus Græcis σχοινάνθος appellatur, maximè vtendum eſſet. Hodie tamen ad nos flos minimè defertur, ſed culmi duntaxat eiuſdem, ſuperiore nimirũ parte à camelis eroſa. Eam enim in Arabiæ ſemitis copioſiſsimè prouenientem cameli depaſcuntur. Hinc Germanis Camelheuu, id eſt, fœnum camelorum, nominatur. Seplaſiæ etſi culmos tantum venales proponant, tamen nihilominus deprauata voce Squinantum, quum dicendum eſſet illis Schœnanthon, vocant. Floris culmorũ, & radicis vſus eſſe in officinis medicorum deberet

beret. Sunt tamen, quod prætereundum nobis minimè erit, qui culmos illos legitimos esse negent, quòd scilicet linguam non mordicent, nec rosæ odorem spirent. Sed non desunt qui Schœnanthum recens linguam validè mordicare, & rosæ odorem referre attestantur. Nec mirum vetus & odorem & saporem amittere.

Laurus nomen suum retinet. vtimur eius foliis & fructu.

Laurus Alexandrina, Seplasiis Vuularia nuncupatur. vsus foliorum duntaxat est.

Lactuca multarum est specierum. vtimur foliis, & semine.

Lapathum, quod officinis corrupta nonnihil voce Lapatium dicitur, multorum est generum, quorum duo duntaxat Seplasiis vsitata sunt nempe Oxylapathum, quod illis Lapatium acutum vocatur, ex Oxalis, quæ iisdem Acetosa nominatur. Vsus foliorum, seminis, & radicis.

Laureola. vide Daphnoides.

Lichen, officinis medicorum Hepatica nuncupatur. vtimur foliis.

Lolium, quod officinæ hodie nec cognoscunt, nec vsurpant, veteribus vsitatissimum fuit. Quare in quotidianum vsum reuocandum. Quale verò sit, discent è nostris de Stirpium historia Commentariis. Ibidem enim aliquot

aliquotillius genera recensuimus, adiectis eorundem picturis.

Lotus syluestris herba illa qua nostrates officinæ hactenus propemodum omnes pro Melilloto, non sine errore maximo, vsæ sunt. Quæ enim vera Melilotus sit, paulo pòst indicabimus. Lotum illam vulgus medicorum, & Germani etiam nostri Saxifragam luteam appellant. Vtimur eius coma cum floribus. *Stplasiarũ error.*

Lupus salictarius, officinis medicorum Lupulus dicitur. Coma cum floribus vtimur.

Malua multarum est specierum. Officinæ pumila maximè vtuntur. Vsus verò est foliorum eius, & seminis.

Malabathrum foliũ est sui generis quod Indicæ paludes gignunt, sine radice. Hoc à Dioscoride pingitur. Folium Indum Græci appellant. A quo vnguentum foliatum diuitibus Romanis mulieribus, frequens, à Nicolao Myrepso descriptum, dictum est. Alterum Malabathrum folium est arboris cuiusdam in Syria nascentis, Plinio libr. 12. cap. 27 celebratum. Vtrunque folium hodie ad nos deferri desiit. Est præterea aliud cuiusdam plantæ folium perpetuo viride, amplũ, folio nucis iuglandis simile, in quadam Indiæ regione quæ Malabar dicitur natum, quod incolæ decurtata nonnihil voce Batrũ

nomi

nominant. Hoc cerebrum & stomachum roborat, ac cor exhilarat, venerémque incitat & halitum oris commendat, itidem Indiæ incolis Folium appellatur. In horum locum Arabes quartum inuexerunt folium, Laurino proximum, sed maius, & neruis tribus illud intercursantibus distinctum, odore & sapore Cinnamomi iucundo. Quapropter quidam è sapore colligunt Cinnamomi esse folia. Officinæ, vt Mauritani, quos illæ maximè imitantur, simpliciter Folium nominãt.

Marrubium officinis hodie Græca appellatione Prasium nuncupatur. Comæ cum semine vsus est.

Maiorana, Sampsychus alio nomine dicitur. Vtimur foliis cum floribus, & semine.

Officinarũ error. Melilotum quo Seplasiæ hodie vtuntur propemodum omnes, non est verum & legitimum, sed potius lotus sylueſtris. Verum autem Melilotum in nostris de Stirpium historia Commentariis pinximus. Ex iis itaq; discant Seplasiarij quo illis deinceps sit vtendum: nec in veteri errore, toties moniti, persistant, nec præfractè adulterinum subinde ad medicamentorum compositiones vsurpent.

Melissophyllum officinis Melissa dicitur. Sunt autem vulgaris Melissæ duo genera. Vnum cum luteis floribus, qua communiter omnes propemodum officinæ vtuntur.

Alte

Altera cum purpureis floribus, quæ Turcica, discriminis gratia, nominari potest. vtraque grauiter odorata est, & cimices verius quàm citrum redolet. Tertium Melissæ genus, quod copiosè in Boiaria iuxta Ingolstadium prouenit, odore suo planè Citrum refert, præsertim quum arida existit, ideóque vera est, & Citrago rectissimè nuncupatur. Hac etiã Seplasiæ Ingolstadianæ pro Melissa vtũtur.

Mentha multorum est generum, quę singula alibi nominatim expressimus. Vsus comæ cum floribus.

Mentastrum nomen suum in officinis in hodiernum vsque diem retinet. Vtendum foliis cum floribus.

Mercurialis duplex, mas & fœmina. vsus foliorum & seminis.

Morus arbor est cuius foliis, fructu, & radice vtendum esse veteres tradunt.

Muscus, Seplasiis Vsnea vocatur.

Nasturtium nomen etiam suum hodie in officinis retinet. Vsus foliorum & seminis.

Nepeta. Vide Calamintha.

Ocimum multorum est generum, officinæ Basilicon vocant. Vsus comæ cum floribus & semine.

Ononis. Vide Anonis.

Origanum est multarum specierum. Seplasiæ nostrates hactenus omnes syluestri,

vtpote

vtpote vulgari & passim proueniente, dunta xat vsæ sunt. Iam afferunt etiam Creticum, Heracleoticum, & alia quædam genera. Vsus est comarum & florum. Effigies omnium in nostris Commentariis de Stirpium historia habentur.

Osyris Seplasiis Linaria dicitur. Vtimur foliis cum floribus.

Oxalis. vide Lapathum.

Parietaria. vide Helxine.

Parthenium officinis, & vulgò Cotula fœtida dicitur. Errant autem qui hanc herbam Matricariam esse arbitrantur. Vsus comæ cum floribus.

Periclymenon vulgò & Seplasiis Mater syluarum, caprifolium, & Lilium inter spinas vocatur. Vsus foliorum & seminis.

Perfoliata officinis, dicta, veteribus incognita fuit. Vtimur foliis & semine.

Personatia officinis & vulgò Lappa maior, & Bardana nominatur. Vsus foliorum & radicis.

Phyllitis Seplasiis Scolopendria vocatur. Coma eius frequenter vtuntur medici, floribus nanque & semine vacat.

Plantago maior, minor & media. Vtuntur foliis, semine, & radice.

Polium duplex est. Inter ea montanum optimum est. Errant nonnulli pharmacopœi

copœi qui pro Polio vtuntur Chamæpityos ſpecie. Vſus eſt comæ.

Poligonon officinis Corrigiola dicitur. Vtimur coma cum floribus.

Populus duplex, alba & nigra. Vſus foliorum, florum, corticis, & ſeminis.

Portulaca itidem duplex, ſatiua & ſylueſtris. Vtimur foliis & ſemine.

Praſium, Vide marrubium.

Pſyllium nomen ſuũ vetus retinet in medicorum officinis. Coma cũ ſemine vtimur.

Pulegium duorum eſt generum, mas & fœmina. Vſus foliorum cum ſemine.

Roſa gemina, ſatiua & ſylueſtris. Vtimur coma & floribus.

Roſmarinus coronaria vtilis folio & flore, quem vulgus medicorum ſimpliciter ἀνθὸν, genere pro ſpecie vtens, appellat.

Rumex. Vide Lapathum.

Ruta duũ eſt generũ, hortẽſis, quę omnib. cognita eſt. & ſylueſtris, quam Syri Harmala, noſtræ ætatis medici Harmel nominant.

Errant capitaliter Seplaſiarij & medici, qui pro Harmala vel vt ipſi loquuntur Harmel, Cicutæ ſemine vtuntur. *Capitalis Seplaſiariorum error.*

Sabina, officinis Sauina vocatur. Comæ vſus eſt.

Salix, nomen retinuit ſuum in hodiernum diem. Vtimur foliis dutaxat.

est foliorum & florum.

Betonica coronaria gemina existit, altilis & sylüestris. Officinæ detritis duabus prioribus literis, & mutatione o in v, Tunicã vocant. Vtuntur autẽ altili dũtaxat, eius flores & radices ad medicamentorum compositiones vsurpãt. Est & betonica altera nõ coronaria dicta ad prioris differẽtiã, quæ priuatim Græcis Cestros vocatur. Duum generũ existit, purpurea & alba. Prior tantũ Seplasiis vsitata. Vtuntur autẽ coma cum floribus.

Beta duûm est generũ, alba & nigra. Alba in purgandis per nares cerebri humoribus valentior. Foliorum succi, & radicis vsus est. Confundunt nostræ ætatis medici Betam, non sine maximo errore, cum Blito. nam Bletam vocant adiecta litera l, quę Beta illis dicenda erat. Blitum autem à Beta diuersum esse, sciũt omnes qui vel leuem simplicium medicamentorũ noticiam habent.

Error medicorũ Betam cum Blito confundentiũ.

Branca vrsina. vide Acanthus.

Brassica hortensis & esculẽta multarum est specierum, vt alibi ostendimus. Seplasiis caulis appellatur.

Brassica marina est, quæ hodie officinis medicorum Soldanella nominatur. Folia eius in puluerem redacta, & ex succo ac liquore aliquo conueniente hausta, miram in aqua inter cutẽ sananda efficaciam præbẽt.

Bugl

Bugloſſum veterũ eſt herba, quæ Seplaſiis & vulgò Borrago nuncupatur. Hodie medici & pharmacopœi floribus duntaxat huius herbæ vtuntur, quũ, Nicolai Myrepſi exẽplo, foliis etiã & radicib. vtendum eſſet.

Bugloſſa officinarum. vide Echion.

Buphthalmũ Seplaſiis Cotula nõ fœtida vocatur. Pauci verò ſunt qui hanc hodie rectè agnoſcunt, quum propemodum omnes Chamæmelum Chryſanthemũ pro ea vſurpent. Effigies veri Buphthalmi in noſtris Commentariis de Stirpium hiſtoria extat. *Error quo ruudã detectus.*

Burſa paſtoria, vel Paſtoris burſa hodie vulgò dicta veterib. quod ſciã nõ fuit cognita. Ob inſignes tamen ſuas quas in conſtringẽdo habet vires, in frequẽti medicorũ vſu eſſe meretur. Foliis autẽ cũ ſemine vtendũ.

Calamintha Latinis nominata, Selapſiis Calamentũ appellatur. Eius plura ſunt genera: altera tamen duntaxat noſtrates officinæ vtuntur. Coma cum floribus vtendum.

Chamæmelum. vide Anthemis.

Capnos & Capnios, Latinis Fumaria, Seplaſiis autẽ Fumus terræ nũcupatur. Atque hæc eſt quæ Dioſcoridi pingitur. Altera eſt quæ à Plinio deſcribitur, & tũ medicis quibuſdã, tũ officinis Ariſtolochia rotũda nuncupatur, manifeſtè repugnãtibus foliis, quæ minimè ſunt hederacea, vt alibi copioſè admodum *Capnos Plinij. Ariſtolochia rotunda officinarum.*

modũ demõstrauimus. Vsus foliorũ & seminis dũtaxat prioris, alteriusverò etiã radicis.

Carduus benedictus. vide Cnicus.

Cassutha recentiorum Græcorum, Seplasiis Cuscuta nominatur.

Centaurium est geminũ, maius & minus. Maius officinis Raponticum hodie nominatur, vt infrà fusius docebimus. Minus suã retinet appellationem, & Centaurea minor, in aliud genus deflexa voce, appellatur. Maioris radice duntaxat vtuntur officinæ. Minoris coma cum floribus.

Chamædrys multarum est specierũ. Præstat vti ea quæ passim haberi potest, modò adulterinam pro vera non vsurpemus. Vtimur coma cum floribus.

Chamælæa Seplasiis Mezereon nominatur. Paucis autem hodie vera Chamælæa cognoscitur Seminata quidem nobis est aliquoties, verùm nunquàm prodiit. Qua stirpe hodie nostrates officinæ pro Mezereon vtantur, paulo pòst exponemus.

Chamæpitys. vide Aiuga.

Cichorium, officinis Cicorea, Latinis Intybum sylueſtre dicitur.

Cicuta venenata & letalis est herba. Vtimur eius semine, sed extrinsecus admoto.

Cnici duo sunt genera, satiua & sylueſtris. Satiua Seplasiis Cartamus, vulgò Crocus

sylue

syluestris nominatur. Syluestris duas partitur in species. Vna est leuis & mitior, quæ officinis non cognoscitur. Altera hirsuta, quæ Seplasiis Cardiuus benedictus appellatur.

Chelidonium duum est generum, maius & minus. Maius passim nascitur, & nulli nõ cognitum est. Minus iudico hodie esse omnibus ignotum. Herbá enim quam vulgus medicorum Scrophulariam minorem vocant, Chelidonium minus non est, quòd nullam penè acrimoniã, & tam exilem vt sensui ferè non occurrat: sed est potius altera Malacocissi species, vt alibi à nobis ostensum est.

Cynoglossum officinarũ non est id quod Dioscorides & alii veteres pingunt, sed potius ea herba quam illi Lycopsim nominant. Reuocandum igitur in vsum medicum veterum Cynoglossum, cuius quidem foliis, non radice vtendum erit. Eius effigies est in nostris de Stirpium historia commentariis. *Cynoglossa officinarũ.*

Daphnoides Seplasiis Laureola nuncupatur. Eius foliis pro Mezereon nostrates vtuntur officinæ, quum tamen, vt paulo suprà est monstratum, sit Græcorum Chamælæa. Semine verò eiusdem pro Coccognidio, vt infrà latius dicemus.

Delphinium duplex est, satiuum & syluestre. Satiuum in Germania non nisi satum prouenit. Syluestre passim in agris & segeti-

bus gignitur, vocatúrque Seplasiis Consolida regalis.

Dictamus officinis Diptamus. Vera autẽ dictamno multis annis nostrates officinę nõ sunt vsæ, sed radice Pseudodictamni, quum Cretensis potius foliis illis vtendum fuisset. Iam verò innotescere satis cœpit, nec iam est facilè officina in qua non venalis habeatur.

Ebiscus. Vide Althæa.

Echion multorum est generum. Eius generis herba est quæ hodie Seplasiis Buglossa vocatur. Vtendum illius coma, floribus, & radice.

Buglossa officinarũ.

Eleliſphacos, Latinis & officinis Saluia nominatur. foliorum duntaxat vsus est.

Equisetum Seplasiis Cauda equina dicitur. Coma eius vtimur.

Ebulus nomen suum in officinis retinet. Foliis potissimum hodie vtimur.

Eleoselinum Latinis sonat Apium palustre. Seplasiis simpliciter, nõ tamen sine errore, Apium appellatur, quum ita nominatum, propriè non sit nisi quod vulgò medicorum Petroselinum nuncupatur. Vsus foliorum, florum, & seminis.

Apium officinarum.

Erigeron, Latinis Senecio dicitur. Errant officinæ medicorũ quę pro Senecione vtuntur aquatico nasturtio, quod tamen alterum

Error officinarum in Senecione.

Sisy

ymbrii genus est. Ita nullam prorsus cognitionem herbarum præ se ferunt, qui hodie componendis medicamentis præsunt. Coma cum floribus vsurpatur.

Eruca hortensis vera paucis est cognita. Imaginem eius in primo nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo pictam dedimus. Syluestris est quæ vulgo deprauato & decurtato nomine Rucula nominatur. Foliis & semine vtimur.

Eupatorium triplex existit. vnum Dioscoridis, Galeni, & aliorum Græcorum medicorum, quod ab officinis Agrimonia vocatur. Vsus foliorum eius & radicis. Alterum Auicennæ, quod sub nomine Eupatorii simpliciter, omnibus propemodum in officinis prostat. Alio nomine Kunegundis herbam, & Origanum aquaticum nominant. Hæc tamen quum omni adstrictione vacet, pro vero & Græcorum Eupatorio vsurpari non debet. Tertium est Mesue, quod Gręcis Ageratum dicitur, paucis pharmacopœis cognitũ. Effigies eius est in nostris Commẽtariis expressa. Eo vtendum, quum ex pręscripto Mesues Seplasiarii componunt medicamenta: sicuti altero, vbi Auicennæ medicamẽta construunt. Errant toto cœlo pharmacopœi qui pro Eupatorio vtuntur Scarlea syluestri, vel vt nonnulli vocant Saluia agresti. Siquidem

Pharmacopœorũ immensus error.

nullus vnquam neque Græcorum, neque nostrorum ea herba pro Eupatorio vsus est.

Eufragia veteribus, sub hoc præsertim nomine incomperta herba. Apparet vetustioribus herbariis Euphrosynon fuisse dictam, propter causam alibi abundè expositam, ab aliis non ineptè Ophthalmica est nuncupata. Foliis cum floribus vtimur.

Fœniculum omnibus est notum, & retinet nomen suum hodie in officinis medicorum. Vsus comæ eius, seminis, & radicis.

Fumaria. Vide Capnos.

Gingidium non est herba quæ officinis Cerefoliũ dicitur, sed potius Lapulla agrorum, vt alibi euidentibus argumentis ostendimus. Coma eius vtendum. A nostratibus pharmacopœis non agnoscitur, ideóque in illorum officinis nullum obtinet vsum.

Halicacabus geminus est, peregrinus, & vulgaris. Posterior officinis duntaxat cognitus est, & deprauata voce Alchechengi nominatur. vtimur succo foliorum, & fructu.

Hedypnois duum est generum, maior & minor. Maior Seplasiis nota, Taraxacon dicitur Coma cum floribus vtimur.

Helxine, vulgò & officinis medicorũ Parietaria nominatur, Foliis vtimur.

Hyoscyamus ab officinis barbara & deprauata voce Iusquiamus vocatur. Vsus co-

mæ & ſeminis.

Hyſſopum nomen ſuum in Seplaſiis retinet. Foliis eius cum ſpica florum vtimur.

Intybum duplex eſt, ſatiuum & ſylueſtre. Satiuum iterum in duo partitur genera: latifolium, quod vulgo medicorum & Seplaſiis Endiuia nominatur. Anguſtifolium, quod iiſdem Scariola nuncupatur. Plurimum errant pharmacopœi qui pro Endiuia vtuntur herba quadam quæ eſt ſylueſtris lactuca. Alij iis non minus hallucinantur, qui alteram Sonchi ſpeciem loco Endiuiæ vſurpant. Sylueſtre Intybum Cichorium dicitur. Officinæ deprauata nonnihil voce Cicoream vocant. Vſus eſt foliorum, ſeminis & radicis. *Error pharmacopœorũ*

Iuncus odoratus Græcè σχοῖνος. Huius flore, qui Actuario & aliis recentioribus Græcis σχοινάνθος appellatur, maximè vtendum eſſet. Hodie tamen ad nos flos minimè defertur, ſed culmi duntaxat eiuſdem, ſuperiore nimirũ parte à camelis eroſa. Eam enim in Arabiæ ſemitis copioſiſsimè prouenientem cameli depaſcuntur. Hinc Germanis Camelheuu, id eſt, fœnum camelorum, nominatur. Seplaſiæ etſi culmos tantum venales proponant, tamen nihilominus deprauata voce Squinantum, quum dicendum eſſet illis Schœnanthon, vocant. Floris culmorũ, & radicis vſus eſſe in officinis medicorum de-

beret

beret. Sunt tamen, quod prætereundum nobis minimè erit, qui culmos illos legitimos esse negent, quòd scilicet linguam non mordicent, nec rosæ odorem spirent. Sed non desunt qui Schœnanthum recens linguam validè mordicare, & rosæ odorem referre attestantur. Nec mirum vetus & odorem & saporem amittere.

Laurus nomen suum retinet. vtimur eius foliis & fructu.

Laurus Alexandrina, Seplasiis Vuularia nuncupatur. vsus foliorum duntaxat est.

Lactuca multarum est specierum. vtimur foliis, & semine.

Lapathum, quod officinis corrupta nonnihil voce Lapatium dicitur, multorum est generum, quorum duo duntaxat Seplasiis vsitata sunt nempe Oxylapathum, quod illis Lapatium acutum vocatur, ex Oxalis, quæ iisdem Acetosa nominatur. Vsus foliorum, seminis, & radicis.

Laureola. vide Daphnoides.

Lichen, officinis medicorum Hepatica nuncupatur. vtimur foliis.

Lolium, quod officinæ hodie nec cognoscunt, nec vsurpant, veteribus vsitatissimum fuit. Quare in quotidianum vsum reuocandum. Quale verò sit, discent è nostris de Stirpium historia Commentariis. Ibidem enim

aliquot

aliquotillius genera recenſuimus, adiectis eorundem picturis.

Lotus ſylueſtris herba illa qua noſtrates officinæ hactenus propemodum omnes pro Meliloto, non ſine errore maximo, vſæ ſunt. Quæ enim vera Melilotus ſit, paulo pòſt indicabimus. Lotum illam vulgus medicorum, & Germani etiam noſtri Saxifragam luteam appellant. Vtimur eius coma cum floribus. *Sɛplaſiarũ error.*

Lupus ſalictarius, officinis medicorum Lupulus dicitur. Coma cum floribus vtimur.

Malua multarum eſt ſpecierum. Officinæ pumila maximè vtuntur. Vſus verò eſt foliorum eius, & ſeminis.

Malabathrum foliũ eſt ſui generis quod Indicæ paludes gignunt, ſine radice. Hoc à Dioſcoride pingitur. Folium Indum Græci appellant. A quo vnguentum foliatum diuitibus Romanis mulieribus, frequens, à Nicolao Myrepſo deſcriptum, dictum eſt. Alterum Malabathrum folium eſt arboris cuiuſdam in Syria naſcentis, Plinio libr. 12. cap. 27 celebratum. Vtrunque folium hodie ad nos deferri deſiit. Eſt præterea aliud cuiuſdam plantæ folium perpetuo viride, amplũ, folio nucis iuglandis ſimile, in quadam Indiæ regione quæ Malabar dicitur natum, quod incolæ decurtata nonnihil voce Batrũ

nomi

nominant. Hoc cerebrum & stomachum roborat, ac cor exhilarat, veneréque incitat & halitum oris commendat, itidem Indiæ incolis Folium appellatur. In horum locum Arabes quartum inuexerunt folium, Laurino proximum, sed maius, & neruis tribus illud intercursantibus distinctum, odore & sapore Cinnamomi iucundo. Quapropter quidam è sapore colligunt Cinnamomi esse folia. Officinæ, vt Mauritani, quos illæ maximè imitantur, simpliciter Folium nominant.

Marrubium officinis hodie Græca appellatione Prasium nuncupatur. Comæ cum semine vsus est.

Maiorana, Sampsychus alio nomine dicitur. Vtimur foliis cum floribus, & semine.

Officinarũ error. Melilotum quo Seplasiæ hodie vtuntur propemodum omnes, non est verum & legitimum, sed potius lotus syluestris. Verum autem Melilotum in nostris de Stirpium historia Commentariis pinximus. Ex iis itaq; discant Seplasiarij quo illis deinceps sit vtendum: nec in veteri errore, toties moniti, persistant, nec præfractè adulterinum subinde ad medicamentorum compositiones vsurpent.

Melissophyllum officinis Melissa dicitur. Sunt autem vulgaris Melissæ duo genera. Vna cum luteis floribus, qua communiter omnes propemodum officinæ vtuntur.

Alte

Altera cum purpureis floribus, quæ Turcica, discriminis gratia, nominari potest. vtraque grauiter odorata est, & cimices verius quàm citrum redolet. Tertium Melissæ genus, quod copiosè in Boiaria iuxta Ingolstadium prouenit, odore suo planè Citrum refert, præsertim quum arida existit, ideóque vera est, & Citrago rectissimè nuncupatur. Hac etiã Seplasiæ Ingolstadianæ pro Melissa vtũtur.

Mentha multorum est genera, quę singula alibi nominatim expressimus. Vsus comæ cum floribus.

Mentastrum nomen suum in officinis in hodiernum vsque diem retinet. Vtendum foliis cum floribus.

Mercurialis duplex, mas & fœmina. vsus foliorum & seminis.

Morus arbor est cuius foliis, fructu, & radice vtendum esse veteres tradunt.

Muscus, Seplasiis Vsnea vocatur.

Nasturtium nomen etiam suum hodie in officinis retinet. Vsus foliorum & seminis.

Nepeta. Vide Calamintha.

Ocimum multorum est genera, officinæ Basilicon vocant. Vsus comæ cum floribus & semine.

Ononis. Vide Anonis.

Origanum est multarum specierum. Seplasiæ nostrates hactenus omnes syluestri,

vtpote

vtpote vulgari & passim proueniente, duntaxat vsæ sunt. Iam asserunt etiam Creticum, Heracleoticum, & alia quædam genera. Vsus est comarum & florum. Effigies omnium in nostris Commentariis de Stirpium historia habentur.

Osyris Seplasiis Linaria dicitur. Vtimur foliis cum floribus.

Oxalis. vide Lapathum.

Parietaria. vide Helxine.

Parthenium officinis, & vulgò Cotula fœtida dicitur. Errant autem qui hanc herbam Matricariam esse arbitrantur. Vsus comæ cum floribus.

Periclymenon vulgò & Seplasiis Mater syluarum, caprifolium, & Lilium inter spinas vocatur. Vsus foliorum & seminis.

Perfoliata officinis, dicta, veteribus incognita fuit. Vtimur foliis & semine.

Personatia officinis & vulgò Lappa maior, & Bardana nominatur. Vsus foliorum & radicis.

Phyllitis Seplasiis Scolopendria vocatur. Coma eius frequenter vtuntur medici, floribus nanque & semine vacat.

Plantago maior, minor & media. Vtuntur foliis, semine, & radice.

Polium duplex est. Inter ea montanum optimum est. Errant nonnulli pharmacopœi

copœi qui pro Polio vtuntur Chamæpityos ſpecie. Vſus eſt comæ.

Poligonon officinis Corrigiola dicitur. Vtimur coma cum floribus.

Populus duplex, alba & nigra. Vſus foliorum, florum, corticis, & ſeminis.

Portulaca itidem duplex, ſatiua & ſylueſtris. Vtimur foliis & ſemine.

Praſium, Vide marrubium.

Pſyllium nomen ſuũ vetus retinet in medicorum officinis. Coma cũ ſemine vtimur.

Pulegium duorum eſt generum, mas & fœmina. Vſus foliorum cum ſemine.

Roſa gemina, ſatiua & ſylueſtris. Vtimur coma & floribus.

Roſmarinus coronaria vtilis folio & flore, quem vulgus medicorum ſimpliciter ἀνθὸν, genere pro ſpecie vtens, appellat.

Rumex. Vide Lapathum.

Ruta duũ eſt generũ, hortẽſis, quę omnib. cognita eſt. & ſylueſtris, quam Syri Harmala, noſtræ ætatis medici Harmel nominant.

Errant capitaliter Seplaſiarij & medici, qui pro Harmala vel vt ipſi loquuntur Harmel, Cicutæ ſemine vtuntur. *Capitalis Seplaſiariorum error.*

Sabina, officinis Sauina vocatur. Comæ vſus eſt.

Salix, nomen retinuit ſuum in hodiernum diem. Vtimur foliis duntaxat.

Saluia duplex, maior & minor. Vsus comę cum floribus.

Sambucus antiquum hodie nomen obtinet in officinis medicorum. Vtendum foliis eius, & radice.

Sampsychum. Vide Maiorana.

Sanguinalis. Vide Polygonum.

Sanicula duum est generum, & vtraq; vulneraria est, Seplasiæ primi generis tantum Sanicula vtuntur. Comæ verò eius vsus est.

Satureia verum & antiquum nomẽ suum retinuit. Foliis vtuntur officinæ.

Scabiosa multarum est specierum, quas omnes alibi monstrauimus. Vsus foliorum cum floribus.

Scandix duorum est generum. Alterum duntaxat Seplasiis notum, quod illis Cerefolium nominatur, quemadmodũ alibi ostendimus. Vtimur coma cum ſemine.

Scarlea duobus distinguitur generibus: est enim maior & minor. Maiorem Seplasiæ priuatim corrupta voce Gallitricum vocant. Gallitrichum nanque illis dicendum erat, quæ tamen appellatio Adianto, quod illæ Capillum Veneris nominant, conuenit. Minor est quam vulgus medicorum Saluiam syluestrem appellant: & nonnullæ officinæ, non nisi maximo errore, vt diximus suprà, pro Eupatorio vtuntur. Vsus foliorum cum floribus

Officinarum quarũdam error.

floribus & semine.

Scolopendrion. Vide Asplenon.

Scolopendria. Vide Phyllitis.

Scordium verum, magna Seplasiarũ pars hactenus ignorauit, & pro eo, magno errore, Allij sylueſtris radice vsæ sunt. Iam hunc errorem omnes ferè abiecerunt. Foliorum cum floribus vsus est.

Semperuiuum plurima habet genera. Seplasiæ maiorem, & minorem fœminam maximè vsurpant. Foliis autem cum floribus vtuntur.

Senecio. Vide Erigeron.

Serpyllum nomen vetus retinet. Coma cum floribus vtilis est.

Seris. Vide Intybum.

Sisymbrium simpliciter, officinis Balsamita nominatur, vt suprà quoque monuimus. Vtimur foliis cũ floribus. Sisymbrium autem cardamine est, quod vulgò & Seplasiis Nasturtium aquaticum dicitur. Vsus eius vt prioris.

Sonchus duplex est, aspera & non aspera. Posteriore officinæ quædam pro Endiuia. vtuntur: quod ferendũ erat, nisi idem quoq; medici nonnulli facerent: quorum tanta est pertinacia & stupiditas, vt moniti etiam, imò de errore conuicti, illum tamen deserere nolunt. Sciunt autem nunc ferè omnes,

Endiuiam appellationem deprauatam ex Intybo promanasse, vt indigni sint quos amplius moneas: imò qui errorem ne nunc quidem agnoscere volunt, hos perpetuò cæcos esse oportet. Foliorum & florum vsus esse debet.

Solanum Seplasiis corruptè Solatrum nominatur. Hoc quum multarum sit specierum, duabus tantum, nempe hortensi, & altera, quæ Halicacabus dicitur, vtuntur. Hortensis folia duntaxat vsurpant. Halicacabi semen.

Spica nardi, & Nardus absolutè in monte Indiæ nascitur.

Spica celtica, aliàs Romana dicitur. Eius effigies est in altero nostrorum Commentariorum tomo.

Spanachia, vulgò Spinachia dicitur. Comacum semine vtimur.

Spina alba Seplasiis & Serapioni Bedeguard, nominatur. Hodie pharmacopœis ferè omnibus incognita: ideóque fit vt alius aliam pro ea vsurpet herbam. singuli enim peculiarem propemodũ habent Bedeguard, ita vt nonnulli etiam eò insaniæ veniant, vt spongiolas, quas syluestris Rosa profert pro illa vtantur, silentib. interea medicis, æquè, vt ipsi, imperitis. Germanicis Seplasiis consuetissimum erit, vt pro spina alba vtantur

ea

ea quæ passim apud nos prouenit, & in altera nostrorum de Stirpium historia Commentariorum editione picta est, quòd illa sit Spinæ albæ species, & ad Dioscoridis descriptionem optimè quadret. vtendum foliis, semine, & radice.

Spina Arabica, vel Aegyptia Serapionis & officinarum est Sucaha, vt conferenti vtrinque descriptiones & facultates sole clarius patet. Est autem Spina Arabica hodie incognita, ideo eius succedaneo vtendum, quod quale sit, suo indicabimus loco.

Stœchas vel Stichas duplex est: vna cæruleis, altera purpureis floribus, vt alibi monstrauimus. Priore Seplasiæ pro Stichade Arabica vtuntur, quum tamen neutra esse Arabica videatur. Arabica nanq; modò Auicennæ credendum sit, semine destituitur. Singulæ autem iam dictæ suis in spicis semen producunt. Sunt tamen legitimæ Græcorum Stichades, & quidem nobis peregrinæ. Præter enim has duæ aliæ officinis medicorum vsitatę sunt, quarum altera Spica nardi appellatur, altera verò Lauandula. Plurimam in medendo efficaciam habent, ideóque in vsu medico minimè contemnendæ.

Stichas citrina officinis dicta est Amaranti lutei species, vt alibi ostendimus.

Stratiotes millefolia, Seplasiis simpliciter Millefolium vocatur. Vsus est foliorum cum floribus.

Tamarix officinis Tamariscus appellatur. Vtimur foliis, cortice tum ligni, tum radicis.

Thymelæa hodie à paucis agnoscitur Eius semen est granum, siue coccum Gnidium, pro quo tamen officinæ nostrę hodie fructu seu semine Daphnoidis vtuntur, vt suprà quoque monuimus.

Tithymalus est multorum gẽnerum, quę propemodum omnia alibi picta legentium oculis subiecimus. Seplasiæ Esulas nominãt. Nicolaus tamen Myrepsus sic appellat Chamæpityn, nulla alia haud dubiè de causa, quàm quòd magnam similitudinem cum Tithymalo paralio habet.

Trichomanes officinis Polytrichum nuncupatur. Magni vsus & non contemnendi herba. Coma eius vtimur, quòd floribus, & semine vacet.

Thymum nomenclaturam sutam in Seplasiis retinuit. Coma cum floribus vtendum. Dubitant plerique an Thymum vulgare sit Serpyllum satiuum.

Tussilago officinis vngula Caballina nominatur. Foliis eius tantum vtuntur hodie medici. Flos enim eius fugax est, nec non

nisi

nisi verno tempore comparet. Quum verò hoc tempore quo floret foliis adhuc suis destituatur, fit vt à paucis tum cognoscatur.

Verbascum multarum est specierum, quas omnes alibi ostendimus. Seplasiis Tapsus barbatus dicitur. Foliis & floribus vtimur. Verbasculorum duo sunt genera, odoratum & non odoratum. Officinis herba paralysis vocatur, & corona, odorati maximè, ac floribur vtuntur.

Verbenaca est duplex, supina & recta. Supina officinæ tantum vtuntur, & Verbenam nominant. Vsus est foliorum cum floribus. Recta multa habet genera, quæ alibi monstrauimus. Errant qui inter genera eiusdem recensent herbam quæ est Erysimum oleraceum, quod ex professo in nostris de Stirpium historia Cõmentariis monstrauimus.

Error quo rundam de tectus.

Vetonica, Seplasiis Betonica non coronaria nuncupatur. Duum est generum, purpurea & alba. Purpurea officinæ tantum vtuntur. Foliorum cum floribus maximè vsus est.

Viola purpurea seu nigra, siue Martia. Eius tum foliis, tum floribus in officinis vtuntur.

Vitex. Vide Agnus.

Atque hæ sunt stirpes, quibus nostrates officinæ maximè vtuntur.

De floribus. CAP. V.

FLores, vt reliquæ stirpium partes, tum legantur, quum maximè vigent, vt Capparis in gemma, Rosa expandi cœpta, reliqui ferè iam aperti, sed haudita pridem, & ex quibus vis nondum exhalauit. Siccatur sole magis & minus, pro varia ipsorum natura. Reponuntur vt stirpes, & quotannis mutãtur, paucissimis demptis, flore scilicet Iunci odorati, & Chamæmeli. Vsus autem priuatim in nostr atib. officinis sequẽtiũ florũ est.

Anethi. Vide in stirpibus.

Anthos vulgus medicorum, & pharmacopœorum posteriorum Græcorũ exemplo, Rosmarini florẽ appellat. Vide Rosmarin⁹.

Balaustiũ syluestris Punicæ flos est, vt Cytinus satiuæ, Theophrasto, Galeno, & Dioscoride testib. Intelligunt autẽ prædicti autores per florem non solũ foliola, sed & calycem qui pomũ producit. Cuius quidẽ rei testis est lib. 23. ca. 6. Plin. qui Cytinũ primum huius pomi partũ florere incipientis nominat. Et Gal. lib. 6. de Comp. med. local. cap. 1. Cytinũ interpretatur primogenitũ punicũ. Quare minus rectè Cornarius in suis super

Galenus à Cornarij calumnia defensus.

lam citatum locũ cõmẽtariis Galenum negligentiæ insimulat, quin potius diligentiæ tribuendum erat, & hoc loco quid per cytinum intelligat, tam diserte explicare, & le-

ctorem

ctorē à confusione asserere voluerit. Per florem igitur Punicæ, & futuri pomi formā, & foliola quæ super calycem sunt prædicti autores accipiunt. Plinius verò florem ipsum tam satiuæ quàm syluestris nōduni apertū, & qui foliola rubra nondum ostentat, Cytinum nominare videtur. Balaustium autē foliola rubentia quæ iam ex calyce eruperunt. Plinium sequūtur recentiores & nostræ ætatis medici in vniuersum omnes, qui per balaustium cuiusuis mali punicæ florem intelligunt, contrà quàm Græci, qui syluestris duntaxat punicæ florem ita nominant. Retinuit itaque flos ille in officinis medicorum veterem nomenclaturam.

Betonicæ coronariæ. De qua capite præcedenti diximus. Vsus est quoq; florum alterius Botonica, quam Cestron Græci vocant.

Bugloſsi. Borraginem Seplasiæ appellāt, vantea monstrauimus.

Cichorij. Vide Intybum.

Chamæmeli. Camomillam officinæ medicorum nuncupant. Vide Anthemis.

Croci. Optimus autem ad medicamenta Coryceus, recens, oblongus, integer, plenus, non fragilis, flauissimus, & odoratissimus, Hodie primas tenet Vienensis.

Cyani. Frumenti florem officinæ appellant. Eius duo sunt genera, satiua scilicet &

syluestris, vt alibi docuimus.

Echij. Buglossam Seplasiæ nominant, vt præcedenti capite dictum est.

Ephemeri non letalis, quod vulgus medicorum & officinę illorũ Liliũ conualium, & Germani nostri Maij florẽ nũcupãt. Quidã sciolus, quem indignũ vt à nobis nominetur cẽsemus, nuper alterã Polygonati speciẽ pro Ephemero, nõ letali multorũ risu, produxit.

Epithymũ Græcorũ & Arabum vnum & idem est. Hallucinãturitaq; plurimum, qui Dioscoridis aliorũq; Græcorũ Epithymum, ab eo quod Arabes pingũt, & hodie in officinis, vsurpatur, diuersum esse putant. Quippe vtrunq; capillamẽtum Thymi est. Esse autẽ vnum & idẽ vtrorunq; Epithimũ principiò facultates quas illi tã Græci quã Arabes tribuũt, liquidò mõstrant. Ex æquo enim huic pituitam atrámq; bilem per inferna ducendi vim inesse tradũt. Pręterea descriptio Epithymi quæ est apud Dioscoridem satis testatur nõ esse ab Arabũ Epithymo diuersum. Is namque Epithymum suum à Romanis inuolucrum vocari scribit: quod quidem nomen ei quo in officinis vtimur, & ab Arabibus pingitur, optimè quadrat. Nam rubrũ est capillamentum, quod Thymi flores inuolucri instar ambit, quale etiã in aliis herbis, Thymbra nimirũ, quod ob id Græcis ἐπίθυμβρον dicit

citur,& in lino,quod posteriores Græci priuatim Cassutham,nostri Cuscutam vocant, inuenitur. Denique Dioscorides Epithymum habere inquit capitula tenuia, leuia, caudas capillorum modo obtinentia:quæ certè singula indicia nostro & Arabum Epithymo pulchrè conueniunt. Quare vt diuersum ab eo sit, fieri nequit. Sed iis quæ diximus quispiam fortè reluctabitur, & Dioscoridis autoritatem opponet, qui disertè ait Epithymum Thymi esse florem. Quòd si verum est, vt nemo inficias ire poterit, ab eo quod Arabes describunt diuersum sit necesse est, qui non esse florem, sed eius potius inuolucrum memoriæ prodiderunt. Cui ita respõdemus,rectè quidem Dioscoridem statuere Epithymum esse Thymi florem, siquidem florem ille appellet, quod crinium vel cincinorum modo capitula Thymi ambit, ac florũ quadam imagine comat. Hincq; adeò factum est,quòd nõ contentus fuerit simpliciter florem nominare: sed adiicit,adeóque perspicuè explicat, quale id sit quod Thymi capitula cingit, aut quod flores Thymi inuoluit & ambit:nempe capillamentum aliquod Cassutham referens. Vnde omnibus palàm fit, Epithymum non solùm capillamentũ esse quod flores cingit, sed etiã ipsos flores, qui vnà quum capillamentum illud tollit

Obiectio diluitur.

tollitur, decerpũtur. Cuius rei testis est Auicen. qui libr. 2. ca. 229. Epithymũ hisce verbis describit: Est, inquit, semen, & flos, & stipites parui contracti. E quibus sanè verbis manifestum omnibus fit, Epithymum esse capillamẽtum seu inuolucrum quod simul flores, semen, & summitates stipitis seu coliculi Thymi in se complectitur. Vt rectissimè Dioscorides capillamenta illa flores Thymi ambientia & cingentia, atque florũ quadam imagine comantia, flores dixerit, capillamenta scilicet ipsa floribus connectens. vt qui à capillis illis separari nequeãt & vnà vt cum eis decerpantur necesse sit. Quapropter rectissimè fecit Galen. qꝯ Epithymo facultates Thymi assignat, quanquàm efficaciores. Nec obstat nostræ sentẽtiæ, quòd Plin. lib. 26. cap. 8. duo Epithymi genera esse statuat. Nam is, vt post eũ multi quoque alij, Dioscoridis locũ non rectè intellexit, Epithymum solum Thymi florẽ, seiuncto illo capillamẽto, ipsum appellasse putans. Sed hæc de Epithymo in præsentia dixisse satis sit.

Obiectio alia dissoluta.

Geniſtæ nostratis, quam corrupta vocabulo Selapsiæ, Genestam vocant, flores pharmacopœos habere oporteret. Sed tanta est multorũ negligẽtia, vt illos planè negligant, nec inter reliquos flores locũ obtinere pati

Pharmacopœorum negligentia.

patiãtur. Vtũtur enim eius dũtaxat semine.

Iunci odorati, Squinantũ barbari nominant, flores in Seplasiis nostratibus haud prostant, Eius enim duntaxat culmos venales exponunt.

Lauandulæ. vide Stœchas.

Leucoiorum luteorum. Cheiri nuncupãt officinæ. Vide suprà.

Liliorum alborum, quidem flores vsurpant Seplasiæ, aliorum nequaquam.

Maluę sylueſtris floribꝰ vtũtur maximè.

Meliloti, cuius multa esse genera cõstat, vt alibi diximus. Officinæ propemodum omnes, quod flores Loti sylueſtris pro Meliloti floribus venales exponũt, quum potius eius herbæ floribus illis, ad conficienda medicamenta vtendũ esset, quam in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo quartam speciẽ fecimus: (huic enim leuis quædam astrictio ineſt, quam in Meliloto veteres requirunt) quũ contra Lotus sylueſtris nullam prorsus habeat, acrísq; magis sit. Galenus autem inter succedanea Meliloti, refert Lotum sylueſtrem: quod nõ alia de causa fecit, quàm quòd concoquendi & discutiendi facultatem perinde atq; Melilotum habeat. Atque ea fortè causa est cur hactenus etiã officinæ ea pro Meliloto vsæ sint. Quum autem habeamus aliã herbam

quæ

quæ præter iam dictas tertiam etiã habeat, nempe adstrictoriam facultatẽ, melius est vt illa vtantur. Præstaret tamen eas prima specie vti, si eius copia haberi posset.

Melissophylli, officinis Melissæ. vide sup.

Nymphææ. Seplasiis Nenupharis. Facultatis tamen florum eius Dioscorides & Galenus non meminerunt. De illorũ itaq; sententia semine potius & radice medicis vtendum erit, quæ, vt iidem testãtur, refrigerãdi & exiccandi potestatem obtinent. Arabes contra floribus esse vtendum præcipiunt, illísque refrigerandi in tertio, in secundo autem humectandi vim tribuunt. Atque hos quidẽ flores quarta species Nenupharis producit, quandoquidem illi præter binas, quas Græci commemorant, duas alias recẽsent. Vt hinc cõstet eam Nymphæã, cuius flores humectare Arabes memoriæ prodiderunt, hodie esse omnib. incognitam. Quapropter toto cœlo errãt nostri tẽporis medici, quòd suis Nymphæis, quæ sunt Græcorum, humectandi etiam facultatem assignant. Ita Arabum scripta sæpenumero errandi occasionẽ medicis præbent. Et mirum planè est, Serapionem etiam inter Nymphæas numerare, quam calidã esse & tenuium partiũ scribit. Adeò nihil est in vniuersa Arabum doctrinã certum ac solidum.

Medicorũ nostri temporis error.

In Arabũ doctrina nihil certũ ac solidũ.

Origa

Origani.vide ſuprà.

Perſicorum floribus ſubducendi aluum vim ineſſe,experientia compertum eſt. Excipiuntur Saccharo, vt aliarum quarundam herbarum flores.

Prunellæ,cuius multa eſſe genera cõſtat, vt alibi diximus,flores veteribus innominati,aut ſaltem neglecti fuerunt.

Roſarum.vide ſuprà.

Roſmarini,anthos officinis, recentiorum Græcorum exemplo nominantur.

Sambuci,omnibus noti.

Scabioſæ vocatę multa ſunt genera.Herba in vſu medico minimè contemnenda.

Sparti, quod à Geniſta diſtat, id quod omnes ſciunt quibus vtraque ſtirps viſa eſt, imò vtriuſque pictura, quam alibi exhibuimus, planiſsimè vtraſque eſſe diuerſas demonſtrat. Spartum foliis ferè deſtituitur, Geniſta verò multifolia exiſtit.

Stichadis.Suprà.

Verbaſci.vide ſuprà.

Verbaſculi odorati, Seplaſiis herba paralyſis,vt ſuprà eſt oſtenſum. *Herba paralyſis.*

Violarum.vide ſuprà.

Viticis,officinis Agni caſti.vide ſuprà. *Agni caſti flores.*

De Semine. CAP. VI.

SEmen à fructu differt, perinde atque contentum à continente, ſeu potius veluti pars *Semen.* *Fructus.*

pars

pars à suo toto. Quod exemplo clarius euadet. Pomum & pyrum, item persica mala, arborum fructus sunt: nuclei autem in medio vasorum reperti semina. Pari ratione cucumer, cucurbita, pepo, & id genus alij fructus sunt, quibus plurima lata & conspicua insunt semina. Semen autē Græcis propriè σπέρμα dicitur. Crebrò tamen Dioscorides & Galenus καρπόν etiam vocant. Quare diligenter considerandum quando fructum, & quādo semen significet. Legenda semina quum sunt matura, & fructus quib. hæc ipsa includuntur maturi existunt. Præstat etiam singulis annis mutare semina, etiam si pleráque seruari possunt. In Seplasiis autē nostratibus magna ex parte sequentium vsus est seminum.

Quādo legenda semina.

Altheæ.

Ammeos, cuius iam multa cognoscuntur genera. Quod autem inter illa legitimū sit, ex nostris de Stirpium historia Commentariis discendum erit, nempe id quod paruum nominatur.

Amomi semen in omnib. officinis desideratum. Quod enim sub Amomi nomine prostat, eius herbæ semen est, quam nos Petroselini Macedonici aliquam esse speciem existimamus. Quum itaque vero Amomo destituamur, succedaneo eius in componendis

dis medicamentis vtendum erit: quod, quale sit, suo monstrabimus loco. Satis autẽ ex Dioscoride constat, Amomum lignum potius esse quàm semen: vt mirari subeat, quomodo semen in vsum medicorum venerit. Non esse Rosam Hierichonthis, hinc maximè liquet, quòd illi vt Amomo nõ insit origani odor, nec acris sapor. Quare Acoro vero pro Amomo vtendum erit.

Anethi. Anisi.

Apij satiui, quod est Petroselinũ vulgare, vt alibi multis argumentis ostendimus. Errant igitur pharmacopœi, quòd pro Apij veri semine, alterius cuiusdam, nempe Elæoselini, semen vsurpant. *Error Seplasiarum.*

Aquilegiæ.

Asparagi officinæ abiectione primæ literæ Sparagi satis ineptè nominant.

Atriplicis, cuius multas esse species constat, quas omnes alibi indicauimus. Vtuntur hortensis maximè semine.

Brassicæ, Caulem officinæ vocant. Cuius itidem multa esse genera alibi diximus.

Carì, carei, & caroi, Seplasiæ Carui semen appellant.

Cannabis.

Cardamomi. Duplex est autem Cardamomum, vnum quidem Græcorũ, id nimirum quod Dioscorides & alij Græci describunt

hunt. Id autem Serapioni & aliis Arabibus Cardumenum vel Cordumenum dicitur, id quod ex vtrorunq; collatione fit manifestissimum. Hoc hodie desideratum, & Seplasiis incognitum & inusitatum est. Alterũ, quod Serapioni Sacolla nominatur. Cardamomũ autem Auicennæ & Sacollam Serapionis esse eandem rem, vtriusq; descriptiones inter se collatæ monstrant. Digerũt verò Arabes suum Cardamomũ in duo fastigia, maius scilicet ac minus. Maius appellant cuius semen Ciceris amplitudine grandescit, & quod fractum intus granula alba, angulosa, & odorata, gustu suo mordaci linguam vellicãtia, habet. Minus in inuolucris suis semina lentis magnitudine obtinet, minore odoris fragrantia. Seplasiæ Arabum imitatione itidẽ duo Cardamomi genera faciũt. Vnum maius, quod in siliquis cõcipit semina triangula, colore fusca, gustus acerrimi, sine vlla adstrictione. Granum paradisi vocant: Nicolaus Myrepsus Menegetam. Ad quam sanè appellationem alludentes Hispani Malegretam, Itali Melligetam, quòd scilicet à regno Melli aduehantur, nuncupant. Minus itidem in siliquis flauis semen continet angulosum, colore ex terreo flauum, quod illę simpliciter Cardamomũ nominant. Vnde perspicuum euadit officinarum Cardamomum

mum non esse Dioscoridis. neq; enim densa sunt & ad frangendum contumacia, nec in gustu vllã amaritudinẽ relinquunt. Vtrũq; autem ad Cardamomum maius Arabũ referendum esse videtur. Nam siliqua in qua cõcipiũtur Ciceris nigri magnitudine grandescit, granáque intus angulosa, mordacitate sua gustum vellicantia continet. Minore autem prorsus carent, quod non est nisi id quod Actuario, & aliis recentioribus Græcis Capsicon, vulgo piper Indianum appellatur, quod alibi satis ostendimus. Eo igitur rectè pro Cardamomo minore deinceps vtentur Seplasiæ.

Cepæ. Sunt autem eius aliquot genera, quæ alibi indicauimus.

Ciceris rubri & nigri.

Cici, quod Latinis alio nomine Ricinus dicitur. Arabes Cheruam, barbari & officinæ Catapuriam maiorem vocant. Quapropter in compositionibus Arabum & recentiorum pharmacopœi pro Cherua & Catapuria maiore Ricini semine vti debent.

Cicutæ, quo certè non sine capitali errore in plerisque compositionib. pro Rutæ semine vtuntur officinæ, vt suprà quoque in Ruta diximus. *Officinarum error in Cicuta.*

Citrei mali, Citri Seplasiæ nuncupant.

Cnici. Cartami. Vide suprà.

Coriandri quod omnibus notum est.

Cotoneorum, cydoniorúmve.

Coccus baphica, vel coccum baphicum, id est, granũ tinctoriũ infectoriúmve. Arabes Karmes & Alkarmes nominant. Nihil autem est granum tinctorium nisi baccula, Asparagi æmula, fóliis innata Ilicis aquifoliæ. Officinis Granũ tinctorum appellatur. Huius grani duæ sunt partes: altera interior seu medullaris, melior ac præstãtior, quam nonnulli Grani tinctorij puluerem nominant: altera exterior corticosa, quisquilium Plinio lib. 16. cap. 8. vocatur. Longè priori est inferior. Eximiè confert hoc granum mulieribus abortientibus cum pari Thuris pondere in potu sumptum.

Error Seplasiariorum.

Coccon gnidium, seu granum Cnidium, Seplasiis Coccognidium composita dictione vocatum, semen est Thymelææ. Hallucinantur plurimùm pharmacopœi qui pro eo vtuntur Daphnoidis semine, vt suprà quòque in dictione Thymelæa monuimus.

Cucurbitæ, cuius tamen apud veteres nulla fit mentio.

Cucumerum omnis generis, quæ singula ferè alibi ostendimus. Inter ea Citrulus etiá appellatus Cucumer continetur.

Cumini satiui. Nam syluestris nullus est in officinis vsus.

Dauci

Dauci veri. Quod nõ temerè adiicimus, quum magna pharmacopœorum pars Staphylini erratici ſemine pro Dauco vtantur.

Erucæ veræ. Nam rarò etiam officinæ legitimæ Erucæ ſemen vſurpant, imò pro ea Sinapis quodam genere vtuntur, quod in noſtris de Stirpium hiſtoria Commentariis latius monſtrauimus.

Erui, Orobum Græca quidem nomenclatura Seplaſiæ nuncupant. Eſtque duplex candidum & rufum. Neutrum hodie cognoſcitur à noſtratib. pharmacopœis. Nõ enim eſt hoc ſemen quo pro eo aliquot annis vti cœperunt: Ochri enim ſemina eſſe conſtat, vt alibi monſtrauimus. Errant tamen omnium maximè qui pro Eruo ſeu Orobo ſylueſtri vicia & Aphace vtuntur. Afferunt iam aliud ſemen pro Orobo Siculo, quod ipſe Cicerculam eſſe potius arbitror.

Fœniculi.

Fœnigræci.

Fabarum. Geniſtæ.

Hippoſelini, quod falſo Seplaſiarij pro Petroſelino Macedonico vſurpant. Nicolaus Myrepſus Macedoniſium appellat: vnde haud dubiè Macedonici Petroſelini nomẽclatura promanauit.

Halicacabi, officinis Alchachengi vocatur, vt ſuprà quoque diximus.

Hordei.

Hyoscyami albi & flaui. Seplasiis barbara & inepta voce Iusquiami semen nominatur.

Intybi satiui vtriusque, Endiuiæ & Scariolæ officinis semen appellatur. Vide intybus Lactucæ. Suprà.

Lathyris, quod Seplasiis Cataputia minor dicitur.

Laureolæ, non sine magno errore rerúmque confusione, officinis Coccognidium vocatur.

Lens, notum omnibus semen.

Ligusticum vel Libysticum verum nostratibus officinis adhuc incognitum est. Nam Leuisticum illis nuncupatum nõ esse veterum Ligusticum, omnes deprehendent, qui illud cum Ligustici descriptione conferre volunt. Neq; est, vt pleriq; censent, Smyrnium, propterea quòd Brassicæ semen simile haud habeat: sed est Dauci genus, vt alibi abundè ostendimus.

Linguæ auis, fraxini est semen, vt in nostris de Stirpium historia Commẽtariis indicauimus.

Lini. Vide suprà.

Lithospermon geminum est, satiuum & syluestre. Satiuum iterum est duorum generum, maius & minus. Maius Lachrymam

Iodo

Iodoci nominant. Minus, Milium ſolis Seplaſiis & medicis nũcupatur. Hoc ſolum hodie vſitatum eſt, & à ſylueſtri, quod nigrius eſt, variat.

Lupini.

Retinent ſuas appellationes.

Maluæ.

Maioranæ. Vide Sampſychum.

Melonum inter Cucumeris genera recenſetur.

Myrti. Seplaſiæ myrtillorum ſemen appellant.

Naſturtij, omnibus notum.

Nigellæ tria ſunt genera, vt alibi diximus. Vtuntur duorum ſeminibus officinæ. Lutea enim nigella illis incognita eſt. Gith Barbari Nigellam nominant. Hactenus maximo errore pharmacopœi ſemine cuiuſdã ſtirpis quæ in ſegetibus naſcitur, & à nonnullis Pſeudomelanthium, à nobis autem Lolium putatum & adulterinum nominatur, vſi ſunt.

Pharmacopœorum error.

Ocymi, Seplaſiis Baſilici nuncupatur.

Oxalidis, officinis Acetoſæ dicitur.

Orizæ, Seplaſiis detrita vna litera Rizæ nominatur.

Orobi. Vide Eruum.

Pæoniæ. Gemina eſt maris & fœminæ diſcrimine. Officinis noſtratibus fœminæ dun

taxat semen vsurpatur.

Papaueris albi & nigri.

Palmularum nuclei, officinis Dactylorum ossa dicuntur.

Petroselini, Seplasiis Apij semen vocatur. Vide Apium.

Personaciæ, officinis Bardanæ semen appellatur.

Pastinacæ syluestris, Seplasiæ pro Danci vtuntur semine.

Plantaginis vtriusque.

Portulacæ vtriusque.

Rapi.

Raphani.

Ricini officinis Cataputiæ maioris dicitur semen. Vide Cici.

Error medicorum & Pharmacopœorum.

Rosarum, officinæ id genus seminis Antheram nominant, atqui falso. Antherę namque medicamentum est compositum ad oris morbos accommodum. Decipiuntur itaque medici & pharmacopœi qui putant semen rosarum esse id croceum quod cappillamentis insidet, quum semen in capite sit. Caput autem est globulus ille ab inferiore florum parte, quem si aperias, re quadam quasi lana plenum videbis. Huius capitis exterior cortex vbi maturuit, rubescit; & semen ipsum ambit.

Rhois. Seplasiæ Sumach appellant.

Ruscí,

Ruſci, officinę vnius literę adiectione veterem appellationem deprauantes, Bruſci ſemen nuncupant.

Rutæ ſylueſtris, officinis & Arabibus Harmel dicitur. Vide Ruta.

Santonici, Seplaſiæ lumbricorum ſemen vocant.

Saxifragæ albæ, quam veteribus incognitam p...amus, ſemine iuxta radices proueniente, non eo quod in cacumine caulium producitur, officinæ vtuntur.

Seſeli, Seplaſij Siler montanum nominant. Trium generũ eſt: Maſſilienſe, Aethiopicum, & Pelopõneſiacum. De quibus alibi copioſe diximus.

Seſami Officinæ vnius ſyllabæ adiectione veterem nomenclaturam deprauantes, Seſaminum appellant.

Sinapi. Seplaſiarij Sinapi & Erucæ ſemina inter ſe confundunt. Vide quæ ſuprà de Eruca annotauimus.

Staphidis agriæ ſiue vuæ ſylueſtris, officinis Staphiſagriç ſemen decurtata appellatione vocatur.

Thlaſpi, quod duum eſt generum, noſtrates officinæ ignorant. Hiſtoria eorundem & pictura eſt in altero noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo.

Tritici, omnibus notum.

Vrticæ. Seplasiæ propemodum omnes semine eius vrticæ quæ apud nos passim in sepibus prouenit vtuntur, quum ad medicamentorum compositiones eius potius quæ vera est, & Romana hodie nominatur, semẽ, quod Linum prorsus, nisi minus esset, refert, vsurpare debent, quod alibi quoque fusius monuimus.

Seplasiarũ error.

Viticis. Vide Agni.

Xyli Barbaris & officinis Bõbacis, Bombacij, & Bombasi, item Coti semen dicitur. Historiam vniuersam in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo reperient studiosi.

Zeæ, Seplasiis Speltæ.

Ex iis quæ ordine iam commemorauimus seminibus nonnulla vulgus medicorum & officinæ peculiaribus donarunt appellationibus. Nam aliqua calida maiora, alia minora: nonnulla item frigida maiora, alia minora nominant: & singula quaternario sunt complexæ numero, in hunc modum.

Anisi

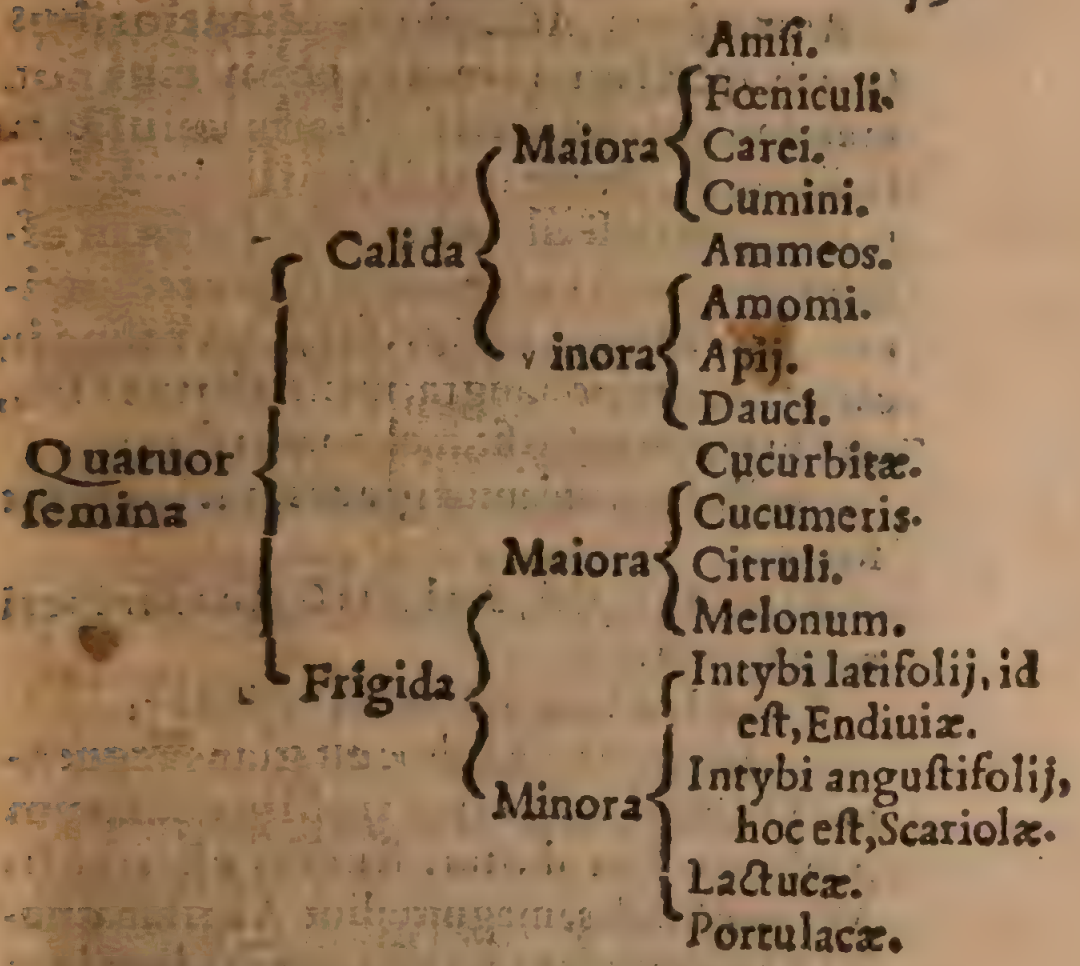

De fructibus. Cap. VII.

FRuctus est ea stirpis pars, quæ carne constat & semine. Sæpe quoque pro semine ipso sumitur, vt dictum est in eo quod præcedit capite. Fructus verò vbi maturi sunt, legãtur. In officinis autem sequentium maximè vsus est. *Fructus quid.* *Quando legendi fructus.*

Amygdala dulcia & amara. Probantur flauissima, plena, integra, non confracta, nec erosa, tamen leuiq; intus albissima.

Anac

Anacardium Actuario & recentioribus Græcis appellatum: veteres enim eius non meminerunt: fructus est arboris cuiusdam Indiç, cordi auiculæ non dissimilis. vnde nomen putatur illi esse inditum. Nomen in officinis nonnihil immutatum Anacardi retinuit. Sit plenius, habilius, fuscum, resina in cortice multa, acri, nigra, nucleo intus albo, quo in melle cocto fit, mel anacardinum.

Auellanæ. Laudantur graues, nucleo intus sonante.

Baccæ Iuniperi, Seplasiis Grana iuniperi appellantur.

Baccæ lauri, nomen vetus retinent.

Balanus myrepsice, hoc est glans vnguentaria. Plinio lib. 12. capit. 21. Myrobalanum Arabibus Ben dicitur. fructus est arboris Myricæ similis, magnitudine Auellanæ nucis, è cuius cortice expresso, quemadmodum ex amaris Amygdalis, excipitur liquor, quo in preciosa vnguenta olei vice vtuntur. Oleũ Balaninum Dioscoridi vocatur. Glans autẽ vnguentaria sit ampla, vetus, cortice lęui, tenui, pleno, medulla læui, pingui.

Caricæ ficus sunt passæ siue aridæ. Habentur præstantissimæ quę in calatho sparraceo, digitis aut pugnis vtrinque pressæ, sic illis mollitia sua cedunt, vt mutuos partium dictarum motus sibi prope occurrentes sentias.

tias. Odore præterea sunt iucundo, non calorem putredinosum referente.

Cappares, ab officinis ineptè admodum Cappari vocantur.

Caliculi glandium, Seplasiis & barbaram sectantibus medicinam Cupulæ glandium, Græcis ὀμφακίδες nominantur.

Carpesium, Actuario & Nicolao Myrepso Combeba vel Compeba nuncupatur, officinis Cubeba. Et certè Actuarius disertè scribit, Combebas alio nomine dici Carpesia. Cubebæ sint corpulẽtæ, plenæ, graues, acres, minus tamen quàm piper, subamaræ, admodum aromaticæ, subdulces.

Carpobalsamum, id est fructus Balsami. Sit flauum, plenum, grande, graue, odoratũ, mordax gustu, & feruens in ore. Vnde suspicio est, id quod in officinis prostat, sub hoc nomine Carpobalsamum non esse legitimum. Nam subnigrum est, leue, euanidum, nec gustui mordax, deniq; parum aut nihil odoratum.

Caryophyllum, Seplasiis Garyophyllum dicitur, fructus est grano Piperis grandior fragiliorq;, ex atro rufescens, in claui modũ capitatus, exertis in aduersum quatuor denticulis sese stellatim decussantibus.

Casia fistularis siue fistulacea, quæ nigra etiam Actuario dicitur, & officinis Casia fistula

stula: veteribus indicta, recentioribus tantum Græcis & Arabibus medicis cognita fuit. Probatur foris & intus nigra, ampla, colucens, grauis, plenior, & quæ concussa clausis intus grauis non strepat, pulpa intus pingui, splendente, succulenta. De qua infrà plura dicemus.

Citrium, seu citreum siue medicum, & aureum malum, officinis Citrum appellatur. Inter Citrea mala numerantur etiam quæ ab auri colore Aurantia, vel vt vnius literæ detritione Seplasię vocant Arantia, & Limones nominantur. Sint autem hęc omnia mala odore valido & iucũdo, cortice tenui, raro colore Limones pallido, Citria flauo, Arãtia rubescente, quamuis viridia etiam per maturitatem inueniantur: carne intus multa, firma, & succo odorato, acido, interdum dulci, quandoque ex vtriusque misto.

Cucumeres hortenses varij sunt. Cucumeris agrestis, seu, vt vulgus medicorum vocat, asinini fructus præfertur absolutus & maturus, & virore depositoflauus, amarus. Ex quo succus quem Elaterium vocant, extrahitur, ad modum à Dioscoride præscriptum.

Cydonia, vel cotonea, Seplasiis Citonia sint bene habita, flauescentia, & odorata.

Colocynthis, officinis Coloquintis corrupta voce nominatur, vtimur eius medul-

la cortice ablato. Hæc autem quanto leuior, tanto melior.

Galla, quædam immatura, Græcis ὀμφακίτις dicta. Quædam matura.

Glans vnguentaria, vel Granum ben. vide Balanus myrepsice.

Glandes.

Gossipium, barbaris bombax & Cotum appellatur. Vide Xylum.

Malum punicum siue granatum, cortice seu corio integro, rufo, duro, & denso, graue, maturum, granis intus rubris, succo vinoso pleniſsimum.

Myrobalani quinque generibus distincti, veteribus incogniti, recentioribus autẽ Græcis & Arabibus nori: Flaui luteíve Seplasiis citrini dicti, multum in viride inclinant, densi, graues, ampli, cortice crasso, denso, os paruum complectẽte. Cepuli, officinis Chebuli vocati: ampli sunt: & quo maiores, eo meliores: subnigri, in rubrum inclinantes, aut ex fusco nigrescentes, & carnosi. Cærulei siue nigri, Seplasiis Indi appellantur, solidi, magni, graues, sine ossibus: oliuæ figura. Empelitici, officinis Emblici, graues, Lappillorum penè figura, cute ossibus hærente, colore in cinereum languente, Beletzici Seplasiis Bellirici dicti, magni, graues, instar pyri rotundi. De iis omnibus infrà copiosius dicemus.

Myrti

Myrti baccæ, officinis Myrtilli. Laudantur recentes, plenæ, odoratæ, & bene nutritæ.

Myxa, & Myxæ, ac Myxaris Actuario, Græcisque aliis recentioribus dicuntur. Seplasiis Sebesten. A mucoso autem lentore, quo abundant, Græcis appellatas esse Myxas constat. Acuminatæ sunt, parum rugosæ, graues, nigræ, carne multa ex rubeo nigricante, firmiore, glutinosa, dulci & subacida, osse prunorum inæquali, nucleo intus exigno, dulci.

Morum. Notus est fructus arboris, quam Morum celsi barbari vocant.

Nux cupressi, Latinis & Græcis pilula cupressi nominatur. Probatur perfecta, recens, ac mollis, seminis plena, etiam in ipsis hiatibus.

Nux Indica fructus est prægrandis, circinatæ rotunditatis, inuolucris tectus, cortice primùm calloso herbarióque, intus villoso, tenui exterius tunica vestiente: qua extrita, solutus in capillamenta fatiscit, capaci subtus orbe duro lignoso, triplici foramine, concauo anfractu, grandi, nullis loculamentis interstincto, dulci intus quum recens est liquore: nucleo molli, candido, carnoso, quum inueterauit cartilaginoso.

Nux moschata, vel myrepsica, hoc est, vnguentaria, officinis muscata vocatur. Sit

grauis,

grauis,oleosa, odorata. Hinc est quòd Aetio odorata nux appelletur.

Nux vomitoria,Seplasiis Vomica. Sic dicta quòd vomitum cieret.

Nux pinea,officinis simpliciter Pinea nuncupatur.Sit plena,recens,& alba.Vitetur flaua,aut etiam pallida,oleosa,rancida.

Nux pontica,prænestina. Vide Auellana.

Oliua melior magna,oualis figura,& pallida aut rufa,plena,solida, carne multa,densa,subamara & subdulci,osse intus paruo,longo,nucleum delicatissimum complexo.

Oxyacãthę vel Oxyacãthi bacculæ,officinis & barbaris medicis Berberis nominatur.

Oxyphœnix & Oxyphœnicon Actuario & aliis recentioribus Græcis dictus ab acido suo sapore,palmæ sylvestris fructus est. Thamar Indus officinis vocatur.Sit subniger seu subfuscus, mollis, recens, pinguis, ex dulci acidus,& vinoso sapore.

Palmulæ, officinis Dactili, à digiti figura dicti fructus palmæ sunt.Probãtur magnæ, flauæ, parum rugosæ, moles, plenæ tamen, & carne intus multa, subdura, ad nucleum candicante,ad corticem rubescente, nõ pertusæ, non vermiculosæ, & quæ concussu nihil,aut minimum sonent,sapore vinoso.

Piper trium est generum,lõgum,album, & nigrum. Fructus cõgerminantis primùm

arboris, longum piper dicitur. Sit corpulentum, integrum, recens, linguam tardè, sed diu commordẽs. Quum verò fructus acerbæ vuæ modo pubescit, candidum piper nominatur. Acrius est longo, & nigro, pleniſsimum. graue, non rugosum. Nigrũ, quod iam à sole superassatum & exiccatum est. Alio est maius, cortice tenuiore & minus rugoso graue admodum.

Pistacium, Seplasiæ barbara, & prorsus inepta voce Fisticum appellant. Sit recens, nucleo intus herbaceo, sapore iucundo.

Pruna satiua multorum sunt generum. Inter ea, Galeno etiam attestante, Damascena cæteris præstant ad subducendam aluum. Probantur ampla, & plana, carne intus multa, succulenta osse exiguo.

Prunus syluestris arbor est, quẽadmodum alibi fusius mõstrauimus, qui fructũ profert quem vulgari more Prunulum & Pruneolũ nominant. Germani nostri Schlehen suâ lingua vocãt. Idẽ affirmãt, & nobiscũ planè sentiunt, Ruellius, Iacob. Syluius, Euricius Cordus, Conradus Gesnerus, Musa Brasauolus, & quotquot nostra ætate de stirpibus aliquid memoriæ prodiderunt, vno dempto Cornario: cuius certè aduersus me furor eousq; est, vt catenas nunc & compedes requirat: quas sanè illi iam dudum pro suis Nitris & Brabylis

bylis misissem, nisi me pigeret ac puderet cũ eo conuiciis certare. Nam id genus certaminis mulierculas potius quàm viros doctrina excultos decet. Omissis igitur contumeliis, erroneam eius opinionem de Poterio & Brabylis ea, qua licet modestia detegemus, detectámq; subinde confutabimus, Is namq;, nõ sine maxima temeritate, apertam, & omnium medicorum consensu comprobatam veritatem impugnans, spinam illam quę fructum Schlehen Germanis appellatum producit, Poterium esse contendit: ac rationibus nullius momẽti fretus, hanc opinionem constanter tueri conatur. quarum hęc prima est: Dioscorides de Poterio inter reliqua spinarum genera tractat, igitur Germanis Schlehendorn dicta existit. Bella mehercleratio, quasi verò necesse sit Poteriõ ideo esse Schlehendorn, quòd aculeatum sit, & inter spinarum genera recenseatur. Si enim hæc ratio procedit, quî fit vt non Rhamnum, aut Paliurum dicamus esse Schlehendorn? vtrumque enim spinosum esse constat. Sed ita colligit διαλεκτικώτατος, si diis placet, Cornarius. Non esse autem spinam Schlehendorn nominatam Poterium, nõ aliũde certius quàm ex eiusdem historia, quæ est apud Dioscoridem, probari potest. Is in primis, præter alia, in Poterio requirit spissam lanuginem,

Cornarij ẽ Poterio pudẽdus error detegitur, ac confutatur.

Poterij delineatio.

folia exigua, rotunda, florem paruum, fructum gustu odoratum & acrẽ, nullius vsus: quorum sanè indiciorum nullum in spina quam nos cum multis aliis doctis viris, & ex professo medicis, Prunum sylvestrem appellamus, neq; etiam eius fructu, reperitur. Siquidẽ in ea nulla apparet lanugo, nisi ea quã non rarò prætereuntes oues inuitæ rapientibus spinis & aculeis concedere cogũtur. Folia præterea eius non sunt parua, & rotunda: sed propemodum eiusdem cum Pruni satiuæ foliis magnitudine, & oblonga. Neque flos eius exiguus est, sed Cerasi floribus, qui satis magni sunt, æqualis. Et quod omnium maximum est, fructus eius neque odoratus, neque acris, multique in medicina vsus, ita vt omnes huius spinæ notæ reclament Poterij historiæ. Quapropter furere, & mente destitutum esse oportet, qui Poterium esse Schlehẽdorn affirmare, omnibus reclamantibus notis, audet. Atqui Cornarius eam probationem qua docemus neque facultatem, neque notas Poterij conuenire spinæ & fructui quem Schlehendorn nominant, mirum in modum, tãquam prorsus absurdam, ridet & contemnit, quum tamen omnium testimonio nulla possit esse efficacior. Nam qua alia ratione ostendemus hanc stirpẽ hoc vel illo nomine esse insigniendam, quàm quòd

omnes

omnes tum notæ, tum facultates quas illi veteres tribuerunt, conueniant? Quum itaq; Poterion eas notas veterum testimonio quę in spina producẽte fructum Schlehen apparent, minimè habeant, ab ea sit diuersum est necesse. Deniq; quũ fruct⁹ Schlehẽ dicti sint acerbi & odore destituti, Brabyla verò Poterij fructus, odorata & acria, vt hoc nomine diuersa esse fateamur necesse est. Sed vide mirã Cornarij dicãne impudentiam, an improbitatem. Is enim vt errorẽ suum aliqua saltẽ ratione tegeret, aut imperitiorib. fucũ faceret, Dioscoridẽ δριμὺν pro στριφνὸν, hoc est, acrem pro acerbo, dixisse nugatur. Atqui quis vnquam credet Dioscoridem hos duos sapores inter se diuersissimos, & multo interuallo distantes, sic confudisse, vt alterum pro altero vsurparit? Verùm qui apertã veritatẽ oppugnare studet, huic, vt eiusmodi confingat nugas, necesse est. Pudeat igitur Cornariũ, qui leonis sibi passim, nõ sine multorum risu, nomẽ vẽdicat, istius cõmenti, quod certè in puero ferulis plectendũ esset. Non ignoramus quidem, Dioscoridẽ alicubi impropriè vsum esse quorũdã saporũ nominibus: quod Gal. libr. 1. de Simp. medic. facult. ca. 34. & li. 11. ca. de Pingued. testatum etiam reliquit: sed non est cur colligamus idipsum etiam in Poterij historia fecisse. Fatemur

itaq; Dioscoridem adstringentium appellatione interdũ abusum fuisse: sed ꝙ idem in acribus fecerit, id cõstãter negamus. Aut producat vnum saltẽ locum in quo huic rei fidem faciat, & victos nos esse cõfestim fatebimur. Atqui, sat scio, idipsum nunquam facturum esse, ꝙ Dioscoridis perpetuò acrium voce rectè sit vsus. Aut proferat nobis vnicum saltem fructum quẽ ille acrem esse affirmarit, qui gustantibus talis non fuerit? Nulli prẽterea radici ab eodẽ attributa est acrimonia, quam non simul etiam hodie gustu exerat: adeò vt Cornarij cõmentum omniũ sit vanissimum.

Cornarius aper rectiꝰ quàm leo diceretur.

Et rectissimè fecerit si deinceps, non leonis, sed apri potius sibi nomen vendicet. Vt enim aper agros, prata, vineas quas ingressus est deuastat: ita Cornarius legitimas & omniũ cõsensu approbatas optimorũ autorũ lectiones perturbat, & magna temeritate immutat. Atque hactenus Brabyla non esse fructus quos Schlehẽ appellãt, liquidò nos mõstrasse confidimus. Nũc reliquũ est, vt eos fructus esse pruna syluestria doceamus. Prunos autẽ syluestres principiò esse spinarũ genera, prẽter omnium propemodũ hodie viuentium medicorũ consensum, Columella disertè admodum testatur. Prunũ prætereà syluestrẽ Vir. lib. 4. Geor. vocauit spinũ, vbi ita cecinit:

Schlehen sunt pruna syluestria.

Spinos iam pruna ferentes.

Atque

Atque hinc factum est, vt Germani hanc spinam sua lingua Schlehendorn nominarint. Neq; sanè temerè: plurimus namq; huius in sepibus construendis vsus est, quo ingressum alienorum ac bestiarum suis spinis & aculeis prohibeat. Ex historia quidē eius, qp à veterib. notis suis delineata non sit, nullum testimonium proferre possumus. Quòd si tamen hanc spinā diligenter spectes, cum sativa Pruni radicibus, caudice, folio oblongo, & minutim per oras serrato, flore candido, & foliato, atq; fructu planè cōuenire deprehendes, vt necesse sit speciē eius sylvestrē esse. Facultates denique quas veteres Prunis sylvestrib. adscribunt omnes, fructibus quos Schlehen vocant, inesse constat. Adstringunt enim aluūq; sistūt. Id quod succus ille quem ex hoc fructu hodie conficiunt pharmacopœi, & pro vera acacia, nullo tamen, aut saltem ferendo errore, in suis officinis vtuntur, satis confirmat. Atqui cognoscere lectorem oportet, quid aduersus hæc Cornarius producat: Fructus, inquit, Schlehē nominati nō solùm palàm adstringunt, sed sua acerbitate omnes à gustu suo auertūt: nec edi possunt priusquam vieti ac flaccidi ex repositione fiant. Quod asserit Cornarius, inficias ire haud possumus: siquidem experientia idipsum confirmat. Quid autem ad oppugnan-

Cornarij argumenta improbata.

dam nostram sententiam hæc ratio momenti habeat, non video. Neque enim iis verbis aliud euincit, nisi ℞ sylvestria pruna immatura maturis magis, quãdoquidẽ acerba admodum sint, adstrigant, quod libenter illi concedimus. Nam, Gal. quoque libr. 7. Theme tho. cap. 7. attestante, nullum eorum quæ τρυφερὰ Græcis, acerba Latinis dicuntur, modicè adstringens est. Hinc est ℞ pyra sylvestria, quę lib. 1. Simp. cap. 37. inter acerba recenset, idẽ Gal. libr. 6. eiusdem operis magis quàm reliqua pyra adstringere & desiccare, fluxúsq; repellere scribat. Proinde plurimũ errat Cornarius, quòd fructum Schlehẽ nullum vsum in sistẽda aluo præstare posse ait. Quãto enim fructus illi acerbiores fuerint, tanto ad sistendã aluum aptiores erunt. Cornario tamẽ non cõcedimus fructus Schlehẽ vocatos edi nõ posse, nisi vbi vieti & flaccidi iam facti fuerint. Quippe in cõfesso est prætereuntes hanc spinã tum viros, tũ mulieres, pueros ac senes eius fructu priusquã flaccidi fiant vesci, tantũ abest vt acerbitate sua omnes à gustu suo auertat. Et memini me quũ puer essem creberrimè hoc fructu nondum flaccido magna auiditate vsum esse. Cæterùm nullius probati autoris testimonio, nulla etiã ratione Cornarius Pruna sylvestria ante maturitatem non esse admodum acer-

ba, vt sunt fructus Schlehen dicti, docere potest: imò contrarium planè è verbis Diosco. iam ostendimus. Quippe dum is inquit, columellam, gingiuas, ac tõsillas fluxione infestatas, Pruna syluestria vbi maturuerũt & siccata fuerunt, reprimere posse, manifestè innuit maturis etiã iam Prunis syluestribus tantã inesse adstrictionem, vt intumescentes paulo antè nominatas partes iuuare, & fluxionẽ auertere queãt. Nã reprimẽdi facultas non nisi adstringẽtibus, vt omnib. in cõfesso est, inesse solet. Quòd si igitur matura iam Pruna syluestria adstrictionẽ aliquam obtinent, & eã quidẽ tantã vt reprimere possint, multo maiorem habeãt dũ adhuc immatura sunt, necesse est. Acerba enim, adeóq; adhuc immatura, immodicè esse adstringẽtia, paulo antè ex Gal. monstrauimus. Quapropter Cornarij ratio frigida planè, & nullius momenti sit oportet. Pergit deinceps Cornarius more suo ineptire, & negat fructus Schlehen appellatos cũ Sapa coctos, stomacho cõmodiores fieri, & magis aluũ sistere: quem tamẽ vsum præstare posse Pruna syluestria quum Diosco. testatum reliquerit, vt hoc nomine inquit ille sint diuersi fructus est necesse. Verùm vt temerè idipsum affir[illegible] rectissimè negari potest. Nam [illegible]cta Sapa stomacho fieri vtilio-

res, aluúmq; magis sistere, sole meridiano clarius est. Siquidem Sapa, vt li. 7. de Comp. med. local. ca. 1. testis est Gal. ἐμπλαστικωτάτη ἐστιν καὶ ἀδηκτωτάτη: hoc est, vehementem obturandi facultatem obtinet, & minimè mordax est. Quocirca emplastica illa sua & citra morsum exiccante facultate efficit, vt pruna syluestria, & Schlehen fructus appellati, stomacho magis sint vtiles. Asperitatem enim eorum quam quia acerbi sunt efficere solent, lenit: & magis aluum sistant, eo ꝙ meatus obturet & exiccat, planè præstat. Vt hanc quoque Cornarij rationem concidere sit necesse. Possunt autẽ fructus Schlehẽ per se cocti exhibiti, & succus etiã eorundẽ quacũque ratione extractus per se datus, aluũ sistere. Id quod Acacia officinarum, quę nõ est nisi succus ex fructibus illis Schlehen dictis, coctis expressus, tessellatímque cõsectus, & insolatus, abundè docet. Nam hæc haud secus atque vera & veterum Acacia refrigerat, exiccat, & adstringit, vt quotidiana experientia confirmat, & gustus quoq; testimonio comprobatur: vt pluribus rationibus non sit opus. Postremò spinam ferentem Schlehen non esse Prunum syluestrem, hoc argumẽto probare conatur Cornarius, quòd humilis sit hæc spina, & non iusta arbor, vt Prunus syluestris. Verùm quàm nullius momenti

Acacia officinarum.

menti hoc sit argumentũ, omnibus constare arbitror, quum nemo sit qui ignoret spinam ferentem fructus Schlehen dictos, ad iustę arboris proceritatem ascendere. Et puto pau cos esse qui oculis suis nõ conspexerint mul tas eiusmodi spinas quæ geminam viri alti ex parte humilis sit hęc spina, nulla alia de causa accidit, quàm & succrescere illã agricolę non patiantur, sed crebrò ad parandas sepes, atque in alios vsus necessarios, nempe ad muniendas vineas, & agros succidant. Porrò Latinos autores hos fructus Prunula & Pruneola nomina sse nusquam dixi, vt mihi Imponit Cornarius, sed sic vulgò appellari, in Commẽtariis meis de Stirpium historia scripsi, id quod verisimum est, & eius rei testes habeo doctissimos viros, Ruellium, Cordum, Syluium, & alios multos, suprà nominatim citatos. Quare ad confutandam erroneam Cornarii de Brabylis opinionem plu ribus argumentis non est opus. ad ea igitur quę restant dicenda progrediemur.

Spina ferẽs Schlehẽ ad iustæ arboris proceritatem ascendit.

Ribes non est nisi alterum genus Vuę crispę, veteribus incognitum. Nam Arabũ Ribes, diuersum est ab eo quod officinę vsurpant. Laudatur fructus eius plenior, acinis paucis, bene nutritis potius quàm densis, paruis, & strigosis. *Ribes.*

Rhus

Rhus Seplasiis Sumach dicitur. Duo eius in vniuersum sunt genera, vnũ quod Græcis μαγειρικόν, id est, culinariũ, quòd eo pro sale aspergerẽt obsoniis, nominatur. Alterũ Græcis βυρσοδεψικὸν, hoc est, coriariũ vocatur, ꝙ ad densandos pilos eo vterentur. Cæterùm Gal. lib. vj. de Compos. medic. localiũ. Nicolaus Mirepsus, & pleriq; alij Syriaci quoq; Rhois mentionẽ faciunt, qui nõ est nisi succus ex Rhoe in Syria proueniente collectus, quod è Galeni verbis fit manifestissimum. ait enim, ὁ χυλὸς ὃς ἀπὸ τῆς συρίας κομίζεται.

Rubi mora, quæ βάτινα Græcis, Latinis Vacinia dicuntur, vt alibi fusius monstrauimus. Sũt etiam mora arboris omnib. nota.

Scilla officinis Squilla, qua voce Varro quoque in libris de Re rustica vsus est, appellatur, quod adiiciendum putauimus, ne quis Barbaram esse vocem suspicaretur.

Senę folliculi, quorum pręcipuus esse deberet vsus, sint subnigri, semine int⁹ amplo & compresso. Deteriores subalbi, nondum iustæ magnitudinis & maturitatis. Folia secundum locum tenent si viridia sint, & plena, nõ subalba. Surculi inutiles purgationi, ob id adiiciendi. De ea plus infrà.

Strobyli officinis Pineæ nominantur. Probantur pleni, recentes, albi. Improbantur contrà, pallidi, oleosi, rancidi.

Vuæ

Vuæ passæ, officinis Passulæ dicũtur. Laudantur pingues, carnosæ, cortice tenui.

Xylocerata, vel simpliciter Cerata & Ceratia, Latinis siliquæ, Seplasiis Xylocaracta, barbara prorsus & deprauata voce, nuncupantur.

Zizipha Græcis recentioribus, & Actuario Zinzipha, officinis Iuiubę appellantur. probantur recentes, amplæ, oblongæ, carne intus multa, succulenta, laxa, dulci, vinosa: graues, sapore dulci, nucleo paruo, foris rufæ, intus pallidæ, aut albescentes.

De radicibus. CAP. VIII.

RAdices præcipuè à medico euellendæ, quũ medicamentosæ sunt; id quod vere & autumno fit. Vere enim priusquàm in caulem, folia, florẽ, fructum, semen vis stirpis erũpat leguntur. Autũno autẽ, incipiẽte iam foliorũ defluuio, succus omnis per caulem in radices remeat, quare tum sunt maximè efficaces. Omnes tamen integræ sunt, si fieri potest, vellendæ. Mox aqua lauandæ & purgãdæ. Magnæ & crassæ in taleolas secãdæ. Post hæc quædã vmbra & vento siccandæ, vt apij, fœniculi, iridis, & si quæ aliæ sunt vel minores, vel sicciores, vel rariores, vtpote quarum vires sol, vel ignis promptè difsipabit. Quædam, iam dictis scilicet contrariæ, sole & vento, vel igni siccantur, si cœlũ est

Quando euellendæ radices.

Vt siccandæ.

est nubilum, aut hyems. Sæpe dum siccãtur versandæ sunt, ne mucidæ aut putridæ fiant. Si verò siccatis celeriter est opus, patellæ ignitæ, & admodũ calefactæ impositas, sæpe versando siccabis. Quædam integræ siccantur, vt Gentianæ: aliæ, vt dictum est, in taleolas dissectæ, vt iridis. Aliæ lignosa matrice: (sic enim cor plantarũ Gaza ex Theophrasto nominat) adẽpta, vt fœniculi, apij. Exquisitè siccatæ reponuntur loco non insolato, non infumato, non humido, non squalente, nõ puluerulento, sed sublimi, sicco, puro. Seruandæ autem quamdiu vegetæ adhuc sunt. Quare quæ crassæ & densæ sunt, tribus annis seruari possunt, vt radix bryoniæ, centaurij maioris, peucedani, & similium. Quæ verò tenues & raræ sunt, vt asari, apij, dictãni adulterini, asparagi, & similium, quotannis sunt mutandæ. Vterque elleborus, Gale. lib. 1. de Composi. med. local. teste, triennio seruari potest. Cæterùm officinis nostratibus radices quæ nominatim nobis iam ordine perstringentur, vsitatæ sunt.

Matrix stirpium.

Vt reponendæ.

Quãto tẽpore seruãdæ.

Aconiti Lycoctoni, Seplasiæ Lupariam hodie appellare solent.

Acori veri radix complicata in obliquũ, geniculis intercepta, cãdida, acri gustu, odore non ingrata, geniculis intercepta. Quare ea sit radix quæ à quibusdam Galanga maior

ior vocatur, quòd omnes eas in se notas habeat oportet. At fac non esse Acorum, tamẽ præstat hac in Acori veri inopia vti, reiecta vulgaris Acori, quem vulgus herbariorum Gladiolum luteũ vocat, radice, quòd à veri Acori radice tota sua natura diuersissima sit. Vt maiorem in modum hallucinari tum medicos, tũ pharmacopœos sit necesse, qui adulterino hoc Acoro pro vero vtuntur, magno ægrotantium malo ac detrimẽto. Non est enim adulterinus Acorus vsurpãdus, nisi vbi medico vt refrigeret & exiccet cõsilium est. Magnam quoque in profluuio sanguinis omnis generis sistendo efficaciam habet. quod alibi fusius ostendimus.

Error medicorũ & officinarũ Gladioli luteĩ radice Gladioli lutei vocati pro Acoro vero vtẽtiũ. Adulterini Acori vsus.

Agaricum quod Galenum secutus inter radices recensere volui quum fungus verius sit, leuius, rarius, mollius, albius, breuius, friabilius sit, sapore initio dulci, mox amaro, tãdem etiam subacri. De quo infrà plura.

Altheæ, siue Ebisci, lenta, intus alba.

Angelicæ, satiuæ præsertim.

Apij satiui, Seplasiis petroselini vocatur. Nam herba cuius radice pro Apio vtuntur nostrates officinæ, est Elçoselinum, id est, palustre Apium, quod sua sponte in palustribus locis nascitur.

Officinarum error. Ari radice pro Serpẽtaria vtuntur officinæ.

Ari, qua vtiq; radice pro Serpentaria, quæ Latinis Dracuntium dicitur, officinæ vti debent,

bent, si vera Serpentaria destituuntur, & nequaquàm illa, quæ alio nomine Bistorta dicitur, vt paulopòst fusius demonstrabitur.

Aristolochiæ, officinæ ineptè Aristologiam nominant, & pronunciant. Quũ autẽ gemina sit Aristolochia, rotunda & longa, altera, nempe rotunda, omnes propemodũ Seplasiæ nostrates destituuntur. Quæ enim sub hoc nomine passim prostat non est legitima, sed eius herbæ radix quæ Plinio Capnos appellatur, vt suprà quoque mouimus. Affertur tamen nũc à quibusdam pharmacopœis vera, qua omnibus planè vtendum esset. Quanquã si haberi vera nequeat, Capni radice, vtpote vehementer quoq; amara, pro ea sine errore vti licebit. Longa non carent officinæ, vt plerique censent, qui eam qua vtuntur Clematitin esse arbitrantur. Nam folia Hederæ liquidò docẽt esse Aristolochiam longam, & non clematitin, vt alibi copiosius monstrauimus.

Asari radix numerosa, geniculata, tenuis, obliqua, Gramini similis, odorata.

Asclepiadis, Seplasiis Hirundinaria & Vincetoxicum appellatur, numerosa, tenuis, odorata.

Asparagi, adempta vna litera Sparagi radix nostratib. officinis dicitur.

Asphodeli veri radice omnes Germaniæ nostræ

noſtræ officinæ carent. Nam ea quam ſub hoc nomine ad conficienda ſua medicamenta vſurpant, Lilij genus exiſtit, & longè alias quàm vera Aſphodelus facultates obtinet. Facillimè autem veri Aſphodeli copiam illis ſuppeditabit diligens inquiſitio, quòd in pleriſque locis huius prouentus ſit vberrimus. *Seplaſiarũ erratum.*

Behen Serapioni duplex, alba & rubea. Radices illæ ex Armenia ad nos hodie non afferuntur. Quare Behen alba & rubea noſtratium officinarũ nõ ſunt legitimæ. Nam Behen radices Armenicæ ac veræ magnitudine ſunt radicis. Paſtinacæ paruæ, & ſuaui odore. Officinarum verò craſſæ ſunt, & odoris, rubræ ſaltem, expertes. Præterea Behen veræ radices tenacitatem quandam obtinent, qua Seplaſiarum prorſus carent. Ben album quo magna ex parte vtuntur officinæ, videtur eſſe Polemonij radix, quod alibi fuſius docuimus. Quid verò ſit Ben rubrum, certò ſtatuere nondum poſſum. Actuarius certè, vt ex compoſitione Antidoti Diamoſchi ſole meridiano clarius conſpicitur, & Nicolaus Myrepſus multis in locis Behemum album & purpureum, nominant Hermodactylum candidum & purpureum, forſitan quòd digitorum quandam imaginem radix illa exhibeat. Vnde iterum liquet offi- *Ben albũ officinarũ eſt Polemonij radix.*

cinarum Behen, rubrum maximè, quum digiti crassitudinem excedat, non esse legitimas, sed suppositicias.

Bistortæ, quam Seplasiæ falso Serpentariam nominant, quòd Serpentaria vera non sit nisi Dioscoridis, & aliorũ veterum Dracunculus & Dracuntium. Hinc capitaliter errant magna medicorum pars qui Seplasiariorum imperitia decepti, vt cæci cæcos habeant duces, non sine maximo ægrotantium detrimento, radice Bistortæ cui vehemens & immensa adstringendi facultas inest, in vnguentorum thoraci & pectori illinendorum compositionibus, & ad thoracis ac pulmonis excreationes faciles reddendas, vtuntur: quum Dracunculi potius radice, quæ, Dioscoride & Galeno testibus, iam dictam facultatem obtinet, illis vtendum esset. Et mirum est eos hodie etiam, sæpius monitos huic errori esse implicatos, quum tamen, modò diligenter inquirere vellent, veri Dracunculi copiam habere possent. Vtantur autem saltem in veri Dracunculi penuria hortor Ari radice, quæ passim prouenit, & easdem, Dioscoride & aliis attestantibus, facultates habet. Atqui scio quorundam medicorum adhuc tantam dicam insciriam an temeritatem nescio esse, vt ne nunc quidem toties moniti errorem

Medicorũ & pharmacopœorum error nõ ferẽdus & plectendus.

defer

deferere velint. Quorum certè pertinaciam magistratum vindicare decet, atque seuera huius animaduersione, talium carnificum petulantia, quum verbis emendari non possit, coercenda: ac ne latius progrediatur, cohibenda.

Bryoniæ radix foris cinericia, intus albicans, ampla consummata.

Bugloſsi, boraginis officinis dicitur. Nam recentiores Græci non tantùm floribus, sed & radicibus. Bugloſsi vtuntur: & rectè quidem. Nam quum radices illæ sint succosæ admodum, fieri non potest quin sint efficaces.

Calamus aromaticus seu odoratus verus in officinis nostris non habetur. Nam qui hoc nomine venditur, calamus non est, sed radix. Neque habet eas notas quæ illi à Dioscoride tribuuntur. Siquidem arundini similis non est, nec odore fragrantissimo præditus: fistulis denique intus plenus nequaquam est, nec ex India affertur. Qui igitur in officinis prostat, radix est, non quidem veri odorati calami, siquidem vili precio venditur, & sæpe ad nostrum recens cernitur, sed eius qui in Mæotide nascitur, quod alibi copiosius monstrauimus. Porrò quum hæc radix in commanducando glutinosa sit, linguam adstringens, amara, & subacris, eíque

Quid sit calamus odoratus officinarum.

propemodum omnes veri calami Indici notæ quadrent, profectò tutò & citra vllius reprehensionem, pro vero Seplasiæ in eius penuria vti possunt.

Capparis. Capparis lignosa, grandis, & numerosa est radix.

Cardapatium. Chamæleonis albi, Cardapatium Seplasiis dicitur, in lætis collibus crassa, in montosis gracilior, in profundo alba, aliquatenus aromatica, graui odore, dulcis.

Rhaponticum officinarum est Centaurij magni radix. Centaurij magni, quæ huius ætatis medicis & pharmacopœis Rhaponticum vocatur, crassa, grauis, solida, tripedalis, si integra est, succo vbi recens est prægnans.

Cichorij. Vide Intybum.

Costus officinarum qualis. Costi, qui Græcis triplex est, Arabicus, Indicus, & Syriacus. Arabes costum dulcem & amarum faciunt, quemadmodum posteriores etiam Græci, potissimum Actuarius, & Nicolaus. Extant quidem in officinis medicorum sub Costi appellationib. dulcis & amari radices duæ, sed à veri costi notis plurimum distantes. Nam nec candidæ, nec leues, nec gustu feruentes, nec odoratæ sunt. Suspicio est Mentæ Sarracenicæ quam vulgus herbariorum Costum hortensem nominat, esse, alteram saltem, radicẽ. Nos, vt speramus, veras Costos, dulcem & amaram, in altera nostrorũ de Stirpium historia Commenta

mentariorum editione pictas dedimus. Ad quos nunc lectorem ablegamus.

Cucumeris sylueſtris, asinini Seplasiis appellatur, magna, & candida radix.

Cyclamini, nigra, & aliquantũ lata. Officinę medicorũ perperam ad tertiam Latinorum inflexionẽ huius radicis appellationem detorquent, Cyclaminis nominãtes radicẽ.

Cyperi radix rotunda, nigro colore, suaui odore, gustu amara. Est verò aliud Cyperi genus in India natũ Zingiberis specie, quod manducatum Croci vim & colorem reddit. Hoc interdum inter Zingiberis radices inuenitur, & Cucurma Seplasiis nominatur. Porrò Serapiõis Curcuma, vt ex vtriusq; historiæ collatione patet, non est nisi Chelidonium maius. Quapropter de Serapionis sententia Chelidonij potius radice, quàm Cyperi Indici pharmacopœis vtendum esset. Nihil autem refert vtro vtantur, quòd Cyperus quoq; Indica præsentem, Dioscoride atteſtante, psilothri vim illita exhibeat.

Cynogloſsi radix qua noſtrates officinæ vtuntur non est veri Cynogloſsi radix, nam ea, Dioscoride teste, nullius est in medicina vsus: sed eius herbæ quæ Græcis Lycopsis vocatur, vt alibi fusius docuimus.

Dictamni radix, quam Diptami, depravata nonnihil voce, vulgus medicorum, &

pharmacopœi appellant, & in officinis prostat, non est veri Dictamni radix, ea enim vt autor est Dioscor. inutilis est: sed potius Pseudodictamni, vt alibi abundè monstrauimus. Non est autem abiicienda hæc radix, quod suum habet in medicina vsum, nec eum sanè contemnendũ. Veri Dictãni foliis cana lanugine intectis vtimur, vt suprà est ostensum.

Doronicum Arabib. dũtaxat, sub hoc præsertim nomine, cognitum, maximè orientale. Siquidem duum est generum Doronicũ vnum, quod ex oriente defertur, paruum, nodis scatens, foris subflauum, intus album, dulce. Alterum Europæum siue Romanum, durius, & solidius, cuius picturam alibi dedimus. Dorònicum orientale Paulo Arnabo, aut Mamiras vocatur. Errant qui Carnabadium recentiorũ Græcorum idem cũ Doronico esse putant. Nam ita Simeoni Sethi Careum appellatur. Nicolao autem Myrepso, cuminũ æthiopicũ, vt alibi fusius docuimus.

Dracunculi radix nusquam fere in officinis medicorum prostat. Nam omnes propemodum pharmacopœi pro ea Bistortæ radice, maximo sanè errore, vtuntur, vt suprà quoq; monuimus: quum potius in veri Dracunculi penuria Ari radix illis vsurpanda esset, cui etiam forma non absimilis est.

Ebuli longa, digitali crassitudine radix.

Ele

Elenij, enulæ campanæ vocant officinæ, ſubalba, aut ſubrufa, odorata, ſubacris, vegeta, magna.

Eryngij radix oblonga, lata, foris nigra, interne candida, pollicis craſsitudine, odorata. Officinæ corrupta voce Iringum appellant. Trium eſt generum apud Dioſcoridẽ, vt alibi demonſtrauimus, vbi eorũdem quoque picturas exhibuimus. Iſtius radice tanquam legitimi, officinæ vti debent.

Ellebori vtriuſque tum albi, tum nigri. Albus radicibus nititur multis, tenuibus, ab oblongo capite exeũtibus ceparúmque modo ſibratis. Niger hodie Germanis non cognoſcitur. Nam qui hoc nomine venditur, Conſiligo ſatiua eſt. Circunfertur quoq; ab Agyrtis radix ſub Ellebori nigri appellatione, quæ legitima non eſt, vt alibi diximus.

Eſulæ radicis cortex probatur tenuis, leuis, fractu facilis, caſiæ fiſtulæ modo rubeſcens.

Filicis radix nigra, oblonga, guſtu ſubadſtringente.

Fœniculi, nota eſt.

Galanga minor appellata radix eſt ſubrubra, geniculata, intorta, grauis, ſapore acerrimo linguam vellicante, odore, & figura quadam Cyperi. Vnde nonnullis Cyperus Babylonicus vocatur.

Garyophyllatæ seu Benedictę intus rufescens, capillamentis multis fibrata, odore Caryophylli.

Gentianæ radix colore foris buxeo, intus crocante, amarissima, frangi contumax.

Glycyrhizæ, officinis deprauata prorsus voce Liquiritia dicitur, radix longa, coloris buxei, fractu contumax, sapore subacerbo, & dulci.

Hermodactyli radix rotunda, ampla, foris & intus alba, mediocriter dura. De qua in frà copiosius disseremus.

Inulæ, Enulæ campanæ Seplasiis nominatur, radix. Vide Elenium.

Iridis Illyricæ, quæ duum est generum, Plinio lib. 21. cap. 7. teste, Raphanitis & Rhizotomos. Raphanitis est, quæ à similitudine Raphani sic est dicta. Hanc Galenus, Paulus, & Aetius Astragaliten, quòd radix eius cum Astragali radice similitudinem habeat, vocant. Eius pictam imaginem in altera nostrorum de Stirpium historia Commentariorum editione dedimus. Rhizotomos dicta nobis incognita. Probatur parua, densa, frangi contumax, subrufa, amara, odorata. Florentina tantum officinæ nostræ hodie veuntur. Germanica illi non dissimilis, sapore acri & mordaci.

Lapathi, lapatij officinis dicitur, radix oblongi,

longa, croceo intus colore.

Laserpitij officinis Magistrantiæ, Ostrutij, vel Astrutij radix nominatur. Nam herba ita vulgò appellata, nobis Laserpitiũ Germanicum dicitur, cuius etiam radice eiúsq; succo in penuria veri Laserpitij vti licebit.

Lilij tum albi, tum punicei radicis in officinis vsus est. Sed puniceum non sine maximo errore, Affodillum deprauata voce nominant, ac pro Asphodeli radice vtuntur: quod paulo suprà quoque indicauimus.

Lycopsios, Cynoglossæ Seplasiis vocatæ, radix rubra, & adstringens.

Mandragora vera radicibus nititur bene magnis, binis, ternísve inter se conuolutis, nigris foris, intus albis, crasso corticeveſtitis. Eius affigies est in nostris de Stirpium historia Commentariis, quæ satis docet Agyrtarum Mãdragoram esse ficticiam, vt ibidem etiam fusius docuimus.

Mei radix officinarum, non est nisi eius herbæ quam Germani nostri Beeruuurtz, Græci & Latini Tordylion & Seseli creticum nominant, radix. Ac possunt quidem officinæ nostræ radice illa pro vero Meo sine omni errore tantisper vti, dónec verum ad nos aduehatur: siquidem Tordylion hoc, seu Seseli Creticum, eaſdem quas Meum facultates habeat. Sunt qui Meum Sistram, Spiculam, &

Anethum syluestre nuncupent.

Nardus Indica etsi radix est, vt Galenus etiam libro primo, de Antidotis testatur, tamen Nardi etiam spica, à formæ similitudine quam cum spica habet, appellatur. Radix dodrantalis, digiti parui crassitudine, multis fibris donata, leuis, nigra ad rubedinem vergens, adstringens, subacris, leniter amara, & odorata.

Nymphææ radicibus, Dioscoride & Galeno testibus, non floribus pharmacopœis vtendum esset. Cur autem flores in vsum venerint, Arabibus acceptum ferendum erit, vt suprà, & alibi plenius docuimus.

Oenanthes, Filipendulæ Nicolao & Seplasiis radix nominatur. In multa rotunda capita extuberat.

Pæoniæ vtriusque maris & fœminę radix digitali crassitudine, & palmi longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminæ radicibus ceu glandes circiter septem, aut octo inhærent.

Pentaphylli, officinis Quinquefolij dicitur, radix oblonga, & subrufa.

Petroselini veri radix in officinis non habetur. Nam quam sub hoc nomine vsurpãt, Apij satiui radix est, vt suprà quoque indicauimus.

Peucedani radix à plerisque pharmacopœis

pœis non cognoſcitur. Nigra eſt, craſſa, ſuccoſa, graui odore. Pictura extat in noſtris Commentariis.

Polypodij radix dulcis, auſtera, digiti parui magnitudine, cirris & nodis plena, ex rubro nigreſcens, colore intus herbaceo, Piſtacij inſtar.

Polygonati, Seplaſiis Sigilli Salomonis dicta radix alba, mollis, lõga, crebrò geniculata, digiti craſsitudine. Duum eſt generum ſtirps, Alteram duntaxat officinæ agnoſcunt.

Pimpinellę maioris & minoris radix, eius quam ſic in Germania vocant herbæ ab officinis vſũrpanda. Nam quam hoc nomine inſigniunt Itali herba, Sanguiſorba nobis appellatur. Vtriuſque generis herbarum picturas & facultates in noſtris Commentariis de Stirpium hiſtoria reperient ſtudioſi.

Pyrethri, eſt longa, pollicari craſsitudine, guſtu feruidiſsimo, & igneo.

Phu, Valerianæ officinis nominatur. Duũ eſt generum, vera & Germanica. Vera, hoc eſt, quæ Dioſcoridis delineationi per omnia reſpondet, radicem habet ſuperius digiti minoris craſsitudine, ex obliquo villoſam, in nigri Ellebori modum, capillamentis inuicem contextis, flaueſcentibus, odoratis, cum quadam odoris grauitate Nardum æmulantibus donatam.

Rapha

Raphani, magna, Rapi ſpecie, ſubacris.

Rha ponticum veterum in officinis deſideratur, qua enim ſub hoc nomine vtuntur, Centaurij magni radix eſt, vt ſuprà quoque oſtendimus. Rha ponticum verum radix eſt nigra, Coſto nigra foris, Centaurio magno intus ſimilis, ſed minor, ruſſior, fungoſa, & laxa, aliquantum leuis, ſine odore: quæ manſa colorem reddit pallidum ad Crocum inclinantem, teredinibus non exeſa. Ea igitur ſit oportet quę à D. Gerardo Imperatoris Caroli Oratore è Ponto allata, & tandem mihi ante annos paucos à doctiſsimo viro & amico omnium chariſsimo D. Andrea Veſalio tranſmiſſa radix eſt pro vero Rha pontico, vt quæ omnes in ſe Rha pontici veterum notas habet, vt nihil dubitem legitimam eſſe. Nam magna ex parte digitalis eſt tum longitudinis, tum craſsitudinis, fungoſa, leuis, colore exterius nigro, intus luteo, eodem nimirum quo vulgare Rheum barbarum, con manſa colorem reddit pallidum, inodora, guſtu aſtringens, adeóque purgandi vi deſtituta, vt infrà latius dicemus.

Andreas Veſalius.

Rha Indicum, & ipſi proximum Rhabarbarum, quod Raued ſceni Mauritanis dicitur, quod in officinis medicorum vſitatum eſt, laudatur ſubnigrũ, in rubrum inclinans, graue pro raritate ſua, confractum, ex rufo

& glauco alternans, & Croci modo tingens. Seruatur annis tribus aut quatuor in milio, vel cera sola oblitum. De eo infrà plura.

Rubiæ satiuæ radix tenuis, longa, rubra. Officinis Rubia tinctorum nuncupatur.

Ruſci, quam Seplasiæ vnius adiectione literæ, Bruſci nominant, radix Gramini similis, acerba, & subamara. *Bruſcus.*

Satyrij, officinę inepta voce Satyrionis appellant, radix in officinis desideratur. Nam qua sub huius nomine ad Diasatyrij compositionẽ vtuntur pharmacopœi, aut Orchios, aut Satyrij basilici radix est, quæ impetum nullum ad venerem excitat. Quum itaque hodie vix verum Satyrium agnoscitur, licebit pro eo vti herba, quam nos in altera editione, Satyrium trifolium odoratum nominauimus. Picturam illic quoque reperient studiosi. Aut Orchios, quæ etiam Cynosorchis nominatur, radice pro Satyrio vtẽdum.

Saxifragi albi radix multis fibris capillata, eíque multa Coriandri seminis quantitatem referentia grana adhærent, quibus Seplasiæ, non sine errore, pro semine vtuntur, quum semen suum excusis floribus in caulium cacumine proferat.

Scillæ, Varro Squillæ, radix probatur bonæ magnitudinis, bene habita & nutrita, alba.

Scord

Officinarũ error. Scordij herba, non radice, vt hactenus maximo errore Seplasiæ fecerũt, vtendum erit, vt ex Dioscoride abũdè liquet. Radix autem quam huc vsque vsurparunt, non fuit Scordij sed Allij sylueſtris. Nunc plerique reiecto veteri errore, vero Scordio, quod facilè haberi poteſt, vti incipiunt. Quod vtinam aliis quoque nonnullis in medicamentis facerẽt: ita enim prõptè veteres dediſcerent errores.

Scrophularias Seplasiæ duas habent, vnã maiorem, alteram minorem. Maior non eſt niſi Galeopſis Dioſcoridis. Minor verò eſt altera Malacociſsi ſpecies, vt alibi fuſius monſtrauimus.

Symphyti maioris, officinis Conſolidæ maioris radix vocatur, foris nigra, intus alba, viſcoſa.

Tamaricis ſiue Myricæ, Tamariſci Seplasiis dicitur.

Thapſiæ radix, non eſt niſi Turbit eius quod à Meſue deſcribitur radix, quem admodum in altera editione noſtrorum de Stirpium hiſtoria Cõmentariorum oſtẽdimus.

Turbit Arabibus laudatur, cuius cortex eſt albus, gummoſus lactis craſsitie, vacuus, arundinaceus, fractu facilis, recens, foris cinericius. Cuiuſcunque autem fruticis aut arboris radix eſt, conſtat tamen Thapſiæ congenerem eſſe.

Tithy-

Tithymali paralij maritimíve, Mesue & Auicennæ Esulæ paruæ est radix. Quod non temerè adiicitur, quia Nicolaus Chamæpityn Esulam hanc vocat.

Tormentillæ radix in nigro rubea, modicè intorta, fibris capillata.

Turpetum, officinis Turbit dicitur. De quo paulo ante diximus, & infrà copiosius disseremus.

Vitis albæ, Seplasiis Bryoniæ dicitur. De qua suprà satis.

Zadura, Zaduaria, Zudar, Zadera, & Zaduar posterioribus Græcis appellatur, officinis Zedoaria, Serapioni Zurumbet. Sapore ac colore ferè Zingiberis.

Zingiber Galeno, aliis Gingiber, Seplasiis Zinziber nominatur. Eius radix sit candida, odorata, Piperis sapore, non teredinibus exesa. Conlienda est recens, non vetus, impostorum quorundam more.

Radices quinque communes.
- Apij.
- Asparagi.
- Fœniculi, alij Graminis.
- Petroselini.
- Ruscí.

De succis. CAP. IX.

SVccus propriè loquendo est id quod ex tota stirpe, partéve eius aliqua concisa, quid- *Succus.*
aut tusa, torculari, vel manibus, vel aliter ex

primi

primitur. Græcis χυλὸς dicitur. Nã illi χυλὸν interpretãtur ὑγρὸν ἐμπίσσμα. Nos more officinarum, succorum, nomine eos tantum hic inaudiri volumus, qui ab expressione liquidi permanẽt. Cæterùm succus qui ex glutinosis seminibus, verbi gratia lini, psylli, fœnigræci, cydoniorũ, aut radicibus, vt altheæ, extractus, quum lentorem habeat, Viscago ceu Muccago dici potest. Officinæ mucilaginem nuncupant. Hinc emplastrum διαχυλῶν, id est, è lentis & glutinosis succis, appellatum est. Porrò succi aut per se seruantur, veluti acetum, vinum: aut misto sale, vt omphacinum oleum: aut superfuso phialæ oleo, vt rosarum succus, granatorum, limonum, cotoneorum, sambuci, & similium. Succi pauci admodum in officinis medicorum prostant, quòd nimirum citra corruptionem & putrefactionem multo tempore conseruari nequeunt. Sunt enim ij propemodum omnes.

Acetum album tenuius, ob id valentius nigro & medio, præsertim si æquè sit acre & vetustum,

Acidus citrei mali succus, officinis acetositas Citri nominatur.

Cotoneorum, cydoniorum.

Brassicæ.

Elaterium succus est, qui ex Cucumeris sylue

syluestris fructu exprimitur. Optimum læuæ, non ponderosum, cum candore leniter humectum, gustu amarissimum, quod lucernarum lumnibus obiectum facilè flagrat.

Iridis.

Limonum.

Malorum granatorum punicorúm ve.

Mel optimum purum, adeò vt totum pelluceat, odorum, flauum, acerrimum, dulcissimúmque gustanti & iucundissimum: consistentia nec crassa, nec liquida, sed tam sibi cohærens, vt continuitatem suam quasi linea longissima non interciſum seruet, si digito attollitur. Item coquendo paucam spumam emittit.

Oleum omphacinum ex immaturis oliuis expressum ad viride inclinat, odoratum, morsus expers, sapore acerbum. Ex maturis oliuis expessum colore rufo, purum, pellucidum, tenue, odore exiguo, sed grato, sapore dulci, subacri.

Omphacium succus ex vua immatura expressus, officinis Agresta nominatur.

Oxyacanthæ fructus succus Seplasiis Berberorum appellatur. Vide suprà.

Rosaceus.

Violaceus.

Vinum, deligitur varium pro scopis medicorum diuersis.

Cæterarum herbarum ac stirpium succi æstate è viridibus herbis, vsu poscente, expri muntur. Qui quum hyberno tempore, quo omnes herbę frigore emoriuntur, haberi nõ possint, in horum locũ recentiores tũ Græci, tum alij medici Serapia, de quibus suo dicemus loco, & stillaticios liquores, seu, vt hodie loquuntur, aquas distillatas, excogitarunt. In quorum tamen vsu modũ aliquem esse oportet præsertim vbi non diligenter: & in duplici vase sunt eliciti. Siquidem is modus cęteris est præstantior, vt qui succo stirpis tum odorem, tum saporem conciliet. Modum hunc eliciendi stillaticios succos Ioan. Manardus lib. 15. Epist. 5. ostendit. Et cauendum vnicè in succo stillaticio eliciendo, ne eius vasculi in quo stirpes continentur fundus, aquam in cacabo bullientem attingat, sed solo vapore ab eo eleuato incalescat. Nam à miti illo calore è totius stirpis substantia vapores exhalant, qui in succum vertuntur omnium ferè partium vices seruantem, quæ ex odore, & sapore, quem succus ille retinet, cognoscuntur. Et quũ tenuiores maximè partes ignis actione eliciantur, præstat tum maximè liquoribus stillaticiis vti, vbi celerem actionem requirimus, vt in syncope, apoplexia, & id genus aliis morbis celerem opem desiderantibus. Vbi verò tanta celeritate opus non est,

Stillaticijs liquoribus quando vtendum.

consultius est vt herbarum ac stirpium earundem decoctis vtamur, præsertim quum magna copia hauriendi sunt liquores illi. Siquidem parum gratus est ventriculo horum vsus. Cæterùm stillaticiorum liquorum nomenclaturas nihil attinet referre, quòd nulla propemodum sit herba ex qua hodie succus non eliciatur. *Quando non vtendum.*

De liquoribus. CAP. X.

LIquor, qui Græcis ὀπὸς dicitur, est, qui ex stirpe, aut parte eius aliqua, vulnerata, terebrata, scarificata, castrata sponte defluit, non curando gustu suauis, aut ingratus sit. Hic paulopòst siccatus concrescit, quapropter omnes eius ferè generis liquores officinæ concretos vocant. Sunt verò Seplasiis vsitati liquores qui sequuntur. *Liquor quid.*

Acacia succus ex fructu seu semine exprimitur Aegyptiæ spinæ, & in vmbra siccatur. Interdum etiam ex foliis, vt Dioscor. autor est. Vera rarissimè, aut nunquam habetur in nostris officinis. Huius autem loco vtuntur succo ex baccis syluestrium prunorum expresso, tessellatim consecto, & insolato, non admodum magno errore, quòd & is succus haud secus atq; veterum Acacia adstringat, siccet & refrigeret, etsi minori efficacia. *Acacia officinarum.*

Aloe optima sit pinguis, glutinosa, friabilis, facilè liquescẽs, ex rubro rufa, iecoris mo-

do coacta, & intus foueis plena, proinde minus grauis, bono odore, eximiæ amaritudinis, sincera, nitida, arenularum & calculorum expers. De qua suo loco fusius dicemus.

Cera fauis occlusa exprimitur. Probatur flauissima, odorata, pinguis, coacta, leuis, pura, & aliena omni materia carens. Expetitur etiam alba, vel natura, vel ablutione. Fit viridis mista ærugine. Rubea minio tingitur. Cera virginea officinis dicta, non est nisi veterum Propolis, quæ in aluearіorum foribus inuenitur.

Cyrenaicus liquor est Laseris seu Laserpitij, siue Silphij herbæ, qui caule ipsius, aut radice scarificata, defluit. Est acer, mordax, modicè rufus, transiucens, odoratus, & qui dilutus citò albescat. Officinis medicorum Asa dulcis & Belzoe, vel Beltzoin, & Beltzuinum nominatur. Sed qui sub hoc nomine in officinis prostat, non legitimus, aut saltem quarundam rerum accessione deprauatus, quòd neque acer, neque mordax sit. Præstaret itaq; succo Laserpitij Germanici, quod Magistrantiam nominant nostri, ad cõpositionem medicamentorum vti. Ad vsum autem suffumigiorum nihil obstat cur non Benzoen adhibeamus Laserpitij verò liquor Syriacus, Medicus, Parthicus, & Persicus vocatus, virus & putrilaginem, Dioscoride teste, olet, ideôq;

Seplasiis

Seplasiis Asa fœtida, & Germanis Diabolsdreck appellatur, ob virosum quem reddit odorem. Asa verò vox deprauata est & corrupta, à Lasere herba haud dubiè detorta. Vt enim veteribus Laser duplex est, odoratum & virosum, ita quoque officinis gemina est, dulcis & fœtida.

Dacrydion, officinis corrupta voce Diagridium dicitur. Scammoniæ succus correctus est.

Euphorbium liquor ex Lybica emanans arbore existit, lacteus, vrens, tenuium partium, vel Orobi seu Erui magnitudine, Sarcocollæ modo emicans, vel in ouillis aut hœdinis ventriculis exceptum & cõcretum, vitreũ, transiucens, acre recens, albissimum, Recens albius est & calidius, ac leui gustatu os accensum diutius sic tenet. Color autem hic caducus est, & citò euanescit, fitque vetustate pallidius, aut flauius. Bimum aut trimum adhuc mediocre viribus est, & interdũ quadrimum: quinto autem vel sexto anno exoluitur, procedentéque tempore totum elanguescit: ne quis vulgi errorem secutus, annis decem posse integrum seruari, etiam cum Milio, lentibus, fabis, existimet. Recentiũ tamen, quia viribus est violentis, non vtendum temerè erit. Annotino igitur, nam recentius igneum & venenosum est, vtendum.

Galbanum liquor est nascentis in Syria ferulæ. Laudatur odore graui, sapore abominabili, pingue, in Ammoniaci & thuris modum cartilaginosum.

Glycyrrhizæ liquor, aut verius succus. ex radice eius nominis stirpis exprimitur. Seplasiæ deprauato nomine, liquiritiam nominant. Nos q̃ concretus sit succus ille, inter liquores etiam hunc cõmemorare voluimus. Probatur dulcissimus, mollis, recens, purus, tenax, & qui confractus splendescat, nigerrimus, & qui linguæ subditus totus eliquescat.

Liquiritia.

Glaucium liquor aut succus est herbæ ad Hierapolim Syrię nascentis. Græcis in multo vsu fuit. Arabibus memithe dicitur: Gustu amarum, & colore croceum.

Hammoniacum siue Hamoniacum thymiama, liquor est stillans ex ferula quadam Cyrenaica in Aphrica, propê Iouis Hammonis, vnde illi nomen, oraculũ. Sunt qui Hammonitam guttam appellant. Seplasiæ vnius literæ adiectione Armoniacum vocant. Probatur purum ligno, arenis, terra, sordibus, bene coloratum, odore castorij, sapore amaro prædensum, & Thuris masculi similitudine minutis glebis cartilaginosum.

Hypocisthis veluti fungus ad pedem Cisthi, forma citini, nascitur. Liquor expressus etiam Hypocisthis simpliciter, aut cum adie-

ctione

ctione liquor Hypocisthidis vocatur. Officinæ ineptissima voce Hypoquistidis succum appellant. In offas conformata est nigra, lenta, sapore adstringente, odore non ingrata. Ante præparationem quædam flaua, alia virens, alia candida.

Ladanum ex altero Cisthi genere fit, quod nonnullis Ledon & Ladon nominatur. Officinæ vnius literæ adiectione deprauantes appellationem legitimam. Laudanum vocant. Laudatur oloratum, subuiride, facile, molescens, pingue, resinosum, quod arenas non collegit, nec squalore obsitum est.

Lycium, à Lycia regione dictum, liquor est Pyxiacanthæ. Optimum est quod vri potest, & restinctum rubentẽ spumam ostẽdit, glebis extrinsecus nigris, intus quum fregeris rufis, odore minimè viroso, cum amaritudine adstringens, crocino colore. Quas sanè notas id quod in officinis prostat non habet, neque enim accenditur, nec intus rubescit, neque in gustu amaricat, vt adulterinum sit necesse est fateamur. Dabunt igitur operam pharmacopœi vt legitimum sibi comparent.

Melaerium, Gal. appellatum non est nisi Manna Arabibus, nomine ab Hebræis mutuato, dicta. Duûm est generum, altera liquida, quę in fictilibus asseruatur, & Arabico no

mine Tereniabin, Hipp. mel cedrinum, Gal. vt diximus, aeriũ, & ros Libani appellatur. Hæc quia nunc nullo in pretio habetur, seruari desiit. Altera arida quæ hodie in arculis ligneis aut vitreis asseruatur, & suis distinguitur nominib. alia Calabrina, alia granata, alia Briansona, alia Ambrunensis appellata. Calabrina grano constat grandiori, floccorum lanę & bombycis referente effigiem, intus concauo, candidiori, ob id alio nomine Bombycina dicitur. Hæc vilioris est pretij. neq; tantæ dulcedinis particeps. Briansona, compacto grano, pingui, dulci flauóq; prædita est. Granata, vel vt aliqui nominant granulata, exiguo est grano, Mastichæq; assimilis est, ideo Mastichina vulgò vocata est. Siue liquida sit, siue arida eligatur alba recens, dulcis, pura, & excrementorum quoad licet expers, ex stirpibus odoratis & salubrib. collecta. Sola arida vsu est, liquida contempta. Durationis, tẽpus variatur, Alia enim statim post annum exolescit, & situm redolet. Alia tardius corrũpitur, vt ad quinquennium asseruari possit. Omnes tamen sicciori loco gaudent. Mala cineritia. Pessima fusca, cœnosa, antiqua. Hæc tempore mollescit; dolúmque prodit. De ea infrà plura.

Opium, liquor ex inciso Papauere nigro defluens. Quũ enim multi ac varij sunt, ὀποὶ,

i. liquores, solius tamẽ Papaueris nigri ὀπὸς, neutro in genere ὀπιὸν medicis Græcis priuatim nominatum est: præfertur Thebaicũ. Optimum habetur graue, dẽsum, gustu amarum, odoratu soporiferum, quod facilè aqua diluitur, læue, candidum, neq; asperum, neq; grumosum, quódq; inter colandum, non vt cætera coeat, & in sole diffundatur, deinde admotum lucernis non atra luceat flamma, extinctum denique odoris vim seruat.

Opobalsamum, quod βαλσαμέλαιον vocari scribit Simeon Sethi. Probatur recens, validi odoris, sincerum, non ad acorem vergẽs, dilui facile, læue, adstringens, gustu modicè mordens, in laneam vestem effusum nec maculam facit, nec si eluatur notam reliquit, lac coagulat, in aqua aut lacte celerrimè liquatur, & colore lactescit. Hodie in nostris officinis non habetur.

Opopanax liquor è Panacis Heraclij radice incisa emanans, candidus dum recens est: dum aruit colore foris croceo, aut subflauo, intus candido, odore graui, sapore amarissimus, læuis, pinguis, friabilis, tener, facilè in aqua liquescens.

Propolis, officinis Cera virginea dicitur. Vide Cera.

Sagapenum ferulaceæ herbæ in Media nascentis liquor est. Serapinum Arabibus &

Seplasiis vocatur. Atque hoc nomine non rarò etiam à Nicolao Myrepso appellatur. Laudatur pellucidum, foris rufum, intus candidum, acre, odore Porri, seu medio inter Laseris liquorem & Galbanum, quibus adulteratur.

Scammonia vel Scammonium, laudatissimum quod est nitidũ, rarum, fistulis tenuibus, fungosum, læue, taurino glutini, vel Gũmi colore simillimum, linguam parum vehementer vrens, linguæ saliuosæ tactu, vel humoris alicuius albescens in fragmentis, & lactescẽs, tenerum fractu, ac pulueratu facillimum. Si verò linguam vehemẽter exurat, Tithymali succo vitiatum indicatur.

Sachar veterũ duplex fuisse cõstat. Vnum, quod lib. 2. capit. septuagesimotertio à Dioscori. pingitur, mellis concreti genus fuit, in India, & fœlici Arabia in arundinis inuentum, Salis modo coactum, dentibus, vt sal, fragile. Eius etiam Gal. libro octauo Thera. metho. cap. 4. meminit. Is certè melleus ros salis modo, supra arundines concretus, nonnullis mel arundinum, ab aliis verò à concretione, & natali solo, sal Indus est dictus, nostróq; hodie Cando vocato sacharo. quod tamen arte tale fit, simile fuit. Huius hodie nullus est in officinis medicorum vsus. Alterum Sachar veterum fuit quod ex radici-

bus

bus arundinum, & ex ipsis arundinibus exprimebatur, eóq; veluti liquido melle vtebãtur. Hinc est ꝙ quibusdã Mel cannæ sit appellatum. Afferebatur autẽ ex Aegypto, Cypro, Creta, Rhodo, & Sicilia. Hoc itidem vt primũ Gal. quanquã tum in vsum medicinę non venerat, cognitũ fuit. Nã lib. 4. de Simpli. medic. facul. cap. 14. disertis verbis meminit arũdinum quarundã radicũ in Aegypto prouenientiũ dulciũ, è quibus haud dubiè Sacharis hoc alterũ genus expressũ fuit. Interpres Latinus maximo errore maluarũ pro arundinum conuertit. Græcè enim est καὶ τ̃ καλαμοναὶ μαλακαὶ ῥίζαι. Galenum autem hoc Sacharis genus cognouisse, aliis etiam argumentis ostendi potest. Non est enim verisimile Gal. rerum talium diligentem & solertem indagatorem, rem Domitiani, imò Publij Terentij Varronis ætate, qui tum vbi Iulius Cęsar imperiũ occupauit vixit, notissimã ignorasse. Extant enim huius Narbonensis Varronis versiculi, qui sole clarius mõstrant, id genus Sacharis hoc tempore notum fuisse. Sunt autem huiusmodi:

Error interpretis Galeni.

Sacharum Domitiani temporibus notum fuit.

Indica non magna nimis arbore crescit arundo,
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeunt succo contendere mella.

Lucanus insuper, quem C. Cæsare & L. Cæsiano consulibus natum esse constat, tertio,

tio Pharsaliæ sic scriptum reliquit:
Quíque bibũt tenera dulces ab arundine succos.

Statius quoque Papinius, qui Neruæ imperatoris temporibus clarus fuit, lib. 1. suarum Syluarum in hunc modum scribit:
Et quas percoquit Hypasita cannas.

Strabo vtriusque Sacharis mentionem facit.

Strabo præterea, quem sub Octauiano celebrem fuisse constat, lib. 15. vtriusq; Sacharis mentionem fecit. Alterius, dum ita scribit: Eratosthenes arborum radices, præsertim magnarum arũdinum, & natura & decoctione dulces esse tradit. Prioris verò, vbi hunc in modũ de eodem Eratosthene scriptum reliquit: Dixit etiam arundinem mel sine apibus gignere. Solinus deniq;, qui Plinij contẽporaneus fuit, cap. 65. de India scribens, inter cętera sic ait: Quę paluſtria sunt, arundinem creant ita crassam, vt fissis internodiis, lembi vice vectitet nauigantes. Et radicibus eius exprimitur humor dulcis ad melleam suauitatem. Hæc ille. Ex iis itaque à nobis iam productis locis abundè nos docuisse arbitramur, Sachar alterius generis ante Galeni etiam tempora notissimũ fuisse, vt nihil mirum sit Galenum quoque libro de Simplicium medic. facultatib. quarto eius fecisse mentionẽ: non obstante, quòd nullius, vt antea est commemoratum, tum in medicina vsus fuerit. Cæterùm nostrum

Sacha

Saccharum, quod officinæ, Arabum more, Zuccarum appellant, à secundo Sacharis veterum genere, non nisi compositionis modo distat. Siquidem veteres Sachar suũ expresserunt, nostrum coquitur. Non est enim nostrum Saccharũ nisi stirpis arundinisve succus, qui per plurimam ignis coctionem dealbatur & induratur. Prisci hanc coquendi rationem aut ignorarũt, aut ea studio & de industria vti noluerunt, quòd haberent recentes vnde exprimerent arundinũ radices. Sacharum nostrum præstantissimum est, quod durum, solidum, & mutuo metarum allisu sonorum, ligni sicci & solidi instar, existit: tamen ob siccitatem & imperceptam raritatem leue, dulcissimum, candidissimũ, & niuis in morem scintillans, cohęrẽs: quale Valentinum in metas pyramidum æmulas coactum, paruas, ponderis libræ vnius & dimidiæ, carissimum, & confectionibus siccis aptissimum. Illi dotibus & precio est proximum, quod Madere appellant, sed in metas ponderis librarum 6.7.8.9. & decem formatur, confectionibus expetitum. Affertur ex Canariis nunc dictis insulis, olim Fortunatis, etiam intus albicans, bonitate prædictis infetius, metis constans maximis pondere librarum 10.12. Ignobilissimum foris albidum, intus subrubrum, tanquam alio

Nostrum Sacharum à Sacharo veterũ alterius generis nõ nisi compositionis modo distat.

Optimum Sacharũ.

fartum,& foris dolo tectum, metis æqualibus, omnium glutinosissimum : condituris siccis ineptum, liquidis seruit, Serapiis scilicet, cõseruis vocatis,& similibus. Sacharum, quod purius & candidius est, officinæ Finũ: quod verò minus est expurgatum, rubrum nominant.

Sanguis draconis recẽtioribus Græcis,& officinis vocatus, legitimus non est, nisi liquor cuiusdam arboris in Africa nascentis, vi eadem qua lapis Hæmatites præditus. Siquidem arbor hæc scarificata liquorẽ emittit sanguineum, quem instar gummi densatum è cortice abradunt incolæ. Quod abundè confirmant ea quæ Aloisius Cadamustus Venetus cap 4. suæ Nauigationis scribit inquiẽs: In insula Sancti portus dicta, sanguis draconis reperitur, qui liquor est cuiusdam arboris. Nam stato anni tempore incolæ arbores ferro sauciant, corticésque earundem incidunt, qui sequenti anno liquorem gummosum emittunt, colore purissimi & summè naturalis sanguinis, quem colligentes ahenis igni decoquunt, ac defecant, sanguinémque draconis nominant. Lignum quoque eiusdem arboris in frusta consectum incolæ decoquunt, liquorémque inde collectum igne aut sole densant. Serapio Mauritanus maximo errore sanguinem hũc Dra-

Serapionis error.

conis,

conis. Sideritidis herbæ succum esse memoriæ prodidit. Cæterùm Plinius non minori errore Africanum hunc liquorem, saniem sine sanguinem ex draconis pugna cum elephante elisum & commixtum putauit, vulgi secutus opinionem: quod liquorem illũ, qui intento nec diluto sanguinis instar colore præditus est, sanguinem animantium falsò esse credidit. Atque hinc est, quòd veterem appellationem à vulgi opinione natam recentiores subinde Græci retinuerint, & Seplasiæ in hodiernum vsque diem, quod in picturis propriè sanguinem reddat, sanguinem draconis vocent. Porrò Africanus hic liquor non est, nisi Dioscoridis Cinnabaris: cui rei fidem facit non dubiam, quòd hæc Cinnabaris ex Africa, perinde atque is liquor Africanus, illata sit: & quòd pauca quantitate in pictorum vsus, inducendis vmbris, & deliniendo rubro claro, vt nominãt, venerit. Præterea quòd adstrictoria, & Hæmatiti facultate similis fuerit, vt alibi copiosius ostendimus. Atque hactenus de vero & legitimo sanguine draconis hæc dixisse satis sit. In officinis medicorum tertiũ sanguinis draconis genus etiam prostat, factitium & adulterinum, quod ex hircino sanguine, bolo armenio, & succo sorborũ constat: & globi, compressi tamen & non assur-

Plinij error.

Cinnabaris Dioscoridis.

Sanguis draconis factitius.

gen

gentis, forma paratur. Hoc præstat abstinere, & prioribus duobus, vtpote natiuis & legitimis, vti.

Thapsiæ liquor, herbæ ferulaceæ.

De lachrymis. CAP. XI.

Lachryma quid.

LAchryma, quæ à Græcis δάκρυον dicitur, humor est ex stirpe sua sponte defluens, ac Gummi modo concrescens. In officinis autem medicorum, sequentium maximè lachrymarum vsus est.

Bdellium lachryma arboris est Sarracenicæ. Optimum est carens cortice, ligno, sordibus, transluces & clarum, gustu amaro, intus pingue, & si tactu subigitur mollescit. Scythicum, Galeno teste, resinosius, atrius, emolliens magis. Arabicum, resinosum, lucidum, liuescens. Indicum, sordidum, nigrũ, grandioribus glebis in offas conuolutum. Adulteratur gummi, & id quidem minus est amarum, & minus suffitu odoratum. Quapropter quum Bdellium officinarum amarum non sit, & accensum gummi odorem referat, dubium non est quin adulteratũ sit.

Cancamum lachryma est Arabicæ arboris, Myrrhæ quodãmodo similis. Lacha Actuario, Arabibus & Seplasiis Lacca dicitur, id quod ex collatione Serapionis & Dioscoridis liquidò patet. Cæterùm Lacha quæ passim in medicorum officinis prostat, neq; est

est Dioscoridis aliorúmq; Græcorum Cancamus, neque Serapionis lacca, quòd scilicet odore prorsus careat, neq; cum Myrrha vllam affinitatem habeat. Tres autem res Lachæ appellatione veniunt. Vna, quæ est veterum Græcorum Cancamum, Arabici ligni lachryma, myrrhæ quodam modo similis, vt diximus, viroſi gustus, hodie ignorata. Altera factitia, quæ Venetiis, & aliis locis è cocci seu grani tinctorum, & Bersilij fece, qua maximè pro conficiendo colore rubro obscuro vtuntur pictores, paratum. Tertia, ex qua ruber fit color, qui vulgò Carmesinus appellatur. Hæc tinctoribus est experita, ideóque à Nicolao Myrepso in antidoto è lacca, infectorum lacca, Arabic. rubra lacca nominatur. Roris modo supra arborum surculos insidet, præsertim mespili, & coalescit in gummi. Infectores floccorum purpuræ eam macerant, vt colorem ebibant lanæ, & quod remanet lacca dicitur. Hoc autem modo solet elui. Ramuli & frutices qui illo scatẽt gummi, feruente aqua, in qua aristolochia & iuncus odoratus inferbuerint, respergũtur, & pistillo subiguntur: dein aqua, quum sidunt, emittitur. Quæ certè omnia ex Isaac cuiusdam sententia Serapion recenset, adeóque inter se Cancamum, quæ lachryma est, & tertiam laccæ speciem, quæ

Lacha triplex.

1

2

3

gummi est, vulgóque Charmes & Chermesim appellatur, ex quo floridus ruber fit color, qui Charmesinus nuncupatur, miscuit & confudit, Vt Arabum doctrina nihil sit confusius & incertius. Amatus Lusitanus tertiã hanc Laccam non in arboribus coalescere scribit, sed apud Indos, quum terra vel pluuia, vel arte plus iusto irrigatur, formicas alatas ligna quædam gracilia ab incolis sic disposita in altum conscendere, & in iis laccam generare, & hac de causa in lacca ligna inueniri. Quæ si vera sunt, lacca non est nisi formicarum alatarum stercus, & Arabum doctrina nihil vanius erit.

Arabũ doctrina cõfusa.

Hederæ lachryma in caudice aut trunco interdum concrescit. Hæc Dioscoride & Galeno testibus, Psilothrum est, & illitu pediculos necat. Quapropter quod in officinis sub hoc nomine vẽditur, minimè legitimũ est, sed planè spurium & adulterinum: quòd gustu neque mordax sit, neque calorem præ se ferat, tantum abest vt psilothrum esse possit. Hic verò error facilè ex officinis explodetur, si modo Pharmacopœi, ex ipsa potius Hedera lachrymam decerpere, quàm à dolosis mercatoribus comparare velint.

Gũmi Hederæ officinarum nõ est legitimum.

Myrrha arboris Arabicæ est lachryma. Probatur recẽs, squalore & situ obducta, lenis, tota concolor, & quæ confractas vnguiũ modo,

modo,& læuas venas ostendit, glebis minutis,amara,acris, odorata. Omnibus antefertur Troglodytica, viridis, perlucida, mordax,odoris gratissimi; nullo vitiata liquore. Post hanc secunda est tenuis, Bdellij modo facilè sub digito mollescens, odore grauiuscula. Mala,nigra,grauis,retorrida, præter modũ exoleta, quæ Caucalis dicitur. Vera inuẽtu rara est, nam in optima Myrrha, Gale.lib.1. de Antidotis teste, Opocalpason, quod lethale est,inuenitur, ab optima myrrha diuersum. Propter quod,& alia,Myrrhę vsus parum tutus est. Officinarum Myrrha videtur esse omnium pessima, ea nimirum quæ Caucalis dicitur.

Myrrha vsus parũ tutus.

Myrrha officinarũ.

Myrrha stacte, id est, stillaticia, non est nisi expressa recentis Myrrhæ pinguetudo. Siquidem ex Myrrha recente, pingui, & solo lętiore nata largior exudat ac stillat: dein cum aqua pauca tunditur, ac tandem machina exprimitur,colore pallido, amaritudine præcipua,odoratissima,preciosissima, minima portione efficacissima. Arabibus & recentioribus Styrax, vel, vt ipsi loquuntur, Storax, liquidus appellatur: id quod ex historia vtrorumque autorum tum Græcorum,tum Arabum,facile patet. Qui in officinis prostat sub Styracis liquidi nomine, quum teterrimo propemodum sit odore,

legitimus aut sincerus esse nequit. Quid verò sit, infrà indicabimus. Ex Arabum nanque & recentiorum traditione tres sunt Styraces, vnus liquidus, qui non est nisi, quod iam diximus, Myrrha stacte, alter rubeus, qui nihil aliud est quàm exterior cortex fuscus & aridus, qui post lachrymam subactam & expressam remanet, quod Serapion ipse confirmat, tertius est lachryma, quæ ex Styrace arbore exudat, de qua infrà disseremus.

Tres Styraces.

Oleæ Aetiopicæ lachryma officinis, vt Hederæ, inter gummi recensetur, & corrupta voce iisdem Gummi Elemi nominatur. Nam oleæ vox primùm in eleæ, postea in elemi ab imperito Græcæ linguæ est detorta. Laudatur quæ Scammonio est similis, fulua, stillis exilibus cõstans, mordax. Quare videntur officinæ vera oleæ, vel vt ipsæ nominant, Elemi, lachryma carere: quòd cum Scammonia nullam habeat similitudinem, nec rufa sit, nec gustu mordax.

Gũmi Elemi officinarum adulterinum.

Resina lentiscina, id est, Mastiche, officinis Mastix nominatur: laudatissima, fulgore quodam ignis splendida, candore ceræ Tyrrhenicæ, ampla, retorrida, friabilis, stridens friando, odorata, minimum acris: Chia, hoc est, ex Chio insula. Deterior est viridis & nigra, Aegyptia aut pontica dicta,

Bitumini nigredine similis.

Terebinthina resina, ex terebintho arbore defluens, optima est alba, vel cærulea, vel colore vitri, pellucida, odorata, & Terebinthum referens, subamara, asperæ arteriæ & ori mordax, liquida. Quapropter quæ pro Terebinthina, vel vt ipsi loquuntur, Terpentina, à Seplasiariis venditur, quòd iam dictas notas non habeat, vera non est. Hinc proxima est Laricea, ex larice arbore, cuius in Silesia magna est copia, manans. Qua certè in Terebinthinæ penuria vtendum esset pharmacopœis. Hodie autem propemodum sola Abietina, pro Terebinthina, ab omnibus officinis supponitur, non sine magno errore, quum sit Terebinthina multo inferior.

Officinæ Terebinthina destitutæ.

Colophonia, Dioscoride libro primo, capite 78. autore, liquida è pinu & picea resina est spontè manans. Hæc quia olim non ex omni loco, sed à Colophone maximè, Asiæ ciuitate petebatur, Colophoniæ nomen sibi vendicauit. Cæterùm liquida pinea resina veteribus duplex fuit. Vna quidem pura, & alienorum commixtione carens: quæ vtribus asseruabatur ac portabatur, vt libro nono, de Stirpium historia capite secundo, testis est Theophrastus. Altera impura, quæ scilicet ligna & lapidosa

Liquida pinea resina duplex.

corpora in se habuit. Hanc Galenus lib. 3. de Compositione medicamento. generalium συγκομίσμα quod in figulinis, fictilibus amphoris seu doliis impura adueheretur, vocat. Hinc est quòd eandem multis in locis suorum monimentorum Resinam ἐν τῶν κεραμίων, id est, ex fictilibus appellet. Nam κεράμιον Græcis fictile significat. Cruda verò & liquida resina, Plinio libr. 24. capit. 6. teste, rarò vsi sunt medici, quòd coctam & vstam magis vsurparant. Fit enim per coctionem ac vstionem resina arida & friabilis, quod manifestè Dioscorides libro primo capit. 78. & Aetius libro primo testantur, vbi vterque coquendi & vrendi resinam modum docet. Hac autem ratione coctam & vstam resinã, Græcis φρυκτὴν, hoc est, frixam & tostam, vocauerunt. Nec ei quòd iam diximus obstat, quod Galenus lib. 3. de Compos. medi. generalium, cap. 2. & 4. φρυκτὴν appellat eam quæ eliquata percolatur & purificatur. Nã priusquã resina torreatur, vt eliquata percoletur necesse est, Dioscoride etiam teste: vt scilicet quod in ea sordidum ac lignosum est, secernatur ab eo quod purum est. Quapropter tosta coctáque esse nequit resina, nisi antea depuretur: vt rectissimè Galenus puram & tostam eandem esse putauerit, quemadmodum impuram & minimè tostam itidem

inter

inter se haud differre putauit. Quod euidentissimum fit ex iis quæ libro secundo iam citati operis scribit, inquiens: δεύτερα δ' ἡ ἐκ τῶν κεραμίων ἀκαθαρτός τε καὶ ἄφρυκτος. Proinde nihil refert, vt comprehensum est, vtrũ impuram miniméque percolatam, aut non tostam frixámve dixeris resinam: quòd iis omnibus nominibus res vna duntaxat significetur, nec frixa fiat resina, nisi prius repurgetur. Hoc verò modo tostam frixámque resinam, vt etiam Galenus lib. iam citato memoriæ prodidit, nonnulli, etsi falso, Colophoniam appellauerunt. Qui profectò error ad hæc vsque secula nostra dimanauit. Nam in hodiernum vsque diem frixam & tostam resinam officinæ medicorum Colophoniam, & Græcam picem nominant, picis nomine abutentes. Siquidem veteres, quod ex viuentibus & nondum præsectis arboribus destillat, resinam dixerũt. Quod autem ex incensis pinguissimis harum arborum lignis in furno effluit, picem liquidam vocauerunt. Seplasiæ hodie naualem picem nuncupant, quod ea ad obturandas naues vtantur. Distat autem à Zopissa Dioscoridis, vt quæ sit resina cum cera nauibus derasa. Cæterùm liquida pix decocta in siccam coit, quam Dioscorides παλίμπισσαν, hoc est, bis picem nominat. Vera autem Colopho-

Resina propriè quid.

Pix propriè.

nia, peculiaris fuit resina, Mastichæ similis. Quod euidentissimè testatur Galenus libro septimo de Compos. medic. general. in hunc scribens modum: ἐπὶ δὲ τὴν πευκίνην καὶ φρυκτὴν ῥητίνην εἰώθασι καὶ κολοφωνίαν ὀνομάζειν. ἰστέον, ὅτι καὶ ἄλλη τίς ἐστι κολοφωνία παραπλήσιος τῇ χίᾳ μαστίχῃ μαλακτικὸν ἔψουσάτι: Consueuerunt piceam, & frixam resinā etiam Colophoniam nominare. Sciendum verò, quòd & alia quædam est Colophonia, Mastichæ Chiæ similis, emolliendi aliquam habens facultatem. Quam quidem Galeni sententiam Plinius quoque lib. 14. capit. 20. confirmat, ita scribens: Colophonia resina præter cæteras est fulua, si teratur alba fit, grauior odore, & ob id ea non vtuntur vnguentarij. Ex quibus palàm fit, veteribus triplicem fuisse Colophoniam. Vnam pineam & piceam, ex Colophone allatam. Alteram resinam eandem, sed tostam ac frixam, qualis est etiam hodie quæ hoc nomine in officinis medicorum prostat. Tertia vera & peculiaris, quæ Mastichen referebat: quæ hodie est incognita.

Sarcocolla arboris Persicæ lachryma, pollini thuris similis, rufa, emplastica, subamara, sine morsu siccans. Valentior est flaua, quàm alba: & quo amarior, eo melior.

Styrax lachryma arboris Syriacæ. Probatur

batur flauus, pinguis, resinosus, albicantibus grumis, acer admodum & amarus, odoris bonitatem diu seruans, & qui subactus melleum liquorem reddit. A Galeno libro primo, de Antidotis, Calamitis, quod olim in calamis & arundinibus ex Pamphilia adueheretur, dictus est, & reliquis prestãtior fuit. Atque hinc est, quòd in hodiernum vsque diem vsitatum sit medicis, vt Styraci semper Calamitæ nomen adiungant, præstantiorem significare volentibus. Hic reuera liquidus fuit, & dicebatur, quanquam diuersus ab eo qui ita Arabibus nominatur. Hodie afferri desiit. Hic In candicantes & rufescentes grumos seu micas concrescit, & siccus dicitur, hodiéque adfertur. Huic Calamitæ Styraci interdum liquida resina & oleum additur, vt liquidior factus magis redoleat, & viliori precio vendatur: qualis est, qui in officinis, medicorum sub Styracis liquidi nomine hodie prostat.

Thus lachryma est arboris Arabicæ, officinis non sine risu eruditorum, Græco articulo adiecto, Olibanus vocatur. Laudatur pingue, albius. Quod fœmininum appellant, resinosum magis est, ac molle, citò ardens. Quod masculum, primùm albicat, tandem etiam rubescit & flauescit. Mannam verò thuris, ex magnis fasciculis glebísve exiguas

thuris micas, concussu, motúque elisas, à thure læuigato diuersas, cum fragmentis quibusdam exiguis corticis thuris, nominant. Nam, vt Galenus libro quarto, de Compos. medic. generalium, cap. 4. testatur, fragmenta quædam exigua corticis thuris ipsi mannæ inhærēt, à quibus exiguum quiddam adstrictionis assumpsit, qua quidem ratione à thure differt, vtpote quo magis adstringat. id quod libro quinto, Thera. methodi confirmat Galenus, vbi mannam στυπτικώτερον εἶναι φαρμάκον τῆς λυβανώτου, disertè scribit.

Tragacanthos, tragacantha, vel tragacanthum, lachryma est, Dioscoride teste, quæ radicibus vulneratis emanans, concrescit. Officinis corrupta nonnihil voce Dragagantum appellatur, & perperam ab iisdem inter gummi genera numeratur. Laudatur Tragacantha alba, pellucens, gracilis, læuis, sincera, subdulcis. Quæ verò est antiquata, magis primùm pallescit, dein rufescit, tandem etiam flauescit: fitque hæc annis amara, ob idque calidior.

De gummi. CAP. XII.

Gummi. GVmmi est lachryma, in truncis arborum concreta. Vsitata hæc quæ sequuntur, in officinis medicorum sunt.

Arab

Arabicum gummi vulgò dictum, ex Acacia Aegypti ſpĩna manat, in vermiculorum ſpeciem contractum, vitri modo perlucidum. Veteribus gummi abſolutè, Galeno Thebaicum, aliis Babylonicum, à Babylone Aegypti Arabiam attingẽtis dictum. Quod in officinis proſtat, non videtur eſſe legitimum. Nam ſunt illi commixta varia aliarum arborum gummi.

Amygdalæ amaræ.

Ceraſi, quod tuſsi medetur vetuſtæ, viſum exacuit, & calculoſis auxilio eſt.

Iuniperi gummi veteribus non memoratur. Plinius tamen lib. 13. ca. 11. eius meminit, ſed ad nihil vtile eſſe tradit. Contrà recentiores Græci; Actuarius præſertim, & Nicolaus, crebrò ipſius mentionem faciunt, & ad plurima eſſe vtile ſcribunt. De quo non eſt cur quiſpiam miretur, fieri enim potuit, vt Plinij temporibus ignotus fuerit eius gummi vſus: ob idque contemptum, tanquam inutile, iacuerit. Atqui tandem poſterioribus Græcis cœptum eſt vti hoc Gummi: ideóque eius facultates iiſdem quoque innotuerunt, quæ priores latuerunt. Probatur recens, perlucidum, pallidum, dum veterauit, flaueſcit, & fit friabile Maſtiches modo; quam toto habitu multum mentitur. In vſu frequentiori tamẽ eſt ſcriptoribus & pictoribus, quàm

Plinij locus enucleatus.

medicis, vt mox fusius dicemus: vulgò Vernix nominatur. Sed ne ambiguitas hoc loco alicui imponat, animaduertendum duplicem esse Vernicem: vnam sponte natam, alteram facticiam. Sponte nata, est iuniperi gummi, quæ solida & scriptorum vernix à nonnullis appellatur. Solida quidem, ad alterius differentiam, quæ liquida est. Scriptorum verò, quia ex hoc gummi puluis fit ad delinendas chartas aptus, ne bibulæ sint, & elegantiores appareãt literæ. Eius enim farina superiecta, literis nitorem cõciliat. Vernix autem hæc alio nomine Arabibus, maximè Serapioni, Sandarax, & Rasi Sandaros, recentioribus Sandaraca dicitur. Facticia vernix est liquida, & Germanis allusione quadam ad Latinam vocem Verniss. nominatur. Hæc gemina existit. Vna enim est, quæ cõstat ex gummi iuniperi, & oleo quod pressum lini semen remisit, quanquam aliqui oleum è nucibus expressum, adiecta aloë, vsurpant. Altera, quæ ex succini reliquiis ad tornatilia opera inutilibus conficitur. Quæ res nonnullis imposuit, ac erroris occasionem præbuit, vt vernicem eandem cum succino esse crediderint. Vtraque liquida pictores & fabri lignarij vtuntur. Ea namque colores imbuti sic tinguntur, vt pertinacius hæreant, quàm deleri facile possint. Diuersa verò est

Duplex vernix.

rò est vernix à vernigine, quæ Aristoteli lib. 5. de Animal. historia capit. 22. & Varroni lib. 3. de Re rustica capit. 16. ἐμθανὴν appellatur. Non est autem nisi apum opificium, vt idem M. Varro testatur, quo fauos extremos inter se conglutinant. Quod Plinius quoque libr. 11. capit. 7. confirmat, qui apum, dum operantur, cibum plenum humoris esse, & in fauorum inanitatibus sepositum inueniri, atque non tantum Erithacen, sed & Sandaracam vocari, scribit. Vernigo autem dicta est, quasi vernus ros, ex verno enim rore, Plinio loco iam citato teste, fit. Vt hinc palam fiat, plurimùm errare eos qui verniginem eandem cum vernice esse existimant. Hallucinantur iidem, quòd vernicem, quasi vernum rorem, vocatum esse putant, quòd ex verno rore fiat. Id enim de vernigine, non vernice rectè affirmatur: vt quæ non verno, vt vernigo, sed æstiuo potius tempore, recentiorum Græcorum testimonio, è iunipero arbore sudat.

Vernix à vernigine distat.

Pruni gummi, potum in vino, calculos frangere dicitur: & ex aceto illitum, infantium impetigines sanat.

De corticibus. CAP. XIII.

COrtices partim è truncis, & radicibus, itémque fructibus arborum & herbarum sumuntur, atque earundem nominibus appel

appellantur. Vsitati autem hodie in medicorum officinis sunt maximè qui sequuntur.

Aranciorum, aut rectius auranciorum malorum de quibus cap. 7. diximus.

Casia quo Cinamomo est similior, ac odore ac gustu propior, eo est præstantior. Tanta enim est Casiæ cum Cinamomo similitudo ac confinitas, vt autore etiam in libro de Antidotis Galeno, Casiæ ramuli in Cinamomum vertantur, & contrà. Quod cognoscentes qui arbores illas excorticant, nullo discrimine vtrumque corticem in fasciculos redigentes, ad exteros mittunt. Est autem rufa, rosam expirans, & vinum olens, gustum dulcem præferens: nec linguam ita impensè vt Cinamomum erodit, sed cum acrimonia quadam potius adstringit, & aromatum modo odora. Hinc omnibus perspicuum euadit, quòd cortex quo sub Casiæ nomine hactenus vsi sunt pharmacopœi, non sit vera Casia, quòd nec gustu Cinamomum referat, & acris sit, nec odoratus. Sunt qui Genistæ radicis corticem esse putent. Vera autem Casia quibusdam non videtur esse nisi id quod Nicolaus Myrepsus & alij Canelam & Canellam nominant. Sed haud dubiè in capsis Canella refertis & Casiæ & Cinamomi genera reperiuntur: quare delectu opus erit, qui illa distinguere velit. Distinguet autem

Casia officinarum.

Canella.

em, notis vtriusque diligenter expensis. Cæterùm habet Casia alias quoque apud Græcos appellationes. Nam Galeno sæpe κασίας σύριγξ, & Actuario ac Nicolao σύριγξ τῆς κασίας, id est, Casia fistulosa, aut Casia fistula, & ξυλοκασία, hoc est, lignea fistula, qua quidem nomenclatura adhuc officinæ vtuntur, nuncupatur. Diuersa tamen res est à Casia purgatrice & Aegyptia, quæ eidem Fistulæ vel fistularis nominatur, vt cap. 7. diximus.

Casia fistula.

Casia lignea.

Cinamomum quod nobis Zeilam insula mittit, cortex est arboris quatuor ferè cubitorum altæ, crassitudinis brachialis, sex vel septem è truncо mittentis ramulos, qui singulis annis amputantur, atque iterum pullulant, quorum cortex, qui Cinamomum est, sit tenuis, odoratissimus, gustatu acris, & valde mordax, non tamen adeò vt molestè rodat, mãsum Rutam oleat, colore intus cinericio, extrà subrufo, nodis frequentibus, leuis, fracturæ facile. Rarò hodie verum Cinnamomũ affertur. Quo enim sub hoc nomine vtuntur Seplasiæ, magna ex parte Casia est, vt paulo ante diximus. Cæterum arboris huius folia nucis iuglandis foliis similia sunt, quę in officinis falso pro Malabathro venditur, vt suprà quoque ostensum est.

Citrei mali cortex, Citri officinis nominatur.

Puni

Punicorum malorum, Granatorum Sepla-
siis vocatur. Galeno & Dioscoridi Sidion,
Barbaris adiectione vnius literæ deprauata
voce Psidion, Plinio Malicorium dicitur.

Macer cortex est radicis magnæ arboris
flauescens, crassus, gustu perquàm astrin-
gens, Dioscoride teste, ex Barbaria aduehi-
tur: Galenus ex India conuehi tradit, gustu
multum acerbo, cum leuicula quadam acri-
monia odorata, iucundum & suaue redolés.
In calore & frigore temperatus, in tertio au-
tem desiccat. Hodie desideratur in officinis
nostris.

Macis Arabum extima est membrana ac
folliculus qui nucem moscatam propemo-
dum totam tegit ac vestit, tenuis, fusca, aut
flaua, odorata, sapore subacri, alteri duro &
ligneo nucis inuolucro cohærens. Calida &
sicca, Auicenna teste, in secundo ordine. Vt
Macer à sole clarius, sit, Macerẽ & Macẽ inter se dif-
Mace dif- ferre, & res planè diuersas esse. Macer enim
fert. cortex crassus est, contra Macis tenuis. Ma-
cer perquàm adstringit. Macis sapore sub-
acris est. Macer temperatus. Macis calida.

Fraxini cortex.

Mandragoræ cortex crassus.

Nucis Iuglandis viridis.

Raphani.

Sambuci.

Tamas

Tamaricis.

Thuris arboris cortex sit crassus, pinguis, odoratus, recens, lęuis, non scaber, sine membranis. Adulteratur misto cortice pini aut nucis eius cortice, sed hi sine odore fumant, non incenduntur: thuris verò cortex ardet, & cum odoris fragrantia vaporem iaculatur. Ferè in glebis thuris, vt dictũ est, inuenitur.

De lignis. CAP. XIIII.

AGallochon est lignum quod ex India & Arabia, Dioscoride autore, defertur, Thinæ ligno simile, solidum, compactum: ἰστιμένον enim, id est, constrictum, compactum, & solidum, vt habet Aldinus codex: non ἐστιγμένον, hoc est, maculatum, vt in aliis Dioscoridis codicibus scribitur, legendum. Quod necessariò monẽdum esse duxi, ne more quorundam lignum aloes verũ esse non putaremus, nisi quod esset maculatum, seu punctis interstinctum. Satis enim est, si gustu sit adstringẽs, odoratum, subamarum, & compactum. Accedit pro confirmanda Aldini codicis lectione, quòd neque Serapion, neque Auicenna macularum & punctorum meminerit, sed vterque durum & ponderosum seu graue, quale certè est id quod compactum & solidũ existit, esse scribit. Dioscorides quidem corticem eius corij similitudinem habere, & versicolorẽ esse, non lignum

Dioscorid. locus emendatus.

ipsum tradit. Quapropter interpretum Dioscoridis sententia, qui ἐσυγμένον legerunt, & maculatum interpretati sunt, prorsus repudianda erit, & ἐγιμμένον cum melioribus & emendatioribus codicibus legendum. Xylaloe Aetio, Simeoni Sethi, Nicolao, & Actuario recentioribus Græcis, Seplasiis lignum aloes dicitur. Optimi hãc esse probationem scribunt. Si coniectum in carbones Thuri modo liquescat, lachrymámve fundat, & odorem spiret bonum, diuq; antequam ab igne absumatur, perduret. Item si aquæ iniectum mox subsidat, & bullas edat. Crudum Mesue vbique requirit. Simeon autem Sethi non consequi illud bonum odorem, nisi putrescat, memoriæ prodidit. Putrescit autem, si conditum sub terra, & multo puluere obrutum, post certum temporis spatium ab incolis educatur.

Aspalatus optimus est grauis, detracto cortice rubens, aut purpurascens, densus, odoratus, gustu amarus. Est & alterum genus candidum, lignosum, sine odore, quod deterius habetur.

Bersilium vel bresilium, vel Verzinium, à Verzinia vrbe Indiæ vnde aduehitur dictum. Hoc quidem in medicorũ vsum nondum venit, sed velleribus imbuendis, & scriptoribus expetitum. Qui namque librorum

mang

mangonio dant operam, segmenta ligni ace to tantisper macerant, dum omnem coloris vim ad se rapiat, cui nonnihil gummi & aluminis, ne chartas penetret, adiiciunt.

Gaiacum, siue Guaiacum lignum, vt officinæ nominant, probatur colore fuscum & flauum, cortice ipsi ligno firmiter hærente, densum, graue, bene habitum, sapore dulci, amaro, acri.

Santalum Actuario, Nicolao, aliisque posterioribus Græcis triplex est, candidum, rubrum, & flauum, seu vt Seplasiæ nominant, citrinum. Præfertur in iis generib. flauum, vtpote odoratissimum. Secundas tenet rubrum, tertiam sibi sedē arrogat album: Santala tertiam frigidorum, & secundam siccorum classem sibi assumunt. Vt hinc omnib. perspicuum euadat, Santalum flauum quarundam officinarum, seu vt ipsæ appellant citrinum, quum acri sapore linguam mordeat ac pungat, non esse legitimum, ideóque eo non vtendum. Calidum enim admodum est, adeóque Cedri, vel alterius arboris odoratæ & calidæ lignum existit. Officinæ vnius literæ immutatione Sandalum vocant.

Tamarix, tamariscus officinis. Vide suprà.

Viscum quernum, vel, vt Seplasiæ nominant, quercinum.

Xylobalsamum probatur recens, sarmen-

to tenui, fuluum, odoratum, quadantenus opobalsamum spirans. Quare quod officinę vsurpant, Xylobalsamum non est, sed alterius cuiusdam arboris virgultum, quum à iam dictis notis plurimum absit. nec præter gracilitatem quicquam cum ligno Balsami commune habeat.

De animantibus & eorundem partibus. CAP. XV.

ANtalium & Dentalium, ita enim Nicolaus Myrepsus sect. 3. vnguento 42. appellat, cõchularum sunt genera. Dentalium autem, officinæ Dentale vocant, non est nisi cõchæ genus quod Gal. & aliis Gręcis κύφις, & Latinis Buccinum, quòd cum buccino, quo sonus editur, similitudinem habeat, nominatur. Nam buccini modo longum, cauum, & acuminatum est. Buccinum autem describit Plin. lib. 9. ca. 36. iis verbis: Buccinum minor Concha est, ad similitudinẽ eius buccini quo sonus editur. vnde & causa nomini, rotunditate oris in margine incisa. Dentalium autem recentiorib. appellatur, ꝙ cum dentibus maximè caninis, similitudinem habeat. Antalium, vel vt barbari & officinæ vocant Entalium, est concha quæ Gal. πορφύρα, Latinis Purpura dicitur. Maior est Buccino, cum lõgo canalis in modum rostro, vnde linguam exerit, quæ illi est digitali longitudine, eáq; duritia,

duritia, vt cuiusuis ostreaceorũ generis, quorum carne pascuntur testã perforet. Diuersis circungyratur orbib. circunuolutionibúsve, ac interdum flante vento, per anfractus sibilum emittit, vt tuba videatur. Purpura ita loco monstrato à Pli. pingitur. Alterum Conchę genus Purpura vocatur, cuniculatim procurrente rostro, & caliculi latere introrsus tubulato, qua proferatur lingua. Præterea clauatum est ad turbinem vsque aculeis in orbem septenis ferè, qui non sunt in buccino, sed vtrisque orbes totidem quot habent annos. Ridiculum est quod barbaram sectantes medicinam tradunt, Antalium & Dentalium esse lapidum genera.

Cancrorum fluuialium vstorum cinis, ad morsum canis rabidi laudatur.

Cantharides probantur in frumentis inuentæ, Dioscor. teste, & quæ luteas in alis transuersas lineas obtinent, corpore longo, crasso, blattarum modo prępingues. Capiuntur vere, & necãtur, vt præcipit Dioscorides. In harum verò vsu diligenter considerandum medicis erit, quando integris vtendũ sit, & quando caput & pedes auferre conueniat. Quum extrinsecus corpori ad tollendas impetigines, scabiem, lepram, & scabros vngues admouentur, nihil prohibet corpore solo Cantharidum abiectis pedibus, capitibus & alis,

vti, q̃ nimirum hac ratione magis erodant, vtpote iis quæ erosionem impedire possunt, abiectis. Alas autem & pedes Cantharidum maleficio aduersari in primis testatur Dioscorides li.2.ca.53. qui ait pennas seu alas pedésq; ipsarum iis qui eas in potu hauserunt esse ἀντιφάρμακον & remedium. Aetius præterea li.13 ca.49. idem docet iis verbis: Cantharidibus hausti contrariæ affectionis ratione, quantum nihil aliud, auxiliantur Cantharidum alę & pedes cum passo potæ. Item inter Latinos Plinius, qui lib.29.ca.4. de Cantharidibus ita scriptum reliquit: Conuenit inter omnes, pennas earum auxiliari, in quacunq; parte sit venenum. Idem quoq; lib.11. cap.35. ait: Venenum hoc remedia secum habet. Alæ medentur, quibus demptis letale est. Hinc est quod Gal.li.11.de Simpl.medic. facult. prudenter admodum, totas cantharides tam in exteriore quàm interiori vsu vsurpãdas esse hortetur ac doceat. Si quidem præstat, in externo etiam vsu, vt Cantharidum corpora mitius erodant, & vis illarum nonnihil frangatur, quàm vt integram suam facultatem, magno cum ægrotantis periculo, imò non rarò præsenti eiusdem interitu, exerant. Quapropter plurimum errant, qui alas & pedes in interiore vsu abiiciunt, cum totis potius vtendum esset. Si enim integra

Medicorũ error.

exhib

exhibentur, nõ indigent tum iis quæ vim ipsarum frangunt & imminuunt, cùm secum habeant alas & pennas, veneno earundem aduersantes. Quocirca si imperitia medicorum accidat, vt quæ corporum cantharidum noxam emendent ac corrigant, temerè negligantur, tamen si integrè sumantur, alæ & pedes hoc ipsum quod à medicis neglectum est, farciunt. Præstat igitur perpetuò totis vti Cantharidibus, nisi vbi vehementer eroden-di & vrendi nobis consilium est.

Castorium, siue testes Castoris animantis ancipitis, cauda piscosa, pilo supernè canino, pedibus posterioribus anseris, anterioribus simiæ aut canis, dente validissimo.

Probatur castorium cui intus est liquor cerosus, friabilis, odore graui, & virus olente, gustu acri & mordaci.

Cerebella passerum vere & autumno captorum reponuntur, & prolificis remediis miscentur.

Cerebrum leporis pueris dentientibus comestum vtile.

Coagulum leporis omnium præstantissimum ad comitialem morbum, si cum aceto bibatur.

Cochleæ, Seplasiis Limaces, duplices sunt, terrestres & marinæ.

Cornu ceruinum.

Cornu caprinum.

Ebur legitimum in officinis nõ prostat.

Ebur, elephantorum sunt dentes, quod vt aliàs summopere expetitum, ita nostra quoque ætate pretiosissimum. Eò factum est vt nullibi penè verum Ebur reperiatur. Quòd enim vulgò huius vice in officinis prostat, marinorum piscium dentes esse videntur.

Genitale cerui à vipera demorsis auxiliatur: ad retentam præterea vrinam, & ad coli dolores valet. Siccatum & tritum in pulueres, in dysenteria efficacissimum esse remedium, experientia comprobatum est.

Iecur canis rabidi.

Iecur caprinum.

Iecur lupinum.

Intestinum lupinum.

Lumbrici seu intestina terræ. Officinis vermes nominantur.

Mumia Rhazis & officinarum liquamen est hominum in sepulchris conditorum: in summa, compositio qua mortuorum corpora condiuntur: vel vt breuius ac rectius dicam, medicatum funus. Hac autem condiendi funera ratione Syriaci, Aegyptij & Iudæi maximè vsi sunt. In diuitum autem corporibus condiendis vsi sunt balsamo, myrrha, aloe, cedria, cinamomo, & id genus aliis. Hoc medicatum funus hodie non effertur, quod alibi fusius monstrauimus. In paupe-

rum

rum & infimæ plebis funeribus condiendis bitumine Iudaico præsertim & Babylonico vsi sunt. Quod Strabo in decimosexto abundè testatur, qui diserte Aegyptios ad mortuorum condituras bitumine, cui nonnulli picem, salem, & nitrum adiiciunt, vsos esse scribit. Atque hæc est quæ hodie ad nos affertur, & distat à Mumia Auicennæ & Serapionis, quæ non est artificialis, sed natiua, adeóq; non alia nisi Græcorum Pissasphaltus, de qua infrà latius dicemus. Habet autem prior Mumia eandem cum Pissasphalto facultatem, modò rectè illa vtamur. Quod fiet, si abiectis terra, ossium fragmentis, & carnibus exiccatis, liquore tantum concreto, qui est in cauis partibus humani corporis collectus, vtamur. Siquidem quum ex Aegypto integra ad nos hac ratione condita corpora aduehantur, necesse est eandem Pissasphalto, quod non sonat nisi picem & bitumen, facultatem habeat hæc Mumia. Præstaret autem naturali vti quàm artificiali Mumia. Nam Mauritani haud dubiè quia Pissasphalto destituebantur, artificiali in alterius inopia vti cœperunt. *Natiua.*

Os è corde cerui exemptum humanum cor totius substantiæ similitudine roborare inter posteriores Græcos Actuarius & Nico- *Oscordis ceruini.*

laus, cùm vniuersa Arabum familia, tradunt. Veteres Græci eo non sunt vsi. Num verò os sit, aut potius ossea cartilago, alibi diximus. Suspicio autem est ea quæ à pharmacopœis hodie proferuntur sub hoc nomine esse piscium, aut grandiora agni, ossis hyoidis aut bouilli capitis ossicula.

Ossa humana vsta, discutiendi & desiccandi facultate prædita.

Pinguedo Adeps. Pinguedo propriè loquendo est quæ Græcis στέαρ, adeps autem sèu seuum, quod iisdem πίαρ dicitur. Quapropter inter se differunt, Galeno etiam li. II. de Simplicium medicamentorum facultatibus autore, quòd vnum altero sit crassius, nempe adeps pinguedine. Hinc est quòd in animantibus vniuersam naturam magis terream habentibus seuum adépsve proueniat, in humidioribus autem pinguedo. Quapropter pinguedo igni posita celeriter liquescit, nec facilè, vbi liquata fuerit, rursum concrescit ac cogitur. At seuum adépsve nec facile funditur aut liquescit, & fusus celerrimè coit, ac concrescit, multoque pinguedine durior apparet. Officinæ omnem oleosam & pinguem in animantibus substantiam pinguedinem, & axungiam, vocant. His autem vsitatæ sunt, quæ sequuntur:

Anatina.

Anserina.
Ardeæ.
Capi, caponis officinis nominatur.
Canis.
Ceruina.
Caprina.
Felis siue cati.
Gallinacea.
Hircina.
Humana.
Leonina.
Suilla, porcina.
Tauri.
Taxi.
Vitulina.
Vrsina.
Vulpina.
Vulturis.

Medulla ossium, quòd oleosa pinguísque substantia sit, meritò iam dictis subiicitur. Autumno & ad hyemis initia è florenti animali, vt etiam pinguedo, colligi, & loco sicco, edito, & ad Septentrionem spectante, cum foliis Lauri siccis, ne putrescat, aut situm ducat, reponenda. Recens etiam tenerorũ animalium vsurpatur. Vsitatæ officinis sunt:

Canina. Ceruina.
Hircina. Tauri.
Vaccina. Vitulina.

Pulmo

Pulmo vulpinus, resiccatus asthmaticis plurimum auxiliatur.

Scinci. Renes scincorum. Scinci autem, quos officinę cõmutatione vnius literę, & nõ sine risu eruditorum, Stincos nominãt, animalia sunt in aquis degẽtia lacertis magnis similia, sed ventricosiora, cauda lata, vt anguilla, ad natandũ apta. Maris rubri, aut Aegypti, aut Indiæ alumni sunt Scinci veri: & licet Crocodilorum speciem referant, magnitudine tamen prægrãdes lacertas non excedũt. Squamis sunt albis in luteum vergentibus, cũ cęsia à capite ad caudã linea. E quibus omnib. perspicuum fit, eos quos officinæ subiiciunt cum duabus caudis, veros non esse. Nam lacertis minores sunt, nec latas caudas, nec reliquas notas obtinent: nec ex Aegypto, sed ex Vincentino agro afferuntur.

Officinarũ Scinci spurij sunt.

Senectus anguium, seu Vernatio, cuticula est qua sese angues primo vere è terra prodeuntes exuunt, saxis aut stirpibus affricato & restricto corpore.

Sanguis hirci quadrimi, bene habiti, Augusto mense iugulati, medius effluens eligatur. Primus enim tenuior, postremus crassior putatur. Vase vitreo receptus, linteo verò tectus, solè siccetur.

Testa sepię, os Sepię officinæ nuncupant. Exterius durá, leuis, interius tenera, fungosa.

Ad

Ad dentifricia aptissima est.

Testa Concharum, officinis mater margaritarum seu perlarum appellatur. *Mater margaritarum.*

Vipera deligatur magna, bene nutrita, corpore toto & ventre crassiore, substaua, collo valde prominēti, capite latiore, oculis rutilis ac subrubētibus, trucibus, & ferino aspectu, meatu magis ad extrema caudæ vergente, cauda non inuoluta, sed potius conuersa. *Vipera.*

Vnguis odoratus, qui Græcis ὄνυξ dicitur, Conchylij tegumētum operimētūve est, ei simile quo purpura integitur, Dioscoride autore, in Indiæ nardiferis lacubus inuentū, suauem spirans odorē, & Conchylia inibi Nardi pabulo vescātur. Vnguis autē appellatur, & vnguis speciem referat. Odoratus, quia suauē, vt diximus, odorē spiret. Hinc est & mirificā ei in cōficiēdo thymiamate præstātiam sacræ literæ tribuant. Vnde omnib. palàm fit, vnguē illū diuersum esse ab eo quod Actuario & Nicolao βλάττος & βλάττιον βύζαντος, vulgò officinis & Arabibus Blatta Byzantia nominatur. Nā quod Blattion Byzantis siue Byzantium appellatur, odore Castorium refert, id óq; dū vritur ingratum odorem spirat, & ad suffitus minimè, vt vnguis odoratus, idoneum est. Quod mirum est neminem adhuc animaduertisse. Differre autem Blattion Byzantis ab Vngue odo- *Vnguis odoratus.* *Blattion Byzantis ab Vngue odorato diuersum.*

rato,

rato, è Nicolao Myrepso sit manifestissimũ; qui illud esse ὀστοῦν ῥινὸς καὶ πορφύρας, id est, os nariũ Purpuræ scribit. Id qđ forma ipsa etiã satis testatur, & nomẽ clatura. Neq; enim alia de causa Blattiũ dictũ est, quã qp de purpura Indica, quæ recentiorib. Græcis βλάττιον nuncupatur, sumptum sit. Et cõstat Latinis etiã blattiũ colorẽ pro purpureo dictum esse à Flauio Vopisco in Aureliano, & Eutropio in Nerone, qui inquit: Retibus aureis piscabatur, quæ blatteis funibus extrahebat. Quũ itaq; Blatta byzantia dicta, sit ingrati dũ vritur odoris, & de purpura sumat, diuersa ab Vngue odorato sit necesse est.

Vnguis caprarum.

Vnguis asinorum.

Vnicornis, Græcis μονόκερως dicitur. Animal est reliquo corpore equo simile, capite ceruo, collo non oblongo, cornu vnico in fronte prominente, longitudine duûm aut trium cubitorum. Duûm cubitorum ferè vidi in aula Marchionum Brandenburgensium dum illic agerẽ. Cornu huius vsus frequens est aduersus venena, & pestilentes affectus, puerorúmque nobilium lumbricos.

Rhinocerotis ab Vnicorni differt.

Differt vnicornis à Rhinocerote animali, quod Elephanto simile est, & cornu in nare aut supra nares habet.

Vulpes tota.

Vni

Vniones seu margaritæ è quodam Concharum genere læues non quatuor, aut summum quinque, Plinio lib. 9. cap. 15. autore, sed plures, centum, numero excedentes auelluntur, Perlas Barbari & officinæ vocant. Harum aliquæ perforatæ sunt, aliæ integræ, quæ quidem reliquis sunt meliores. Cordis & oculorum affectibus medentur.

Ventriculi interior tunica siue membrana gallinarum inutilis à Caleno cenſetur. Quare non magnifacienda erit medico.

De excrementis animantium. CAP. XVI.

BVtyrum.
Caseus.

Fel tauri. Hirci. Accipitris. Leporis.

Moschus Paulo, Actuario, cæteriſq; Græcis posterioribus testibus, Gazellę dicti animalis, Dorcadi seu Capreæ similis, sanguis est in vmbilico cõcretus. Id animal, Simeone Sethi, qui illud cæteris copiosius pingit, teste, vnico armatum est cornu. Quum ruit in venerem quasi œstro agitatum stimulatúmque, ei vmbilicus intumescit, in quem crassior sanguis confluit, quo tempore & pabulo & potu abstinet, humíque voluatur. Qua quidem volutatione vmbilicum fœculento sanguine, qui ibi coierat, turgentem exprimit: emissáque sanies, & post aliquod tempus concreta, sibi magnam odoris suauitatem

uitatem adsciscit. Hæc Sethi. M. Paulus Venetus lib. 1. de Regionib. orientalib. cap. 62. esse quoque animal catti magnitudine scribit, quod crassos habet pilos, pedes vngulatos, dentes quatuor, duos supra, & totidem infra trium digitorum longitudine, iuxta verò vmbilicum inter cutem & carnem vesicam sanguine plenam, qui sanguis est moschus. Iam dictis autoribus inter Arabes Serapio quoque subscribit. Amatus Lusitanus hæc omnia ficta esse contendit, & in India esse animal quoddam leporis magnitudine inquit, quod viuum adhuc virgis cæsum, necatur. Eo occiso, pelleq; detracta, & interaneis exemptis, vniuersa caro plagis ac verberib. quoad liniscat contunditur, pinsiturq;. Hæc vbi optimè est pista, manu tractatur, vt si quæ duriuscula in illa ossa fuerint, reiiciantur. Carnem hac ratione optimè pistam & contusam, manu in globos redigunt, & parte pellis eiusdem animalis excoriatæ obuoluunt ac muniũt, vt in pilæ formam euadat, & moschus folliculo incluſus dicitur. Hic calidus in secundo, siccus autem in tertio ordine habetur. Cerebrum roborat frigidum, & partes imbecillas firmat, eósq; quos animus defecit, reuocat. Vtra iam sententia verior sit, diiudicẽt qui Moschum colligi conspexerunt. Cæterùm melior est, eodem Sethi

thi autore, subflauus quàm nigricans: & qui pelui humectatæ immissus leuior euadit, quàm qui grauior. Ex Catay tamen niger præstantissimus hodie affertur. Ferrugineus ferè noster est. Seruatur melius in pyxide plumbea, cera obturata per se. Si autem odoris gratiam perdidit, reponẽdus erit in vase vitreo aperto: & si Plateario credendum, in cloaca suspendẽdus, & odorem recuperabit. Sed & alij latrinis & fœtoribus odoris amissi vim recuperãdam esse literis mandarunt. Officinæ non sine confusione Muscum appellant. Est & fictitius Moschus, qui vt pararetur, Gesnerus in suis Commentariis de Animalium historia docuit.

Oesypus est succidarum lanarum pinguitudo. Succidæ autem lanę ꝙ sudoris sordibus & succo imbutæ sint, dicuntur. Recentiores Græci, Nicolaus præsertim, ὕσωπον ὑγρὸν, id est, Hyssopum humidum vocant. Quem sequentes qui hodie medicinam faciunt, & Seplasiæ, itidem Hyssopum humidam, ab Hyssopo herba hac adiectione illam separare volentes, nominant. Ea appellationis deprauatæ ratio ex Græcæ dictionis corruptione orta est. Nam Dioſc. & Gal. οἴσυπος dicitur: quam dictionem imperitus subinde librarius in ὕσωπον commutauit. Et hodie quoque in plerisq; locis apud Gale. &

Paulum ὕσωπος, pro ὕσσωπος scribitur, vt alibi fusius docuimus.

Sanguinis vsus est potissimum hircini, vt diximus, columbini, leporis, suilli, & vespertilionis.

Sanguis draconis, Plinio libr. 33. cap. 7. teste, sanies est Draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine, qui subinde terra mixtus colligitur, ac in pastillos ac rotundos orbes conformatur. Hodie eo vti desierunt medici, altero in huius vicem substituto: qui qualis sit, suprà exposuimus.

Lac vaccæ, capræ, asinæ iuuenis, aliquandiu post partum exercitæ, & bene pastę præsertim idoneis sibi pascuis, vernum largius, sed humidius, at autumnale parcius siccius, & butyro diu seruando aptius. Sit autẽ quatenus lacti datum est dulcissimum, albissimum, consistẽtia mediocri, si vaccinum est: tenuiori, si asininum, vel caprinum.

Lactis serum capræ iuuenis nigræ, salubribus pabulis nutritæ. Secũdas tenet serum lactis ouini.

Sericum vellus est quod vermiculi Seres & Bombyces nominati pedibus explicantes nent, & congesto glomeri se condentes emoriuntur. Fila enim ab illis araneorum modo nentur, quæ in vestes texuntur. Semestris

ſtris illis vermibus, vita eſt apud nos, prorſusq; ante completum annum, quum ſuum nendi obierũt munus, efflant animam, prius tamen aſcitis ſibi alis in volucres papiliones degenerantes, & relictis ouis è quibus ſua rediuiua proles ſequenti anno renaſcitur, vt copioſius in primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo, vbi Mori hiſtoriam narramus, cuius foliis vermiculi illi paſcuntur, diximus. Horum certè lanificio recentiores Græci in quibuſdam medicamentorũ cõpoſitionib. vtuntur. Folliculos recẽtes, qui cortinas aut colorẽ nondum experti ſunt, Aetius, Actuarius, & Nicolaus, poſteriores Græci μίτρα ξαν & μία ξαν ὤμην, Latini ſericum crudum, Seplaſiæ Setam crudam, appellant. Dicendum autem illis erat Sera, à Seris vermiculis. Et haud dubiè initiò ita vocata eſt, ſed deinde rerum ignoratione factum eſt vt r in t mutatũ ſit.

Stercus bubulum.

Caninum, quod officinis medicorum Album Græcum vocatur.

Columbinum. Caprinum.

Gallinaceum. Murium. Ouillum.

Saliua.

Sudor. Sordes.

Vrina.

Zibethum recentioribus Græcis dicitur

quod è genitalib. locis cuiusdam feræ animantis, feli qui veterib. ædificiorum ruinis oberrat, non absimilis est, sed maior, dētib. armata & fera, colore lupi, maculis passim nigris per summum dorsum obscurè fuluo mixtis, odoramentum, fœminæ intra genitale & aluum, mari intra genitale mēbrum & testes, argenteo cochleari, aut oriculario instrumento eruitur & excipitur. Est autem excrementitius quidā lentor, primo butyri colore, qui mox liuidus redditur. Nulla ferè res nostra ætate in maiori precio fuit, quòd vncia vna octonis aureis permutetur. Huius odoramenti vuluam tam amantem esse prædicant, vt ad id vndecunque admotum ir repat. In huius itaque strangulatione ex eo pessos conficere præstat. Nomen suum in officinis retinet.

De Metallicis. CAP. XVII.

Metallum quid.

METallum est corpus fossile quod natura vel sua sponte natum est, aut liquidum, vt argentum viuum: aut durum, sed quod igne liquescat, vt aurum, argentum, æs, & plumbum: vel mollescat, vt ferrum, idque Græcis ἀνθρακὶς nominatur: vel quod arte conficitur, eáque de causa factitium appellatur, vt alibi fusius docuimus. Sic autem Græcis ἀπὸ τοῦ μεταλλᾶν, id est ab inquirendo & perscrutando dictū est. Plinius tamen

lib.

libr.33.cap.6. ob id μέταλλα nominata esse putat,quòd μετ' ἄλλων cum aliis, vel μετὰ τὰ ἄλλα, post alia inueniantur. Metallica itaq; medicamẽta sunt quæ vel ipsa metalla existunt,aut iuxta metalla reperiũtur,vel dum in fornacibus illa excoquuntur,fiunt,vel aliquo alio modo ex iisdem conficiuntur. Vsitata officinis sunt quæ sequuntur.

Aurum metallorum omnium preciosissimum, quod indice lapide exploratur, colore scilicet fuluo in lapide relicto. In foliola & bracteolas multis ictibus latescit, quibus medicamenta inaurantur. Quod statim suum & natiuum est, Græci vocant ἄπυρον, id est, ignem non expertum: contrà quod vsque eò coquitur,dum argentum omne ab eo fuerit separatum, ἄπεφθον. Idẽ obryzum nominatur.

Argentum similiter in bracteolas latescit,& foliatum redditur.

Arrenicum vetustis Græcis & Atticis, posterioribus commutatione ρ in σ Arsenicũ, Latinis scriptoribus Auripigmentũ dicitur. Officinæ Græcam appellationem retinuerũt,& ab Auripigmẽto distinxerũt. Arsenici autẽ duo sunt genera natiuum,& factitium. Natiui rursus tres sunt species,colore & figura differentes. Vnũ,quod auri imitatur colorem,& ex multis tenuibus crustis, tanquam

squamis,cõstat,vt altera alteri imposita videri possit,& findi, vt Lapis specularis,de quo infrà dicem⁹. Id si purũ fuerit.prestãtissimũ est. Alterũ magis auri colorẽ imitatur, nec est nisi puluis seu harena cuius Theophrast. in libello de Lapidib.meminit. Tertium,in glebas cõcretum est,& lapidosum, ac Sãdarachæ quodãmodo colorẽ exprimit. Factitij duo sunt genera, quorũ vtrumq; splẽdet: sed alterũ albũ est,quod venis in albo subluteis,aut subrubris distinguitur.Alterũ luteũ, quod variatur nigris,subrufis, plus minúsve luteis venis. Conficiẽdi modũ alibi tradidimus.Seplasiæ quatuor Auripigmẽti genera venalia proponũt,nempe albũ,citrinũ, quæ duo sola Arsenici nomen in officinis retinent,rubrũ,& auripigmentũ. Albũ factitiũ est perinde atq; citrinũ,rubrum Sandarachã veterum,de quo suo loco. Auripigmentum autem, illis priuatim dictum,tertium est natiui Arsenici veterum genus.

Factitium duplex.

Aerugo æris, quæ nõ est nisi florida æris rubigo,itidẽ duplex est,natiua seu fossilis,& factitia. Fossilis in metallicis Cypriis ærariis.Dioscor.teste,duobus modis gignitur.Aut enim ex lapidibus quibusdã ærariis exigua, sed bona,efflorescit. Aut ex specu quodã per Caniculæ æstus manat & destillat, copiosa quidẽ,& grati coloris,sed vitiosa,q̃ cũ mul-

Aerugo æris duplex. Fossilis triplex.

tis

tis calculisſit permiſta. Prior abraditur, ideó que Græcis ἰὸς ξυσὸς, Latinis ærugo raſilis vocatur. Poſterior ſicca colligitur. Eſt præter has tertia foſsilis, quæ à ſimilitudine vermium, Græcis ἰὸς σκωληξ nominatur. Factitiæ ſimiliter tria ſunt genera. Aut enim abraditur ab ære. Aut in vermes formatur. Aut in mortario æreo efficitur veteri ex vrina, quæ Santeria, & ab effectu hodie Chryſocolla nuncupatur. Natiua ſeu foſsilis in vſum medicum haud dudũ recepta eſt. Raſilis verò factitia hodie vſitata eſt, & officinis viride æris appellatur. *Factitiæ triplex.*

Aes vſtum ſeu crematum vocant laminas Cupri, ſic enim Latini recentiores cuprũ appellare conſueuerunt, vſtas. Cremandi modũ tradit Dioſcorides. Probatur, eodem teſte, rubrum, & quod tritum colore Cinnabarim imitatur. Nigrum verò pluſquàm decet exuſtum eſt. Quapropter improbatum duci poterit æs vſtum officinarum, quod nigrore nimiam vſtionem repræſentet. *Aes vſtum officinarũ improbatũ.*

Aeris flos ære fuſo, & aqua affuſa exilit Milij effigie. Quando enim candenti æris maſſæ aqua frigidiſsima affunditur, derepente ceu minutiſsima & rubentia grana, exilit ac erumpit flos ille. Optimus eſt breuis, grauis, ſplendens, cum teritur rufus, friabilis. Hodie in officinis deſideratur.

Aeris squama est quæ malleorũ ictibus de panibus æris excutitur, & gemina existit, crassa, & farinæ modo tenuis. Crassa Germanicè Kupfferschlack dicitur. Tenuior Kupffebraun, vel Kesselbraun. Hanc Plinius lib. 34. cap. 11. Stomoma vocat. Differt autem à squama stomomatis, quòd hæc ex chalybe ferro purissimo & optimo decussa sit squama, quod Græcis στόμωμα nominatur. Cæterùm est etiam squama clauaris dicta, quòd è clauis per quos panes ærei ferruminantur decussa sit.

Stomoma Plinij.

Stomoma Græcorum.

Alumen, quod Plinio lib. 36. capi. 15. teste, non est nisi salsugo terræ, aut liquidum est, aut concretum. Liquidum, quod officinis alumen rochæ vocant, duûm est generum. Alterum purum, lactei coloris, pellucens, æquale, & omni sui parte succosum, non lapidosum, & ignem olens. Id quia propter puritatem in primis vtile est, Græcis φόριμον vocatur. Alterum est impurum, pallidum, & scabrũ. Hoc quia sordib. inquinatum est & peruersum, παράφορον, quam fraudulentum appellatur. Cõcretum itidem duum est generum. Quoddam enim scissum siue scisile vocatur, éstque illud cuiusq; glebosi, & natiui veluti flos. Hoc autem singulatim efflоruit simile canis capillis, hincq; adeò Græcis τριχίτης, Latinis capillare dicitur. Non est autẽ

id

id quod Seplasiis hodie alumen plumosum nominatur, vt alibi efficacissimis argumentis probauimus. Hoc enim non est nisi Amiã tus dictus lapis, qui scissilis est & friabilis: eámq; obtinet naturam, vt ab igne nunquã absumatur, etiamsi aliquot dieb. vritur, vt suo loco latius dicemus. Hic certè lapis præter alia nomina, quæ alibi indicauimus, à Quadrigario propter similitudinem quam cum alumine scisso habet, alumen etiam dictus, vt nihil mirũ sit hoc nomen adhuc hodie in Seplasiis retinere. Alterum est rotundum, & trium generum. Aut enim bullarum modo intumuit, vel foraminũ fistulis quandam spongiæ speciem gerit, vel est solidum. Aut tali formam præ se fert, & Græcis ἀστραγαλώτης, id est, talare dicitur. Aut lateri simile est, ac πλινθίτης, hoc est, latercularium nuncupatur. Aut ex crustis constat, & πλακίτης, id est crustaceum appellatur. Cæterùm ex glebis natiuis, qualescunq; fuerint, hodie in metæ massæve turbinatæ formã & figurã effinguntid quod officinæ Zucharinum vocant. Tot & nõ plura sunt Aluminis genera. Nam quod Catinæ & Scaiolæ appellant, ex aliis conficiuntur reb. hoc quidem è Gypso, illud ex herba Cali Mauritanis dicta, Græcis Anthyllide & Trago combustis. Nam harũ cinis Alkali Mauritanis vocatur. Ex lixiuio

Capillare alumen differt à plumoso.

Amiantus lapis.

autem eius cineris Salalk alijsdem dictus resultat. Cinis autem ille induratus ipsis Alumen Catinum appellatur.

Cadmia, quam Barbari & Seplasiæ Climiam vocant, duplex est, scilicet natiua & factitia. Natiua seu fossilis rursus in duas digeritur species. Vna metalli expers, quæ certioris discriminis gratia simpliciter fossilis appellari potest. Ea æs tingitur ex rubido in aureum colorem, nominatúrque Græcis Orichalcum. Cadmiam enim hanc fossilẽ combibens æs, fit Orichalcum, quod Germanicè Kupffer in messig dicitur. Lapis verò est sub lutei coloris, interdum non multum durus, scabérq;. Hinc Festus Pompeius terram nominat. Crematus luteum emittit fumum, & Seplasiis Calaminaris vocatur. Quo tamen nomine primũ fragmenta Cadmiæ quæ ferreis fornacum hastis adhærent, quoniã caua sunt, & calamo similia vt paulo pòst fusius dicetur, nũcupata fuerunt. Hodie autem sola fossilis nomen hoc à calamo sumptum obtinet. Germanicè Calmey, vel magis corruptè Galmey appellatur. Altera cum adiectione Cadmia fossilis metallica, ꝙ metalli fertilis sit, nominatur. Germanis Cobalt nominatur. Hanc Gal. olim in montib. & riuis Cypri iuxta metallum se inuenisse scribit. Color ei niger, aut fuscus terreúsve aut cinereus. Hanc

Plin.

Plin. lapidem æroſum vocat. Errant itaque qui eundem cũ Calaminari eſſe putãt. Factitia Cadmia eſt, quæ in fornacib. vbi æs eliquatur efficitur. Quapropter meritò Cadmia fornacum vel fornacaria dicitur. Quanquàm autẽ Cadmia hæc in fornacib. in quibus etiam venæ auri, argẽti, & plumbi nigri excoquuntur, fit tamen optima in ærariis, & quidem ex pyrite, & Cadmia foſsili metallica, efficitur. Huius autem Cadmiæ quatuor ſunt ſpecies. Prima fit vbi craſſa materiæ pars egeritur, & pòſt Diphryges parietibus fornacum inſidet, quod propter grauitatẽ ad ſummitatem peruenire non potuit, atque in corpus cruſtę ſimile concreſcit. Græcis nonnullis πλακῖτις, Dioſcoridi πλακώδης, Latinis cruſtoſa & cruſtacea nũcupatur. Aliis quibus maculas lineis, vel zonis ſimiles habere viſa eſt, ζωνῖτις, id eſt linearis, vel cingularis vocatur. Quibus autem venas Onychis lapidis referre videtur, ὀνυχῖτις appellatur. Altera ſpecies in iiſdem fornacum locis humilioribus. & itidẽ ex craſſa fit materia: quæ quia terrena & dura, & quaſi teſtacea facie ſuperficiéve eſt, ὀστρακῖτις, id eſt, teſtacea nominatur. Tertia tenuis materiæ pars eſt egeſta, quę propter leuitatem magis in ſublime fertur, & in altioribus fornacũ locis inſidet, ibique pariter in corpus concreſcit, cuius ſuperficies

Cadmiæ fornacariæ quatuor genera.

ficies vuarum ſpeciem gerit. Hinc Græcis βοτρυῖτις, id eſt, racemoſa dicitur. Cadmiam efficit quæ curua & caua, calamóque ſimilis eſt, ideóque veteribus Calaminaris vocata eſt. Officinę hodie & vulgus medicorum per peram Thutiam Alexandrinam vocant: & pro vera Thutia, quæ Græcorũ eſt Pompholix, vendũt. Quarta tenuiſsima materiæ pars egeſta eſt. Quapropter quum propter leuitatem altius cum fumo feratur, Græcis καπνῖτις, id eſt, fumaria dicitur.

Atramentũ ſutoriũ. Chalcanthum vel calcanthus Græcis, atramentum ſutorium Latinis dicitur. Priorem appellationem, quòd ex ære quodammodo efflorescat, alteram verò ab atro quę reddit colore, & quòd olim eo coria ſua tingebant ſutores, nactũ eſt. Seplaſiæ Vitriolũ, quòd vitri aut cryſtalli modo tranſlucidum ſit, Germani kupfferuuaſſer, nominant. Hoc, Plinio autore, geminum eſt, foſsile natiuúm ve& factitium. Foſsile ex humore cõſtat qui gelu cõcreuit, aut in venis vel fibris, vel commiſſuris ſaxorũ, aut dum ex iis guttatim deſtillat, nondum tamẽ in canales decidit, quo ſanè modo de eorum cameris ſtiriarum inſtar dependet: aut poſtquam deſtillauit, quo modo reperitur in earum ſolo. Verùm ſiue dependeat de cameris, ſiue humi iaceat, σταλακτικὸν, id eſt, ſtillaticiũ nominatur. Cũ capillis

pillis vel plumis similitudinem habet, adeóque molle & tenue est: aut stiriarũ modo concreuit, aut glebæ formã obtinet. Factitiũ duplex est. Vnum Græcis πυπ/ὸν, hoc est, concreticium vocatur. Id vbi è spelũcis cuniculísve vel effertur, atq; in piscinas quadratas excauatósve scrobes effunditur: vel inde corriuatur frigore, aut solis calore cõcrescit. Hoc viride est, & Seplasiis hodie Vitriolũ Romanũ appellatur. Alterũ Græcis ἐφθὸν, id est, coctile vocatur. Decoquitur enim aqua atramentosa in aheneis, quadratis. Cæterùm sutoriũ atramentũ variis prędituũ est coloribus. Nam aut candidũ, aut pallidũ, aut viride, aut cæruleũ est. Differt à metallico atramento quod priuatim Græcis μιλαν/ηρια dicitur, quod scilicet colore cinereum & nigrum sit. Latinis atramentũ eadẽ de causa nominatur. In cuniculorum faucibus & cauernis reperitur. Officinis incognitum. Est & præter hæc tertium atramentum scriptorium librariúmve vocatum. Græcis μίλαν nuncupatur. *Atramentum scriptorium.*

Chalcitis est duplex, natiua, & factitia. Natiua sponte sua nascitur, & in fodinis concreta inuenitur, æris ruborem & colorẽ habet, vnde & nomen accepit, ac Rubra dicta est. Germanis Rot kupfferuuasser oder Rot atrament vocatur. Optima, Dioscoride teste, æri similis est, friabilis, nec lapidosa, recens, intercur

tercurſantibus oblongis & ſplendentibus venis fibríſve. Altera factitia alba eſt, quæ ex Chalcantho veteri fit, Galeno attéſtante, qui Chalcanthum paulatim in Chalcitim tranſire ſcribit. Neutra officinis hodie vſitata. Quum autem Miſy & Sory eiuſdem cum Chalcite ſint tum naturæ, tum facultatis, præſtat, neglecto alphabeti ordine, hoc loco de iis diſſerere.

Miſy non eſt vitriolũ Romanum

Miſy gleba eſt ſubſtantia, ſapore, & viribus Chalcantho ſimilis, & dum friatur arenoſæ naturæ, colore aureo ſeu luteo, & ſtellarum inſtar ſcintillans. Errãt igitur qui vulgo vitriolum Romanum appellari putant. Nam illud viridi potius aut cæruleo, non aureo colore conſtat. Miſy præterea foſsile eſt, & quod ſponte in terræ viſceribus naſcitur. Vitriolum autem Romanum factitium eſt Chalcanthi genus quod concretitium vocatur. In officinis deſideratur, in fodinis tamen Goſelariæ æratiis reperitur, & Geel atramẽt dicitur.

Sory itidem foſſile & natiuũ eſt, ac Melanteriæ metallicę cognatum. Lapidis præterea duritia, ob vehementẽ concretionem, ideóq; craſſarum partiũ exiſtit. Colore, vt metallicũ atramentum, cinereũ & nigrum, nõnihil tamen ad rufum declinans. Hinc eſt quòd Germanicè Grau atrament nominetur. Porrò

vt

vt Sory est crassissimarũ partiũ, ita Missy tenuissimarum. Chalcitis autẽ mediũ quiddã tenet. Probatur Sory quod dum frangitur & nigrius apparet, ac splẽdet, in foramina multa dehiscens. quodest sub pingue, quod validè fulminis olet virus, quod olfactũ stomachum subuertit. Officinis non cognoscitur.

Calx duplex est, viua & extincta. Viua seu non extincta Græcis ἄσβεστος dicitur. Bifariá fit, nempe ex albo lapide è propriis fodinis eruto, & marmore viliore, vel calculis litoralibus coloris cæsij vel candidi. Fit etiam ex testis Ostrearũ & Buccinorum, ad eum modum qui est à Dioscoride ostẽsus. Ex quo certè calcis genere publica & priuata ædificia in tota maritima Germania fiunt. Calx quædam est aqua sæpius extincta.

Cerussa, Græcis ψιμμύθιον dicta, non est nisi plumbum nigrum acerrimi aceti halitu incrassatum, pòst in trusatili mola tritum, denuó que cribratum in candidum puluerem pollinémve resolutum. Cerussæ conficiendæ modum alibi ostendimus. Porrò si Cerussa vratur donec rufum contrahat colorem, Sandyx nominatur. Vitruuius lib. 7. ca. 12. Sandaracam, quod nimirum veræ Sandarachæ colore similis sit, appellauit. Latini colorem hunc Minium secundarium, officinæ simpliciter Miniũ. Germani Mennig vocant.

Chry

Chrysocolla duplex est, metallica seu fossilis, natiuáve & factitia. Natiua in fibris & venis gignitur, aut per se plerunque arenæ similis reperitur, aut materię metallicæ adhęret, atque hinc abrasa cuiusdam arenæ similitudinem gerit: aut quum aquæ iam dictæ species lambunt, pulueri similis subsidit. Germanis Berckgrun Schiffergrun dicitur. Laudatur quæ in ærariis fodinis, secundum locum obtinet quę in argentariis, & tertium quæ in aurariis inuenitur. Quæ ex plumbi cauernis exudat, deterior. Officinis ignota est. Factitia duplex est: altera ex dura natiua fit, tingitúrque lutea herba, ob id herbacea dicta. Atque ea laudatissima est, natiuáque pretiosior. Conficiendi eius modum tradit Plinius libr. 33. cap. 5. Altera, qua aurifices ad glutinandum aurum vtuntur. Hanc Dioscorides inter ærugines enumerat, & Plinio Santeria dicitur. Fit ex Cyprio ære, pueri impubis vrina, & nitro. Quia verò propter Cyprij æris penuriam hodie confici non potest altera Chrysocolla in eius locum succesit, quæ fit ex nitro fossili, vt suo loco fusius dicemus, ac Serapioni aliísque Mauritanis Tincar, officinis Borax, quod nomen ipsi cum reliquis Nitris est commune, dicitur. Baurach nanque, aut potius Borax, Arabibus omne nitrum appellatur.

Cin

Cinnabaris duum est generum, veterum scilicet ac recentiorum. Veterum iterum in duo partitur genera. Vna est Galeni & Theophrasti, quæ in libello de Lapidibus illi κιννάβαρι nominatur. Hęc non est nisi Minium natiuum, quod aliis Græcis ἄμμιον, id est arenula, & ἄνθραξ vocatur. Verũ esse quod dicimus, ostendit abundè Plinius lib. 33. ca. 7. vbi ex professo Minii historiam perscribit, Theophrastúmque citat, & ad Minium omnia, quæ ille ad Cinnabarim retulit, perspicuè accõmodat. Minium autẽ natiuum, seu Cinnabaris fossilis, lapis est rubens non extrema duritie, hinc est quòd aliis gleba & & arenula potius dicatur: atqui ponderosissimus, & non rarò argento viuo ita farctus, vt sponte extillet, haud aliter quam arte, & vi ignis elicitur. Germanis Bergzinober vocatur. Hoc planè venenatum & exitiosum existit atq; in metallis strangulantem halitum eructat. Eo pictores olim ad sumptuosa parietum ornamẽta vsi sunt. Quòd autem Galeni Cinnabaris nõ sit alia quam Theophrasti, paulopòst, vbi prius quæ sit Dioscoridis indicauerimus, monstrabimus. Altera est Cinnabaris Dioscoridis, quæ non est nisi liquor ex Aphrica allatus, vi eadem qua lapis Hæmatites, non foris tantùm adhibitus, sed etiam intra corpus sumptus pollens. Hunc

Plinij error.

Plinius, vulgi secutus opinionem, sanie Draconis illisi, Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine esse scriptum reliquit. liquor ē illum Aphricanum, qui intento nec diluto sanguinis modo colore præditus est, sanguinem animantis esse falso credens. Veterem autem hanc appellationem à vulgi opinione natam, recentiores subinde Græci retinuerunt, & hodie etiamnum Seplasiæ, Sanguinē draconis nominantes, vel quòd sanguinem in picturis reddat, vel quòd hoc nomine in iis vnde affertur locis vocetur. Vt Dioscoridis Cinnabaris non sit nisi Sanguis draconis nominatus, de quo suprà, ca. nimirum decimo, abundè diximus. Porrò Galeni Cinnabarim non esse à Theophrasti Cinnabari diuersam, multis argumentis constat. Nam illam li. 9. de Simpl. medic. facult inter metalla, perinde atq; Theophrastus, recenset. Prętera ibidem acrem illi inesse facultatem, & in capite de cæruleo detrahendi ac minuendi carnem facultatem habere memoriæ prodidit. Denique lib. 1. de Comp. medic. local. ca. 28. Cinnabarim inter calefacientia, mordentia & discutientia numerat medicamenta, & cum suillo felle confert. Vt hinc omnibus perspicuum euadat, Galeni Cinnabarim etiam venenis annumerari. adeóq; à Theophrasti ni-

hil

hil differre. Nam quum ea quæ carnem detrahunt, ac imminuunt, eiusdem sint generis cum σηπεδονικοῖς, id est, putrefaciẽtibus, quemadmodum Gal. lib. 5. de Simpl. medic. facult. capit. 5. ostendit, vt eadem quoque venenata sint oportet. Recentiorum, qua hodie officinę vtuntur Cinnabaris, factitia est. Siquidem ex argento viuo & sulphure à Chimistis conficitur. Germanis Zinober dicitur. Est & hæc, perinde atque Theophrasti & Galeni, venenata & exitiosa, ideóque intrò corpus haud sumenda. Sola autem Dioscoridis Cinnabaris innoxia est, intrò etiam in corpus assumpta.

Cinnabaris recentiorum.

Diphryges etsi officinis incognitum & inusitatum est, tamen quum creber eius apud veteres vsus fuerit, pręstat etiam quid sit breuiter hic commemorare, quo aliquando in vsum reuocari possit. Eius tria sunt genera. Primum metallicum & natiuum, quod in Cypro gignitur, hínque adeò Cyprinum dictum est. Fit è luto quod è specu quodam Cypri extrahitur, & extractum sole siccatur, mox circumpositis sarmentis vritur. Hinc Diphryges, quasi bis, à sole scilicet & à sarmentis, tostum crematúmve, appellatum est. Alterum genus factitium est. Fit enim in fornacibus, & excocti atque perfecti æris veluti sedimentum quoddam, & fex subsidens existit.

Fex æris.

exiſtit. Id enim poſtquàm æs effluxit in catinum, remanet in fornace, in eius fundo tanquàm vſtorum in foco lignorum cinis reſidens, vt alibi fuſius monſtrauimus. Tertium ex Pyrite æroſo fit lapide, quando is vt calx in camino donec rubeſcat vt rubrica concrematur. Hoc etiam, vt tradit Dioſcorides, fit ex ſola materia quæ æris lapidem quando aſſatur gignit.

Pyrites cõcrematus.

Ferrum duplex eſt, natiuum & cõflatum, ſeu excoctum. Natiuum eſt purum, & reperitur in fodinis. Germanis Gedigen eiſen dicitur. Alterum conflatum ſeu excoctũ, quod in ferreis officinis excoquitur, quas hamerſchmitten Germani nominant. Fit duplici modo, nempe vno ex lapidibus ferreis. In eadem vena non rarò reperitur Magnes: tanta illi cum ferro eſt familiaritas & amicitia. Altero ex terra rubra, ferrugine quaſi læſa. Plura de ferro Plin. lib. 34. ca. 14. Rubigo autem ferri, Dioſcoride atteſtante, egregiam in reſtringendo, ſiccandóque facultatem habet. Recrementum ferri, quod Germanis Eiſenſchlack, & zunderſtein, oder ſunderſtein vocatur, eandem quam rubigo vim obtinet.

Gypſum cognata Calci res eſt, non tamen ita calidum. Differt primum colore: candidum enim pleriſq; in locis reperitur, in aliis in candido cinereum, cinereum item nigris maculis

maculis interſtinctum, cinereum tantum, ſubrufum, & viride. Dein nitrore: aliud enim ſtellarum inſtar micat, aliud marmoris modo nitet, aliud tranſlucet. Poſtremum figura: quippe aut eſt glebоſum, aut ex cruſtis conſtat, aut quemadmodũ Sal ammoniacus fiſſum videtur. De quo plura alibi diximus.

Hydrargyrus Galen. ac aliis Græcis, quaſi aqueum argentum dicas, Ariſtoteli ἄργυρος ὑγρὸς, hoc eſt, fuſile argentum, quod ſcilicet ſolidum non ſit, ſed fuſum ac liquidum, Latinis à motu, quia ſtare loco neſcit, & ſuo pondere hac illac fertur, Argentum viuum nominatur. Chimiſtæ & hos imitantes officinę medicorum Mercurium vocant. Eſt autem argentum viuum duplex, natiuum ſcilicet, & factitium. Natiuum & purum in lacunis reperitur, quum aquæ, quib. venæ ſtillant, Minium madefecerint. Eo enim modo coit, & in argentũ viuum vertitur. Factitium ex Minio cõficitur ad eum modum quem Dioſc. & Plin. lib. 33. cap. 8. tradunt. Cæterum idem Plin. capit. 6. iam citati libri natiuum, argentum viuum nuncupat, factitium autem Hydrargyron: quo nomine meritò à Leonicено eſt reprehenſus. Diuerſis enim verbis diuerſas res ſignificari putauit, quum tamen conſtet vtrumq; argentum viuum vtriſque vocibus denotari. Quæ ad temperamentum

Argentum viuum.

eius ac vires attinent, copiosè admodum li. 9. de Simp. medic. facult. sect. 3. cap. 32. docuimus. Porrò vbi in sui generis vas à Chimistis impositum fuerit argentum viuum, calore ignis in sublime fertur, atque ex eo efficitur corpus album, quod Mercurium sublimatum nominant. Conficiendi modum loco iam citato docuimus. Efficitur etiam argentum viuum rubrum, quod Chimistæ Mercurium præcipitatum appellant; hoc quidem modo. Aluminis, & atramenti sutorij æquales partes sumuntur, quibus salis dimidio plus altero eorum additur. Destillatur hoc totum vitreis vasis. Stillaticij huius pondo vnum, argenti viui tria in vas vitreum ponuntur, inde destillantur: & auctis ignibus perseueratur tantisper donec fumus & vas rubescãt, nec liquoris quicquam superfit: demum fracto vase colligitur argẽtum viuum, quod coire iam videtur instar lapidis, hoc tenuissimè teritur in porphyritide tabula, & denuò excoquitur ac destillatur, donec siccetur in vase vitreo. Rursus fracto vase materia quæ supereſt colligitur, ac denuò teritur in eadem tabula subtilissimè, postea ipsum in æneo vase reperitur: suppositóq; igne valido, cum æneo pistillo miscetur, & agitatur per duarum horarum spatium, quoad splendorem fermè ac rubedinem minus acqui-

Mercurius sublimatus.

Mercurius præcipitatus.

rat,

rat, tubeque exceptum seruatur vitreis vasis. Citra dolorem carnes erodit, & putrescentia vlcera siccat.

Lythargyros Græcis, Plin. & aliis Latinis scriptorib. Spuma argenti, ꝙ vena conflata igne, vt in omni coctura fit, eam veluti spumam reddat, dicitur. Qui igitur lithargyrō, id est, lapidem argenti, nominant, hi ortę rei duritiam: qui verò spumā, hi nascentis naturam considerant. Rectius autem spuma, vel lapis plumbi diceretur, quòd scilicet hęc spuma ex plumbo nigro conficiatur, & vicissim ex ea plumbum. At nec ex argēto spuma fit, nec ex spuma argentum. Nam si quando ex mistura plumbi & argenti, quum argentum separatur à plumbo, fit spuma, eam non ex argento, sed ex plumbo, fieri hinc cognoscitur, quòd de argento nihil depereat: plumbum verò totum mutetur partim in hanc spumam, partim in plumbaginem. Quod quum Dioscor. Plin. & alij quidam non animaduerterunt, factū est vt ex argento etiam hanc spumam fieri putauerint. Germanicè Glett vel Bleischaum rectius quam vulgò consueuit, Silberschaum appellaretur. Conficitur sex modis, ex arena plumbaria, è lapide plumbario, ex plumbeis laminis, è mistura plumbi, ex argenti mistura, ex auri mistura, vt alibi fusius docuimus. Spuma

Dioscor. & Plin. lapsus.

Spuma argenti sex conficitur modis.

hæc colore differt: siquidem aut fulua est, aut candida. Fulua, nõ quòd ex auro fiat, vt nonnulli arbitrantur, sed propter coloris similitudinem quam cum auro habet, Græcis χρυσῖτις, officinis Lithargyrum auri, Germanis Goldtglett nominatur. Candida, propterea quòd argenteum refert candorem, Græcis ἀργυρῖτις, Seplasiis Lithargyrium argenti, Germanis Silberglett, non quòd ex argento fiat, dicitur. Fuluum verò colorem Chrysitis contrahit, quòd maiorem vim ignis passa sit. Argyritis, quòd minorem vim ignis sensit, candidum contraxit colorem.

Minium. Minium duplex est, natiuum & factitium.
Natiuum. Natiuum, quod à Vitruuio libr. 7. suæ architecturæ capit. 8. & 9. describitur, non est nisi Theo. & Gal. Cinnabaris, de qua suprà abundè diximus. Eo pictores vtuntur. Factitium,
Factitiũ. alio nomine secundarium minium, & Sandyx, Germanis Mennig, vt suo loco ostendimus, appellatur.

Nitrum vel Litrum, quod Arabibus Baurach dicitur, Sali cognatum est, quòd similiter ac sal aut nascatur, aut conficiatur. Habet verò triplicem differentiam, tribus distinctam nominib. Est enim nitrum simpliciter
Nitrum. dictum, & spuma nitri, & aphronitrum. Nitrum simpliciter dictum geminum est, natiuum, & factitium. Natiuum est, quod sine artifi

artificio, & ſuapte natura condenſatur. Primum eius genus eſt, quod ex terra nitroſa imbre perfuſa, & à ſole denſata efficitur. Hoc non aliorum foſsilium modo cæditur, aut ligone è montibus effoditur, aut ex ſubterraneo ſpecu excauatur, ſed ex ſolitudine & campis concretum legitur. Nihil tamen vetat quo minus ligone auferatur: ſed nullo modo tectum terra reperitur. Quòd verò ita ſolis calore denſatur, & ſuapte natura ſeſe coagulat, in aceruos condunt, vt duret: aliàs enim ab imbre liquatur. Quapropter vt denſari cœptum eſt, rapitur: aut relictum in aceruos, vt comprehenſum eſt, conditur. In hoc genere Nitrum præfertur læue, roſeo colore aut candido, in foramina dehiſcens, perinde quaſi ſpongioſum quiddam, durum ac ſpiſſum, & lapidi ſimilius, quale eſt Aegyptium, quod lapidis inſtar induruit in aceruis, qui eo quòd collium habeant ſpeciem, βουνοὶ Græcis dicuntur, vt alibi fuſius docuimus. Nitrum hoc quod beneficio terræ, & æſtuantis ſolis vi perficitur, atque in conuallibus & campis ſua ſponte ex terra efflorescit, ἀλμυράγλω Græci peculiariter vocant, nomine ducto partim ex ſapore quem habet ſubſalſum, partim ex eo quòd è terra erumpat, ab ἅλμι & ῥήγνυμι, Præter hoc quod diximus, alterum eſt itidem natiuum, quod ex

fluminibus, lacubus, vel fontibus, quorum summitas in Nitrum densatur, colligi solet. Quum enim aqua Nili, aut fontis, aut lacus diu in conualle steterit, salsuginosa & nitrosa tandem euadit, quandam ad se substantiam ex profundo, & salsam materiam euocans, quæ postea salis instar, calore solis concrescit, duriórque ipso sale redditur. Porrò nitrosus quidam est lacus in Macedonia qui circa Canis ortum gignit Nitrum, quod veteres scriptores Chalastræum nuncupant. Cæterùm factitij Nitri plura sunt genera. Vnũ, fit in Aegypto maximè ex Nili aquis, quę nitrosæ sunt, in nitrarias infusis. Hoc eodem modo vt natiuum, priusquam densari cœptum est, rapitur, ne in nitrariis resoluatur. Hoc, Plinio autore, fuscum & lapidosum est. Factitium præterea Nitrum est, quod Græco nomine Chrysocolla, Arabico Tincar, barbaro Borax dicitur, vt suo loco clarius ostendemus. Porrò quod Nitro ipsi insidet, ac sub dio tum in conuallibus, tum in nitrariis ex sese efflorescit, vt in salinis, tenuissimum & leuissimum spuma siue flos, Gal. præsertim lib. 4. de Simpl. medic. facult. capit. 20. frequentius tamen spuma nominatur. Hanc autem Græci duab. separatis vocibus ἀφρὸν νίτρου appellant, vt distinguant ab eo quod iisdem composita voce ἀφρόνιτρον nominatur.

Factitium nitrum.

tur. Quid verò Aphronitrum sit, vnus duntaxat Plinius ostẽdit, qui id esse scribit quod in speluncis & antris mollib. destillans colligitur. Id quia spumæ concretæ simile est, coniunctis duabus vocibus ἀφρόνιτρον nominauerunt, vt illud à spuma nitri, quæ non ita compacta & concreta est sed aspectu triticeæ farinæ similis, quámq; hoc nomine separatis nominibus ἄφρὸν νίτρου, vt comprehensum est, vocant, discernerent. Duplex autem Aphronitrum existit. Vnum, quod ex speluncarum cameris stiriarum instar concretum pendet. Id quia nullam in se terream vel grauitatem, vel crassitiem habet, optimum est, & Galeno album appellatur. Alterum est, quod liquidum adhuc excidens, in terram defertur. Id ob admixtam sibi terram, graue est, terreámque crassitiem habet: ob id nigrius & deterius existit. Præter iam dicta est etiam quod Halinitrum, vel vt hodie loquuntur, Sal nitri, Germanicè Salpeter, quasi dicas sal petrosus, vocatur. Fit duobus modis. Primò, ex molli & tenuissima materia, quam exudant veteres muri, rupes, saxáque montium. Hoc non est nisi Asiæ petræque flos Galeno & aliis veteribus vocatus. Atque inde illi Germanicam nomenclaturam Salpeter inditam esse omnibus perspicuum est. Secundo, ex terra

Aphronitrũ quid.

Halinitrũ.

terra putri & salsuginosa è stabulis, & similibus locis, in quibus animalia diu minxerunt petita, conficitur. Hanc enim ita præparant & madefaciunt, vt salsedinem omnem exuat. Halinitrum autem candidum est, transiucidum, salsum, subacre, rarum, leue. Ignem ocyssimè concipit, & in flammam totum mutatur. Quapropter vtile est ad compositionem pulueris tormentarij vocati, qui accensus missiles globos tormentorum bombardarúmve extorquet. Etsi autem Halinitrum multum differat à legitimo Nitro, tamen quum etiam sit tenuium partium, & abstergat, in veri Nitri penuria, eo in compositione medicamentorum vti licebit. Ex iis quæ hactenus diximus omnibus perspicuum euadit, Galenum non temerè multis in locis suorum monumentorum seperatim Nitri, spumæ nitri, & aphronitri facere mentionem: Nam inter se tria hæc, Nitrum, spuma nitri, & aphronitrum, vti ostensum est, differunt. Quæ autem inter spumam Nitri & Aphronitrum sit differentia, diserte Galenus libro nono, de Simplicium medicatorum facultā. docet, qui spumam nitri inquit aspectu triticeæ farinæ similem esse, hoc est, laxam, dissolutam, & candidam. Aphronitrum autem farinæ speciem non habere,

Nitri spuma & aphronitrū differunt.

habere, neq;, vt illam, dissolutum laxúmve, sed concretum, coactum, & compactũ esse. Vt hinc pateat, spumam nitri consistentia quàm aphronitrum tenuioré esse. Hanc inter aphronitrum & spumam nitri differentiam veteres probè tenuerunt, & disertis verbis explicarunt. Quippe Gal. lib. paulo antè citato, ita de iis scriptum reliquit: ἀφρόνιτρον ἄφρου νίτρου διαφέρει: Aphronitrum à spuma nitri differt. Quanquam eo in loco Græcus Aldinus codex mendosus sit & deprauatus, legátque ἀφρέλιτρον ἀφονίτρου διαφέρει. Hanc autem lectionẽ esse falsam, in primis testatur Paulus Aegineta, qui lib. 7. de aphronitro, & spuma nitri, tanquam diuersis rebus & inter se differentibus agit, eámque differentiam ibidem explicat. Dein Aetius lib. 2. cap. 50. vbi ad verbum Gale. locum describens, ita inquit: ἀφρόνιτρον ἢ νίτρου ἀφρὸς διαφέρουσιν ἀλλήλων. Quinetiam locum Galeni ita vt diximus esse legendum, ea quæ mox in contextu Galeni sequuntur verba euidentissimè conuincunt. Nam statim ibidem subiicit, νίτρου μὲν γὰρ ἀφρὸς, &c. ἀφρόνιτρον δὲ ἐχι, &c. Serapion quoque euidenter hanc differentiam innuit, dum inter se Baurach Aphricum seu spumosum (hic enim eius interpres Aphronitrum appellat) & spumam nitri differre scribit. Præterea Auicenna, etsi

Græcus Galeni codex emendatus.

Baurach voce confusè ac promiscuè iam pro nitro, iam verò pro aphronitro vtitur, si quis eiusdem verba diligenter expendat, hanc quam diximus differentiã inter aphronitrum & spumam nitri innuere videtur, quum baurach armenum, nitrum: baurach aphricanum, aphronitrum: & spumam baurach, nitri spumam appellat. Accedit quòd inter recentiores Græcos etiam Nicolaus Myrepsus hanc differentiam obseruauerit. Is enim illitione vigesimaquarta νίτρου ἄφρου, illitione autem quadragesimatertia, & multis aliis locis, ἀφρονίτρου mentionem facit. Denique Plinius lib. 31. cap. 10. separatim spumæ nitri, aphronitri, & nitri meminit, adeóque inter hæc tria differentiam agnouisse videtur. Vt iam sole meridiano clarius sit, à spuma nitri diuersum esse quod compositio nomine aphronitrum dicitur. Nihil autem refert, siue ἀφρόνιτρον, siue ἀφρόλιτρον, siue adempta litera ρ ἀφόνιτρον aut ἀφόλιτρον nomines. Vt enim inter se non differunt νίτρον καὶ λίτρον sic etiam ἀφρόνιτρον καὶ ἀφρόλιτρον. Verùm ἀφόνιτρον & ἀφόλιτρον verbum est exoletum, quemadmodum Phauorinus in suo Lexico testatur, inquiens: ἀφόνιτρον τελέως ἐξίτηλον καὶ ἀδόκιμον. Atque hinc est quòd hæc vox aliquoties in Galeni & Pauli libris remanserit, & in manuscripto Nicolai

Aphronitrum ab aphrolitro non est diuersum.

lai Myrepsi codice passim ἀφόνιτρον pro ἀφρόνιτρον scribitur. Quumitaque constet aphrolitron ab aphronitro non distare, euidentissimum est in eodem cap. Galeni in codice Aldino deprauatè legi: ἐρρέθη γεμὴν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐν τῷ μεταξύ κατὰ τὴν δύναμιν εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν. His enim verbis significaretur aphrolitrum in medio consistentem habere facultatem aphronitri & salis, adeóque ab aphonitro diuersum esse: quod tamen à veritate plurimũ abest. Legẽdum igitur erit pro εἶναι τὸ ἀφρόλιτρον, εἶναι τὸ λίτρον ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν: vt sit verborum Galeni sensus: Nitrum in medio consistentem habere facultatem aphronitri & salis. Sic verò locum hunc esse emendandum, ex capite de salibus, quod ibidem citatur à Galeno, fit manifestissimum in cuius fine ita scriptum reliquit: ἐν τῷ μέσῳ δὲ ἀμφοῖν ἐστιν ὁ τοῦ λίτρου: in medio autẽ vtriusque, scilicet aphronitri & salis (de iis enim duobus locutus est) sapor nitri existit. Sic enim conuertendus ille locus erit, & non quemadmodũ interpres fecit, spuma nitri. Nam articulus ὁ ad vocem χυμὸν: cuius paulo antè ibidem à Gale. est facta mentio, & non ad ἀφρὸν, cuius nunquam eo in capite meminit, referendus erit. Quod alius Gale. locus euidentissimè conuincit, qui est in eodem

dem libro, capite de nitro, vbi in eum scribit modum: νίτρον εἴρηται καὶ πρόσθεν ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν δυνάμιος ἔναι: Nitrum dictum est antea (capitibus nimirum de salibus, & aphrolitro) in medio esse aphronitri & salis. Et item alius locus qui est lib. 11. de simpli. medic. facul. in fine propemodum, vbi de nitro ita scribit: Ostẽsum est & hoc medicamentum in medio salis & aphonitri vires habere. Præterea Galen. locum prædictum ita vt diximus esse legendum & emendandum, Aetius manifestissimè docet, qui lib. 2. cap. 61. de nitro verba Galeni ad verbum transcripsit, inquiens: νίτρον μεταξὺ τοῦ ἀφρονίτρου τε καὶ ἁλῶν δυνάμεως ἐστί. Serapio denique Galeni ex hoc capite verba referens, ait: Natura baurach media est inter naturam baurach aphrici, & naturam salis. E quibus sanè omnib. meridiano sole clarius fit, plurimum hallucinari Ioannem Cornarium Marpurgensem medicum, qui in suis super primum Gal. de composi. medic. localium librum Commentariis non veretur apertissimæ veritati reclamare, & falsissimis ac nullius momenti rationibus ostendere aphrolitrum ab aphronitro esse diuersum conatur. Nã iis qui vel Græcas literas à limine tantum salutarunt, notissimum est hæc duo vocabula eandem

Cornarij falsa opinio refellitur.

rem

tem denotare: nec alia inter se ratiõe differre, quàm quòd alterum sit Atticũ, alterum communi linguæ familiare. Attico nanque sermoni id peculiare est, vt ν literam loco λ vsurpent. Insuper errat etiam non leuiter qꝑ ἀφρόνιξον, ab eo quod soluta compositione ἄφρος νίτρα dicitur, nihil differre cẽset, quum esse diuersas res è iam dictis abundè cõstet. Nec rarum est apud Græcos compositas voces longè aliud quàm dissolutas significare. Siquidẽ χάλκανθος diuersum est ab eo quod illis separatis vocibus χαλκὸς ἄνθος dicitur. Differre quoq; λευκανάνθρᾳ ab ἀκάνθινῃ nemo ignorat. Et mirum certè est in hac opinione Cornarium perdurare, quum tamẽ doctissimus vir Augustinus Riccus medicus, in quadam præfatione Galeni operibus ptæmissa, illam tanquam erroneam & à veterum sententia alienam, non tantùm improbauerit, sed & firmissimis argumentis confutauerit, penitúsq; euerterit. Quàm falsis autem & confictis rationibus Cornarius pro tuẽda sua opinione vsus sit, & quàm peruerterit ac deprauarit Gale. sententiam legitimam, tum cognoscent studiosi, si obiter hoc loco prodigiosas nugas quas nuper in libello se digno, cui titulum fecit, Nitra ac Brabyla, protulit, excusserimus, ac rationibus optimis explosserimus. Principiò fal-

Confutatio libelli Nitra ac Brabyla.

sum est, quod se haud ignorasse scribit, quod Græci Grammatici λίτρον pro νίτρον Atticos dicere annotarint. Nam statim altero versu ipsemet mendacij se conuincit, quum inquit: Et satis constabat ex Hippocrate & Galeno, λίτρον vel esse omnino nitrum, vel saltem aliquam eius speciem. Nam quum ait, vel aliquam saltem eius speciem, palàm fatetur se adhuc dubitare num litrum & nitrum prorsus idem sit. Quod autem ignorauerit Græcos grãmaticos λίτρον pro νίτρον dixisse, omnium luculentissimè ostendit locus qui est in eius Commentariis, vbi inter alia sic scriptum reliquit: Quòd verò ita legendum sit, etiam postea cap. de litro edocemur, quanquam & tum corruptè λίτρον pro νίτρον legatur. Quid per Deum immortalem opus erat Galeni caput de Nitro inscribere potius quàm de litro, quum Græce legeretur περὶ τοῦ λίτρου, & ita legẽdũ esse literarum ordo exposceret, si non diuersum à Nitro Litrũ putauit Cornarius? Sin eadem esse censet, cur lectionem legitimã esse corruptam existimat? Vtcunque igitur quæsitis hinc inde colorib. fucum inducere veritati Cornarius conetur, tamen tantus est veritatis splendor, vt verborum lenociniis obfuscari haud possit. Fateatur igitur oportet se nitrum & litrum inter se esse diuersa existimasse,

masse, aut manifestè mendax deprehendetur. Atqui tanta est illius pertinacia & impudentia, vt conuictus etiam veritati aduersari illum nihil pudeat. Pergit enim in suo illo egregio, si Diis placet, libello, & dicit se in Ricci iturum sententiam, modò id illi persuasum esset, quomodo spuma nitri & aphronitrum sunt diuersa, & non eadem res, veluti Dioscoridi & Plinio videtur. Quibus sanè verbis palàm ostendit, se neque mentē habere, neque eorum meminisse quæ ea de re Dioscorides, Galenus, Paulus, & Aetius literis mandarūt, & quę paulo antè à nobis sunt producta. Et mirū profectò est Cornarium hoc loco ad Dioscoridis autoritatem confugere, quum contentio inter nos non sit orta de Dioſco. sed potius Gale. cuius ipse locum peruertit & deprauauit, sententia de spuma nitri & aphroniti genuina euuenda. Dicendum igitur Cornario erat, quid de illis Galen. statueret, & non quid Dioscori. sentiret. Quem tamē si rectè inspexisset, vidisset illum spumam nitri perinde atque Gale. vnica appellatiõe ἀφρὸς νίτρου appellasse. Siquidem is geminam ἀφρὸν νίτρου, id est, nitri spumam fecit, ac bonitate alteram ab altera discreuit. Primas enim tribuit ei quæ ex Phiala delphia Lydiæ defertur, quæ non est nisi spuma optimi natiui Nitri. Secundas Aegy-

Cornarij pertinacia.

Dioscoridis de spuma nitri & aphronitro sentẽtia exposita.

ptiæ, quæ est spuma nitri eius quod in nitrariis Aegypti sub dio concrescit, vt alibi fusius diximus. Vt hinc etiam ab omnibus cognoscatur, Cornarium sui erroris patrocinium temerè apud Dioscoridem quæsiuisse, quum ille quoque perinde atque Gal. & alij Græci, spumam nitri separatis nominibus ἀφρὸν νίτρου appellauerit. Atqui ferendũ propemodũ erat quòd inter prædicta duo nullam esse differentiam putauit, modò non eò dementiæ venisset, vt aphrolitrũ, ab aphronitro diuersum esse affirmare, nulla nec ratione, nec veterum testimonio fulcitus, auderet. Quapropter vt fucum aliquem imperito lectori & suæ opinioni fidem aliquam faceret, Gale. falsissimam affingere lectionem coactus est, hanc nimirum: ἀφρόλιτρον ἀφρονίτρου διαφέρει. Non esse enim locũ hunc legitimum, abundè in superioribus à nobis ostensum est. Hinc vt obstinatè semel conceptam erroneam opinionẽ perpetuò tueretur, nihil illum puduit Aetij quoq; locum sua conuersione deformare, & ex vero falsissimum reddere. Is enim de aphronitro & spuma nitri lib. 2. ita habet: ἀφρονίτρου καὶ νίτρου ἀφρὸς διαφέρουσιν ἀλλήλων. Quæ quidem verba Cornarius ita est interpretatus: Aphronitrum, hoc est, spuma nitri, & litri spuma inter se differunt. Quòd si alicui suspectus

Cornarius Galeni aliquot loca deprauauit.

ctus hoc loco fuero, illum rogo conuersionem eius vt adire dignetur. Si non ita conuertisse Actij verba deprehenderit, mendacij & impudentiæ me liberrimè accuset. Quis autem magis detortam & prodigiosam interpretationem vidit aut legit vnquam? Sed non cõtentus fuit Cornarius hũc quem ostendimus locum deprauasse, nisi alium quoque in eodem capite eadem temeritate peruerteret. Nam Serapionis, vt ipse fingit, autoritate fretus, falsissimam Galeno assuit lectionem, hãc nimirum: τῶ δ' ἀφρολίτρῳ ἀμφότερα δυνάμις ἐσὶν, πλὴν ὑφυπ]ικὴ ὀλίγη, πολὺ δὲ πλέον ἡ ῥυπ]ικὴ. Quod vt liquidò declaremus, initiò Serapionis excutiamus verba, quibus ille nititur, oportet, quæ sic habent: In Baurach autem sunt duæ virtutes simul, nisi quia virtus styptica est in eo pauca, virtus verò abstersiua multa. Quæ certè verba, si legitima essent, & mendo vacarent, vt minimè vacant, tamen non erant à Cornario ad Aphrolitrum, sed ad litrum potius, quod Serapioni, vt comprehensum est, Baurach dicitur, transferenda, locúsque Gale. illi ita legendus erat: τῶ δὲ λίτρῳ ἀμφότερα δυνάμις ἐσίν. Quam sanè lectionem confirmat etiam Auicen. qui Canone secundo de Baurach inter cætera sic scribit: Et in Baurach quidẽ est stypticitas pauca cũ

Serapionis locus expẽsus.

absterſione bona propter ſui ſalſedinem. Atqui Cornario fucus quærendus fuit, quo falſam ſuam & peruerſam opinionem ornaret. Serapionis autem verba, etſi expoſitionis cauſa eſſe addita alicui videri poſſunt, tamen deprauata eſſe quiuis facilè animaduertet, ſi illa cum Galeni verbis, vnde deſumpta ſunt, contulerit. Nam quæ à Serapione Baurach tribuuntur, hæc Galenus lib. 9. de Simpl. medica, facultatibus Sali adſcribit, inquiens: *δεῖ γὰρ ἅλσι τοσοῦτον ἀπολείπεσθαι κατὰ τὸ ῥύπτειν, ὅσον πλεονεκτεῖ κατὰ τὴν σύψιν. ἔστι γὰρ μικτὸς ἐκ δυοῖν ποιοτήτων ῥυπτικῆς τε καὶ στυπτικῆς*: Salis verò ſapor tanto in abſtergendo inferior eſt, quanto plus habet adſtrictionis. Eſt enim ex duabus qualitatibus mixtus, abſtergente ſcilicet, & adſtringente. Atque diligenter expendendum erit quod Galenus dicit, ſalem *πλεονεκτεῖν*. hoc eſt: in adſtringendo ſuperiorem eſſe, aut plus adſtrictionis obtinere. Quippe inde locus alius eiuſdem qui eſt in libro iam citato, capite de aphronitro, emendari poteſt. Ibidem enim in fine ita perperam legitur: *τοῖς δ' ἅλσι καὶ ἡ στυπτικὴ πολὺ πλείων ἢ ἡ ῥυπτική*. Scribendum enim erit: *τοῖς δ' ἅλσι καὶ ἡ στυπτικὴ πολὺ πλέον, ἢ ῥυπτική*: Salibus verò etiam adſtrictoria vis multo maior, quàm exterſoria. Atque ita plane eſſe ſcribendum, alius Galen. locus

Galeni locus emendatus.

confirmat, qui est in libro secun. de Compos. medic. localium, capite de medicamentis valide extergentibus, vbi ita inquit: πρὸς γὰρ αὐτοῖς ἄλλοις καὶ τοῦτο τοῖς ἁλσὶν ἐξαίρετον ὑπάρχει τὸ στύφειν μᾶλλον ἢ ῥυπτικόν. Nam præter alia hoc quoque sal eximium obtinet, vt adstringat magis, quàm extergat. E quibus perspicuum euadit, Serapionis locũ ita esse emendandum ac restituendum: Postquàm dixi quòd natura baurach est media inter naturam baurach Aphrici, & naturam salis, est hoc, quia in baurach Aphricæ est virtus quæ abstergit solùm, in sale verò duæ virtutes sunt simul, nisi quia virtus styptica est multa in eo, virtus verò absterſiua pauca. Et subesse in iam dictis errorẽ, Serapionis verba satis testantur, quæ sic habent: Nisi quia virtus styptica est pauca, in eo multa. Quod si igitur Pauca dictionem è contextu exemeris; rectè se deinceps habebunt. Nam planè cum Galeni verbis posteà consentient, quæ sunt eiusmodi: ἐῤῥέθη γε μὴν ὀλίγον ἔμπροσθεν ἐν τῷ μεταξὺ κατὰ τὴν δυνάμιν εἶναι τὸ λίτρον ἀφρονίτρου τι καὶ ἀλλῶν ἀφρολίτρῳ μὲν γὰρ ἡ ῥυπτικὴ δυνάμις ὑπάρχει μόνη, τοῖς δ' ἁλσὶ καὶ στυπτικὴ πολὺ πλείων ἢ ῥυπτική: Dictum tamen paulo antè est, capite nimirum de salibus, litrum mediam habere facultatem aphronitri & salis. minus enim quàm aphronitrum,

plus verò quã sal extergit: Aphronitro enim sola extergendi facultas inest, sali verò etiã adstringendi multò maior, quàm extergendi. Non posse autem hæc Serapionis verba de litro, multóque minus de aphrolitro, vt Cornarius arbitratur, intelligi, abundè docent quæ lib. 4. Simpl. capit. 19. scribit Galenus, inquiens: οὐτώ δὲ δύ καὶ τό νίτρον αὐτὸ καὶ ἀφρὸς αὐτοῦ καὶ τῷ συνθέτῳ προσηγορία καλούμενον ἀφρόλιτρον ἐπὶ μᾶλλον πέφυκε ὡς ἂν ἥκιστα μὲν στύφοντα πυκρὰ δ' ἀκριβῶς ὑπάρχοντα: Sic & nitrum ipsum, & eius spuma, & quod composita voce aphrolitrum appellatur, magis extergere possunt, vt quæ nequaquam astringunt, exactè verò amara sunt. Aduerbium verò ἥκιστα hoc loco idem quod οὐδαμῶς, id est, nequaquã denotare, satis verba hæc, Exactè amara, cõuincunt. Nam eiusmodi in eodem capite vocat Galenus, quæ nulla alia sensu notabili qualitate participant. Et omnium maximè locus qui est in libro secundo de Compos. medi. localium, vbi ita scriptum reliquit: ἐπὶ τόγε ξηραίνειν οὐδὲν ἧττον ἔχουσιν ἀφρονιτρου καὶ νίτρου, ἀλλ' ἐκείνοις μὲν οὐ μετέστι τῆς στυπτικῆς δυνάμεως. Siccare verò sal nihilo minus quàm aphronitrum & nitrum potest, sed illis adstringendi facultas non inest. Denique Aetius lib. 2. capit. 50. ita scribens: ἁλῶν δὲ διαφέρει ἀφρόνυτρον καθό-

σον

σον ἕνα μόνον ἐπικρατοῦντα χυμὸν ἐν αὐτοῦ ἐναρκῶς ἐστιν ἰδεῖν τὸν πικρὸν διαφορητικὴν μὲν ἔχοντα δύναμιν, συνακτικὴν δὲ οὐκ ἔχοντα, κατάπερ οἱ ἅλες: A salibus verò differt aphronitrum, quatenus vnum tantum, amarum scilicet, in eo dominari saporem sentire manifestè licet, qui quidem discutiendi vim habet, non autem constringendi, quemadmodum sales. Vt iam sole clarius à nobis demonstratum sit, quàm turpiter in aphronitro, & aphrolitro, spumáque nitri lapsus sit Cornarius, & temerè, vt errores suos tegeret, Galeni plerosque locos deprauarit, vt nihil opus sit peculiari libello eius ineptiis respondere.

Plumbago, quæ Græcis μολιβδαίνα dicitur, Plinio lib. 34. cap. 16. & 18. Galeno nominatur. Hanc Græci in tres digesserũt species. Primam Dioscorides μολιβδοειδῆ λίθον, nos lapidem qui plumbi imaginem obtinet, vel simpliciter plumbarium appellamus. Germanicè Glantz, quia nimirum modicè splendet. Alteram Græci μολιβδιτίδα ἄμμον, id est, arenam plumbariam vocant. Tertiam generali nomine μολιβδαίναν, hoc est, plumbaginem. Est autem plumbago duplex. Natiua seu fossilis metallicáve vna, quæ non est nisi plumbiferax vena. Germanis Bleiertz & Bleischuueys oder Bleyschuueys dicitur. Fa

Stitia in fornacibus procreatur, in quibus aurum & argentum eliquantur, vt alibi fusius docuimus. Germanis Theſt, oder herdblei nuncupatur.

Plumbum triũm eſt generum. Vnum candidum, quod Græcis, vt Plinius lib. 34. capit. 17. teſtis eſt, καστιτερον appellatur. Idem cap. 18. eiuſdem libri argentarium, quod argento ſimilimum ſit, & album, nominat. Germanis zinn nominatur. Diuerſum eſt à Stanno, vtpote compoſito. Nam vbi tertia plumbi nigri portio, duabus argenti portionibus ineſt, Latinis Stãnum. Germanis vuerck vocatur. Ex ſtanno fiunt laudatiſsima ſpecula. Alterum cinereum dicitur, quod tum Græci, tum Latini veteres ſcriptores ignoraſſe videntur. Atque hinc eſt quòd Plinius duo tantum plumbi genera commemoret. Noſtri Biſemuntum, Germani Biſemunt oder vuiſemunt, oder conterfeyn appellant. Tertium Græcis μόλιβδος, Latinis nigrum plumbum, Germanis Blei dicitur.

Pompholyx poſt Cadmiam ſupra fornaces parieti adhæret. Fauilla eſt æris tantum, aut Cadmiæ fornacum tantum, aut vtriuſque. Fit quum ex Pyritis lapidis panibus torrefactis excoquitur æs, aut quum ab argento ſeparatum, in ſui generis fornace perficitur. Tum enim fauilla tenuiſ-

ſima

sima & leuissima sursum fertur, & euolat in superiorem domicilij ærarij partem, adhærens ad eius parietes, & ad laquearium tecti. Quæ primùm in bullas, vt aqua tumet, atq; ex eo nomen inuenit. Neque enim πόμφολυξ Græcis est, nisi bulla. Mox maiore accedente incremento, lanarum assimilatur peniculis. Et hunc in modum sua sponte in fornacibus gignitur Pompholyx, quæ Germanis hutten rauch propriissimè nominatur. Cura & industria Pompholygem artifices triplici ratione conficiunt. Primò æri quum perficitur, friatam detritámve Cadmiam fornacum in spergunt. Secundò, ære & Cadmia fossili alternis, vt ex ipsis fiat Orichalcum, in ollas positis, fauilla ex ære resoluta sursum in operculi cauitatem fertur, eámque implet, quæ pura Pompholyx est. Tertio Cadmiam fornacum separatim in fornace ardenti follibus ventilare solent. His tribus rationibus. Pompholyx primæ bonitatis, id est, candidissima & leuissima efficitur, quæ Seplasiis Nil album, Germanis Vueiss. nichts nominatur. Hinc Germanis vsitatum est dicere, Nil prodesse oculis. Duos ex iis, nempe primum & tertium, Dioscorides monstrauit. Secundo hodie vtuntur. Pompholyx autem Serapioni Thutia vocatur. Quæ illi duplex est. Vna fornacum, de qua iam dictum est.

Altera

Altera subterranea & fossilis, quæ Germanicè Vueiss. erd, vel zecherauch appellatur. Thutia officinarum hodie non est nisi Cadmia racemosa, vt suo diximus loco. Cæterũ Spodos siue Spodion, quam Cinerulam aliqui interpretantur, à pompholyge non certè genere, quod similiter vt hæc fauilla ex eadé orta materia sit, sed specie differt. Pompholix enim candida est, & leuis, vt monstrauimus: Spodos autem cinerea & grauior, partim ad exteriora fornacum latera adhęrens, partim in pauimentum decidens. Abraditur autem de lateribus, in terra verò conuertitur. Nil griseum hodie nominatur. Germanis Graunichts, oder Grauuerhuttenrauch. Fit & lutea spodos supra secundas fornaces, in quibus argentum à plumbo separatur, vt alibi fusius diximus. Germanis Geler hutten rauch appellatur. Atque hactenus de spodio fornacum. Alterum spodium subterraneum seu fossile dicitur, ínque quatuor species, cinereum videlicet, nigrum, viride, & luteum digeritur, solis Arabibus notum, Græcis verò ignotum. Præter iam dictum fossile Arabes aliud quoque spodium habent, nempe cannarum seu arundinum radicum exustarum cinerem. Hinc spodium de canna nuncupatur. Hoc cum eo quod Græci *ἀντισπόδιον* nuncupant nonnihil conuenit. Nam id-

ipsum

ipsum ex myrti foliis, oleæ, lentisci, & aliis nonnullis in fictili crudo, donec illud percoquatur, vstis conficiunt. Ita verò ipsis dictum est, quòd deficiente spodio, eo illius vice vsi sint. Porrò à iam dictis omnibus spodiis diuersum est id quo nunc passim Seplasię vtuntur. Siquidem hæ Platearij secutæ opinionẽ, ossa Elephantis combusta, siue Ebur vstum pro spodio vtendum. Quod aliquo modo ferendum esset, quum Ebur vstum adstringendi polleat facultate, si non ex bouis, & canũ maximè ossibus suum cõficerent Spodium. Nam si illud diligenter excutias, non rarò ex cadaueribus collectorũ ossium fragmenta in iis reperies. Hanc quam diximus Spodiorum differentiam tum medici, tum pharmacopœi diligenter expẽdant, vt sciant quo illis in medicamentis conficiendis vtendum sit Spodio: & quòd neque Spodium, neque Antispodium Græcorum intra corpus assumere liceat. Sed neque Arabum Spodium cannæ per os ingerendum erit, vtcunq; Auicenna & alij Arabes eius vsum in roborandis corde & iecore plurimum commendent. Nam vt Galenus testatur libr. Smpl. 7. radix arundinum per se non leuem abstergendi facultatem obtinet. Vsta verò, & calidior & magis tenuium partium, adeóque acris efficitur. Hinc est quod libro 1. de Compos. med

Spodium officinarũ.

medic. local. capi. 2. inter medicamenta quæ alopecias sanare possunt, quemadmodum etiam Dioscorides, recenseat. Non solùm verò hæc ipsa discutere, sed etiã ex alto humores trahere possunt, quam etiam ob acrem qualitatem suam radix arundinis vsta maximè obtineat necesse est, vt hoc nomine intra corpus autò exhiberi non possit.

Sal duûm est generum, natiuus & factitius. Natiuus vel in terra, vel extra terram reperitur. In terra inuentus, seu fossilis, aut excutitur montibus, aut è campis effoditur, aut ex iisdẽ eximitur arenis, quibus tegitur prius remotis. Salis certè montes, natiui multi & illustres sunt in orbe terrarũ, quos nihil attinet recensere. Effoditur è campis in ea Sarmatiæ parte quam hodie Poloniam vocamus. Sub arenis autem, Plinio teste, inuenitur iuxta Pelusium in Aegypto, qui quum omnis rectissimè Hammoniacus dici posset, tamen id nomen sibi Cyrenaicus vendicauit. Dicitur autem is Hammoniacus, vel quia sub arena, quæ Græcis dicitur ἄμμος, inuenitur: vel ab Hammonis ibidem oraculo, iuxta quod effoditur. Siquidem illic sub arena defossa glebæ salis oblongæ, extrà nigricantes, intus albæ, & Alumini scissili similes, inueniuntur. Officinæ more suo vnius literæ adiectione vocem deprauantes Armo-

Sal Hammoniacus.

niac

niacum: vel Armeniacum ſalem nominant. Extra terrã natiuus ſal reperitur aut in fonte, aut in fluuio, aut in lacu, aut ad mare. Fons quidem vel ſalem fert, vel eius riuuli ſolis calore ſiccati in ſalem conuertuntur. Fluuius aut ſalis ramenta defert, aut ſumma eius in ſalẽ denſantur, reliquis aquis veluti ſub glacie fluentibus. Lacus in ſalem mutatur, vel ſale æſtuat, vt alibi fuſius docuimus. Ad mare tenuis ſal gignitur. Quum enim æſtu feruet, ſpumas agit, eásque ad littora & ſcopulos appellit. Hæ autem abſciſſæ, & in illis depoſitæ, atque exſiccatæ, nonnullis in locis in ſalem conuertuntur, quem Dioſcorides ἅλὸς ἄχνην, Plinius ſpumam maris ſimpliciter interpretatur: Latini ſiccam maris ſpumam dicere poſſent, aut rectius ſalem è marina ſpuma genitum. Iuniores medici ſalis ſpumam, ambiguitate nominis decepti, vocant. Siquidem ἅλς & ſal & mare Latinis eſt. Factitius fit multifariam. Nam vel ex aqua fit marina in foſſas ad hunc vſum paratas, quas Salinas appellant, tracta, quæ deiņ ardentiſsimo ſole exiccata concreſcit. Hic marinus dicitur. Vel ex ſalſis fontibus excoquitur, vt Halæ Sueuorum, & multis aliis locis. Vel putealibus excoquitur. Vel ex ſui generis lixiuio, vt alibi copioſius monſtrauimus. Porrò ſal à ſale differt colore, & nitore. Nam quum

Salinæ.

Marinus.

Salis differentia.

quum omnis alius sal non pelluceat, tamen Dacicus adeò interdum pellucet, vt cum quouis Chrystallo de nitore, & translucida facilitate certare possit. Hinc talis rectè gemma vel vt officinę hodie loquuntur, sal gemmæ, quòd scilicet gemmæ instar niteat, nominatur. Alias differentias alibi ostendimus. Cæterùm ἁλὸς ἄνθος, id est, flos salis, vt ex Plinio liquet, vox ambigua est. Nam & fauillam, hoc est siccam, leuissimam & candidissimã salis in salinis collecti partem, & aliam quandam rem humidioris naturæ, ac crocei aut rufi coloris, & ingrati odoris, quæ summo mari & fluminibus ac lacubus, qui maris etiã appellatione veniunt, innatat, significat. Præstaret autem ad euitandam confusionem Latinos priorem salis florem, alteram autem maris florẽ appellare, quòd scilicet reuera maris flos sit: & ἁλὸς vox quum sine articulo à Græcis efferatur, pro mare vsurpari possit. Maris autem flos ille, qui Dioscoridi ἁλὸς ἄνθος dicitur, non est nisi Balenarum semen, quod in officinis medicorum non tamen sine errore, Sperma ceti & Auicen. vt infrà fusius dicetur, Ambra simpliciter, aliis rectius ambarum subalbidũ, Germanis Vuolram, oder vualrath, oder baldrat, forsitan quòd citò auxilium afferat, nominatur. Et testantur nautæ ac mercatores

illud

illud hodie reperiri in paludibus ad mare,& in ſtagnantibus maris partib. Nec obſtat ꝙ hodie in officinis proſtans non ſit crocei coloris. Nam inuenta eſt ratio lauandi, qua fit vt ita albeſcat, & acrimoniam ferè omnem deponat. Atq; hinc eſt quòd ruffi quaſi grumi in eo interdum inueniantur. Res autem eſt pinguedine virus olens,& ingrati odoris, vt hinc à maris flore non eſſe diuerſam conſtet,quæ non aqua,ſed oleo potius diluitur.

Sandaracha vel Sandaraca triũ eſt generũ. Vna vera & natiua, quæ ad ſatietatẽ rufa eſt, fragilis,pura,& Cinnabaris imitatur colorẽ, aut minus vſta,& partim ſublutea. Germanis Reiſsgeel,oder roſsgeel dicitur: Serapioni & Seplaſiis Auripigmentũ vel Arſenicum rubrũ nominatur:idq; nõ temerè, ꝙ Arſenico non ſolũ natalib.ſed etiã tota natura affinis ſit. Altera eſt Sandaracha nõ vera, in metallis reperta,quæ Germanis Bergrot nuncupatur. Tertia eſt factitia,cuius li.7.ca.12.meminit Vitruuius.& Sãdyx appellatur. Aetius Syricũ nominat,Græci alij φύκος, ꝙ ſcilicet fuci, quo ſuũ mẽtiuntur colorem mulieres, ſpeciẽ ac ſimilitudinẽ gerat. Vitruuius,vt ſuprà diximus, Sãdarachã diſertè vocauit. Latinis Miniũ ſecũdariũ appellatur. Cõficiendi eius modũ lib.6.Simpl.Gal.indicauimus.

Scoria Græcis,recremẽtũ Latinis,Schlackẽ

Germanis, non est nisi purgamentum venæ metallicę in fornace excoctæ, quod vbi metallum in catinũ defluxit, ab eo detrahitur.

Stibiũ aut Stimmi, Seplasiis Antimonium, Germanis Spiesglas appellatur. Pli. spumę candidę & nitẽtis lapis nuncupatur. Optimũ splendidissimũ, & nitidum, confractu crustosum, terræ & calculorũ expers. Nostra tamẽ ætate fossile non venditur, sed decoctum.

Sulphur duplex. Sulphur duplex est. fossile seu natiuum, & factitiũ. Fossile effoditur, & Græcis ἄπυρον, *Natiuum.* i. ignem non expertum, Latinis viuum, non alia de causa nominatur, quã q; ex vena sua sine aliqua coctura accipiatur: vel q; nõdum liquefactum & in frustula fusum sit. Factitium, quod Græcis πεπυρώμενον. i. ignem *Factitiũ.* expertum vocatur. Fit autem variis modis. Nam aut ex aquis excoquitur, aut ex gleba effossa, & in vasis cocta perficitur igni. Aut eo Pyrites stillat, item in ollis coctus. Factitij species est, quod ex sulphure & squama ferri fit, concoctis, & in vrceos transfusis. Id propterea quòd eo scabiem equorum sanant, Caballinum ballinum nominant. Quod, vt etiam Panno *Caballinũ sulphur.* nicum, luteo obducitur. Luteum verò à non- *Virgineũ.* nullis virgineum, quòd purum sit: vel quòd virgines, perinde atq; mulieres, eo faciẽ pingãt, appellatur. Tale interdũ natiuum, interdum factitium est, officinæ citrinum vocant.

De

De lapidibus & gemmis.

CAP. XVIII.

ADamas lapis ita dictus est, quòd nõ possit nec ferro, nec igni domari. Dictus est & Anachites, quòd pauitantium animos à vano metu liberet, Germanis Demuth, oder Demanth. Attamen singularis eximiáq; lapidis illius duritia, calido hirci leoníve cruore ita mollescit, vt rumpi possit. Adamas autem venenà deprehendit, & irrita facit. Quocirca regibus vnicè expetitus, maximi semper pretij fuit. Lymphationes quoq;, si credimus, abigit.

Aetites, officinis lapis aquilæ, Germanis adlerstein vocatur. Sic verò dictus est vel à colore aquilę candicante cauda, vt sentit Pli. vel q̃ in aquilę nidis reperiatur. Est illi globosa & rotunda facies, aliúmque in se, veluti prægnans, lapidẽ continet: qui vbi quatitur, sonum edit. Aetites omnis exiccat, & qui lapillum in vtero continet, is, vt Græci perhibẽt, alligatus siniſtro grauidæ mulieris brachio, fœtum ne vuluæ lubricę excidat continet ac custodit. Siniſtro parturientis femori ita adiuuat eam, vt sine dolorib. pariat.

Alabastrites vocatus est Iaspis, q̃ ad Alabastrum oppidũ inueniatur. Germanis Alabaster dicitur. Ex eo à vetustis temporibus artifices pyxides seu vasa vnguentaria, quæ

Attici alabasta,& alij Gręci alabastra nominant, ἀπὸ τοῦ ἀκαὶ λαβεῖν, addito per pleonasmum ρ, ꝙ.s. propter leuorẽ comprehẽdi non possint. Facultates eius Diosc.& alij tradunt.

Amethystus purpurea est gemma, sic dicta ꝙ vsque ad vini colorem accedens, Plinio teste, priusquam eum degustet, in violam desinat. Quanquam magorum vanitas, resistere ebrietati Amethystum promittit: & inde appellatam esse asserit Resistere item veneficiis,& auertere grandinem.

Amiantus lapis dictus est, ꝙ ignis adeò nõ inquinet ipsius splendorẽ, vt etiãsi in eum coniiciatur sordidus nihil deperdens nitidus & splendescẽs extrahatur. Idẽ vocatur Asbestos, ꝙ in lucernis (fiunt enim ex eo thryallides) semel accẽsus nõ extinguatur, dũ aliquid olei supererit, siquidẽ ignibus non absumitur. Idẽ quia plexis mulierũ crinibus similis est (ea enim figura formatus plerunq; venditur) à Zoroastre nominatur Bostrychites. Ab aliis quia caniciei hominis nõ dissimilis, Polia vocatur. Quia verò ad alumẽ scissum similitudinem obtinet, à Quadrigario alumẽ nominatur. Quia deniq; manib. netur,& texitur, à quibusdam Linum appellatur. Germanicè federuueiss, oder erdtflachs nuncupatur. Nec est aliud nisi id quod in officinis medicorum Alumen plumosum dicitur.

Aphr

Aphroselenus dictus est his lapis, quòd multis persuasum esset lunæ spumam esse. Dioscorides Selenitem, quòd noctu ad incrementum lunæ soleat inueniri. Vel ꝙ imaginem lunæ contineat, quam, quia pellucet, noctu concipit, & in dies singulos crescentis minuentísq; numero. Aetio, ꝙ transluceat, λιθαρίς, & vocabulo Latino σπεκλάριον nominatur. Nam in hodiernum diẽ Specularis. ꝙ perspici possit, & rei quę ab eius tergo est, imaginem reddat appellatur, adeóq; ab ipso speculo nomen ei impositum. Germani glaciei nomen illi imponunt, & vnser frauuem eifs, & vitri, erdtglass vocant. *Specularis lapis.*

Armenius lapis, vel vt Gal. appellat, Armeniacus ita dictus est, ꝙ ex Armenia asseratur. Laudatur leuis, colore cæruleus, per quam æquabilis, calculo carens, & friabilis. A cæruleo, de quo infrà dicemus, differt modico candore, qui in Armenio teneriorẽ efficit colorem. Plin. Armenium optimum esse scribit, qui summè viret, communicato colore cum cæruleo. Qui nunc in officinis pro Armenio habetur, cæruleo & Chrysocolla partim aspersus, non est Armenius, quòd nimirum Dioscori. notæ illi haud conueniant, & color cæruleus in eo tam exiguus sit, vt nullum, aut modicum saltem vsum præbere possit. Accedit quòd nullum habeat leuo-

rem, ac planus siue æquabilis non sit.

Asius lapis ab Asso oppido Troadis dictus est. Alio nomine Sarcophagus, quòd scilicet corpora defunctorum in eo condita intra quadragesimum diem absumantur, exceptis dentib. appellatur. Asius lapis instar Pumicis rarus est, illiq; Tophi candidus color, venæ in profundo luteæ, leuis, fungosus, & friabilis. In eius superficie insidet quiddá simile tenuissimæ farinæ, quæ parietib. molarum inhæret, quod Asiæ petræ florem nominant, qui non est nisi sal petræ hodie appellatus, vt alibi latius diximus.

Asiæ petræ flos.

Carbunculus gẽma preciosissima, ab igne nomẽ accepit. Ouidio hoc nomine Pyropus dicitur. Multorum est generum. Optimus est egregiè rubens, & Amethystizon. i. cuius extremus igniculus in Amethysti exit violam. Vulgò & Seplasiis Rubinus, Germanis Rubin nominatur. Alterius generis nigrior aspectu est, quem veteres Carchedonium, at que iuniores, quòd florem mali granati colore referat, Granatum Germani Granatlin appellant. Lætificat cor & pellit mœrorem. Alia eius genera alibi recensuimus.

Cæruleus aut Cyanus, Arabibus & officinis medicorũ lapis lazuli. Mesue lapis stellatus, ꝙ in eius fracturis velut stellæ quędá aureæ, radiantes, & splendẽtes scintillant, Germanis

manis Lasurstein appellatur. Duplex existit, natiuus & factitius. Natiuus seu fossilis in venis fibrisq; ortus, vel per se reperitur, vel à materia metallica abraditur. Germanis Berglasur oder berckblau dicitur, & in se Chrysocollam continet. Factitius Germanicè Gemeyn lasur, oder Vltramarin dicitur, Pictores tam natiuo quã factitio vtuntur. Medici enim veteres natiuo tantum, eligúntq; quod est saturo colore. Proinde malè faciunt medici & pharmacopœi qui factitio ad medicamentorum compositionem vtuntur.

Corallium frutex est marinus, qui ex alto maris extractus induratur. Vbi enim emergit, obfuso aere mox concrescit. Hinc nonnullis λιθόδενδρον, id est, arbor lapidosa, nominatur. Dioscoduum est genus, rubrum & nigrum, quod tamen rarum est. Reperitur tamen tertium quoque album, citra etiam vstionem, Vires Dioscorides recenset. *Genera corallij tria.*

Crystallus est similitudine quã cũ glacie obtinet, idẽ quod ea nomẽ apud Græcos inuenit. Nec tamẽ, vt quidã volunt, est glacies, i. aqua gelu vehemẽtiore cõcreta: sed magis succus frigore dẽsatus. Si enim glacies esset, solis calore liqueſceret. Ex marmorum saxorúmq; canalib. effoditur, ac veru & aratro excitatur, & torrentib. defertur. In tenuissimum puluerem trita, & in vino austero po-

ta,dysentericis, & multum exiccet, auxiliatur,& sitim sub lingua posita restinguit.

Hæmatites,sic quòd sanguinei sit coloris, dictus est, vel & sanguinis profluuia sistat, vel quod aquariis cotibus attritus, succum reddat sanguineũ. Germanis blusteyn vocatur.Optimus cui concreti sanguinis color ineſt,friabilis,durus,æqualis,purus,& qui nullas sordes admixtas habet,nec lineis zonisve variatur. Aquariæ autem cotes, vt id obiter etiam dicamus,sunt, quæ aqua madefiunt:sicut oleariæ, quibus oleum quo ferrum aciem trahat,illinitur.

Hyacinthus gemma est,Plin.teste,in qua fulgor violaceus dilutus est Duplex reperitur Hyacinthus,nigrior,quam marem appellant:cãdidior,quã fœminam.Iuniores gemmarum scriptores,ex tribus gemmis faciũt vnam,hyacinthum,eámq; in tres secant species. Quarum primam appellant Granatos, fulgore rubro splendentes,qui sunt Chrysolithi,Germanicè Iacint dicti, Alteram citrinos,sic à Citri colore vocatos,qui etiam sunt Chrysolithi. Tertiam venetos,qui sunt Cyani.Ferunt Hyacinthum gestantes à fulmine tutos reddi,eósque à pestis periculo liberari, etiamsi in aere pestilenti habitant.Somnum quoque conciliat.

Iaspis Gal.duplex est.Vna subuiridis,quæ

Dioſc

Dioſcor. Thyites, vt alibi diffuſe monſtrauimus, dicitur. Thyites autem non eſt niſi ea Iaſpidis ſpecies, quæ ꝙ aeri & cœlo matutino autumnali ſimilis ſit, hoc eſt, cærulea, lactéque ſuffuſa, ἀτρίζουσα Græcis, Iunioribus Turcica, Germanis Turkes nominatur. Quam certè appellationẽ veriſimile eſt ex Thyitis deprauata vocè promanaſſe, originémq; ſuam duxiſſe. *Turcica Iapſis.* Altera viridis, quæ ſic dicta eſt quia viret. Eius duodecim ſunt genera, quæ alibi à nobis ſunt ordine explicata, Quintum autem genus eſt Turcica vocata Iaſpis, de qua iam diximus. *Viridis.*

Iudaicus à regione in qua naſcitur, nempe Iudæa, appellatur. Quia verò Iudæa ipſa Paleſtinæ Syriæ regio eſt, Aetio Syriacus vocatur. Græcis à facultatib. τηκόλιθος, quaſi lapidem liquefaciẽs ac cõminuens, Germanis Iudenſtein nuncupatur. Habet & alias appellationes, quas alibi indicauimus. Glãdis formam obtinet. Nam ab obtuſiore eius parte ad acutiorem procedunt eminẽtes lineæ ita inter ſe ęquales, vt torno factę videri poſsint.

Lyncurium officinis lapis Lyncis dicitur, ꝙ illum ex vrina Lyncis in terra cõdenſata concretum eſſe putauerint. Fabuloſum autẽ eſſe quod illi affirmant, & Plin. lib. 37. cap. 3. & Dioſc. li. 2. ca. 73. teſtatur. Nec eni vnquam vllum tale fuit Lyncurium, quod ex Lyncis

Lyncurium veterum.

vrina concreuit. Veteres certè Græci scriptores hoc modo concretũ Lyncurium non lapidem, sed succinum, de quo infrà dicemus, appellarũt. Quod manifestũ fiet legenti Theop. Aetium, & alios paulo antè citatos autores.

Amati Lusitani error.

Vt ridiculum planè sit quod Amatus Lusitanus scribit, lapidẽ lyncis officinis hodie nominatũ electri esse speciem quãdam, quam cęcus etiam tactu sentiat lapidẽ. Non est autẽ, vt rectè sentit, vrina lyncis cõcreta, sed renera lapis. Non est autẽ Lyncis lapis dictus nisi Phrygius Dioscoridis nominatus, qp illi omnes Lyncurij notæ conueniant, quemadmodum alibi fusius à nobis monstratũ est. Hallucinantur itaq; plurimũ nostræ ætatis medici, quod Phrygium lapidem, Lyncis appellant: & qp illum ad eliciendã vrinam, & ad lapides in renibus aut vesica cõminuẽdos vtilem esse opinantur. Ad sordida vlcera, & oculorum medicamẽta, Galeno teste, valet.

Medicorum iuniorum error.

Magnes ab inuentore, Magnete pastore, à quo repertus est, dicitur. Ab aliis Magnetis, eadem de causa. Heraclius, vel ab Heraclia ciuitate, vel ab Hercule. Vt enim is terras & inanes belluas subegit: ita lapis ille ferrum ad se trahit. Qua quidem de causa Sideritis etiam est appellatus. Eius variæ sunt differentiæ, quas alibi indicauimus.

Pyropus quia valde ardet, ab ignis aspectu

ita

ti est vocatus. Hinc ab igneo colore officinis Rubinus est dictus. Vide Carbunculus.

Pumex lapis Græcis κισηρις nominatur. Quod sanè nomen à verme frumenta erodente, qui iidem λὶς, Latinis gurgulio dicitur, inuenit. Vt enim is frumẽta perforat, ita natura pumicem. Quoniam verò haud secus ac spongia fistularum plenus est, Spongia quoque appellatur. Non est autem nisi terra leuis exusta, vel lapis excoctus. Germanis Pimsoler krauſtein vocatur.

Pyrites lapis sic dictus, quòd ex eo ferri, aut alterius duri lapidis conflictu ignis excutiatur, aut quòd ipsi persæpe igneus insit color. Serapioni & reliquæ Mauritanorum familiæ, ac officinis, Marchasita, Germanis Kyſs, Kupfferſtein, Kupfferretz, nominatur. Aristoteli πυρίμαχος, quòd igni repugnet, dicitur. In Ardentes enim fornaces proiectus fluit: at vbi in catinum defluxit, rursus concrescit ac durescit. Eius præcipua genera duo sunt. Alter argenteus siue argentarius appellatus, quòd sit coloris argentei. Ex eo æs & argentum excoquitur, & officinis vsitatus est. Germanis vuaſſer oder vueiſſer Kyſs nuncupatur. Alter aureo est colore præditus, & Germanicè GoldKyſs, geeler Kyſs, KupfferKyſs vocatur. Vterque veterum literis est celebratus. Præter hæc

duo

duo genera sunt etiam alia quædam alibi à nobis ostensa.

Sapphirus & Cyanus eiusdem sunt generis. Vterq; enim est cærulei coloris, sed Sapphirus insuper aureis punctis collucet. Vtraque gemma similis est cælo sereno, verùm Sapphirus propter aurea pũcta stellis ornato. Duplex autem est Cyanus, alter nigrior, alter candidior: ille mas, Germanicè Blauer Saphier: hic fœmina, Germanicè vueisser saphier appellatur. Vsus eius est in roborando corde. Sũt qui hominem reddere castum tradant, ideóque impudicis, vt illorum inexplebilem compescat libidinem, magno studio gestandus.

Smaragdus à splendendo nomen suum accepit. Siquidem σμαράγδος, splendeo significat. Sua viriditate oculis iucundus est, & tanquam speculum imagines rerum reddit. de quo copiosissimè Plinius lib. 37. cap. 5. disserit. Smaragdo motus obscœnæ voluptatis valde est pernicios us. Siue enim mas, siue fœmina dum commiscẽt corpora, sic eum gestet, vel in anulo vt contingat cutem, disrumpitur. At cum comitiali morbo tanquam cum hoste pugnat, vt vel ipse vincat vim morbi minorem, vel à maiori vincatur. Illo modo manet integer & solidus, hoc in aliquot frangitur partes. Venenis etiam maximè

ximè epota gemma hæc resistit.

Specularis lapis, Vide Aphroselinus.

Spongiæ vel spongites lapis sic est appellatus, quòd in spõgiis inueniatur. Is Cochleę instar perforatur, & quidem vtrinque testaceus existit. Germanis Schuuam menstein vocatur. Renum calculos in vino potus comminuit.

De terris. CAP XIX.

BOlus siue gleba armenia Ochræ in modo pallescit, promptissimè in summum leuorem calcis modo soluitur pistillo, aut quouis liquore, arenosáque substãtia caret. Commanducata butyri instar liquescere videtur, & in gustu manifestã adstrictionem exhibet. Talem ab amico mihi quodam transmissam & donatam habeo. Quæ passim in officinis prostat, quum impense rubeat, legitima esse non potest. *Officinarum bolus armenia adulterigò*

Cimolia terra à Cimolo insula dicta, vulgò Saponaria, Germanis vuascherd, oder vual keler, oder saifferdt. Eius duo sunt genera, candida, & ad purpureum inclinans. *na.*

Cretica terra siue Creta, ab insula Creta, in qua potissimum inuenitur, est appellata. Hæc quia argentarij opera sua abstergunt, vt splendescant, Argentaria etiam nominatur. Gemanis Kreid dicitur. Est quoq;

Cre

Creta viridis,& nigra,vt alibi ostendimus.

Lemnia terra, à Lémno insula vnde olim exportabatur,dicta est. Lemnium quoq; sigillum nominatur, ob impressum illi sigillum Dianæ sacrum,quod capra erat. Officinæ eadem de causa terram sigillatã vocant. Hodie Turcicæ literę eidem imprimuntur. Metuendum tamen est ne quæ etiam hodie iis literis insignita affertur,vera terra Lemnia & impermixta sit,quum vera rubeat,aut fuluo colore prædicta sit:quæ verò hodie asportatur,dilutius rubet, quod cum alia terra mistionem arguit. Proinde non desunt qui Bolum armenium orientalem dictum, infucatam, & veram terram Lemniam putent. Nõ enim ex Armenia,vbi verus & syncerus bolus reperitur,ea affertur, sed ex Lémno insula. Id verò Lemnensium mercatorũ dolo accidit,qui vt res diuersas mentiantur, ex vna & eadem terra Lemnia, duas res efficiunt:quum pura est,armenium bolum,hac verò mista & adulterata,terram Lemniam. Præstat tamen terram Lemniam, mistam etiam & adulteratam, in vsum medicum adhibere,quàm eam qua hactenus vsæ sunt Seplasiæ,quæ non est nisi terra figulina, omni adstrictione vacans. Quare hanc abiicere debent pharmacopœi.

Rub

Rubrica, Græcis μίλτος dicta, duplex est: vna, quæ Sinopica appellatur, quod in quibusdam Cappadociæ speluncis, Dioscoride attestante, effossa purgatáque, Sinopen, Ponti vrbem, fertur, ac ibidem venditur. Altera Græcis τεκτονική, Latinis fabrilis, quòd scilicet ea fabri potissimum vtantur, nominatur. Atque hæc rursus in duo scinditur genera. Siquidem vna est natiua, quæ Germanis Bergrottel, quasi dicas montana rubrica, quòd scilicet in metallis auratiis, argentariis, æratiis, ferratiis, non rarò quoque in propriis venis reperiatur, appellata est. Est & rubrica fabrilis factitia, Germanicè simpliciter rottel vocata.

Sunt plures aliæ terræ species quib. veteres vsi sunt medici, hodie ignotæ pharmacopœis & inusitatæ, ob id à nobis præteritæ. Harum tamen historias libro nono Simplicium tractauimus.

De ijs quæ è mari & aquis sumuntur.

CAP. XX.

ASphaltos Græcis, Bitumen Latinis. Bergnuachs Germanis nuncupatur. Succus est pinguis ceu terræ adeps, qui naturali cognatione cum Sulphure iunctus est, ideóque facillimè ignē concipit & flagrat. Optimum

Genera bituminis.

mum in lacu quodam Iudææ nascitur, qui ob id Asphaltites est vocatus. Duum generum existit, durum & liquidum. Durum est quod intra, vel extra terram densatur, ac in aliquam lapidis consistentiam & duritiam mutatur. Fossile autem terrenum multis nominibus appellatur. Siquidem terra pharmacitis, ampelites, carbo fossilis seu bituminosus, Samothracia gemma, thracius & obsidianus lapis, atque gagates, vt alibi copiosissimè monstrauimus, dicitur. Liquidum bitumen est, quod plerunque à concreto destillat, oleíq; propter pinguitudinem simile est. Hinc est quòd nonnulli scriptores quondam oleum, sed falso appellarint. Eius colamen, vt Dioscorides nominat, siue flos, Babyloniis Naphtha, nostra ætate Petroleũ, siue oleũ petræ, ꝙ scilicet è saxis destillet, & Germanis Steynol, flieſſend berguachs vocatur. Huius triplex est differentia. Est enim alba Naphta, nigra, & rufa. Porrò liquidi bituminis genus est quod Succinum Romanis vocatur. Ita nanque illis dictum est, quòd ex succo, nempe liquido bitumine, non autem ex lachryma Populi arboris, vt quidam existimant, concrescat, quemadmodum lib. 9. Simpliciũ firmis rationibus mõstrauimus, vbi totam eius historiã copiosè com

commemorauimus. Græcis ἤλεκτρον, quòd scilicet attritu calefactũ ad se paleas, aliásq; res minutas ac tenues trahat. Qua quidem de causa iisdem etiam πτερυγοφιρον, id est, pennas floccósve ad se alliciens, & ἁρπαξ vocatur. Mauri & officinæ Perficca voce, quæ idem significat, Caraben appellant. Græcis quoque λυγγουριον, vt suprà est monstratum, dictum esse constat. Germani veteres Glessum, quæ vox illis vitrum denotabat, nuncuparunt. Hodie duobus nominibus vocatur: vno, quod illi cõmune est cum nigro, quod priuatim Gagates dicitur, Agstein vel Aidstein: altero, quod ex eo quòd incensum ardeat, inuenit, Bornstein. Saxonum namque & aliarum septentrionalium gentium lingua, bornen idẽ quod ardere significat. Sed de succino quod in Europa gignitur, ideóq; Europæum est nominatũ, in præsentia hæc dixisse satis sit. Præter id verò aliud est quod in Africa, & item aliud quod in Asia gignitur, ob id hoc Asiaticum, illud verò Africanum: appellatur: vtrunque Arabes Ambram vocant. Recentioribus quoq; Græcis ἄμπαρ & ἄμβαρ nominatur. Quos Latini imitati Ambarũ nuncupant. Hoc colligitur ex Balenis, & piscibus ceraceis, qui fontes Ambaris degustarunt. Hi nãq; huius Ambaris nimium auidi, eius esu sibi mortem cõsciscũt,

Succinum Africanũ & Asiaticum.

Ambra.

præsertim vbi copiosius vorant. Mortui igitur fluitant,& vndis maris emergunt, quod animaduertentes insulani,coniectis vncis & funib.illos extrahũt, ambarúmq; cæso ventre eximunt.Hoc nonnulli semen, vel Græca vtentes voce sperma ceti:alij, vt Auicenna, stercus eiusdem esse magno errore putant,quum non sit nisi succinũ quod balenæ siue cete deuorarunt. Vnde liquet, Auicen. maximo in errore versari, qui sub Ambræ voce vnica, duas inter se diuersissimas res, nempe spumam siue florem salis, & succinum hoc Africanum & Asiaticum, describit ac confundit. Et ex eodem etiam posteriores medici,& horum officinæ, errandi occasionem sumpserunt. Nam illi res has discernere nequeuntes,florem maris, sperma ceti vocant,quum potius succinum quod è cetaceis piscibus eximitur, vulgi & imperitorũ more, ita nominandum illis fuisset. Porrò succinum hoc, perinde atque Europæum in mare è fontibus suis effluit, quod sæuientibus procellis agitatum pelagus, cum prouolutis impetuose saxis expuit in litus. Homines autem qui præsentiũt maris insultus, ad vida se conferunt, & quod eructarint Ambarum congerunt. Interdum etiam in cetaceis piscibus vt cõprehensum est, inuenitur. Quod ad alterius differentiam, sperma ceti

Auicennæ error.

Iuniorum & officinarum error.

nomi

nominari posset, quamuis parum propriè. Ambarum fuluum, vel vt hodie loquuntur, Ambra citrina, discriminis gratia appellari posset. Ad nos hoc tempore non affertur, sed in eius locum substituitur Ambarum factitium, quod hodie in officinis sub Ambræ nomine prostat, & magnis impensis à pharmacopœis comparatur, atque à colore cineritio, vt illam à citrina, quæ succinum est, vt diximus, discernant, gryseam appellant. Modum autẽ conficiendi alibi ostendimus. Vt iam perspicuum sit omnib. recentioribus medicis triplicem esse ambram, Vnam subalbidam, quæ est flos maris, illíque ineptè sperma ceti dicitur. Alteram fuluam & pinguem, quam citrinam nominant, quæ certè rectius quàm prior, sperma ceti, quum nonnunquã ex illis eximatur, diceretur. Tertia gryseа, quæ natiua non est, sed factitia, & hodie in officinis sub ambræ nomine prostat.

Ambra officinarum.

Ambra recentiorum triplex.

Cæterùm vt Succinũ est liquidi Bituminis genus, ita etiam id medicamẽtum quod recentiores Græci Caphurá, Mauri Indico, vt videtur, vocabulo, Cãphoram appellant: quod multis argumentis alibi demonstrauimus. Post Dioscoridis, Galen. & Pauli seculum in vsum medicum venit, & gemina existit. Vna natiua, vel vt aliis vocatur, rudis, quæ scilicet nullã vim ignis experta est.

Talis in maris fontib. oritur, & aquæ marinæ supernatat. Hæc, vt Serapio autor est, copiosa gignitur, quum terra crebris motibus conquassata, magnam tam Sulphuris, quàm bituminis vim profundit. Hæc non colore, sed partium duntaxat tenuitate, à candida Babyloniorum Naphtha differt. Hac officinæ carent. Factitia altera est, quæ ignis ardorem sensit, à quo album, quem semper obtinet, colorem contraxit, & in laminas pellucẽtes digesta est. Hinc est quòd Simeoni Sethi ἐργ. ζομένη, id est, ignis calore elaborata, Serapioni autẽ sublimata dicatur. Hæc certè est quæ in pastillis magnis ad nos affertur, & in officinis passim sub nomine Camphoræ venalis habetur. Quæ autem ad conficiendi eius modũ, item diuersas de ea Arabum opiniones, & temperamentũ attineat, prolixè admodum libr. 9. de Simpli. medicamen. facult. in nostris Commentariis indicauimus.

Bituminis liquidi & quod è fontibus effluit etiam genus est id quod Græci ἀσφάλτον vocant, composito ex pice ac bitumine nomine, nõ certè quòd naturaliter ex vtroque constet, vt Plinius falso scribit, sed quòd vtrunq;, Dioscoride teste, oleat. Reperitur tribus ferè lapidibus ab Oenoponte Germaniæ nostræ oppido, è quo nuper Impera

Plinij lapsus.

perator Carolus Mauritij Saxonię principis insidiis fugatus est, & Tirschemblur nominatur. Eius fragmẽtum olim mihi à doctissimo viro Georgio Collimitio transmissum est, quod accensum bitumen ac picem planè redolet. Atque id non est nisi natiua Mumia Arabum. Hi nanque duplicem Mumiã describunt, nempe natiuam & factitiã. Natiua non est nisi πισσάσφαλτος Dioscoridis, quam iam descripsimus. Altera factitia, quæ itidem gemina est. Vna, qua principum & diuitum corpora condiuntur. Ea constat ex myrrha, aloe, balsamo, & sanie quæ ex humani cadaueris sanie resudat. Hæc hodie non affertur. Altera est qua pauperũ corpora demortua condiri solent. Ea, vt Strab. in 16. testatur, ex bitumine, quo ad mortuorum condituras Aegyptij vtuntur, cui nonnulli picem adiiciunt, constat. Siquidem natiuum bitumen, & liquefactum in hominis cadauer infundunt, omnésque eius partes cauas, cranium nimirum, thoracem, ventrem, & ossa peruia, eo complent. Atque ea est quæ ad nos affertur, & in officinis prostat. Qua vtique in Pissasphalti penuria vti licet, quòd eandem ferè facultatem habeat, modò ossa prorsus abiiciantur, & bitumen tantum, quo cadauera illa completa sunt ad vsum medicum adhibeatur.

Spongia seu fungus marinus, corpus laxũ, rarum, ac cauernosum, quod ad se liquores allicit, & eos quos attraxit, nisi vi exprimatur, asseruat. Præstat vti noua spongia, vt quę non tantùm est materia irrigandos humores excipiens, sed etiam manifestè desiccat. Nam in ipsa etiamnum ea quam à mari accepit facultas exiccandi seruatur. Progressu temporis, etiamsi vsui non accommodatur, tamen nihilominus odorem & facultatem maris amittit, adeóque non æquè desiccat.

Sphæra seu pila marina, sic à figura dicta, hodie corrupta voce Balla marina vulgò nominatur. Meminit eius Galenus libr. 1. de Comp. medi. loca. cap. 18. Cornarius tamen ignorans quid esset apud Galenum eo loco pila marina, Galeni locum, suo more depraua uit, & pro sphæra spongiam falso substituit, adeóq; res forma & aspectu diuersas cõfudit. Eius autem vniuersam historiã in altero nostrorum de Stirpium historia Cõmentariorum tomo studiosi reperient, vt non sit opus hic fusius de ea verba facere.

Cornarij error.

De succedaneis. CAP. XXI.

SVccedanea vocamus quæ Græcis ἀντιβαλλόμενα dicuntur. Sic autem appellant medicamenta quæ in aliorum quæ maximè conueniunt medicamentorum simplicium penuria supponi possunt. Barbarã excolen-

tes

tes medicinam, non sine risu eruditorũ, quid pro quo nominant. Non prætereunda verò nobis fuit hæc substituendorum medicamentorum ratio, quòd sæpe accidat vt medicus in curandis corporis vitiis, necessariis & maximè commodis medicamentis destituatur, quapropter vt in promptu habeat quæ in eorundem locum substituat, necesse est. Facillimum autem erit ei qui perfectam simplicium cognitionẽ habet, substituere quod viribus illi quo destituimur respõdeat. Quũ verò pauci admodum sint qui ea cognitione prædíti sint, præsertim inter pharmacopœos qui magna ex parte homines sunt imperiti, & à musis prorsus alieni, vt suo marte quæ sint substituenda medicamenta cognitum habeant, non pigebit nos hoc loco illis præire: atque quæ sint singulorum, quæ hodie præsertim desiderantur, succedanea, qua fieri potest breuitate, indicare, idque literarum ordine. Pro.

A

Acacia, succo sylvestrium prunorum, aut, si haberi potest, hypocistide vtendum, quòd vtrumque adstringendi facultatem illi simi lem habeat.

Acantho spina alba, in nostrorum Commentariorum de Stirpium historia tomo primo descripta, & depicta.

Acantha arabica, quæ est, Sucaha officinarum, itidem spina alba, quòd easdem habeant facultates, vt patet ex vtriusque collatione.

Acoro, asari radice, vel radice Galangæ maioris officinis appellata.

Ammi, anisо.

Ammoniaco thymiamate propoli.

Amomo, acoro, aut ammeos semine.

Aristolochia quauis, vna ex tribus Aristolochiis quæ ad manum fuerit.

Anchusa, hyacintho.

Armenio, atramento indico, præsertim factitio quod haberi potest, & ferber Indich Germanicè dicitur.

Arsenico, sandaracha.

Asio lapide, sale hammoniaco, aut sale petræ.

Aspalatho, semine agni.

Asphodeli radice, Betæ succo.

B

Balsamo, viola alba, quam officinæ Cheiri vocant.

Behen, Hormino.

Bolo armeno, lemnio sigillo, aut sanguine draconis.

Buccina, quæ Antalium officinis appellatur, ostreo vsto.

C

Carp

Corpobalſamo, viola alba.
Chamælea, polypodio.
Caſia, cinamomo, vel Sabina.
Cedria & fructu Cedri, ladano.
Cinnabari Galeni, minio vtendum. Pro Dioſcoridis autem, ſanguine draconis.
Cinamomo, ruta ſylueſtri, aut caſia dupla.
Clinopodio, heliotropio.
Coſto, helenio.
Cumino æthiopico, nigella.
Cipero, vnipero, aut Cardamomo.

D

Damaſonio, calamintha.
Dictamno, pulegio, aut ſaluia.
Dauco, ſtaphylino.
Diphryge, lapide phrygio, quem lyncis officinæ nominant.
Doronico, dimidium caryophyllorum ſubſtituitur.
Dracontio, ſiue ſerpentaria maiore, Aro.

E

Elaterio, ſucco porri.
Ebeno, ligno Gaiaco dicto.
Elleboro nigro, Struthij ſatiui radice.
Enneaphyllo ſiue conſiligine, colocynthidis ſemine.
Eruo, ciceris nigri ſemine.

F

Folio, vide malobathrum.

Felle hyçnæ, felle perdicis.

G

Gummi seu verius lachryma oleæ çthiopicæ, Elemi officinæ vocant, acaciç duabus partibus.

Gummi cedri, gummi abietis.

Grano siue Coccognidio, semine lathyridis.

H

Heliotropio, semine rapi.

I

Iride Illyrica, helenio, aut Iride Florentina.

Intybo satiuo vtroque, Cichorio.

Iunco odorato, cardamomo.

L

Lapide asio, lapide gagate seu Succino nigro.

Lybistici semine, staphylini semine.

Loti semine, Betæ semine.

Liquore Cyreniaco, liquore magistrantiæ.

M

Malabathro, spica nardi, vel atractylide.

Manna, thuris cortice.

Meliloto, herba vulgari in pratis nascente. Galenus lotum sylueſtrem substituit.

Melissophyllo, Marrubio.

Meo

Meo, radice Tordylij seu Seseli cretici.
Molybdæna, vide Plumbago.
Myrrha, costo amaro, aut calamo aromatico.

N

Nerio, Asclepiade, vel visco quercino.
Nardo indica, nardo celtica.

O

Opobalsamo, myrrha, stacte, styracéve liquido.
Ormino, semine lini.
Ostrei, buccinis.
Oleo recinino, oleo laurino.
Orobo, vide Eruo.

P

Panacis radice vncia vna, opopanacis drachma vna.
Pipere albo, pipere nigro.
Polio, semine erucæ.
Potamogitone, serpyllo.
Petroselino macedonico, hipposelino.
Phu, valeriana vulgari.
Plumbagine, lithargyro.

R

Rheo, centaurio.
Resina terebinthina, resina laricea.

S

Santonico, abrotonum.
Satyrio, erucæ semine, aut saluia, aut scinco

scinco.

Sinone, semine quo hactenus pro amomo vsæ sunt officinæ.

Stichade, chamædry.

Symphyto petræo, centaurio.

Sory, liphryge, aut lapide lyncis.

T

Terra cimolia, creta.

Thapsia, nasturtij aut erucæ semine.

V

Vino rhodio, vino austero.

X

Xylobalsamo, radice violæ albæ.

Hactenus paucorum admodum, & eorum quę hodie non facilè haberi possunt, succedanea recensuimus. Præstat enim perpetuò iis vti quę ab autoribus compositorum medicamentorum nominatim percensentur, quàm proipsis alia substituere, quòd tarò accidat vt vnum alteri facultate per omnia respondeat. Et profectò non videmur hodie succedaneis admodum egere, modo in comparandis simplicibus quorum ferè omnium copia haberi potest, pharmacopœi diligentiam eam, quæ illos decet, abdhibeant. Studium enim in illis tantum desideratur quum in promptu sint medicamẽta omnia, quibus eos in parandis compositionibus vti oportet.

Studiũ in pharmacopœis desideratur.

De

De limitatione ac finitione ordinis cuiusque calefacientium, refrigerantium, humectantium, & desiccantium.

CAP. XXII.

NOn generatim solum simplicium medicamentorum facultates medico noscendæ sunt, num scilicet calefaciant, refrigerent, humectent, & desiccent, sed & distinctè membratímque quantum habeat quodque eorum, definiendum erit. Quippe multa sunt quæ calefaciunt medicamenta, ídque sibi commune obtinent: attamen maioris minorísque rationem non exiguam in calore sortita sunt. Pari ratione sunt quæ refrigerant, humectant, vel exiccant, attamen rationem maioris minorísque in iis omnibus obtinent. Proinde veteres non temerè per vnũquenque excessum ab eo quod temperatum & mediocre est, quatuor ordines, quos Græci τάξεις, Latini gradus appellant, statuerunt, à modicè calidis, frigidis, humidis, siccis, eaque euidenti eiusmodi qualitate præcellunt, tum quæ magna vehementius, & summa. Porrò temperatum est, quod ob temperamenti similitudinem eius, cui admouetur, neque calefacit, neque refrigerat, neque humectat, neque desiccat. Quod verò illo aut calidius, aut frigidius, aut humidius, aut siccius

Quatuor ordines calefaciẽtũ, refrigerantium, humectantiũ & exiccantiũ.

Temperatum.

cius est, à vincente seu excedente facultate qualitatéve cognominatur. Excessus autem is ab eo quod mediocre seu temperatum est, Galeno aliisque Græcis medicis, vt diximus, τάξις & ἀπόστασις, Latinis ordo gradúsve, receſſus, digressio, & distantia nominatur. Calidum itaque in primo ordine, receſſu, distãtiáve vocant, quod nos calefacit, non tamen euidenter, sed ita modicè, vt insuper demonstratione rationali opus sit. Sic frigidum, humidum, siccum primo ordine statuunt esse, quod demonstrationem etiam requirit, nondum actionem valentem & manifestam adeptum. Quę verò manifestè aut calefacere, aut refrigerare, aut humectare, aut desiccare possunt, ea secundi esse ordinis aut receſſus dicunt. At quæ iam admodum & vehementer quidem id præstant, non tamen summè, tertij. Quæ autẽ adeò excalefacere possunt, vt crustam moliantur & vrant, quarti. Sic quoque quę ita refrigerant vt calorem natiuum extinguant, adeóque stupefaciant ac mortem inferant, & ipsa quarti ordinis sunt. Humectantium in quarto ordine ferè nullum reperitur, quòd inter omnes qualitates omnium sit maximè imbecilla. Nullum denique inuenire est quod quarto ordine desiccet, quod non etiam vrat. Nam quod summè desiccat, omnino id etiam deurit. Nunc no-

Ordo, siue receſſus.

Primus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

minatim singulorum ordinum simplicia perstringemus.

Quæ calefaciendo & refrigerando temperata sunt. CAP. XXIII.

ADiantum, asparagus, cadmia, cera, citri cortex, faba, glycyrrhizæ succus, lens, lycium, lithargyrum, myxa, muscus, vsneam Barbari vocant, oleum dulce, lotus syluestris, saxifragam luteam appellant, nuclei nucis pineæ, terra Samia, Zizipha.

Quæ primo ordine calefaciunt. CAP. XXIIII.

CAlorem innatum augent, quem sequuntur concoctiones, ac reliquæ naturales actiones. Talia sunt, absinthium, agaricum, aloe, althea, amygdala dulcia, anethum viride, beta, brassica, buglossum, chamæmelum castanea, cassutha, eupatorium græcorum, ladanum, lini semen, lithospermum, malabathrum, nuces virides, oryza, populi nigræ flores, sacharum, serum lactis, sesamum, vinum nouum seu mustum, vuæ maturæ.

Quæ secundo ordine calefaciunt. CAP. XXV.

IGnei cuiusdam caloris participes sunt, ideóque attenuandi & rarefaciendi & obstructiones meatúsque aperiendi vim habent, ambarum, amygdala amara, anethum aridum,

aridum, apium, artemisia, balsamum, calamus odoratus, capparis, caphura, chamæpitys, crocus, chamæleontis albi radix, eruum, fœnumgręcum, ficus, galbanum, mastiche, marrubium, mel, melissophyllum, myrrha, myrobalanus, nuces aridę, nux moschata, ocimū, peucedanum, pistacium, pix arida, polium, propolis, rapa, scilla, scolymi radix, succus cucumeris syluestris, sal, thus, vinum non admodum vetus, zadura seu zadoaria.

Quæ tertio ordine calefaciunt.

CAP. XXVI.

INcidunt, attrahunt, inflammant, sitímque excitant, vt sunt abrotonum, & magis vstū acori radix, amaracum, ammi, agnus, anethum vstum, anisum, asarum, arum, amomū, anacardium, dictamnus, careum, chamędrys, casia, cartamus, calamintha, cinamomum, conyza, cuminum, carpesium, carnabadium, elleborus vterque, epithymum, fœniculum, galāga, gariophyllum, iris, iuniperus, helenium, hissopum, mentha, mentastrum, moschus, nigella, opopanax, origanum omnis generis, petroselinum, piper, ptarmice, pulegium, raphanus, ruta hortensis, sampsychus, sabina, silymbrium, trifolium, vinum vetus.

Quæ quarto ordine calefaciūt. CAP. XXVII.

PVstulas excitant, adurunt, & erodunt, vt sunt, allium, adarce, cepa, costus, euphorbium,

bium, lepidium, nasturtium, porrum, pyretrum, ruta syluestris, sinapi, strutium, tithymali, chelidonium vtrumque.

Quæ primo ordine refrigerant.

CAP. XXVIII.

CAlorem innatum refrigerant, adeóque coctiones aliquo modo impediunt, qualia sunt, atriplex, acini vuæ, caro citrei cotonea, gramen, hordeum, malua, milium, myrtus, pyra, pruna, rosa, viola.

Quæ secundo ordine refrigerant.

CAP. XXIX.

INcrassant, calorémque naturalem euidenter obtundunt, vt sunt acacia, blitum, cucurbita, cucumis, damascena pruna, galla, intybum, hyacinthus, lens palustris, mala granata, oxyphœnicum pepones, persica, plantago, polygonum, psyllium, rhu obsoniorum, solanum hortense.

Quæ tertio refrigerant ordine. CAP. XXX.

INternos corporis meatus occludũt, sensus omnes stupefaciunt, vt sunt, hyoscyamus, mandragora, nymphæa, portulaca, potamogicon, santala omnis generis, semperuiuum.

Quæ quarto refrigerant ordine.

CAP. XXXI.

COngelant, calorem natiuum extinguunt, & interficiunt, qualia sunt cicuta, opium, papauer.

Quæ primo ordine humectant.

CAP. XXXII.

LEniunt & rubricant, vt sunt buglossum, citrij caro, helxine, malua, rapa, saccharum, satyrium, sesamum.

Quæ secundo ordine humectant.

CAP. XXXIII.

RElaxant, naturaliúmque partium robur imbecilius reddunt, vt sunt, atriplex, blitum, cucurbita, lactuca, lenticula palustris, melones, oxyphœnicum, pepones, persica, portulaca, pruna damascena, violæ, vuæ maturæ.

Quæ primo ordine desiccant.

CAP. XXXIIII.

COrpus validius, sensúsq; vegetiores reddunt. Talia sunt, brassica, beta, castanea, chamæmelum, crocus, fœniculum, faba, fœnumgræcum, hordeum, hyacinthus, malobathrum, myrtus, thus.

Quæ secundo desiccant ordine.

CAP. XXXV.

MAnifestè astringũt, humorúmq; transitum intercipiunt, vt sunt, anethum, artemisia, balaustium, balsamum, bursa pastoria, caphura, quorundam sententia, capparis, cassutha, calamus odoratus, cotonea, eruum, galbanum, gingidium, lentes, mel, mastiche, mentha, menthastrum, milium, myrrha,

rha,nux moſchata,opopanax, oriza, pix arida,piſtacium,plantago, pyra,raphanus,roſmarinus,ſantala,ſpica nardi.

Quæ tertio deſiccant ordine.

CAP. XXXVI.

ABrotonum vſtum, acacia, abſinthium, acetum, acorus, aloe, ammi, aniſum, anethum, apium, aſarum, careum, chamædrys, chamæpitys, calamintha,caphura, vt aliqui cenſent, cinamomum, coriandrum, cuminum, elleborus, epithymum, galla,cariophyllum, hyſſopum, iuniperus, macer, marrubium, milium, moſchus,nymphæa, origanum, petroſelinum, pentaphyllum, peucedanum, piper, polium, ptarmice,rhu obſoniorum,ſampſychum,ſanguis draconis, ſabina,ſal,ſiſymbrium,trifolium.

Quæ quarto ordine deſiccant.

CAP. XXXVII.

ALlium,naſturtium, ruta ſylueſtris,ſinapi,chelidonium.

De medicamentis Simplicibus peculiares corporis partes iuuantibus.

CAP. XXXVIII.

NOn defuturos hoc loco indoctos, & ad calumniandum duntaxat natos homines quoſdam ſcio, qui nos ridebunt, q̃ eſſe medicamenta,quæ priuatim hanc vel aliam corporis partem,verbi gratia, caput, thora-

cem, iecur iuuent, aſſerere audeamus. Qui enim fieri poſſet vt hæc ætas, quæ etiam optima quæque calumniis deprimere ſolet, illa tanquam à veritate aliena non exibilaret? quum Galeni etiam ætate, quæ noſtra tamẽ, quod credimus, paulo melior fuit, reperti ſint, qui hoc dogma prorſus explodere voluerint, in hæc prorumpentes verba: Num præſes quidam eis imperat, quemadmodum Tragœdia inquit:

Σὺ μὲν βάδεζε τὰς ἐπ' ἰνάχου ῥοάς,
σὺ δ' ἀμφὶ θήβας στεῖχε τὰς καδμηίας. id eſt.

Tu viſe latas properè ripas Inachi.

Tu perge Thebas modò quas Cadmus condidit:

Vt medicamentum hoc ad iecoris portas, illud ad veſicã, vel renes proficiſci neceſſe ſit? An non quod in ventriculum ingeſtum eſt, iecur quidẽ excipit, inde verò per vniuerſas corporis partes defertur? Atqui ſycophantis illis qui hoc pacto nobis obgãniunt, ita cum Gal. reſpõdemus: Hoc ſcomma eos tam eſſe medicamentorũ, facultatis imperitos arguit, vt à marino lepore pulmonẽ exulcerari ſolum ex omnibus particulis corporis penitus ignorent: veſicam ſolam à cantharidibus, ab aliis renum lapides conteri, ab aliis rurſus pulmonis atq; thoracis prõptas fieri excreationes, quẽadmodũ ab aliis alia in vna quadam

dam particula singulariter perfici. Vt igitur sunt medicamenta quædam quæ priuatim partes quasdam corporis vitiant: sic etiam nonnulla reperiuntur quæ quibusdam corporis partibus eximiè iuuandis sunt idonea. vtrumq; experientia confirmat, & idipsum veterum testimonia comprobant. Siquidem Gal. in libr. de Theriaca ad Pisonem ita scriptum reliquit: Nonnulla partes quasdã corporis priuatim vitiant. Nam lepus marinus pulmonem exulcerat. Cantharides vesicam peculiariter offendũt. E cõtrario pleraq; medicamenta quasdã corporis partes præcipuè iuuare solẽt. Laboranti enim iecori sæpe Eupatoriũ herba perstrenuè auxiliata est. Glãs vnguentaria lienẽ iuuit Saxifraga & betonica renes probè afficiũt, & similiter alia aliorum, vt experientia obseruauimus, propria sunt medicamenta. Idem etiam lib. 13. Ther. methodi tradit, inquiẽs: Quale medicamentum iocinori est absinthiũ, tale est lieni capparis cortex. Quale rursus iocinori Euparorium, tale est lieni Scolopendrium, Gal. sententiæ subscribunt etiam tota Arabum familia, & reliqui nostræ ætatis medici, neque ab illorũ sententiam quotidiana experientia, vt diximus, cui nemo temerè refragari debet, confirmet. Quòd autem alia medicamenta alias corporis partes quasi delectu

Causa eorũ quæ certas partes iuuant, aut lædunt.

quodam iuuent, aut lædant, id fit totius substantiæ proprietate, non quæ ad vniuersum corpus, sed quæ ad vnamquampiam particulam cõparatur. Nihil enim est in vlla naturæ parte, quod non peculiari & occulta proprietate vigeat. Et iam si multa inter se conferamus, necesse est omnino has illorũ proprietates aut similitudine quadã & affinitate cõsentire, aut dissimilitudine atq; dissidio aduersari. Hinc συμπαθίαι & ἀντιπαθίαι, id est, consensiones & dissensiones profectæ sunt, omnib. rebus diuinitus insertæ, arcanæ quidem illę & abditæ, quas natura siue Deus ipse nos mirari potius quàm scire voluit. Hę causæ habentur omnium occultorũ effectuũ qui nullis euidẽtibus rationibus probabiles existũt. Quòd igitur alia medicamenta alias corporis partes aut iuuent, aut lædãt, in causa est sympathia vel antipathia. Quapropter quod à marino lepore, vt dictum est, pulmo vnus ex omnib. corporis particulis, è cantharidib. vesica sola exulceratur, non manifesta aliqua qualitas, sed totius substantiæ similitudo & amicitia, aut dissidium & repugnantia efficit. Cæterùm, ne hoc silentio transeamus, facultates à partibus nominatæ sunt, non quòd omnibus partis quam nomine indicant affectibus conueniunt, nec quòd ita vni parti conducant, vt nihil aliis partibus

Facultates à partibus cur nominatæ.

pro

prosint: sed quia frequentissimè, & magno cum fructu, ac potissimùm eam partem à qua nomen sunt mutuatæ, iuuent. Quapropter quum in parte vna aliqua humorẽ concoquere, aut ab ea vacuare volumus, tũ medicamento facultas aliqua à parte illa nominata miscenda erit. Vt, exempli causa, oxymeli coquit, incidit, tenuat, vacuat ex æquo in omnibus corporis partibus, vbi verò pęonia aut betonica illi incoquitur, idipsum valentius in capite præstat, cappares autem in liene. Vt itaque studiosi medicinæ in promptu habeant medicamenta quæ præcipuas corporis partes iuuant, adeóq; ipsis tota sua substantia familiaria sunt, non pigebit ordine eorundem catalogum texere, ab iis quæ caput iuuant exorsi.

Quæ caput iuuant. CAP. XXXIX.

CAlefacientia: acorus, agallochum, ambarum, anisum, asarum, betonica, calaminthа, chamæmelum, castorium, carpesium, eufrasia, fœniculum, galanga, ladanũ, lauandula, lauri folia, & baccæ, macer, melilotum, maiorana, mentha, moschus, myrobalana beletzica, nigella, nux moschata, pæonia, pulegium, ruta, satureia, saluia, seseli, serpyllum, sesamum, sisymbrium, stechas, thus, xylobalsamum. Refrigerantia: acetum, lac humanum, lactuca, myrti folia & baccæ,

nymphææ folia & flores, papauer erraticum, rosa, salicis folia, solanum satiuum.

Quæ thoracem roborant. CAP. XL.

CAlefacientia: acorus, adiantum, ammoniacum thymiama, amygdalæ amaræ, agaricus, caricæ, cinamomum, costus, calamintha, dracũculus, ficus, glycyrrhiza, gummi arabicum, iuncus rotundus odoratus, helenium, hyssopum, iuniperus, iris, lini semẽ, marrubium, myrrha, nasturtium, origanũ, pinea nux, palmulæ, penidia, piper, pulmo vulpis, sagapenum, scabiosa, scilla, scordium, stichas, triticum, terebinthina, thymus, vrtica, vua passa. Refrigerantia: Hordeum, myxa, papauer satiuum, mora, tragacantha, viola, zizipha, tussilago.

Quæ cor iuuant. CAP. XLI.

CAlefacientia: Ambarũ, amomũ, buglossum, behẽ, carnabadium, cinamomum, cardamomũ, caryophyllum, citrei cortex & succus, crocus, doronicum, galanga, melissophyllum verũ, macer, moschus, mentha, ocimum, poliũ, rosmarinus, rosa, spodium Arabum, vt falso putant, spica nardi, succinũ, styrax, vnguis odoratus, Xyloaloe, zadura vel zedoaria. Refrigerantia: Acetum, corallium, ebur, hyacinthus gemma, lemnia terra, nymphæa, rosa, santala, smaragdus, viola, vniones, os cordis ceruini, sericum crudum.

Quæ

Quæ ſtomachum & ventriculum roborant. CAP. XLII.

CAlefacientia: Abſinthium, agallochum, aloe, amygdalæ dulces, aniſum, artemiſia, aſter atticus, cardamomum, calamus odoratus, careum, caſſutha, cinamomum, caryophyllum, cuminum, cupreſſus, cortex citrij, fœniculum, galanga, gentiana, helenium, iuniperus, iuglandes, iuncus odoratus, liguſticum, macer, mentha, maſtiche, malobathrum, melilotus, nux moſchata, nuclei pini, piper, ſerpillum, ſmyrnium, Xyloaloe, zingiber. Refrigerantia: Cucurbita, cucumis, cotonea, intybum, lactuca, mala punica, melones, meſpillum, nymphæa, oxalis, portulaca, plantago, pyra, roſæ, violæ.

Quæ iecur firmant. CAP. XLIII.

CAlefacientia: Abſinthium, acorus, adiantum, agallochum, agaricus, amomum, aniſum, anagallis, aſarum, apium, ammi, betonica, caſſutha, calamus odoratus, chamæmelum, chamæpitys, cinamomum, coſtus, chamædrys, cicera, eupatorium, fumaria, gentiana, glycyrrhiza, iuncus odoratus, fœniculum, radices quinque communes, ſcilla, ſemina quatuor calida, ſerpyllum, ſpica nardi, rhaponticum, ſpodium Arabum, ſi diis placet. Refrigerantia: Acetum, cucurbita, cucumer, intybum, lactuca, lichen, nymphæa,

oxyacantha, portulaca, santala, solanum, semina quatuor frigida, rosa, viola.

Quæ lienem iuuant. CAP. XLIIII.

CAlefacientia: Absinthium, acorus, adiantum, agaricum, anisum, aristolochia rotunda, amygdalæ amaræ, asparagus, asplenon, asarum, ammoniacum, betonica, brassica satiua, bdellium, buglossum, capparis, calamintha, cassutha, chamædrys, chamępitys, careum, cyclaminus, daucus, dictamnus, epithymum, filix, fraxini cortex, iris, licium, linum, leucoion, lupinus, lupus salictarius nasturtium, phyllitis, polium, peucedanum, sagapenum, smyrnium, scordium, semina quatuor calida, radices quinque communes, rubia, vitex. Refrigerantia: Acetum, corallia, cotonea, intybum, lactuca, nymphæa, santala, semina quatuor frigida.

Quæ renes roborant. CA. XLV.

CAlefacientia: Abrotonum, agaricum, anagallis, amygdalę amaræ, asparagus, apij radix, betonica, daucus, cicer, cubebę, calamus odoratus, cinamomum, eruca, eryngium, fœniculum, iuncus odoratus, iuniperus, lithospermon, milium solis, nuclei puri, petroselinum, pimpinella, radices quinque communes, ruta, rha poticum, ruscus, saxifraga, smyrnium, spica nardi, seseli, vua passa, vrtica.

vrtica. Refrigerantia: Intybum, lactuca, malua, hordeum, plantago, portulaca, nymphęa, parietaria, semina quatuor frigida maiora, tragacantha.

Quæ vterum iuuant. CAP. XLVI.

CAlefacientia: Abrotonum, agaricum, ammi, artemisia, aristolochia, ambra, balsamum, bdellium, betonica, calamus odoratus, ebulus, fœnumgręcum, iuniperus, Iris, iuglans, linum, lilium, laurus, laserpitium, mentastrum, mentha, melissophyllum, myrrha, moschus, nux moschata, opopanax, peucedanum, piper, pulegium, rubia, ruta, sabina, sagapenum, saluia, spica nardi. Refrigerantia: Acacia, balaustium, galla, geranium, polygonum.

Quæ artus iuuant. CAP. XLVII.

CAlefacientia: Acorus, asarum, ammoniacum, bdellium, castorium, chamæmelum, chamæpitys, costum, chamædrys, euphorbium, hypericum, hermodactylus Pauli, galbanum, myrrha, melilótum, nasturtium, opopanax, origanum, polium, pulegium, ruta, rosmarinus, saluia, stacte, sagapenum, scilla, sinapi, sapa, styrax, stercus caprinum, verbasculum, zingiber. Refrigerantia: Acetum, bolus armenia, intybum, lactuca, myrti baccæ, psyllium, salicis folia, solanum, semperuiuum, vitis folia.

De

De secundis & tertiis simplicium medicamentorum facultatibus.

CAP. XLVIII.

FAcultates medicamentorum simpliciũ quæ ex primis oriuntur, aut eas simplices, vel coniugatas nullius interuẽtu sequuntur, secundæ appellantur, vt adstringendi facultas refrigerationem primò comitatur, quemadmodum etiam repellendi, densandi, & claudendi. Discutiendi verò, abstergendi, tenuandi, rarefaciendi, attrahendi, & putrefaciendi, calefactionem. Tertiæ autem facultates sunt, quæ vlterius procedendo propé particulatim appellãtur, vt menses ciendi aut sistendi facultas, seminis generatrix, aut extinctrix, vrinam mouens, sudorem eliciens, & similes. Hæ magna ex parte primas & secundas sequũtur. Non pigebit verò nos ordine singulorum generũ medicamentorum quæ secundis & tertiis prædita sunt facultatib. catalogos texere, vt Imperitiores ex iis minore negotio formulas compositionũ struere possint, à reprimentib. orsi. Subiiciemus autem singulis mox contrariorum catalogum.

Secundæ facultates quæ?

Tertiæ facultates.

Quæ reprimunt. CAP. XLIX.

REprimẽtia vocamus quæ, Græcis ἀποκρουστικὰ, aliis repellentia, vulgò repercutientia dicuntur. Ea sunt quæ humores occur

currentes,& in aliquam corporis partem irruẽtes retrò,& in altum pellunt,quaiia sunt omnia adstringentia, quæ consistentia sua, Galen.libr.4.de Simpli. medic. facul.cap.6. attestãte,terrena ac crassa sunt,qualitate verò frigida. Cæterùm adstringendi facultas non solùm frigidis sed & calidis quibusdam inest medicamentis, vt liquet ex horum catalogo,qui est eiusmodi. Aloe,alumẽ, amomum,acacia,absinthium,agnus, acetũ, æruginis,agaricum,arsenicum,balaustium, bolus armenia,bursa pastoria,adeps taurinus, vitulinus,& caprinus,brassica bis cocta, chalcanthum, crocus, castanea, cyperus, corallium,chrysocolla, cadmia, carpesium, crystallus, cornus, coronea, cypressus, cortex thuris,equisetum,ebulus,flos æris,glans,galla,granum tinctorum, gentiana, gramen, hypocisthis,hedera,helxine, hieracium maius,hæmatites,intybum,lauri folia, lycium, lysimachium,luteum oui assum, leporis coagulum,lens,lythargyrum, ladanum, melilotum,myrrha, myrtus, mentha, morus, mespilus,milium, myricæ fructus, malum punicum,malicorium,nuclei acinorum,nux moschata,oxalis,oxyacantha, omphacium. oriza,polygonum,palmula,pentaphyllum, pilus leporis, pissasphaltum,plantago, psyllium,portulaca,pyra,persica, plumbũ vstũ,

Adstringẽdi facultas non solùm frigidis, sed calidis inest.

quer

quercus folia, rosa, ruta, rhu obsoniorũ, rhaponticum veterum, rubi folia & germina, salix, semperuiuum, santala, sal, sanguis draconis, succinum, spodiũ, spongiæ, terra lemnia, thus, tragacantha, verbascum, vitex, vitis capreoli, stercus asininum, & xyloaloe.

Quæ ex alto trahunt. CAP. L.

ATtrahentia medicamẽta, Græcis ἑλκτικὰ dicta sunt, Galen. lib. de Simpl. medica. facul. 5. cap. 16. teste, quæ ex alto vehementius trahunt, essentia quidem calida, & tenuium partium. Cæterùm attrahentium medicamentorum materia, alia sponte nata est, vt anagallidis vtriusq;, aristolochiæ, cyclamini, dictamni, galbani, genistæ, oxyacanthæ radicis, propolios, picis, piperis, porri, sagapeni, scoriæ argenti, sandarachæ, sulphuris, liquoris cyrenaci & medici, terebinthinæ, ac thapsiæ. Alia ex putrefactione, seu coalescente putredine generationem sortita est: qualis est fermenti, & psorici. Fimi præterea, si eius generatio ex putrefactione constat, materia omnis attrahẽdi facultate pollet. De iis lib. 5. Simpl. Galenus.

Attrahẽtium materia duplex.

Quæ discutiunt. CAP. LI.

DIscutientia, quæ Græcis διαφορητικὰ dicuntur, attestante lib. 13. Ther. metho. Galen. sunt quæ per insensiles meatus educunt. Ex quorum numero sunt quæ sequuntur:

tur:Abrotonum,althæa,adiantum,anethũ, aristolochia,atriplex asphodeli radix,brassicæ folia,bdellium,butyrum,bryoniæ radix,cappares,chamæmelũ,erui farina,furfur,fœnumgræcum,dauci semen,galbanũ, hordei farina,tritici,lupinorum,lini semen, lacha,ladanum,lilij folia,malua,mentha, mercurialis,melilotum,nigella,nitrum,origanum,pix sicca,piper,resina omnis,ruta, stichas,sesamum,sampsychum,styrax,sulphur,sagapenũ,stercus omne,terebinthina.

Quæ ora vasorum aperiunt.

CAP. LII.

Aperiẽtia ora vasorum.

VEnarum & arteriarum ora aperientia medicamenta,Græcis ἀνασταλτικὰ vocata,calida sunt,acria,mordacia,crassarum partium,& terrena,vt lib. 5. de Simpli. medic.facul.cap. 13. testis est Galen. Eiusmodi sunt,allium,cepa,fel taurinũ cyclaminus.

Quæ vasorum ora obstruunt.

CAP. LIII.

OBstruentia medicamenta,Græcis propriè στυπτικὰ, Galeno loco iam citato autore,dicta,sunt quæ ora vasorũ constringunt & contrahunt,aut quæ sensiles excretiones cohibent. Hinc est quòd alio nomine συνάγοντα, πλάττοντα, καὶ ὀφίγοντα, hoc est, contrahentia,occludentia,& constringentia dicantur. Hæc frigida natura sunt,crassarum

sarum partium,& adstringentia,vt bolus armenia,balaustium,& alia complura suprà capi.49.commemorata.

Quæ rarefaciunt. CAP. LIIII.

RArefacientia, Græcis ἀραιωτικὰ appellata sunt, quæ cutis meatus referant ac dilatant.Horum natura modicè calida, minimum desiccans,& tenuium partium, vt chamæmelum,althæa,& quod ex ipsis præparatur oleum:nec minus quod ex cucumere agresti,oui album,thus, oleum vetus,& cicinum.

Quæ densant. CAP. LV.

DEnsantia, Græcis πυκνωτικὰ dicta,priobribus planè contraria sunt, propterea quòd meatus corporis contrahant. Horum vtique natura frigida, nec terrea, nec aerea, sed aquea, vt est aqua frigida, semperuiuũ, portulaca, tribulus viridis, Lens palustris, psyllium,& vt semel dicam, quæcunque refrigerant,sed non adstringunt.

Quæ obturant. CAP. LVI.

OBturantia nominamus medicamenta quæ Græcis ἐμπλαστικὰ appellantur,ea nimirum, Gale.lib.5. de Simpli. medic. facul.cap.10. teste, quæ illita corporis meatibus tenaciter inhærent. Alio nomine Græcis ἐμφρακτικὰ, Latinis infarcientia, obstructionem facientia nuncupantur. Hæc consisten

ſtentiam nacta ſunt ſiccam, citrà tamen mordicationem, terrenam, ac glutinoſam: cuiuſmodi ſunt, amylum, ceruſſa, calx lota, cadmia, cimolia, alica, pompholyx ęlota, terra Samia.

Quæ meatus repurgant, & obſtructionem tollunt. CAP. LVII.

MEatus repurgantia medicamenta emplaſticis contraria ſunt, Græciſque ἀνακαθαρτικὰ vocantur. Hæc mordacitatis expertia non ſunt; ſed nitroſa & ſubtilia. Alio nomine ἀνοιξητικὰ Græcis, obſtructiones tollentia, & infarctu liberãtia Latinis appellantur, vt erui farina, & lupinorum, amygdalæ amaræ, nitrum, aphronitrum, ſpuma nitri, abrotonum, ſeriphium, vrticæ ſemẽ, ſcilla, iris, ariſtolochia, aſparagus, abſinthium, chamæpitys, caſſutha, capparis cortex, lichen, ſerum lactis, & quæcunque in ſe vincentem amaram qualitatem obtinent. His quoque medicamentis ineſt, vt craſſos lentóſque humores extenuent. In extenuãtium autem numero eſt artemiſia, cinnamomũ, hyſſopus, iris illyrica, iuniperi baccæ, pulegium, ſtichas, & calamintha.

Quæ extergunt. CAP. LVIII.

EXtergentia, Græcis ῥυπτικὰ dicta, ſunt quæ in ſuperficie ſordem à cute, & vlceribus, Gale. vbi ſuprà atteſtante, auferunt ac

tergent. Differunt ab iis quæ meatus repurgant,& obstructiones tollunt, quod illis sint imbecilliora,& viribus inferiora, dulcia,& salsa,cuiusmodi est mel, amygdalæ dulces, mulsa,saccharum,hordeum,cicer, radix iridis,faba,sal,terebinthina,lupinorum & erui farina.

Quæ emolliunt. CAP. LIX.

EMollientia, Græcis μαλακτικὰ vocata, sunt quæ id quod concretum est fundũt, Gal.lib.5.de Simpl.med.facul.cap.6. autore, & sensim per halitũ discutiunt, nec admodũ calida,nec valde etiã sicca existunt. Eius generis sunt ammoniacũ, adipes omnes, atriplex,bdellium, butyrũ, altheæ radix,adeps caprinus & taurinus, ceræ, colophonia, fœnũgræcum,crocus,galbanum, ladanũ, linũ, lilium,lithargyrum,malua,nigella, opopanax,œsipus,pix,resinæ omnes, medulla ceruina,& vitulina,styrax,viscum.

Quæ indurant. CAP. LX.

INdurantia medicamenta, Græcis σκληρυντικὰ nominata, Galeno lib.5. de Simplici.medicamen.facul.cap.9. teste, viribus sunt frigida & humida, veluti, portulaca, psyllium,lenticula palustris,sempervivum, & solanum. Siquidem concretione, non vacuatione,propriè loquendo, durum aliquid efficitur.

Quæ ſuppurant. CAP. LXI.

SVppurantia ſiue pus mouentia medicaméta Græcis ἐπυϊστικὰ dicta, ſunt quæ humorem tumores præter naturam excitantem, & carnem contuſam, in pus vertunt. Hæc cognatum ac ſimillimum corpori, cui admouentur, & ipſa immutanti, calorẽ obtinent. Sunt etiam mediocriter humida, ita nimirum, vt nec augeant, nec minuant naturalem eius partis cui admota ſunt humiditatem, vt lib. 5. de Simpl. medi. facul. cap. 5. teſtatur Galenus, quod ſaltem manifeſtum ſit, & ſentiri queat, ſed aliquid excrementi in vacuis ſpaciis contẽti diſcutiant. Talia ſunt, althæa, aqua temperata, adeps porcinus, vitulinus, butyrum, crocus, cera, fœnumgræcum, farina lolij, bryoniæ radix, capita liliorum alborum, hordei farina, tritici farina, ladanum, lini ſemen, maſtiche, œſipus, pix, thus, reſina, ficus, ſtyrax, ſticas, & ſinyrnium.

Quæ cruſtas efficiunt, & adurunt.

CAP. LXII.

MEdicamenta quæ admota corpori cruſtas efficiunt, Græcis ἰσχαρωτικὰ nuncupantur, & καυστικὰ, id eſt, adurentia. Hæc in quarto ordine ſunt calida, & conſiſtentia craſſa, igníſque inſtar, & cauterij ritu corporis colliquant, cruſtáſque excitant. Qualia ſunt, allium, æs vſtum, auripigmẽtum, can-

charis,cinis,præsertim ficulna,calx viua,chalcanthum,chrysocolla,pyrethrum,sinapi.

Quæ putrefaciunt. CAP. LXIII.

PVtrefacientia medicamenta Græcis σηπτικὰ vocata,sunt quæ carnem, mollem maximè ac teneram,tum liquare,tum colliquare possunt,idque absque dolore, vt sunt arsenicum, chrysocolla, dryopteris, pityocampe,aconitum,& sandaracha. Ex iis sunt quæ propriè putrefacientia nominãtur,quę scilicet cum fœtore corrumpunt. Inter putrefacientia recensentur,quæ Græcis καθαιρετικὰ,Latinis detractoria,aut carnem imminuentia,quòd nimirum extimam superficiẽ detrahant,& carnium excrescentiam imminuant & absumant,vocantur. Imbecilliora enim sunt quàm quod in altum subire valeant.Cuiusmodi sunt asiæ petræ flos, æris squama,æs vstum non lotum.

Putrefaciẽtia propriè dicta.

Quæ cicatricem inducunt,& glutinant,carnémque generant.

CAP. LXIIII.

CIcatricem inducentia,Græcis ἐπουλωτικὰ nominata,Gale. lib.5. de Simpl. medica.facul.cap.15.autore,sunt propriè loquendo,quæ cutẽ contrahunt,constringunt, constipant,densant,præterea siccant, & calli instar indurant. Differunt ab iis quæ Græcis κολλητικὰ,Latinis glutinantia dicũtur, quòd

hæc

hæc minus quàm illa ſiccent. Nam in glutinandis vlceribus ſiccãdum ſolùm quod præter naturam confluit, quo nimirum laborans particula ſuperuacuis vacet. In cicatrice autem ducenda, non modò quod confluit, verumetiam humor qui in ipſa carne continetur, eſt conſumendus. Carnem verò generantia, quæ Græcis σαρκωτικὰ, dicuntur, iis omnibus minus ſiccant, quemadmodum copioſius lib. 3. Ther. method. cap. 4. & 5. Galen. docet. Cæterùm glutinant & cicatricem inducunt quæ ſequuntur, aloe, alumen, amylum, ariſtolochia, althæa, anagallis, bolus armenius, balauſtium, centaurium, chamædrys, chamæpitys, cadmia, corallium, dracontium, equiſetum, eupatorium, ebulus, æs vſtum, gummi acaciæ, gentiana, glans, gypſum, iris illyrica, iſatis, lolium, lyciũ, myrtus, myrrha, lithargyrum, palmulæ, plantago, pentaphyllum, pumex, plumbum elotum, perfoliata, papyrus vſta, ſymphytum maius, ſanguis draconis, ſarcocolla, ſpongia, terra lemnia, thus, tormẽtilla, teſta oui, verbenaca.

Quæ vrinas mouent. CAP. LXV.

VRinam mouentia, Græcis διυρητικὰ vocata, ex acrium ſunt genere, vt lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 12. teſtis eſt Galenus, ac proinde calida & ſicca: præterea

quod in sanguine aqueum tenuéque ac serosum est, segregant. Cuius sanè generis sunt apij semen, ammi, asarum, acorum, dauci semen, fœniculi, betonica, radix asparagi, polium, meum, seseli, phu, smyrnium, & omnia ferè quæ menses cient.

Quæ menses cient. CAP. LXVI.

MEnses cientia medicamenta ab iis quę vrinam mouent, differunt, quòd minus siccant Ea sunt eiusmodi, Asarum, amomum, aristolochia, abrotonum, acorum, adiantum absinthiũ, artemisia, anisum, asphodeli radix, ammi, brassica satiua, bryoniæ radix, betonica, cyperi radix, casia, cinnamomum, costum, cicer, calamus odoratus, castorium, capparis, centaurium maius & minus, chamæmelum, calamintha, chamędrys, cassutha, cyclaminus, dictamnus, daucus, gingidium, fœniculum, eryngium, elleborus vterque galbanum, helenium, hypericum, heliochrysus, iuncus odoratus, iris, lilij radix, leucoion, laserpitium, maiorana, marrubium, myrrha, melissophyllum, nasturtium, nigella, opopanax, origanum, ocimum, pulegium, piper, polium, petroselinum, pæonia, ruscus, ruta, radix rubiæ, rosmarinus, smyrnium, saluia, sabina, sagapenum, seseli, serpyllum, scordium, styrax, thlaspi, trifolium, staphylinus, vrtica, vitex, phu, thymus.

Quæ

Quæ menſes ſiſtunt. CAP. LXVII.

SIſtunt menſes omnia quibus adſtrictoria ineſt facultas, præſertim acacia, anthera, balauſtium, burſa paſtoria, coagulum leporis, fragaria, hypociſthis, cornu ceruinũ hyoſcyamus, lycium, lapis hæmatites, limoniũ, lyſimachia, myrtus, nymphæa lutea, pæoniæ ſemen, calyces glandium, rubus, oxyacãtha, ſemperuiuum, ſymphytum, ſolanum, thus, vua paſſa cum nucleis.

Quæ lac & ſemen generant. CAP. LXVIII.

LAc generãt quæ mediocriter calefaciũt, Galeno lib. 5. de Simpl. medic. facul. cap. 20. teſte, & exiccant. Quę verò plus quàm expediat calefaciunt, quæque immodicè deſiccant aut refrigerant, partim qualitatem ſanguinis vitiantia, partim ipſum minorem ac pauciorem reddẽtia, lac prouenire prohibent. Lac autem gignũt, partim alimẽta, partim medicamenta. Alimenta quæ boni ſunt ſucci, & mediocriter calida & humida. Medicamenta, quæ pituitoſos ſuccos excalefacientia in ſanguinem conuertunt. In lactis itaq; procreatione ſanguis contemplandus venit. Si enim is paucus eſt, vniuerſam victus rationem excalefacientem & humectantem eſſe

opotet. Sin deterior, siquidem bilioſus fuerit, primum purgationem deſiderat, mox victum iam dictum. Si verò pituitoſior, medicamenta requirit excalefaciẽtia aut primo, aut ſecundo ordine, non tamen deſiccantia. Interea potiora ſunt, quæ non tantùm ſunt medicamenta, ſed & nutrimenta, veluti erùca, fœniculum & anethum, virentia adhuc. Huius generis eſt ſmyrnium, apium, ſium, & polium. Cæterùm ſemen generant cibi qui bene nutriunt, & flatuoſi ſunt, totíſque ſubſtantiis familiares medicamenta verò flatuoſa, & calida, vt bulbi, cicer, fabæ, polypodes, conus, ſcincus, ſatyrion, lini ſemẽ, & eruca. Extinguunt contrà, deſiccantia, refrigerantia, & quæ totis ſubſtantiis ſunt contraria, vt ruta, agnus, nymphæa.

Quæ leniunt dolorem. CAP. LXIX.

DOlorem lenientia & mitigantia, Græcis, ἀνώδυνα, καὶ παρηγορικὰ καὶ πραϋντικὰ appellata, ſunt quæ primo ordine caléfaciunt, ac tenuium partium exiſtunt, vt anethinum oleum, chamæmelinum, chamæmelum, fœnumgræcum, linum, panis calidus, adeps anſerinus, gallinaceus, ſuillus, vitellus oui. De quibus plura libro tertio, capit. 4. dicemus, vt non ſit opus de illis hoc loco copioſius tractare.

Quæ

Quæ ſtupefaciunt. CAP. LXX.

MEdicamenta Græcis ναρκωτικά, id eſt, ſoporifera, & ναρωτικά, hoc eſt, ſtupefacientia, dicta, ſunt quæ corpus noſtrum refrigerant, & ſenſum eouſque obſtupefaciunt, vt ſi paulo liberalius ebibant, mortem afferant, vt opium, cicuta, mandragora, papauer, ſolanũ, hyoſcyamus, & id genus alia de quibus loco paulo antè indicato fuſius agemus.

Quæ venenis reſiſtunt. CAP. LXXI.

QVæ venenis aduerſantur & reſiſtunt, Græcis ἀλεξιτήρια καὶ ἀλεξιφάρμακα nuncupantur. Sunt tamen qui priuatim ea quæ venenatarum beſtiarum ictus aut venena ſanant, ἀλεξιτήρια nominent: ea verò quæ deleteriis medentur, ἀλεξιφάρμακα, Horum quidem medicamentorum duplex eſt natura, vt libro quinto, Simpl. medic. cap. 17. Galen. teſtatur. Siquidem quædam alterant, quædam verò vacuant ex laborante corpore, ſeu venenum corrumpens, ſeu deleterium medicamentum. Alterant autem vel vna qualitate, aut duarum coniugatione, aut denique tota ſubſtantia. Vacuant verò totius ſubſtantiæ ſimilitudine, & caliditate ſubtilium partiũ, vt latius loco iam monſtrato Galenus docet. Venenis autem reſiſtunt, quæ ſequuntur: Abrotonum, aniſum, ariſtolochia longa, abſinth

sinthium, allium, adiantum, ammi, apium, bdellium, butyrum, brassicæ succus, bolus armenius, bryoniæ radix, cepa, cyperi radix, betonica, castorium, cardamomum, citrij mali semen, chamædrys, cyclaminus, casia, costus, calamintha, erysimum, fœniculum, gentiana, galbanum, iuniperus, libysticum, marrubium, iuglans, origanum, pulegium, polium, laserpitium, piper, ruta, rapi satiui semen, terra lemnia.

Quæ ambustis medentur. CAP. LXXII.

ADeps suillus, althæa, acacia, asphodelus, atramentum sutorium, adiantum, alumen scissile, beta, corium vstum, bulbi hyacinthi, & liliorum alborum, cynoglossum, cimolia terra, ebulus, gallium, gummi arabicum, hedera, hypericũ, helxine, lactuca syluestris, malua, morus, ouum, plantago, semperuiuũ, sesamum, stercus ouillum, columbinum, sambuci folia, thus, verbascum. De quibus plura apud Paulum lib. 4. cap. 11.

Quæ strumas discutiunt. CAP. LXXIII.

ADiantum, aparine, althæa, capparis radix, coriandrum, cortex fabarum, iris, hordei farina, lens, lupinum, lolium, lapathum, mesissophyllum, laserpitium, lithospermon, galiopsis nasturtium, plantaginis radix, pix liquida, piper, pentaphyllum, scordium.

dium. De quibus copiosius in lib. 5. medendi rationis nostræ cap. 10. diximus.

Quæ purgant. CAP. LXXIIII.

MEdicamenta quæ Græcis καθαρτικὰ Latinis purgatoria vocantur, bifariam accipiuntur. Vno modo communiter ac generatim sic appellantur medicamenta, quæ quouis modo corporis excrementa expurgant. Qua quidem ratione omnia medicamenta, quæ à quibuscunque corporis partibus vacuant purgantia dicuntur, nempe ἐῤῥινα, βηχικὰ, ἀποφλεγματισμοὶ οὐρητικὰ Græcis dicta, id est, quæ per nares vacuant, tusses mouent, à capite vacuant pituitam, & vrinã elicientia. Altero modo per excellentiam, pro iis solum, quæ vel vomitu, vel alia deiectione expurgant. Quæcunque verò hac lege purgant, ea trahendi vim obtinent, alia vnum quempiam humorem, alia duos, aut etiam plures. Trahunt autem humores, Gal. lib. 3. de Simp. med. facult. cap. 24. aliísque locis multis teste, totius substantiæ essentiæve similitudine, amicitiáve seu qualitatum quæ in substantiis sunt familiaritate. Nihil enim refert, vtro loquendi modo vtaris, quemadmodum metipse Galen. lib. quinto, iam citati operis capite decimosexto testatur, vbi ita scriptum reliquit. Qualitatis familiaritate attrahere nihil aliud est, quàm totius essentiæ

Purgatoria medicamenta duplicia.

Purgantia medicamenta trahunt humores sibi familiares totius substantiæ similitudine.

tiæ similitudine trahere. Nam qualitatum familiaritatem, amicitiam, consensúmve non vocat Galenus, nisi proprietatem illam quæ in natura seu vniuersa substantia consistit. Hæc quia obscuritate naturæ ita inuoluta est, vt neque euidenter percipi, neque verbis dici possit, occulta rerum proprietas, & Græcis non rarò ἰδιότης ἄῤῥητος, id est, proprietas quæ afferri non potest, nominatur. Harum itaque occultarum qualitatum causa quum nec in primis, nec in secundis qualitatibus monstrari possit, rectissimè in totam rei essentiam substantiámve transfertur, & ob id similitudo totius substantiæ dicitur. Hanc totius substantiæ proprietatem siue similitudinem, non solùm medici, sed & philosophi statuere coguntur, dum eò vergere cogunt vt affectæ rei cuiuspiam ratio nequeat vel acutissimi hominis ingenio explicari, lucémque recipere, neque quoquo modo primorum elementorum naturis attribui. Per philosophos autem non omnes qui hoc nomine superbire voluerunt intelligimus, sed veteres illos tantum philosophiæ proceres, qui non omnium quæ fiunt, sed quorundam duntaxat rationes ab elementis petierunt neque causas eas attigerunt, quas generali nomine occultas rerum proprietates appellãt. Hinc est quòd Aristoteles quoq; naturalem

Philosophi etiam ad totius substãtiæ proprietatem siue similitudinem confugere coguntur.

phil

philoſophiam inſtituens, quæ ex primis rerum naturis atque ex rebus ſenſu perceptis demonſtrationes affert, dum fortè in abſtruſas & inexplicabiles huiuſmodi quæſtiones incidit, earum ſolutione certáque definitione ſe abſtinens, inquit omnes eſſe ſupra captum humanę mentis. Vt valde ineptos eſſe, & philoſophi nomine indignos oporteat, qui omnium rerum naturales rationes ac cauſas afferri poſſe exiſtimant. Vt præclarè dixerit Theophraſtus, eos qui de omnibus rationem quæritant, ſimul cum ratione ſcientiam tollere: imò verius eos rationem petere eorum quorum neque eſt, neque fuit. Meritò igitur illis euenit vt dum omnium actionum cauſas producere conantur, non leuibus ſe ambiguitatibus implicẽt, & alter ab altero, quo ſapientior & acutior videatur, diſſentiat. Quapropter rectiſsimè Galenus philoſophiam naturalem quæ ſe intra ſuos limites non continet, contemnit, & ab huius ſtudio medicos dehortatur, quòd ſcilicet innumerabiles tum ambiguitates, tum errores, qui illam ſectantur, coniiciat. Quum itaque actionis purgantium medicamentorum cauſa ab elementis, ac primis ſecundísque qualitatibus peti non poſsit, optima ratione hanc à tota ſubſtantia, ſeu occulta eorundem proprietate qualitatéve proficiſci ſtatuit. Verum

Lib. 1. Metaph. ca. 5.

Lib. 2. Simpli. cap. 5. Quam philoſophiam contemnit Galenus.

hic

Aduersariorum Galeni confutatio.

hic non desunt qui hoc Galeni placitum miris modis exagitant, & tanquam à veritate abhorrens explodunt. Nam habet hoc seculum homines quorum hoc vnicum est studium, vt quæ à veteribus etiam optimè dicta sunt, conuellant, sugillent, & miserè lacerent, adeóque non secus vitent quæ quis antea dixit, quàm Aspides vel Basiliscos. Ea plane res transuersos agit quàmplurimos hodie scriptores, affértque in disciplinas memorabiles errores, & pernicioſos, dum mauult quisque autor esse suæ sententiæ, quàm assertor aut enarrator alienæ. Cæci non vident quanta sit laus, & paruisse bene monenti, & rectè docenti assensisse: aut certè longè malunt, se scientes prudentésque falsum pro vero affirmare, quàm alienæ opinioni acquiescere. Hoc itaque nouitatis pruritu labo

Puteani libellus aduersus Galeni de purgantib. medicamentis sententiam.

rans Gulielmus Puteanus, nuper libellum edidit, in quo magno studio Galeni sententiam, medicamenta purgantia à substantiarum similitudine succos trahere, asserentis explodere nititur. Nam hanc suam occultam proprietatem philosophis & medicis, si Diis placet, inauditam esse ait: quod tamẽ falsum esse, ex iis quæ paulo antè diximus, abundè constat. Proinde medicamenta purgantia nõ à totius substantiæ proprietate siue similitudine succos trahere, sed à forma sua substantiali

tiali efficiente, vt à primo trahente & præcipuo, atque à temperamẽto natiuo, tanquam secundo, siue instrumentario mouente, contendit. Quod dum facit, non aliud conatur, vt fuit hoc hominum genus perpetuò superbum, quàm vt medicos cogat philosophico more, à quo tamen frequenter, & nequaquã temerè abhorrẽt, loqui. Quasi verò si etiam ad formam medicamentorum actiones, referamus, res sit intellectu facilior, quàm si similitudini totius substantiæ illam feramus acceptam: quum palàm sit longè esse hanc recentium philosophorum loquendi rationem quàm medicorum obscuriorem: siquidem inter hos magna hodie est contentio, quid forma sit substantialis. Etsi enim in eo consentiant, quòd forma sit quæ toti essentiam largiatur, tamen quid tandem ea sit, inter illos non satis conuenit, aliis hanc cœlitus demitri & diuinam esse, aliis de potentia materiæ educi, aliis quatuor elementorum mixturam, & temperaturam, nõnullis ignẽ, quibusdam spiritum feruidum esse dicentibus, & tamen interim nihil non ad formam referre studeant. Quod fortè ferendum esset, si in cæteris omnibus etiam illi inter se conuenirent, & non circa singula inter se pugnarent, atque dissentirent, perpetuámque hanc per secula litem alerent, & quod Firmianus

Superbia cõmune philosophorum vitium.

ait,

ait, vnaquæque secta, quas sanè multas habent, omnes alias euerteret, & se suáque confirmaret, nec vlla alteri sapere concederet, ne desipere se fateatur. Quid multa? philosophorum ratio nihil constans persuadere potest, sed semper in lubricis opinionibus vacillat, nec intellectus ad omnia incertus habet quod teneat. Quúmque de singulis philosophi disputãt & opinãtur, de nullis certi sunt. Hinc tot, & quidem inter se ex diametro pugnantes de principiis rerum naturaliũ, mundi pluralitate & duratione, aliísque rebus compluribus opiniones ac dissensiones, quas Diuus Augustinus li. 18. de Ciuitate Dei cap. 41. percenset, natæ sunt. Quæ non ideo à me commemorantur, vt in vniuersum philosophorum doctrinam damnem: sed vt moneã, ne hanc ita cum medicina miſceamus, vt ad illorum præscriptum nobis perpetuò loquendum sit: quum constet, inter illos dogmatum nullum esse consensum: & vt studio si intelligant, furore quodam nouitatis correptos esse hodie plerosq;, qui dogmata medicorum iam omnium, tum Græcorum tum Arabum, cõsensu recepta, fucatis philosophorum rationibus suspecta reddere conantur. Hi sanè sunt qui nulli subscribere in animũ induxerunt, ignominiam existimantes si nõ aliis doctiores reputarẽtur. Alios qui veterũ

scripta

scripta interpretari studeant, furti accusant: nec vllum laudem aliquam mereri putant, qui non alicuius noui dogmatis autor esse velit. Homines mehercle quauis venenata fera nocentiores, quòd non solùm plurimos seducant, sed & vt multi in dubitationem rapiantur, efficiant. Quo nomine fit vt ad veritatis cognitionem peruenire nunquam possint. Et nisi Deus optimus maximus excitauerit viros aliquot pios, & veritatis doctrinę amantes, qui se illorum conatibus opponant, & illorum nugas explodant, propediem medicinę eueniet, quod superiorib. annis philosophiæ accidisse compertum habemus. Hanc enim ita sophistarum deliramentis obscuratam fuisse cõstat, vt ne vestigium veteris & veræ philosophiæ relictum fuerit. Quapropter & illud Pauli mihi vsurpare libet: *βλέπετε μήτις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης.* Ex horum quidem numero, vt diximus, est Puteanus, qui vt noui dogmatis autor esset, & cornicum, quod dicitur, oculos configeret, ad formam substantialem potius quàm substantiæ similitudinem purgantium medicamentorum actionem referre voluit. Et tamen interim fatetur substantialem formam meritò nos substantiam totam vocare posse, quia sine ea materia prima constare & cohærere Coloss. 2.

non posit. Quare inquit, si per totam substantiam formam substantialem intelligat Galenus, cum eo sane fatemur attractionem humorum à tota substantia fieri. Si ignoras Putide, Puteane dicere volui, quid per totam substantiam Galenus intelligat, cur illius dogma, quod tibi non satis cognitum fuit, tanto fastu fugillare ausus es? An non ille multis in locis ingenuè fatetur se ignorare quæ sit formæ essentia? Quomodo enim ille se cognoscere eam impudenter iactaret, quam philosophis nondum satis perspectam esse intelligebat? Quum itaque Galenus, & alij qui hunc secuti sunt, formarum naturam & essentiam ignorarent, adeóque quid illæ aut agere aut pati valerent, non satis intelligerent, maluerunt hoc genus actionum in occulta proprietate, vel tota rei agentis substantia, quàm forma substantiali, & meritò quidem, ponere. Nam quum hæc actio nec temperamentorum duntaxat, nec materiarum sit, sed horum certè omnium, rectissimè toti substantiæ hanc tribuerunt, quam philosophi formam substantialem, alij proprietatem, virtutem, seu qualitatem occultam quæ rationem formæ sequitur, appellare maluerunt. Nominet verò vnusquisque vt velit, Galen. certè similitudinem substantiæ, vel qualitatis familiaritatem vocat.

Quap

Quapropter non magnopere resistendum esset Puteano, quòd purgantium medicamentorum actionis causam, formæ substantiali acceptam ferret. Quòd verò subiicit in eodem libello, causam hanc à qualitatib. elementariis primis, vel secundis depẽdere, hoc est, vt metipse interpretatur, ab immodico calore, & acrimonia iunctis cum nidore quodam naturæ ingrato, id ferendum nullo modo erit, maximè quum eam etiam fuisse Gal. sententiam dicat, & quasi ille quoq; purgantia omnia esse calida, & acria, suóq; calore & acrimonia trahere scribat. Nam quam falsa & à Galen. mente adeóq; veritate ipsa abhorrens hæc sit Puteani sententia, paucis iam ostendemus. Si calor & acrimonia tractionis humorum à purgãtibus medicamentis causa erit, certè vt omnia calida & acria intra corpus sumpta idem efficere posse fateamur necesse est. Sed falsum idipsum esse, experientia quotidiana conuincit, Siquidem plurima sunt vehementer calida & acria medicamenta, quę tamen trahendo ad se humores non purgant: vt est, piper, nasturtium, sinapi, zingiber, pyretrum, & id genus alia. Præterea concedendum esset, medicamenta purgantia nullos certos, sed quosuis sibi obuios trahere humores. Nam calor quicquid sibi occurrit, & vt trahatur magis idoneum

Purgantium medicamẽtorum actio non à primis vel secũdis qualitatibus dependet.

est, ad se allicit. Purgans autem medicamentum quum in corpus assumptum fuerit, vt
Aphor. 31. libr. 1. de humana natura testatur Hippocrates, primum eum humorem, ὁ ἀναυτέω κατὰ φύσιν μάλιστα ἢ, id est, qui maximé sibi secundum naturam & cognatus est, deinde reliquos quoq; trahit & purgat. Sic certè medicamentum pituitam purgans, primum pituitam trahit longius etiam distantem, dimissa ac præterita interim flaua bile. Denique si calor tractionis medicamentorũ causa esset, concedendum foret id magis cæteris trahere & purgare, quod calidius esset: id quod tamen manifestissimè falsum esse constat. Quippe Colocynthis & Elaterium validissimè trahunt & purgant, quum tamen minus quàm Sinapi aut Nasturtium sint calida. Non etiam vrget Puteani argumẽtum, quo colligere nititur calorem causam esse tractionis medicamentorum; propterea ꝙ omnia medicamenta purgantia sint calida. Est enim hic fallacia consequentis, vt Dialectici appellant. Perinde enim est, ac si ita quis colligeret, Omnes homines sensu tactus sunt præditi, Asini sensu tactus donati sunt, igitur asini sunt homines. Quum itaq; hoc modo Puteanus colligit, omnia trahentia sunt calida, medicamenta purgantia omnia sunt calida, igitur medicamenta purgan

tia

tia trahunt: consequentiá negamus, propterea ꝙ hac ratione in secunda figura ex puris, vt loquuntur dialectici, affirmatiuis nihil sequatur. Cæterùm non negamus tamen calorem ad attractionem aliquid conferre, non tamen vt primum efficiens, sed vt adiuuans tantum, & validiorem tractionem reddens. Siquidem caloris perpetuò proprium est vt attrahat, sed non hoc magis quam illud: totius autem substantiæ, seu occultæ proprietatis, aut virtutis formæ, vt attrahat hoc magis, quam illud. Proinde vniuersalis, vt ita dicam tractio à calore, particularis huius vel illius humoris, à tota substantia, vel à formæ virtute perficitur: formæ autem virtutem nõ appellemus nisi illam occultã seu indicibilem proprietatem quæ totam essentiam, vel vt philosophi loquuntur, formæ essentiam sequitur. Nam & Themistius insitam rei proprietatẽ esse definit quippiam, quod rei substantia ex se profert, & tanquam de suo sinu promit, atq; ab illa dimanat. Quapropter vt tandem dicẽdi finem faciamus, medicamenta purgãtia medio quasi ordine inter alimenta & deleteria dicta consederunt, ꝙ neq; vt alimenta in nostram substantiam cõuertantur, neq; hanc prorsus corrumpant. Extremo rum igitur naturam participãt, ꝙ partim nõ bis similia, partim dissimilia sint. Atq; dum

Purgantium actio vt perficitur.

nec vinci omnino, neq; vincere posſint, inimica disſimilitudine velut per seditionem exiguntur & exterminantur, secum interim similitudinis necessitudine eum humorem abducentia cum quo illi maior est affinitas, amicitia, seu familiaritas. Quæcunq; autem ab iis in alimentorum extremum latúsve propius accesſerũt, qualia sunt quæ benigna vocantur, ea si suo purgandi fine quauis occasione frustentur, in humorem ad quem educendum apta erant, conuertuntur, cedúntque nonnunquam in alimentum corpori. Quæ verò à medio in latus deteriorum magis declinant, quod genus sunt vehementiora, si quando purgandi finem non assequuntur, corpori grauiter incommodant, quemadmodum fusius lib. 3. de Simpl. medic. facult. cap. 24. & 26. Galen. docet. Cæterum quum in medicamentorum simplicium numero, quæ per excellentiam purgantia nominantur, quædam, vt iam diximus, benigna sint, ac blandè, quietè, suauiter, ac sine molestia humores noxios non quidem totius corporis, sed quarundam duntaxat partium vacuent, aluúmque subducant, atque ob id barbaris ac recẽtioribus benedicta vocentur: quędam verò vehementia, & non citra molestiam & laboriosè humores totius corporis noxios purgantia, ideóque maligna nominentur, de

omnib

omnibus particulatim differemus, à leuioribus ac benignis orsi.

De casia nigra. CAP. LXXV.

CAsia nigra recentioribus Græcis, Arabibus fistularis fistúlæve appellata, magna & procera est arbor in India & Aegypto nascens, folio Iuglandis ordine vt in Fraxino dispositio fructu siliquáve oblonga, tereti, vtrinq; fastigiata, intus fistulosa, concretum intus humorem continens nigrum, gustu prædulci, sed planè medicato, non vna coalescentem serie continuitatéve, sed ex interuallis, ligneis tenuibúsque membranis interuenientibus septum, seminalibus ossibus specie & figura non dissimilibus, quę siliqua priuatim dicta profert. Hæc veteribus Græcis planè incognita, recentioribus autem, Actuario præsertim, notissima fuit. Deligenda ponderosa, collucens, perplena: quam si concusseris, inclusa intus grana non obstrepunt. Refrigerare Græci recentiores eam calores iecoris, Intemperatos, calidámq; & humectam primo ordine perhibent. Flauam bilem, sed magis retorridam: & quæ iam ferè in atram degenerat bilem, suauiter & citra molestiam hæc ipsa expurgat. Quinetiam pituitam mediocriter educit. Datur iis audenter ac intrepidè, qui ob teneram ætatem, aut aliam quamuis causam deiicientia

Forma.

Delectus.

Temperamentum.

Facultas.

aluum medicamenta respuunt. Præbetur pueris, & fœminis vterum ferentibus commoditate & necessitate quadam vrgente, quibus validius aliud medicamentum sume re denegatum est. Item iis quibus exuperans febris reliquorum medicamentorum vsus aspernatur. Casia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta vix mouet aluum. *Pondus.* Datur itaque à semuncia ad sescunciam, id est, vnciam vnam & semis.

De Manna. CAP. LXXVI.

MAnna Mauritanis, Arabibus, & Græcis recentioribus dicta, proxima est natura, quare meritò secundum sibi à Casia locum arrogat. *Lib. 3. Aliment.* *Mel aeriũ.* Hanc Galenus Mel aerium & roscidum vocat. Siquidem tanquam ros è cœlo cadit, vbi halitus è terra & aquis prodeuntes, solis calore sublati, ac deinde exactè extenuati, ac cocti, a frigore noctis in vnum coguntur & densantur, atque in mellitos grumos coit, herbarum & arborum foliis inhærens. *Ros Syriacus.* Sunt quibus ros Syriacus & Libani appellatur. Vergiliarum autem exortu, vel Sirio splendente, sublucanis temporibus venit, siue sit cœli sudor, siue purgantis se aeris succus, siue aquæ, siue naturæ liquor. *Delectus.* Optima censetur quæ recens est, splendens & candicans, gustu melleam præ se ferens dulcedinem nullis, furculis aut folliolis implicata.

plicata. Cæterùm huic recentiores Græci eandem quam Casiæ nigræ vim tribuunt, Nam bilem quoq; flauam simplici ratione pellit. Datur iisdem quibus Casia nigra, Maiori pondere quã Casia sumitur. Datur enim ab vncia vna ad vncias tres. Mesue tam ẽ intra sescunciam cõsistit. Leuem certè, aut ferè nullam soluendi aluúmq; subducendi vim habet. Quod iis compertum est qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referunt indigenas eius montis quum abundè eo satientur, nihil tamen lædi, aut aluum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed eo tanquam obsonio nutriri. Quapropter quum melli quodam modo similem facultatem habere constet, facile ea carere liceret, modò peregrinorum admiratione non ita ducerẽtur, neque stulti, contemptis nostratibus è longinquis regionibus allatis vti potius, quàm iis quæ nostris in hortis prouenium mallemus. Sed stultitiæ nostræ, temere sumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas.

De Oxyphœnice. CAP. LXXVII.

Ὀξυφοινιξ Actuario, Nicolao, & aliis recentiorib. Græcis (nam è veteribus nemo quicquam de eo memoriæ prodidit) ab acido sapore dictus, sylueſtris palmę fructus est. Hæc autem arbor est fronde saligna virens, pomo pruni figura, osse duro, nucleo

intus exili, carne foris copiosa, colore è nigro in luteum langueſcente. Officinæ medicorum à barbaris edoctæ Thamar Iudum, id eſt, palmulam Indicam, nominant. Plurimus enim apud Indos naſcitur, qui palmulam ſua lingua Thamar vocare conſueuerunt. Probatur recẽs, acido ſapore, ſubniger, lucidus, tener, non exuctus vetuſtate. Algentis naturæ eſt, & vt Actuarius ſcriptum reliquit, in ſecundo ordine refrigerat, & humectat. Contra flauam bilẽ pollet. Nihil enim huius impetus æquè domat, præter Rheon Indicum. Arquatis auxiliatur, ſitim reſtinguit, dolorib, capitis remedio eſt, noxios humores qui in ventriculo coierunt deiicit, appetentiam inuitat, cibi faſtidium abigit, nauſeas & vomitus ſedat. Inſaniam ac furorem mulcet. Tertianis febrib. cum Rheo & Caſia nigra, prorſus liberat. Ardentibus quoq; medetur. Noxas omnes à calore natas mitigat, deſtillationésque, quas bilis feruor excitauit, inhibet. Dandi pondus Actuario & aliis poſterioribus Græcis eſt vncia vna. Meſue eo quòd leuiter purgat ab vnciis duabus ad quinque propinari poſſe cenſet.

De myrobalanis. CAP. LXXVIII.

MYrobalani, veteribus Græcis & Latinis indicti, Actua. reſte, fructus ſunt nobiles, mediocriter aluum cientes, qui ex Aegypto

pto Syriáque deportantur, callo corporis compactili, osse intus lignoso. Hos sanè in quinque genera discernunt, quæ non modò effectu differre obseruarunt, sed & alia aliis gigni arboribus. Quidam etiam flaui seu lutei, eo quòd herbaceo colore flaueſcãt, vocantur, oblongi, spissi, ponderosi, exili nucleo, cute crassa. Seplasiæ hodie Citrinos appellant. Alij sunt, quos à colore cęruleo & in nigrum vergente nigros nominant, solidi, sine nucleis, oliuæ forma. Officinæ Indos vocant. Nonnulli Cepuli vocantur, subnigri siue ex fusco rubescentes, quo maiores, eo meliores, carnosi, ob id etiam graues, vt aqua mergantur, pingues, semidigitales, Chebulos Seplasiæ nominant. Quarti generis Myrobalani Empelitici dicuntur, lapillorum pene figura cute ossib. hærente, colore in cinereum languente. Hi tamen nõ integri, sed in fragmenta dissoluti ac fracti ad nos perferuntur. Officinę Emblichos nũcupant. Quinti generis Beletzici appellantur, eadem quasi forma qua Empelitici, maiores tamen, & instar pyramidis rotundi. Seplasiæ Bellericos nominant. Temperamento sunt in primò recessu frigidi, in altero verò sicci, ex Arabum, Mesues præsertim, traditione. Generatim cor, stomachum, ventriculum, iecur, & intestina sua adstrictione roborãt & firmant,

firmant, sed vsti multò magis & eloti. Qua de causa ignem & aquam experti, magnam purgantis facultatis iacturam faciunt quòd tenuioribus & siccioribus constent particulis. Horum etiam vsus ætatem conseruat integram, cutis colorem commendant, halitus præstant suauitatem, mentem exhilarãt: & tristitiam abigunt. Purgant ventriculum quisque pro sua quæ illi insita est proprietate. In quibus itaque decũbens fluxio partem aliquam malè habet, aut intestina exulcerat, hos vstos & elatos adhibemus, & mediocriter aluum subducunt. Priuatim verò tria prima eorũdem genera capitis superuacuũ humorem educunt, sed flaui, bilem flauam,

Flauorum nigri atram, cepuli pituitã detrahunt. Flaui præterea corporis æstus refrigerant, accen-

Nigrorũ. sámque bilem deiiciũt. Nigri tristitiam discutiunt, quartanas & tremulos sanãt, lepras purgant, & corporis bonum restituunt co-

Cepulorũ. lorem. Cepuli aciem oculorum illustrant,

Empeliticorum. thoracem repurgant, coctiones iuuant, aquæ inter cutem, & longis febribus auxiliantur. Empelitici pituitã trahunt prosunt neruis, & lethargicis mentis aciem exacuunt, ventriculum purgant, cardiacis succurrunt affectibus, sitim sedant, fastidia discutiunt, com-

Beletzicorum. primunt vomitus. Beletzici eiusdẽm quasi naturæ sunt cuius Empelitici, medentur autem

tem peculiariter purulentis excreationibus venis ſedis, hæmorrhoidas vocant, ſanguinem profundẽtib. capillorum defluuio, quos etiam denigrare tradunt, ex amygdalino oleo & melle triti. Cæterùm non prætereundum nobis hoc loco erit quod rectè Arabes monuerunt, Myrobalanos in vniuerſum omnes promptè obſtructiones excitare, ídque ob adſtrictoriam quam obtinent facultatem. Quare laborantib. obſtructione per ſe temerè exhibendi nõ ſunt, ſed adiicienda illis medicamenta quæ obſtructiones ſoluere, adeóque adſtrictoriæ eorundem facultati reſiſtere poſſunt. Atquì hic etiam vt Puteani dogma explodamus neceſſe eſt, qui arabas Myrobalanis pro purgantib. medicamentis non rectè vſos eſſe, ac falſo ſingulis horum generib. ſuccos ſibi proprios attrahendi facultatem eoſdem tribuiſſe contendit. Nam, ait, quum omnes frigidi, ſicci, & adſtringentes ſint, adeóque vaſa obſtruãt, fieri non poteſt, quaq; facultate iam dicta, vt humores à iecore, vel mẽbris ventriculo vicinis meatibus comprimendo obſtructis, atq; occluſis, myrobalani ad ventriculum trahant, attractóſque deiiciant. Non videt autem principiò Puteanus, nõ ſolùm Arabes, ſed & recẽtiores Græcos, & inter hos magnæ autoritatis & doctrinæ virũ Actuarium,

Myrobalani obſtructiones pariunt.

Puteani opinio confutata.

rium, idem de Myrobalanis quòd Arabes, & quidem ante illos, tradidisse. Dein quòd illi vnanimi consensu literis mandarunt, posteriorum quoque medicorum experientia comprobatum est. Præterea præ studio ferendi noui dogmatis parum quid dicat Puteanus animaduertit. Nam ratio illius procederet, si Myrobalani præter eas quas recẽset nullam aliam, quam ipse illis impudenter & non citra mendacium adimit, haberent facultatem. Habent autem tractricem facultatem, quod tum Græci recẽtiores tum Arabes testantur, & quotidiana eorum, qui medicinam faciunt, experientia confirmat. Hanc quum pro suo somnio, quòd suprà abundè confutauimus, ad caloré, qui in Myrobalanis nullus est, referre non possit, vt illis à tota substantia, inuitus etiam fateatur, insit necesse est. Quod itaq; trahunt ad ventriculum Myrobalani, Græci recentiores & Arabes non manifestis qualitatibus, sed occultæ potius ipsorum proprietati, quæ à tota eorundem substantia dimanat, acceptum ferunt. Et quum semper facultates illæ quæ à tota substantia rebus insunt, iis quæ à qualitatibus prodeãt manifestis sint superiores & primò suas exerant actiones, nihil mirũ purgandi facultatem Myrobalanorum reliquas quæ illis etiam insunt anteuertere. Et

qui

quidem Puteanus fatetur adſtrictionẽ Rhabarbari ab amaritudine, tãquam maiori ac vehementiori, ſuperari. Vt autem amaritudo veluti vehementior in Rhabarbaro vincit adſtrictionem, ita vtraſque purgandi & trahendi eius facultas ſuperet neceſſe eſt. Hinc eſt Rhabarbarum poſtquam purgãdi facultatẽ, tanquã cæteris ſuperiorẽ, exeruit, tandem etiam & poſtremò adſtrictoriã ſuã facultatem oſtentat, ventriculum & inteſtina roborando. Idem etiam in Myrobalanis accidit. Quare repudiandum furioſum Puteani conſiliũ, qui omnia Myrobalanorum genera à medicorum praxi, ac pharmacopolarum officinis prorſus eſſe eiiciẽda ſuadet, non ſolùm quia magnas obſtructiones toti corpori humano afferunt, vt ipſi quoq; Arabes cõfitẽtur: verũetiam quia, vt quodam in loco ſcribit Fulginas medicus, nulla eorum ſpecies nõ carioſa, prorsúſq; corrupta ad nos defertur. Quòd enim obſtructiones pariũt, id poſt expletam purgationẽ faciũt, ideóq; in obſtructionibus, quod paulo antè diximus, nõ exhibẽdi Myrobalani, aut illis permiſcenda quæ obſtructiones ſoluũt. Optandum denique eſſet vt recentes haberemus: verùm quum loca vnde afferuntur longius à nobis diſtent, aridioribus vtamur oportet, eorundem pondera augentes.

De

De sena. CAP. LXXIX.

SEna siue Seno posterioribus tantum Græcis nota fuit. Abundè autem nobis in altero de Stirpiũ historia tomo descripta est, vt non sit opus hic eius integram texere historiam. Vsus foliorum & siliquarum eiusdem, quos folliculos vocant, existit. Efficaciores autem sunt siliquæ. Citra noxam, vt *Facultas.* Actuarius autor est, purgant trahúntve pituitam & bilem. Reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atrámque bilẽ, earúmq; suffusiones ex gallinaceo iure depellunt. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrunt. Verùm decoctum eorũ potius quàm farina propinatur. Mesue scribit tergere, discutere, citra molestiã melancholicã & bilem torridã purgare, à cerebro, sensoriis, pulmone, corde, iecore, & liene, corpus efficere floridũ, obstructionésq; viscerũ soluere, aliáq; posse, quæ apud illum legere quiuis potest. Cæterùm pul- *Pondus.* ueris põdus drachma vna. Decocti semiuncia, aut drachmæ quinque. Multis tormina concitat, aliis est clemens pro varia sumentium natura: Infrenatur eius malicia adiectione mastiches vel caryophyllorum.

De polipodio. CAP. LXXX.

Facultas. POlipodij historia itidem alibi à nobis est conscripta. Radicis eius tantum vsus

est.

est. Actuarius & alij posteriores Græci melancholici humoris purgãdi vim ei tribuũt, ideóque melancholicis affectibus mirabiliter confert. Dioscorides bilem & pituitam trahere literis mandauit. Dantur purgatæ radices drachmæ duæ, affusa aqua mulsa. Mesue de ea exhibẽdum censet à drachmis duabus vsque ad sex. Nostri eius maliciam infrenandam esse tradunt odoratis, semine nimirum anisi, zingibere, caryophylli, & cinnamomo, ídque Mesues autoritate moti, nullo veterum exemplo. *Pondus.* *Infrenãtia*

De epithymo. CAP. LXXXI.

QVid sit tum Græcis, tũ Arabibus, Epithymum, suprà quum de floribus ageremus, est expositum. Vis epithymi est, vt atram euocet bilem. Vitiis flatu turgentib. & hypochondriorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & qui spirandi difficultate laborant. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, item quartanam, lepram, & vlcera ab atra bile pronata. Datur, Actuario autore, adultis tusum & cribro excussum scrupulorum quinq; pondere, cum decocto vuarum passarum purgatarũ, vel aceto mulso, & salis pauxillo. Dioscorides pondere quatuor drachmarum in sero lactis, aut mulsa ad melancholicum purgãdum humorem exhibendũ esse docet. Aegi-

neta ad quinq; progressus est drachmas. Me fue nimis audaculus, à trib. drachmis ad septem vsque transit. Sed præstat intra consistere, & rarò vltra quinq; drach. propinare.

De aloe. CAP. LXXXII.

ALoes historiam alibi narrauimus. In præsentia quæ ad institutum nostrum tantum pertinere videntur, attingemus, è quorum numero delectus est. Aloe itaque optima censetur pinguis, nitida, splendida, sincera, calculorũ expers, & sine arenis, rufi coloris, friabilis, iecoris modo coacta, facilè liquescens siue humescens, odorata, & eximiæ amaritudinis. Non est autem nisi succus herbæ semper virentis. Et sunt eius duo genera. Primum est id cuius iam notas ordine percensuimus. Hanc aloen medici & pharmacopœi hodie succotrinam decurtata voce, quum illis succocitrinam dicendum esset, appellant. Alterum eius genus arenosum est, purissimæ quasi sedimentum, veterinarijs tantum dicatum, ac solis mulomedicis vsurpatum, & propterea Caballinum officinis dictum. Hæc nigra, obscura, fæci simillima, odore tetro, & arenosa, ideóque omniũ vilissima. Porrò aloe non totũ corpus vacuat, sed insidentem stomacho, vẽtriculo, & intestinis bilem, cum inhærẽtib. inibi excrementis, citra noxam exigit. Danda est iis

Delectus.

Succocitrinam.

potissimum qui capitis afficiuntur molestia propter frequentes ex ventriculo sursum latas exhalationes. Præbenda quoq; iis, qui ob eandem causam oculorũ suffusionibus laborant, necnõ iis quibus lingua & os facile reficcantur. Verùm hic nobis obgannit Puteanus, & aloen non rectè à nobis aliisq; medicis inter ea medicamenta quæ à totius substantiæ proprietate humores sibi familiares trahunt & purgãt, cõnumerari inquit. Nam quum Aloes vis purgatoria, Galen. libr. 8. de Composi. medi. localiũ teste, iecoris regionem non transcendat, adeóq; à toto corpore haud trahat, fieri non potest vt inter purgantia medicamenta numeretur. Quasi verò à specie ad genus negatiuè ductum argumentum valeat. Vt enim nõ rectè ita colligitur, asinus nõ est homo, igitur asinus non est animal: ita quoq; haud sequitur, aloe nõ est totius corporis purgatoria, igitur aloe nõ est purgatoria. Nam fatemur quidem cum Galeno aloen non purgare totum corpus, atqui nihilominus tamen purgatoriam esse affirmamus, quòd nimirũ peculiares sibi trahendo humores, eosdem per aluum deiiciat. Sic enim per excellentiam purgatoria medicamenta Gale. describit. Quo nomine factum est vt Actuarius Aloen, casiã nigram, myrobalanos, & oxyphœnicon inter verè

Puteani opinio explosa.

purgãtia, hoc est, ea quæ proprium & determinatum, vt ita dicam, humorem trahunt, numerarit, nõ obstante quòd totum corpus nõ purgent. Purgant autem hæc omnia à tota substantia. Neq; enim Aloe abstergendo, neque Cassia lubricando, neque Myrobalani comprimendo, vt iuniores putant, purgant, aliàs omnia abstergentia, lubricantia, & cõprimentia purgarẽt, quod absurditate haud vacaret maxima: sed ineſt illis vis certum quendam humorem attrahendi, propter quam meritò purgantia nominãtur. Quum autem duplicia sint purgantia, leuia nimirum & vehementia, quæ hactenus numerauimus, non totum corpus, sed aliquas duntaxat partes purgant. Aloen autem esse purgatoriam, & trahere familiaritate substantiæ, in peculiari apologia nostra aduersus Puteanum abundè ostendimus, vt non sit necesse hoc ipsum hoc in loco longius tractare. Nobiscum quoque sentit Ioannes Baptista Montanus vir solidè doctus, & cuius vmbram Puteanus nõ assequetur vnquam, & omnes quotquot olim & hodie inter celebres habiti sunt medici. Sed quàm parũ suæ causæ fidat Puteanus, vel hinc conspicitur, quòd nomen meum in egregio illo suo libello exprimere metuerit, insignem ætatis nostræ medicum me appellans, qui tamen

Ioã. Baptista Montanus.

mag

magno ſtudioſorum omnium malo publicè profitear. Ego verò Puteane id flagitium cuius me mendaciter inſimulas, in te potius torquendum eſſe exiſtimo, vt qui nouas & prodigioſas ſeras opiniones, & vel ambitione, vel malicia corrumpas quæ à veteribus rectè tradita ſunt, & plurimos tuis ſcriptis & falſa doctrina ſeducas, vel ſaltē in dubitationem rapias. Ego contrà nullas fingo nouas & monſtroſas opiniones, ſed veterū ac probatiſsimorū virorum conſenſum amplector, eorúmq; ſcripta quàm poſſum fideliſsimè enarro, neminémq; ſeduco. Lubēs prętereo alia quæ quaſi ridēs profert Puteanus, quòd ſcurrilia ſint, & indigna quibus reſpondeam. Porrò quum omnia reliqua quæ ventrem deiiciunt medicamenta, vētriculo negotium faceſſant, ſola aloe ipſum iuuās potius confirmat, ideóque medicamentis quæ maliciā eius, quam nullā obtinet, refrenent, emendent, & frangant, non indiget. Hinc eſt quod Dioſcorides etiam teſtetur, hanc aliis purgantibus medicamentis admiſtam præſtare, vt minus ſtomachum infeſtent. Impugnat autem & hoc Puteanus, ſed nullius momenti argumentis, quæ plus ſatis in Apologia noſtra aduerſus ipſum conſcripta confutauimus. Quibus in præſentia quod addam nihil habeo, niſi quòd dicam aloen non ſolùm

Purgātiū medicamēterum ſola aloe ventriculum confirmat.

lùm propter manifestam aliquam qualitatem, nempe adstrictionem, stomacho esse gratam, sed & proprietate quadam latente. Nã nisi id fateamur, nulla subest causa cur addita cæteris purgatoriis vt minus infestet stomachum, efficere possit. Neque etiã vt id affirmemus absurdum erit, quum in cõfesso sit absinthium iecori, capparim lieni eadem ratione grata esse. Simili ratione Eupatorium iecur, & Scolopendrium lienem iuuat. Neq; enim Puteanus hic ad suã rationem cõfugere potest, qua ostẽdere conatur aloen debilitare magis stomachum quàm roborare, quòd plus in ea sit amaræ detergentis, & expurgantis, quæ ventriculum debilitat: quàm adstringentis, quæ eundem roborat. Nam in Eupatorio etiam incidendi & detergendi facultas, adstrictoriam vincit. In Cappare quoque superior est qualitas amara, & acris, inferior autem acerba, & tamen nihilominus vtrunque medicamentum roborandi facultatem obtinet, hoc lienis, illud iecoris. Quapropter non solùm manifestæ qualitati id acceptũ ferendum, sed & latenti proprietati, quæ à tota horum substãtia manat. Cæterùm datur aloe pondere drachmarum duarum, Actuario attestante, ex aqua mulsa. Cuius sententiæ Aetius, & inter Arabes Mesue subscribit.

Pondus.

De cnico. CAP. LXXXIII.

QVi Cnicus & Cnecos Græcis vocatur, Latinis Cartamus dicitur. Eius historiam tomo primo nostrorum de Stirp. historia Commentariorum exaraumus. Semen eius, quod candidum est, planum seu læue, & plenum, pituitam per vētrem vacuat. Actuarius seminis triti drachmas tres in gallinacei decocti ius, vel ptisanæ cremorem indendū, colatúmque bibendum esse præcipit. Sunt qui eodem teste, seminis pulpam drachmæ pondere cum amygalis, aniso, & melle cocto misceant, & in catapotia cogant & arquatis commodè præbeant: id quod mitius habetur. De Mesues sententia semen hoc datur drachmis quatuor ad aureos quinque, seu ab vncia dimidia ad drachmas sex. Flos eius à drachma vna ad aureos duos exhibitus, idem potest. *Delectus.* *Facultas.* *Pondus.*

De rha seu Rheo. CAP. LXXXIIII.

POsterioribus Græcis, Actuario præsertim & Nicolao Myrepso, duplex est Rha seu Rheum. Vnum, quod veteribus, Dioscoridi, Galeno, & Plinio cognitum fuit, radix est foris nigra, sed Crocum aliquo pacto dum manditur referens, Centaurio similis, sed paulo minor, & rufior, sine odore, laxa & leuis, gustu leniter adstringens. Affertur ex iis quæ supra Pontum sunt regionibus, vbi *Rha, seu Rheum duplex.* *Veterum.*

aluum medicamenta respuunt. Præbetur pueris, & fœminis vterum ferentibus commoditate & necessitate quadam vrgente, quibus validius aliud medicamentum sumere denegatum est. Item iis quibus exuperans febris reliquorum medicamentorum vsus aspernatur. Casia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta vix mouet aluum. *Pondus.* Datur itaque à semuncia ad sescunciam, id est, vnciam vnam & semis.

De Manna. CAP. LXXVI.

MAnna Mauritanis, Arabibus, & Græcis recentioribus dicta, proxima est natura, quare meritò secundum sibi à Casia locum arrogat. *Lib. 3. Aliment. Mel aeriũ.* Hanc Galenus Mel aerium & roscidum vocat. Siquidem tanquam ros è cœlo cadit, vbi halitus è terra & aquis prodeuntes, solis calore sublati, ac deinde exactè extenuati, ac cocti, a frigore noctis in vnum coguntur & densantur, atque in mellitos grumos coit, herbarum & arborum foliis inhærens. *Ros Syriacus.* Sunt quibus ros Syriacus & Libani appellatur. Vergiliarum autem exortu, vel Sirio splendente, sublucanis temporibus venit, siue sit cœli sudor, siue purgantis se aeris succus, siue aquæ, siue naturæ liquor. *Delectus.* Optima censetur quæ recens est, splendens & candicans, gustu melleam præ se ferens dulcedinem nullis, surculis aut folliolis implicata.

plicata. Cæterùm huic recentiores Græci eandem quam Casiæ nigræ vim tribuunt, Nam bilem quoq; flauam simplici ratione pellit. Datur iisdem quibus Casia nigra, Maiori pondere quã Casia sumitur. Datur enim ab vncia vna ad vncias tres. Mesue tamẽ intra sescunciam cõsistit. Leuem certè, aut ferè nullam soluendi aluúmq; subducendi vim habet. Quod iis compertum est qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referunt indigenas eius montis quum abundè eo satientur, nihil tamen lædi, aut aluum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed eo tanquam obsonio nutriri. Quapropter quum melli quodam modo similem facultatem habere constet, facile ea carere liceret, modò peregrinorum admiratione non ita ducerémur, neque stulti, contemptis nostratibus è longinquis regionibus allatis vti potius, quàm iis quæ nostris in hortis prouéniunt mallemus. Sed stultitiæ nostræ, temere sumptus immodicos facientes, condignas damus pœnas.

De Oxyphœnice. CAP. LXXVII.

Ὀξυφοινὶξ Actuario, Nicolao, & aliis recentiorib. Græcis (nam è veteribus nemo quicquam de eo memoriæ prodidit) ab acido sapore dictus, syluestris palmę fructus est. Hæc autem arbor est fronde saligna virens, pomo pruni figura, osse duro, nucleo

intus exili, carne foris copiosa, colore è nigro in luteum langueſcente. Officinæ medicorum à barbaris edoctæ Thamar Indum, id eſt, palmulam Indicam, nominant. Plurimus enim apud Indos naſcitur, qui palmulam ſua lingua Thamar vocare conſueuerunt. Probatur recẽs, acido ſapore, ſubniger, lucidus, tener, non exuctus vetuſtate. Algentis naturæ eſt, & vt Actuarius ſcriptum reliquit, in ſecundo ordine refrigerat, & humectat. Contra flauam bilẽ pollet. Nihil enim huius impetus æquè domat, præter Rheon Indicum. Arquatis auxiliatur, ſitim reſtinguit, doloribꝫ, capitis remedio eſt, noxios humores qui in ventriculo coierunt deiicit, appetentiam inuitat, cibi faſtidium abigit, nauſeas & vomitus ſedat. Inſaniam ac furorem mulcet. Tertianis febrib. cum Rheo & Caſia nigra, prorſus liberat. Ardentibus quoq; medetur. Noxas omnes à calore natas mitigat, deſtillationésque, quas bilis feruor excitauit, inhibet. Dandi pondus Actuario & aliis poſterioribus Græcis eſt vncia vna. Meſue eo quòd leuiter purgat ab vnciis duabus ad quinque propinari poſſe cenſet.

De myrobalanis. CAP. LXXVIII.

MYrobalani, veteribus Græcis & Latinis indicti, Actua teſte, fructus ſunt nobiles, mediocriter aluum cientes, qui ex Aegy-

pto

pto Syriáque deportantur, callo corporis compactili, osse intus lignoso. Hos sanè in quinque genera discernunt, quæ non modò effectu differre obseruarunt, sed & alia aliis gigni arboribus. Quidam etiam flaui seu lutei, eo quòd herbaceo colore flauescãt, vocantur, oblongi, spissi, ponderosi, exili nucleo, cute crassa. Seplasiæ hodie Citrinos appellant. Alij sunt, quos à colore cęruleo & in nigrum vergente nigros nominant, solidi, sine nucleis, oliuæ forma. Officinæ Indos vocant. Nonnulli Cepuli vocantur, subnigri siue ex fusco rubescentes, quo maiores, eo meliores, carnosi, ob id etiam graues, vt aqua mergantur, pingues, semidigitales, Chebulos Seplasiæ nominant. Quarti generis Myrobalani Empelitici dicuntur, lapillorum pene figura cute ossib. hærente, colore in cinereum languente. Hi tamen nõ integri, sed in fragmenta dissoluti ac fracti ad nos perferuntur. Officinę Emblichos nũcupant. Quinti generis Beletzici appellantur, eadem quasi forma qua Empelitici, maiores tamen, & instar pyramidis rotundi. Seplasiæ Bellericos nominant. Temperamento sunt in primò recessu frigidi, in altero verò sicci, ex Arabum, Mesues præsertim, traditione. Generatim cor, stomachum, ventriculum, iecur, & intestina sua adstrictione roborãt & firmant,

firmant, sed vsti multo magis & eloti. Qua de causa ignem & aquam experti, magnam purgantis facultatis iacturam faciunt quòd tenuioribus & siccioribus constent particulis. Horum etiam vsus ætatem conseruat integram, cutis colorem commendant, halitus præstant suauitatem, mentem exhilarãt: & tristitiam abigunt. Purgant ventriculum quisque pro sua quæ illi insita est proprietate. In quibus itaque decũbens fluxio partem aliquam malè habet, aut intestina exulcerat, hos vstos & elatos adhibemus, & mediocriter aluum subducunt. Priuatim verò tria prima eorũdem genera capitis superuacuũ humorem educunt, sed flaui, bilem flauam,

Flauorum nigri atram, cepuli pituitã detrahunt. Flaui præterea corporis æstus refrigerant, accen-

Nigrorũ. sámque bilem deiiciũt. Nigri tristitiam discutiunt, quartanas & tremulos sanãt, lepras purgant, & corporis bonum restituunt co-

Cepulorũ. lorem. Cepuli aciem oculorum illustrant,

Empeliticorum. thoracem repurgant, coctiones iuuant, aquæ inter cutem, & longis febribus auxiliantur. Empelitici pituitã trahunt prosunt neruis, & lethargicis mentis aciem exacuunt, ventriculum purgant, cardiacis succurrunt affectibus, sitim sedant, fastidia discutiunt, com-

Beletzicorum. primunt vomitus. Beletzici eiusdẽm quasi naturæ sunt cuius Empelitici, medentur autem

tem peculiariter purulentis excreationibus venis sedis, hæmorrhoidas vocant, sanguinem profundẽtib. capillorum defluuio, quos etiam denigrare tradunt, ex amygdalino oleo & melle triti. Cæterùm non prætereundum nobis hoc loco erit quod rectè Arabes monuerunt, Myrobalanos in vniuersum omnes promptè obstructiones excitare, idque ob adstrictoriam quam obtinent facultatem. Quare laborantib. obstructione per se temerè exhibendi nõ sunt, sed adiicienda illis medicamenta quæ obstructiones soluere, adeóque adstrictoriæ eorundem facultati resistere possunt. Atqui hic etiam vt Puteani dogma explodamus necesse est, qui arabas Myrobalanis pro purgantib. medicamentis non rectè vsos esse, ac falso singulis horum generib. succos sibi proprios attrahendi facultatem eosdem tribuisse contendit. Nam, ait, quum omnes frigidi, sicci, & adstringentes sint, adeóque vasa obstruãt, fieri non potest, quaq; facultate iam dicta, vt humores à iecore, vel mẽbris ventriculo vicinis meatibus comprimendo obstructis, atq; occlusis, myrobalani ad ventriculum trahant, attractósque deiiciant. Non videt autem principiò Puteanus, nõ solùm Arabes, sed & recẽtiores Græcos, & inter hos magnæ autoritatis & doctrinæ virũ Actuarium,

Myrobalani obstructiones pariunt.

Puteani opinio confutata.

rium, idem de Myrobalanis quòd Arabes, & quidem ante illos, tradidisse. Dein quòd illi vnanimi consensu literis mandarunt, posteriorum quoque medicorum experientia comprobatum est. Præterea præ studio ferendi noui dogmatis parum quid dicat Puteanus animaduertit. Nam ratio illius procederet, si Myrobalani præter eas quas recẽset nullam aliam, quam ipse illis impudenter & non citra mendacium adimit, haberent facultatem. Habent autem tractricem facultatem, quod tum Græci recẽtiores tum Arabes testantur, & quotidiana eorum, qui medicinam faciunt, experientia confirmat. Hanc quum pro suo somnio, quòd suprà abundè confutauimus, ad caloré, qui in Myrobalanis nullus est, referre non possit, vt illis à tota substantia, inuitus etiam fateatur, insit necesse est. Quod itaq; trahunt ad ventriculum Myrobalani, Græci recentiores & Arabes non manifestis qualitatibus, sed occultæ potius ipsorum proprietati, quæ à tota eorundem substantia dimanat, acceptum ferunt. Et quum semper facultates illæ quæ à tota substantia rebus insunt, iis quæ à qualitatibus prodeãt manifestis sint superiores & primò suas exerant actiones, nihil mirũ purgandi facultatem Myrobalanorum reliquas quæ illis etiam insunt anteuertere. Et

qui

quidem Puteanus fatetur adſtrictionẽ Rhabarbari ab amaritudine, tãquam maiori ac vehementiori, ſuperari. Vt autem amaritudo veluti vehementior in Rhabarbaro vincit adſtrictionem, ita vtraſque purgandi & trahendi eius facultas ſuperet neceſſe eſt. Hinc eſt Rhabarbarum poſtquam purgãdi facultatẽ, tanquã cæteris ſuperiorẽ, exeruit, tandem etiam & poſtremò adſtrictoriã ſuã facultatem oſtentat, ventriculum & inteſtina roborando. Idem etiam in Myrobalanis accidit. Quare repudiandum furioſum Puteani conſiliũ, qui omnia Myrobalanorum genera à medicorum praxi, ac pharmacopolarum officinis prorſus eſſe eiiciẽda ſuadet, non ſolùm quia magnas obſtructiones toti corpori humano afferunt, vt ipſi quoq; Arabes cõfitẽtur: verũetiam quia, vt quodam in loco ſcribit Fuliginas medicus, nulla eorum ſpecies nõ carioſa, prorsúſq; corrupta ad nos defertur. Quòd enim obſtructiones pariũt, id poſt expletam purgationẽ faciũt, ideóq; in obſtructionibus, quod paulo antè diximus, nõ exhibẽdi Myrobalani, aut illis permiſcenda quæ obſtructiones ſoluũt. Optandum denique eſſet vt recentes haberemus: verùm quum loca vnde afferuntur longius à nobis diſtent, aridioribus vtamur oportet, eorundem pondera augentes.

De

est. Actuarius & alij posteriores Græci melancholici humoris purgãdi vim ei tribuũt, ideóque melancholicis affectibus mirabiliter confert. Dioscorides bilem & pituitam trahere literis mandauit. Dantur purgatæ radices drachmæ duæ, affusa aqua mulsa. Mesue de ea exhibẽdum censet à drachmis duabus vsque ad sex. Nostri eius maliciam infrenandam esse tradunt odoratis, semine nimirum anisi, zingibere, caryophylli, & cinnamomo, ídque Mesues autoritate moti, nullo veterum exemplo. *Pondus.* *Infrenãtia*

De epithymo. CAP. LXXXI.

QVid sit tum Græcis, tũ Arabibus, Epithymum, suprà quum de floribus ageremus, est expositum. Vis epithymi est, vt atram euocet bilem. Vitiis flatu turgentib. & hypochondriorum noxis opitulatur, & quibus iecur aggrauatur, & qui spirandi difficultate laborant. Obstructionem lienis, & morbos inde ortos sanat, item quartanam, lepram, & vlcera ab atra bile pronata. Datur, Actuario autore, adultis tusum & cribro excussum scrupulorum quinq; pondere, cum decocto vuarum passarum purgatarũ, vel aceto mulso, & salis pauxillo. Dioscorides pondere quatuor drachmarum in sero lactis, aut mulsa ad melancholicum purgãdum humorem exhibendũ esse docet. Aegi-

neta ad quinq; progressus est drachmas. Mesue nimis audaculus, à trib. drachmis ad septem vsque transit. Sed præstat intra consistere, & rarò vltra quinq; drach. propinare.

De aloe. CAP. LXXXII.

ALoes historiam alibi narrauimus. In præsentia quæ ad institutum nostrum tantum pertinere videntur, attingemus, è quorum numero delectus est. Aloe itaque optima censetur pinguis, nitida, splendida, sincera, calculorũ expers, & sine arenis, rufi coloris, friabilis, iecoris modo coacta, facilè liquescens siue humescens, odorata, & eximiæ amaritudinis. Non est autem nisi succus herbæ semper virentis. Et sunt eius duo genera. Primum est id cuius iam notas ordine percensuimus. Hanc aloen medici & pharmacopœi hodie succotrinam decurtata voce, quum illis succocitrinam dicendum esset, appellant. Alterum eius genus arenosum est, purissimæ quasi sedimentum, veterinaris tantum dicatum, ac solis mulomedicis vsurpatum, & propterea Caballinum officinis dictum. Hæc nigra, obscura, fæci simillima, odore tetro, & arenosa, ideóque omniũ vilissima. Porrò aloe non totũ corpus vacuat, sed insidentem stomacho, vẽtriculo, & intestinis bilem, cum inhærẽtib. inibi excrementis, citra noxam exigit. Danda est iis

Delectus.

Succocitrinam.

potissimum qui capitis afficiuntur molestia propter frequentes ex ventriculo sursum latas exhalationes. Præbenda quoq; iis, qui ob eandem causam oculorũ suffusionibus laborant, necnõ iis quibus lingua & os facile resiccantur. Verùm hic nobis obgannit Puteanus, & aloen non rectè à nobis aliisq; medicis inter ea medicamenta quæ à totius substantię proprietate humores sibi familiares trahunt & purgãt, cõnumerari inquit. Nam quum Aloes vis purgatoria, Galen. libr. 8. de Composi. medi. localiũ teste, iecoris regionem non transcendat, adeóq; à toto corpore haud trahat, fieri non potest vt inter purgantia medicamenta numeretur. Quasi verò à specie ad genus negatiuè ductum argumentum valeat. Vt enim nõ rectè ita colligitur, asinus nõ est homo, igitur asinus non est animal: ita quoq; haud sequitur, aloe nõ est totius corporis purgatoria, igitur aloe nõ est purgatoria. Nam fatemur quidem cum Galen. aloen non purgare totum corpus, atqui nihilominus tamen purgatoriam esse affirmamus, quòd nimirũ peculiares sibi trahendo humores, eosdem per aluum deiiciat. Sic enim per excellentiam purgatoria medicamenta Gale. describit. Quo nomine factum est vt Actuarius Aloen, casiã nigram, myrobalanos, & oxyphœnicon inter verè

Puteani opinio explosa.

purgãtia, hoc est, ea quæ proprium & determinatum, vt ita dicam, humorem trahunt, numerarit, nõ obstante quòd totum corpus nõ purgent. Purgant autem hæc omnia à tota substantia. Neq; enim Aloe abstergendo, neque Cassia lubricando, neque Myrobalani comprimendo, vt iuniores putant, purgant, aliàs omnia abstergentia, lubricantia, & cõprimentia purgarẽt, quod absurditate haud vacaret maxima: sed ineſt illis vis certum quendam humorem attrahendi, propter quam meritò purgantia nominãtur. Quum autem duplicia sint purgantia, leuia nimirum & vehementia, quæ hactenus numerauimus, non totum corpus, sed aliquas duntaxat partes purgant. Aloen autem esse purgatoriam, & trahere familiaritate substantiæ, in peculiari apologia nostra aduersus Puteanum abundè ostendimus, vt non sit necesse hoc ipsum hoc in loco longius tractare. Nobiscum quoque sentit Ioannes Baptista Montanus vir solidè doctus, & cuius vmbram Puteanus nõ assequetur vnquam, & omnes quotquot olim & hodie inter celebres habiti sunt medici. Sed quàm parũ suæ causæ fidat Puteanus, vel hinc conspicitur, quòd nomen meum in egregio illo suo libello exprimere metuerit, insignem ætatis nostræ medicum me appellans, qui tamen

Ioã. Baptista Montanus.

mag

magno ſtudioſorum omnium malo publicè profitear. Ego verò Puteane id flagitium cuius me mendaciter inſimulas, in te potius torquendum eſſe exiſtimo, vt qui nouas & prodigioſas ſeras opiniones, & vel ambitione, vel malicia corrumpas quæ à veteribus rectè tradita ſunt, & plurimos tuis ſcriptis & falſa doctrina ſeducas, vel ſaltē in dubitationem rapias. Ego contrà nullas fingo nouas & monſtroſas opiniones, ſed veterū ac probatiſsimorū virorum conſenſum amplector, eorúmq; ſcripta quàm poſſum fideliſsimè enarro, neminémq; ſeduco. Lubēs prętereo alia quæ quaſi ridēs profert Puteanus, quòd ſcurrilia ſint, & indigna quibus reſpondeam. Porrò quum omnia reliqua quæ ventrem deiiciunt medicamenta, vētriculo negotium faceſſant, ſola aloe ipſum iuuās potius confirmat, ideóque medicamentis quæ maliciā eius, quam nullā obtinet, refrenent, emendent, & frangant, non indiget. Hinc eſt quod Dioſcorides etiam teſtetur, hanc aliis purgantibus medicamentis admiſtam præſtare, vt minus ſtomachum infeſtent. Impugnat autem & hoc Puteanus, ſed nullius momenti argumentis, quæ plus ſatis in Apologia noſtra aduerſus ipſum conſcripta confutauimus. Quibus in præſentia quod addam nihil habeo, niſi quòd dicam aloen non ſolùm

Purgātiū medicamēterum ſola aloe ventriculum confirmat.

lùm propter manifestam aliquam qualitatem, nempe adstrictionem, stomacho esse gratam, sed & proprietate quadam latente. Nã nisi id fateamur, nulla subest causa cur addita cæteris purgatoriis vt minus infestet stomachum, efficere possit. Neque etiã vt id affirmemus absurdum erit, quum in cõfesso sit absinthium iecori, capparim lieni eadem ratione grata esse. Simili ratione Eupatorium iecur, & Scolopendrium lienem iuuat. Neq; enim Puteanus hic ad suã rationem cõfugere potest, qua ostẽdere conatur aloen debilitare magis stomachum quàm roborare, quòd plus in ea sit amaræ detergentis, & expurgantis, quæ ventriculum debilitat: quàm adstringentis, quæ eundem roborat. Nam in Eupatorio etiam incidendi & detergendi facultas, adstrictoriam vincit. In Cappare quoque superior est qualitas amara, & acris, inferior autem acerba, & tamen nihilominus vtrunque medicamentum roborandi facultatem obtinet, hoc lienis, illud iecoris. Quapropter non solùm manifestæ qualitati id acceptũ ferendum, sed & latenti proprietati, quæ à tota horum substãtia manat. Cæterùm datur aloe pondere drachmarum duarum, Actuario attestante, ex aqua mulsa. Cuius sententiæ Aetius, & inter Arabes Mesue subscribit.

Pondus.

De cnico. CAP. LXXXIII.

QVi Cnicus & Cnecos Græcis vocatur, Latinis Cartamus dicitur. Eius historiam tomo primo nostrorum de Stirp. historia Commentariorum exaraui mus. Semen eius, quod candidum est, planum seu læue, & plenum, pituitam per vētrem vacuat. Actuarius seminis triti drachmas tres in gallinacei decocti ius, vel ptisanæ cremorem indendū, colatúmque bibendum esse præcipit. Sunt qui eodem teste, seminis pulpam drachmæ pondere cum amygalis, aniso, & melle cocto misceant, & in catapotia cogant & arquatis commodè præbeant: id quod mitius habetur. De Mesues sententia semen hoc datur drachmis quatuor ad aureos quinque, seu ab vncia dimidia ad drachmas sex. Flos eius à drachma vna ad aureos duos exhibitus, idem potest.

Delectus.
Facultas.
Pondus.

De rha seu Rheo. CAP. LXXXIIII.

POsterioribus Græcis, Actuario præsertim & Nicolao Myrepso, duplex est Rha seu Rheum. Vnum, quod veteribus, Dioscoridi, Galeno, & Plinio cognitum fuit, radix est foris nigra, sed Crocum aliquo pacto dum manditur referens, Centaurio similis, sed paulo minor, & rufior, sine odore, laxa & leuis, gustu leniter adstringens. Affertur ex iis quæ supra Pontum sunt regionibus, vbi

Rha, seu Rheum duplex.
Veterum.

Bosphorus & Rha Huuius, qui huic radici nomen dedit. Dioscoridi ῥᾶ, καὶ ῥῆον, vt etiam Galeno dicitur. Idem interdum cum adiectione ῥῆον ποντικὸν, id est, Rheum ponticum appellatur. Vsus est iisdem nomenclaturis Paulus. Interdum etiam, perinde atq; Actuarius, ῥίζημ ποντικὴν, hoc est, radicem ponticã vocat. Plin. Rhacoma. Celsus radicem ponticam nominat. Hoc Rha veterum purgandi facultate destitutum fuit, quod hinc primum fit manifestum, quia nemo veterum Græcorum aut Latinorum illi vnquam purgandi vim inesse literis mandauit. Imò inter Arabes Serapion & Auicenna Rheubarbari historiam tractantes, nullius prorsus purgandi facultatis quæ illi inesset meminerunt. Præterea si purgandi facultas medicamentis à tota substãtia inest, vt, vno dempto Puteano, omnes tum veteres, tum recentiores medici fatentur, & nos suprà demonstrauimus, vt reliquis omnibus quę à manifestis prodeunt qualitatibus, superior ac validior sit necesse est. Si verò est validior, omnésque alias superat, talísque in Rha veterum fuit, fieri certè non potuit quin illam veteres qui crebrò Rhapontico vsi sunt, aliquoties deprehenderint. Non autem deprehendisse, hinc omnibus perspicuum euadit, quòd illius nullo vnquam in loco mentionem fecerunt.

Rha veterum purgãdi facultate caruit.

Quo

Quomodo enim hanc in solo Rha pontico silentio transirent, quam in cæteris omnibus magna diligentia posteris memoriæ prodiderunt? Nullam verò fuisse purgãdi facultatem in Rhapontico, Dioscorides omnium maximè ostendit, qui disertis verbis in Rha pontico ἀνωτάτην δύναμιν ἔναι στιπτικὴν: hoc est, supremam & maximam esse adstrictoriam facultatem, asserit. Si itaque cæteris omnibus superior est adstrictoria, igitur nullam in eo fuisse purgatoriam fateamur oportet. Nam si in ea fuisset, reliquas omnes, tanquam ea quæ à tota substantia dimanat, superasset, ac primum omnium se exeruisset. Porrò nullam prorsus habuisse Rha veterũ purgatoriam facultatem, ex eius quoque succedaneo omnibus conspicuum euadit. Si qui dem pro eo Centaurio magno vsi sunt veteres. Quod in suo libello περὶ ἀντιβαλλομένων inscripto Galenus testatur, ita scribens, ἀντὶ ῥίου, κενταύριον, id est, pro Rheo Centaurium vsurpandum. Nemo autem veterum vnquã legitur Centaurio purgatoriam inesse facultatem scripsisse. Atque hinc palàm fit omnibus, cur Centaurij magni radix, Rhei ponti ci appellationem hodie in officinis medicorum retineat. Nulla profectò alia de causa, quàm quòd tum postquam in veri Rhei pontici penuria medici eius succedaneo Centau-

Rhei ponti succedaneum.

rij magni radice vti cœpissent: quæ Rheo-pontico, Disco. autore, forma & facultate similis est: sensim è medicorum cognitione verum Rheum ponticum abierit, donec eò tandem ventum sit, vt quum prorsus iam ex illorum notitia excidisset, eius succedaneum verum esse Rheum ponticum crederent, adeóque eius nomen in Centaurij magni radicem transferrent, quod etiam hodie retinet. Denique non habere veterum Rheum purgatoriam facultatem, ex Nicolao etiam Myrepso satis liquet, qui pro eo non solùm Centaurio maiore, sed & Symphyti radice vtendum esse docet. In nominum enim quorundam quibus ille in suis compositionibus vtitur explicatione ita scriptum reliquit: ἐὰν μὴ ᾖ ῥέον, κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα: si destituaris Rheo, Centaurio magno, aut Symphyti radice vtendum. His omnibus accedit quòd Rha ponticum illud quod D. Geradus Caroli Quinti Imperatoris apud Solymanum Turcarum imperatorem orator, propriis manibus in Ponti regionibus eradicatum, in nostras regiones inuexit, itidem purgandi facultate destitutum est. Nam experientia compertum est, duarum drachmarum pondus datum aluum haud mouere sed potius adstringere. Alterum Rheum est recentiorum, quod sic appellare placuit, quia

Recentiorũ Rha.

veter

veterib. Græcis Dioscoridi, Galeno, & Theophrasto, atque inter Arabes Serapioni & Auicennæ etiam incognitum fuit: recentioribus autem Græcis, Paulo nimirum, Actuario, & Nicolao, quibus simpliciter ῥῆον appellatur, celebratum. Eius duo faciunt fastigia. Vnum ῥῆον βαρβαρικὸν, hoc est, Rheum barbaricum quod ex Barbaria vocata deportetur, illis dicitur. Alterum ῥῆον ἰνδικὸν, hoc est, Rheum Indicum, propterea quòd ex India, aut locis Indiæ proximis, nempe Scenitis populis, vt autor est Stephanus de Vrbibus Persidis, affertur, vnde Sceniticum etiam à quibusdam nominatur. Vtriusque Nicolaus in Drosato septuagesimo meminit, & quidem separatim, vt hinc diuersa esse inter se liqueat. Mesue tria facit Rhei genera. Vnum Indicum, quod Raued Sceni appellat, omnium præstantissimum. Alterum barbarum, generis nomine vocat. Tertium Turcicum, omnium ignauissimum. Id quo hodie passim ad subducendam nobilium & delicatorum aluum medici vtuntur, ex meridionalibus regionibus, præsertim ex eius parte quæ Barbaria hodie nominatur, ad nos defertur, ideóque rectè barbaricum appellatur. Hinc superioribus annis quum Tunisam, vel vt nunc vocant Tunetum, Carolus Imperator expugnasset, militeserius magnam copiam secum

Genera eius duo.

in

in Germaniam attulerunt. Regio itaque vnde asportatur satis indicat, à veterum Rheo esse diuersum, vtpote quod ab aquilonaribus regionibus delatum fuit. Accedit quòd nigrum non sit, sed potius flauum. Vehemẽter quoque odoratum est, ac graue: & quo grauius est, eo melius. Plurimum deniq; purgat adeóq; notas priori cõtrarias obtinet. Nam, vt testis est Actuarius, flauæbilis impetus, potissimum Indicum, potenter domat, ideóq; verè colagogum existit. Quare Mesues sententiam falsam esse oportet, qui Rheon hoc plane innoxium esse, ac tutò tum pueris, tũ prægnantibus dari posse literis mandauit. Nam vt quotidiana multorum experientia comprobatum est, & idipsum tum Græci posteriores, tum alij medici testantur, humores in venis bilioſos attrahit & educit, id quod sine grauiore agitatione fieri non potest. Quã vtiq; agitationem grauidis periculosam semper, viris autẽ interdum molestã esse abundè constat. Non igitur rectè faciunt nostri temporis medici, quòd imbecillioribus & grauidis idipsum exhibent. Nam & ipse noui medicum cui nõ satis feliciter cessit Rhei in muliere quadam teneriore exhibitio. Atq; tum magis purgãdo lædere solet, quum macerātum exhibetur. Nam quum macerando eius substantia calida & purgatrix, quod Me-

Vires.

Rheum maceratum validius purgat.

sue

ni

sue etiam fatetur, in liquorem in quo maceratum est transferatur, terrea verò & adstringens, adeóque roborans, & purgandi vires nonnihil frangens, in Rheo remaneat, necesse est vt tum validius purget, quàm si integrum exhiberetur. Præstaret itaque imbecillioribus & delicatoribus integrum exhibere Rheum, quàm eius dilutum. Nam hoc modo illi adesset, quod vehementiam eius frangeret, adstrictio nimirum ipsa. Hinc est quòd Auerroes Rheum barbarum aliis purgantibus medicamentis præfert, vt quod infrenans eius vehementiam secum habeat, cæteris ferè omnibus eo destitutis. Prægnantibus timen & pueris præstat Cassiam & mānam propinare, quæ maiori facilitate, citrá quæ omnem noxam aluum subducere possunt, quàm Rha barbarum. Si enim omni caret vitio ac noxa, vt Mesue & iuniores medici affirmant, cur in eius sumptione infrenantia, aut vt ipsi loquuntur corrigentia, illi esse adiicienda docent? nempe spicam, mastichē, cinnamomum, & iuncum odoratum? Cæterùm quum purgandi facultate præditum sit Rheum recentiorum, reprehensione non vacat quod illud hodie plerique dysenteria laborantibus exhibent, vt libro secundo Paradoxorum capit. 3. copiosius monstrauimus. Erroris autem occasio nulla alia fuit nisi

Cur recẽtio res rheobarbaro in dysenteria vtantur.

παραξηλία, id est, peruersa imitatio. Quum enim viderent veteres tum Græcos, tum etiã Arabes in dysenteria crebrò fuisse vsos Rheo pontico, voluerunt & ipsi rheo barbaro, quod idem esse putauerunt, in eodem malo vti. Quod si verò eius quod nunc vocant rheum ponticum radice pro veterũ rheo vsi fuissent, omnem reprehensionem effugere potuissent, quòd eius, vt ostendimus, legitimum sit succedaneum. Nam vt veteres suũ Rheum in dysenteria, & vulneribus sanandis esse efficax experti sunt: ita quoque Centaurij radix, quam officinæ Rha ponticum nominant, miram in iis malis vim obtinet. Porrò rheum hoc recentiorum datur ex lactis sero, vel decocto intybi sariui latifolij. Maceratur quoque in iisdem liquoribus, aut in stillaticio intybi iam dicti liquore, idque æstate potissimum: aut vino albo & odorato, & id quidem hyeme. Propinatur per se tritum pondere drachmæ vnius cum dimidia. Mesue ausus est ad drachmas quatuor progredi, quę satis multa est quantitas. Dilutum seu pondere vnius, duarum, vel ad summum trium drachmarum sumitur.

Exhibendi Rha barbari purgatorij modus.

De agarico. CAP. LXXXV.

AGaricum nomen suum sibi adsciuit ab Agaro vrbe & amne Sarmatię, vbi optimum prouenit. Non est autem, vt omnibus illud

illud intuentibus constat, nisi fungus in truncis quarundam arborum natus. Ex Sarmatia per Illyriam Venetias affertur, & ex Gallatia & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias. Duo eius, Dioscoride etiam *Genera.* astipulãte, sunt genera, mas & fœmina. Mas, rotundus est & vndique compactus, ideóque grauis, & densus, gustúque amarior. Fœmina, mari omnium consensu præfertur. rectis intus venarum discursibus constat, albus, leuis, friabilis, fungosus, & rarus valde. Pituitam & bilem, vt Actuarius autor est, purgat, *Vis.* sed non celeriter pellit. Aduersatur ventriculo, quòd sua leuitate emergens enatet. Internis omnibus vitiis conuenit, in omni ætate, ob quæ medicamentum familiæ veteribus, Democrito maximè, est appellatum. Ad cerebri autem & neruorum affectus, item asthmati, & spirandi difficultati, ictero, hydropi, & comitiali morbo plurimum confert. Nostri adiiciendum illi esse aliquid Zingiberis aut salis fossilis, quem Gemmę vulgò vocãt, docent, non vt eius maliciam, quam nullam præcipuam habet, corrigant & infrenent, sed vt tardam eius actionem iuuent, ac quasi stimulent, quo celerius erumpat & pellat. Dantur eius triti, Actuar teste, binæ drachmæ, ex aqua mulsa, vel aceto mulso. Galen. *Pondus.* censet de agarico dandum esse pondus vnius

drach

drachmæ, vel à scrupulis duobus ad drachmam vnam. Mesue itidem triti drachmam vnam, aut ad summum drachmas duas exhibet. Decocti pondus est drachmæ duæ, vsque ad quatuor, vel quinque.

De scammonio. CAP. LXXXVI.

SCammonium vel Scammonia liquor est ex vulnerata radice crassa herbæ cuiusdam in Mysia Asiatica nata emanans. Probatur leue, nitidum, rarum, taurino glutino colore simillimum, fungosum, tenuibus fistulis, linguam non vehementer exurēs. Flauam trahit bilem, & pituitam, sed cordis seu oris ventriculi dolorē mouet. Est enim graui præditum odore, gustu iniucundum, & siticulosum. Siquidem quum omnia quæ aluū deiiciunt medicamēta, aloë, vt diximus, sola excepta, ventriculo infesta sint, Scammoniū certè illi præ cæteris plus aduersatur. Proinde summopere iis cauendum erit, qui stomachi sentiunt imbecillitatē: & iis qui febre laborant. Quippe suapte natura leuissimum, in corpus facilè rapitur, residémq; spurcitiā colluuiémque in eo omnem commouet. Datur itaque minori noxa iis qui febri vacant, & stomacho valent. His denique quibus ægrè vomitus eliciuntur, nec facilè animo linquuntur. Huic vt si cui alteri, infrenantibus opus est. Actuarius illi permiscendum esse tradit

Facultas.

Quibus Scammonia non exhibenda.

tradit thymum, pulegiũ. & ſaltem: aut quippiam ex iis quæ gratum ſpirant odorem, & ſtomachum roborant, verbi gratia, aniſum, maſtichem, & id genus alia. Quũ noxius ſit Scammonij vſus, ob cauſas iã dictas, & quia ſubuertit ventriculum, non temerè per ſe exhiberi debet, ſed adiectis iis quæ eius vehementiã ac malitiã obtundunt & emendant. Nec hodie eſt neceſſe, vt illo per ſe vtamur, q̃ multę ſint cõpoſitiones purgantes quibus illud inſeritur. Illis igitur potius quã Scammonio per ſe vtendũ erit. Datur per ſe tamẽ interdũ ex melle, vel ptiſanę cremore. Scammoniæ pondus, Actuario autore, ſcrupuli duo, paulo plus aut minus, pro viriũ ratione. Meſue à quinq; granis vſq; ad duodecim, intra quæ certò cõſiſtendum erit, progreditur. Dioſc. integrã drachmã propinari poſſe ſcribit, tamen præſtat vt quatuor obolorũ, quod idem quoq; pondus præſcribit, quantitatem non excedamus. Scammonij liquorem, quod ſilentio tranſeundũ nõ erit, recentiores Græci δακρύδιον, id eſt, lachrymulã nominant. Hanc vocem noſtræ ætatis medici & pharmacopœi deprauarunt. & in diagridiũ commutarunt, nõ ſimpliciter omnem Scammonij lachrymam per eam innuẽtes, ſed illam tantùm quæ in Cydonio malo cocta eſt, ad eum quem Dioſcorid. præſcribit modum.

De colocynthide. CAP. LXXXVII.

COlocynthidis historia in primo nostrorum de Stirp. historia Commentariorum tomo est exposita, quare hic breuiter de ea agemus. Est ei vehemens in purgando facultas, ita vt solo interdum contactu, ac etiam odore abundè, & non sine magna perturbatione aluum quibusdam deiiciat, vt quotidie experiuntur qui eam tractant. Quum itaque vehementissimum & maximè perturbans sit medicamentum, ideo circulatores & circunforanei illi impostores inducenda rusticorum & plebeiorum aluo illo crebrò vtuntur. Purgat autem pituitam, bilémque & mucosum humorem. Datur commodè in omnibus quæ caput obsident malis, orthopnoicis, hoc est, non nisi recta ceruice spirantibus, & similibus. Item coxendicum cruciatibus, morbis articularib. longis renum & vesicæ vitiis. Insuper iis qui renitentes & præduros conceperunt affectus, sic vt non nisi ægrè excuti queant. Deligenda est candida eius & recens medulla. Aridior enim & nigricans, vt vitiosa, damnatur. Porrò quum ob suam vehementiam cordi, ventriculo, iecori, & reliquis visceribus plurimum incommodet, permiscenda illi sunt perpetuò quæ eius vehementiam emẽdant & infrenant, vt est mastiche, galla, tragacantha,

tha,& similia. Datur ex ea,Actuario autore, scrupulus vnus cum aqua mulsa. Dioscor.quatuor obolorum, id est, scrupulorũ duorum, pondere dãdam esse censet. Cui Aetius subscribit:imbecillibus tamen scrupulum sufficere inquit.Paulus drachmam integram,seu decem & octo siliquas,dare non veretur.Mesue à siliquis sex,hoc est,scrupulo vno,ad decem siliquas progreditur, adeóque duorum scrupulorum quantitatem non excedit.

De turbit. CAP. LXXXVIII.

TVrbit,Turpet,& Turpeton, recẽtiorib. maximè Græcis vocatur. Diuersi verò autores aliud atq; aliud Turbit pingunt. Siquidem Serapion vnus è familia Arabũ, de suo Turbit,quæ Dioscoride tripolio tradit.Vt hinc perspicuum euadat omnib. Serapionis Turbit,non esse nisi Dioscoridis Tripolium,quod vtriusque historiæ collatio liquidò demonstrat. Ex eadem familia Mesue Turbit esse radicem herbæ cuiusdam quæ folia habet ferulæ,& lacte turget. Sed quum nulla alia stirps quę foliis ferulæ sit,& lactescat,prẽter Thapsiam reperiatur, euidentissimũ fit omnibus, Mesues Turbit non esse nisi Dioscoridis Thapsiam, quemadmodum fusius in altero nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo demonstrauimus, Inter recentiores Græcos Actuarius, vir magnæ au-

toritatis, & qui, Nicolao Myrepso sect. 40. capit. 8. teste, sub Constantino vixit, adeóque Serapione, Auicenna, & Mesue vetustior fuit, duplex Turpetum facit. Vnum, non est nisi Pituisæ radix, quam Dioscorides etiam Turbet barbaris vocari scribit. Album alterum, quod Alypum est Dioscoridis. Cæterùm Turbit quod in officinis medicorum prostat, & hodie in frequenti est medicinam facientium vsu, quid sit, nemo facilè explicabit nisi is qui stirpem cuius hæc radix est viderit. Mea tamen sententia non est nisi Thapsiæ genus, quandoquidem eius radix ita Thapsiæ radicem refert, vt non facilè ab illa discerni possit. Hincque adeò fit vt non rarò pro Turbit radice, Thapsiæ radicem Seplasiarij vendant. Pituitam autem crassam & lentam, putrémque à ventriculo, thorace, neruis & articulis vacuat. Mesue quidem tardè & imbecilliter suum Turbit purgare tradit, vt necesse sit à turbit officinarum esse diuersum, vtpote quod vehementer & cum qualam turbatione purgat. Quapropter infrenantibus si exhibetur, indiget, qualia sunt roborantia ventriculum, & odorata, mastiche, anisi semen, careum, nux moschata, & id genus alia. Nostræ etatis medici Zingiber illi hoc nomine permiscent, atqui non sine maximo errore. Nam Zingiber eius actionem

Vis.

Infrenantia.

Error huius ætatis medicorum communis.

rem ac vehementiam non frangit, sed magis intendit, quod disertis verbis Mesue affirmat, & ratio ipsa confirmat, quæ acribus purgãtium vim intendi docet. Nec est quòd hunc errorem Mesues exemplo tueri queãt. Si quidem huius Turbit, nisi falsum adstruxit, tarde pituitam educit, ideo zingiberis adiectione actionis eius vehementiam intendere volens, rectè illud permiscuit. Datur ex melle rosaceo, vel passularum decocto, pondere vnius drachmæ. Nec temerè vltra hanc quantitatem progrediendum. Mesue ad duas vsque drachmas de suo trito exhibet. De macerato à drachmis duabus ad quatuor vsque propinandum esse censet. Sed quum nostrum Turbit sit eo quod Mesues pingit vehementius, in exhibendo Turbit pondus à Mesue præscriptum vsurpari non debet. *Modus dandi.*

De lathyri. CAP. LXXXIX.

LAthyris historiam in altero de Stirp. historia Commentariorum tomo indicauimus, ad quem locum lectorem nunc ablegamus. Seplasiis Cataputia minor vocatur. Vehementer purgat pituitam. Dantur grana eius maiora, vt testis est Actuar. 15. minora verò 20. Idem iis qui efficacius purgari cupiunt, ea mandenda præcipit: iis verò qui *Pondus.*

deiectionem non desiderant copiosam, vt integra deuorent, præsertim vbi is qui sumit, malo fuerit ventriculo. Dioscorides ad purgandum septem aut octo grana sufficere tradit, intra quod pondus consistere tutius est. Alterius catapuriæ, quam maiorem vocant Seplasiæ, Græci Cici, Latini Ricinum, non est cur priuatim hoc loco mentionem faciamus, quòd eius historia à nobis in primo nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo plenissimè sit tradita.

De elleboro. CAP. XC.

ELlebori esse duo genera, omnibus est notissimum: album nimirum, & nigrum. Niger in Germania nostra incognitus est, eo quòd in ea, quòd sciam, non proueniat. Nam stirps qua hactenus pro Elleboro nigro vsæ sunt Seplasiæ, Consiliginis alterum genus, vt loco paulo antè citato docuimus, existit. In aliis tamen regionibus nusquam ferè non, in asperis collibus, & sitientibus locis nascitur. Foliis platani, sed minoribus, & nigrioribus, incisuris plurib. diuisis. Caule candido, elleboro simili, hoc est, palmi aut cubiti altitudine, ferulaceo, bulborum tunicis conuoluto. Flos ei ex purpureo candicans, & vuæ modo racemosus, semenq; in eo

vt

vt Cnici, in purgationes adhibetur. Radices nigræ prætenues ab vno fastigio seu capitulo cæpe simili dependentes, & confibratæ, quarum vsus est in medicina. Flauam atramque bilem è toto corpore deorsum trahit, idque citra vllam difficultatem: ideo febribus circuitu repetentibus & longis obiicitur. Datur quoque insanientibus, altera in parte capitis existentibus doloribus diuturnis commodissimè: præsertim visceribus, vtero, & vesica purgatorium medicamentum postulantibus. Maxima verò vis est, peculiariter educere quicquid sanguini cõmixtum eum corrumpit: ideo veterascentibus arquatis morbis vtilis, & quibus in superficie summatim asperitates emerserunt, hoc est, lepris, impetiginibus, & id genus aliis. Elephantia quoque laborantibus confert. Cæterùm suauitatis gratia, & vt vehementia eius frangatur nonnihil, quædam ex odoratis seminibus ei permiscenda erunt. Datur ex passo, aut aceto mulso, scrupulorum ternûm, seu drachmæ vnius pondere, aut paulo plus, vel minus, pro corporis habitu. Candidi historiam loco iam indicato plenissimè tractauimus, vt non sit necesse de eo hic priuatim verba facere. Rarò hodie ob eius immensam vehementiam medici vtuntur.

Facultas.

Pondus.

Albus.

De euphorbio. CAP. XCI.

EVphorbium liquorem esse arboris cuiusdam, suprà diximus. Pituitam crassam & lentam purgat, quantumuis impactam etiam neruis & articulis. Est verò celerrimum, & maximè ignea vi flagrans: vnde colicis, & aluum frigidiorem habentibus datur. Cęteros vehementer cõturbat, & sitim maximè ciet. Per se minimè sumendum, sed semper illi nonnihil ex odoratis seminibus aniso, mastiche, & spica nardi permiscendũ. Datur ex aqua mulsa. Præstat autem cum melle cocto in catapotia digerere. Pondus, Actuario teste, triobalare est. Mesue à siliqua vna ad tres progreditur, adeóque vltra scrupulum dimidium, aut duodecim grana ad summum non transcendit. Ante annum, propter immensam vehementiam quam tum habet, haud temerè vsurpandum.

Vis.

Infrenantia.

Exhibendi modus.

De armenio lapide. CAP. XCII.

ARmenius, siue Armeniacus, vel vt vulgò appellatur Armenus lapis, quo pictores vtuntur, Aetio attestante, ex Armenia defertur, vnde nomen assumpsit. Atram bilem, & omnem lentum crassumque humorem sanguini commixtum educit. Quare, vt autor est Actuarius, melancholicis, elephanticis, & similibus dari solet. Item in renum vitiis, & spirandi difficultate. Citra verò molestiam

Vis.

leſtiam alui deiectionem mouet, neque vllus ſtrangulationis timor ſubeſt, neque deliquium animi ſequitur: quæ duo ferè in vehementioribus purgationibus accidere conſueuerunt. Hinc eſt, quòd Aetius hunc infantibus, thoracis vitio vexatis, ad vomitum excitandum dari præcipiat. Pondus eius, Actuario teſte, eſt ſextula, hoc eſt, ſcrupuli quatuor, aut plus minúsve pro ſumentis viribus. Meſue non loti pondus eſſe drachmam ſemis, aut ſeſquidrachmam: loti autem drachmam vnam, vel drachmas duas ſcribit. Alexander Trallianus ſcrupulos tres vel quatuor, loti verò quinq; vel ſex exhibet, adeóq; à Meſue non diſſentit.

De cyaneo. CAP. XCIII.

CYaneus, vel vt Latini nominant, cæruleus lapis eſt, quem Arabum familia Lazuli, & ſtellatum, quòd maculas quaſdam aureas ſtellarum modo radiantes habeat, vocant. Vim purgantem melancholiam ſuprà & infrà obtinet. Quocirca aduerſus omnes melancholicos affectus, maniam, melancholiam, cancros, alphos nigros, quartanas, & hæmorrhoidas valet. Dum vritur, cæruleus magis euadit, ſi legitimus eſt: adulterinus autem vſtione nigricat. Pondus eius, quòd Armenio vehementior ſit, minus eſſe debet. Meſue drachma vna vſque ad drach-

mas duas & dimidiam, in Cyaneo exhibendo progredi audet.

De hermodactylo CAP. XCIIII.

HErmodactili Mesue duo facit genera. Vnum radice digitali lõgitudine, quod non est nisi Behen, & minimè ephemerum, non lethale, vt nonnulli existimant, quemadmodum in nostris super Nicolaum Myrepsum annotationibus demonstrauimus. Alterum radice rotunda: quod itidem in duo partitur genera. Vnus enim habet radicem albam, crassam, ac modicè duram atque is est, qui in hodiernum diem nomen Hermodactili in officinis medicorum retinet. A Paulo quoque Hermodactylus appellatur. Hic alui deiectionem molitur, pituitámque crassam, ab articulis præsertim extrahit. Ob id priuatim in podagra, & articulorum doloribus, quum humores defluunt, datur per se, vel decocto aliquo conuenienti. Admouetur etiam articulis dolore affectis cum farina hordei, vitellis ouorum, & mica panis. Cæterùm is, Paulo autore, stomacho nimis quàm aduersatur. Proinde aliqua quæ eius malitiam corrigant, ac vehementiam coerceant, illi miscenda erunt: vt sunt cinnamomum, mastiche, zingiber, aut piper longum. Datur cum oxymelite scillitico, aut melle rosaceo, pondere drachmæ vnius aut plus

plus aut minus, pro sumentis viribus. Alterum genus Hermodactyli rotundi, foris nigram aut rubentem radicem obtinet. Atque is est, qui Croci flore per autumnum sese passim in pratis ostentat, & vulgo Hermodactylus nuncupatur. Græcis vetustioribus Colchicon dicitur, vt tomo nostrorum de Strirpium historia Commentariorum primo copiosè admodum ostendimus. Is intra corpus, vtpote venenatus, tuto haud sumitur.

De tithymalo. CAP. XCV.

E Tithymalorum genere est herba, quæ vulgò & officinis Esula vocatur. Quapropter pituitam & bilem elicit, quemadmodum alij Tithymali. Virentes illorum ramuli, Actuario teste, fictili paulatim torrendi sunt, tritique cum polenta scrupulorum ternum pondere, miscendi in aqua, & in potu præbendi: quippe quòd exiccati surculi impotentiores habeantur. Admiscenda tamen iis erunt odorata aliqua medicamenta, & quæ eorum vehementiam frangere possunt. Sunt hodie, qui plus de Tithymalis in puluerem redactis quàm drachmã vnam exhibent. Tutius tamen est, vt intra pondus ab Actuario, optimo autore, nobis præscriptum consistamus. Historiam & picturas omnium Tithymalorum, qui septem numero

mero sunt, in altero nostrorum de Stirpium historia Commentariorum tomo reperiēt studiosi: vt non sit necesse hic de iis fusius tractare.

De elaterio. CAP. XCVI.

ELaterium, vt suprà quoque monstrauimus, est succus è fructu syluestris Cucumeris expressus. Modum autem exprimendi Dioscorides docet. Bilem & pituitam vacuat. Eius maximum pondus, autore Dioscoride, obolus est: minimum, semiobolus. Pueris tamen minus adhunc est dandū: chalci nimirum duo, id est, grana quatuor. Actuarius ternos obolos, hoc est scrupulum vnum & semis, cum lacte recens emulcto exhibet. Hic finē libro primo imponemus: quòd si quid adhuc desideretur, id in altero libro explicare studebimus.

LIBRI PRIMI FINIS.

DE

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM

Miſcendorumq; medicamentorum ratione, Liber ſecundus, Medicamentarius dictus.

Leonharto Fuchſio medico autore.

PROOEMIVM.

SVPERIORE libro ſumma qua potuimus breuitate, & quantum inſtituto noſtro ſufficere arbitrati ſumus, ſimplicium, quibus in componendis medicamentis noſtræ ætatis pharmacopœi vtuntur, catalogum præmiſimus, & quid de ſingulis ſtatuendum eſſet indicauimus: nulla alia ſanè de cauſa, quàm vt rectè cognitis ſimplicibus, adulterina abiicerent, nec illa compoſitionibus ſuis permiſcerent. In altero verò huius operis libro, compoſitorum

torum medicamentorum omnium quæ hodie in officinis medicorum prostant, conficiendorum ratio exponetur. Quare optima ratione Medicamentarius liber inscribitur: ita enim rectius quàm, vt vulgus medicorũ vocat, Dispensatorium appellabitur. Compo fita verò medicamenta vocamus, quæ vel medicus, qui naturæ minister ac imitator est: vel pharmacopœus, qui medici minister est: ex variis simplicibus commiscet ac componit. Necessariò autem, vt hic liber ordine secundus esset, curauimus. Fieri enim non potest, vt quispiam ea quæ in tertio & quarto tradẽtur libris assequatur, nisi prius quæ in hoc commemorantur composita medicamenta omnia perspecta habeat. Quomodo enim simplicia & composita inter se rectè quis miscebit medicamenta, qui non vtrorunque prius rationem probè cognitam habet? Quapropter ordinis ratio, quæ in rectè docendo plurimùm momenti obtinet, postulauit, vt hunc sibi locum liber ille Medicamentarius dictus vendicaret. Quòd si verò quispiam causam etiam cur librum hunc exarauerim, ac prioribus tribus adiecerim, scire volet, non pigebit me illam quoque breuiter referre. Non fuit autem alia, nisi summa necessitas. Quum enim animaduerterem, singulos

Medicamentarius liber.

phar

pharmacopolas singulis ferè in locis suos ac proprios, eósque magna ex parte manuscriptos; ac inter se plurimùm, pro cuiusque qui eos conscripsit arbitrio, variantes libros, ex quorum præscripto sua componunt medicamenta, habere, hócque nomine fieri, vt rarò admodum simili modo in officinis nostris parata medicamenta prostarent: committere non potui quin hunc laborem subirem, ac curarem vt tandem haberent pharmacopœi Medicamentarium librum, vel vt ipsi nominant dispensatorium, optima & exquisita ratione à nobis exaratum, vnde subinde omnes sua conficerent medicamenta. Nam plurimùm refert, reíque publicæ interest, vt vniformiter in officinis composita sint medicamenta: quòd aliàs medicis non rarò errandi præbeatur occasio, ægrotantibúsque ex eorundem erratis non leue immineat periculum. Quod quum omnibus in confesso sit, non est cur multa demonstratione egeat. Vt verò pharmacopœorum, plurimùm imperitorum, hæsitationi consuleremus, singulis compositionibus, quæ idipsum requirebant, Annotationes adiecimus: in quibus non solùm voces obscuriores, sed & res ipsas difficiliores explicauimus, vt nihil

Annotatio num ratio.

pla

planè esset in quo hærere possent. Vt autem ordine optimo singulorum medicamentorum compositiones traderemus, librum hunc Medicamentarium in Sectiones digessimus, vt singulæ sui generis medicamenta continerent, & ab inuestiganti bus illa facile & expedite inueni rentur. In summa, nihil ne gleximus, quod operi lucem afferre pos se iudicaui- mus.

DE

DE PONDERVM, QVORVM IN COMPONENDIS MEDICAMENTIS VSVS EST, RATIONE.

Sectio prima.

VVM citra ponderum, quorum in conficiendis medicamentis vsus est, cognitionem, ratio componendorum medicamentorum intelligi haud posit, principiò de iis nobis esse disserendũ putaui. Neque solum hocnomine põderum ratio medico cognoscenda venit: sed & ideo, ne eorundem inscitia accidat, vt ægris exitium afferatur. Nam quum constituta & certa sint quõrundam medicamentorum pondera, adeò sanè, vt si quis ea temerè non obseruet, aut transcendat, certam & indubitatam corpori noxam, & nonnunquam etiam perniciem accersat: nihil æquè curandum medico erit, quàm vt eorundem plenam & exquisitam noticiam habeat. Ponderum itaque tum nomina, tum rationem breuiter hic, & quantum instituto nostro conuenit, perstringemus, vt paratiores

Ponderum cognitio necessaria medico.

ad compositorum medicamentorum tractationem veniamus. Principiò autem de iis quibus Græci & Romani medici vsi sunt agemus: qualia quidem sunt, libra, quadrans, vncia, denarius, hexagium, drachma, scrupulus, siliqua, & obolus. Libra medica quæ Græcis λίτρα dicitur, est vnciarum duodecim. Hinc duodenaria, & Romana, quòd illa Romani vsi fuerint, vocatur. Hæc alio nomine pondo nominatur: ídque vbi per se, siue absque alio pondere scribitur & effertur. Vbi verò cum alio ponderis vocabulo adiungitur, idem significat quod Græcis σαθμὸς & ὁλκὴ, hoc est, pondus: vt, pondo libra, pondo vncia. Quum igitur medica libra non nisi duodecim contineat vncias, quod multis exemplis declarare possemus, plurimùm hallucinentur nostræ ætatis indocti pharmacopœi necesse est, qui libram sexdecim vnciarum, quot sanè mercatoria & negotiatoria habet, ad conficienda medicamenta vsurpant. Quod verò eiusmodi libra vtantur, è libræ partibus, quadrante maximè, quam quartam illi nominant, facile demonstratur. Siquidem huic quatuor vncias attribuunt: quapropter vt eorundem libra sedecim contineat vncias, fateantur oportet. Si enim quatuor vncias quater sumpseris, sedecim prodibunt vnciæ,

Pharmacopœorum error.

eiæ, quæ libram constituent mercatoriam. Quadrans itaque, sic enim Latini quartam libræ partem appellant, trium, & non quatuor vnciarum pondus existit. Triens autem quatuor vncias continet, Sextans, sextam libræ partem, hoc est, vncias duas habet. Quocirca in manifesto errore omnes propemodum Germaniæ nostræ Seplasiarij ac pharmacopœi versantur, eo quòd triente pro quadrante vtantur. Monacenses tamen pharmacopolæ (quod olim, dum illic medicinam facerem, deprehendi) legitima quadrante vtebantur. Vncia, Græcis ὄγκια dicta quæ, vt comprehensum est, duodecima libræ medicæ pars existit, drachmis octo, seu denariis Romanis septem constat. Denarius itaque pendet drachmam vnam, & septimam eius partem. Vnde se prodit Nicolai Salernitæ error, qui nulla veterum autoritate fultus, vnciæ drachmas nouem tribuit. Cui etiam Seruitor, scriptor triobalaris, subscribit. Atque hos egregios duces magna pharmacopœorum turba, nullo habito, delectu, sequitur: nulláque meherclè alia ratione, quàm quòd à iam dictis autoribus sic est scriptum, sese tuentium, quum potius illis iudicio meliorum tum Græcorum tum Latinorum autorum standum esset. Panditur & hinc quorundam

Nicolai Salernitæ & Seruitoris error.

Interpretum Galeni errata.

Galeni interpretum error, qui perpetuò denarium cum drachma confundunt, alterum pro altero pondere vertentes: quum tamen constet denarium, vt iam ostensum est, drachma paulo, scilicet vna septima, esse grauiorem. Exagium, vel vt Græci appellant ἐξάγιον, pondus est quatuor scrupulorum. Nouum est nomen, quo recentiores Græci vsi sunt, maximè Actuarius in Antidoto aurea Alexandrina. Latini Sextulam id pondus nominant. Græci alio nomine στάγιον nominant. Quanquam Nicolaus Myrepsus, si locus non est mendosus, ita Sarracenos siliquam vocare ait. Drachma, quæ Græcis δραχμὴ & ὁλκὴ vocatur, octaua est vnciæ pars, habétque in se scrupulos tres. Scrupulus autem, siue scriptulus, qui Græcis γράμμα, quasi primum ponderis elementum, nominatur, obolos duos pendet. Obolus itaque dimidium est scrupuli, seu sexta drachmæ pars, pendétque siliquas tres, Siliqua, quæ Græcis, κεράτιον, Actuario more vulgi καράβια dicitur, grana quatuor frumenti pendet. Frumenti verò granum Græcis σιτάριον nuncupatur: σῖτος enim illis frumentum significat. Sed quum frumenti genera Græcis nota sint plura, triticum, hordeum, zea, auena, oryza, milium, panicum, & Græci ipsi non explicarint cu-

ius

ius frumenti quatuor grana pendant siliquæ semen, hoc alius in aliam accepit partem. Plerique tamen id de hordei aut tritici granis scriptum esse interpretantur. Atque referendum id quidem non ad omnia grana, sed mediocria, non enormia: neque ad habitiora, neque strigosa & emaciata. Quod si igitur siliqua quatuor frumenti grana, vt demonstratum est, pendet: & scrupulus sex siliquas, vt grana frumenti quatuor & viginti complectatur scrupulus necesse est. Plurimùm itaq; errant pharmacopœi, qui à Græcis & Mauris dissidentes, statuunt scrupulum viginti granorum esse. Eum autem errorem ex Nicolao Salernita suxerunt. Cæterum si ad legumina respiciamus, vnum granum seu semen siliquæ, sex lentis seminibus quod nos experientia comprobauimus, pondere suo respondet. Hæc si sexies sumpseris (siliquæ nanque sex, vt dictum est, pendet scrupulum) in vniuersum sex & triginta lentis semina prodibunt, quæ pondus scrupuli habent. Hinc patet, Rhemnij Fannij Palæmonis in libello de Ponderibus & mensuris inscripto locum mirificè esse depraua- *Rhemnij Fannij locus emendatus.*
tum, vbi inter cætera de scrupulo cap. 1. sic scriptum reliquit: *Semin*

Pharmacopolarum error.

Semina sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo, lentes veraciter octo.

Nam si quis octo lentis semina cum scrupulo ponderare haud grauatus fuerit, is manifestò comperiet, nõ octo lentis semina, vt præscripta innuunt carmina: sed quatuor & quater octo, id est triginta sex, vt paulo antè quoque diximus, scrupulum pendere. Multo enim leuiora sunt octo lentis semina, quàm vt scrupulum æquare possint. Proinde Fannij locus ita legendus erit:

Semina sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo lentes quatuor, quater octo,
Aut totidem spelteas numerant, tristêsve lupinos
Bis duo.--- Lupini autem quatuor semina pendere scrupulum, cum Fannio Græcus Nicandri interpres tradit. Et si Mauri tria tantum constituere scrupulum literis prodiderunt. Atque sic quidem se habent pondera, quibus olim veteres tum Græci, tum Romani vsi sunt, & hodie quoque vtuntur medici. Nunc ad ea veniemus, quibus peculiariter, præter iam dicta, Arabes vsi sunt: inter quæ primò nobis occurrit aureus, qui ipsis Arabibus denarium significat, hoc est, pondus drachmæ vnius cum septima eiusdem parte: & nequaquam, vt plerique putant, drachmæ vnius & dimidiæ. Dein Danich, quod perperam

ram recentiores efferunt Danic, pondus est Arabibus quod à Græcis θέρμος, à Latinis lupinus dicitur. Hoc Cleopatrā imitati Arabes, aiunt pendere duas oboli tertias partes. Quum enim obolus pendat gra. duodecim, seu dimidium scrupulū, Danich pendat grana octo necesse est. Siquidem quatuor grana ter sumpta, constituunt duodecim. Verū esse quod dicimus, Serapio confirmat, dū inquit, Obolus est Danich vnum & dimidiū, id est, grana duodecim. Tertij generis pondus, quo Arabes vtuntur, est kirat. Sic autem siliquam Græco vocabulo, quod est κεράτιον, deprauato nominant. Et non est nisi dimidia pars Lupini. Quod ex Auicenna liquet, qui ait: Et omnis kirat, est grana quatuor hordei: quippe Lupinus octo grana hordei pendit. Aereolum quarti generis pondus, duo grana hordei pendit: Granum autem hordei apud Arabes minimum pondus est. Habent quidem & alia pondera Arabes, sed illa duntaxat referre volui, quòd iis maximè Mesue, ex cuius prescripto multa hodie conficiuntur medicamenta, vteretur. Cæterùm medici quasdam res simplices, ex quibus medicamenta conficiunt, interdum nō metiuntur, nec ponderant: sed numero, vel manus complexu sumunt. Altero modo quum cæteris miscentur Pruna, Ficus, Zizipha, Myxa, & id genus

alia: altero, quum herbæ aut flores aliis permiscentur. tum enim fasciculum, vt est apud Scribonium Largum: siue manipulum, vt apud Cornelium Celsum, horum esse sumendum præcipiunt. Græci, potissimùm recentiores, non solum δεσμίδιον, id est, fasciculum, sed etiam δεσμίδιον χειροπληθες, id est, fasciculum qui manu comprehendi potest, nominant. Siquidem fasciculus, siue manipulus non est, nisi quod summa manu complicata apprehendi & complecti potest. Atque manipuli voce rei rusticæ scriptores crebrò vtuntur. Recentiores medici pugillo, quod diminutiuum à pugno existit, pro pondere vtuntur. Significat verò illis pondus herbarum & florum, quod pugno, seu compressis digitis capi potest, adeóque alteram ferè manipuli partem. Quod quidem genus ponderis recentioribus Græcis, Aetio potissimùm, ἀρύξ nuncupatur. Nunc reliquum est, vt notas ponderum, quibus hodie in conficiendis medicamentis tum medici, tum pharmacopœi vtuntur, subiiciamus, quæ sunt eiusmodi.

Pugillus.

Libræ

Libræ	Hæc nota	℔.	est,
Semis		S.	
Quadrantis		q̄r.	
Vnciæ		ʒ.	
Drachmæ		ʒ.	
Scrupuli		℈.	
Grani		Gr.	
Manipuli		M.	
Pugilli		P.	

Ponderum nota.

Etsi autem præstaret, abiectis ac posthabitis prorsus iam dictis notis, pondera ipsa primis suis saltem literis, si non integra, scribere, potissimum vnciam & drachmam, ne scilicet notarum ʒ. & ʒ. affinitate vel medici, vel pharmacopœi ipsi magno mortalium incommodo peccarent, & aberrarent: tamen quum vsus longi temporis id obtinuerit, vt pondera notis potius quibusdam quàm literis designentur, in eam maximè curam incumbere decet medicos, vt accuratè ductus notarum delineẽt, quo ab omnibus agnosci, & alię ab aliis discerni queãt, ne scilicet scribendi negligentia pharmacopœis errandi occasionem præbeant. Sed de ponderibus satis, ad medicamentorum igitur compositiones iam transire tempestiuum est.

DE ANTIDOTIS, SEV CONFECTIONIBVS MAGNIS VOcatis & Opiatis, Sectio Secunda.

*

Aurea Alexandrina Nicolai Myrepsi.

AD capitis fluxiones, à frigore natas, efficax est, dolorē enim eius confestim mitigat. Oculorum lachrymas sistit, dentium dolores sanat; non modò epota, sed & imposita. Comitialibus subitò factis prorsus auxiliatur. Furiosorum incompositos motus compescit, & in vniuersum omnem capitis dolorem mulcet. Tussientibus, tabidis, humores ægrè à thorace reiicientibus, cardiacis, sanguinémque excreātibus mirificè opitulatur. Cōfert etiam resolutis, viscerum & laterum malis. Lapides cōterit, stillicidium & difficultatem vrinæ soluit, & omnia vteri vitia discutit. Quotidianis, tertianis, & quartanis febribus ante inuasionis horam sumpta succurrit. Quisquis denique semper hac vti antidoto consue

uerit,

uerit, is neque apoplexiæ, neque colico malo vnquam obnoxius erit. Conficitur autem in hunc modum. Asari,[a] seminis hyoscyami,[b] carpobalsami, ana ʒ.ij.ß. Caryophylli, opij,[c] myrrhæ, cyperi, ana ʒ.ij.[d] Balsami, cinamomi,[e] folij, zedoariæ, zingiberis,[f] costi, corallij,[g] casiæ, euphorbij, tragacanthæ, thuris,[h] styracis, calamitæ,[i] saluiæ,[k] mei, seselios, sinapi,[l] saxifragæ, anethi, anisi, ana ʒ.j. Ligni aloës,[m] rhei pontici, aliptę moscathę, castorij, spicæ, galangæ, opopanacis, anacardij, mastiches, sulphuris ignem non experti crudiue, radicis pæoniæ, eryngij, carnis palmularum,[n] behen albi & rubri, rosarum, thymi, acori, pulegij, aristolochię longę, gentianæ, corticis radicis mandragoræ, chamædryos,[o] phu, ammeos, baccarum lauri, piperis longi, piperis albi, xylobalsami,[p] carnabadij,[q] amomi[r] seminis macedonissij,[s] libystici, rutæ,[t] sinonis, añ ʒ.ß. Auri puri, argenti puri,[u] margaritarum non perforatarum,[x] ossis anterioris narium purpurę, ossis cordis ceruini, ana grana frumentacea xiiij. Lapidis saphyri, smaragdi, iaspidis, ana ʒ.j. Nucis auellanæ ʒ. ij. Pyrethri, ramenti eboris, calami odorati, ana grana frumentacea xxix.[y] Mellis, aut sacchari, quod satis est.

ANNO

ANNOTATIONES.

HAec integra & legitima est & ad verbum è Græco Nicolao transcripta Aureæ Alexandrinæ descriptio, quam si cum aliorum codicum descriptionibus conferre volueris, reperies in ijs quædam desiderari. Cæterùm, vt pollicitiin huius libri proœmio sumus, si quæ vel vocum vel rerum obscuritas & difficultas in medicamentorum compositionibus occurrat, hanc breuibus semper annotationibus illustrabimus. Non autem de singulis annotationes struemus, sed de ijs solùm, quorum nulla in libro primo facta est mentio.

a Seminis hyoscyami. Quotiescunque Hyoscyami seminis simpliciter & sine adiectione fit mentio, semper album inaudiendum erit. Hoc enim placidissimum existens, ad medicinam vtile est. Quod si vero illud non adsit, flauo vtendum erit. Nigrum autem, vt inutile ac venenatum, penitus fugiendum. Id quod semel monuisse pharmacopœos satis sit.

b Carpobalsami. Quum suspicio non leuis, imò indubitatum sit, neque Carpobalsamum neque Opobalsamum, neque Xylobalsamum Seplasiarum esse legitimum & verum: non temerè illis ad conficienda medicamenta vtendum erit: sed potiùs ex officinis medicorum eijcienda, & succedaneo illorum vtendum quod Galeno in libello περὶ ἀντιβαλλομένων teste est radix violæ albæ.

ait

ait enim ἀντὶ βαλσάμου λευκῆς ἰῶν ῥίζαν. Violam autem albam: non Theophrasti, sed Dioscor. quæ Seplasiis & Arabibus Cheiri dicitur, hoc loco inaudire oportet. Hæc enim commodissimè pro Balsamo vsurpari potest: id quod facultates vtriusque abundè docent. Vt enim Balsamum est tenuium partium, menses mouet, vterumque aperit: sic quoque radix, flores, semen & totus Leucoïj siue violæ albæ frutex. Quum itaque habeamus à natura productum, quo pro omnibus iam dictis vtamur: non est cur ad aliquod arte paratum nempe oleum Caryophyllorum, vt Valerius Cordus censuit, confugiamus.

Cordi opinio improbata.

c Myrrhæ. *Actuarius Latinus, à Ruellio conuersus, pro Myrrha habet baccarum Myrti. Sed locum illum esse depravatum, è Nicolao abundè liquet, qui hic habet σμύρνης. Latini etiam codices omnes, qui Nicolao præposito hactenus attributi sunt, Myrrhæ legunt. Vt dubium non sit pro σμύρνης: apud Actuarium falsò scriptum esse μυρσίνης: & facilis quidem ab altera in alteram vocem fuit lapsus. Porrò optima & vera Myrrha inuentu rara est: vt hoc nomine metuendum sit, officinarum Myrrham non esse legitimam. Suspicionem hanc auget, quod notæ quæ sunt apud Dioscorid. & libro primo commemoratæ, illi non conueniant. Quin ipsi Bdellij indicia magis respondere videntur, quàm Myrrhæ vt ea de causa Bdellij potius quàm Myrrhæ*

Actuarij locus emendatus.

species

ſpecies quibuſdam eſſe putetur. Quicquid autem ſit conſtat non eſſe optimam, nec inter Myrrhas deterrimam. Apparet autem, eam eſſe Myrrhæ ſpeciem, quæ Caucalis Dioſcoridi nominatur. Quippe hæc ὑπέρωρος, hoc eſt, vltra tempeſtiuitatem ſuam producta, bonitatem ſuam amiſit, & exoletarum more areſcit, nigra ac retorrida exiſtit.

Caucalis myrrha.

d Balſami. *Valerius Cordus in ſuo medicamentario libro pro Balſamo habet Opobalſamum, quod admiratione dignum eſt: quandoquidem in Græco Nicolai codice βαλσάμι, & in Latinis quoque codicibus ſcriptum ſit Balſami. Sed quum neutrum habeatur, parum refert vtro modo legas, vtendum enim erit ſuccedaneo: quod quale ſit, paulò antè expoſuimus.*

Cordus.

e Folij. *Folio verò, quod Græcis vetuſtioribus Malabathrum dicitur, Seplaſias deſtitui, libro primo indicauimus. Succedaneo igitur eius vt pharmacopœi vtantur eſt neceſſe, quod Galeno autore eſt κασία σφαιρίτις, ἢ ναρδόσταχις, ἢ ἀτραπτυλὶς: id eſt, caſia rotunda, aut ſpica nardi, aut atractylis. Quum verò hæc antidotus alioquin capiat caſiam & ſpicam nardi, præſtat folij loco atractylim vſurpare. Quæ qualis ſit, in primo de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo monſtrauimus. Atractylim autem folij eſſe ſuccedaneum, hinc omnibus palam fit, quòd hæc idem temperamentum, eandémque facultã*

Succedaneum folij.

cultatem cum Spica nardi obtinet. Siquidem in primo ordine calefacit, & secundo exiccat, obstructionésque iecoris, ac aliorum internorum viscerum, perinde atque Spica nardi, tollit: vrinam cit, & fluxiones desiccat, vt hinc omnibus perspicuum euadat, Galeni locum hunc in libello περὶ ἀντιβαλλόμενων esse mendosum. Nam illic falso ἡ τράκτυλος pro ἡ ἀτράκτυλις scribitur. Nullibi enim neque apud Galenum, neque Dioscoridem stirpis, quæ Tractylos dicatur, mentio fit. Porrò quum Atractylis non nisi sata in Germania proueniat, licebit in eius penuria spina vti, quam vulgus & officinæ Carduum benedictum appellant. *Galeni locus restitutus.*

f Casiæ. Intelligit eam quam Seplasiæ ligneam vocant. Non est autem quod hactenus vsitatam accipiant Pharmacopœi Casiam, quòd illa radicis potius quàm arboris cortex sit, vt omni odore ac sapore, ita etiam facultate destituta. Exigenda igitur prorsus ex omnibus officinis erit, nec vlli deinceps compositioni permiscenda. Quæ autem vera sit Casia, libro primo diximus, nempe ea quam inter species Canellæ quidam numerant. Ea enim haud dubiè Casiæ species est, tametsi fortè non optima. Quare rectè fecerint pharmacopolæ, si semper eius duplum acceperint. Id quod etiam in Cinamomo faciendum erit. Quippe Cinamomum nostrum haud quaquam optimum est, ideoque duplicato eius *Cinnamomũ nostrũ quale.*

eius quoque pondere vtendum erit. Id quod in succedaneis suis Galen. quoque suadet, inquiens: ἀντὶ κινναμώμου, κασίας σύριγγος διπλάσιον, ἢ βράδυος διπλοῦν: Pro Cinamomo casiæ fistulæ (ita enim vocat quam hodie ligneam appellant) aut sauinæ duplam portionem. Vt succedaneum Casiæ sit, Sauinæ pondus duplicatum. Quinetiam Dioscorides in Cinamomi legitimi penuria duplicatam Casiæ portionem sumendam esse hortatur. Quapropter perpetuò pharmacopœi pro vero Cinamomo, vulgaris & nostri Cinamomi, præsertim vbi non admodum fuerit, duplum: & pro Casia itidem, eius Casiæ quæ vulgare Cinamomum refert, duplam portionem in componendis medicamentis vsurpent.

f Costi. Quoties Costi mentionem facit simpliciter & citra adiectionem Nicolaus, semper amarum appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. Nos vtriusque Costi historiam & picturam in altero nostrorum de Stirpium historiæ commentariorum tomo dedimus. Cùm verò paucis adhuc vera Costus nota sit, operæprecium erit vt eius succedaneum cognoscamus: vt in penuria Costi, saltem succedaneum habeamus. Tale autem est Helenium, vel vt hodie nominant, Enula campana, quod in suis ἀντιβαλλομένοις confirmat Galenus, inquiens: ἀντὶ κόστου, ἑλένιον. Subscribit quoque ratio, quæ docet idem vtriusque temperamentum esse, nec viribus inter se

discre

discrepare, vt ex ambarum stirpium historiæ collatione omnibus fit manifestißimum.

h Styracis calamithæ. *De ea abundè libro primo dictum est, quapropter de hac ipsa in præsentia, quemadmodum etiam alijs quæ loco iam citato explicata sunt, nihil annotabimus. Quod semel hic monuisse lectorem satis sit.*

i Saluiæ. *Latini Nicolai codices habent Saliuncæ, at minus rectè. Nam in Græco Nicolai codice est ἐλελίσφακος, id est, Saluiæ, vt nos conuertimus. Errore autem imperiti librarij accidit, vt propter literarum affinitatem, Saliuncæ pro Saluiæ sit scriptum. Saliuncam autem à Saluia diuersam esse stirpem satis constat, vt quæ, Dioscoride teste, non est nisi Nardus siue spica Celtica, quam officinæ medicorum Spicam Romanam nuncupant.*

k Mei. *Meo vero destituimur: quapropter eius succedaneo vtendum, quod est tordylij, aut Seselios Cretici, vel, vt alij putant, libanotidis primæ radix, quæ Germanis Beervuurtz dicitur. Nam easdem quas Meum facultates obtinet, vt ex vtriusque historiæ collatione liquet.*

l Saxifragæ. *Quum multæ hodie sint stirpes Saxifragæ nomine insignitæ, diligenter dispiciendum erit, quam hoc loco, & alibi quoque Nicolaus, alijq; Græci intellexerint. Nullam verò nisi eam quam Dioscorides Empetron: non quidem hoc, quod idem Phacoides nominant, sed quod post*

Tribulum libro 4 pingit, & Romanis Saxifraga, hodie vulgò Ruta muraria appellatur, qua hactenus Seplasiæ perperam pro Adianto, siue vt illarum voce vtar, Capillo veneris vsæ sunt. Huic namque herbæ Saxifragæ nomenclatura præ omnibus alijs quadrat. Siquidem in saxis ac petris nascitur, & calculos vesicæ frangit, & vrinas cit. Dum itaque nascitur, saxa frangit & perrumpit: dum etiam assumitur, calculos conterit, vt hoc nomine meritò illi Saxifragæ appellatio conueniat.

Cordus hallucinatus.

m Rhei Pontici. *Falsò Cordi in medicamentario libro, & omnib. Latinis Nicolai codicibus, quorum fidem ille secutus est, Rheu barbari legitur. In Græco namque Nicolai est ῥέου ποντικοῦ. Est autem Rheum ponticum diuersum à Rheu barbaro: vt libro primo huius operis, & alibi copiosissimè demonstrauimus. Cum verò Rheum ponticum Galeni, aliorúmque veterum, de quo hoc loco Nicolaus loquitur, sit incognitum adhuc, aut saltem in vsum hodie medicorum non veniat, pro eo succedaneo aliquo vtendum erit: quod quale sit, metipse Nicolaus ostendit. Nam suo quóque tempore rarum esse cœpit Rheum ponticum verum, ideóque eius succedaneum indicare coactus est. Sic enim in interpretatione quarundam vocum ille scriptum reliquit: ἐὰν μὴ ᾖ ῥέον κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα. id est, Si desit Rheum, Centaurio magno aut Symphiti*

Succedaneum Rhei pontici.

radice

radice vtendum. Et Nicolai sententiam confirmat Galenus, qui in libello suo περὶ ἀντιβαλλομένων, ἀντὶ ῥᾶ, λαπαθίου, hoc est, pro Rheo, Centaurium substituendum esse docet. Cùm itaque ferè omnes Centaurij magni radicem pro vero Rheo pontico vsurparent, factum est, vt nomen Rhei pontici in Centaurij radicem translatum sit: quod etiam hodie in officinis retinet. Rheo pontico igitur Seplasiarum, aut Symphyto, id est, Consolidæ maioris vulgò vocatæ radice, pro veterum Rheo vtendum erit pharmacopœis. Cùm verò neutra harum radicum purgandi facultatem habeat, dubium non est, nostrum Rheu barbarum, cui eiusmodi facultas inest, à veterum & Nicolai Rheo esse diuersum, quod lib. primo quoque fusius monstrauimus.

n Behen albi & rubri. Græcè est ἑρμοδάκτυλοι ἐρυθροὶ καὶ λευκοὶ, id est, hermodactyli rubri & albi. Studiò autem has voces omisimus, ne imperitis Seplasiarijs errandi daremus occasionem, qui Hermodactylos nominant stirpes, ab ijs quàs ita Nicolaus appellat diuersissimas. Quippe Nicolaus, perinde atque Actuarius, Hermodactylos rubros & albos vocat eas radices, quas Arabes & officinæ medicorum, hos quasi semper imitantes, Behen albam & rubram nominant. Hæ olim afferebantur ex Armenia: quarum quædam contortæ erant, aliæ in rectum exierunt, suaui odore, & glutinoso humore. Eas Serapio

Hermodactyli Nicolai.

calidas & humidas, ex Mesue cuiusdam sententia, esse statuit. Auicenna calidas & siccas in secundo ordine. Ita nihil est in Arabum scriptis solidum, ac sibi consonans. Hodie ex Italia ad nos deferuntur, vt suspicio sit, non esse legitimas, præsertim cùm Arabum notæ illis non respondeant. Alba quidem Beben, quam officinæ ostendunt, mirificè tortuosa est: ac glutinosum aliquid præ se fert, sed minimè odore suauidonata, vehementer tamen amara. Rubra certè nihil habet, quod legitimam esse doceat. Præstat igitur in ista hæsitatione harum radicum succedaneo vti, quod Auicenna authore est Tuderi. Ita verò Herminum appellat nominatam herbam: quæ qualis sit, primo nostrorum de Stirp. historia commentariorum tomo monstrauimus. Herminum autem pro Beben substitui posse, facultates eius abundè docent. Nam venerem stimulat Herminum, Dioscoride authore. Bebem itidem, Auicenna attestante, semen genitale adauget.

o Phu. Valerianam intelligit: & quidem si haberi potest, optimam, quæ qualis sit, alibi ostendimus. In melioris autem penuria, vulgari vti licebit.

p Carnabadij. Græcè est καρναβάδι. Studiò igitur Græcam vocem retinuimus, vt quid per hanc vocem Nicolaus intelligeret, pharmacopœi cognoscerent. Ita verò appellat nempe καρναβάδι λιαρναβάδιον, & cuminum Æthiopicum.

cum, vt satis liquet ex antidoto 406. in qua metipse Carnabadium interpretatur cuminum Aethiopicum. Symeon autem Sethi, & alij recentiores Græci, Carnabadium nominant, Carcum Dioscoridi & alijs dictum. Hinc est, quod Latini codices Nicolai, quos Cordus secutus est, hoc loco pro Carnabadio habent Carei. Nihil autem refert, Cumini an Cari, seu Carei semen vsurpemus, quum eandem facultatem omnia obtineant, & vtrumque vrinam moueat, flatúsque discutiat.

q Amomi. Amomum legitimum hodie desiderari, libro primo ostendimus. Neque enim est rosa Hierichuntis, aut Sanctæ Mariæ, vt Cordus censet. Siquidem Bryoniæ folia haud obtinet, nullum Origani odorem refert: acrimonia nares non percellit, imò potius nullius est odoris. Tantisper igitur dum carebimus verò Amomo, eius vice, Galeno autore, Acoro, vtemur: aut in huius penuria, Galanga maiore vocata, aut ammeos semine.

r Macedonisij. Per macedonisium inaudiendum semen, quod Græcis Hipposelinum, & Romanis Olus atrum nominatur. Hinc est, quòd idem semen in hodiernum vsque diem Seplasiis petroselinum macedonicum vocetur: quum Macedonisium potius, Nicolai exemplo, illis appellandum esset.

s Libystici. *Et illud hodie semen in officinis medicorum desideratur. Neque enim id est, quod Leuisticum illæ appellant: id enim Dauci potius genus est, vt alibi demonstrauimus. Quapropter eius succedaneo vtendum; quod, Galeni testimonio, est Staphilinus. Vt enim Libystici semen menses cit, vrinas prouocat, flatúsque discutit: etiam Staphilinus, vt ex vtriusque historia patet.*

Succedaneum Sinonis.

t Sinonis. *Sinonis historiam in altero de Stirpium historia tomo texuimus. Non habetur in officinis medicorum. Pro eo tamen vsurpare licebit, semen id, quo hactenus Seplasiæ pro Amomo vsæ sunt.*

u Margaritarum non perforatarum. *Hæ enim perforatis, vt primo diximus libro præstantiores sunt.*

x Ossis anterioris narium. *Intelligit, id quod Actuario & alijs recentioribus Græcis Elattium Byzantium, & Bysantis appellatur. Officinis Blacca Bysantia. De ea plura libro primo annotauimus.*

y Mellis quod satis est. *Triplum verò mellis sumitur, quod semel monuisse sufficiat. Si quis de cæteris, quorum nulla in ijs annotationibus mentio facta est, dubitauerit, is ad primum recurrat librum. Cæterùm in Nicolai Latinis codicibus, octo hæc in ista Antidoto desiderantur*

Quæ in Latinis Nicolai codicibus

tur medicamenta : Saluia, palmulæ, Behen al- cibus me-
bum, & rubrum, Zaphyrus; ſmaragdus, iaſpis, dicamenta
& nux auellana. *deſint.*

Theriaca Andromachi. II.

THeriaca, ſeu Theriace dicta eſt, quòd ferarum & viperarum morſibus medeatur, omnium antidotorum præſtantiſsimum: exitialibus venenis, & ferarum virus eiaculantium ictibus aduerſatur. Inueteratis capitis doloribus, vertiginibus, aurium grauitati, comitialibus, attonitis, apoplecticísve, reſolutis, oculorum hebetudinibus. voci amiſſæ, aſthmaticis, recenti & vetuſtæ tuſsi, ſanguinem reiicientibus, ægrè excreantibus, & non niſi recta ceruice ſpirantibus, ventriculi imbecillitatibus ac inflationibus, colicis cruciatibus, ileoſis, cholericis, cœliacis, regio morbo correptis opitulatur. Induratum lienem liquefacit, calculos in renibus comminuit, vrinæ difficultati, & veſicæ exulcerationibus medetur. Febrium horroribus & rigoribus, hydropicis, elephantia laborantibus ſæpe præſenti eſt auxilio. Menſtrua cit, fœtum mortuum excutit: articulorum doloribus adiumento eſt. Non autem corpus modò, ſed & animi morbos perſanat.

nat. Melancholicis itaque, lymphaticis, aquę pauoribus, & id genus aliis malis iugiter data succurrit. Cæterùm in pestifera lue vix aliud præsentius magísque idoneum præsidium hac ipsa inueniri potest.

Habet[a] pastillorum [b] theriacorum drach. xxviij. Pastillorum [c] scilliticorum ʒ.xliiij. Piperis longi, d liquoris papaueris, [e] magmatis hedychroi, ana drach. xxiiij. Rosarum aridarum, [f] iridis Illyricæ, [g] glycyrrhizæ, [h] seminis napi syluestris, i scordij, opobalsami, cinanomi, agarici, ana ʒ.xij. Myrrhæ, costi, croci, casię, nardi Indicæ, [k] florum iunci odorati, thuris, piperis albi & nigri, l dictamni, [m] marrubij, [n] rhei, [o] stœcadis, [p] petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinque folij radicis ana drach. vj. [q] polij, chamępityos, styracis, amomi, [r] botryos, mei, nardi Celticæ, [s] sigilli Lemnij, phu Pontici, camædryos Creticæ, [t] foliorum malabathri, [v] chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, [x] gummi, seminis fœniculi, [y] cardamomi, seselios, [z] acaciæ, [a] thlaspios, hyperici, b sagapeni, ammeos, ana ʒ.iiij. Castorij, [c] aristolochiæ tenuis, seminis dauci, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani, ana drach. ij. Mellis ℔.x. Vini phalerni, d quod satis est. Coniice in mortarium

tarium opium, hypociſtidem, ſagapenum, glycyrrhizæ ſuccum, acaciam, ſtyracem, opopanacem: & affunde exiguum mellis, & vnumquodque contuſum diſſolue, & adiice vinum vt illa ſuperet, ſinitóque vt per triduum madeſcant. Dein arida omnia, radices ſcilicet, ſemina, herbas, tuſa & cribrata coniice in mortarium, & affuſo vino terito, ac vt in collyria læuigato.[c] Poſtea iis è mortario exemptis, admiſce omnia arida, & validè ſubigito. Tandem iniice mel, terebinthinam, galbanum, & opobalſamum, ac calefacta in cacabo confunde. In mortario autem hæc vniendo diebus quinque validè ſubigito, ac in vitreo vaſe recondito. Atque hoc modo Andromachi theriacam Nicolaus Myrepſus conficiendam eſſe docet. Aetius aliam habet, huic propemodum ſimilem, hanc ſcilicet. Caſiam & cinamomum per ſe tundito, & cribrato. Dein crocum, primùm in mortarium coniectum, cum vino probè terito. Vbi quàm tenuiſsimus factus fuerit, ei cribratam Caſiam addito, & rurſus affuſo vino terito. Poſtquam Caſia ſufficienter fuerit trita, ſigillum Lemnium, cum vino modico, in alio paruo mortario per ſe terito, & bitumen ſimiliter diſſolutum ad Crocum & Caſiam iniicito, ac rurſus aliquandiu terito. Reliqua verò omnia

herbacei generis cum tribus pastillis & castorio tondito, & per tenuissimum cribrum cernito. Succulenta verò omnia, acaciam nimirum, myrrham, opium, thus, hypocistidis succum, glycyrrhizam, opopanacem, sagapenum, galbanum, & gummi contusa, in competenti vini mensura vna die antè macerato. Styracem verò in mortarium magnum ac amplum coniectum, cum opobalsamo terito, & priuatim vnito. Deinde & præmacerata succulenta in mortarium iniicito, ac probè terito: atque, si opus fuerit, vinum sensim affundito. Postquam autem & hæc sufficienter fuerint trita, styracem antea tritum, & casiam, & crocum, & quę cum eis sunt adiicito, ac diligenter vnito. Chalcitidis deinde bonæ vncias, sex in ollam exiguam, nouam, amplioris, iniicito, & supra carbones ignitos imponito, & Chalcitidem assiduè cum pura rudicula agitato. Quum verò liquefieri cæperit, & lutosam subsidentiam acquisierit, statim ab igne auferto: positáque in terram ollula, quo vniatur, diligenter agitato, coagmentatámq; paulisper sinito. Deinde ablato & abiecto eo quod in superficie siccius & rufum apparet, ex medio quod viridius est, & molle apparet, accipito: ac quatuor drachmas ponderato, eásque in medium mortarium iniicito, in quo reliqua prius trita habes:

bes: cumque modico vino in aliquo mortarii loco dissolutas, cum reliquis commitito, ac exiguo addito melle despumato, vnito. Postquàm verò Chalcitis ad reliqua trita fuerit admixta, omniáque nigrum acceperint colorem, tunc addito etiam terebinthinam, cum modico melle prius dissolutam. Quæ deinde admixta, arida etiam tusa & cribrata adiicito, & reliquum item mellis paulatim admisceto. Postea cum magno pistillo omnibus quàm diligentissimè vnitis, antidotum ipsam in mortarium transfundito, & pistillis ligneis ex grauissimo ligno & politissimo fabrefactis, eam ad solem in mortario tundito. Denique probè contectam sinito, & rursus post triduum aut quatriduum ad horas tres tundito, atque id donec quadraginta dies abierint facito. ¶ Dein vasis vitreis, modico melle despumato prius imbutis, excipito. Neque verò vasa valde exple to, sed locum quendam quo transpirare, ac efferuescens se attollere medicamentum ne effluat possit, relinquito, probéq; contectum ac obligatum adseruato. Hæc est priore magis exquisita theriacam conficiendi ratio, quã Seplasiarij obseruare debent. Reponendum autem hoc medicamentum, donec ferueſcat in tepido & sicco loco: postquàm verò subsederit, in frigido & sicco loco adseruan

ſpecies quibuſdam eſſe putetur. Quicquid autem ſit conſtat non eſſe optimam, nec inter Myrrhas deterrimam. Apparet autem, eam eſſe Myrrhæ ſpeciem, quæ Caucalis Dioſcoridi nominatur. Quippe hæc ὑπέρωρος, hoc eſt, vltra tempeſtiuitatem ſuam producta, bonitatem ſuam amiſit, & exoletarum more areſcit, nigra ac retorrida exiſtit.

Caucalis myrrha.

d Balſami. Valerius Cordus in ſuo medicamentario libro pro Balſamo habet Opobalſamum, quod admiratione dignum eſt: quandoquidem in Græco Nicolai codice βαλσάμυς, & in Latinis quoque codicibus ſcriptum ſit Balſami. Sed quum neutrum habeatur, parum refert vtro modo legas, vtendum enim erit ſuccedaneo: quod quale ſit, paulò antè expoſuimus.

Cordus.

e Folij. Folio verò, quod Græcis vetuſtioribus Malabathrum dicitur, Seplaſias deſtitui, libro primo indicauimus. Succedaneo igitur eius vt pharmacopœi vtantur eſt neceſſe, quod Galeno autore eſt κασίᾳ σφαιρίτις, ἢ ναρδόσταχυς, ἢ ἀτραυτυλὶς: id eſt, caſia rotunda, aut ſpica nardi, aut atractylis. Quum verò hæc antidotus alioquin capiat caſiam & ſpicam nardi, præſtat folij loco atractylim vſurpare. Quæ qualis ſit, in primo de Stirpium hiſtoria commentariorum tomo monſtrauimus. Atractylim autem folij eſſe ſuccedaneum, hinc omnibus palam fit, quòd hæc idem temperamentum, eandémque facultã

Succedaneum folij.

cultatem cum Spica nardi obtinet. Siquidem in primo ordine calefacit, & secundo exiccat, obstructionésque iecoris, ac aliorum internorum viscerum, perinde atque Spica nardi, tollit: vrinam cit, & fluxiones desiccat, vt hinc omnibus perspicuum euadat, Galeni locum hunc in libello περὶ ἀντιβαλλόμενων esse mendosum. Nam illic falso ὁ τράκτυλος pro ἡ ἀτράκτυλις scribitur. Nullibi enim neque apud Galenum, neque Dioscoridem stirpis, quæ Tractylos dicatur, mentio fit. Porrò quum Atractylis non nisi sata in Germania proueniat, licebit in eius penuria spina vti, quam vulgus & officinæ Carduum benedictum appellant. *Galeni locus restitutus.*

f Casiæ. Intelligit eam quam Seplasiæ ligneam vocant. Non est autem quod hactenus vsitatam accipiant Pharmacopœi Casiam, quòd illa radicis potius quàm arboris cortex sit, vt omni odore ac sapore, ita etiam facultate destituta. Exigenda igitur prorsus ex omnibus officinis erit, nec vlli deinceps compositioni permiscenda. Quæ autem vera sit Casia, libro primo diximus, nempe ea quam inter species Canellæ quidam numerant. Ea enim haud dubiè Casiæ species est, tametsi fortè non optima. Quare rectè fecerint pharmacopolæ, si semper eius duplum acceperint. Id quod etiam in Cinamomo faciendum erit. Quippe Cinamomum nostrum haud quaquam optimum est, ideoque duplicato eius quale. *Cinnamomũ nostrũ*

eius quoque pondere vtendum erit. Id quod in succedaneis suis Galen. quoque suadet, inquiens: ἀντὶ κινναμώμου, κασίας σύριγγος διπλάσιον, ἢ βράδυος διπλοῦν: Pro Cinamomo casiæ fistulæ (ita enim vocat quam hodie ligneam appellant) aut sauinæ duplam portionem. Vt succedaneum Casiæ sit, Sauinæ pondus duplicatum. Quinetiam Dioscorides in Cinamomi legitimi penuria duplicatam Casiæ portionem sumendam esse hortatur. Quapropter perpetuò pharmacopœi pro vero Cinamomo, vulgaris & nostri Cinamomi, præsertim vbi non admodum fuerit, duplum: & pro Casia itidem, eius Casiæ quæ vulgare Cinamomum refert, duplam portionem in componendis medicamentis vsurpent.

f Costi. Quoties Costi mentionem facit simpliciter & citra adiectionem Nicolaus, semper amarum appellatum intelligit, vt qui gustu feruidus sit. Nos vtriusque Costi historiam & picturam in altero nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo dedimus. Cùm verò paucis adhuc vera Costus nota sit, operæprecium erit vt eius succedaneum cognoscamus: vt in penuria Costi, saltem succedaneum habeamus. Tale autem est Helenium, vel vt hodie nominant, Enula campana, quod in suis ἀντιβαλλομένοις confirmat Galenus, inquiens: ἀντὶ κόστου, ἑλένιον. Subscribit quoque ratio, quæ docet idem vtriusque temperamentum esse, nec viribus inter se

discre

discrepare, vt ex ambarum stirpium historiæ collatione omnibus fit manifestissimum.

h Styracis calamithæ. *De ea abundè libro primo dictum est, quapropter de hac ipsa in præsentia, quemadmodum etiam alijs quæ loco iam citato explicata sunt, nihil annotabimus. Quod semel hic monuisse lectorem satis sit.*

i Saluiæ. *Latini Nicolai codices habent Saliuncæ, at minus rectè. Nam in Græco Nicolai codice est ἰτιλίσφακος, id est, Saluiæ, vt nos conuertimus. Errore autem imperiti librarij accidit, vt propter literarum affinitatem, Saliuncæ pro Saluiæ sit scriptum. Saliuncam autem à Saluia diuersam esse stirpem satis constat, vt quæ, Dioscoride teste, non est nisi Nardus siue Spica Celtica, quam officinæ medicorum Spicam Romanam nuncupant.*

k Mei. *Meo vero destituimur: quapropter eius succedaneo vtendum, quod est tordylij, aut Seselios Cretici, vel, vt alij putant, libanotidis primæ radix; quæ Germanis Beervuurtz dicitur. Nam easdem quas Meum facultates obtinet, vt ex vtriusque historiæ collatione liquet.*

l Saxifragæ. *Quum multæ hodie sint stirpes Saxifragæ nomine insignitæ, diligenter dispiciendum erit, quam hoc loco, & alibi quoque Nicolaus, alijq; Græci intellexerint. Nullam verò nisi eam quam Dioscorides Empetron: non quidem hoc, quod idem Phacoides nominant, sed quod post*

Tribulum libro 4 pingit, & Romanis Saxifraga, hodie vulgò Ruta muraria appellatur, qua hactenus Seplasiæ perperam pro Adianto, siue vt illarum voce vtar, Capillo veneris vsæ sunt. Huic namque herbæ Saxifragæ nomenclatura præ omnibus alijs quadrat. Siquidem in saxis ac petris nascitur, & calculos vesicæ frangit, & vrinas cit. Dum itaque nascitur, saxa frangit & perrumpit: dum etiam assumitur, calculos conterit, vt hoc nomine meritò illi Saxifragæ appellatio conueniat.

Cordus hallucinatus.

m Rhei Pontici. *Falsò Cordi in medicamentario libro, & omnib. Latinis Nicolai codicibus, quorum fidem ille secutus est, Rheu barbari legitur. In Græco namque Nicolai est ῥέου ποντικοῦ. Est autem Rheum ponticum diuersum à Rheu barbaro: vt libro primo huius operis, & alibi copiosissimè demonstrauimus. Cum verò Rheum ponticum Galeni, aliorúmque veterum, de quo hoc loco Nicolaus loquitur, sit incognitum adhuc, aut saltem in vsum hodie medicorum non veniat, pro eo succedaneo aliquo vtendum erit: quod quale sit, metipse Nicolaus ostendit. Nam suo quóque tempore rarum esse cœpit Rheum ponticum verum, ideóque eius succedaneum indicare coactus est. Sic enim in interpretatione quarundam vocum ille scriptum reliquit: ἐὰν μὴ ᾖ ῥέον κενταύριον τὸ μέγα, ἢ συμφύτου ῥίζα. id est, Si desit Rheum, Centaurio magno aut Symphiti radice*

Succedaneum Rhei pontici.

radice vtendum. Et Nicolai sententiam confirmat Galenus, qui in libello suo περὶ ἀντιβαλλομένων, ἀντὶ ῥέου, κενταύριον, hoc est, pro Rheo, Centaurium substituendum esse docet. Cùm itaque ferè omnes Centaurij magni radicem pro vero Rheo pontico vsurparent, factum est, vt nomen Rhei pontici in Centaurij radicem translatum sit: quod etiam hodie in officinis retinet. Rheo pontico igitur Seplasiarum, aut Symphyto, id est, Consolidæ maioris vulgò vocatæ radice, pro veterum Rheo vtendum erit pharmacopœis. Cùm verò neutra harum radicum purgandi facultatem habeat, dubium non est, nostrum Rheu barbarum, cui eiusmodi facultas inest, à veterum & Nicolai Rheo esse diuersum, quod lib. primo quoque fusius monstrauimus.

n Behen albi & rubri. *Græcè est ἑρμοδα κτύλου ἐρυθρου καὶ λευκου, id est, hermodactyli rubri & albi. Studiò autem has voces omisimus, ne imperitis Seplasiarijs errandi daremus occasionem, qui Hermodactylos nominant stirpes, ab ijs quàs ita Nicolaus appellat diuersissimas. Quippe Nicolaus, perinde atque Actuarius, Hermodactylos rubros & albos vocat eas radices, quas Arabes & officinæ medicorum, hos quasi semper imitantes, Behen albam & rubram nominant. Hæ olim afferebantur ex Armenia: quarum quædam contortæ erant, aliæ in rectum exierunt, suaui odore, & glutinoso humore. Eas Serapio*

Hermodactyli Nicolai.

calidas & humidas, ex Mesue cuiusdam sententia, esse statuit. Auicenna calidas & siccas in secundo ordine. Ita nihil est in Arabum scriptis solidum, ac sibi consonans. Hodie ex Italia ad nos deferuntur, vt suspicio sit, non esse legitimas, præsertim cùm Arabum notæ illis non respondeant. Alba quidem Beben, quam officinæ ostendunt, mirificè tortuosa est: ac glutinosum aliquid præ se fert, sed minimè odore suauidonata, vehementer tamen amara. Rubra certè nihil habet, quod legitimam esse doceat. Præstat igitur in ista hæsitatione harum radicum succedaneo vti, quod Auicenna authore est Tuderi. Ita verò Horminum appellat nominatam herbam: quæ qualis sit, primo nostrorum de Stirp. historia commentariorum tomo monstrauimus. Horminum autem pro Beben substitui posse, facultates eius abundè docent. Nam venerem stimulat Horminum, Dioscoride authore. Bebem itidem, Auicenna attestante, semen genitale adauget.

o Phu. *Valerianam intelligit: & quidem si haberi potest, optimam, quæ qualis sit, alibi ostendimus. In melioris autem penuria, vulgari vti licebit.*

p Carnabadij. *Græcè est καρναβάδι. Studiò igitur Græcam vocem retinuimus, vt quid per hanc vocem Nicolaus intelligeret, pharmacopœi cognoscerent. Ita verò appellat nempe κακορναβάδι. καρναβάδιον, & cuminum Æthiopicum.*

cum, vt satis liquet ex antidoto 406. in qua metipse Carnabadium interpretatur cuminum Aethiopicum. Symeon autem Sethi, & alij recentiores Græci, Carnabadium nominant, Carcum Dioscoridi & alijs dictum. Hinc est, quod Latini codices Nicolai, quos Cordus secutus est, hoc loco pro Carnabadio habent Carei. Nihil autem refert, Cumini an Cari, seu Carei semen vsurpemus, quum eandem facultatem omnia obtineant, & vtrumque vrinam moueat, flatúsque discutiat.

q Amomi. Amomum legitimum hodie desiderari, libro primo ostendimus. Neque enim est rosa Hierichuntis, aut Sanctæ Mariæ, vt Cordus censet. Siquidem Bryoniæ folia haud obtinet, nullum Origani odorem refert: acrimonia nares non percellit, imò potius nullius est odoris. Tantisper igitur dum carebimus verò Amomo, eius vice, Galeno autore, Acoro, vtemur: aut in huius penuria, Galanga maiore vocata, aut ammeos semine.

r Macedonisij. Per macedonisium inaudiendum semen, quod Græcis Hipposelinum, & Romanis Olus atrum nominatur. Hinc est, quòd idem semen in hodiernum vsque diem Seplasiis petroselinum macedonicum vocetur: quum Macedonisium potius, Nicolai exemplo, illis appellandum esset.

s Libystici. *Et illud hodie semen in officinis medicorum desideratur. Neque enim id est, quod Leuisticum illæ appellant: id enim Dauci potius genus est, vt alibi demonstrauimus. Quapropter eius succedaneo vtendum; quod, Galeni testimonio, est Staphilinus. Vt enim Libystici semen menses cit, vrinas prouocat, flatúsque discutit: etiam Staphilinus, vt ex vtriusque historia patet.*

Succedaneum Sinonis.

t Sinonis. *Sinonis historiam in altero de Stirpium historia tomo texuimus. Non habetur in officinis medicorum. Pro eo tamen vsurpare licebit, semen id, quo hactenus Seplasiæ pro Amomo vsæ sunt.*

u Margaritarum non perforatarum. *Hæ enim perforatis, vt primo diximus libro præstantiores sunt.*

x Osis anterioris narium. *Intelligit, id quod Actuario & alijs recentioribus Græcis Blattium Byzantium, & Bysantis appellatur. Officinis Blacca Bysantia. De ea plura libro primo annotauimus.*

y Mellis quod satis est. *Triplum verò mellis sumitur, quod semel monuisse sufficiat. Si quis de cæteris, quorum nulla in ijs annotationibus mentio facta est, dubitauerit, is ad primum recurrat librum. Cæterùm in Nicolai Latinis codicibus, octo hæc in ista Antidoto desideran-*

Quæ in Latinis Nicolai codicibus desiderantur

tur

tur medicamenta : Saluia, palmulæ, Behen al-bum, & rubrum, Zaphyrus; ſmaragdus, iaſpis, & nux auellana.

cibus medicamenta deſint.

Theriaca Andromachi. II.

THeriaca, ſeu Theriace dicta eſt, quòd ferarum & viperarum morſibus medeatur, omnium antidotorum præſtantiſsimum: exitialibus venenis, & ferarum virus eiaculantium ictibus aduerſatur. Inueteratis capitis doloribus, vertiginibus, aurium grauitati, comitialibus, attonitis, apoplecticísve, reſolutis, oculorum hebetudinibus. voci amiſſæ, aſthmaticis, recenti & vetuſtæ tuſsi, ſanguinem reiicientibus, ægrè excreantibus, & non niſi recta ceruice ſpirantibus, ventriculi imbecillitatibus ac inflationibus, colicis cruciatibus, ileoſis, cholericis, cœliacis, regio morbo correptis opitulatur. Induratum lienem liquefacit, calculos in renibus comminuit, vrinæ difficultati, & veſicæ exulcerationibus medetur. Febrium horroribus & rigoribus, hydropicis, elephantia laborantibus ſæpe præſenti eſt auxilio. Menſtrua cit, fœtum mortuum excutit: articulorum doloribus adiumento eſt. Non autem corpus modò, ſed & animi morbos perſa-

nat. Melancholicis itaque, lymphaticis, aquę pauoribus, & id genus aliis malis iugiter data succurrit. Cæterùm in pestifera lue vix aliud præsentius magísque idoneum præsidium hac ipsa inueniri potest.

Habet[a] pastillorum [b] theriacorum drach. xxviij. Pastillorum [c] scilliticorum ʒ.xliiij. Piperis longi, [d] liquoris papaueris, [e] magmatis hedychroi, ana drach. xxiiij. Rosarum aridarum, [f] iridis Illyricæ, [g] glycyrrhizæ, [h] seminis napi syluestris, [i] scordij, opobalsami, cinanomi, agarici, ana ʒ.xij. Myrrhæ, costi, croci, casię, nardi Indicæ, [k] florum iunci odorati, thuris, piperis albi & nigri, [l] dictamni, [m] marrubij, [n] rhei, [o] stœcadis, [p] petroselini Macedonici, calaminthæ, terebinthinæ, zingiberis, quinque folij radicis ana drach. vj. [q] polij, chamępityos, styracis, amomi, [r] botryos, mei, nardi Celticæ, [s] sigilli Lemnij, phu Pontici, camædryos Creticæ, [t] foliorum malabathri, [v] chalcitidis tostæ, gentianæ, anisi, succi hypocistidis, carpobalsami, [x] gummi, seminis fœniculi, [y] cardamomi, seselios, [z] acaciæ, [a] thlaspios, hyperici, [b] sagapeni, ammeos, ana ʒ.iiij. Castorij, [c] aristolochiæ tenuis, seminis dauci, bituminis Iudaici, opopanacis, centaurij minoris, galbani, ana drach. ij. Mellis ℔.x. Vini phalerni, [d] quod satis est. Coniice in mortarium

tarium opium, hypociſtidem, ſagapenum, glycyrrhizæ ſuccum, acaciam, ſtyracem, opopanacem: & affunde exiguum mellis, & vnumquodque contuſum diſſolue, & adiice vinum vt illa ſuperet, ſinitóque vt per triduum madeſcant. Dein arida omnia, radices ſcilicet, ſemina, herbas, tuſa & cribrata coniice in mortarium, & affuſo vino terito, ac vt in collyria læuigato. [c] Poſtea iis è mortario exemptis, admiſce omnia arida, & validè ſubigito. Tandem iniice mel, terebinthinam, galbanum, & opobalſamum, ac calefacta in cacabo confunde. In mortario autem hæc vniendo diebus quinque validè ſubigito, ac in vitreo vaſe recondito. Atque hoc modo Andromachi theriacam Nicolaus Myrepſus conficiendam eſſe docet. Aetius aliam habet, huic propemodum ſimilem, hanc ſcilicet. Caſiam & cinamomum per ſe tundito, & cribrato. Dein crocum, primùm in mortarium coniectum, cum vino probè terito. Vbi quàm tenuiſsimus factus fuerit, ei cribratam Caſiam addito, & rurſus affuſo vino terito. Poſtquam Caſia ſufficienter fuerit, trita, ſigillum Lemnium, cum vino modico, in alio paruo mortario per ſe terito, & bitumen ſimiliter diſſolutum ad Crocum & Caſiam iniicito, ac rurſus aliquandiu terito. Reliqua verò omnia

herbacei generis cum tribus pastillis & castorio tondito, & per tenuissimum cribrum cernito. Succulenta verò omnia, acaciam nimirum, myrrham, opium, thus, hypocistidis succum, glycyrrhizam, opopanacem, sagapenum, galbanum, & gummi contusa, in competenti vini mensura vna die antè macerato. Styracem verò in mortarium magnum ac amplum coniectum, cum opobalsamo terito, & priuatim vnito. Deinde & præmacerata succulenta in mortarium iniicito, ac probè terito: atque, si opus fuerit, vinum sensim affundito. Postquam autem & hæc sufficienter fuerint trita, styracem antea tritum, & casiam, & crocum, & quę cum eis sunt adiicito, ac diligenter vnito. Chalcitidis deinde bonæ vncias, sex in ollam exiguam, nouam, amplioris, iniicito, & supra carbones ignitos imponito, & Chalcitidem assiduè cum pura rudicula agitato. Quum verò liquefieri cæperit, & lutosam subsidentiam acquisierit, statim ab igne auferto: positáque in terram ollula, quo vniatur, diligenter agitato, coagmentatámq; paulisper sinito. Deinde ablato & ablecto eo quod in superficie siccius & rufum apparet, ex medio quod viridius est, & molle apparet, accipito: ac quatuor drachmas ponderato, eásque in medium mortarium iniicito, in quo reliqua prius trita habes:

bes: cumque modico vino in aliquo mortarii loco dissolutas, cum reliquis committito, ac exiguo addito melle despumato, vnito. Postquàm verò Chalcitis ad reliqua trita fuerit admixta, omniáque nigrum acceperint colorem, tunc addito etiam terebinthinam, cum modico melle prius dissolutam. Qua deinde admixta, arida etiam tusa & cribrata adiicito, & reliquum item mellis paulatim admisceto. Postea cum magno pistillo omnibus quàm diligentissimè vnitis, antidotum ipsam in mortarium transfundito, & pistillis ligneis ex grauissimo ligno & politissimo fabrefactis, eam ad solem in mortario tundito. Denique probè contectam sinito, & rursus post triduum aut quatriduum ad horas tres tundito, atque id donec quadraginta dies abierint facito. ¶ Dein vasis vitreis, modico melle despumato prius imbutis, excipito. Neque verò vasa valde exple to, sed locum quendam quo transpirare, ac efferuescens se attollere medicamentum ne effluat possit, relinquito, probéq; contectum ac obligatum adseruato. Hæc est priore magis exquisita theriacam conficiendi ratio, quã Seplasiarij obseruare debent. Reponendum autem hoc medicamentum, donec ferueſcat in tepido & sicco loco: postquàm verò subsederit, in frigido & sicco loco adseruan

uandum erit. Per mensam medicamentum ipsum visitare oportet, & rudicula munda agitare, ne id quod in superficie est, & quod vasi contiguum adhæret, exaresçat. Cæterùm & tempore ad cõcoctionem non exiguo indiget, quo matura vsui antidotus fiat, & iustè concoquatur.

ANNOTATIONES.

HAec theriaca Andromachi senioris, Neronis archiatri est, adeóque omnium optima. Quapropter cæteris omnibus contemptis, hac vna medici vti debent, nec aliam pharmacopœos parare oportet.

a Pastillorum. *Pastillos Latina voce appellauimus, quos Græci τροχίσκους, officinæ nonnihil deprauata appellatione, trochiscos nominant.*

b Theriacorum. *Pastilli theriaci sunt, qui à vipera, vel vt hodie vocant de thiro conficiuntur, qui infrà inter pastillos describentur.*

c Scilliticorum. *Eodem in loco horum etiam compositionem reperies.*

d Liquoris papaueris. *Opium hodie vocatum intelligit, quod non est nisi liquor siue lachryma papaueris sua sponte emanans.*

e Magmatis hedychroi. *Pastilli genus est, qui ab Auicenna corruptè Alindaracharon*

nun

nuncupatur. Eius descriptionem infrà inter pastillos referemus.

f Iridis Illyricæ, *Hæc hodie nostris Seplasiis ignoratur. Annitendum verò illis, vt hanc aliquando habeant ex Illyria, quæ non longè à Germania abest. Duum est genervm, vt libro primo huius Operis diximus. Interim tamen dum Illyrica iride destituuntur, pro ea vt Florentina nominata vtantur licet: aut de Galeni in suis succedaneis sententia. Helenio odorato, seu vt hodie appellant, Enula campana aromatica. Inquit enim, ἀντὶ ἰριδος ἰλλυρικῆς, ἑλένιον ἀρωματικόν.*

g Glycyrrhizæ. *Non radicem eius, sed succum potius Andromachus hoc loco accipiendum esse innuit, id quod sequentia satis testantur, & idipsum confirmat libr. 1. de Antidotis Galenus, qui hanc vocem disertè explicans ait, γλυκυρίζης χυλοῦ, id est, dulcis radicis succum.*

h Seminis Napi syluestris. *Napum quem Græci Bunias nominant, duplicem esse, alibi ostendimus, nempe satiuũ & syluestrem. Satiuus, paruum, oblongum, densúmque rapum est, quod Germanis Druken steckrublin oder Bairisch rublin nũcupatur. Syluestris, iisdem Naz steckrub appellatur.*

i Scordij Cretici. *Creticum Scordium ad conficiendam Theriacam Galen. lib. 1. de Antidotis, vtpote quòd optimum existit, vsurpandum*

esse

esse iubet. Nos tamen interea nostrate satis efficaci vtemur. Hoc quale sit, alibi abundè monstrauimus: erraréque ibidem, qui pro eo allio syluestri vtuntur, docuimus.

k Iunci odorati florum. Quem Latini iuncum odoratum, hunc Græci σχοῖνον vocant. Eius florem iidem σχοίνου ἄνθος, vel σχοίνανθόν: Seplasiæ, suo more deprauantes vocem, Squinantum nominant. Quum vero hodie flores illi ad nos deferri desierint, calamis iunci vti cogimur. Sunt autem horum tenerrimæ partes in cacumine decerptæ vsurpandæ. Aut iunci huius succedaneo vtendum, quod Galen. περὶ ἀντιβαλλομένων teste, est cardamomum. Quid verò sit Cardamomum, lib. 1. satis docuimus.

l Dictamni. Creticum intelligit, qui folia habet alba, lanugine obducta, gustu acria. Hunc Seplasiæ paucis ante annis, prius ignotum, agnoscere cœperunt. De quo alibi multa diximus.

m Marrubij. Ita vocant Latini stirpem, quam hodie Seplasiæ Græca nomenclatura Prasium appellant.

n Rhei. Rheum hoc loco non significat Rhabarbarum officinis nominatim, vt nonnulli arbitrantur, & vulgares Nicolai Præpositi nominati codices Latini falso interpretantur: sed veteribus descriptum, quod interdum cum adiectione Ponticum vocarunt. Id quod satis testantur Galenus, Paulus, & Aetius, in quibus scri

scriptum est, ῥᾶ, ῥοῦ, ποντικοῦ & ῥῆς ποντικοῦ. Huc accedit, quod rhabarbarum officinarũ Andromacho, quemadmodum etiam Galeno, fuerit planè ignotum. Nequaquam igitur pharmacopœis in Theriaces huius compositione Rhabarbarum est vsurpandum, sed Rha veterum Ponticum dictum. Quia verò idipsum hodie nondum ab omnibus cognoscitur, eius succedaneo pro illo vtendum, quod quale sit, in Aurea Alexandrina exposuimus.

o Stœcadis. *Procerior meliórque Stœchas, Galeno lib. 1. de Antidotis teste, est, quæ ex Creta affertur. Quot verò genera sint Stœchadis, primo libro, & tomo de Stirpium historia altero monstrauimus.*

p Petroselini Macedonici. *Non intelligendum de eo semine, quod ita hodie officinis nominatur: id enim est Hipposelinum, & nequaquam Petroselinum è Macedonia petitum, hoc namque hodie haud cognoscitur. Licebit tamen pro eo vti semine Hipposelini, quod scilicet, Galeno teste, eius sit succedaneum. Hinc est, quòd nomen Petroselini Macedonici in hoc semen non sit temerè translatum. Nam quum in veri Petroselini penuria medici succedaneo eius vti cœperint, factum est, vt progressu temporis nomen Petroselini ei sit inditum quod etiamnum hodie retinet in officinis. Habet autem Hipposelinum easdem cum Petroseli-*

no fa

no facultates, quare meritò eius succedaneum existit.

q Polij. *Montanum intelligit, quod cæteris præstat. Historia & pictura eius est in altero tomo.*

r Botryos. *Græce est βότρυος. In hac voce interpretanda omnes Galeni, qui hanc compositionem tradit, interpretes hallucinati sunt. Siquidem Andernacus libro primo de Antidotis, vuæ conuertit. Alij omnes, & cum iis Cordus, racemosi: βότρυος vocem cum Amomi dictione, quæ præcedit, coniungentes. Quasi verò Andromachus de Amomo racemoso loquutus sit, quod certè Dioscorides non βότρυν, sed βότρυωδες appellat. Separandæ igitur hæ duæ dictiones per interiectum coma erunt, hoc nimirum modo, ἀμώμου, βότρυος, vt nos conuertimus: vt intelligamus, Andromachum de duabus inter se differentibus herbis esse locutum, nempe Amomo, de quo in Aurea Alexandrina diximus, & Botry. Vera esse quæ affirmamus, adeóque locum hunc Andromachi sic esse legendum, & interpretandum, vnus Nicolaus Myrepsus abundè docet, & confirmat, qui ita in Theriaca Andromachi scriptum reliquit: ἀμώμου, βότρυος κελτικῆς: id est, Amomi, botryos Celticæ, siue Gallicæ. Neque est quòd quispiam ad tuendum interpretum errorem dicat, per κελτικὴν, vt sæpè aliàs, & hic Nar-*

dum

dum gallicam intellexisse. Nam quum eius paulo pòst in hac compositione fiat mentio, non potest, nec etiam debet hic repeti. Celticam autem rectissimè Nicolaus Botrin nominat, quòd copiosè in Gallia, præsertim iuxta Lutetiam, proueniat. Atque hinc est, quòd Ruellius hanc herbam Parisiensibus matronis melius quàm Seplasiis nosci scribat: quòd scilicet odoris gratia vestimentis, pannis, & linteis curiosè interponant, vt hinc odoris suauitatem contrahant. Eius historia est in primo nostrorum Commentariorum tomo.

s Sigilli Lemnij. *Officinæ medicorum Terram sigillatam nominare consueuerunt. Non est tamen quòd figulinam illam, qua hactenus vsæ sunt, terram pro Lemnio sigillo vsurpent. hæc enim nullius est momenti, & inefficax, ideóque abiicienda: sed eam potius, quæ Turcicis characteribus signata ea est, & quæ colore pallido est, aut dilutius rubet, & saporem adstringentem obtinet. Ea enim etsi pura non est, tamen multo præstantior vsitata existit. Legitimum autem sigillum Lemnium est, quod hodie Boli armeni nomine insignitur, vt libro primo diximus. Impostores mercatores sordidi quæstus gratia figulino etiam luto colorem adulterinum inducunt, & Turcicas qua possunt ratione literas exprimere ac imitari student. Sed*

impostura hæc nos, quo minus illud abiiciamus, nihil impedire debet.

t Foliorum malabathri. *Intelligẽda sunt, quæ hodie simpliciter Folia Seplasiis dicuntur. De quibus quid statuendum sit, in Aurea Alexandrina est iudicatum.*

v Chalcitidis tostæ. *De Chalcitide libro primo est dictum. Melior est vsta, quòd tenuiorum sit partium. Vrendi autem, siue torrendi eius ratio in Theriaces confectione est exposita. Admiscuit hanc theriaces compositioni Andromachus, partim coloris nigri conciliandi gratia, qui ab omnibus in theriaca requiritur: partim etiam, vt hinc desiccandi consequatur facultatem.*

x Gummi. *Inaudiendum, quod cum adiectione hodie Arabicum Seplasiis nominatur. Tale verò est, quod ex Acacia Aegypti spina manat. Græcis absoluto sermone Gummi dicitur. Id quia in grumos vermium modo concretum est, ideo à nonnullis Vermiculatum appellatur.*

y Cardamomi. *Quod Græcis Cardamomum, id Arabibus Cardumemum, & Cordumenum dicitur: hodiéque desideratur, ac ignotum est, vt libro primo copiosè monstrauimus. Quia verò id quod sub hoc nomine in officinis prostat, & Serapioni Sacolla vocatur, insignibus aromaticis viribus est præditum, gustúque*

non secus ac Græcorum acre & amarum existit, eius loco rectissimè vsurpari potest.

Z Acaciæ. *Acacia vera est succus eius fructus, qui decerpitur è spina, vnde Arabicum gummi manat. Hæc hodie rarò habetur. Eius vice vtendum succo sylvestrium prunellorum diligenter spissato, vt libro primo ostendimus. Isita conficitur. Pruna sylvestria aqua macerata, lento igni ad dissolutionem coquuntur. Colatum ex iis siccatur igni, vel sole complanatur, inque tessellas rubentes & adstringentes secatur.*

a Thlaspios. *Eius herbæ historia vniuersa è primo tomo nostrorum de Stirpiũ historia Commentariorum petenda erit.*

b Sagapeni. *Officinis medicorum hodie corrupta voce Serapinum nominatur, vt libro primo est indicatum.*

c Aristolochiæ tenuis. *Quæsit Aristolochia tenuis, puto hodie ab omnibus ferè ignorari. Neque enim Cordo & aliis assentior, quibanc esse nostram hodie longam vocatam existimant, quippe hæc folia magna, lata & oblonga, hederaceáque habet. Tenuis verò, quæ Clematitis Dioscoridi nominatur, folia subrotunda, minori Sedo siue semperuiuo similia obtinet. Norunt verò omnes, foliorum nostræ Aristolochiæ longæ cum Semperuiui foliis, quæ*

minimè lata, vt illa, sed rotunda & figuræ ouatis, vt vermiculos putes, sunt, nullam esse similitudinem: vt alibi fusius monstrauimus. Non est igitur tenuis Aristolochia, nostra longa. Vtcunque verò Clematitis dicta Aristolochia non sit longa nostra, tamen quum omnes Aristolochiæ eandem facultatem habeant, & nostra longæ sit species, licebit ea vti sine errore proclematite.

d Quod satis est. *Liquoribus & gummi dissoluendis scilicet.*

e Vt collyria leuigata. *Id est, in tenuissimum puluerem instar collyriorum, quæ Sieff offinis dicuntur, redigito.*

Stannum nõ est plũbũ album.

f Vasis vitreis. *Aut aliis è densa materia: verbi gratia, plumbo albo, quod falsò hodie stannum vocant, factis.*

g Tempore ad concoctionem. *Nam, Galeno libro de Theriaca ad Pisonem teste, concoquitur plurimùm duodecim annorum spacio. Qui autem vigentiore validioréque ipsa vti volunt, etiam quinto anno & septimo exhibuerunt, Paulus itidem post annum suæ ætatis septimum ea vtendum esse iudicat. Actius,*

Actij locus expensus.

vt plurimùm, Theriacen per duodecim mensium spacium concoqui scribit. Qui verò ipsa magis vrgente & validiore vti volunt, inquit idem, etiam post vnum mensem ea vtuntur.

Nico

Nicolaus post menses sex, aut decem, hac vtendum esse præcipit. Perfectè autem post decem exactos annos concoqui. Verùm quum Aetius ad verbum hunc locum, temporis mutatione excepta, ex Galeno transcripserit, suspicio est, non rectè mensium, pro annorum, & in Aetio, & in Nicolao legi. Est autem validum medicamentum ad triginta vsque annos.

Theriaca dia[a] thessaron. Ioannis Mesuæ Damasceni.

III.

ANtidotus hæc ad frigidos corporis affectus, siue in cerebro, siue ventriculo, aut iecore consistant, nempe epilepsiam, resolutionem, conuulsionem Cynicá, quam oris torturam vocant, inflationes ventriculi, tardam eius concoctionem, aquam inter cutem, malum corporis habitum, obstructionem, morsum scorpionis, & venenum haustum confert. Recipit gentianæ, baccarum lauri, myrrhæ, [b] aristolochiæ rotundæ, ana vncias duas. Trita curiosè omnia mellis optimi despumati [c] libræ duæ excipiuntur. Datur ab aureo dimidio, ad aureum vnum.

ANNOTATIONES.

a Vetus & vtilis hæc est antidotus, quæ Διὰ τεσσαρῶν dicta est, quòd è quatuor simplicibus medicamentis sit composita, Et nomen eius satis testatur, Græcorum esse inuentum. Ab illis enim describens hanc ipsam Ioannes filius Mesuæ Damasceni veterem inscriptionem mutare voluit. Ea certè est, quæ hodie etiam à circunforaneis & impostoribus illis, qui epoto, si diis placet, veneno mirificè inflantur, passim pro magna theriaca venditur. Et scien dum hoc loco erit, nos non temerè hanc Antidotum inscripsisse Ioanni Damasceno Mesuæ filij. Nam opus hoc de remedica, in quo hæc Antidotus habetur, non est Mesuæ, vt plerique putant, tribuendum, nam Mesue pater fuit Ioannis, qui & ipse filius fuit Hamech, filij Hely, filij Abdolæ regis Damasci. Ioannis igitur Mesuæ filius Damascenus, præfati operis author fuit. Quod hic monuisse nos semel, satis sit.

b Aristolochiæ rotundæ. *Quæ in officinis medicorum sub hac appellatione prostat, non est Aristolochia, sed potius Capnos seu fumaria Plinij, vt primo de Stirpium historia commentiorum tomo demonstrauimus. Vera iam facilè ex Heluetia & Italia haberi potest. Hæc intus solidam obtinet radicem, colore buxi flauo, odore & sapore nostrati Aristolochiæ longæ similis. In huius tamen penuria, fumaria Plinij vt*

nij vti licebit radice, quod illa amara & subacris sit, perinde atque legitimæ Aristolochiæ rotundæ radix. Aut certè nostrate longa.

c Libris duabus. Vt scilicet triplum mellis pondus sit, ad species collati. Alij quadruplum esse sumendum putant, quod mihi non probatur. Siquidem metuendum, ne nimia mellis copia, specierum facultas frangatur & obtundatur. Cæterùm hæ duæ Theriaces compositiones Seplasiis sufficere debent. Præstat enim paucas, eásque accurata diligentia, & probè paratas, quàm multas inutiles, & negligenter confectas, habere. Priorem, Andromachi nimirum, pro ditioribus: alteram Diatheſſaron dictam, pro ijs, qui non admodum abundant: aut saltem, Absyrto & Vegetio mulcomedicis testibus, pro iumentis conseruandis. Quare rectè Communem nominabimus, quod scilicet tum hominibus, tum iumentis exhibeatur vtiliter.

Mitridatis antidotus. Nicolai Myrepsi.

IIII.

ANtidotus Mitridatis sic ab ipso Mithridate, Ponti & Bithyniæ rege, qui eam inuenit, nominata, Galeno libro secundo de Antidotis teste, ad eadem quæ Theriace valet, & ad pleraque pernicioſa medicamenta & venena est efficacior: in viperę autem morsus curatione, theriaca inferior. Priuatim verò facit ad diuturnas ventriculi & thoracis fluxiones, & ad omnes inueteratas in profundo corporis exulcerationes & abscessus. Tabidis, ventrísque inflationibus medetur, appetentiam emendat & restituit, ac bonum corpori colorem conciliat. Calculos conterit, ac vrinæ difficultatẽ sanat. Acuit visum, eorum qui illa crebrius vtuntur. Mortuum fœtum eiicit, & ad muliebria omnis generis mala frigida, atque iis quæ non concipiunt conducit. Item melancholiam non sinit consistere. Omne denique capitis malum, ex frigiditate ortum, dolores aurium, lachrymantes oculos, dentium cruciatus, oris, palati, auriúmque omnia vitia, emplastri forma imposita, sanat. Accipit [a] styracis ʒ.j. & ∋.ij. Caryophyllorum, spicæ, xylobalsami, [b] erui, [c] lachæ, tragacanthæ, mastiches, galbani, [d] gummi cedri, bituminis, castorij, [e] gummi, hederæ, bdellij, sigilli Lemnij, [f] meliloti,

opop

opopanacis, ladani, & ammoniaci, opij, ſulphuris ignem non experti, glycyrrhizæ, nitri, ſucci hypociſtidis, acaciæ, roſarum, chamædryos, hyperici, abrotani, pæoniæ, hyſſopi, origani, helenij, ligni iuniperi, foliorum lauri, ariſtolochiæ longæ, epitimi, peucedani, centaurij, roſmarini, eryngij, balauſtiorum, foliorum myrti, abſinthij, raphani, ſcillæ, carpobalſami, aniſi, nigellæ, hyoſcyami, cumini, fœniculi, cardamomi, ſeſelios, ſinapi, ameos, ſinonis, libyſtici, rutæ, papaueris, apij, dauci, rapi ſeminum, piperis longi, ſeminis ocimi, amomi, ana drach. *j. ſ.* Acori, h perſonatiæ, cyclamini, ſeminis agni, i cornu cerui vſti, ana ℈.ij. Balſami, cinamomi, croci, coſti, floris iunci odorati, zingiberis, folij, terebinthinę, myrrhę, thuris, caſię ligneæ, agarici, nardi Celticæ, rhei Pontici, iridis, aſari, dictamni, marrubij, colocynthidos, ſtichadis, artemiſiæ, calaminthæ, ſcordij ſylueſtris, ſymphyti, camæpityos, piperis albi, piperis nigri, petroſelini, rhois culinarij, malabathri, & naſturtij, quinq; folij, ana ℈.j. Baccarum lauri ſcrup. j. Vini veteris boni vnc. j. Mellis l Attici, aut ſachari, quod ſatis eſt. Datur auellanæ nucis quantitate ex vino tepido, cui Saluia ſit incocta.

ANNOTATIONES.

Hæc Mithridatis antidoti componendæ ratio à pharmacopœis hodie obseruanda erit, & hactenus quidem ex Nicolai Præpositi præscripto parata est: quanquam non rectè, propter obscuras aliquot in eâ voces, quæ ab ipsis intelligi haud
Cordus. *potuerunt. Atque ea res Valerium Cordum quoque mouit, vt hac descriptione prætermissa, alias potius ex Damocrate, Cleopatra, Antipatro, & Andromacho proferre voluerit. Hanc igitur vt vt plenè pharmacopœi intelligant, annotationibus nostris illustrabimus.*

a Styracis. *Quoties in Græcorum libris Styracis fit mentio, semper calamites inaudiendus erit. De quo abundè libro primo huius Operis diximus: ad quem pharmacopœi perpetuò in difficilioribus, & iis de quibus nihil annotamus, confugere debent.*

b Erui. *Officinæ Græcam potius vsurpantes vocem, Orobum nominant. Hodie eruum vix agnoscitur, vt diximus libro primo: quare quærendum illius succedaneum erit. Non est autem*
Succedaneum Erui. *semen vitiæ sylnestris, vt hactenus pharmacopolæ putarunt: etsi enim idipsum desiccat, tamen amaritatis expers est, vt hoc nomine pro Eruo vsurpari nequeat. Quare substituendum pro eo potius erit semen, quod perinde atque ipsum, incidendi, extergendi, & obstructiones expediendi vim habet:*

quale

quale est Cicer nigrum, aut Lupini semen.

c Lachæ. *Quam Actuarius aliique recentiores medici Lacham nominant, hanc officinæ Laccam vocare consueuerunt, Dioscorides, Cancamum. Non esse autem Cancamum diuersum à Lacca, Arabum medicamentum, sole clarius conspiciet, qui Dioscoridis de Cancamo historiam cum Serapionis Lacca conferre voluerit. Lacca tamen qua Seplasiarij ac pictores nostra ætate vtuntur, non est posteriorum Græcorum Lachà, siue veterum Cancamum: quòd nulla sit apud Dioscoridem nota, quæ illi quadret. Siquidem tres sunt res quæ Lachæ appellatione veniunt, vt libro primo ostendimus. Tertia est officinarum lacca, quam Arabes iecoris tollere obstructiones, & ictero ac aquæ inter cutem conducere tradunt, Auicenna tamen secundo Canone, laccam bis in diuersis capitibus, tanquam rem diuersam, maximo cum errore, sibi tamen familiari, describit. Primò sub nomine Ceicheri, vel Keiken. quæ haud dubiè vox ex Cancamo depravata est. In hoc verò capite ipsum pingere Cancamum, omnes euidentissimè deprehendent, qui modò illud cum historia Cancami conferre voluerint. Deinde non longe pòst, illam sub Laccæ appellatione describit. Vt hinc quoque perspicuum euadat, in doctrina Arabum nihil esse solidum, & confusionis expers.*

Auicennæ immensus error detectus.

d Gummi cedri. *Hoc gummi hodie in*

offici

officinis nostratibus non prostat. Venetiis tamen comparari posset. In huius autem penuria eius succedaneo vtendum, quod Galeno authore, Ladanum, vel, vt Barbari efferunt, Laudanum existit. Verùm quum Ladanum aliàs hanc compositionem ingrediatur, licebit pro eo vti gummi abietis, quòd eiusdem cum Cedri gummi sit facultatis.

e Gummi. Ita interiecto puncto legendum erit, ac intelligendum, Arabicum hodie appellatum, vt supra est monstratum. Nam Gummi in Mithridatis confectione Damocrates, Andromachus, & Aetius meminerunt.

f Meliloti. Melilotum legitimum à pharmacopœis vsurpandum. Nam id quo hactenus vsi sunt ferè omnes, sylvestris est lotus, vt alibi ostendimus, & libro primo monuimus.

g Ammoniaci. Seplasiæ adiectione vnius literæ deprauantes vocem, Armoniacum nominant. De quo libro primo diximus.

h Personatiæ. Bardanam & Lapam maiorem pharmacopœi, ac vulgus herbariorum appellant.

i Cornu ceruini vsti. Hoc loco maxima in Nicolai codice manuscripto, quo nos vnico, quum illum Latio donaremus, vsi sumus, menda subest. Nam illic falso legitur μολίβδου κεκαυμένου, id est, plumbi vsti: quum omnibus constet, plumbum iis quæ intra corpus sumuntur

medic

medicamentis, ab autoribus nequaquam permiſceri. Legendum verò erit ἐλάφου ὑδρατ& κινναμώμου, id eſt, cornu ceruini vſti: vt nos nunc conuertimus. Lectionem autem hanc eſſe legitimam & veram, omnes Latini Nicolai codices teſtantur, qui cornu ceruini habent, vbi Græcus manuſcriptus codex plumbi legit. Accedit quoque ratio, lectionem hanc confirmans. Siquidem Cornu ceruinum vſtum, dyſenthericis, veſicæ doloribus, & fœminis fluxione laborantibus confert: ad quæ ſanè omnia vitia Mithridatis Antidotus accommodatur. Denique facilis admodum ab ἐλάφου dictione in μολίβδου, imperito librario lapſus fuit. Hæc pluribus annotauimus, quòd in noſtra prima conuerſione locus non ſit à nobis emendatus.

k Naſturtij. *Et hic locus in manuſcripto Nicolai codice eſt corruptus. Siquidem κάρδαμώμου legit, pro καρδάμου. Non eſſe autem ſcribendum καρδαμώμου, hinc omnibus liquet, quòd paulo ante in hac compoſitione Cardamomi ſit facta mentio. Inutilis igitur eſſet repetitio, ſi iam iterum Cardamomi mentio fieret. Proinde legendum erit, vt diximus, κάρδάμου, id eſt, Naſturtij: quòd hanc lectionem Latinus Nicolai codex confirmet, qui ſtatim poſt Malabathrum ſubiicit Cardamum. Hunc quoque locum in noſtra conuerſione, religione quadam Græci codicis moti, inemendatum reliquimus.*

l Mellis Attici. *Quum Atticum non habeamus, pro eo optimum mel odoratum & despumatum accipiendum. Triplum autem mellis ad species, vt antę quoque monuimus, inserendum.*

Athanasia magna Nicolai Myrepsi. v.

ANtidotus [a] Athanasia magna, dysenteria laborantibus & cœliacis confert, atque ad fluxum muliebrem vtilis est. Facit ad profluuium sanguinis narium, & eos qui cibum non retinent in ventriculo. Sanguinis præterea à quacunque causa natis reiectionibus auxiliatur. Habet cinamomi, [b] casiæ fistularis, ana ʒ.iij.gra.vij. Croci floris iunci odorati, styracis calamitę, phu, seselios, seminum hyoscyami, apij, dauci, anisi, opij, ana drac.j.ß.gran.iij. [c] Betonicæ ʒ.ij.ℨ.ij. Spicæ, folij castorij, myrrhæ, lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, corallij rubei, [d] momiæ, boli armenij, symphyti, [e] helenij, acori, asari, corticis radicis mandragoræ, pollij, baccarũ lauri, mei, piperis albi & longi, seminis petroselini ana ʒ.ß. Seminis quinqueneruiæ & myrti, rosarum, ana ℨ.iij.gr.iiij. Succi hypocistidos, acaciæ, seminis oxyacanthæ, & succi eius, ana vncias iij. Mellis Attici quod satis est. Datur pondere drachmarum trium.

ANNO

ANNOTATIONES.

a Athanasia. *Etsi multæ sunt apud Nicolaum Athanasiæ descriptiones, tamen hæc quæ ordine apud hunc inter Antidota decimatertia est, in nonnullis officinis prostat, & Magna ipsis nominatur. Vtrunque autē nomen, & Magnæ scilicet & Athanasiæ accepit, ab immensa eius quam habet in reprimendis omnis generis fluxionibus efficacia. Quapropter rectè facerent Pharmacopœi, si hanc in suis officinis paratam haberent.*

b Casiæ fistularis. *Nicolaus Græcus habet, κασίας φιστούλα. Per eam autem intelligit, quam Actuarius & alij recentiores, ξυλοκασίαν, id est, Casiam ligneam vocant: nempe corticem, qui à Galeno quoque lib. I. de Antidotis in theriaces compositione, & Actuario quoque σύριγξ τῆς κασίας, id est, casia fistulæ nuncupatur. Inseritur autem Athanasiæ propterea, quòd Galeno & Dioscoride testibus, leuiter adstringat. Huc accedit, quòd libro secundo de Antidotis apud Galenum, in Athanasiæ descriptione Casiæ fiat mentio: quæ certè non potest esse Aegyptia, nigra, seu cathartica, hoc est, purgatrix, quòd illa Galen. ignota fuerit. Quapropter plurimùm errat Platearius, qui in sua super Nicolaum expositione, Casiam pro purgatrice interpretatur vtpote cuius in hac compositione, quæ ventris profluuio aduersatur, illúdque cohibet, nullus esse*

Platearij error detectus.

esse vsus potest.

c Betonicæ. *Huius in Nicolao nulla fit mentio. Quia verò in Latinis codicibus habetur, & in Athanasia prima, quæ inter Antidotos est vndecima, hic quoque illam inserere placuit, quòd rupta sanet, & omnibus bestiarum morsibus succurrat.*

d Momiæ. *Sic appellat Nicolaus, quam hodie vnius literæ immutatione medicorum officinæ Mumiam nominãt. Per Momiam autem minimè accipienda hoc loco erit Serapionis Mumia quæ non est nisi Dioscoridis & aliorum Græcorum Pissasphaltos, vt libro primo monstrauimus: sed Razes & aliorum Arabum, & ea quæ hodie in officinis sub Mumiæ nomine prostat, & vsitata est, quæ non est nisi tabida sanies, aut liquamen hominum, aloe, myrrha, & bitumine conditorum, vt libro primo dictum est. Id quod è verbis Nicolai fit manifestissimum, quæ sunt eiusmodi αἷματος ἀνθρώπου τιθνεώτος, ἐπονομαζομένου παρὰ ἰταλοῖς μώμιον. id est, sanguis humani, qui ab Italis Momion appellatur. Sanguinem, inquit, non ossa. Vt plurimum errent hodie, qui ossibus etiam pro Mumia vtuntur. Atqui de Mumia abunde lib. 1. disseruimus, ad quem per petuò in explicatione simplicium ignotorum pharmacopœi confugere debent.*

Capitalis officinarũ & medicorum error.

e Elenij. *Vel vnicus hic locus euidentissimè docet, qua fide & diligentia hactenus composita*

posit a medicamẽta passim constructa sint. Neque enim dissimulandus nobis vlla ratione erit capitalis tum medicorum (vtpote quorum erat officium hunc ipsum corrigere) tum pharmacopœorum error, qui hucusque pro Helenio, prò dolor, auripigmentum, præsentissimum venenum, Athanasiæ antidoto indiderunt. Quod si negare velint, multorum codicum fide & testimonio conuincentur. Nam vbi Græcus Nicolai codex habet Αὐριὸν, ibi omnes legunt Auripigmenti. Sic enim Arnoldus de Villa noua, cuius apud imperitos magna est autoritas, habet in suo Antidotario. Nec aliter legit codex Nicolai Latinus, Io. Agricolæ opera Ingolstadij excusus. Errandi autem occasionem omnibus ijs dedit Platearius ille, qui in expositione sua quam Nicolai Antidotario adiecit valde ineptam, Lemnias dictionem Auripigmentum est interpretatus. O insciti am flagris & cruce dignam. An non oportuit Platearium, vtpote ex professo medicum, scire, Auripigmento in hac Antidoto nullum esse relictum locum, vt quod venenum esset nocentissimum, ac erodendi vrendique facultate præditum, adeóque reliquis medicamentis Athanasiam constituentibus maximè contrarium? Atqui & huic erroneæ interpretationi occasionem præbuit Auicenna, qui Auripigmentum datum tussientibus in ouo sorbili, multum valere scripsit. Nam hæc verba in sua expositione Platearius de Auicennæ sententia retulit.

Officinarũ & medicorum error.

Platearij expositio qualis.

Auicennæ error perniciosus.

Lib. 5. In-retulit. De quo sanè errore quum alibi copiosè dis-
stit. medi- seruerimus, non est cur illum hic prolixius confu-
corum. temus. Hoc tamen adiiciendum erit, Auicennam Auripigmento tribuisse, quod sulphuri ex Dioscoridis aliorumq; Græcorum sententia tribuendum erat: qui illud tussientibus, asthmaticis in ouo sumptũ, prodesse memoriæ prodiderunt. Cæterùm si Platearius animum paulo magis intendisset, facile cognoscere potuisset, Lemnias vocem per imperitum librarium ex Helenio deflexam ac corruptam esse. Sed hi sunt nostri temporis medicorum cæcorum duces cæci: vt nihil mirum sit, si in foueam ambo impingentes incidant.

f Seminis quinqueneruiæ. Sic appellari Plantaginem minorem, alibi ostendimus. Et monendus nobis hoc loco lector erit, quòd omnia quæ vsque ad compositionis calcem sequuntur, in Latinis Nicolai codicibus desiderentur. Vt vel hinc appareat manifestissimè, quãtum præstet ex præscripto nostrarum compositionum ac descriptionum, quàm aliarum, medicamenta conficere, vt qui singulis ex ipsis fontibus sanè purissimis hausserimus.

Tryphera magna Nicolai Myrepsi. VI.

TRyphera magna confert ad omnia mu liebria vitia, à frigiditate nata. Datur

cum

cum aqua, cui incocta sunt anisum & fœniculum, vel ex vino tepido. Ad stomachi verò mala, ex decocto mastiches, & vino præbetur ieiunis. Ad muliebria vitia, accipe ex hac antidoto, & adiice illi artemisiam bene tritam, cum oleo [a] moschato, & impone vtero vt linamentũ. His qui non cõcipiunt, potandam præbe cum vino, in balnei insensu, confestimq; concipiet. Recipit opij drach. ij. cinamomi, caryophylli, galangę, spicę, zedoarię, zingiberis, costi, styracis calamitæ calami odorati, cyperi, iridis, peucedani, acori, mandragoræ, [b] nardi celticæ, rosarum, piperis, anisi, apij, petroselini, fœniculi, [c] sinonis, dauci, hyoscyami, ocimi, ana drach. j. mellis Attici despumati quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Oleo moschato. *Alij, moschelinum: nonnulli, vt qui barbaram sectantur medicinam, muscellinum nominant. Eius descriptionem in sectione de Oleis studiosi reperient.*

b Nardi celticæ. *Siue spicæ celticæ, officinis Spica Romana vocatur. De qua in historia Stirpium plura diximus.*

c Sinonis. *Eius in Latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Græcus autem codex eius disertè meminit. De eo suprà quoque annotauimus quædam.*

Tryphera Saracenica Nicolai Myrepsi. VII.

TRyphera [a] Saracenica efficax maximè ad melancholicos, omnéq; capitis, stomachi, & hypochondriorum, quod ex melancholia, aut flaua bile exusta oritur, vitium. Accipit myrobalani citrini, [b] casię fistulę, [c] oxiphœnici, ana vnc. j. ß. Myrobalanorum & cepulorum, mannæ, ana drac. vj. ℈. ij. grana. v. [e] Rhei indici, violarum, ana ʒ. ß. Anisi, fœniculi, ana drach. ij. grana. xv. Spicę, maceris, ana ʒ. j. grana vij. ß. Myrobalani belirici, emblici, ana ʒ. ß. grana. iiij. Cæterùm in duabus libris aquæ vncias tres recentium violarum coquito, quoad aqua purpureum contrahat colorem: dein feruefacito oxiphœnicum & casiam, probéque subacta colato, & iniicito sacchari ℔. j. & vnc. viij. decoquito vsque ad mellis crassitudinẽ ac deinde suprascriptas species bene tritas iniicito, & rudicula subigito. Postquam confeceris antidotum, dato de ea castanex quantitate.

ANNOTATIONES.

a Tryphera. *Hæc rectius quàm prior est appellata, quòd sit iucunda & delicata. Præcedens, quia amara, per antiphrasin magis id nominis*

nominis sibi arrogauit. Trypheram Sarracenicam Mesue quoque descripsit sed hæc Nicolai vsitatiæ est.

b Casiæ fistulæ. Hic per Casiam fistulam intelligenda venit medulla Casiæ nigræ, id quod Latinus Nicolai codex liquidò testatur, qui sertè medullæ Casiæ mentionem facit. Accidit, quòd in Casia cum Oxyphœnico, alio nimirum purgante medicamento, hic coniungatur & ab alijs speciebus quæ antidotum hanc constituunt separetur: quod Nicolao faciendum non erat, si per Casiam hoc loco ligneam accipi voluisset: sed vt redacta in puluerem, instar aliarum specierum injceretur, doceret, planè necesse fuisset.

c Oxiphœnici. Fructum intelligit, qui hodie officinis barbara & Indica voce Thamar Indus, quasi palmula Indica nominatur: vt libro primo est expositum.

d Cepulorum. Sic vocant recentiores Græci fructus, qui hodie Seplasiis myrobalani Chebuli appellantur, vt fusius lib 1. est ostensum.

e Rhei Indici. Rheum indicum Actuario & alijs Græcis posterioribus, esse Rha barbari vsitati hodie genus, libr. 1. diximus. Eo igitur hoc loco vtendum erit. Vulgares Latini Nicolai codices, ex quorum præscripto pharmacopœi hactenus sua confecerunt medicamenta, legunt hoc loco simpliciter Indi. Quapropter ad Myrobalanum, Arnoldi de villa noua exemplo, non tamen

Pharmacopœorum & Arnoldi de Villa noua error.

sine maximo errore, retulerunt, quum Nicolaus Rheum Indicum intelligat: quod disertè dicat, ῥᾶ ἰνδικὸν. Et Indicum nominat, vt hac nomenclatura distinguat ab eo quod à Ponto affertur, & ob id Ponticum dicitur.

f Maceris. *Etsi Macer à Maci distat, vt libro primo ostendimus: tamen Nicolaus, quemadmodum etiam Actuarius, per Macerem non nisi id quod Arabes Macem vocant, intelligit. Debent itaque pharmacopœi hoc loco pro macere, quod hodie etiam desideratur, macem vsurpare.*

Triphera Persica. Ioannis Damasceni. VIII.

TRyphera [a] Persica, sic, quòd apud Persas experta sit, dicta: aduersus acutas febres, calidam ventriculi & iecoris intemperiem efficax. Morbis omnibus ex humorum vstione natis confert, sitim restinguit, icterum calidum ex obstructione sanat. Suffusionem à vaporibus biliosis visui incommodantem discutit. Recipit succorum [b] solani, [c] intybi, apij, lupi salictarij, depuratorum, ana lib. ij. Quibus immitte violarum siccarum aut viridium, & rosarum, ana drach. iij. Foliculorum senæ ℥ ij. Agarici, vnc. j. Prunorum Damascenorum numero l. Cassuthæ vnc. ß.

Myrob

Myrobalanorum,cepulorum, flauorum,Indorum, vnctorum in oleo violato, aut amygdalarum dulcium,ana vnc. ij. Spicæ nardi ʒ.iij. Coque igni prunarum lento,donec libræ duæ ſuperſint, quibus iniice epithymi ʒ. xl. Myrobalani autem oleo, amygdalarũ dulcium merſi ſemel feruefiant, tollantur ab igne, colentur. In parte colati diſſolue Tamar Indorum recentium ʒ. iij. Mannæ ʒ.j ß. Pulpæ caſsiæ ʒ.iiij. Sacchari violati ʒ. xij. Percolentur, vt munda ſint à ſeminibus, & aliis: in reliqua parte, & aceti ℔.j.coque lento igni.Sacchari albiſsimi libr. iij. Adde quod prius in ſuccis eſt diſſolutum, miſce,& ad mellis craſsitudinem percoquas. Poſtremò adde paulatim rhabarbari optimi vnc. ij.Myrobalanorum citrinorum ʒ.j. ß. Myrobalanorum cepulorum, Indorum,ana ʒ. j.Belliricorum,emblicorum, ana drach.iiij. Seminis fumarię,trochiſcorum dia rhodon, macis,maſtiches,cubebarum, ſpodij,ſantali rubei,ana drach.ij.ſeminum quatuor,drach. ij.ß.Aniſi,drach.iiij.Spicæ nardi drach.ij.Inuoluantur oleo violato, & reponantur vaſe vitreo.Datur pondere vnc.j. cum aqua frigida,vel ſucco intybi,vel ſolani.

ANNOTATIONES.

a *Etſi hæc Tryphera, Perſica ob cauſam*

antea expositam dicta, vsitata non sit, quòd scilicet eius componendi ratio satis longa & negotij plena existat: tamen posset pro diuitibus & delicatis parari, vt eius vsus esset in febribus biliosis, & eius farinæ calidis vitijs.

b Solani. *Hodie corrupta voce Solatrum dicitur.*

c Intybi. *Intelligit herbam quæ hodie Seplasijs Endiuia nominatur, sed legitima, cuius effigiem in historia Stirpium offendent studiosi.*

d Lupi salictarij. *Lupulum officinæ vocant, vt loco iam citato ostendimus.*

e Cassuthæ. *Cuscutam, vt primo diximus libro, Seplasiæ appellant.*

Micleta Nicolai Myrepsi. IX.

MIcleta vtilis est dysenteriæ, intestinorum leuitate laborantibus, inflammationibus intestinorum, & ad omnes cœliacos affectus. Habet Myrobalani citrini, cepuli, bellirici, emblici, [a] magni vstorum, ana ʒ.ij. ß. b Nasturcii seminis drachm. j ß. Cumini, anisi, fœniculi, ameos, [c] carnabadij, ana ʒ.j. ß. [d] Spodij balaustiorum, [e] sumachij, gummi Arabici, [f] mastiches, ana drach. j. grana. xv. Confi[c]itur autem hoc modo: Semina macerentur die ac nocte in aceto, deinde tosta

& exq

& exquisitè leuigata cum oleo rosaceo fricentur multoties, vt rursus siccentur, & oleũ ebibant. Fricentur autem manibus. Postea omnia misceantur, & adiiciatur zulapium myrtinum. Irrigata & diligenter subacta exiguo tenuíque igne decoquantur: dein ab igne remota, tepida in vase recondantur. Dantur drac. iij. aut exagia iij. cum decocto plantaginis vesperi dormituris, aut media nocte.

ANNOTATIONES.

a Magni. *Per magnum myrobalanum accipiendus is, qui hodie à nigro colore Indus nominatur. Quum enim, vt è Latinis etiam Nicolai codicibus liquet: quinque Myrobalanorum genera Mycletæ compositionem ingrediantur, atque ex ijs quatuor, vsitatis hodie nominib. appellentur: vt per Magnum quintum genus, nempe Indum intelligamus, oportet. Quod confusionis vitandæ gratia monendum esse duxi, quum non desint qui per Magnos, Cepulos accipiant, & rectè quidem: sunt enim cæteris maiores, vt suspicio sit pro μιγαλα legendum esse ἰνδα.*

b Nasturcij. *Codex Nicolai manuscriptus habet* καρδαμώμα: *atqui falso. Nam scribendum erat* καρδάμα, *id est, nasturcij: hoc ipsum omnibus Latinis Nicolai codicibus apertè testantibus.*

Atque is sanè error à librario non solùm hoc loco, sed & multis alijs est commissus, quemadmodum suprà in Mithridatis antidoto ostendimus.

c Carnabadij. *Hic locus manifestè declarat, Carnabadiũ variè à Nicolao vsurpari. Nam suprà in aurea Alexandrina, pro Cumino Aethiopico vsus est: vt ibidem diximus. Hic verò pro Careo, seu, vt hodie appellant officinæ, Carui vsurpatur: quod è Latinis omnibus Nicolai codicibus patet, qui pro Carnabadij voce, Carui habent. Non solùm verò Nicolaus, sed & Simeon Sethi, vnus ex recentioribus Græcis, Carnabadium vocat, quod Dioscorides & alij vetustiores Græci Careum nominant. Cæterùm hic non posse pro cumino Aethiopico accipi Carnabadium, hinc perspicuum euadit, quòd antea cumini in hac antidoto facta sit mentio: adeóque bis eius compositionem ingrederetur, nisi pro Careo à Nicolao vsurparetur.*

d Spodium. *Quum variè apud autores Spodium vsurpetur, quemadmodum copiosè libro primo huius Operis ostendimus, diligenter cogitandum erit pharmacopœis, de quo hoc loco Nicolaus sit locutus. Non est autem neque de spodio Græcorum veterum, neque Arabum, quod illi spodium cannarum vocant, locutus: quòd neutrum in ea medicamenta quæ per os ingeruntur vsurpetur, vt loco iam citato monstrauimus. Accipiendum igitur per Spodium hic erit, id quod officinæ*

officinæ hodie ita, de sententia Platearij, appellant: quod non est nisi Ebur vstum, & adstringendi facultate pollens. Eius autem conficiendi modum infrà docebimus. Non solùm verò Nicolaus, sed & Actuarius, alijq; recentiores Græci, per Spodium intelligunt id quod hodie vsitatum est. Nicolaum autem hoc loco idipsum innuere, satis testantur Balaustia & sumachium illi coniuncta: quæ itidem adstringendi facultatem obtinent.

e Sumachij. *Nobis ita Latina ratione appellare placuit, id quod hodie Sumac officinæ, Græci atque vetustiores Rhoen nominant. Debet autem eius pulpa sine ossibus vsurpari.*

f Mastiches. *Hæc vox in Græco manuscripto codice desideratur. Verùm quum eius in omnibus, quos viderim, Latinis codicibus mentio fiat, non putaui omittendam esse.*

Esdra Nicolai Myrepsi. x.

ESdra capitis dolorem sedat. Phreniticis fronti & naribus illita confert, somnúmque accersit. Oculorum fluxiones sistit. Auribus dolentibus & exulceratis instillantur. Dentium dolorem illita sanat. Columellæ defluxione tentatæ, longæ tussi, & spirandi difficultati, cruenta excreantibus interno

abscessu

abscessu laborantibus, tabidis, intestinorum cruciatibus, singultui, & cœliacis auxiliatur. Item regio morbo correptis, & iocinerosis succurrit. Fœminis difficulter parientibus ea imus venter illinitur, & confestim fœtū edunt. Sterilibus in internum vteri sinum imponitur, & postquam cum viro coierint, concipiunt. Est & dysentericis & cœliacis efficacissima. Accipit mamiræ, drach. sem. Ammoi, drach. vj. Floris iunci odorati, drac. iiij. scrup. j. gran. viij. Pyrethri scrup. j. Croci scrup. j. gran. iiij. Myrrhæ troglodyticæ scrup. ij. Styracis calamitæ scrup. ij. ß. gran. iiij. Petroselini scrup. j. Tragacanthæ scrup. ß. gran. iiij. Succi hypocistidis scrup. j. gran. viij. Iridis illyricæ drach. ß. gran. iiij. Seminis fœniculi drach. ß. Dauci Cretici scrup. ß. gran. iiij. Seminis papaueris drach. ß. Spicæ drach. ß. gran. iiij. Foliorum rutæ scrup. ß. gran. iiij. Casiæ scrupu. j. gran. iiij. Ammeos scrup. ß. gra. iiij. Costi scrup. ß. gra. viij. Cardamomi scrup. j. gran. viij. Opij scrup. j. gran. iiij. Euphorbij scrupul. j. gran. viij. Piperis communis scrup. j. gran. iiij. Rosarum aridarum, vnc. j. ß. drach. j. scrupul. j. Opopanacis drach. vj. Mei scrup. j. gran. viij. Lachæ scrup. ij. ß. gran. iiij. Lycij Indici drach. ß. gran. iiij. Caryophylli scrup. ij. ß. gran. iiij. Anisi drach. ß. gran. iiij. Fo-

lio

liorum citri, scrup. j. grana. viij. Ammoniaci thymiamatis, drach. ß. gran. iiij. Seminis nigellæ scrup. j. grana viij. Sulphuris viui, castorij, b gentianæ, ana scrup. j. gran. viij. c Cimoliæ terræ drachm. ß. gra. iiij. Sinonis, d ventriculi mergi, ana scrup. j. Artemisiæ, drach. ß. gran. iiij. Hedycroi magmatis ʒ. ß. gran. iiij. Seminis ocimi, lapidis c iaspidis, f florum neri, cinamomi, anethi. ana ℈. ß. gra. iiij. B dellij. ℈ ij. g Rhoicis syriaci, rhois culinarij, ana ʒ. j. ß. Asari drach. j. Lapidis hæmatitis ʒ. ß. Thuris gran. vj. h Seridis herbæ ℈. j. Testæ sepiæ scrup. j. gran. viij. Corallij gran. vij. i Iuniperi baccarum magnarum gran. vij. Iuniperi baccarum paruarum ℈. j. gran. viij. Sanguinis draconis ʒ. ß. k Cinnabaris ʒ. ß. gran. iiij. Peucedani, seminis apij, ana grana vij. Piperis albi ℈ ij. Maceris ʒ. ß. gran. iiij. l Hermodactyli, aristolochiæ, libystici, ana ʒ. ß. Nardi celticę ʒ. ß. gran. iiij. Calami odorati ℈. ß. gran iiij. B alsami ʒ. j. m Mellis attici despumati, quod satis est. Liquores vino odorato bono macerentur, & parata vtentibus detur. Datur fabæ magnitudine.

ANNOTATIONES.

ET si hæc Esdræ Antidotus è numerosis constructa est simplicibus medicamentis, adeóque non sine molestia confici potest: tamen, quia

cum

cum Actuarij & Aetij maximè descriptione conuenit, & tantum ponderibus distat quorum tamen exquisitior in Nicolao quàm Aetio aut Actuario ratio est, ideo pharmacopœi ex Nicolai præscripto Esdram parare debent.

a Mamiræ. In Nicolai codice Græco manuscripto est μαμιρὰ. Quid autem sit Mamiras, Paulus lib. 7. diserte explicat, quum inquit: „ Mamiras radicula est herbæ, frequentibus tuberculis nodosis cincta, quæ cicatrices & albugines extenuare creditur, detergendi nimirum „ facultate prædita. hæc ille. Non videtur autem hac delineatione repræsentare nisi radiculam, quæ hodie Seplasiis Doronicum Romanum nominatur. Nam radix est tenuis, prædensis & extuberantibus nodis, quasi geniculis distincta. Si lingua consulatur, dulcis inuenitur sapor, statim in quendam lenem amorem degenerans qui mox euanescit, vt hinc albugines ac cicatrices hanc posse extergere sit euidentissimum, quemadmodum fusius tomo primo nostrorum Commentariorum de stirpium historia ostendimus. Mamiræ igitur loco, Doronicum Romanum vsurpandum erit. Mirũ autem est, Aetium Mamiræ in Esdræ prophetæ, aut doctoris antidoto non meminisse quum tamen aliorum omnium simplicium, quanquam ordine nonnihil immutato meminerit, vtrobique autẽ põdera ipsa exigua admodum sunt, ídque propter immensam

Doronicũ Romanum

Mamiræ succedaneum.

fam simplicium copiam: quorum pondera tandem si in vnum coeant, in magnam molem ac iustam quantitatem exurgunt.

b Gẽtianæ. *Nicolaus habet πικρίδος πόας, id est, herbæ amaræ. Per amaram verò herbam intelligere illum Gentianam, ex Aetio primùm liquet, qui eius post castorium meminit. Dein ex Paulo, qui nec ipse Gentianam in Esdræ descriptione præteriit. Huc accedit, quod omnib. constet, vix reperiri radicem aliam, quæ Gentianæ radice sit amarior: ita vt quum rem aliquam vehementer amaram esse innuere velimus, Gentiana esse amariorem dicamus.*

c Cimoliæ terræ. *De Cimolia terra libro primo diximus. Sic dicta verò est à Cimolo insula: quæ vna est, Strabone in decimo autore, Cycladum. Græcis alio nomine σμηκτίς, à mirifica abstergendi facultate est appellata. In eius penuria Cretica terra, seu Creta vti licebit.*

d Ventriculi mergi. *Manuscriptus Nicolai codex hic falso ἐφίας γαστρὸς: pro ἀνθύας γαστρὸς legit: quod ex Aetio satis liquet, qui ita habet, κόπρου τῆς ἐυρισκομένης ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς αἰθύης, hoc est, stercoris reperti in ventre mergi. Paulus tamen perinde atque Nicolaus, ventrem potius quàm stercora mergi vsurpandum esse docet, ait enim υηδυὸς αἰθυας: id est, ventris mergi. Galen. lib. 11. Simplicium, eius vsum non magnifacit: vt etiamsi prorsus omittatur, quum*

exigua

exigua sit quantitas, nihilo deterior sit futura compositio. Mergum Germani ein Daucher nominant. Facile haberi potest.

e Iaspidis. Optima erit vsurpanda, quæ Dioscoridi Thyites, Galen. Iaspis subuiridis. Iunioribus Turcica dicitur, vt libro primo est ostensum.

f Florum Nerij. Etsi Nicolai codex manuscriptus habet ῥοδοδάφνης φύλλων, id est, foliorum Nerij: tamen quia Actius legit ῥοδῶν ῥοδοδάφνης, hoc est rosarũ Nerij: & Paulus ναγίς ἀνθῶν, hoc est, florum Nerij, ideo nos quoque hanc lectionem tanquam veriorem, secuti sumus. Quanquam, si Dioscoridi credimus, nihil refert, folia an flores Nerij vsurpemus, quòd vtraque aduersus venenatorum morsus præsidio sint. Quid autem sit Nerium, alibi copiosè docuimus: nempe in altero de Stirpium historia tomo. Oleandrum vulgus herbariorum vocat. Cæterùm quum rarum sit Germaniæ Nerium, nec pharmacopœis adhuc satis cognitum, licebit vice eius vti Asclepiade, quæ vulgo herbariorum Hirundinaria, & Seplasiis Vincetoxicum appellatur. Quippe vtraque herba ictibus serpentum medetur.

Succedaneũ Nerij.

g Rhois Syriaci. Rhois duo sunt genera. Alterum, quod obsoniis inspergitur: ob id obsoniorum, rubrum, & culinarium dicitur. Alterum, à coriorum tinctoribus expetitum: idóque Cori

Coriarium nominatum. Semen eius, quod Sumach officinæ vocant, in medicum maximè vsum venit. Est verò etiam qui Galeno, & hic Nicolao, Syriacus dicitur, quòd in Syria multus proueniat. Quum verò Syriaci hodiè fortè nullus sit vsus, præstat Sumachij vsitati pondus duplicare, ac in Esdra conficiendæ eius ʒ.iij. vsurpare.

h Seridis. *Intelligit herbam Latinis intybum, officinis corruptè Endiuiam appellatam. Pro Endiuia verò non lactuca syluestris, vt hactenus est factitatum, sed vera vsurpanda erit: cuius effigiem in altero Stirpium historiæ tomo dedimus.*

i Iuniperi baccarum magnarum. *Si magnæ haberi nequeunt, geminetur paruarum pondus:*

k Cinnabaris. *Per Cinnabarim hoc loco non accipienda venit factitia, quæ ex argento viuo & sulphure simul vsti conficitur, & sub nomine Cinnabrij in officinis prostat: sed ea potius quæ à Dioscoride describitur, quæ non est nisi liquor ex Aphrica allatus, nec à sanguine Draconis recentioribus vocato diuersa, vt libr. j. suprà fusius monstrauimus. Quare quum inter se Cinnabaris Dioscoridis, & Sanguis draconis posteriorum Græcorum haud differant, pharmacopœis in Esdra construenda pondus sanguinis draconis geminandum*

erit, & de ea accipienda drach. j. & gran. viij. Nec est quòd miretur quispiam, cur Nicolaus hanc Cinnabarim à sanguine draconis diuersam faciat. Nam quum variè vox Cinnabaris à veteribus Græcis sit vsurpata, & per hanc diuersissimæ res sint significatæ, nihil mirum fuit, Nicolaum, vtpote vnguentarium seu pharmacopolam, se ex hac difficultate non potuisse satis explicare, & diuersa statuisse quæ vna eadémque res fuerunt. Aetius neutrius in Esdræ descriptione meminit, vt propemodum suspicer in Nicolao sic esse legendum: δρακοντίας αἵματος < ς. τοῦτ' ἔστι κινναβάρεως, ξυλοκεράτια ι. *hoc est, sanguinis draconis, drach. semis, id est, cinnabaris, grana siliquæ decem. Aut certè vulgi opinionem secutus Nicolaus, putauit draconis animantis sanguinem à Cinnabari liquore esse diuersum, quod mihi verisimilius est. Quapropter præstat, vt diximus paulo antè, pondus geminare, & pro vtrisque sanguinis hodie vocati medicamenti drachmam vnam, grana octo, accipere.*

l Hermodactyli. *Hic iterum per hermodactylum accipiendum, quod Arabibus & officinis Behen dicitur, vt suprà in aurea Alexandrina annotauimus.*

m Mellis attici quod satis est. *Vt scilicet singulis vnciis specierum, ternas vncias mellis adiiciamus. Quòd si itaque supputaueris species*

cies, sumendæ erunt, ni fallor, mellis optimi odorati libr. vna ß. vnciæ tres. Aetius Esdræ hunc conficiendi modum præscribit. Arida omnia cum croco, castorio, ac hedychroo tundito, & per angustissimum cribrum excutito; Opium verò, myrrham, hypocistidem, bdellium, lycium, ammoniacum in vino macerato. Tragacantham verò per se macerato. Sequenti die rosas Nerij & Serin terito & vnito, ac tragacanthæ similiter probè tritæ reliqua trita adiicito, & cum succo Artemisiæ vnito: mel quoque despumatum ac tepefactum sæpe instillato, ne tragacantha exaresçat. Postea arida tusa inspergito, sufficienterque vnita probè contegito. Sequentibus verò diebus septem aut nouem in sole terito, & vasis vitreis excipito.

Diacodion, Nicolai Myrepsi.

XI.

DIacodion [2] confert ad omnem cœliacum affectum, item dysentericis, febricitantibúsque, ex aqua pluuiali data: in qua spodium, rhu culinarium, myrtus, & stil laticius rosatũ liquor inferbuerit. Item prodest iis quibus tenui defluxione à capite deuoluta tussis excitatur, & quibus vẽter acria & biliosa excernit. Præterea calidæ intempe

riei,& cholera laborantibus, necnon peruigilio vexatis. Habet capitum papauerum candidorum, neque viridium neque aridorum, integrorum cum exteriori cortice, xiij. Rosarum rubearum, ʒ.ij. ß. Croci, acaciæ, glycyrrhisæ, ana drach. j. Boli armenii, ʒ.ß. Cinamomi, symphyti, hypocistidis, balaustiorũ, ana ʒ. j. Baccarum myrti, ʒ. j. Coralli albi & rubei, rhois culinarii, sanguinis draconis, rhois syriaci, ana ℈.ij. Seminis portulacę ʒ.ß. Capita prædictorum papauerũ in aqua pluuiali, donec dimidium eius absumatur, coquito: prius tamen in aqua illa, in qua coquentur, capitibus [b] per biduum maceratis. Dein per [c] saccum colato, & adiicito [d] mellis myrtini libr. vnam sem. ac probè subacta iterum coquito, ad mellis consistentiam. Et postea depositò ab igne vase species tenuissimè tritas iniicito, & bene subacta in vase recondito. Datur pondere ʒ.iiij. aut vj.

ANNOTATIONES.

a Hoc Diacodion medicamento, potius quàm Ioannis Mesues Damasceni vtendum est, quòd cum eo quod Actuarius describit planè conueniat, & ad vitia illa, ad quæ adhibendum esse diximus, efficacissimum sit. Ita verò à capitibus papauerum, quæ Græcis κωδεῖαι dicuntur, nominatum est.

Per

b Per biduum. *In Græco Nicolai codice manuscripto, tempus macerandi capita papauerum non est expressum: ita vt suspicio sit, codicem hoc loco esse mutilum, præsertim quum in Actuario disertè sit idipsum significatum, qui biduum constituit: & in Latinis quoque Nicolai codicibus, qui triduum definiuit.*

c Per saccum colato. *Græcè est σαπκίλιεσον. Sciendum igitur, σαπκιλίζειν & σαπκίζειν frequens esse non solùm apud Nicolaum, sed & Galenum, verbum hoc est, per saccum colare. Hac colandi ratione frequenter in decoctis, quis per coctionem aut ad tertias, aut ad dimidias reddita sunt crassiora, quo liquidiora euadant, vtimur. Eandem ob causam vina etiam olim per saccum transmittebant. Et hodie, aromatis in saccum inditis vinum hoc modo paratur, quod vulgò Claretum & Hippocras vocatur.*

d Mellis myrtini. *Mel verò myrtinum ita conficitur: Duabus libris mellis optimi despumati, admisce succi baccarum myrti, Myrtillos nominant Seplasia, libram vnam, & ad succi consumptionem coquito. Quia verò ad nos baccæ illæ viridis & recentes non afferuntur, vtendum eorundem decocto erit ad Myrtini mellis confectionem.*

Dia libanu. Nicolai Myrepsi.

XII.

DIa libanu,[a] id est, Antidotus è thure: facit ad eos qui angina correpti sunt, asthmaticos item, nephriticos, & guttatim mingentes. Destillationes sanat, & ilei dolorem ex vino albo data mitigat. Accipit castorij, opij, hyoscyami, ana ʒ.iiij. Casiæ ligneæ pæoniæ, styracis, piperis longi, folij, croci, b thuris masculi, ana ʒ ij. Rhei Pontici, amomi, ana ʒ j. ℈.ij. Myrrhæ, ʒ.j.ß.c Spicæ Indicæ, pyrethri, euforbij, piperis albi, ana ʒ. ij.ß. Mellis attici despumati, quod satis est. Datur pondere ʒ.j. aut ʒ.ij. cum vino albo calido, cui thus aut saluia incocta sit.

ANNOTATIONES.

a Dia libanu. *Sic enim proferendum, non vt vulgus consueuit, Diacolibanum. Neque enim ἡ διὰ λιβάνου aliud sonat, quàm antidotus è thure: vt interpretati sumus. λίβανος enim thus est Græcis. Et conuenit hæc descriptio cum ea quæ est apud Actuarium.*

b Thuris masculi. *Thus masculum, Dioscoride autore, album est: quum frangitur intus pingue, in suffitu statim ardens, suapte natura rotundum, seu in rotundos globulos singulos, aut geminos testiculorum forma concretum. Hinc masculi cognomen accepit.*

Spi

c Spicæ,& pyrethri. *In Græco Nicolai manuſcripto codice hæc duo medicamenta deſiderantur. Sed ex Actuario, & alijs Latinis Nicolai codicibus adiecta ſunt. Non eſt verò dubium, quin Græcus Nicolai codex hoc loco mutilus ſit.*

Requies, Nicolai Myrepſi.

XIII.

REquies [a] ad febres continuas & ardentes, omnémque febrilem affectum, ad febres denique acutas confert. Eſt autem vtilis, temporibus & pulſibus manuũ inuncta, ac cordis dolorem mitigat, ſomnúmq; conciliat. Recipit roſarum, violarum, ana [b] ʒ.iij. Opii, hyoſcyami, ſeminis [c] papaueris, mandragoræ, d intybi, lactucę, portulacæ, & pſyllij ſeminum, nucis moſchatæ, cinamomi, [e] zingiberis, ana ʒ.j.ß. Santali albi & rubei, ſpodij, tragacanthæ, ana ℈.ij. grana v. f Sachari candi, ʒ.j. & Sacchari & ſtillaticij liquoris, quantũ ſatis videbitur. Datur caſtaneæ quantitate, ex Serapio violato.

ANNOTATIONES.

a Requies. *Sic appellata eſt, quòd dolorem obtundat ac mitiget, calorémque febrium mitiorem reddat: & iis qui hanc ſumunt, requiem afferat.* Requies cur dicta.

b ʒ.iij. *Hoc pondus in Græco Nicolai codice deſideratur, ex Latinis autem eſt à nobis adiectum.*

e Papaueris. *Quoties Papaueris simpliciter & citra adiectionem mentio fit, semper album inaudiendum erit. Hoc itaque loco semen papaueris albi sumendum.*

d Intybi. *Latini Nicolai codices Scariolæ habent. Quum verò Intybum simpliciter prolatum non sit, nisi ea herba quæ corrupta voce officinis Endiuia dicitur, huius potius quàm Scariolæ semen hic vsurpandum erit. Quanquam quũ vtriusque eadem sit facultas, parum refert vtrius semen accipias.*

e Zingiberis. *Eius in Latinis Nicolai codicibus nulla fit mentio. Tamen quum eius diserte Græcum exemplar manuscriptum mentionem faciat, & ad frangendam frigidorum ac stupefacientium, quæ præcedunt, vehementiam conferat, omittendum non esse iudico.*

f Saccari candi. *In Latinis codicibus desideratur. Non est autem omittendum, quod in Græco sit* ναυτίς. *Saccharum autem candi solenne est Nicolao, vt* πάυτιον *appellet, vt alibi fusius ostendimus.*

g Sacchari. *Alij codices habent, Mellis quod satis est. Sed quum in Græco Nicolai codice sit* σαχάριτον, *& hæc antidotus maximè febribus continuis & ardentibus conferat, cum saccharo, & stillaticio rosarum liquore hanc potius, quàm cum melle, cui calefaciendi facultas inest, vt conficiamus præstat.*

Philo

Philonium [a] *Galeni.* XIIII.

PHilonis antidotus pollet contra colicos cruciatus, iecoris, & lienis. Calculo renum, & difficultate lotij laborantibus auxiliatur. Phlegmonem coſtarum, pleuritímve & omnem inteſtinorum dolorem leuat. Datur ſtomachicis, nauſea vexatis, vomiturientibus & vellicato mordicus ventriculo ſingultientibus, diſſolutis in quotidiana febre, ſanguinem excreantibus, tabidis, tuſsientibus, deſtillationéque laborantibus. Somnũ accerſit. In ſumma, medicamẽtum eſt, quod mirificè dolorem ſopit. Habet croci drach. v. Pyrethri, euforbij, ſpicæ nardi, ana drach. j. Piperis albi, hyoſciami, ana ʒ. xx. Opij, ʒ. x. Mellis deſpumati optimi, quod ſatis eſt. Datur Ponticæ nucis quantitate.

ANNOTATIO.

a Galeni. *Sic appellamus, non quod à Galeno compoſitum ſit, ſed quòd idipſum ex Philonis philoſophi & medici Tharſenſis ſententia Galenus, libro nono de Compoſitione medicamentorum loc alium prodiderit. Recenſet & hanc Nicolaus Myrepſus Sectione prima, Antidoto 243. Actuarius item ac Paulus, ſed ponderibus variatis. Quare hoc quod nunc deſcripſimus, legitimum eſt Philonium: etſi alia duo quæ ſequuntur hactenus, fuerint vſitata. Et Galenus loco iam citato, hoc ipſum tanquam probè*

compositum à Philone, laudat, eiúsque compositionis rationem exponit.

Philonium [a] Maius, [b] siue Romanum.

Nicolai Myrepsi. XV.

PHilonium Romanum, idem quod præcedens potest. Accipit piperis albi, hyosciami, ana ʒ.v. Opij ʒ.ij.ß. [c] Casiæ ligneæ, ʒ.j.ß. Seminis apij, ʒ.j. Petroselini, fœniculi dauci Cretici, ana ℈.ij.gran.v. Croci ℈.ß. Spicæ nardi, pyrethri, zedoariæ ana gran.xv. Cinamomi ʒ.j ß. Euphorbij, [d] myrrhæ castorij, ana ʒ.j. Mellis opimi, quod satis est. Datur nucis auellanæ quantitate.

ANNOTATIONES.

a Maius. *Sic vocarunt, quòd ex pluribus quàm præcedens, ab ipso Philone compositum, constet medicamentis. Nam præter ea quæ Philo prodidit, pleraque alia adiecta sunt, vt ex vtriusque collatione liquidò patet.*

b Romanum. *Dictum esse nonnulli putant ab Auicenna Canone quinto, summa prima tract. j. quòd Romæ sit à Philone conditum hoc medicamentum. Mihi alia ratione sic esse vocatum videtur. Nam & si Philo, qui Tharsensis, ac diui Pauli compatriota, adeoque ciuis Romanus fuit, Romæ fortassis medicinam fecit, illícque hoc confecit medicamentum: tamen non ideo Romanum dici potuit, quòd plurimum sit immutatum, nec tale existat quale ipse composuit.*

fuit. Quapropter Romanum potius est nominatum, quòd post Philonem medici Romani aliqua simplicia adiecerint, & deinde pro Philonis Antidoto, hoc ipso Romæ vti cœperunt, indéque Romanum dixerunt.

c **Casiæ ligneæ.** *Casia lignea, semen petroselini, opij, fœniculi, dauci Cretici, Zedoaria, cinamomum, myrrha, & castorium, in Philonis compositione non fuerunt, sed à posteris adiecta sunt omnia.*

d **Myrrhæ castorij.** *Hæc duo medicamenta in Latinis Nicolai codicibus desiderantur, pro iis Costum substituentibus. Nos autem illa ex Græco Nicolao adiecimus, idque vt faceremus, Galenus nos monuit: qui loco paulò ante indicato disertè scribit, alios myrrham & castorium admiscuisse. Quapropter hæc descriptio Philonij Romani, quam nos afferimus, integra est, vt quæ omnia à Philone prodita medicamenta habeat: tum etiam ea quæ ab alijs esse adiecta, Galenus memoriæ prodidit. Quæ in Græco Nicolao manuscripto est, mutilam esse constat, vt quæ opium, quod maximè requiritur, non habeat. Est & ea quæ in Latinis habetur codicibus, manca, vt quæ myrrham & castorium omiserit. Nos itaque collatione vtrorumque codicum hanc perfecimus, qua deinceps pharmacopœi pro Romano, cæteris abiectis, vti debent.*

Philon

Philonium Persicum Ioannis Damasceni. XVI.

PHilonium [a] Persicum ad sanguinem vndecunque manantem confert. Quapropter menses immodicè erumpentes, hæmorrhoidas, & cruentas excretiones per inferna: itémque sanguinis sputum compescit, ac fœtum in vtero retinet. Recipit [b] piperis albi, hyosciami, ana drach. xx. opij, terræ sigillatæ, ana drachm. decem. Lapidis hæmatitis, croci, ana drach. v. Castorij, spicæ, euforbij, pyrethri, margaritarum non perforatarum, [c] succi, zedoariæ, doronici, [d] pastillorum ramich, ana ʒ. j. [e] Succi semperuiui, ℈. *j.* Mellis rosacei optimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Persicum. *Sic dictum putatur, quòd à Persis inuentum sit.*

Cordus. *b* Piperis. *Cordi medicamentarius liber, & omnia Mesues, quæ vidi, exemplaria, legunt Papaueris, sed mendosissimè. Scribendum enim erit, vt nos emendauimus, Piperis. Quod in primis ex Auicenna liquet, qui Philonium illud itidem describit: atque hic disertè Piperis albi habet. Accedit huc, quòd in nulla alia Philonij descriptione Papaueris mentio fiat: & quòd piper inter ea quæ opij vehementiam refrenent, numeretur.*

c Succi

c Succini. *Officinæ Charaben, vt libro primo indicatum est, nominant.*

d Pastillorum Ramich. *Descriptionem illorum pete ex sectione de Pastillis.*

e Succi semperuiui. *Mesue Caphuram, vel (vt ipse loquitur) Camphoram habet. Quia verò Caphura, quæ bituminis species est, refrigerare nequit, sed potius calefacit, vt in Commentarijs nostris super nonum Galeni de Simpli. medic. facult. librum demonstrauimus: ideo è contextu hanc ipsam eiecimus, & pro ea Semperuiui succum substituimus.*

PERORATIO.

Hactenus confectiones magnas, & Opiatas vulgò vocatas, descripsimus sedecim. Quas vtique sufficere arbitramur, ne scilicet nimia harum copia fiat, vt vel negligenter à pharmacopœis parentur, aut neglectæ iaceant, raróque in vsum medicum veniant. Nam quod sæpe diximus, præstat habere paucas, & eas quidem diligenter constructas, quàm plures nulla nec arte nec diligentia compositas.

DE

DE ANTIDOTIS

ROBVR CORPORI adiicientibus, liquidis, siue electuariis, Sectio tertia.

Diacastoriu Nicolai Myrepsi. I.

ANTIDOTVS è castorio succurrit vertiginosis, comitialibus, apoplecticis, resolutione correptis, tremulis, omnibúsque frigidis morbis. Habet castorij myrobalani, ana drachm. tres. Aloes flauæ drach. j. ß. [b] Scordij, myrrhæ, euphorbij, ana drachm. j. gran. vij. Folij, [c] artimonij, id est, pyrethri, tragacanthæ, calami odorati, nitri, galbani, senæ, floris iunci odorati, spicæ, opopanacis, rhei Pontici, sagapeni, styracis calamitæ, zingiberis, cinamomi, ana drach. j gran. ij. [e] Staphydis syluestris, seminis dauci, fœniculi, petroselini, f cumini lati, g nigellæ, sinonis, h petrolei i styracis rubeæ, sanguinis draconis, thuris, salis ammoniaci, zedoariæ, anisi, ana drach. iij. ß. scrup. ß. gran. ß. [k] Thymbræ, hyssopi, chamædryos, pulegij, origani, balsami, balsamitæ, seminis ocimi, l brancæ vrsinæ, dictamni, aristolochiæ rotũdæ, [m] brassicæ syl

uestris

ueſtris, aſari, ſaluiæ, roſarum, bdellij, ana ſcrup.ß.gran.vj.[n] Ambaris,gran.x. Oſsis cordis ceruini, drach.iij.[o] Oſsis naris purpuræ, drachm.j. Epithymi,polypodij, opobalſami ana ſcrup.ß.gran. j. Betonicæ, gran.xj. Anacardij,ſabinæ, gentianæ, foliorum mandragoræ,ana gran.x.[p] Serici vſti,ſcrup.ß. Peucedani, abſinthij, ana gran.vij. Iridis, ſcrup.ß. gran. j. Mellis deſpumati optimi, quod ſatis eſt, hoc eſt, triplum. Datur Ponticæ nucis quantitate.

ANNOTATIONES.

Dia caſtoriu Antidotus hactenus nullis in officinis rectè parata eſt, quòd ſcilicet eius deſcriptio in Latinis Nicolai codicibus, quibus pharmacopœi vſi ſunt, legitima non fuerit. Neque ea etiam quam Valerius Cordus in medicamentario ſuo libro refert, à vulgari quicquam diſtat. Quapropter iuxta hanc noſtram, quæ è Græco Nicolai codice ad verbum tranſcripta eſt, deſcriptionem, deinceps Dia caſtoriu antidotum conficient pharmacopœi. Quod vt rectius poſsint, annotationibus illam illuſtr. bimus.

Antidotus è caſtorio hactenus rectè parata non eſt. Cordus.

a Myrobalani. *In Græco Nicolai codice non exprimitur genus Myrobalani, quum enim eaſdem ferè facultates habeant, parum refert vtrum accipiamus. Verùm quia Latini omnes codices flauorum, quos Citrinos hodie nominant, mentionem faciunt, & ſtatim etiam aloe ſubiicitur*

tur, illi præ cæteris ad huius antidoti compositionem sunt adhibendi.

b Scordij. Græcus Nicolai codex habet σκορδοράσαφμ: & statim dictionem hanc explicans subijcit, quod It alis Asa fœtida dicitur. Per asam autem fœtidam Nicolaus non id quod hodie ita nominant officinæ, intelligit: sed stirpem, quæ alijs Græcis Scordion vocatur, vt in Annotationibus nostris super Nicolaum copiosè monstrauimus. Proinde ne pharmacopœi in hac voce hærerent, Scordium conuertimus. Vt hinc perspicuum fiat, errare plurimùm pharmacopœos, qui mendosos secuti codices, Asam fœtidam, rem fœtidissimam, & obid Diaboli stercus Germanis appellatam, in huius medicamenti compositionem vsurpant.

c Artimomij: Hanc dictionem studiò in contextu reliquimus, vt hac ratione aliorum codicum erratum detegeremus, qui in vniuersum omnes Antimonij legunt, adeo vt Cordi etiam liber medicamentarius hoc errore haud vacet. Artimonium verò esse pyrethrum, metipse Nicolaus, qui sic vocem hanc interpretatur, docet.

d Senæ. Eius in Latinis codicibus nulla fit mentio.

e Staphydis sylvestris. Officinis Staphis agria nominatur.

f Cumini Lati. Græcè est, πλατυκυμίνου. Latini

Latini codices habent, Sileris montani. Vt ſuſpicio ſit, Nicolaum per latum cuminum intellexiſſe ſemen, quod Seplaſiis Siler montanum appellatur. Nihil verò refert hoc an illo vtamur, quod eiuſdem ſint facultatis.

g Nigellæ. *Et hæc in Latinis codicibus deſideratur. Vt hinc pateat, Græcum Nicolai codicem Latinis plurimùm præſtare.*

h Petrolei. *Per petroleum intelligit oleum naturale, quod è petris & ſaxis emanat: quod non eſt niſi bitumen liquidum, vel colamen bituminis. Babyloniis olim Naphtha dictum, vt fuſius libro primo oſtenſum eſt. Nicolaus vnguentum ſeu oleum S. Barbaræ vocat.*

i Styracis rubeæ. *Quid ſit Styrax rubea, libro primo expoſitum eſt.*

k Thymbræ. *Thymbra non eſt niſi ſylueſtris Satureia. In cuius penuria, ſatiua vti licet.*

l Brancæ vrſinæ. *Acanthum Græci & Latini nuncupant. Non eſt autem pro Branca vrſina, vſurpanda ea quæ ſic hodie appellatur herba, hæc enim eſt Dioſc. & aliorum Græcorum Sphondylion: ſed ſpina alba vulgaris, in primo de Stirpium hiſtoria tomo nobis deſcripta.*

m Braſsicæ ſylueſtris. *Græcè eſt κράμβης ἀγρίας. Hæc Dioſco. pingitur. In eius penuria ſatiua, quæ eaſdem obtinet vires, vti licet.*

n Ambaris. *Tria hæc, nempe ambar, os cordis*

ceruini, & os naris purpuræ, in Latinis codicibus desiderantur: vt hinc quoque innotescat quanto Græcus Latinis codicibus præstet.

o Ossis naris purpuræ. *Intelligit Blattium bizantium, aliis iuniorib. Græcis dictum. Seplasiæ Blaccam bizantiam appellant.*

p Serici vsti. *Et hoc in Latinis desideratur codicibus. Sic passim manca Latina Nicolai exemplaria esse constat.*

Dia satyriu. Nicolai Myrepsi. II.

ANtidotus è Satyrio valet ad liberorum procreationem, ad venereorũ q; frequentiorem vsum vtilis est. Venerem nanq; stimulat, eámque certa de causa cessantem haud segniter restituit. Renum & vesicę imbecillitati succurrit. Pręterea iis qui coire ne queunt, auxilio est. Voluptatem quoque excitat. Accipit [a] satyrij viridis, [b] dauci satiui radicum, nucis Indicæ, pistaceorum, [c] eryngii radicis nucum pinearum, ana drach. xij. Zingiberis, anisi, [d] sinapi albi, [e] linguæ auis seminis, ana drach. v. Cinamomi, [f] scincorũ caudæ, [g] seminis bulbi, ana drach. ij. Moschi gran. vij. Mellis despumati optimi, quod satis est. Satyrij, dauci, & eryngii radices singulæ priuatim & seorsum bene tritæ melli imponuntur, ac subiguntur, paululúmque mollisculo igni feruescunt, dein pistacia & nuces

ces pineæ repurgatæ ac tusæ adiiciũtur. Vbi cum melle aliquantulum bulierint, sublato ab igne lebete, tusæ & cribratæ species adduntur. Postremò moschus cum exiguo stillaticio liquore insentur. Rursus hæc probè subacta in vasculum ad vsum reconde. Datur cum veteri vino vesperi dormituro ʒ.j.

ANNOTATIONES.

a Satyrij. *Officinæ non sine errore radicem Satyrij basilici, quod illis Manus Christi dicitur, ad Antidoti è satyrio confectionem vsurpant. Siquidem nullum ad libidinem impetum excitat. Debent igitur in veri Satyrij, quod hodie à nullis cognoscitur, penuria, vti radice Orchios, seu Cynosorchios, quæ ad stimulandum coitum, Dioscor. & Galen. testib. vim obtinet. Non autem vtendum nisi radice eius solida, quòd flaccida venereæ magis inhibeat.*

b Dauci. *Cretici radix tantum ad vsus medicos adhibetur: in alijs generibus seminis vsus inualuit. Cæterùm quum Creticus Daucus hodie non asseratur, procius radice vtendum erit Staphylini radice, quæ Dioscoride attestante, venerem stimulat.*

c Eryngij. *In Latinis codicibus desideratur.*

d Sinapi albi. *Per Sinapi album Erucam*

intelligit, id quod ex Actuario fit manifestum, qui Erucæ, quemadmodum etiam omnia exemplaria Nicolai Latina, hoc loco habent.

e Linguæ auis. *Ita vocat cum officinis nostris, Nicolaus semen Fraxini, vt secundo Stirpium historiæ tomo fusius diximus.*

f Scincorum caudæ. *Horum in Græco manuscripto Nicolai codice nulla fit mentio. Actuarius autem cinamomo statim subiungit scincos. In Latinis quoque omnibus codicibus Nicolai, Scinci non omittuntur. Vt haud dubiè hoc in loco mancus sit Nicolai Græcus manuscriptus codex. Quod confirmat, quæ statim in Nicolao è satyrio antidotus sequitur, in qua disertè Scincì fit mentio. Accedit ijs omnibus, quod Scincorum vsum venerem mirificè excitare constet. Non igitur sunt omittendi. Sunt autem viri ad vsum medicum adhibendi, vt primo diximus libro.*

g Seminis bulbi. *Quum omnes bulbi venerem stimulandi vim habeant, sylvestris saltem bulbi, cuius magna est in Germania nostra copia, semen ad præsentem Antidotum pharmacopœi vsurpare debent. Quòd si tamen nec illud haberi potest, eius loco semine vrticæ, quod eandem obtinet facultatem, vtendum erit.*

h Species. *Græcus Nicolai manuscriptus codex habet μυρεψικὰ. Sic enim vocat species odoratas, quæ aromata nominantur.*

Antid

Antidotus è baccis Lauri. Razes. III.

ELectuariũ è baccis lauri ad coli, & tenuis inteſtini cruciatus à flatibus procreatos maximè confert. Recipit foliorum rutæ aridorum, drach. x. Ammeos, cumini, nigellæ, libyſtici, origani, carui, amygdalarum amararum, piperis nigri, piperis longi, mentaſtri, dauci, radicis acori, baccarum lauri, caſtorij, ana ʒ. ij. Sagapeni ʒ. ß. Opopanacis ʒ. iij. Mellis deſpumati quod ſatis eſt. Datur auellanæ quantitate.

ANNOTATIO.

Quum hæc Antidotus in diſſoluendis flatibus ſit longè præſtantiſſima, & nulla melior ſit in vniuerſis Razes libris, ideo in omnibus officinis paratam hanc proſtare oportet. Sunt verò omnia illam conſtituentia medicamenta antea explicata, vt pluribus annotationibus non ſit opus.

Anacardina. Ioannis Damaſceni. IIII.

ANtidotus anacardina ad totius inferioris ventris, & cerebri affectus frigidos conducit, ſanguinem puriorem reddit, & inde ſpiritu animali facto purgatiore & tenuiore, ſenſus omnes, apprehẽſionem, (hinc eſt quòd Auicenna Electuarium ſapientum

nominarit) intellectum, & memoriam iuuat, colorémq; viuidum corpori tribuit. Habet piperis nigri, piperis longi, myrobalanorum (Auicenna nigrorum) cepulorum, emblicorum, Indorum, belliricorum, castorii, ana drach. ij. Costi, anacardij, sacchari albi, [a] melissophylli, baccarum lauri, ana drach. vj. Cyperi. vnc. ß. Anacardia per se teruntur, & aliis tritis permiscentur: deinde omnia excipiuntur butyro vaccino salis experte, & mel le despumato æqualis portionis, nempe ℥. v. ß. Datur [b] post sex menses pondere ʒ. ij. Ea sumpta, vitetur labor, ira, coitus, ebrietas.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus quia calidissima est, solis ijs qui admodũ frigidi sunt, tutò sumitur. Nam alias spiritibus accensis, febres excitat diarias: à quibus sæpe transitur in putridas, vel hecticas.

a Melissophylli. *In Mesue est Burungi, quam sanè dictionem variè interpretantur. Sunt enim qui cubebas, alij melissam, quidam eryssimon, nonnulli ocimum significare dicant, adeò vt nemo se facilè ex hac sententiarum varietate explicare possit. Sed vtcunque Arabum interpretes inter se plurimum dissentiant, quod minimè mirum, quandoquidem Arabicæ linguæ imperiti fuerint: tamen ex hac difficultate nos facile extricabit*

bit Serapio, & ipse Arabs, qui disertè burungi interpretatur melissam. Quanquam illic falsò legatur bedarungi, pro burungi, aut berungi. Nam Bedarungi est ocimum, Auicenna secundo Canone teste. Burungi autem, vel, vt legitur apud Auicennam Canone quinto, Berungi, est melissa. Siquidem ibidem Auicenna hanc quoque Antidotum describit, & in nullo prorsus à Mesue variat, quàm quod pondus duplicet. Proinde ad Auicennam magis hæc Antidotus, quam ad Mesuem referenda erit. Quippe illam ad verbum ex Auicenna, qui ætate ipsum præcessit, transcripsit. Et ne furtum agnosceretur, dimidia duntaxat parte ponderum vsus est. Errare igitur constat eos, qui Burungi nigellam interpretatur. Nec Cordus recte hic erucæ semen pro Burungi in suo medicamentario libro substituit: quum Melissophyllum, vt ostensum est, vox hæc significet. Nam quum hæc Antidotus sensus omnes & intellectum acuat, & Melissophyllum, vel vt officinæ nominant, Melissa, membranarũ cerebri ramos expurget instar Marrubij, cui æquas obtinet facultates, rectissimè pro omnibus alijs antea dictis huic Antidoto inseritur. Cordi error.

b Post sex menses. Vbi scilicet vis Anacardiorum feruendo nonnihil expirauit, & fracta est.

Lithontribon Nicolai. v.

Λιθοντρίβων.

ANtidotus lapidem atterens ideo dicta est, quod lapidem tum renum, tum vesicæ, magna efficacia confringit. Stranguriæ & difficultati vrinæ sine mora succurrit. Accipit spicæ nardi, zingiberis, xilobalsami, acori, cinamomi, radicis peucedani, mei, piperis nigri, piperis longi, saxifragi, ana ʒ.ij.ß. Opobalsami, caryophyllorum, costi, rhei Pontici, glycyrrhizæ, cyperi, tragacanthæ, chamædryos, seminis apij, ammeos, asparagi, ocimi, vrticæ, citrei mali, hyposelini, ana ʒ.j. grana xv. Folij, croci, florum iunci odorati, casiæ ligneæ, bdellii, mastiches, milij solis, petroselini seminum, seselios, sinonis, cardamomi, anethi, euphorbij, [b] lapidis lyncis, olei nardini, [c] olei moschati, ana ℈. j. grana iiij. Mellis quod satis est. Datur pondere nucis Ponticæ.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Hæc Antidotus in Græcomanuscripto codice Nicolai, quod sciam, non habetur: sed ex Latinis codicibus est descripta, ita vt certò non sciatur, num ad Nicolaum authorem sit referenda. Mihi videtur à quodam ex multis Nicolai*

colai *Antidotis.nempe* 187. 188. *&* 190. *esse concinnata, & ob id ad atterendos calculos non est inutilis. Non est autem cur longiores annotationes desideret, quòd omnia ferè ex quibus constat simplicia in superioribus sint explicata.*

b Lapidis lyncis. *Vide quæ libro primo huius Operis de eo notauimus, & in sequenti mox Antidoto.*

c Olei moschati. *Vide Sectionem de oleis.*

Nephrocatharticum Nicolai Myrepsi. V I.

ANtidotus purgatoria renum, & calculorum. Eadem potest, quæ prior. Recipit [a] lapidis lyncis, drac. ij. grana xv. Croci, [b] cnici, ana ʒ. j. grana xv. Zingiberis, euphorbij, myrrhæ, thuris, [c] lapidis in vesica suis sylvestris reperti, cumini, hyoscyami, [d] carei Alexandrini, seminis citrei ana ʒ. j. grana vj. Spicæ nardi, floris iunci odorati, costi, pyrethri, casiæ ligneæ, rhei Pontici, marrubij, helenij, sampsuchi, pulegij, rosmarini, gentianæ, saxifragi, gummi hederæ, cypariſsi baccarum lauri, piperis albi & nigri, seminis rutæ, granorum iuniperi, añ. ʒ. ß. grana iiij. Balsami, styracis calamitæ, [f] sanguinis hircini, [g] nasturtij seminis, asari, acori, phu, meu, aristolochiæ longæ & rotundæ, betonicæ, [h]

filipendulæ, petroselini, sinapi albi, seminis vrticæ, ana ℈.ij.ß. grana ij.ß. Succi asparagi & rusci, ana grana xv. Mellis optimi, quod satis est. Parata cum decocto milij solis, aut saxifragi, aut artemisiæ: datur pondere ʒ.j. vsque ad ʒ.iij.

ANNOTATIONES.

Etsi hæc Antidotus Nicolao καταρτινὴ νεφρῶν καὶ λιθόντων, aliis verò vnica dictione νεφροκαθαρτικὴ dicta, hactenus in nullis, aut paucis saltem vsitata fuerit officinis, tamen quia in omnibus Latinis Nicolai codicibus depravata est, & in pellendis ac atterendis calculis miram efficaciam ostendit, & ob id digna est vt in medicum vsum revocetur, hanc omittendam nobis esse non putavi. Atque vt rectius illa à pharmacopœis construi possit, eam quoque annotationibus illustrabimus.

a Lapidis lyncis. *Quum lapis lyncis officinarum non sit, nisi Phrygius Dioscor. nominatus lapis, non debet ad præsentis Antidoti constructionem adhiberi, quòd nullam in atterendis calculis vim habeat. Pro eo autem vtendum*

Succedaerit Lyncurio Dioscoridis & aliorum Græcodeum lapirum, quod non est nisi succinum: vel vt hodie dis lyncis. *vocant officinæ, Charabe. Nam illud mirificam in atterendo calculo vim obtinet, vt veteres testantur, & experientia recentiorum confirmat.*

mat. Aut loco lapidis lyncis Belemnites vsurpandus erit, quem Saxones Alpschos nominant. Siquidem & is non aliter ac Iudaicus lapis, quo etiam vice lapidis lyncis vti licebit, lapidem frangit. Tantum cauendum, ne vulgarem, & vsitatum officinis lapidem lyncis in eum vsum accommodemus.

b Cnici. *Cnicus in omnibus Latinis codicibus desideratur.*

c Lapidis in vesica suis syluestris. *Periphrasis est apri. Nam lapis vesicæ apri, si haberi potest, ad confectionem huius Antidoti adhiberi debet, quòd illi latens quædam & innata insit conterendi calculum proprietas. Quòd si consequi illum non liceat, pro eo accipiatur lapis, qui ab ægris hominibus per lotium eiectus est. Nam habet is quoque, Aetio, libro vndecimo, capite decimo autore, similem quam lapis vesicæ apri facultatem, proprietatémve. Aut loco eius Iudaicus vsurpetur lapis, & pro lyncis lapide succinum. Sunt autem hoc in loco Latini Nicolai codices mirificè deprauati. Legunt enim, Vesicæ apri, lapidis in hepate vel vesica porci inuenti: quum neque vesicæ, neque hepatis, in Græco Nicolai codice mentio fiat.* *Succedaneum Lapidis vesicæ apri.*

d Carei Alexandrini. *Græce λαχάνου ἀλεξανδρίνου. Quapropter falso in omnibus Latinis exemplaribus legitur, Macedonici seminis.*

Careum

Careum autem, vel Carum, omne vrinas ciendi facultatem obtinere, Dioscorides, Galenus & alij Græci testatum reliquerunt. Deligit autem Alexandrinum tanquam patrium, & quod facile habere potuit, Nicolaus.

e Gummi hederæ. *Græce est κίσσου χυλοῦ: id est, succi hederæ. Sic vocat, quam alij potius δάκρυον, id est, lachrymam appellant.*

f Sanguinis hirci. *Nicolaus Græcus habet, αἵματος ἀγρίου ὑός: sanguinis syluestris suis, id est, apri. Verùm quum omnia Latina exemplaria hircinum potius sanguinem memorent, & is sanguis ad nephriticos & calculosos, Aetio libro paulo antè citato cap. 12. & Nicolao Antidoto 54. testibus, præsentißimũ remedium sit, hunc potius quàm apri sanguinem huic Antidoto inserendum esse putauimus.*

g Nasturtij seminis. *Hic manuscriptus Nicolai Græcus codex, quem semper sub Græci nomine inaudiendum esse volumus, mendose legit, καρδαμώμου σπέρματος, id est, cardamomi seminis: pro καρδάμου, hoc est, nasturtij. Nam legendum esse narstutij, è Latino codice omnibus fit manifestißimum in quo adhuc remansit vox decurtata Sturcij, quam deinde librarij imperiti in Struthij mutarunt, non animaduertentes na syllabam deesse, qua adiectâ, Nasturtij vox nascitur. Deinde si καρδαμώμου scribendum fuisset, Nicolaus σπέρματος vocem non adiec*

Nicolai codex emaculatus.

adieciſſet: quandoquidem illi, vt cæteris etiam, ſolenne & familiare ſit, λαφδαμώμι ſimpliciter & citra adiectionem efferre. Quibus & hoc accedit, quod librario manuſcripti codicis Græci Nicolai is error conſuetus fuerit, vt λαφδαμώμι pro λαφεδάμου ſcriberet.

h Filipendulæ: *Latini codices habent Fiſaliadis, dictionem planè corruptam, & à nullo hactenus intellectam. Quare hæc haud dubiè occaſionem multis dedit, vt hanc Antidotum conſtruere, & in officinis venalem habere neglexerint. Eſt autem diſertè in Nicolai codice φιλιπφδόλα, id eſt, filipendulæ. Quam etiam herbam conſtat infrangendo calculo, & vrinæ ſtillicidio ſanando efficacem eſſe.*

i Ruſci. *Officinæ, litera vnius adiectione, Bruſci appellant.*

Quum itaque iam noſtra opera legitimam Nephrocathartices medicamẽti compoſitionem habeant pharmacopœi, debent in hanc incumbere curam, vt illam in ſuis officinis paratam deinceps inueniant medici.

Electuarium analepticon Nicolai Myrepſi. VII.

ANtidotus recreans & reſtituens vires, valet ad cardiacos, animi defectionem ſyncopen, & exolutionem è diarhœa, aut ſanguinis excretione, aut alia vacuatione na-

tiuum

tiuum calorẽ diſsipante natã. Item ad liquationẽ carnis, tuſsiẽtes, ſuppuratos, & fauciũ è deſtillatione ornam aſperitatem. Capit cinamomi, ſeminis ocimi, foliorum ſampſychi, maceris, caryophylli, carnis malorum citriorum, melyſſophylli, ſiſymbrij ana ʒ. ij. Seſelios, ʒ. j. ß. Hermodactyli albi & rubri, folij, ana ʒ. iiij. Floris roſmarini, ʒ. iij. Oſſa cordis ceruini, numero iiij. Berberis, ʒ. ij. Maſtiches, roſarum, violarum, & borraginis florum, ana drach. j. ß. Succi [a] chamæleuces, vnc. iij. Libyſtici ϶. j. Galliæ moſcatæ, drach j. Glycirrhizæ, ʒ. iij. Cubebarum drach. ij. [b] Paſtillorum de roſis, & violis, ana drach. j. ß. Ligni aloes [c] crudi, nucis moſchatæ, zingiberis, ana ʒ j. ß. Moſchi gra. vj. Cinamomi boni, ʒ. ij. ß. Nucis Indicæ magnę carnis, ʒ. ß. Spicæ ʒ. j. ß. Saphiri lapidis, dgagatis, iaſpidis, & ſmaragdi, ana ϶. ß. Croci ϶. j. Margaritarũ perforatarũ & nõ perforatarum, ana gran. iiij. Xylobalſami, drach. iij. Blattij bizantis, gran. viij. Rameti eboris, ſerici vſti, ana ʒ. j. Styracis, calamitæ, drach. ij. ß. gran. ij. Seminis portulacæ, drach. j ß. Seminum cucumerum, ʒ. j ß. Corallij rubei, iridis, ana ʒ. iij ϶. j. Auri puri ramentum, ʒ. ij. Nuces ponticas, numero x. Amyli, drach. iij. Amygdalarum amararum & dulcium, ana numero xx. Caruis palmularum, ʒ. j. ß. Mar-

rubij

rubij, ʒ.ij. f Fabarum farinę purę, ʒ.j.ß. Carnis seminis g gossipij ʒ.ß. Seminis maluæ & florum, ana ʒ.ß. Seminis vrticæ, vnc.ß. Pinearum recentium, ʒ.ij. Hyssopi Cretici, ʒ.iij. Penidiorum bonorum, lib.ß. Sacchari candi ʒ.iij. Contusis omnibus simul, adiice gummi Arabici, ʒ.ij. ℈ ij. Tragacanthę, ʒ.ß. Cõmista omnia simul, & trita, decoquantur cum stillaticio rosarũ liquore, quod satis est ad electuarij consistentiam: & reconde in vase.

ANNOTATIONES.

Hoc electuarium meritò ἀναληπτικὸν Græce nominatur. Nam fractas & lapsas iam vires mirificè recreat ac restituit. Hinc est, quòd ipsum Nicolaus veluti expertum laudet. Valerius Cordus in suo Medicamentario libro, Electuarij cuiusdam, quod ille Resumptiuum Nicolai appellat, descriptionem affert: quod integrum non est, sed ex præsenti Antidoto decerptum. Præstat itaque hoc nostro vti, maximè in iis qui abundant, quòd omnia in se contineat medicamenta, quæ ad instaurandas vires adhiberi possunt. Vt autem illi qui mediocris fortunæ sunt, huius quoque antidoti viribus frui possint, prudenter fecerint pharmacopœi, si bifariam hanc confecerint. Vnam cum auro, & alteram sine auro. Aut potest prorsus in eius confectione omitti aurum, quòd nihilo Cordus. Cordus.

deterior

deterior sit futura compositio.

a Chamæleuces. *Per Chamæleucen hic intelligit herbam, quæ Græcis βήχιον, Latinis Tussilago, vulgò & officinis Vngula caballina dicitur. Nam hæc tusses adiuuat: adeóque huic Antidoto, quæ tussientibus succurrit, conuentissima est.*

b Pastillorum de rosis & violis. *Quorum descriptiones ex Sectione de pastillis petendæ.*

c Ligni aloes crudi. *Sic vocat, quod non est sub terra conditum, & nondum computruit, sed quod statim ab arbore excisum, in vsum venit, vt lib. 1. huius operis ostensum est.*

d Gagatis. *Gagates non est nisi succinum, vel vt Seplasiæ loquuntur, charabe nigrum, vt loco iam citato diximus.*

e Auri. *Hoc certè vt ab omnibus comparari possit, & ne nimis sumptuosa sit Antidotus, omittere licebit pharmacopœis, quod neque vulgari resumptiuo vocato inseratur aurum.*

f Fabarum farinæ. *In manuscripto Nicolai codice legitur, φαβάτων ἀλίνῳ λαθαρᾶ: vt vix sciri queat quid φαβάτων voce intelligat Nicolaus. Ego verò φαβάρων legendum esse censeo, vt sit Latina vox Fabarum. Nam quum Faba, Galeno attestante, excreationibus ex thorace & pulmone idonea maximè sit, huic Antidoto quadraret necesse est.*

g Gossipij. *Gossipium Nicolaus Bombacium*

cium vocat, quod nomen hodie etiam durat, sed nonnihil immutatum. Nam Bombasum & Bombacem officinæ nominant. Sed de ea re satis libro primo, & alibi dictum est.

Dia acoru. Nicolai Myrepsi.

VIII.

ANtidotus ex acoro conferens nephriticis, iocinorosis, obstructionibus, neruorum imbecillitatibus, & distentioni, à crassis humoribus natæ. Habet[a] acori drach. v. Pyrethri ʒ. ß. Zingiberis, caryophilli, galangæ, aā ʒ. iij. Piperis longi, ʒ. ij. croci, maceris, ana ℈. j. Apij, anisi seminum, ana ʒ. ß. Mellis optimi despumati, quod sufficere videtur. Datur ʒ. ß. *Climax.*

ANNOTATIONES.

Hæc ex Acoro antidotus, quæ Diacorus more balbutientium officinarum vocari potest, hactenus vsitata non fuit: sed nunc in vsum reuocari debet, quum optimè sit à Nicolao ad Climacum rationem constructa, & ex facile parabilibus omnibúsque notis simplicibus medicamentis concinnata. Et conformis planè est Mesues diacoro, quã mox subiiciemus, præsertim si adiiciantur nuces pineæ pondere vnc. ij. quod in altera ex acoro Antidoto faciendum esse suadet Nicolaus, idque post sufficientem decoctionem. Erit magis efficax Antidotus, si ad prædicta omnia adiiciantur radicis

costi, & pæoniæ, ana ʒ.ij. Atque erit hæc Aecri compositio præ reliqua ei quam Mesue habet.

a Acori. Sumendus est autem, vt iterum moneamus, Acorus Indicus iam notus; qui Galanga maior dicitur, nõ nostra palustris. Is enim ad eum vsum damnandus est, atque abiiciendus, quòd omnino inutilis sit ad neruorum & cerebri frigidos morbos. Non debent igitur eius vsu perdere ægros medici, & in sumptus nõ necessarios conijcere, antea satis miseros.

Diacoru. [a] Ioannis Damasceni.

IX.

DIacorus, mirum in modum ad omnia neruorum vitia frigida confert, vti præcedens. Recipit [b] secacul, pinearum repurgatarum, radicis acori, ana lib. j. ß. Secacul & acorus repurgata & minutim concisa coquantur in aqua pura vsque ad aquæ consumptionem, postea tundantur, & terantur, donec pultis consistentiam consequantur. Deinde affunde illis mellis optimi despumati lib. x. & lento igne coquito, quoad iustã consistentiã acquirãt. Quo peracto ab igne deponantur, & adiiciantur pineæ minutim concisæ, cum sequenti puluere, qui capit Piperis vnc. j. piperis longi., caryophyllorum zingiberis, [c] macis, añ ʒ. ß. Nucis moschatæ, galãgæ, cardamomi ana ʒ. iij. Omnia simul con-

commista & vnita diligenter subigantur, & in Electuarij formam redigantur. Datur vt præcedens.

ANNOTATIONES.

a Ioannis, &c. *Non quidem in suo de Antidotis seu medicamentario libro, nam illic eius compositionis nulla fit mentio: sed in sua, vt vocant, praxi, capite de Morbis nruorum. Ibi namque hãc Antidotum, quam Diacorum appellant, describit.*

b Secacul. *Hanc vocem, quã Arabes crebrò vsi sunt, recentiores variè interpretantur. Sunt enim qui Eryngium esse existimant, alij sigillum Salomonis, quidam sigillum sanctæ Mariæ, siue Fraxinellam. Sed in vniuersum omnes errant. Quippe Secacul Mauritanis Indica est radix, quæ hodie ad nos non amplius affertur, adeóque incognita. Quapropter vt quod sit illius succedaneum, cognoscamus oportet. Non est autem aliud quàm Sisari siue Siseris, satiui præsertim, quæ Germanis Geirlin, officinis Mesuen sequentibus Baucia nominatur, radix. Quod in primis confirmat Mesue, qui in Sectione de conditis, radicem Bauciæ idem quod Secacul esse scribit. Accedit, quòd Sisari radix cocta stomacho vtilis sit, vrinam & venerem cit, cordique cõualescentium conducit, omniáque ea quæ Secacul potest.* Succedaneum Secacul.

Cordi error c Zingiberis. *Post Zingiber Cordus subiicit rosas, sed minus rectè. Siquidem earum neque Mesue, neque Nicolaus in Antidoto ex acoro mentionem faciunt. Præterea illarum in hac compositione nullus esse vsus potest: quòd minimè vt reliqua calefaciant, sed refrigerent potius.*

DE ANTIDOTIS ROBVR CORPORI adiicientibus solidis.

Sectio quarta.

Dia Rhodon Abbatis. Nicolai Myrepsi. I.

ANTIDOTVS è rosis Abbatis, [a] id est, præsidis collegij: valet aduersus ventriculi calorẽ, potissimùm verò iecoris, lienis, pulmonísque & in vniuersum cõtra omnem corporis noxam, à calore ortam. Efficacissima pręterea ad febres acutas, ardentésque. Cardiacis & cœliacis plurimùm auxiliatur: item defectionibus animi è corde natis. Accipit santali albi & rubei ana drach. ij. ß. Tragacanthæ, Gummi Arabici, spodij, ana ℈. ij. Asari, mastiches, spicæ indicæ, cardamomi, croci, ligni aloes, caryophylli, gallię moscathæ, anisi, fœniculi

culi, cinamomi, succi glycyrrhizę, [b] rhei barbari, seminis ocimi, berberis, seminis intybi & portulacæ, seminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, ana ℈.j. Margaritarum, ossis cordis ceruini, ana ℈.ß. Rosarum, sacchari candi ana ʒ.j.ʒ.iij. [c] Corallij, crystalli, seminis lactucæ, papaueris albi, mandragoræ, ana scrup.j. [d] Nymphęæ florum, ℈.ij. Moschi, gran.iij.ß. Sacchari dissoluti in stillaticio rosarum liquore, quantũ satis est.

ANNOTATIONES.

a Abbatis, id est, præsidis collegij. *Ex hac Nicolai interpretatione, vt ne id quidem silentio transeamus, palam apparet, monasteria olim non fuisse nisi monastica collegia, siue Scholas, in quibus reiecta seculi cura, doctrinæ, moribus, pietati, pudicitiæ, & continentiæ vacabant: adeóque veluti seminaria ordinis Ecclesiastici fuerunt. Siquidem in monasteriis educati, illinc ad Episcopale munus vocati sunt. Atque vsitatum fuit, vt ecclesiæ Christi clericos ac ministros cœnobia suppeditarent.*

b Rhei barbari. *Per rheum barbarum hic non intelligendum erit, id quod hodie ita vocant officinæ, sed potius rheum Ponticum. Nam Nicolaus hoc in loco, vt multis aliis, vulgi errorem, qui è Mesues placitis emanauit, secutus, Rheum barbarum cum Pontico confudit. Quapropter pharmacopœi in construenda hac Antidoto*

tidoto Rheo pontico, aut in eius penuria, Centaurij magni radice, quam ipsi etiam Rheum ponticum vocant, vti debent. Nam id hepaticos mirificè iuuat: & ad febrium circuitus, omnésque phlegmones, Dioscoride teste, vtile est.

Omissa in hac Antidoto.

c Corallij. *Quatuor hic in Latinis codicibus desiderantur simplicia, nempe Corallium, crystallus, semen lactucæ, & mãdragora: quæ, quum ad calorem frangendum ac minuendum sint efficacia, potissimum lactucæ semen & mandragoræ radix, non sunt vlla ratione omittenda. Refrigerat autem & Corallium mediocriter.*

d Nympheæ florum. *Nicolaus habet, Caphuræ grana 7. Secutus est verò & hic Nicolaus communem multis, præsertim Mauritanis, errorem, qui Caphuram, vel vt ipsi loquuntur Camphoram, refrigerandi vim habere putant, quum potius calefaciendi facultate prædita sit: vt alibi copiosissimè demonstrauimus, ita vt hic repetere non sit necesse. Quum itaque Caphura, quæ bituminis genus est, calefaciat, non debet huic Antidoto misceri. Pro ea igitur Nympheæ, vel vt officinæ nominant, Nenupharis flores, qui non segniter refrigerant, substituimus.*

Lib. 9. Simp.

Dia

Dia trion santalon Nicolai Myrepsi. II.

ANtidotus è tribus santalis, ad ventriculi & iecoris calorem vtilis est. Præterea mirum in modum tabidis, & regio morbo correptis auxiliatur. Recipit trium santalorum, rosarum, ana ʒ.ij. ℈.ij. [a] rhei barbari, spondij, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ, ana ʒ.ij. Amyli, gummi Arabici, tragacanthæ, seminum peponis, cucumeris, cucurbitæ, citruli, & intybi, ana ʒ.j. ℈.j. [b] Nymphææ florum, ℈.ij. [c] Violarum, ʒ.ß. Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Rhei barbari. *Et hoc loco accipiendum à pharmacopœis, propter causam in præcedenti Antidoto expositam, rheum Ponticum vocatum.*

b Nymphææ florum. *Habet & hic Nicolaus Capharæ ℈.j. Nos autem substituimus, Nenupharem, propter rationem loco iam ostenso prolatam.*

c Violarum. *In Latinis codicibus desideratur.*

Dia tragacanthes [a] frigida Nicolai Myrepsi. III.

ANtidotus è tragacantha frigida, vtilis ad thoracis grauitatem, tussientes, pleuriticos, peripneumonicos, lienosos, & ad sitim immodicam à plurimo pulmonis calore

re ortam, in ore retenta, ac sensim dissoluta. Admodum etiam laudatur ad raucitatem vocis. Prodest tabidis, maciéque confectis. Capit tragacanthæ albæ, ʒ. ij. Gummi arabici, ʒ. j. ʒ. ij. Amyli, ʒ. ß. Glycyrrhizæ, ʒ. ij. Penidiorum, ʒ. iij. Seminis peponis, cucumeris, cucurbitæ, & citruli, ana ʒ. ij. [b] Seminis vrticæ, papaueris albi, ana drach. iij. [c] Florum nimpheæ, ℈. j. Sacchari, quantum satis videbitur.

ANNOTATIONES.

a Frigida. *Ad sequentis differentiam, quæ calida dicitur: adeóque ad contrarios frigidósve affectus, perinde vt præsens ad calidos, adhibetur.*

b Seminis vrticæ. *Semina vrticæ & papaueris albi in Latinis codicibus desiderantur. Nequaquam autem omittendum vrticæ semen, vtpote quod eductioni humorum ex thorace, adeóque pleuritidi & peripneumoniæ, plurimùm conducat.*

c Florum nympheæ. *Nicolaus habet, Caphuræ ℈. ß. Nos duplicato pondere, vt in præcedentibus quoque fecimus, Nenupharis flores pro Caphura substituimus.*

Dia tragacanthes calida Nicolai Myrepsi. IIII.

ANtidotos è tragacātha frigidis affectibus thoracis, asthmaticis, & difficulter excre-

excreantibus confert. Habet tragacanthæ lib.v.Hyssopi ʒ.ß.Fœnigræci,ʒß.Amygdalarum ambarum, nucum pinearum repurgatarum, ana ʒ.ß.Cinamomi, ʒ.j.[a] Seminis lini,zingiberis, glycyrrhizæ, & succi eiusdē, cubebarum,ana ʒ.ß.Sacchari,quod satis est.

ANNOTATIONES.

Hæc descriptio à vulgari: & ea quæ in Cordi medicamentario libro habetur,non nisi ponderum ratione differt. Nos Græci codicis fidem secuti sumus,quam pluris fecimus quàm Latinorum codicum consensum. Cordus.

a Seminis lini. *Græcus codex habet ἀμύλου amyli. Mihi igitur,ita monentibus Latinis codicibus, videtur λίνου legendum esse. Siquidem lini semen vitijs thoracis medeatur: tussimque, Dioscoride teste,leniat. Et fuit facilis ab vna in aliam dictionem lapsus.*

Dia penidion. Nicolai. v.

ANtidotus è penidiis valet tussiculosis, pleuriticis, peripneumonicis asperitati fauciū,raucitati, voci amissæ,& aduersus omnem thoracis noxam ,tabidis denique & purulentis. Accipit penidiorum,ʒ.ij. Nucum pinearum, amigdalarum repurgatarum,seminis papaueris albi,ana ʒ.iij.℈.j. Cinamomi,caryophyllorum, succi glycyrrhizæ,tragacāthæ zingiberis,gummi Arabici, amyli, seminum[a] peponis,cucumeris,cucurbitæ,citruli,

truli, ana ℥.j ß. Florum nympheæ, ℈.j. Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus non planè ei quæ est in Græco Nicolao respondet, quòd scilicet ad ponderum rationem, & conficiendi modum attinet. In ponderibus enim Latinos codices, & Actuarium magis secuti sumus: in conficiendi modo, vsitatam rationem, quæ in alijs solidis obseruatur.

a Peponis. *Ita passim habet Nicolaus Græcus, vbi Latini codices legunt Melonis. Nihil autem refert, vtrum ex ijs seminibus ad conficienda medicamenta vsurpes, quum eiusdem planè sint facultatis. Quod semel hic, monuisse sufficiat.*

Manus Christi. Recentiorum inuentum. VI.

ANtidotus [a] manus Christi dicta, deiectis viribus medetur, ardentibus febribus & id genus aliis affectibus. Capit sacchari clarefacti lib.j. Aquæ rosaceæ, lib.ß. Concoquãtur, dum rosacea aqua igni euanescat, & saccharum iustam crassitiem cõsequatur: tandem adiiciatur margaritarum minutissimè tritarum, ℥.ß. & marmori aqua rosacea consperso infundatur: fiántque orbiculi, seu vt hodie vocant, rotulæ.

AN

ANNOTATIONES.

a Manus Christi. *Hæc antidotus, perinde atque ea quæ est apud Nicolaum ordine* 467. *χὲρ κυρίου id est manus Dei, à præsentissima iuuandi facultate, appellata, est: quòd sollicet non aliter quàm si Christi manus accedat, data ægrotantibus succurrat. Conficitur autem bifariam, cum vuonibus seu margaritis, & sine illis. Prior conficiendi modus, hic est expressus. Alter nihil distat à priore, nisi quòd non adijciantur margaritæ. Hinc est, quòd officinæ priorem confectionem manum Christi perlatam nominent. Siquidem vuiones ipsæ Perlas appellare consueuerunt.* Manus christi cur dicta. Manus Christi perlata.

Rosata nouella. Nicolai Myrepsi. VII.

ROsata nouella, efficax ad calorem stomachi, & ad iecoris pulmonísque siccitatem. Sitim restinguit, vomitum compescit, stomachi & cordis imbecillitati succurrit. Sudores dissoluentes discutientésve repri mit. Cardiacis, pulmonariis, & is qui diutino morbo sunt extenuati, & in virium defectum incidunt, plurimùm auxiliatur.

Recipit rosarum viridium, glycyrrhizæ, ana ʒ. j. ℈. ij. ß. Cinamomi, ʒ. ij. ℈. ij. grana ij. Caryophylli, spicæ, galangæ, zingiberis, nucis moschatæ, zedoariæ, styracis, cardamomi, seminis apij, ana ℈. j. grana viij. Sacchari albis

albissimi, quod satis est.

Aromatica rosata Gabrielis, ex Ioanne Damasceno. VIII.

ANtidotus aromatica rosata Gabrielis, cerebrum, cor, ventriculum, & omnia nutritioni famulantia membra roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, viscerum excrementosam humiditatem absumit, ac ex morbo conualescentibus auxiliatur. Accipit rosarum rubrarum, ʒ.xv. Glycyrrhizæ rasæ, ʒ vij. Ligni aloes, santali citrini, ʒ.iij. Cinamomi, ʒ.v. Macis, caryophyllorum, ana ʒ.ij. ß. gummi Arabici, tragacanthæ, ana ʒ.ij. ℈.ij. Nucis moscathæ, cardamomi, galangæ, ana ʒ.j. Spicæ nardi, ʒ.ij. Ambræ, ℈.ij. Moschi, scrup.j. Sacchari quantum satis erit, dissoluti in stillaticio rosarum liquore.

Aromatica caryophyllata, Ioannis Damasceni. IX.

ARomatica caryophyllata, cor, ventriculum, & reliqua nutritionis membra roborat, nauseam & vomitum reprimit, flatus dissipat, putredinem humorum in ventriculo arcet. Recipit caryophyllorum, ʒ. vij. Macis, zedoariæ, galangæ, santali citrini, pastillorum de rosis, Cinamomi, ligni aloes, spicæ nardi, piperis longi, cardamomi, ana ʒ.

J. Ro

j.Rosarum,ʒ.ß.Glycyrrhizæ,galliæ moschatæ,ana drach ij.Folij,cubebæ, ana ℈.ij.Ambræ. ʒ.j. Moschi,℈.ß.Sacchari candidissimi, quod satis est.

Diambareos Ioannis Damasceni. X.

ANtidotus Diambra vocata, cerebrum, cor,ventriculum,acventrem reliquum inferiorem calefacit roborat,exhilarat,concoctionẽ iuuat,affectibus vterinis,& omnibus aliis frigidis prodest. Senibus ob id ac mulieribus salubre. Capit cinamomi, doronici, caryophyllorum, macis,nucis moschatæ,folij,galangæ,ana drach.iij.Spicæ nardi, cardamomi maioris & minoris, ana drachmam vnam Zingiberis, drach.j.ß.Santali citrini, ligni aloes,piperis longi,ana drac.ij. Ambræ, drach.j. Moschi, drach.ß. Sacchari albissimi,quantum sufficere potest.

Diamoschu dulcis Ioannis Damasceni. XI.

DIamoschu dulcis, ad frigidos cerebri affectus sine febre,melancholiam,& illi connatam tristitiam,sine causa manifesta, vertiginem, epilepsiam, resolutionem, oris torturam, cordis palpitationem, pulmonis affectus,& spirandi difficultatem, conducit. Accipit croci,doronici,zedoariæ,ligni aloes, macis, ana drach.ij. Margaritarum [a] albarum,

rum, serici crudi vsti, charabe, corallij, rubei, ana b drach. ij. ß. Galliæ moschatæ, ocimi, citrati, ana drac. j ß. Benalbi & rubei, folij, spicænardi, caryophyllorum, ana drach. j. Zingiberis, cubebæ, piperis longi, ana drachm. j. ß. Moschi, ℈. ij. Sacchari candidissimi quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Albarum. *Ita potius quam Ambarum esse scribendum censeo. vt intelligat integras, & non perforatas. Id quod ex Auicenna maximè patet, qui disertè habet Margaritarum non perforatarum. Integras autem præstantiores esse, iam antea dictum est. Sunt quoque albæ meliores: quanto enim lucidiores, rotundiores, crassiores, & candidiores sunt, tanto certè efficaciores margaritæ.*

b Ana ℥. ij ß. *Secus vulgares filij Mesues codices legunt. Nos verò emendatiores secuti, hic & multis alijs in locis pondera variauimus: quod semel monuisse satis sit. Atque ita hoc loco scribendum esse, hinc maximè patet: quòd nisi sic legamus, inutilis esset eiusdem ponderis repetitio.*

Diamoschu Amara. Ioannis Damasceni. XII.

DIamoschus amara, ad prædicta efficacior, & præterea ventriculi humores putres potentius absumit. Habet prædicta omnia, quibus adiiciuntur absinthij, rosarũ,

ana

ana drach. iij. Aloes lotæ, ʒ ß. Castorei, liguſtici, ana ʒ. j. Cinamomi, ʒ. ij ß. Sachari albiſſimi, quantum ſufficit.

Diagalanga. [a] *Ioannis Damaſceni.* XIII.

DIagalanga ventriculi & iecoris intemperiem frigidam ſanat, ob id concoctionem iuuat, ructus acidos compeſcit, & flatus craſſos potenter diſsipat, atque ab eis natas inflationes. Oris halitum commendat, ac eiuſdem fœtorem gigni prohibet Recipit galangæ, ligni aloes, ana [b] drach. vj. Caryophyllorum, macis, liguſtici, ana ʒ. ij. Zingiberis, piperis longi, piperis albi, cinamomi, ana ʒ. j. ß. Calaminthæ [c] ſiccæ, menthæ ſiccę, cardamomi, [d] ſpicę nardi, ſeminis apij, fœniculi, [e] carui, aniſi, ana ʒ. j. [f] Calami aromatici drachm. j. ß. Sacchari albiſſimi, quod ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

a Ioannis &c. *Deſcribitur etiam à Nicolao, capite 222. Sectionis primæ ad verbum, nullo planè præterito medicamento ſimplici, excepto uno cardamomo.*

b ʒ. vj. *Cordus in ſuo medicamentario libro, contrà omnium codicum fidem habet drachm. vij. Quinetiam in Nicolao diſertè eſt ℈. id eſt, drachmæ vj.* Cordus.

c Siccæ. *Ita in omnibus Latinis codicibus legitur.*

legitur. Quapropter in Nicolai manuscripto codice mendose χυλοῦ pro ξηροῦ: id est succi pro siccæ, scribitur. Huc accedit quòd in solida Antidoto, qualis hæc est, locum succus non habeat.

Nicolai locus restitutus.

d Spicæ nardi. *In quibusdam codicibus desideratur, sed parum rectè. Siquidem Nicolaus eius quoque mentionem facit: & σάκχυρ minimè in sua descriptione omittit.*

e Carui. *Nicolaus habet καρναβαδίου. Vt hinc pateat, Carnabadium recentioribus Græcis non esse nisi Careum, quod suprà etiam diximus.*

f Calami odorati. *Nicolaus quoque postremo illum collocat loco. Sed parum refert quo loco statuatur, modo vbique ponderis sit eadem ratio.*

Dianthon. Nicolai Myrepsi.

XIIII.

ANtidotus è [2] floribus, succurrit præter rationem tristibus: animi enim lætitiam auget. Item cardiacis, elephantia correptis, animi defectionibus, & cordis syncopi. Prodest etiam destillatione affectis, & in vniuersum omni corporis ac cordis imbecillitati. Capit florum rosmarini ʒ.j. Rosarum, violarum, glycyrrhizæ, ana ʒ.vj. Caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, galangæ, cinnamomi, zingiberis, zedoariæ, macteris, ligni aloes, anisi, cardamomi, anethi,

ana

ana [c] scrupul.iiij.Sachari albissimi,quod satis erit.

ANNOTATIONES.

a E Floribus. *Græcè est* διανθῶν. *Nam etsi vetustioribus Græcis* ἄνθος *florem simpliciter omnem significet, tamen posteriores Græci, Actuarius præsertim, & Nicolaus, propter eius excellentiam sic tantum Rosmarini coronarij florem nominarunt.*

b Zedoariæ. *Non est in Græco Nicolao. Verùm, quum eius in omnibus Latinis codicibus, & apud Actuarium mentio fiat, corpúsque imbecillum reficiat, omittendum esse minimè putauimus.*

c ℈. iiij. *Nicolai manuscriptus Græcus codex habet scrup.j. Sed quia id pondus satis exiguum est, & Latini codices omnes quatuor scrupulorum, vt Actuarius quatuor drachmarum mentionem faciunt, præstat quatuor quàm vnum scrupulum ad huius Antidoti confectionem vsurpare.*

Diamargariton. [a] *Nicolai Myrepsi.* XV.

ANtidotus è margaritis, ad vniuersi corporis refrigerationem confert. Cardiacos, animo deficientes, mulieres vterum ferentes, præfocationes vteri, cordísque syncopen iuuat. Omnem virium imbecillitatem

firmat. His quos animus deficit, supráq; modum tristibus mirificè auxiliatur. Omnem vitalium partium noxam discutit. Insuper asthmaticis, tussientibus, tabidisq; succurrit. Ventriculi fastidia tollit, eiúsq; concoctionem iuuat. Longo morbo deiectos, & imbecillitate languentes recreat, & ad pristinum robur reducit. Accipit caryophyllorum, cinamomi, spicæ, galangę, ligni aloes, glycyrrhizæ, pastillorum è rosis, & pastillorum, è violis, ana ʒ.j.ß. Nucis moschatæ, maceris, gallię moschatæ, zedoariæ, [b] rhei Pontici, styracis calamitæ ana ʒ.j. Margaritarum perforatarum & non perforatarum, zingiberis, ossis cordis ceruini, ramentorum eboris, [c] blatij bisantis, ana ʒ.ß. Moschi, ambaris, cardamomi, libystici, seminis ocimi, ana ℈.j. minus duobus granis. [d] Florum nympheæ ℈.ß. [e] Serici crudi vsti. ʒ.j. Lapidis saphiri, lapidis iaspidis, lapidis [f] prasij, añ ʒ.ß. Nucis Indicæ ʒ.ij. Tragacanthæ, corallij rubei, ana ʒ.j.ß. Anacardij, iuniperi baccarum, ana ℈.ß. gran. vj. Auri puri ʒ.j. ℈.j. Sacchari candidissimi, quantum satis erit.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Hæc est legitima & integra Diamargaritôn Antidoti Nicolai Myrepsi de-*

scrip

ſcriptio, quæ etiam in Latinis extat codicibus, quamuis manca & mutila, vt pòſt fuſius oſtendemus. Et hanc deinceps pharmacopœi paratam habere in ſuis officinis debent ſub nomine Diamargaritôn Nicolai: propter alias, quas mox ſubijciemus. Hanc nonnulli calidam appellant.

b Rhei pontici. Nicolaus Græcus manuſcriptus habet, ῥᾶ βαρβάρ. Nam vt antea quoque aliquoties monuimus, is inter ſe rheum Ponticum & barbarum confundit. Quum autem hæc Antidotus inter roborantes ac confortantes numeretur, & vterum ferentibus exhibeatur, non eſt cur illi purgantia permiſceamus. Quapropter rheum Ponticum à pharmacopœis accipiendum erit, non rheum barbarum. Id quod Actuarius etiam confirmat, qui habet Rhei ſimpliciter. Conſtat autem, tam veteres quàm recentiores Græcos per Rheum, citra adiectionem poſitum, ſemper Ponticum, quod ijdem ſæpe etiam Rha nominant, intelligere. Huc accedit, quòd Rheum Ponticum ad ventriculi & iecoris imbecillitatem, & item vteri vitia præſtantiſſimum ſit.

c Blattij biſ. Nicolai codex Græcus, habet Oßis è naribus purpuræ: quod idem eſt. Nam blattia biſantia, non ſunt niſi oſſa è narib. purpuræ prominentia: vt antea quoque diximus.

d Florum Nympheæ. Nicolaus habet, Caphuræ gran. vj. Nos, quòd Caphura admodum calida ſit, vt ſuprà quoque fecimus, ſubſtituimus

flores Nymphææ, seu Nenupharis.

Quæ in e Serici crudi, &c. *Hæc omnia vsque ad alijs codici finem compositionis in Latinis codicibus desiderantur, & à librario imperito, & qui pleraque legere haud potuit, prætermissa. Omitti autem nulla ratione possunt, aut debent. Quum enim partim sint confortantia, partim calefacientia, prætermitti nequeunt: quòd, vt diximus, roborans sit hæc Antidotus, & ad frigida corporis vitia vtilis, vt anacardia & iuniperi baccas accedere necesse sit.*

bus desiderantur.

f Prasij. *Prasius lapis à succo Porri, cui assimilis est, nomen inuenit. Reperitur in Germaniæ metallis ærarijs argentarijs: & Germanicè Pras vocatur. Officinis inusitatus, quapropter loco eius vtendum erit Smaragdo, qui eandem obtinet facultatem.*

Succedaneum Prasij.

g Auri puri. *Posset, ne nimis sumptuosa esset Antidotus, omitti Aurum.*

Diamargariton [a] *Auicennæ.* XVI.

VAlet vt præcedens. Priuatim verò imbecillitati stomachi, & crudi tati eiusdem, corporis ac cordis exolutioni succurrit. Habet margaritarum non perforatarum, pyrethri ana ʒ. j. Zingiberis, bonæ sticches, ana ʒ.ß. Zedoariæ, [c] petroselini, casiæ ligneæ, cardamomi,

damomi,nucis moſchatæ, maceris,ana ʒ.ij. Cinamomi ʒ.v.d Ben albæ & rubeæ,piperis nigri & longi,ana ʒ.iij. Ligni aloes,caryophylli,ſpicæ,glycyrrhizę,galangę,ana ʒ.j.ß. Ramenti auri puri ʒ j.ℨ.j.Ambaris ℨ.ß.grana iiij.Galliæ moſchatæ ʒ.j.Styracis calamitæ, rhei Pontici,ana ʒ. j. oſsis cordis ceruini ʒ.ß.Berberis,ʒ.ß.gra.iij.Serici crudi vſti ℨ.j. Margaritarum perforatarum ʒ. j. ß. Blattij bizantij ℨ.j.gran. viij.Libyſtici,ſeſelios,ocimi ſeminum,ana ℨ.ß.gran.vj. Lapidis iaſpidis, ſaphiri, praſij, ana ℨ.ß. gra.vj. Sacchari candidiſsimi.

ANNOTATIONES.

a Auicennæ. *Nicolaus falsò ad Galenum autorem refert,quòd in hac Antidoto multa recenſeantur medicamenta, quæ Galeno ignota fuiſſe conſtat: vt eſt Beben,nux moſchata,ambar,blattium bizantium, & id genus alia quæ hic commemorantur.*

b Maſtiches. *Græcus Nicolai codex habet,* μόσχε : *id eſt, Moſchi,ſed hand dubiè mendosè. Neque enim veriſimile eſt Moſchum, rem preciosam ac ſumptuoſam, pondere quatuor drachmarum ab aliquo vſurpatum eſſe. Quapropter Latinos & Auicennæ codices ſecuti,pro moſcho ſubſti-*

tuimus masticben, vt quæ stomacho accommodatissima sit.

Cordus. c Petroselini, &c. *Cordus in suo medicamentario libro, post Zedoariam subijcit Doronicum, cuius nulla sit in Nicolai (qui, vt diximus, hanc Antidotum non mancam & mutilam, vt alij faciunt, sed integram habet) mentio. Deinde semen apij subiungit (cùius etiam Nicolaus non meminit) sed pro eo Petroselinum recenset. Verùm ex eo nihil periculi ægrotantibus accedit, quòd Doronicum corroboret, & apij semen idem quod petroselinum possit. Id verò errore non caret, & quidem maximo, quòd Cordus Thapsiæ radicem mox iam dictis subiecit, cui omnes exulcerandi facultatem inesse sciunt: ideóque intra corpus exhiberi non debet. Quin pro ea Nicolaus Cassiam ligneam potius recensetvt hoc nomine è contextu sit eijcienda, aut atro inducenda colore vox Tapsiæ sit.*

d Ben albæ, &c. *Quæ nunc in hac compositione sequuntur simplicia, omnia in Latinis codicibus & Cordo desiderantur: at minus rectè. Nisi enim omnia hæc addantur, eandem cum priore facultatem non habebit. Nec rectè Antidotus è margaritis appellatur, nisi vtrasque, id est, perforatas & non perforatas margaritas, contineret. Vt hinc liquidò appareat, nullos medicamentarios libros hactenus legitimos fuisse.*

Dia

Dia Margariton frigidum[a] *incerti autoris.* XVII.

OMnem virium imbecillitatem firmat, ſyncopen iuuat, ac aſthmaticos, tabidos, tuſsientes, longo morbo extenuatos, & imbecilitate languentes recreat, & ad priſtinum recuperandum robur conducit. Recipit ſeminum cucumeris, cucurbitæ, citruli, melonum, portulacæ, papaueris albi, ſantalorum albi & citrini, ligni aloës, zingiberis, roſarum rubearum, florum nymphææ, borraginis, myrti baccarum, ana ʒ.j. Coralli albi & rubei, ana ʒ.ß. Margaritarum perforatarum & non perforatarum, ana ʒ.j.ß. Sacchari albiſsimi.

ANNOTATIO.

a Incerti autoris. *Quia neque apud Nicolaum, neque Meſuen, neque alium quempiam autorem, qui compoſitiones medicamentorum literis mandauit, reperitur. Cordus idipſum ex Platearij commentarijs in Nicolaum, deſcripſit. Alij Diamargariton frigidum vocatum aliter deſcribunt, in eum ſcilicet qui ſequitur modum. Et priori præferendum erit, adeóque in vſum à medicis reuocandum.*

Diamargariton frigidum aliud[a] *incerti autoris.* XVIII.

VAlet vt præcedens. Capit ſantalorum omnium, florum roſarum, & viola-

rum, seminum melonum, pastillorum è rosis, ana ʒ.ij. Ossis cordis ceruini, spodij, doronici Romani, behen albi & rubei, spicæ nardi, ana ℈.ij. Margaritarum perforatarum, & non perforatarum, ana ℈.ß. Smaragdi, ramentorum eboris, hyacinthi & saphiri gemmarum, ana ʒ.ß. Serici crudi vsti, ʒ.ij. Seminis intybi & b oxalidis, auri puri, ana ʒ.ß. Ambaris, ligni aloes, ana ℈.ß. Florum nymphææ scrup.j. Mosci gran. ij. Sacchari, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Incerti autoris. *Vtcunque incerti autoris & hanc esse Antidotum constat, tamen priori est præstantior, & ad robur cordis conseruandum ac recuperandum efficacior: id quod omnibus simplicium medicamentorum peritis palàm est.*

b Oxalidis. *Oxalis Græcis & Latinis herba est, quæ barbaris & Seplasiis Acetosa nominatur.*

Antidotus è gemmis, Ioannis Damasceni. XIX.

AD frigida cordis, cerebri, ventriculi, iecoris, & vteri vitia efficacissima. Nam melancholicos, sine causa manifesta tristes, timidos, solitarios iuuat, exhilarat, ad mores probos inuitat. Emendat cordis tremorem, ac sycopen. Ventriculum à frigida intemperie

rie imbecillum roborat,& concoctione tum eius:tum iecoris meliore reddita,corpus bene coloratum reddit. Habet margaritarum albarum, [a] ʒ.iij. [b] Saphiri,hyacinthi, [c] sardæ,granatorum,smaragdi,ana ʒ.j.ß.Zedoariæ,doronici,corticum citrei mali, macis,seminis ocimi caryophyllati, ana ʒ.ij.Coralli rubri, charabæ, ramentorum eboris, ana ʒ.ij.Behen albi & rubei,caryophyllorum,zingiberis,piperis longi,spicę nardi,folij,croci, cardamomi,ana ʒ.j.Pastillorum de rosis.ligni aloës, ana ʒ. v. Cinamomi, galangæ, [d] zurumbet,ana ʒ.j.ß. Foliorum auri & argenti,ana ℈.ij. Moschi ʒ.ß. Ambræ ʒ.ij. [e] Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

Hæc Antidotus, si gemmæ ex quibus constat legitimæ sunt,satis sumptuosa est,ita vt Regib.& magnatib.hoc nomine magis conueniat, quàm mediocris fortunæ hominibus. Quod hodie viliori precio venditur,non alia de causa accidit,quàm quòd à pharmacopœis legitimæ gemmæ ad huius structuram non vsurpantur.

a ʒ.iij. *Alij codices habent* ʒ.ij. *Nos emendatiores secuti* ʒ.iij. *adscripsimus.*

b Saphiri. *Metuendum ne Saphirus & Smaragdus officinarum adulterini sint. Quapropter præstat loco earundem, Hyacintho & Granato vti. Quod hic semel monuisse sufficiat.*

c Sardæ. *Sarda, quæ & Sardius & Sarde vocatur, à Sardib. vbi primùm reperta, sic dicta gemma: est, quæ gemmariis nunc Carneolus appellatur, quòd colore similis sit carni. Eius vsus semper fuit frequens, tum quia facile scalpi posset, tum quia ad signandum esset valde vtilis, vt cuius signum partem ceræ secum non auferret. In puluerem trita, & cum vino austero pota, sistit menses, & sanguinis per ora venarum profusionem. Quoniam verò interdum rubro Sardæ corpori candidum Onychis substernitur, ex vtraque gemma sui generis tertia etiam oritur, & nomen Sardonyches inuenit.*

d Zurumbet. *Quod Mauritanis Zurumbet nominatur, id recentiorib. Græcis Zarnabum & Zarnabadium, vel Carnabium & Carnabadium: Paulo autem Arnabo dicitur. Serapioni est radix rotunda & globosa. Aristolochiæ rotundæ radici similis. Hæc hodie inter Zedoarias longas ex India & Oriente affertur. Hinc est quòd plerique Zurumbet interpretantur Zedoariam simpliciter, sed minus rectè. Nam adijciendum erat Rotundam, vt discrimen à vera & longa Zedoaria hac adiectione innueretur. Quapropter pro Zurumbet, rotunda illa nobis vocata Zedoaria accipienda erit. Aut si ea caremus, succedaneo eius vtendum erit, quod vel Casia lignea, vel Cubeba erit: quando quidem Paulo autore, Casiæ & Carpesio similis naturæ sit. Aut si id*

Succedaneum Zurumbet.

non affuerit, Posſidonio teste, pro eo Cinamomo vtendum erit. Nihil etiam refert, si pro Zurumbet vtamur Zingibere: vt pote cui, Serapione attestante, sapore & colore, adeóque facultate similis est.

e Sacchari. *Qui in electuarij formam redigunt, ij pro Sacchauro mel Emblichorum vsurpant.*

Pleres archonticon, Nicolai Myrepsi. XX.

ANtidotus [a] pleres archonticæ, prodest cardiacis, tristib. melancholicis, imbecillo ventriculo, & animi deliquio à corde nato. Præterea eos qui ex diutino morbo penitus extenuati sunt, plurimáque inde imbecillitatem contraxerunt, admodum corroborat. Memoriam amissam recuperat, sensus acuit, comitialibus asthmaticis prodest, omnémq; cerebri debilitatem aufert. Capit cinamomi, caryophyllorum, ligni aloes, galangæ, spicæ nardi, nucis moschatæ, zingiberis, spodij, floris iunci odorati, cyperi, rosarum, violarum, ana ʒ.j.gra.xv. Folij, glycyrrhizæ, styracis, mastiches, sampsychi, [b] balsami, ocimi, cardamomi, piperis longi, baccarum mvrti, [c] foliorum citrij mali, ana ℈.ij.gran.v. [d] Behen albæ & rubeæ, corallij, sericī vsti, ana ℈.j.gra.ij.ß. Moschi gran.vij.ß. [e] Florum nymphææ ℈.ß. Sacchari albissimi.

ANNO

ANNOTATIONES.

Pleres archõticæ cur dicta.

a Pleres archonticæ. *Nicolao præsens Antidotus πλήρης ἀρχοντικὴ, id est, implens principalis, siue eximia, dicitur: quòd scilicet mirificam quandam in recuperandis & instaurandis amißis viribus facultatem habeat. Quippe cùm quasi impleat, saturósve, adeóque robustos reddat, eos qui imbecilles atque deiectis viribus fuerunt: meritò Græcis πλήρης, quasi ἔμπλεον, hoc est, implens: & ἀρχοντικὸν, id est, principale seu eximium, dictum est. Barbaris medicis & officinis non rectè Pliriſarcoticon nominatur.*

Error Latinorum Nicolai codicum.

b Balsami. *Latini Nicolai codices habent Balsamitæ, sed falso. Nam in Græco Nicolai est, βαλσάμου. Et in recolligendis viribus Balsamum rectius quàm Balsamita adhibetur. Sed cùm Balsamo careamus, eius succedaneo vtendum erit.*

c Foliorum citrij mali. *Latini Nicolai exemplaria legunt, Corticum citrij mali, cùm Græca sit κιτρίου φύλλων. Corticem enim potius quàm folia huic Antidoto inserere voluerunt: quòd hæc in nostris regionibus haberi nequeant, illas verò facillimè consequi liceat.*

d Behen &c. *Ante Behen in Latinis codicibus scribitur, Margaritarum, in aliis Gemmarum. In Græco nulla sit earundem mentio. Adiecta haud dubiè sunt ex sequenti hanc*

Antidoto

Antidoto, in qua Nicolaus Margaritarum meminit. Verùm cùm in corroborando corde Margaritæ vim magnam habeant, nihil prohibeo, quin illas huic antidoto misceant pharmacopœi, pondere scrup. vnius, & gran. ij. ß.

e Florum Nympheæ. *Nicolaus habet Camphuræ gran. ß. Cur autem pro ea vtamur foliis Nympheæ supra aliquoties dictum est, vt non sit opus hic repetere.*

Dia[a] thamaron. Nicolai Myrepsi.

XXI.

PRodest tabidis, tussientibus, stomachicis, difficulter spirantibus, asthmaticis, & ad omnem corporis imbecillitatem. Renum præterea impotentiæ & debilitati succurrit. Venerem emortuam efficaciter excitat. Accipit caryophylli magni, qui Italica lingua[b] Antophyllus cognominatur, zingiberis ana ʒ.v.℈ j.gran.xvj. Cinamomi, caryophylli parui, carnis palmularum, ana ʒ.ß.℈ j.gran.xvj. Galangæ, spicæ, zedoariæ, costi, pyrethri, [c] corallij rubei, tragacanthæ, [d] rhei Pontici, [e] spicæ celticæ, anacardij, ossium palmularum, carpobalsami, anisi, baccarum iuniperi, ana [f] drach. j.℈ ij. gran. viij. [g] Margaritarum integrarum & perforatarum, ana ℈.ij. Moschi, gran. iij. Blattij bizantis, ℈.ij. Trium piperum, ana ʒ.j.℈.j.gran.viij. [h] Ramentorum auri puri, argen

argenti puri, ossis cordis ceruini, ana ℈.ij. ß.
Ramenti eboris, ambaris, ana ℈.j. gran.vij.
Sacchari candidissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Diathamarôn. *Ita inscribenda est hæc Antidotus, propter palmulæ tum carnes, cum nucleos, eius compositionem ingredientes. Nam palmula Arabibus Thamar: vt officinis, à digiti forma, quam refert, Dactylus dicitur. In manuscripto Nicolai codice mendose legitur, διὰ καμαρῶν pro διὰθαμαρῶν. Facilis enim ab θ in κ lapsus fuit, præsertim in barbara voce: quæ vel ipsi Nicolao, vtpote Græco, vel librario ignota fuit. Hinc est, quòd in Actuario, qui hanc Antidotum etiam describit, mendosior sit lectio. Siquidem illic scriptum est, διὰκομμῶν, quapropter imperiti interpretes sic dictam esse hanc Antidotum putarunt, quòd hominem è morte ad vitam ducat. Eius itaque falsæ inscriptionis causa nulla alia fuit, quàm quòd ex Arabum libris hæc Antidotus sit à recentioribus Græcis descripta.*

Nicolai locus restitutus.

b Antophyllus. *Et hæc vox satis declarat, ex Arabum libris hanc Antidotum esse transcriptam, quum barbaram esse omnibus constet. Significat autem, Nicolao ipsomet interprete, grandem caryophyllum, qui scilicet iam ad maturitatem peruenit, nucleo intus duro, bisidóque.*

Coral

c Corallij rubei. *Cordus in suo medicamentario libro, præter Græci & Latini codicis fidem, Album quoque corallium adiecit.*

d Rhei pontici. *Non Rhabarbarum, vt Cor Cordi indus est interpretatus: sed veterum rha Ponticum; terpretatio vel quod hodie officinis ita vocatur, accipiendum improbata. erit, idque propter causas antè expositas.*

e Spicæ celticæ. *Latini codices habent, Saliuncæ: nulla planè diuersitate, quòd Saliuncæ non sit nisi Spica celtica, vel vt hodie nominant, Romana.*

f ʒ.j.ϑ ij.gr.viij. *Sic etiam habet Latinus Cordi tem. Nicolai codex. Quare præter omnium codicum fi- ritas. dem Cordus hic pondus variauit.*

g Margaritarum, &c. *Harum in Latinis codicibus nulla fit mentio. Nos Græci exemplaris fidem secuti, illas præterire haud potuimus: præsertim quum ad roboris consecutionem plurimum momenti habere margaritas, omnibus in confesso sit. Variant, & hic ad finem vsque Latini codices, à Græcis: vt iterum pateat, hactenus nullas in officinis compositiones fuisse integras, ac legitimas.*

h Ramentorum auri. *Hodie potius foliis auri vtuntur, quòd ramenta ob gratuitatem auri. suam promptè fundum petant, nec æqualiter hoc nomine compositionibus commisceantur. Quod semel hoc loco monuisse satis sit.* *Ramentæ*

Dia

Dia cinamomu. Ioan. Damasceni. XXII.

ANtidotus è cinamomo concoctionem iuuat, pituitæ putredinem prohibet, ac alimenti in corpus distributionem promouet. Recipit [a] cinamomi tenuis & selecti, ʒ. xv. [b] Cinamomi vilioris, enulæ, ana ʒ. ß. Galangæ, ʒ. vij. Caryophyllorum, piperis longi, [c] cardamomi, zingiberis, [d] granorum paradisi, macis, nucis moschatæ, ligni aloes, ana ʒ. iij. Croci, ʒ j. [e] Sacchari purissimi, ʒ. v. [f] Sacchari albissimi, quantum satis est.

ANNOTATIONES.

a Cinnamomi tenuis. *Intelligit optimum, quod, Dioscoride teste, tenuib. est ramulis, iucundi odoris, acre, ac mordens.*

b Cinnamomi vilioris. *Mesues filius habet Darseni cinnami, quod idem est. Nam Darseni Mauritanis est Cinnamomum. Sed Cinamum vilioris Cinamomi species est, Serapione teste, inualidi odoris, solutarúmque virium. Dioscorides Pseudo cinamomum appellat, quòd quandam Cinamomi faciem præbeat. Quare hoc loco deprauati sunt ferè omnes Mesues filij codices, qui habent Darseni, cumini: quum scribendum sit, Darseni cinami. Mesues namq; filius vtrunque Darsenum seu cinamomum, selectum & vile, huic compositioni permiscet, postre*

postremúmque cum Serapione & aliis Mauritanis Cinamum nominat. Non igitur rectè Cordus Cuminum huic Antidoto in suo medicamentario lib. inserit, quum eius nullam Mesues filius fecerit mẽtionem. Secutus itaque exemplaria mendosa, pro Cinami legit Cumini. Cordi error

c Cardamomi. *Intelligit id quod ita hodie officinis medicorum vocatur.*

d Granorum paradisi. *Mesues filius habet Heil. Caterùm Heil, non est nisi ea Cardamomi species, quæ Seplasiis Granum paradisi nuncupatur. Cordus hic reprehensione dignus est, quòd Heil silentio transiit.* Cordi lapsus.

e Sacchari purissimi. *Mesues filius habet Zuccharitabarzeth, quod idem est. Hoc autem speciebus permiscetur, vt eo expeditius ad vsum quotidianum conseruentur.*

f Sacchari albissimi. *Hoc adiicitur, quando species in orbiculos, vel vt hodie nominant, rotulas digeruntur.*

Dia xylaloes. Ioannis Damasceni. XXIII.

ANtidotus è ligno aloes prodest vitiis cordis, ventriculi, & iecoris frigidis, eásque partes roborat. Ob id cordis palpitationem: & animi defectionem sanat, exhilarat, concoctionem iuuat, oríque halitum commendat. Capit ligni aloes crudi, rosarum rubearum, ana ʒ. j. Caryophyllorum,

ſpicæ nardi, macis, nucis moſchatæ, galliæ moſchatæ, cubebæ, cardamomi, granorum paradiſi, maſtiches, cinamomi, cyperi, iunci odorati floris, zedoariæ, behen albæ & rubeæ, folij, ſerici crudi, margaritarum, corallij rubei, charabæ, foliorum & corticum citrij mali, ocimi caryophyllati, ſiſymbrij, menthæ ſiccæ, piperis longi, zingiberis, ana ʒ.ß. Moſchi, ℈.j. Ambaris, ʒ.j.ß. Sacchari albiſsimi.

Lætificans [a] Galeni, [b] Nicolai.

XXIIII.

LAetitiam, coloríſque bonitatem efficit, Concoctionem iuuat, & caniciem arcet. Habet florum ocimi caryophyllati, croci, zedoariæ, xylobalſami caryophyllorum, corticum citrij mali galangæ, macis, nucis moſchatæ, ſtyracis calamitæ, ana ʒ.ij.ß. Ambaris, moſchi, [c] florum nympheæ, ana ʒ.ß. Aniſi, ramentorum eboris, thymi, epithymi, ana ʒ.j. Margaritarum, [d] ℈.ij. Oſsis cordis ceruini. ʒß. Auri foliati puriſsimi, argenti foliati puri, aã ℈.ß. Sacchari albiſsimi, quod ſatis eſt.

ANNOTATIONES.

a Galeni. *Falſo ad Gale. refertur hæc Antidotus: quod inde fit manifeſtũ, quia moſchus, ambar, margaritæ & caphura eius ſtructuram ingrediuntur: quæ Gal. incognita fuiſſe conſtat.*

Nico

b Nicolai. *In Græco manuscripto codice, quem nos in Latinum conuertimus sermonem, Antidotus hæc, quod sciam, non habetur. In Latino autem exemplari seu paruo Nicolai Præpositi vocati Antidotario, ad cum quem exposuimus modum referitur.*

c Florum nympheæ. *Nicolai codex habet, Capsulæ: pro qua nos Flores nympheæ, propter causam antea dictam substituimus.*

d ℈.ij. *Nicolai exemplar habet* ʒ. j. *Verùm quia hoc pondus antea præcessit, suspicio est locum esse depravatum, quod alias margaritas à præcedentibus non separasset, sed planè coniunxisset, & ana dictionem subiunxisset. Parum autem refert, drachmam vnã aut scrupulos duos recipias, quòd margaritæ roborandi cor facultatem habeant eximiam.*

e Sacchari candidissimi. *Si in solidam digesseris formam. Quòd si verò liquidam facere volueris Antidotum, tunc adiicere oportet, succi cotoneorum, pomorum odoratorum dulcium, boraginis, & vini veteris partes æquales: ea scilicet quantitate & mensura, quæ despumando & decoquendo saccharo sufficiat.*

Lætificans[2] *Rasis.* XXV.

AD affectus cordis ventriculi, iecoris, quas partes etiam roborat, admodum confert: palpitationem cordis emendat, valenter exhilarat, & concoctionem iuuat, co-

lorémque viuidum efficit. Capit meliſſæ, corticis citrij mali, caryophyllorum, galliæ moſchatæ, maſtiches, croci orientalis, cinamomi, nucis moſchatæ, cardamomi, b ſeminis Pæoniæ, behen albæ & rubeæ, zedoariæ, doronici, ſeminis ocimi maioris, ſeminis ocimi caryophyllati, ana ʒ.ß. Moſchi, ℈.j. Sacchari albiſsimi, quod ſatis eſt, formentur orbiculi ſeu, vt vocant, tabulæ. Si verò in liquidam digerere formam Antidotum volueris, tũc prædictas ſpecies cum ſequenti Serapio miſce, vt electuarij accipiat conſiſtentiam: quod recipit myrobalanorum chebulorum numero c xx. Emblicorũ numero xxx. Triti myrobalani coquantur in tribus aquæ libris, donec ad vnam redeant, dein colentur, & colaturæ adiiciatur mellis deſpumati ℔.j. Dein bulliant, quoad aqua conſumpta ſit, & ad iuſtam conſiſtentiam veniat: & poſtquàm feruor remiſerit, inſpergantur ſpecies.

ANNOTATIONES.

a Raſis. *In lib. 9. ad Almanſorem, cap. 13. de Melancholia.*

Nihil certũ aut ſolidum in Arabum doctrina.

b Seminis Pæoniæ. *Razes habet Nebe remiſch: quam ſanè dictionem & ſi variè interpretantur, nihil enim certum aut ſolidum eſt in Arabum doctrina, tamen maior pars autorum eò inclinat, vt ſemen Pæoniæ eſſe ſtatuant. Quorum*

nos

nos etiam ſententiam ſecuti ſumus, propterea quòd conſtet Pæoniam ventriculum & iecur roborare: id quod huic etiam Antidoto tribuitur.

c Numero xx. *Cordus habet xl. Nam duplicato in ſequentibus omnib. vſus eſt pondere, ita vt Emblichos lx. aquæ libr. vj. & mellis deſpumati lib. ij. ſumendas eſſe voluerit. Nos Razis codicum fidem ſecuti, ſimplici menſura ac pondere potius vtendum eſſe duximus. Nihil autē refert, vtram amplectaris conficiendi rationem.*

Dianiſu, Ioan. Damaſceni.

XXVI.

ANtidotus ex Aniſo intemperiem ventriculi frigidam, & à pituita cruda natam ſanat. Craſsis quoque flatibus illic procreatis ſuccurrit. Crudam denique pituitam in ventriculo procreatam abſumit, tuſsíque diuturnæ prodeſt. Recipit aniſi ʒ. xx. Glycyrrhizę, maſtiches, ana ʒ. j. Carei, macis, galangæ, zingiberis, cinamomi, fœniculi, ana ʒ. v. trium piperū, calaminthes, pyrethri, caſiæ ligneæ, ana ʒ. ij. * Granorum paradiſi, caryophyllorum, cubebarum, ſpicæ nardi, croci, ana ʒ. j. ß. Sacchari candidiſsimi. * *Heil.*

Dia cyminu, Nicolai Myrepſi.

XXVII.

ANtidotus è cymino, confert frigiditati thoracis, ſtomachi, inflatis, colicis, febre quartana laborantibus, & ventriculi

coctionem iuuat. Accipit cumini die noctéque in aceto macerati, & dein in vmbra exsiccati, ʒ viij. ℈ j. Cinamomi, caryophyllorũ, ana[a] ʒ.iij. ℈ ij. b Galangæ, tymbræ, calaminthæ, zingiberis, piperis nigri, ana ʒ.j. ℈ ij. Ammios lybistici, ana ʒ.j. ℈.j. gra. vj. Piperis longi spicæ, [c] nucis moschatæ, ana ℈. ij. ß. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a ʒ.iij. ℈ ij. *Cordus secutus Latinorum codicum lectionem, habet ʒ.ij. ß. Nos verò fidem potius Græci manuscripti exẽplaris sequi voluimus, quod legit* < β σκιρπ.

Cordus.

b Galangæ. *Immutatum hic & ordinem simplicium, aliámque quàm in Latinis codicibus ponderum esse rationem, vides. Ita námque scriptum erat in Græco Nicolai codice, qui plus autoritatis quam Latinus habere meritò debet.*

c Nucis moschatæ. *Latini codices ante nucem moschatam Cardamomi mentionem, quod tamen in Græco desideratur codice, faciunt. Nec eius meminit exemplar, quod opera Ioannis Agricolæ nostri Ingolstadij est excusum. Est autem haud dubiè ex altera Dia cuminu Antidoto, quæ præsentem apud Nicolaum sequitur, in contextum insertum. Nos quia in Græco non erat, omisimus, vt sincera & legitima esset huius Antidoti structura.*

Ioannes Agricola

Dia

Dia calaminthes,[a] Galeni.

XXVIII.

ANtidotus è calamintha Galeni, crassa & lenta attenuat, & discutit, vrinas mouet, ac muliebres menses. Habet calaminthæ, pulegij, petroselini, seselios, ana [b] ʒ.j. Seminis apij, cacuminum thymi, ana vnc.ij. libystici, vnc. viij. Piperis ʒ. xxiiij. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Galeni. *Libro quarto de Tuenda valetudine, capite sexto. Vbi, qualia esse debeant simplicia, quæ huius Antidoti compositionem ingrediuntur, docet. Verùm quum ex ijs regionibus quas ipse memorat, hodie medicamenta illa non asferantur: satis erit, si nostratibus, optimis tamen & ritè collectis, vtamur.*

b ʒ.j. *Galenus passim duplum accipit pondus. Verùm quia magna est hæc quãtitas, præstat simplex, pondus, quod nos fecimus, vsurpare.*

Dia calaminthes,[a] Nicolai Myrepsi. XXIX.

VTilis ad refrigerationem thoracis, & tussientes. Item ad refrigerationem stomachi, abolitam appetentiam, ad eos qui difficulter concoquunt, & eos quibus stomachus celeriter inflatur. Capit calaminthes, pulegij, seselios, piperis nigri, petroselini.

ana ʒ.iiij ℈.ij. Libvstici, ʒ.ij. scrup. j. Seminis apij, ℈.j. Ameos, [b] thymi, anisi, cinamomi, zingiberis, ana ℈.ij. Sacchari candidissimi.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Nam Mesues filij vsitata non est, nec à Galeni nisi ponderum ratione distat. Præstat itaque hac Nicolai, quæ plura quàm Galeni simplicia recipit, & legitima, adeóque è Græco transcripta est, vti.*

b Thymi. *Comæ autem, siue summitates thymi intelliguntur, vt in ea quæ præcedit.*

Dia lacha maior. Mesues filij.

XXX.

ANtidotus è lacha magna, facit aduersus ventriculi frigus, ventriculum & iecur roborat, obstructiones atque inflationes viscerum, iecoris potissimùm & lienis aperit, eorúmque duritiem dissoluit. Aquam intercutem & malum corporis habitum sanat & emendat, menses ciet, vrinas mouet, lapidem renum & vesicæ frangit. Accipit lachæ [a] lotæ, [b] rhabarbari, ana drach. iij. Spicæ nardi, mastiches, [c] coliculorũ iunci odorati, absinthij, succi [d] eupatorij, sabinæ, azari, amygdalarum amararum, costi, myrrhæ, rubiæ tinctorum, seminum apij, anisi, fœniculi, ammeos, [e] aristolochiæ gentianæ, croci, cinamomi, hyssopi, casiæ lignea,

gneæ, f cacuminum iunci odorati, bdellij, ana drach. j. ß. Piperis, zingiberis, ana drach. j. Sacchari albiſsimi.

ANNOTATIONES.

a Lachæ lotæ. *Quomodo Lacha ſit abluenda, ſuo docebimus loco, vt non ſit neceſſe hic explicare. In calce enim huius libri, abluendi ac præparandi medicamentorum rationem ſeorſim trademus. Lauatur autem, iunci odorati florum & ariſtolochiæ decocto: vt eſſentiæ tenuitate aſſumpta, valentius obſtructiones aperiat.*

b Rhabarbari. *Quum Antidotus hæc in hoc ſit parata, vt obſtructiones ſoluat, non autem vt aluum ſubducat: præſtat hic etiam rha Ponticum officinis nominatum vſurpare, quàm rha barbarum iiſdem dictum. Eius autem Meſues filius fecit mentionem, quod veterum Rha ignorauerit.*

c Coliculorum iunci odorati. *Quum hanc compoſitionem Iuncus odoratus, qui Squinantum barbaris appellatur, bis ingrediatur, hoc loco culmi ſiue coliculi eius ſunt accipiendi.*

d Succi Eupatorij. *Hic Græcorum Eupatorium, quod vulgus Agrimoniam nominat, vſurpari non debet: ſed id quod à Meſue deſcribitur, & Græcis Ageratum, Italis Gratia Dei nominatur. Eius hiſtoria eſt in primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria Commentariorum tomo.*

e Aristolochiæ. *Etsi eandem facultatem omnes habeant Aristolochiæ, tamen quum rotunda sit tenuissima, & ad omnia, Galeni etiam testimonio, efficacior: vbicunque Aristolochia, vt hoc loco, simpliciter effertur, rotunda vsurpari debet.*

f Cacuminum iunci odorati. *Per cacumina seu summitates iunci odorati, non intelliguntur nisi eius flores, qui in cacumine huius herbæ sunt constituti. Verùm quia flores ad nes hodie non deferuntur necesse est tenerrimas eius partes è cacumine decerptas arripiamus, aut geminum pondus Schœnanthos indamus.*

Dia lachan. [a] *Nicolai Myrepsi.*

XXXI.

ANtidotus è lacha confert iocineroſis, lienoſis, malo corporis habitu laborantibus, nephriticis, ſtomachi inflationibus, & viſcerum. Item iocineris & lienis obſtructionibus. Recipit lachæ [b] infectorum ℥.j. ß. drach. iij. Spicæ, coſti, carpobalſami, xylobalſami, caſiæ ligneæ, cinamomi, acori, croci, aſari, floris iunci odorati, [c] ſenæ, rhei barbari, maſtiches, ariſtolochiæ longæ & rotundæ, ana drach. ix. Gentianæ ſeminis apij, fœniculi, aniſi, polij caryophylli, cumini, eupatorij, abſinthij, phu, nucis moſchatæ, cardamomi, galliæ moſchatæ, cubebarū ana vnc. iij.

iij. Sacchari, quantum satis est.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Hæc etsi vsitata non est, tamen quum ad soluendas obstructiones sit efficacissima, in vsum reuocari potest: propterea quòd ad eam quam Mesue describit proximè accedat, & pluribus etiam simplicibus constet.*

b Infectorum. *Græcè est βαφίων. Quæ verò sit Lacha infectorum, primo abundè dictum est libro. Actuarius habet, Repurgatæ.*

c Senæ, rhei barbari. *Sirheum barbarum, quod hodie ita vocatur, ad huius Antidoti structuram accipiatur: dubium haud erit, quin aluum sit subductura, præsertim quum Sena illi coniungatur, & pondus sit vnc. j. drach. j. Quia verò obstructionum soluendarum gratia hæc Antidotus magis vsurpatur, præstat pro barbaro accipere rheum Ponticum vocatum: quòd ita minus sumptuosa sit futura Antidotus. Actuarius quidem Rheum Indicum indè dum esse docet. sed quinque drachmarum duntaxat pondere.*

Diacurcuma.[a] Mesues filij.

XXXII.

ANtidotus è b curcuma magna, ventriculi, iecoris, lienis morbos frigidos & diuturnos sanat. Item obstructiones, hydropem, malum corporis habitum, inflationes, vitiosum corporis colorem, renum

&

& vesicæ vitia frigida, vrinámque euocat. Habet croci, asari, petroselini, dauci, anisi, seminis apij, añ. ʒ.ß, Rhei barbari, spicæ, [c] mei ana ʒ.vj. Costi myrrhæ, casiæ ligneæ, floris iunci odorati, radicis rubiæ, carpobalsami, [d] succi absinthij, succi eupatorij, olei balsami, ana drac.ij. Calami odorati, cinamomi, drac. j.ß. Scordij [f] scolopendrij, succi glycyrrhizæ, ana drachm.ij.ß. Tragacanthæ, drach.j. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Mesues. *Hæc Mesues filij Antidotus ex centesima decimanona, & centesimauigesima secunda Nicolai Myrepsi est collecta: quod ex collatione vtriusque autoris omnibus fit manifestissimum.*

Dia curcuma vndedicta. b E curcuma. *Mirum admodum est, cur hæc Antidotus è curcuma sit inscripta, quum Curcuma eius structuram non ingrediatur. Curcumam autem vsitatam hodie officinis intelligimus, quæ non est nisi Cyperi Indici radix, vt lib.j. diximus. Nec Serapionis & aliorum Arabum, quæ non est nisi Chelidonium, inaudienda erit. Quapropter suspicio est, Curcumam apud Mesuen filium hoc loco idem quod Crocum significare. Aut certè Antidoti inscriptio per imperitum librarium deprauata est, qui pro διὰ κρόκου, legit διὰ κούρκουμα, vt etiam apud Nicolaum legitur. Recte autem hæc Antidotus è croco inscribitur,*

Curcuma.

quum

quum primum medicamentum hanc constituens sit Crocus.

c Mei. Monachi, qui in Mesues filium Commentarios scripserunt, ante Meum inserendum Phu esse contendunt: nullo alio argumento moti, quàm quòd Auicenna in sua Diacurcumae eius etiam meminerit. Quasi verò necesse sit, in Mesues filij descriptione omnia commemorari, quæ in Auicennæ memorantur. Cur igitur in hac Antidoto desideratur Capparis Romana? cur succus lilij? Debebant itaque monachi eadem ratione, quæ phu, hæc etiam duo interea quæ Antidotum hanc constituunt, recensere medicamenta. Quapropter quum neque in Nicolai, neque in alijs quos ipse viderim Mesues codicibus phu, mentio fiat, merito à nobis omissum est.

d Succi absinthij & Eupatorij. Hic iterum Ageratum pro Eupatorio sumendum erit. Mesues. Eupatorium

Atque sciendum, quòd succi illi, vt Glycyrrhizæ, densandi sint. liquidi enim solidis Antidotis non conueniunt.

e Olei balsami. Opobalsamum intelligit, cuius vice succedaneo eius vtendum erit.

f Scolopendrij. Herbam, quæ Ceterach hodie dicitur, inaudire oportet per Scolopendrium.

*

Dia

Diapraſin. Nicolai Myrepſi.

XXXIII.

ANtidotus è marrubio confert tabidis, tuſsientibus, iis qui defluxionibus, diſtillationibúſque è capite obnoxij ſunt. Item hebetudini oculorum, & palati vitiis, oris putredinibus: & in vniuerſum, omnibus vitiis tuſsim afferentibus. Calculos atterit, & iis qui difficulter mingunt, prodeſt. Capit marrubij viridis, drach. v. ß. Tragacanthæ, pinearum repurgatarum, amygdalarum, piſtaciorum, carnis palmularum caricarum, vuarum paſſarum, ana drach. iij. ß. Cinamomi, caryophyllorum, nucis moſchatæ, macis, ligni aloes, galangæ, ſpicæ, zingiberis, zedoariæ, glycyrrhizæ, thei Pontici, anacardij, ſtyracis, maſtiches, myrrhæ, galbani, terebinthinæ, iridis, ariſtolochiæ rotundæ, radicis capparis, gentianæ, piperis nigri, aniſi, fœniculi, anethi, ſeminis apij, ſinonis, ſaxifragæ, ana drach. ij. Hermodactyli, [a] caſtaneæ, origani, peucedani, floris iunci odorati, cardamomi, piperis albi, [b] carnabadij, libyſtici, [c] vincetoxici, ana drach. j. ß. gran. j. ß. Pulegij, [d] balſami, [e] abrotoni, coſti, pyrethri, thymbræ, ocimi, pæoniæ, amomi, erui, ana drac. j. ſcru. j. grana ij. Xylobalſami, caſiæ ligneæ, coralij, ramenti eboris, cārpobalſami, dauci cretici, ana drachm. ß. Moſchi, ambaris, oſsis

cord

cordis ceruini, ana gran. xiiij. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Castaneæ. *Græcè est,* καστάνου. *In Latinis codicibus omnibus desideratur. Tamen à Nicolao haud dubiè reliquis hanc Antidotum constituẽtibus est permista, vt destillationes inhibeat ac sistat: perinde atque caro palmularum, quæ itidem adstringit & desiccat, adeóque destillationi sistendæ apta est.*

b Carnabadij. *Hoc loco, vt apud Simeonem Sethi, pro Careo accipitur. Quod etiam testantur Latini codices, qui in vniuersum omnes pro Carnabadio habent Carui.*

c Vincetoxici. *Variè interpretantur Vincetoxicum recentiores. Nonnulli enim Iberin esse putant. Alij Thlaspin. Quidam Anemonem syluestrem. Quæ sanè omnes herbæ quum eiusdem sint facultatis, ideo nihil refert vtram ex ijs accipias. Officinæ nostrates hodie pro Vincetoxico vsurpant Asclepiada herbam, quam illi Hirundinariam vocant.*

d Balsami. *Græcus Nicolai codex habet* βαλσάμου. *Cordus Balsamitæ legit, Latini codicis fidem secutus. Non video, quod tamen ille affirmat, quomodo in vetere aliquo & probato autore vox Balsami significet Mentham. Et nisi quis eius rei testimonium aliquod proferat, mihi haud persuadebit. Præferamus igi-* Cordus errat.

tur

turhuic coniecturæ Græci exemplaris fidem, in quo diſertè, vt diximus, Balſami fit mẽtio. Quum autem Balſamo deſtituamur, eius ſucedaneo vtendum erit. Quod quale ſit, ſuo monſtrauimus loco.

e Abrotoni. *In omnibus Latinis codicibus legitur pro Abrotoni, Dictamni. In Græco tamen Nicolai exemplari eſt diſertè ἀβροτίνου. Nihil autem refert, Abrotonum aut Dictamnum vſurpes, quum eiuſdem ſint facultatis, & vtrunque eos præſtet effectus, quos Antidoti inſcriptio pollicetur.*

Dia ireos ſimplex. xxxiiii.

PRæſtat ferè idem quod ſequens. Accipit iridis. ʒ. ß. Sacchari candi, ſpecierum dia tragacanthæ frigidæ, ana drach. ij. Sacchari albiſsimi.

Dia ireos a Solomonis. Nicolai Myrepſi. xxxv.

ANtidotus ex iride, prodeſt ad columellam, quæ veluti acus intus pertuſa videtur: ad vocem etiam amiſſam, ſimiliter aſthmaticos, & difficulter ſpirantes. Recipit iridis, vnc. j. Pulegij, hyſſopi, glycyrrhizæ, ana drachm. vj. Tragacanthæ, b amyli, cinamomi, zingiberis, piperis, amygdalarum, nucum pinearum, ana drachm. iij. Caricarum ſine acinis, carnis palmularum, vuarum pinguium exemptis acinis, ana drach. iij. ß.

iij.[c] Styracis rubri drach. ij. scrup. j. Saccari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Solomonis. *Nicolao simpliciter di ipsius inscribitur. Recentiores autem Solomonis dictionem adiecerunt, vt hac ipsa adiectione à simplici, quæ præcedit, discernerent.*

b Amyli. *In Latinis codicibus omnibus desideratur, quum tamen in Græco manuscripto Codice diserte sit ἀμύλου. Non est autem omittendum Amylum, propterea quòd ad columellam defluxione laborantem & exulceratam plurimùm conferat. Quod testatur Dioscorides, qui Amylum contra fluxiones, caua vlcera, exasperatum gutturefficax esse scribit. Ita paucæ, aut ferè nullæ compositiones integræ hactenus in officinis fuerunt.*

c Styrax rubeus. *Quid sit Styrax ruber recentioribus Græcis & Arabibus, libro primo diximus.*

Dia Hyssopou.[a] *Nicolai.*

XXXVI.

ANtidotus ex hyssopo, confert ad vitia capitis frigida, columellam exiccat, arteriam asperam purgat, tussim compescit, omnia frigida thoracis & stomachi vitia emendat, concoctionem iuuat. Habet hysso pi, iridis, thimi, piperis nigri, ana ʒ. xxx. Pu- *Climax.*

legij, tymbræ, rutæ, cumini, ana ʒ. xx. Carnis palmularum, tragacanthæ, passularum exemptis acinis, fœniculi, ana ʒ. x. Zingiberis, anisi, carei, libystici, ana ʒ. v. Sacchari albissimi.

ANNOTATIO.

a Nicolai. *In Latinis duntaxat codicibus habetur, in Græcis desideratur. Rarissimè in vsum venit: quapropter omitti potuisset.*

Dia Trion pipereon a *Nicolai.*

XXXVII.

ANtidotus è tribus piperum generibus ventriculi refrigerationibus, acido ructui, quartanis, resolutis, iocinerosis, & inflationibus auxiliatur. Capit trium piperum, ana ʒ. j. zingiberis, thymi, seminis anisi, b apij, ana ʒ. ß. Sacchari quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Hæc proximè accedit ad Diatrion pipereon simplex Galeni: quæ ita dicta est, quòd minimè sit medicamentosa, nec ex variis, vt sequens, medicamentis composita, adeóque citra negotium ab ijs qui hanc sumpserunt concequitur. Danda itaque ijs qui parum concoxerunt, & qui recens frigus in ventriculo contrarunt, & pituitosum succum: item ijs quibus cru-*

ditas

ditas est multa in primis venis. Galenus de vnoquoque genere piperum accipit ʒ. l. De reliquis tribus ʒ. viij.

b Apij. *Galenus in sua compositione Apium non habet. Qui igitur magis simplex esse cupit medicamentum hoc, ab eo apium detrahat.*

Dia trion pipereon. [a] *Mesues filij.*

XXXVIII.

HAec Antidotus magis fluxionibus, quæ à capite ad thoracem descendunt, conuenit. Accipit trium piperum, ana aur. v. Zingiberis, thymi, anisi, aur. ij. Sipcæ nardi, [b] ammeos, ana aur. j. Casiæ ligneæ, asari, helenij sicci, seminis [c] apij, seseleos, ana aur. ß. Sacchari albissimi.

ANNOTATIONES.

a Mesues. *Hæc planè est quam Galenus libr. 4. de Tuenda sanitate damnat, veluti nimis medicamentosam, omnia nanque quæ structuram huius Antidoti constituunt, medicamenta, illic nominatim perstringit.*

b Ammeos. *In Latinis codicibus est Amomi: sed quum Galenus loco iam citato disertè Ammeos mentionem faciat, & Amomum hodie vix, & à paucis tantum cognoscatur, Ammi autem verum iam asseratur, præstat Ammeos semen*

quàm Amomi, ad structuram huius Antidoti vsurpare.

c Apij. *Ex hac Antidoto Apij semen, est in præcedentem simplicem translatum.*

Dia Zingiber. [a] *Incerti autoris.* XXXIX.

RECipit zingiberis, galangæ, caryophyllorum, cinamomi, nucis moschatæ, granorum paradisi, piperis longi, macis, cardamomi, spicæ nardi, rhei Pontici, rosarum rubearum, ana ℈. ß. gran. iij. Pinearum repurgatarum ʒ. ß. Pistaciorum drach. ij. Anisi, fœniculi glycyrrhizæ rasæ, croci, ana drach. ß. Sacchari albissimi.

ANNOTATIO.

a Incerti autoris. *Cordus & alij Nicolao ascribunt, quum tamen neque in Latinis, neque in Græco, quòd sciam, Nicolai codice hæc Antidotus habeatur. Quapropter incerti autoris compositionem esse iudico, ad ventriculum roborandum & firmandum excogitatam.*

Electuarium ducis. [a] *Nicolai.* XL.

VAlet ad cruditatem, & inflationem stomachi & intestinorum, ilion, & calculum. Recipit anisi ʒ. ij. gran. xvj. Glycyrrhizæ. mastich

maſtiches,ana ℈.ij.gran.v. Chamædryos,cinamomi,zingiberis,galangæ,fœniculi,carui,ana ℈.j. gran.xv. Caſiæ ligneæ,calaminthæ,dauci,pirethri,piperis albi, piperis longi,cyperi,floris iunci odorati,iridis, amomi, folij aſari ana ℈.j.ſpicæ nardi,croci,gummi Arabici,tragacanthæ,ſeminis anethi,calami aromatici,cubebarum,caryophyllorum,carpobalſami cardamomi, libyſtici, ſeminis [b] hippoſelini, baccarũ iuniperi,ſeſeleos,quinque folij,ſeminis aſparagi, ſeminis citri, radicis acori,ammeos,rhei Pontici,nucis moſchathæ,ligni aloes,ocimi,[c] lithoſpermi, ſeminis ſaxifragæ,citrulli,cucurbitæ cucumeris melonis,ſcariolæ, petroſelini, behen albæ,behen rubeæ,ſtyracis calamitæ ana ℈.ß. gran. iij. Penidiorum ʒ.ß. & ſcrup. ij.ß.Sacchari albiſsimi.

ANNOTATIO.

a Nicolai. *In Græco non extat codice: quapropter,niſi à nonnullis in vſum quotidianum vocata eſſet,omitti potuiſſet.*

b Hippoſelini. *Petroſelinum Macedonicum ab officinis vocatur, vt libro primo diximus.*

c Lithoſpermi. *Milium ſolis hodie nominatur: quòd etiam libro primo monuimus.*

Electuarium Iustini. [a] *Nicolai.* XLI.

VAlet aduersus dolorem renum, calculos atterit, & difficultati vrinæ succurrit. Habet cinnamomi, folij, costi, spicæ nardi, casiæ ligneæ, aristolochiæ rotundæ, helenij, byssopi, pulegij, arthemisiæ, quinque folij, piperis albi, [b] erui, petroselini, [c] libystici, hipposelini, seminis vrticæ, lithospermi, saxifragę, baccarũ iuniperi, seminis asparagi, seseleos, apij, anethi, rutæ, citrij mali, fœniculi & anisi seminum, baccarum lauri, ana ʒ. j. ℈. Sacchari albissimini.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Neque hæc in Græco Nicolaę, quod sciam, habetur: sed tantum in Latinis codicibus reperitur.*

b Erui. *Orchum Græco nomine appellant officinæ. Quum verò Eruum legitimum hodie nondum à nostratibus pharmacopœis agnoscatur, succedaneo eius vtendum, quod est Ciceris nigri semen.*

Succedaneũ Erui.

c Libystici. *Neque Libysticum verum hodie habetur in nostratibus officinis, igitur eius succedaneo interim dum agnoscetur vtendum: quòd Staphylini semen erit, aut certè id quod ipsis Leuisticum vocatur. Eandem nanque facultatem obtinet.*

Dia

Diaſpermaton. [a] *Nicolai Myrepſi.* XLII.

ANtidotus è ſeminibus confert ad ea, ad quæ Antidotus ex aniſo, & cumino. Capit cumini, carei, ammeos, aniſi, dauci, apij, petroſelini, amomi ſeminum ana b drach. ij. Cinamomi, libyſtici, ana ʒ. j. zingiberis, galangæ, cardamomi, caryophylli, ſpicæ, folij, ana drach. ß. Seſeleos ℈. j. Piperis longi [c] ℈. ß. Sacchari albiſsimi.

ANNOTATIONES.

[a] Nicolai. *Eſt & alia è ſeminibus Meſuès filij, huic per ſimilis, demptis ponderibus, quæ in Meſues filio ſunt maiora: & quod hic petroſelini etiam mentio fit, quæ in Meſues deſcriptione deſideratur. Vtraque concoctionem ventriculi iuuat, obſtructiones aperit, lienteriam ſanat, & dolores viſcerum à flatibus excitatos placat. Eſt digna quæ in vſum reuocetur, tum propter veteres, qui crebrò ea vſi ſunt, tum propter miram ſuam facultatem.*

[b] ʒ. ij. *Nicolaus habet* ≺ α, *id eſt*, ʒ. j *ſed minus rectè. Eſt enim climax, ideóque vt primum pondus ſit drach. ij. oportet.*

[c] ℈. ß. *Nicolaus habet grana* 15. *id eſt*, ℈. ß. *& grana iij. Nos ne Climacis rationem turbaremus, ſcrupul. ß. tantum de pipere adijcere volumus.*

Antidotus cordialis Incerti autoris. XLIII.

COr à pestis contagione maximè conseruat & tuetur. Accipit radicum dictamni albi, siue pseudo dictamni, zedoariæ, herbæ tunicæ vocatæ, seu betonicæ altilis, tormentillę, ana ʒ. ß. Radicis pimpinellæ, drac. iij. Dictamni crerensis, scordij, trifolij odorati, ligni aloes, ana ʒ ij. Sigilli Lemnij, boli armenij, corticum citrij mali: croci, santalorum rubeorum & alborum, ramentorum eboris, ana drachmam j. Coralli albi & rubei, charabæ candidæ, vnicornu, phu, granatorum, margaritarum, hyacinthorum, ana ℈. ij. Serici crudi vsti, antheræ, mastiches, ana drachm. ß. Ossis cordis ceruini, scrupul. j. Moschi, ambræ, ana ℈. ß. Sacchari albissimi quod satis est.

*

DE

DE MEDICAMENTIS TVM LENIENTIBVS ALVVM, TVM PVRGANTIBVS, LIQVIDIS ET SOLIDIS

Sectio quinta.

[a] *Flores casiæ nigræ.* I.

SIliquæ casiæ ponderosæ, & quæ concussæ non resonant, aperiuntur, ac contenta in illis medulla cum laminis & seminibus suis eximitur. Exempta super angustum, setísq; equinis contextum inuersum cribrum proiiciũtur. Pòst cribro supra feruentis aquæ vaporem imposito, medulla casiæ auerso cochlearis conuexo hinc inde traducitur, vt per cribrum paulatim traiiciatur. Quicquid verò medullæ hac ratione per cribrum traiectum est, confestim subinde aufertur, ne scilicet plus quàm conueniat vaporis aquæ imbibat. Idque tantisper faciendum, donec [b] quantum voles collegeris.

ANNOTATIONES.

a Flores Casiæ. *Differunt à Casia extracta, de qua sequenti capite dicemus. Nam*

& in colatura diluantur medullæ casiæ lib. ij. Tamarindorum vnc. j. Cinnamomi ʒ. iij. Sacchari optimi lb. j. Coquantur ad perfectam consistentiam.

ANNOTATIONES.

a Casia *extracta est, quæ ope iam dicti decocti è siliquis extrahitur medulla. Siliquas quoque hoc decocto interiore parte nonnulli colluunt, ac subinde aliis hic commemoratis adiectis, ad consistentiam coquunt, ac Casiam extractam nominant. Sunt qui pro Casiæ medulla extrahenda, sequenti decocto vti malint, quod habet, Florum violarum, M. j. ß. Florum borraginis, bugloßi, intybi, cichorij ana M. j. Prunorum damascenorum, numero xv. Passularum vnc. j. Glycyrrhizæ vnc. ß. Oxyphœnicon vnc. j. Ficuum, numero vj. Corticum myrobalanorum flauorum, chebulorum, ana vnc. ß. Thymi, epithimi ana drach. iij. Cinamomi, drach. ij. ß. Santali rubei, drach. ß. Seminis fenniculi, drach. j ß. Contusa macerentur in iij. libris aquæ horis 24. dein buliant, & decoquantur ad tertias: postea valide exprimantur, & adiciatur Sacchari lb. ß. In hoc decocto medullæ casiæ è siliquis extractæ diluantur libræ tres: & decoquantur ad consistentiam.*

Decoctum aliud, quo extrahitur Casiæ medulla.

b Adianti. *Officinæ noua appellatione Capillum veneris nominant.*

Casia

Casia extracta cum foliis Senæ.

III.

EXpeditè aluum subducit, intestinorum asperitatem lenit, & morbis biliosis ac melancholicis auxiliatur. Accipit casiæ sine foliis, Senæ extractæ, libr. ij. pulueris foliorum senæ, ʒ. ij. Commisceantur, & ad legitimam consistentiam redigantur.

Casia extracta pro clysteribus.

IIII.

CApit violarum florum, violarum foliorum, maluæ, mercurialis, betæ, parietariæ, ana M j. Coquantur in aqua iustæ quantitatis, & horum decocto medulla casię extrahatur, eiusq; siliquæ eluãtur. Dein accipiatur medullæ casiæ hoc modo exẽptæ, & ad consistentiam coctæ, ℔. i Sacchari, ℔. j. s. & coquantur ad perfectam consistentiam.

ANNOTATIO.

Hæc casia iecta per clysterem, aluum leniter, & citra omnem molestiam subducit: éstque pro delicatulis ac mollioribus aptissima.

[a] *Dia casśia cum mánna, incerti autoris.* V.

COnfert iis qui dura sunt aluo, hãc enim leniter & citra molestiam subducit, ac flauam educit bilem, ac febres inde natas mitigat. Habet prunorum damascenorum ʒ ij. Florum violarum, M j. s. Aquę fontanæ,

næ, ʒ xviij. Bulliãt vsq; ad medietatis cõsumptionem, colentur, & in collatura diluantur medullæ casiæ, ʒ vj. [b] Pulpæ tamarindorum, ʒ j. Mannæ optimæ, ʒ ij. Serapij violacei ʒ. iiij. Sacchari candidi, sacchari penidij ana ʒ j. Sacchari violacei, ʒ iiij. Commisceantur, & ad iustã redigãtur cõsistentiam.

ANNOTATIONES.

a Diacasia. *Non est in frequenti medentium vsu: tamen quum plerique varietate delectentur, eáque compositione vtãtur, silentio transire illam noluimus.*

b Pulpæ tamarindorum. *Hæc quidem instar florum Casiæ fit, Tamarindis per cribrum è pillis equinis contextum, angustumque traiectis.*

Dia manna, [a] Nicolai. VI.

PRodest ad purgandum sanguinem, flauam & atram bilem reprimendam, ad iecur calefactum, & vniuersi corporis purgationem. Capit adianti, [b] scolopendri, [c] lichenis, ana ʒ iij Seminum cucurbitæ, citruli, cucumeris, melonis repurgatorum, violarum, ana ʒ j. Prunorum damascenorum, numero xx. Coquantur in sufficienti aqua ad dimidias, dein colentur & exprimantur: ínque colatura diluantur mannæ optimæ, sacchari violacei, medullæ casiæ recens extractæ, ana ʒ iiij. Tamarindorum, sacchari

ros-

rosacei, ana ʒ j. Coquantur ad mellis consistentiam, & deinde sequentes iniiciantur species, quæ habent seminum quatuor frigidorum decorticatorum, florum violarũ, & nympheæ, seminum lactucæ, d intybi anguſti folij, portulacæ. ana ʒ j. Rhei barbari, foliorum sennæ, ana ʒ j. ʒ j. His accuratè permistis & subactis, fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Non extat, quod sciam in Græco manuscripto Nicolai codice. Ex Latinis igitur desumpta est, & in plerisque officinis vsitata.*

b Scolopendrij. *Hoc nomine intelligenda stirps erit, quæ Seplasiis barbara voce Ceterach dicitur, vt alibi fusius docuimus.*

c Lichenis. *Lichen herba est, quæ officinis Hepatica nominatur.*

d Intibi anguſti folij. *Vulgus medicorum Scariolam vocat.*

Electuarium lenitiuum, incerti autoris.

VII.

VAlet in febribus ex humorum putredine natis, & pleuritide. Emollit enim aluum, & vtranque bilem, sine molestia & innoxiè educit. Accipit passularum, exemptis acinis, ʒ ij. a Adianti nigri, violarum, hordei repurgati, ana M j. b Ziziphorum, c myxorum, ana numero xx. Glycyrrhizæ,

ʒ s.

ʒ s. Prunorum exemptis nucleis, tamar Indorum, ana ʒ vj. Senæ, polypodij, ana ʒ ij. Mercurialis, M j. s. Decoquantur ex præscripto artis in aqua iustæ quantitatis, dein per colum traiiciantur: & colaturæ addantur medullæ casiæ, pulpæ d oxyphœnicôn, pulpæ prunorum, sacchari optimi, sacchari violacei, ana ʒ vj. Pulueris senæ, vnc. iij. ʒ iij. s. Coquantur ad consistentiam perfectam, & fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

a Adianti nigri. *Adiantum nigrum, est altera Capilli veneris species: quam in primo nostrorum de Stirpium historia commentariorum tomo descripsimus, & pinximus.*

b Zizipha. *Fructus sunt officinis Iuiubæ dicti.*

c Myxorum. *Myxa fructus sunt, qui Seplasiis hodie Sebesten nominantur.*

d Oxyphœnicôn. *Oxyphœnica sunt fructus, quos Tamarindos appellant, quod lib. 1. quoque diximus, ad quem perpetuò in ignotis dictionibus, pharmacopœi confugere debent.*

Medulla seu pulpa prunorum.

VIII.

CAlorem ac sitim in febribus mitigat & extinguit. Recipiũtur pruna grandia, acida & vitiosa, quantitate qua lubet: & exemptis nucleis in fictili vitreato coquunt

quuntur, deinde per cribrũ ſetaceum traiiciuntur. Traiecta medulla iterũ lento igne ad iuſtam cõſiſtentiam coquitur, & ſine ſaccharo reponitur.

Antidotus è [a] Damaſcenis prunis. Nicolai Myrepſi. IX.

FAcit ad acutas, ardentes, omnéſque alias febres, nempe tertianas, continuas, hecticas, maraſmodes, lipyrias, & in ſumma ad omnem febrilem affectum. Capit pruna Damaſcena centum. Hæc in aqua [b] iuſtæ quantitatis decoquuntur, [c] quoad tertia pars aquæ abſumpta fuerit, dein ab igne remouentur, & vbi modicè refrixerunt, ſubiguntur, & probè manibus confricantur, tantiſper dum caro eorum omnis diſſoluitur in aqua: & oſſa duntaxat, & cortices remaneant. Poſtea cribro raro tranſmittuntur, relicto hoc iure, [d] aliáque accepta aqua, illi imponuntur violarum vnc. s. Sacchari ℔. ij. & lento igne ad mellis, aut [e] Serapij craſsitudinem decoquãtur. Dein ab igne remouentur, & per ſaccum transfunduntur. Hoc peracto, accipitur de aqua prunorum Damaſcenorum, quæ prius per cribrum transfuſa, & in ſuccum redacta fuit, libra vna, & commiſcetur cum [f] Serapio violarum, ſimúlque iterum buliant donec vtra-

que

que ad mellis consistentiam veniat. Dein ab igne deponuntur, & sinuntur, accipiturque Oxyphœnicorum, medullæ caliæ extractæ, ana vnc. j. & [g] cum aqua altera calida probè subiguntur, ac subacta per saccum transfunduntur: atq; hæc eadem aqua rursus coniicitur in lebetem, in quo est succus prunorum, & serapium. Vbi probè simul subacta fuerunt, iterum [h] calido cineri imponuntur, & posteaquam vna ebullitione in altum sublata fuerunt, ab igne remouentur, & rudicula aut cochleario probè agitantur. Dein iniiciuntur santali albi & rubei, spodij, rheibarbari, ana drachm. iij. Rosarum, violarum, seminis portulacæ, [i] intybi, [k] oxyacanthæ, succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, ana drach. ij. Seminum melonum, cucumeris, cucurbitæ, citruli repurgatorum, ana drach. j. Omnia hæc simul trita, & per cribrum probè traiecta, lebeti, vt dictum est, iniiciuntur, & calefacta, simúlque subacta in vase reconduntur. Quod si, vt hæc Antidotus aluum subdúcat ac purget, efficere volueris, vbi ab igne illam remoueris, admisce dacrydij drach. iiij. in singulas libras.

ANNOTATIONES.

a E Damascenis prunis. *Nicolaus hanc Antidotum ita vocat, nempe ἀντίδοτον τῶν*

διὰ δακρυδίνεων. *Diaprunum alij, officinæ Diaprunis nominant: & eam quidem quæ citra Dacrydij adiectionem constat simplicem: eam verò quæ dacrydium recipit, Solutiuam appellant.*

b Iustæ quantitatis. *Tanta nimirum, quæ pruna tegere queat.*

c Quoad tertia pars. *Sic habet Nicolai codex manuscriptus Græcus, quem in hac describenda Antidoto secutus sum. Latini codices Pruna percoquenda esse vsque ad dissolutionem præcipiunt: quod in idem recidit cum eo quod paulo pòst Nicolaus ait, tantisper manibus esse confricanda, donec caro eorum omnis dissoluatur.*

d Aliáque accepta aqua. *Hic plurimùm variant Latini codices, ac aquam in qua pruna bullierunt, accipiendam esse præcipiunt, & in ea dimidiam vnciam violarum cum sacchari duabus libris coquendam esse docent.*

e Serapij. *Serapium vocamus id, quod vulgus pharmacopœorum & medicorum Syrupum nominant.*

f Serapio violarum. *Quod scilicet ex alia aqua, violis, & saccharo confectum est.*

g Et cum aqua altera calida. *Et hic iterum variant Latini codices: & Oxyphœnica, seu Tamarindos, & casiam extractam cum aqua prunorum, ad crassitudinem decocta per-*

miscendam, & subigendam esse iubent.

h Calido cineri. *Aut lento igni, vt Latini habent codices, admouentur.*

i Intybi. *Simpliciter in Græco manuscripto Nicolai codice ἰντύβου. Latini habent Scariolæ, & ad angustifolium Intybum detorquent. Verùm nihil refert, vt sæpe iam diximus, Scariolæ aut Endiuiæ vocatæ herbæ semen accipiant pharmacopæi, quum eiusdem esse vtrasque facultatis constet. Legitimo autem de Intybo mihi sermo est, non de adulterino, quod est Lactuca syluestris, vt libro primo, quoque monuimus.*

k Drac. iiij. *Nicolaus Græcus non exprimit pondus. Latini autem codices habent. Septem drachmarum pondus. Sunt autem ex pharmacopœis qui plus, & qui minus dacrydij adijciunt. Alij enim ad singulas libras vnc. j. dacrydij, alij vnc. s. sicque medicis ignorantibus mirificè imponunt. Nam tum accidere solet vt medicamentum exhibitum vel vehementius, vel minus quàm existiment aut sperarint purget. Præstat autem in medio consistere, & ad singulas libr. addere dacrydij ℥. dimidiam. Cæterùm codex Nicolai Cinamomum non habet, ideo nos quoque illud omisimus. Cucumeris autem disertè meminit, quare omitti non debet. Quæ adiicere propter Cordum voluimus, qui diuersum in suo medicamentario libro annotauit.* Cordus.

Electuarium è [a] myxis. Montagnanæ. X.

CONfert febribus biliosis intermittentibus, accontinuis exquisitis, febriúmque vehementiam sedat, sitim extinguit, vigilias arcet, & acres humores per vrinam educit. Habet myxorum recentium sine ossibus, vnc. v. [b] Macerentur in ℔. j. aquæ stillaticiæ violarum, deinde bulliant, & colentur. Decocto percolato admisceantur aquarum iridis[c], anguriæ, ana vnc. vj. Prunorum siccorum contusorum, oxiphœnicôn, ana vnc. v. Seminum cucurbitæ, cucumeris, melonum, citruli, ana vnc. j. s. Succi mercurialis, vnc. iiij. Coquãtur ad dimidias, dein validè exprimantur, ac colo traiiciantur, adiicianturq; penidiorum vnc. viij. Antidoti è prunis simplicis, lib. j. s. [d] Dacrydij, ℥ iij. Misceantur, & formetur electuarium.

ANNOTATIONES.

a E myxis. *Myxa recentioribus Græcis, vt iam aliquoties diximus, & Myxária per diminutionem dicta officinis Sebesten vocantur. Quapropter præsens Electuarium Seplasiariis & medicis hodie Electuarium de Sebesten appelatur.*

Myxa.

Electuarium de Sebesten.

b Macerentur. *Non latet, alios alia ratione hoc medicamentum parare: tamen hæc visa est mihi melior.*

Angu

c Anguriæ. *Anguria non est nisi Cucumis omnis generis, & nequaquam, vt Cordus annotauit, Melon magnus. Nam quod veteres Græci σίκιον, Aetius, Symeon, Sethi, Nicolaus, & alij recentiores Græci ἀγγουρίαν nominant. Per aquam igitur Anguriæ, Montagnana intelligit succum Cucumeris, & per aquam iridis, succum Iridis.*

Cordus errat.

Aqua Anguriæ.

d Dacrydij. *Dacrydium est, id quod corrupta voce officinis, & vulgo medicorum Diagridium dicitur.*

a *Hiera veterum simplex.* XI.

Hiera veterum simplex hodie appellata, præstantissimum medicamẽtum est ad vitiosos succos, qui in ventriculi tunicis hęrent. Vtiliter quoque exhibetur iis qui suffusorum imagines, & alia symptomata ex stomachi vitio patiuntur: & præterea iis qui aluo adstricta sunt, & mulieribus quæ non probè purgantur. Accipit cinamomi, xylobalsami, asari, spicæ nardi, croci, chiæ mastiches, ana ʒ c vj. Aloes. ʒ d centum. Mellis despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Hiera. *Ita nominarunt Græci, quasi sacram, ab operibus & facultatibus suis diuinis & mirabilibus, aut certè quasi magnam. Solenne enim est Græcis ἱερὸν appellare magnum. Magna itaque est, propter excellentes suas facultates.*

Hiera vnde dicta.

Iisdem quoque picra, vt hodie etiam, vocabatur: id est, amara, ob aloen, quæ mirificè amara est, & magna copia eius compositionem ingreditur.

b Veterum. *Quod adiecimus, ad detegendum errorem eorum, qui hieram hanc Galeni esse putant. Neque enim à Gale. inuenta, sed multis ante Galenum ipsum annis celebrata fuit. Sicque Romæ Galeni temporibus parabatur.*

Hiera non à Galeno inuenta.

c Aloes. *Simpliciter effertur, quod hanc dupliciter confectam habuerunt: vnam ex elota aloe, alteram ex non lota. Prior aluum minus subducit, & ventriculum magis roborat. Siquidem lota aloe multum medicamentosæ facultatis deposuit. Altera magis aluum subducit, & minus roborat. Posset itaque vtroque modo à pharmacopœis parari, & prior appellari Hiera simplex cum aloe lota: altera verò cum aloe illota.*

Error pharmacopœorum.

d Centum. *Hinc patefit error officinarum nostrarum, quæ ad omnia simplicia simul sumpta duplam tantum aloen, idque ex Mesues filij auctoritate, admiscent, quum veteres triplam eiusdem portionem reliquis miscuerint. Nam pro aliorũ cuiusque ʒ vj. quæ in vniuersum sunt xxxvj. adiiciunt aloes centum drach. Hinc est quòd hieræ picræ veterũ siccæ drach. j. probè purgat, quum vulgaris officinarum hieræ siccæ ʒ j. s. parum sit efficax. Debent itaque deinceps pharmacopœi Hieram ad modum à veteribus aut Gale. præscriptum parare.*

Hie

Hiera a Galeni. XII.

IDem quod prior poteſt. Recipit cinamomi, xyloba ſami, aſari, ſpicæ nardi, maſtiches chiæ, ana drach. vj. Croci, drach. v. Aloes, drac. xc. Mellis deſpumati quantum ſufficit.

ANNOTATIONES.

a Hæc Hiera meritò Galeni dicitur, quod ea, vt ipſemet lib. 2. de Compoſitio. medicament. localium, capit. 9. teſtatur, vſus ſit, nec temerè. Nam ad eum conſtructa modum præſtantior eſt. Siquidem nimiam aloes copiam centum drachm. eſſe idem docet, ad proportionem reliquorum quibus hæ adduntur: quapropter per nonaginta duntaxat drachmas Hieram compoſuit.

b Croci ʒ. v. *Crocum parcius miſceri voluit Galenus: quòd ſint, quorum capita Crocus odore ſuo ferit.*

Hiera cum agarico. XIII.

HAbet ſpecierum hieræ ſimplicis ſine aloe, agarici trochiſcati, ana vncias ß. Aloes illotæ, ʒ. j. Mellis deſpumati, ʒ. vj.

Hiera compoſita. Nicolai Myrepſi. XIIII.

FAcit ad vitium ſtomachi, & cruditatem, ileum, ſubuerſiones, capitis dolores, hemicraniam, lienoſos, iecinoroſos, ſtomachicos, & vomentes cibum. Similiter anginoſos, epilepticos, deſtillatione laborantes

iuuat. Capit cinamomi, spicæ nardi, croci, florum iunci odorati, asari, casiæ ligneæ, xylobalsami, carpobalsami, violarum, absinthij epithymi, agarici, rosarum turpeti, mastiches. pulpæ colocynthidis, añ [a] drac. ß. Aloes flauæ, [b] quantum omnium aliarum specierũ. Mellis optimi despumati, quod satis est. Datur pondere ʒ. ß

ANNOTATIONES.

a ʒ ß. *Cordus habet* ℈. ij. *Sed nos fidem Graci codicis secuti sumus, qui habet drachmam dimidiam.*

b Quantum omnium aliarum specierũ. *id est, drachmas octo.*

Hiera [a] *Logadij. Nicolai Myrepsi.* X. V.

MAla diuturna ex melancholia facta transmutat & propulsat. Appetentiam excitat, & robur corpori inducit, ægrotantémque hilarem reddit. Comitiali morbo laborantibus vertiginosis, subitò concidentibus, spumãtibus & linguam mordentibus, conuulsis, ita vt putentur ab aliquibus à dæmone obsessi esse, cõfert. Biliosis, & elephantia correptis inter initia conuenit. Prodest iis qui feris impetiginibus laborant, lethargicis, & iis qui inuoluntariè alui excrementa emittunt, potissimùm verò iis qui lethalia venena hauserunt. Dolorem quoque sedat,

& io

& iocineroſis vtilis eſt. Datur etiam pleuritici, & iis quibus pericardium laborat. Educit enim vitioſos humores, & mouet mulierum menſtrua. Iſchiadicis, & lumborum dolore infeſtatis admodum competere creditur, & omnia diuturna vitia, ter ſingulis menſibus ſumpta. Accipit pulpæ colocynthidis, polypodij, ana [b] drach. ij. Euforbij, [c] polij, coccognidij, ana drach. j. ß. grana vj. Abſinthij, myrrhæ, ana drach. j. grana xij. Centaurij minoris, agarici, ammoniaci, thymiamatis, folij, [d] ſcillæ, ſpicæ, dacrydij, ana [e] drachm j. Aloes flauæ, [f] corymborum thymi, caſiæ ligneæ, chamædryos, bdellij, marrubij, ana [g] ℈. j. gra. xiiij. Cinamomi, opopanacis, caſtorij, ariſtolochiæ longæ, trium, piperũ croci, ſagapeni, ſeminis petroſelini, añ. ℥. ß. Ellebori nigri & albi, hgrana vj. Mellis deſpumati, quod ſatis eſt. Datur pondere trium drachmarum.

ANNOTATIONES.

a Hiera Logadij. *Sic rectè inſcribitur, Aetio & Nicolao teſtibus hæc compoſitio. Cordus ſecutus Latina & mendoſa exemplaria, Hieralogodion inſcripſit. Latini autem codices Nicolai præpoſiti nominati Hieralogodium memphitum appellant, quum tamen Hiera logadij Memphitæ apud Græcum Nicolaum ab* Cordus.

Ridicula interpretatio Platearij. ea sit diuersa. Ridiculum autem est, quod in huius vocis interpretatione affert Platearius. Siquidem ille ait, Dicta est hiera, id est, sacra: & logos, sermo: & memphitum, impeditum. curat enim impeditam locutionem. Reim dich-punt schuch. Quid hac interpretatione ineptius confingi potuisset? quum sati constet, Logadium proprium esse nomen eius, qui huius Hieræ autor fuit. Is Memphites dictus est ab oppido Memphi, vnde oriundus fuit. Sed mittamus has ineptas.

b drach. ij. Nicolaus Græcus manuscriptus habet disertè Drachmas duas. Quapropter non est legendum ℥. ij. vt in nonnullis mendosis exemplaribus scriptum reperitur.

c Polij. Simpliciter legitur tam in Græco, quàm in Latino codice. Montanum igitur intelligitur.

d Scillæ. Simpliciter est in omnibus Latinis & Græcis Nicolai codicibus. Cordus autem assatæ, ex Aetio adiecit.

Nicolai locus restitutus. e Drach. j. In Græco Nicolai codice est Vncia vna. Sed videtur hoc pondus esse nimium, adeóque locus mendosus: quod etiam testantur Latini codices, in quibus omnibus legitur drachma vna.

f Corymborum thymi. Corymbos alij comas nominant, quod in idem recidit. Itelligit enim summitates, siue cacumina Thymi.

g ℈. j. *Ita Græcus manuscriptus Nicolai codex habet. Quare Cordus non rectè immutauit hoc in loco pondus, & pro ℈. j. substituit ℈. ij. quum constet, Latinum quoque codicem duntaxat ℈. j. habere.* errat.

h Grana vj. *Manuscriptus Nicolai codex legit Drachmas vj. sed repugnantibus omnibus Latinis exemplaribus. Accedit quòd plusquam dimidia huius Antidoti pars ex purgantibus medicamentis constet, etiam si grana sex tantum de Elleboris accipiantur. Quapropter censeo sufficere grana sex.*

Hiera pacchij ² Scribonij largi. XVI.

SAnat morbo comitiali correptos, furiosos, vertigine laborantes, diutino capitis dolore infestatos. Item ad lateris dolores facit, asthmaticos, vocem amissam, subitas præfocationes, incubum, conuulsionem caninam vocatam: ad eos qui ex alto lapsi sunt, neruorum tensiones, resolutionésque. Prodest articulari morbo, ad spinæ ac lumborum dolores. Item podagræ mirificè auxiliatur. Duritias in mulierum mammis cũ dolore consistentes leuat, & interdum ex integro sanat. Stomachicis mirum in modum confert. Remedio est iis, quibus cibus in ventriculo acescit, & nausea assiduè infestantur, & saliua abundant. Melancholicis autem præcipuè benefacit. Recipit sticadis, mar-

rubij,

rubij, b chamædrios, agarici, colocynthidis, ana [c] ʒ.x. Opopanacis, sagapeni, seminis petroselini, [d] aristolochiæ rotundæ, piperis albi ana ʒ. v. Cinamomi, spicæ nardi, myrrhæ, [e] polij, croci, ana ʒ. iiij. Opoponax & sagapenum in mortario teruntur, adiecto melle tenui, id est, quàm liquidissimo. Cætera arida trita & cribrata melle despumato, ad comprehendendum ac continendum sufficienti excipiuntur.

ANNOTATIONES.

a Scribonij Largi. *Qui libri sui de Compositione medicamentorum capi. 97. & sequentibus aliquot, hanc Hieram ad Pacchium Anthiochum auditorem Philenidis Catinensis autorem refert, & miris laudibus in cœlum vsque effert. Siquidem ex ea magnum, ob crebros successus, quæstum fecisse in difficillimis vitiis testatur. Nec se viuo vlli compositionem hanc dedisse, sed post eius mortem in manus suas venisse, scribit. Et quum alij etiam qui hac Hiera vsi sunt, eius efficaciam aliquoties experti sint, præstat in nostris etiam officinis hanc constructam habere: atque, vt paratam omnes habeant, hortor. Nicolaus hanc itidem describit Sectione 23. atqui appellat Hieram è Marrubio.*

b Chamædryos. *In Nicolao est, χαμαίδρεος: aut mendose pro χαμαιδρύος, vt in Scribonio*

bonio legitur, scriptum: aut vox noua, idem quod χαμαιδρύος significans.

c ʒ.x. In Scribonio, vt Romano, veluti nonnullis videtur, scriptore, est pondus Romanum, nempe denarius, drachma paulo grauius propterea quòd septem denarij constituant vnciam, quum nonnisi octo drachmæ vnciam faciant. Nos Nicolaum, & solennem iam consuetudinem sequentes, vsitatum officinis pondus vsurpare maluimus.

d Aristolochiæ rotundæ. *In Scribonio est, Mali terræ. Non est autem malum terræ, nisi Aristolochia rotunda: quòd radicem habeat instar mali rotundam, in terra hærentem.* Malum terræ.

e Polij. *Scribonius habet Folij. Sed quum in Nicolao sit Polij, & folium hodie verum non agnoscatur, præstat Polium sumere quàm folium.*

Hiera [a] *ex colocynthide, Nicolai Myrepsi.* XVII.

CONfert ad capitis dolorem, vertiginem, morbum comitialem, cholericos, melancholicos, pituitosos, quartano:, hydropicos, pleuriticos, nephriticos, resolutos, stomachicos morbo regio correptos, lienosos, iocineros os, lethargicos. Arteriæ raucitatem sanat, & vniuerso corpori sanitatem affert. Habet aloes flauæ, seminis petroselini, absinthij, piperis nigri, ana ʒ.ij. ℈.ij. Colocynthidis,

Colocynthidis, scillæ assatæ, agarici, ellebori nigri, ammoniaci, sulphuris, hyperici ana ʒ.ij. Epithymi, polypodij, bdellij, succi chamædryos. b brassicæ tenuis, casiæ, ana ʒ.ß. Myrrhæ, sagapeni, aristolochiæ longæ, piperis albi, longi, cinamomi, opopanacis castorij, ana ʒ. vnam. Mellis optimi despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Ex colocynthide. *Nicolaus Magnam Galeni nominat, nec immeritò: quia ea est quam Galenus crebrò vsurpauit, præsertim lib. 1. de Compositio. medicam. local. cap. 2. & Hieram ex colocynthide vocat: vt alibi fusius monstrauimus. Et est bona admodum compositio Hieræ, & digna quæ in vsum reuocetur, & in omnibus officinis parata habeatur.*

b Brassicæ tenuis. *Nicolaus habet, Brassicæ exiguæ. Exiguam autem vocat, quæ tenuia, & minora, quàm alia genera, folia obtinet: quam nos hic & alibi Tenuem appellauimus.*

Antidotus è psyllio, a *Nicolai Myrepsi.* XVIII.

FLauam euocat bilem, ob id febribus ardentibus, acutis, & curatu difficilibus auxiliatur. Item dolori capitis, & vertigini, à bilioſorum humorum euaporationibus procreatis. Morbo regio, & iecori supra modum calefacto, & immodicæ siti. Capit suc-

ci [b] bugloſsi, boraginis, apij, [c] intybi, ana ℔ ij. Poſtquam coquendo deſpumati ac probè repurgati fuerint, illis iniiciantur caſſuthæ, [d] aniſi, ſenę, añ. ʒ. ß. capilli veneris, M. j. [e] Fumariæ, ʒ. iij. Aſari, [f] ʒ. iiij. Spicæ nardi, ʒ. ij. Iniecta & commixta cum ſuccis ferueant, buliántve ad dimidias. Dein ab igne remoueantur, & quoad refrigerentur dimittantur, ac manibus probè & ſubigantur, donec omnia ſimul in ſiccum redigantur. Poſtea adiice violarum ʒ. iij. Epithymi, ʒ. ij. rursúſque parum decoque. Deinde ab igne amoueto, & iniice pſyllij ʒ. iij. & iterum h modicè admodum decoque, agitatóque, & ſubigito, & colato. Decocti colo transfuſi accipe ℔ iiij. Sacchari [i] ℔ iij. [k] Dacrydij, [l] ʒ. iij. & ſubacta lento igne decoquito. Poſtea adiice paſtillorum è roſis, & è ſpodio, & rhei barbari, ana ʒ. j. Paſtillorum ex oxyacantha, ʒ. ß. Tritos & ſubactos cum omnibus prædictis commiſce, & in vaſe recondito.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Etſi enim Meſues filius hanc quoque Anzidotum deſcribit, tamen Nicolai deſcriptionem illius, vtpote meliorem, exquiſitiorem, ac magis emendatam, præferendam eſſe putauimus.*

b Bugloſsi. *Per Bugloſſum non maudiendum eſt, id quod hactenus ita nominarunt*

officia

officinæ, & vulgus medicorum. Siquidem id ipsum est Echij species, vt alibi demonstrauimus.

Cordus erat. Neque Buglossum Italicum, vt Cordus putat, quod & ipsum Echij genus sit. Sed illud potius, quod nos in primo de Stirpium historia tomo Buglossum syluestre, & Germanicè Bruchkraut appellauimus: quod verno tempore floribus suis duntaxat redimitum inuenitur. Atque hoc quod dicimus, confirmat Mesues filius, qui Buglossi domestici & syluestris meminit. Per domesticum, Borraginem: per syluestre, id quod iam indicauimus, intelligens.

Buglossum domesticũ. Syluestre.

c Intybi. Sic simpliciter in Nicolao est scriptum. Mesues codices Endiuiæ habent. Parum autem refert, Endiuiam aut Scariolam vsurpes, vt sæpe iam diximus, quòd eiusdem sint facultatis.

d Anisi. Non est in Nicolao, sed ex Mesue adiectum. Nihil autem refert, si etiam omittatur.

e Fumariæ. Mesue habet Succi fumariæ. Mihi magis arridet, vt cum Nicolao ad stirpem referamus. Nam si de succo intelligendum esset, potuisset antea inter succos recenseri.

f ʒ. iiij. Ita est in Nicolai codice Græco, nempe ≺ d. Quapropter in nonnullis Mesues codicibus falso legitur ʒ. iij. Cordus non rectè, legit hic ʒ. ij.

Cordus erat.

g Subigantur. Dicitur pro eo quod alij exprim

Exprimantur, efferunt.

h Modicè admodum decoque. *Mesue iubet macerari viginti quatuor horis. Mihi magis probatur Nicolai sententia, qui modicè semen psyllij bullire suadet. Hac enim ratione plus facultatis è psyllio exit, quàm si maceretur. Quod etiamsi ad aluum subducendam nihil conducit, quod tamen Arabes, præsertim Mesues filius constanter affirmant: tamen prodest ad extinguendum febrilem calorem, plurimam Psyllij esse facultatem.*

i Lib. iij. *Exemplaria Mesues filij habent minus, nempe* ℔. ij. ß. *Sed nos maluimus Græci Nicolai codicis fidem secuti, qui habet,* ℔. γ.

k Dacrydij. *Mesue habet, Dacrydij in cotonio malo assati. Verùm quum Nicolaus iubeat dacrydium esse coquendum lento igne, non est opus vt prius in cotoneo malo assetur: propterea quòd si antea coctum, iterum coquendum miscetur, leniet tantum Antidotus, non etiam purgabit aut soluet. Quare Nicolai ratio, qui crudum dacrydium miscendum esse putat, melior est ea quæ à Mesue præscribitur.*

l ʒ. iij. *Mesues filius habet vnc. ij. ß. Sed Nicolaus disertè habet* ʒ ß. γ. *Atque hunc potius quàm Mesues filium sequendum esse iudicamus. Quod nimirum, trium vnciarum dacrydij pondus, sit satis magnum, vt non sit necesse accedere dimidiam.*

Antidotus è [a] *succo rosarum.*
Nicolai. XIX.

FLauam bilem citra molestiam educit. Salubre prorsus medicamentũ ad morbos articulorum, è biliosis & calidis humoribus natos, febréſque tertianas. Accipit Sacchari, succi rosarum, aã ℔.j.ʒ.iiij. Trium santalorum, ana drach.vj. Dacrydij ʒ.j.ß. Spodij drach.iij. b Florum nymphęæ ℈.j. Succus rosarum cum saccharo ad iustam consistentiam coquatur, dein adiiciantur species, & formetur Electuarium. Digeritur etiam cum saccharo albissimo, quod satis est, in solidam formam.

ANNOTATIONES.

a E succo rosarum. *Ita hodie componitur ex Latinis Nicolai codicibus, in quibus non est integra. Nam in Græco Nicolao, ijs ex quibus hæc compositio constat, adijciuntur rheum barbarum, & turpetum: vt patebit ex sequenti mox Antidoto, quod Nicolaus è Zulapio rosaceo inscribit.*

b Florum nymphęæ. *In Nicolai codice est, Caphuræ. Nos Caphura, vt refrigerante medicamento, vtendum esse haud putamus.*

Antidotus è [a] *rosaceo Zulapio. Nicolai Myrepsi.* XX.

COnfert iis quibus flaua bilis redundat, defluxionibus, vitiis à calore ortis. Alvum

uum citra moleſtiam ac dolorem mouet. Vtilis etiam febribus acutis & ardentibus. Recipit ſucci roſarum, ℔.j. ℥.iiij. Trium ſantalorum, ana drach.vj. Spodij, drach.iij. Dacrydij ℥.j.ſ. Florum nympheæ ℈. b j. Rhei barbari drach.iij. Turpeti ℥ j. Cum Zulapio roſaceo, & ſaccharo ſufficienti commiſceantur. Datur pondere [c] trium aut quatuor drachmarum.

ANNOTATIONES.

a E roſaceo Zulapio. *Ita à Nicolao inſcribitur, propter quòd cum Zulapio, vel vt hodie loquuntur, cum Juleb roſaceo conficiatur Antidotus. Nos quoque hac inſcriptione inſignitam, paratam in officinis habere oportet: vt ſciamus hanc à priore diſtare, & ea eſſe validioribus ad purgandum viribus.*

b Rhei barbari. *Rheum barbarum & Turpetum in priore non habentur. Quapropter vt purgandi vim augeant, adeóque hanc ipſam prioris eſſe validiorem, eſt neceſſe.*

c Trium aut quatuor. *Pro virium diuerſitate. Sufficient enim pro mediocri purgatione drachmæ tres. Proinde aptum erit medicamentum pro ijs, qui modica purgantis medicamenti quantitate delectantur. Nam in ſolidam etiam formam, vt prior Antidotus, redigi poteſt.*

Electuarium rosatum. Mesues filij. XXI.

FLauam bilem sine molestia ducit, ob id conducit bilosis affectibus, arthritidi è calore natæ, vertigini, capitis & oculorum doloribus ex eadem causa ortis, & ictero. Habet succi rosarum rubearum perfectarum lb. iiij. Sacchari lb. j. ß. Mannæ puræ & recentis ʒ. vj. Scammonii Antiocheni ʒ. j. ß. Coquantur lento igne ad mellis consistentiam, dein iniiciantur pastillorum è spodio ʒ. j. Pastillorum ex oxyacantha, ʒ. ß. Galliæ moschatæ, croci, ana drachm. ij. Reponantur in vase vitreo.

ANNOTATIO.

Etsi hoc Electuarium rarò vsurpatur, tamen quum in formandis catapotijs Aggregatiuis vocatis, item minoribus ex Hermodactilis, eo vtendum sit, & minimè Antidoto Nicolai è succo rosarum, quòd scilicet hæc catapotia à Mesues filio inuenta sint, minimè nobis prætereundum fuit.

Electuarium [a] *Indum maius. Mesues filij.* XXII.

EXcrementa humorum, maximè pituitosorum ac putridorum, à ventriculo, & aliis nutritoriis instrumentis educit. Crassos etiam in iis flatus discutit, vitiáq; hinc nata, nempe inflationem ventriculi, coli, renum, & alior

& aliorum viſcerum ſanat. Capit cinamomi, caryophyllorum, ſpicę nardi, roſarum, [b] caſiæ, macis, cyperi, ana ʒ.ß. Santalorum citrinorum ʒ. ij.ß. Ligni aloes, nucis moſchatę, ana ʒ.ij. Turpeti optimi ʒ.l. Sacchari, penidiorum, [c] ana ʒ.xx. Galangæ cardamomi vtriuſq;, aſari, maſtiches, ana ʒ.j.ß. Scammonij boni & in malo cydonio cocti, ʒ.j. ʒ.iiij. Omnia terantur, & cum oleo amygdalino dulci fricentur. Poſtea accipe ſucci cydoniorum & granatorum, apij, & fœniculi, ana ℔.ß. Coquantur ſucci cum melle ad iuſtam craſsitudinem, & admiſce ſpecies.

ANNOTATIONES.

a Indum maius. *Indum fortè, quòd ab Indis inuentum ſit, aut apud eos in frequenti vſu fuerit, dictum eſt Maius, ad minoris, quod ſtatim ſubijciemus, differentiam.*

b Caſiæ. *Per Caſiam hoc in loco non audienda fiſtularis dicta, quod Syluius, & alij quidam putant, ſed lignea potius. Quid enim tam exigua moles conferret vniuerſæ Antidoto, ſuaq; leniendi facultate purgatricem eiuſdem vim iuuaret? Nihil planè. Lignea igitur accipienda, quæ itidem vt cinamomum, caryophyllum, & alia ſua calefaciendi, concoquendi, & attenuandi facultate, frigidos ac craſſos, adeóque pituitoſos humores, primùm iuuat.* Syluij opinio improbata.

c ʒ.xx. *In nonnullis Meſues codicibus men-*

dose legitur vnc.xx. Nam vt sæpe accidit, à librario imperito ℥.pro drach.scriptum est. Proinde præstaret integris vocibus pondera exprimere, quàm notis vocum.

Electuarium Indum [a] *minus. Mesues filij.* XXIII.

IDem quod præcedens efficit. Accipit turbit, sacchari, ana drach. centum. Macis piperis, zingiberis, caryophyllorum, cinamomi, cardamomi maioris, nucis moschatæ, ana drach. vij. Scammonij ℥.xij. Mellis optimi despumati, quod satis est.

a Minus. *Dicitur, quòd ex pauciorib. constat medicamẽtis simplicib. decem nimirum: quum præcedens ex decem & octo componatur, ideoque Maius dicatur. Rectius itaque simplex, vt præcedens compositum, nominaretur. Valentius autem purgat, quòd duplo pondere turpetum recipiat. Proinde sunt qui, si Electuarium Indum absolutè scribatur, hoc minus, quia efficacius purgat, intelligendum esse censent. Alij contrà maius, ob maiorem simplicium, ex quibus constructum est, numerum, potius accipiendum esse contendunt. Optimum igitur in ista sententiarum diuersitate est, vt quiuis quod vsurpandum esse putet, disertè exprimat.*

Minus cur dictum.

Benedicta [a] *Laxatiua. Nicolai* XXIIII.

HVmores pituitosos, ad articulos potissimùm decumbentes, elicit. A renibus quoq;,

quoq; , & vesica purgat. Recipit turpeti electi, sacchari, esulæ, ana drach. x. Dacrydij, hermodactili , rosarum, ana ʒ. v. Caryophyllorum, spicæ nardi, zingiberi, croci, saxifragæ, piperis longi, amomi, cardamomi, seminis [c] apij, petroselini, salis gemmæ, galangæ, macis, carui, fœniculi, seminis asparagi, ruscí, [d] granorum solis, ana drach. j. Mellis optimi despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Benedicta laxatiua. *Hæc est vsitata officinarum nostrarum Benedicta laxatiua, ex Latino Nicolai Præpositi illis vocati libro ad verbum descripta: quæ tamen nulli descriptioni Nicolai Græci Myrepsi appellati per omnia respondet. Apparet igitur, eius autorem hanc compositionem ex omnibus Nicolai Benedictis laxatiuis, quæ quatuor sunt numero, concinnasse. Nam turpetum in omnibus est. Esulam ex* 590 *Antidoto desumpsit. Rosas ex* 507. *Hermodactylos, caryophylles, spicam, zinigiber, crocum, saxifragam, piper longum, amomum, cardamomum, semen apij, galangam, partim ex* 447. *partim ex* 508. *& 509. transtulit. Macerem, carui, fœniculum, asparagum, ruscum, grana solis, partim ex* 447. *partim ex* 507 *mutuatus est, vt hæc inter se conferenti patebit.*

Cordus errat.

b Esulæ. *Cordus de ea drachmas tantum quinque accipit, quum tamen in Latino codice sint decem, & in Græco vnc. ij. ß. Quapropter præstat decem quàm quinque Esulæ accipere drachmas.*

c Apij. *In Latino Nicolai codice est Lini. Verùm quum in Græco exemplari nusquam Lini seminis mentio fiat, sed semper apij semen vsurpetur, nos quoque pro Lini semine apij semen substituimus.*

d Granorum solis. *Milium solis hodie nominatum intelligit.*

Benedicta [a] *laxatiua vera Nicolai Myrepsi.* xxv.

IDem quod præcedens efficit. Habet turpeti, sacchari, ana ʒ. x. b Polypodij, folij, ana ʒ. vj. Cardamomi, spicæ, [c] pulegij, calaminthæ, saxifragi, caryophylli, apij seminis, ana drach. iiij. Piperis albi & longi, ana ʒ. j. Rhei barbari drach. ij. ℈. ij. [d] Amomi, cinamomi, hermodactyli, ana vnc. j. [e] Epithymi, agarici, senæ, ana ʒ. j. Mellis optimi despumati quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Benedicta laxatiua vera. *Sic nominamus, vt eam à præcedenti discernamus; quæ non è Græco, vt hæc ipsa, codice, sed è Latino potius Nicolai Præpositi appellati exemplari, vt diximus, transcripta est: & mea quidem sententia priore melior. Nam quum hanc ingrediantur*

multo

multo mitiora medicamenta purgantia, nempe polypodium pro esula, rheumbarbarum & agaricum pro dacrydio fit vt etiam minori noxa & molestia sumatur. Praterea inseritur eidem pulegium, calamintha, & cinamomum: quæ crassos & pituitosos humores attenuare, & concoquere possunt.

b Polypodium. *Hic statim à priore variat, quæ pro Polypodio habet Esulam.*

c Pulegij, calaminthæ. *Hæc duo in præcedente desiderantur. Rectissimè autem, & propter causas iam dictas, induntur.*

d Amomi. *Quum verum Amomum hodie non habeatur, eius succedaneo vtendum aut pro eo semen ammeos, cuius etiam in prima sua Benedicta Nicolaus mentionem facit sumendum.*

e Epithymi, agarici, senæ ana ʒ. j. *Sic legitur in manuscripto codice Græco. Et frequens est apud Galen. & alios autores, vt pondera quæ vno comprehenduntur numero, ipso identidem repetito iterentur. Tamen si planè quis hoc loco varietatem in ponderibus desiderat, de Epithymo vnc. j. de agarico & sena vnc. ß. accipiat: quod Nicolaus itidem in quarta Benedicta, quæ est numero 509. fecit. Quod si eius vsum in calculo quoque efficacem esse quispiam desiderabit, is granorum seu milij solis drach. ij. vt facit Nicolaus in altera Benedicta, quæ est nu. 507. adijciat, & habebit optimum medicamentum.*

Dia sena [a] *Vulgaris. Nicolai.* XXVI.

ANtidotus è sena succurrit melancholicis, mania vexatis, quartana laborantibus, tristitia affectis, lienosis elephanticis, & omnibus vitiis ex atra bile procreatis. Capit senæ ʒ.iij. Auellanarum tostarum, numero L. Serici tosti, ʒ.ij. Lapidis armenij ʒ j. Lapidis lazuli ʒ.iij. Sacchari ʒ.vj. Cinamomi ʒ.j. Caryophyllorum, [b] galangæ, piperis, spicæ nardi, ocimi, [c] foliorum caryophyllorum, cardamomi, croci, zingiberis, zedoariæ, florum rosmarini, piperis longi, ana ʒ.ij. Mellis despumati, quod sufficit.

ANNOTATIONES.

a Vulgaris. *Seu hodie vsitata. Quod adiecimus propter aliam hac longè præstatiorem, quæ est in Nicolao Græco. Præsens enim ex Latinis est descripta codicibus, & prorsus decurtata, vt ex mox sequentibus liquido apparebit. Variant tamen etiam pondera, quæ tam in hac quàm sequenti sunt alia, & diuersa.*

b Galangæ. *Sola Galanga in sequenti desideratur, quæ hic ab aliquo adiecta est.*

c Foliorum caryophyllorum. *Si haberi possunt. Sunt autem similia folij lauri, & odorem atque saporem caryophyllorum habent.*

Dia

Diasena[a] vera. Nicolai Myrepsi. XXVII.

IDem quod præcedens efficit. Accipit senæ, nucum auellanarum, ana ʒ.j. Rasuræ eboris, ʒ.iij. Serici crudi vsti, ʒ. j. ß. Boli armenij, pastilli scillitici, pastilli theriaces[b], hedychroi magmatis, lapidis armenij, lapidis lazuli, asari, ana ʒ.j. Lapidis smaragdi, iaspidis saphyri, ana ʒ.j. Rasuræ ferri, chalybis, ʒ.iiij. Styracis boni, pastillorum è rosis & violis, galliæ moschatæ, ana ʒ.ij. Thuris, cinamomi, cubebæ, ana ʒ.ß. Trium santalorum, ʒ.iiij, Corallij rubei, ʒ. iiij.ß. Margaritarum, blattij bisantis, ana ʒ.ij. Cariophylli, maceris, spicæ, ocimi, seminis portulacæ, zingiberis, anisi, ammeos, fœniculi, ana ʒ.j.ß. Calaminthæ montanæ, auri puri, ana ʒ.iij. folij, cardamomi, zedoariæ, croci, floris rosmarini & boraginis, piperis albi, ligni aloes crudi, ana ʒ.iij. Ossa cordis ceruini, nu.iiij. Berberis, gentianæ, ana ʒ.j. Moschi, gra.xij. Mellis optimi despumati quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Vera. *Hæc est vera & legitima Nicolai Myrepsi Diasena, exceptis duobus, Apollaxio & Asimio nimirum ita enim in manuscripto codice inuenitur, haud dubiè corruptis medicamentis. Quæ quum sit operosa & sumptuosa, factum est vt à quibusdam sit decurtata: ita tamen*

vt

vt pleraque omiserint, quæ omittenda minimè erant. Est autem compositio optima, vt quæ accurata diligentia sit constructa, adcóque promissis planè respondeat. Habet enim in se medicamenta melancholicum purgantia humorem, senam nimirum, lapides armenium & laZuli. Item quæ crassitiem eius humoris incidant, extenuent, & angustas vias aperiant: pastillos scilliticos, theriaces, hedychroum, Zingiber, anisum, ammi, fœniculum, calamintham, & id genus alia. Præterea corroborantia, adcóque tristitiam, quam melancholicus humor inducit, abigentia, & corruptionem sanguinis arcentia: ebur, sericum, bolum armenium, iaspidem, saphyrum, margaritas, spicam, ocimum, crocum, Zedoariam, caryophyllos, macerem, ossa cordis cerui ni, & moschum. His accedit Smaragdus, qui quasi insita quadam proprietate elephantiam sanat. Corallium lieni absumendo aptum esse remedium, ex Dioscoride constat. Ad hunc denique extenuandum, blattia bi santis & berberis conducunt. Emolliendi gratia styrax & thus indita sunt. Vt errasse plurimùm constet, qui maiorem horum partem omiserunt. Consulo igitur, vt pharmacopœi deinceps ad eum quem hic ostendimus modum, parent Diasenam, veteri prorsus neglecta.

b Hedycroi magmatis. Sic appellat Galenus in libris suis quos de Theriaca inscripsit.

& mul

& multis aliis locis. Est autem magma non tantum vnguenti, sed & pastilli massula. Ideo à nonnullis inter vnguenta, à quibusdam autem inter pastillos Hedychroum numeratur. Nos suo loco illud inter pastillos numerabimus.

Antidotus [a] catholica. Nicolai Myrepsi. XXVIII.

OMnes corporis humores purgat. Confert acutis & peracutis morbis. Emollit enim, alterat, roburque addit. Iocinerosis, lienosis, podagricis, arthriticis, tertianis, quartanis, & quotidianis, doloribus capitis succurrit. Recipit [b] senæ, [c] casiæ fistulæ, tamarindorum, ana vnc. j. Polypodij repurgati, vnc. j. ß. Rhei barbari, ʒ. ij. Glycyrrhizæ repurgatæ, vnc. ß. Seminum d cucumerũ, ana vnc. ß. Penidiorum, ʒ. ß. Sacchari candi, ʒ. ii j. ℈ j. [e] Radicis capparis, ʒ. ij. Anisi, violarum, ana ʒ. j. [f] Turpeti, ʒ ß. [g] Dacrydij, ʒ. ij. ℈ ij. Ex iis quæ terenda sunt, probè trita per cibrum traiiciuntur: dein rursus accipiuntur polypodij repurgati, & [h] tempestiui, ʒ. ij. Senæ bonæ, violarum, anisi, fœniculi seminum, radicis capparis, ana ʒ. j. Prunæ refrigerata, numero xx. Cerasa, numero xxx. Hæc bene macerata & liquata coniiciuntur in lebetem cum aquæ lb. iiij. & bene cocta colãtur. Postea accipitur decoctum colatum, & iniicitur in lebetẽ, & cum ipso

saccha

sacchari puri lb. j. ß. atque ad Serapij consistentiam coquuntur. In quo k prædicta omnia irrigantur, madefiúntque, conquassantur, & probè subiguntur, emoliuntúrve, & ad electuarij formam redacta in vase reconduntur.

ANNOTATIONES.

a Catholica. *Græce est* Καθολικὸν. *Sic autem dicta est Nicolao, quasi vniuersalis: quòd scilicet omnes corporis humores expurget. Vulgus certè medicorum & officinæ ineptè admodum Diacatholicon, id est, de vniuersalibus appellant.*

b Senæ. *Vbi Sena simpliciter, vt hoc loco, in compositionibus reperitur, semper folia & folliculos simul intelligere oportet. Quòd si Senæ purgatæ mentio fiat, ab ea auferendæ sunt festucæ, & foliorum folliculorúmque pediculi. Id quòd semel nos monuisse hic satis sit.*

Senæ repurgata.

c Casiæ fistulæ. *Intelligit nigram dictam, & purgatricem: præsertim eius medullam ac pulpam, quæ hodie flos Casiæ nominatur.*

d Seminũ cucumerum. *Per semina cucumerum inaudienda sunt non solùm cucumeris, sed & cucurbitæ, citruli, & melonum in summa, quatuor frigida maiora vocata semina, quod ex Latinis manifestum fit codicibus, & ex ipso Nicolao qui ana dictionem subiecit: quod nunquam feciſſet, si de vno tantum semine locutus fuisset.*

Radi

e Radicis capparis. *Hæc in Latinis codicibus, vt etiam anisi semen, omissa est. Vt hinc satis appareat, eam quæ hactenus vsitata fuit Catholica, non fuisse integram, sed mancam, & multis modis mutilam.*

f Turpeti. *Turpetum Nicolaus nominat medicamentum, quod vulgus medicorum & pharmacopœorum, Abrarum doctrinam sectantium, Turbit nuncupat. Rectissimè autem Turpetum huic Antidoto inseritur. Nisi enim illud iniicias, temerè Catholica appellabitur: quòd scilicet non omnes purget humores. Siquidem omisso Turpeto, nullum in ea erit medicamentum quod pituitam purget. Bilem igitur tum duntaxat vtranque purgabit, & immeritò catholicæ nomine insignitur. Vt hinc quoque perspicuum euadat, vsitatam Catholicam nullius esse momenti, & indignam cui hoc nomen deferatur. Ad præsentis igitur Antidoti modum deinceps pharmacopœi Catholicam componant, contempta veteri, aut vt rectius dicam hactenus vsitata.*

g Dacrydij. *Et illud in vsitata Catholicæ desideratur, vt necesse sit eam fuisse minus in purgandis omnibus humoribus efficacem.*

h Tempestiui. *Tempestiuum vocat haud dubiè, id quod legitimo tempore collectum est.*

i Refrigerata. *Ita nominat, quæ in aqua frigida sunt macerata & emollita, aut liquata: vt ex mox sequentibus planum fit.*

Prædi

k Prædicta omnia. *Intelligit casiam, senam, tamarindos, & alia omnia, quæ Serapij compositionem præcedunt. Et hæc est legitima Nicolai Catholicæ structura, quæ in officinis deinceps parari debet.*

Antidotus a Dia Phœnicôn. Mesues filij. XXIX.

ANtidotus è palmulis, febribus compositis & diuturnis auxiliatur, bilem nanque flauam, & pituitam sine molestia educit. Colicis cruciatibus mirificè conducit, item doloribus ventriculi, & id genus aliis vitiis ex crudis humoribus ortis. Habet b palmularum fuluarum in aceto per triduum maceratarum, ʒ cẽtum. Penidiorum c hordeatorum, ʒ. l. Amygdalarum purgatarum, ʒ. xxx. Turpeti ʒ. xxxv. Scammonij, ʒ. xij. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinamomi, macis, ligni aloes, anisi, fœniculi, dauci, galãgæ, ana ʒ. ij. ſ. Mellis optimi despumati, quantum sufficere videtur.

ANNOTATIONES.

a Dia Phœnicõn. *Hoc est, è palmulis: vel, vt hodie vocant officinæ, è dactylis. Nam φοινιξ: Græcis, palmulam sonat. Rectè autem sic inscribitur; quòd hæc mole sua reliqua omnia hanc compositionem ingredientia medicamenta superet.*

b Fuluarum. *Codices Mesues ferè omnes legunt*

legunt Cheiron. Est autem Cheiron haud dubiè vox depravata Græca, contextui inserta, pro φοινίκων: id est: fuluarum. Sunt φοινικες φοῖροι, id est, palmulæ fuluæ, probè maturæ. Nam sufficit in præsentia adstrictio, quæ in maturis palmulis remanet. Cheiron autem dictionem significare, quod dicimus, satis cap. 99. testatur Serapio, inquiens: Cheiron est species dactylorum, & color eorum est citrinus & rubeus. Heiron verò illic depravatius quàm in Mesues filio legitur. Palmulæ fuluæ.

c Hordeatorum. Hordeata verò penidia vocant, quæ ex saccharo albo & optimo cum aqua decoctionis hordei sex horas infuso, & cocto ad iustam consistentiam, conficiuntur.

d Scāmonij ʒ. xij. Sic meliores Mesues filij codices, quos nos secuti sumus, habent. Alij ʒ. xxij. quorum lectio minus probatur, quòd antea ʒ. xxxv. Turpeti, huius Antidoti compositionem ingrediantur.

Diaphœnicum solidum. Incerti autoris. xxx.

IDem quod præcedens potest. Capit palmularum fuluarum per triduum in aceto maceratarum, numero vj. Seminis libystici, ʒ. ij. Nuccum pinearum, amygdalarum dulcium, ana ʒ. xv. Turpeti, ʒ. xij. Dacrydij, ʒ. xj. Sacchari candi. ʒ. ij. Zingiberis, piperis longi, foliorum rutæ siccorum, cinamo-

mi, macis, fœniculi, dauci, galangæ, ligni aloes, ana ʒ. j. Sacchari lb. j. fiagatur orbiculorum rotularúmve figura.

ANNOTATIO.

Sunt qui ad iam dictum modum Diaphœnicôn solidum conficiunt, quod à priore non nisi ponderum diuersitate distat: & quòd semen libystici, quod in priore non est, accedit, & pro penidijs nuces pineæ vsurpantur. Alij nihil addunt, nec adimunt sed planè, dempta forma, eodem quo primum Diaphœnicôn parant. Quod in cæteris quoque Antidotis, quæ in liquida aut solida forma construuntur, obseruant, vt noua compositione non sit opus. Nos tamen hic querendam libidini inseruiendum esse putauimus, quibus, quàm alia ratione medicamentum hoc struere malunt.

Antidotus Episcopi. Mesues filij.

xxx.

FLauam bilem ac pituitam elicit. Flatus & excrementa ê toto corpore educit: ob id doloribus articulorum & hypochondriorum prodest. Item colicis cruciatibus auxiliatur. Humores ad renes & vesicam decumbentes expurgat. Accipit scammonij Antiocheni, turperi albi & optimi, ana ʒ. sex. Caryophyllorum, cinamomi, zingiberis, myrobalanorum emblichorum, nucis moschatæ, polypodij, ʒ. ij ſ. Sacchari albi, b vncii.

b vnci. sex. Mellis optimi despumati, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Episcopi. *Sic appellanda venit hæc Antidotus, non eselskopff: ab dicere volui Elescoph vt barbari hactenus medici nominarunt. Nam ita etiam vocat Auicen. interpres vt mirum sit, iuniores medicos Auicen. quem tamen veluti numen quoddam coluerunt, & in oculis tulerunt, non esse hoc loco imitatos: & itidem vt ille fecit, Episcopi electuarium haud nuncupasse. Describitur autem ab eo Can. 5. eodem quo hic modo: nisi quòd Cardamomum & piper adiicit, quæ in præsenti non habentur.*

b ℥.vj. *Sic omnia Mesues filij exẽplaria habent. Vnus Cordus, nisi typographi culpa factum sit, ʒ.vj. habet, quum tamen Auic. integram lib. sacchari contriti inspergere iubeat.* Cordus.

Antidotus [a] *Hamech. Mesues filij.*

XXXII.

PVrgat vtranque bilem, & pituitam salsam: ob id morbis inde natis, impetigini, scabiei, elephantiæ, & cancro exedenti, & similibus mirè confert. In summa, omni fœditati cutis, à biliosis & adustis humoribus procreatæ, conuenit. Recipit myrobalanorum flauorum, ℥.iiij. Cepulorum, & indorum, rhei barbari, ana ℥.ij. Agarici colocynthidis, polypodij, ana ʒ.xviij. Absin-

thij,thymi,senæ,ana b ʒ.vj. Violarũ,ʒ.c xv. Epithymi,ʒ.ij. Anisi,rosarum, fœniculi,ana ʒ.vj. Succi fumariæ,lb.j. Prunorum, numero lx. Vuarum passarum purgatarum, ʒ.vj. Macerentur omnia in sero lactis sufficiente dies quinque,in vase vitreato oris angusti,& probè obturati. Postea ad ignem feruefiant vna & item altera ebullitione: ac manibus dein fricentur & colentur. Colato adde casiæ fistulæ purgatæ ʒ.iiij. Tamarindorum,ʒ.v. Mannæ,ʒ.lj. Fricato manibus, iterum cola, colato adiicito sacchari lb. ß. d Scammonij ʒ.j ß. Coque ad mellis crassitiem. Dein puluerem sequentem insperge, qui habet Mirobalanorum flauorum,cepulorum,indorum,ana ʒ.ß. Bellericorum,emblicorum, rhei barbari, seminis fumariæ, ana ʒ.iij. Anisi,spicæ nardi,ana ʒ.ij. Formetur electuarium.

ANNOTATIONES.

a Hamech. *Ab autore, qui hanc Antidotum struxit, ita est nominata. Idem verò vox hæc sonat, vt quidam interpretantur, quod Mahemet. Hac autem appellatione Razes Persinus medicus intelligendus venit, qui variè à Mesues filio nominatur. Nam interdum, vt hoc loco, simpliciter Hamech siue Mahemet dicitur. Aliquando cum adiectione Hamech Razes. Nonnunquam Hamech filius Zachariæ,*

Inter

Interdum Hamech filius Zachariæ Razes. Aliquando Hamech filius Zezar. Non est autem ille Hamech, qui Mesues pater fuit, auus nimirum ipsius Ioannis filij Mesues. Siquidem is fuit filius Heli, qui filius fuit Abdelæ, regis Damasci.

b ℥.vj. Non latet, codices quosdam habere ℥.j. Sed meliores legunt drach.vj.

c ℥.xv. Alij codices legunt vnc.j.ß. ita vt demant drach.iij.

d Scammonij. *Scammonium hic crudum, non coctum, quod dacrydion, & corruptè diagridion vocant, inaudiendum erit. Nam coquendo corrigitur. Non igitur coctum vsurpandum ad huius antidoti structuram erit: id enim vt iterum coquatur non indiget. Et si coqueretur, vim suam purgatoriam nonnihil amitteret, concoctione fractam & imminutam. In quibus igitur compositionibus Scammonium coquendum præcipitur, crudum: in aliis coctum accipiatur. Quod semel hic monuisse satis sit.*

Antidotus Hamech altera, [2] *seu minor. Mesues filij.*

XXXIIII.

HAmech altera purgat melancholiam, & vstos humores alios: ob id confert maniæ, melancholiæ, vertigini, obliuioni, & vitiis cutis, qualia sunt, scabies, lepra, al-

phos cancer, elephantia, impetigo.

Habet mirobalanorum nigrorum, id est, Indorum, cepulorum, epithymi, ana ʒ.ł. Fumariæ, absinthij, ana drach. xx. Thymi, calaminthæ, polypodij, agarici, glycyrrhizæ, bugloſsi, ana ʒ.x. Stichadis, chamædryos, chamæpityos, ſpinæ albæ, aniſi, ana drach. v. Pruna, [b] zizypha, [c] myxa, ana numero lxx. Vuarum paſſarum repurgatarum, ℔.j. Coquuntur in aqua ſufficienti ad tertias. Dein colantur. Colato adduntur d Sapæ ℔.ij. Mellis deſpumati, ℔.j. Scammonij, ʒ.ij. Igni lento ad mellis craſsitiem percoquuntur.

ANNOTATIONES.

a Minor. *Ita nominauimus, ad differentiam prioris quæ ſimpliciter Hamech; aut cum adiectione Hamech maior appellari poteſt. Etſi hodie non eſt officinis noſtris vſitata, tamen poſſet, quòd ſit optima, in vſum reuocari, & loco ſuperioris vſurpari in lue Hiſpanica. Cur enim non ita appellaremus, quum hac ipſa gens illa creberrimè laboret?*

Lues Hiſpanica.

b Zizypha. *Ita recentiores Græci nominant, Iuiubas hodie dictas.*

c Myxa. *Sebeſten vulgo vocantur, vt libro primo diximus; adeò vt nihil opus erat hic denuò referre.*

d Sapæ. *Sapa muſtum eſt, ad tertiam par-*

tem

tem decoctum. Græcis ἕψημα & περαῖον: Arabum familiæ, & barbaram sectantibus medicinam simpliciter Rob, & coctum dicitur.

Dia turpetu, cum Rheobarbaro. Montagnanæ. XXXV.

FLauam bilem & pituitam educit, atque aqua inter cutem laborãtibus mirifice confert. Capit turpeti optimi, hermodactylorum, ana ℥.j. Rheibarbari selecti, ℥.x. Dacrydij, ʒ.iiij. Santalorum alborum & rubeorum, violarum, zingiberis, ana ʒ.j.ß. Mastiches, anisi, cinamomi, croci, ana drac.ß. b Sacchari albissimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Dia turpeti cum rheobarbaro. *Hac inscriptione insignitur hæc Antidotus, vt discernatur ab altera quam Diaturpeti; vel, vt hodie loquuntur, Dia turbit maiorem, quam mox subiiciemus, appellant.*

b Sacchari. *Ita hodie frequenter parantur. Potest autem cum melle despumato, si ita visum fuerit, in liquidam consistentiam redigi.*

Dia turpetu maior. Incerti autoris. XXXVI.

PItuitam maximè purgat, & eandem extenuat, ac concoquit. Accipit turpeti optimi, ℥.j. Dacrydij, zingiberis, ana drach.iiij. Cinamomi, caryophyllorum, ana drach.ij. Galangæ, piperis longi, macis, ana drach.ij.

Sacchari albissimi.

Dia turpetu minor. [a] *Zezaris.*

XXXVII.

LEuiter [b] pituitam, præsertim eam quæ in ventriculo hæret, elicit. Recipit turpeti optimi, ʒ. x. Zingiberis, ʒ. v. Mastiches, drach. iij. Sacchari albissimi, quod sufficit.

ANNOTATIONES.

[a] Zezaris. *Zezar autem pater fuit Hámech: qui, vt diximus, Razes alio appellatur nomine.*

[b] Leuiter. *Quòd, vt præcedens, dacrydium non accipiat.*

Dia turpetu. Mesues Filij.

XXXVIII.

PItuitam & fluuam bilem educit, & idem ferè quod Montagnanæ potest. Habet zingiberis galangæ, ana drach. ß. Piperis longi, cinamomi, ana drach. ij. Spicæ indicæ, mastiches, ana drach. ß. Croci, ℈. ij. Turpeti albi gummosi, Rhei barbari selecti, ana ʒ. j. ß. Hermodactylorum, ʒ. ß. Dacrydij, drach. j. Sacchari, ʒ. xvj. aut circiter, fiat confectio in tabulis.

Dia turpetu. incerti autoris.

XXXIX.

IDem quod præcedens potest. Capit Rhei barbari, ʒ. ß. Caryophyllorum, galangæ, ana drach. ij. Macerantur tria hæc in stillati-

cij

cij rosarum liquoris ʒ.iij. horis xxiiij. Dein eximuntur, & exiccantur: exiccataque subinde in puluerem rediguntur, cum iis quæ sequuntur: nempe turpeti albi, drach. x. Hermodactyli, zingiberis, ana drach. v. Scammonij in pomo cocti, drach. vj. Senæ, drachm. ij. Spicæ, anisi, mastiches, ana ℈.j. Sacchari vnciæ xxiiij, fiat confectio in orbiculis.

ANNOTATIO.

Studio plures Dia turpeti compositiones attulimus, vt delectu habito, quiuis ex illis eam, quæ optima sibi videretur, in sua officina parari curaret.

Dia [a] cnicu. Arnaldi villanouani. XL.

ANtidotus è cartamo, flauæ bili & pituitæ educendæ mirificè conducit. Habet specierum dia tragacanthi frigidi ʒ.ß, Pulpæ carnis ve cydoniorum, ʒ.j. Medullæ seminis cartami, hermodactylorum, ana ʒ.iiij. Zingiberis albi, drach. ij. Dacrydij, ʒ.iij. Turbit albi, drach. vj. Mannæ granatæ, drach. ij. Mellis rosacei colati, vnciam j. Sacchari [b] ʒ.viij. Cum sacharo albissimo sufficienti fiat electuarium.

ANNOTATIONES.

[a] Dia cnicu. *Hodie Diacartami nominant, quod idem valet. Pauci sunt qui hac*

vtuntur Antidoto. Tamen quum nonnulli sint, qui ea in compositis, nempe ex bilioſis & pituitoſis humoribus natis affectibus, libenter vtantur, vt pharmacopœi illorum poſtulatis morem gerere queant, eius quoque compoſitionem hic recenſere curauimus.

℔ ℥.viij. Alij legunt drachm. viij. Parum autem refert, vtram lectionem arripiant pharmacopœi: modò ad liquidi Antidoti ſeu electuarij conſiſtentiam redigatur medicamentum.

Catharticum Imperiale. Nicolai. XLI.

BIlem vtramque, & pituitam ſine moleſtia purgat. Obeſis autem & craſsis, quique magna ex parte aluo conſtricta & dura ſunt, ileoſis: & iis quorum ventriculus atque inteſtina flatibus diſtenduntur, conuenit. Capit dacrydij, ſacchari, ana drach. viij. Cinamomi, ſpicæ nardi, ſaxifragæ, polypodij, ana drach. iiij. Caryophyllorum, zingiberis, ſpicæ celticę, piperis nigri, piperis longi, cardamomi, amomi, ana drach. iij. Mellis optimi deſpumati.

ANNOTATIO.

Hæc deſcriptio extat in codice Nicolai, quis Nicolaus ſus eſt. Alia eſt, & quæ à pluribus conſtat ſimplicibus, quæ habetur in Nicolao vocato Præpoſitus. poſito:

posito: qui alius ab eo qui Myrepsus nominatur, fuisse videtur: nempe compilater aliquis, qui ex alijs autoribus collegit medicamentorum compositiones. Quibus, vt gratiam aliquam apud lectores conciliaret, ea quæ compilauit sub Nicolai Myrepsi, quod dein imperitia quorundam in Præpositi mutatum est, nomine edere voluit. Iures autem illum referre quæ in Nicolao Myrepso Græco non habentur, ex superioribus abunde patuit. Cæterùm Nicolaus Præpositus Catharticum Imperiale ita describit. ℞. Dacrydij, sacchari, ana drach. iiij. Cinamomi, spicæ nardi, saxifragi, polypodij, ana drach. ij. Myrobalani citrini, hermodactyli, ana drachm. iiij. Caryophyllorum, Zingiberis, spicæ celticæ, piperis nigri, piperis longi, cardamomi, amomi, ana drachm. ij ß. Mellis quod sufficit. Non distat à priore, nisi adiectione Myrobalanorum & hermodactylorum; & quòd pondera quæ in præcedente sunt duplicata, hic simplicia existant. Posset postremum hoc appellari à maiori simplicium copia, Catharticum Imperiale maius. Catharticum Imperiale alia descriptio.

DE

DE CATAPOTIIS, SEV PILVLIS, SECTIO SEXTA.

Catapotia [2] Aurea, Nicolai Myrepsi. 1.

CAPVT expurgant, aciem oculorum exacuunt, flatus ventriculi & inteſtinorum diſſoluunt, ac citra moleſtiam aluũ deiiciunt. Ad ſtomachicos, colicos, nephriticos, & inflatos valde probata. Habent aloes flauæ, dactylidij, ana drachm. v. Roſarum, apij, ana drach. ij. ß. Aniſi, fœniculi, [b] maſtiches, ana drach. j. ß. Croci, colocynthidis, ana drach. j. [c] Succi tragacanthę, quod ſatis eſt: formetur maſſa.

ANNOTATIONES.

Aurea cur dicta.

a Aurea. *In manuſcripto Nicolai codice ſic vocari ab Italis ſcribitur, haud dubiè ob horum excellentiam: quod ſcilicet, quamuis in vacuando ſatis ſint potentia, tamen minus omnibus alijs tormina afferunt. Scribitur autem mendosè in Nicolai codice ἄορια, pro ἀύρια. Siquidem Latinam dictionem Græcis literis parum rectè ſcripſiſſe Nicolaum, minimè mirum eſt, vtpote qui linguæ Latinæ ignarus fuerit.*

b Maſt

b Mastiches. *In Græco Nicolai codice non habetur, sed ex Latino adiectum est: neque tamen sine causa. Nam quum stomachicus maximè conferant hæc Catapotia, nihil mirum, quosdam mastichen tanquam ventriculo valde gratum & conueniens medicamentum adiecisse.*

c Succi tragacanthæ. *Sic more aliorum Græcorum vocant lentorem, aut veluti mucorem tragacanthæ, quem hodie muscilaginem barbari: alij magis Latinè Mucaginem nominant.*

Catapotia [a] *ex eupatorio. Mesues filij.* II.

MIrificè prosunt febribus circuitu repetentibus, biliosis: obstructionem quoque iecoris, & icterum inde natum sanant. Accipiunt myrobalanorum citrinorum, succi [b] Eupatorij, succi absynthij ana drachmas iij. Rhei barbari, drach. iij. ß. Mastiches, drachm. j. Croci, drach. ß. Aloes bonæ ʒ. v. Succi endiuiæ, aut seri lactis, quod satis est: fingatur massa.

ANNOTATIONES.

a Ex Eupatorio. *Maiores nimirum dicta. Siquidem minorum nullus hodie est vsus.*

b Eupatorij. *Non quidem Græcorum: sed eius quod à Mesue pingitur. Id quale sit, in primo nostrorum de Stirpium historia commenta*

mentariorum tomo indicauimus.

Catapotia è Rhabarbaro. Mesues filij. III.

HVmores educunt crassos, lentos, multum putres, & inde ortas febres diuturnas, & ex aliis quoque humoribus natas. iecoris item dolorem, ac hydropem incipientem sanant. Recipiunt rhei barbari, drac. iij. Succi glycyrrhizæ, absinthij, mastiches, ana drach. j. Myrobalanorum flauorum, ℥. iij. ß. Seminis apij, fœniculi, ana drachmam ß. Pastillorum è rosis, drach. iij. ß. Hieræ picræ, ℥. x. Liquoris stillaticij fœniculi, quod sufficit: fingatur massa.

Catapotia [a] *pestilentialia.* [b] *Incerti. autoris.* IIII.

ADuersus pestiferę luis contagiones populatim grassantes mirificè prosunt. Humores etiam ventriculo infarctos & immersos educunt. Habent [c] aloes selectæ, ℥. ij. Myrrhæ, croci, ana ℥. j. Confice cum vino claro, odorifero.

ANNOTATIONES.

Communia è tribus.

a Pestilentia. *Alio nomine communia vocantur: & è tribus, scilicet medicamentis constantia.*

b Incerti autoris. *Neque enim ad Rufum autorem, vt hodie faciunt propemodum omnes medici, referenda sunt. Nam Rufi composi-*

tio cro-

tio crocum non habet, sed pro illo guttam aut thymiama ammoniacum accipit. Præterea forma quoque à præsenti differt, quòd scilicet potio sit, adeoque in catapotia non digeratur. Quod vt rectius cognoscant studiosi, compositionem Rufi, quam libro secundo cap. 35. Paulus describit, ad verbum recensebimus. Recipit aloes partes duas, ammoniaci thymiamatis partes duas, myrrhæ partem vnã. Hæc simul contusa, ex vino odorato dimidij cyathi mensura potui quotidie danda. Atque ita hanc compositionem Rufus in peste laudat, vt nullum fuisse affirmet, qui ea vsus non euaserit. Quá qui vti voluerit, hanc quam retulimus componendi rationem sequatur. *Rufi compositio.*

Aloes selectæ. Sunt qui putant, in pestilenti constitutione aloen esse laudandam. Quorum stilenti constitutione non exhibeatur tum roborandi tantum ventriculi gratia, sed & putredinem vt arceat, & corruptos ac vitiosos inde humores educat, minimè laudandam esse, sed planè illotam esse exhibendam censeo. Ita enim ratione amaritudinis putredinem prohibebit: & quum purgandi facultate minimè sit destituta, quicquid vitiosorum in ventriculo erit humorum. elicit. *Aloe in pestilenti mihi sententia minimè probatur. Nam cùm aloe non exhibeatur gratia, da. Cata*

Catapotia pestilentialia.

Nostra. v.

MAgis quàm præcedentes aduersus pestiferæ luis contagia valent. Capiunt aloes hauæ, drach. vj. Myrrhæ optimæ, ʒ. iij. Rheibarbari, ʒ. j. ß. Agarici in pastillos redacti, ʒ. ß. Croci, ʒ. j. Boli armenij, terræ Lemniæ, ana drach. ß. Mastiches, ϑ. ij. Theriaces Andromachi, drach. ij. Cum liquore stillaticio rosarum, fingatur massa.

Catapotia [a] *coccia.* b *Razis.* VI.

CAput magna efficacia expurgant, & ex eo ac neruis crassos vacuant humores. Accipiunt specierum hieræ picræ, drac. x. Colocynthidis, drac. iij. ϑ. j. Scammonij, drac. ij. ß. Turpeti, stichadis, ana drach. v. Cum serapio è stichade, formetur massa.

ANNOTATIONES.

a Coccia. *Sic nonnulli putant à forma esse nominata, quòd nimium olim figuram granulorum ciceris, qua conficiebantur, referrent. Siquidem κόκκος, Græcis granulum denotat. Alij vocem hanc barbaram esse censent: ac sic esse dicta, quasi capitalia, quòd caput maximè expurgent, volunt. Et hæc quidem verior esse videtur sententia, propterea quòd Nicolaus hæc Catapotia ab Italis (sic enim appellare consueuit eos qui alia quàm Græca vsi sunt lingua) vocari scribat Cotxera. Nostri hodie*

Cocchia

Cocchia nominant.

b Rhazis. *Libro primo ad Almansorem capite primo de Cephalæa.*

Catapotia [a] *Coccera. Nicolai Myrepsi.* V 1.

VAlent ad eos qui destillatione capitis laborant, caput dolent. hemicranicos, lippitudine,& neruorum incontinentia affectos. Recipiunt hieræ picræ Galeni.ʒ v. Dacrylij ʒ j.ß.Pulpę colocynthidis,ʒ.ß.Turpeti,stichadis Arabicæ ana ʒ.ij.ß. Sagapeni,b opopanacis,bdellij,ammoniaci,agarici,spicæ,ana ʒ.ß.Rhei barbari, aloes flauæ ana ʒ. j.℈.j. Cum succo, aut stillaticio fœniculi liquore fingatur massa.

ANNOTATIONES.

a Coccera. *Aut Cocceri Nicolao vocantur: qua de causa, scire non possum. Mihi certè magis quàm Rhasis probantur, quod minus sint valida pluráque habeant simplicia, quæ vim fortium medicamentorum frangant ac mitigent. Nam vt alia medicamenta omnia propemodum à Rhaze composita eiusmodi sunt, vt vix tutò iumentis exhiberi possint: ita quoque hæc Catapotia, quæ ille Coccia vocauit, ob suam vehementiam expeditè admodum tormina excitant, & alia grauia symptomata. Censeo igitur præsentibus magis vtendum esse vtpote minus fortibus, & rectius*

compositis: quòd quiuis compositionem ipsam expendens, statim cognoscet.

h Sagapeni. *Quod adiectum est præcipuè propter oculorum lippitudinem, & alia eorundem vitia, suffusiones nimirum & hebetudines, quibus idipsum maximè auxiliatur.*

Catapotia ex agarico. Mesues filij. VII.

THoracem purgant pituita crassa & putri, ob idque antiquę tussi & asthmati conferunt, aliisq; thoracis vitiis, à crassis & pituitosis humoribus ortis. Habent agarici ʒ.iij. Radicis iridis, marrubij, ana ʒ.j. Turbit ʒ.v. Hieræ picræ ʒ. iij. Colocyntidis, sarcocollæ ana drach. ij. Myrrhæ drach. j. Excipe cum sapa, & formato massam.

Catapotia ex agarico. Nicolai Myrepsi. VIII.

CONferunt iis qui non nisi recta ceruice, & difficulter spirant, & destillatione laborant. Capiunt agarici ʒ.j.ß. Iridis, marrubij ana ʒ.j. Turpeti, hieræ picræ, Galeni, ana ʒ.ij. Colocyntidis, saccocollæ, ana ʒ.j. Cum sapa quantum sufficit, formetur massa.

ANNOTATIO.

Harum pilularum descriptionem ex præscripto Nicolai subijcere volui, vt si quis illis magis

quàm

quàm Mesues vti vellet, haberet in promptu compositionem. In omnibus cum præcedentibus conueniunt, exceptis ponderibus, quæ sunt in quibusdam minora: & quòd Myrrhæ desideretur, perinde atque apud Auicen. Ca. 3. Fen. 10. tract. 1. capit. de curatione asthmatis 40.

Catapotia è hiera simplici, Galeni. 1 x.

VItiis ventriculi ex humoribus bilioſis & pituitoſis natis prodeſt. Recipiunt aloes flauę ʒ.l. Cinamomi, xylobalſami, aſari, ſpicæ nardi, croci, maſtiches Chiæ, ana drach. iij. Melle roſaceo excipiuntur, & fingitur maſſa.

Catapotia è hiera composita. Nicolai Myrepsi. x.

AD vitia capitis, neruorúmq; , ſtomachi item cruditatem conferunt. Habent cinamomi, ſpicæ nardi, croci, floris iunci odorati, aſari, caſiæ ligneæ, xylobalſami, carpobalſami, violarum, abſinthij, epithymi, agarici, roſarum, turpeti, maſtiches, colocinthidis pulpæ, ana ʒ.ß. Aloes flauæ, quantum omnium aliarum ſpecierum. Cum ſtillaticio Intybi liquore formetur maſſa.

Catapotia hieræ cum Agarico. XI.

SVccurrunt stomachicis asthmaticis, aliisque stomachi & thoracis vitiis, à crassis & pituitosis humoribus natis. Capiunt specierum Hieræ simplicis Galeni, agarici in pastillorum formam redacti, ana vnc. ß. Aloës flauæ, ana ʒ. j. Cum rosaceo melle excipiuntur, & fingitur massa.

Catapotia [a] *Optica* [b] *maiora. Mesues filij.* XII.

VIsum roborant & conseruant, excrementa vacuant à cerebro & oculis pituitosa. Accipiunt rosarum, violarum absinthij, colocynthidis, turpeti, cubebæ, calami odorati, nucis moschatæ, spicæ, epithymi, carpobalsami, xylobalsami, seselios, seminis, floris iunci odorati, asari, mastiches, caryophyllorum, cinamomi, anisi, fœniculi, apij, casiæ ligneæ, croci, macis, ana drac. ij. Myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, bellericorum, emblichorum, rhei barbari, ana drach iiij. Agarici, sennæ, ana drach. v. Euphrasiæ drach. vij. Aloës flauæ pondus omnium. Excipe succo aut stillaticio liquore fœniculi, & formato massam.

ANNOTATIONES.

a Optica. ὀπτικὰ, *id est, visoria: quòd visorium*

ſorium ſpiritum roborent, puriorem q; reddant, ac viſionem mirabiliter iuuent, dicta ſunt. Vulgus medicorum & pharmacopœorũ Lucis nominant.

b Maiora. *Quòd pluribus conſtant ſimplicibus, appellata ſunt: ad differentiam minorum, quorum compoſitionem iam ſubijcimus.*

Catapotia Optica [a] *minora. Meſues filij.* XIII.

IDem quod maiora poſſunt, viribus tamen valentiora ſunt, magísq; melancholicum humorem quàm pituitam purgant. Recipiunt xylobalſami, carpobalſami, ana drac. j. Chelidonij, drac. v. Roſarum, violarum, abſinthij, euphraſiæ, ana drach. iij. Senæ, epithymi, myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, belliricorum, emblichorum, agarici, colocynthidos, floris iunci odorati, lycij, lapidis [b] cyanei, ana drac. ij. ß. Aloes pondus omnium. Cum ſucco fœniculi, aut chelidonij fingatur maſſa.

ANNOTATIONES.

a Minora. *Vocata ſunt, quòd pancioribus ſimplicibus conſtant. Nam quum operoſa ſit præcedentium compoſitio, factum eſt, vt nonnulli hanc in pauciora contraxerint ſimplicia.*

b Cyanei. *Lapidem lazuli appellant, quemadmodum libro primo diximus.*

Catapotia Arthritica. [a] *Nicolai.* XIIII.

VAlent ad podagram, aliósq; articulorum dolores. Habent hermodactylorum, turpeti, agarici, ana ʒ. ß. Casiæ ligneæ, spicæ nardi, caryophyllorum, xylobalsami, carpobalsami, zingiberis, mastiches, fœniculi, anisi, saxifragę, seminis asparagi, rusci, rosarũ, granorum solis, salis gemmei, ana [b] ʒ. ß. Aloës flauæ pondus omnium. Succi fœniculi quod satis est, fiat massa.

ANNOTATIONES.

a Nicolai. *Non Myrepsi illius, cuius nos opus de Compositione medicamentorum in Latinum conuertimus sermonem: sed eius qui vulgò Præpositus dicitur. Nam ille truncatam ex ἀντιγράφῳ Nicolai Myrepsi descripsit: vt ex eiusdem compositione, quam paulo post subijciemus, liquidò apparebit.*

b ʒ. ß. *Latinus codex Nicolai Præpositi habet drac. ij. & statim subijcit, Scammonij unc. ʒ. vt hinc quoque perspicuum fiat, neque eam descriptionem quæ hactenus in officinis vsitata fuit, & quam iam recensuimus, per omnia respondere ei quam Nicolaus Præpositus decurtauit: quia minus pondus habet, & Scammoniam omisit. Ita, quod sæpe antea monuimus, nulla ferè integra & legitima est hactenus vsitata & vsurpata officinis compositio.*

Catap

Catapotia arthritica vera. Nicolai Myrepsi. xv.

AD podagricos & arthriticos valde probata. Capiũt hermodactyli, turpeti, añ vnc.ß.[a] Myrobalani indici, cẽpuli & citrini, agarici,[b] colocynthidis, anisi,[c] caryophyllorum, spicæ, zingiberis, saxifragi,[d] piperis longi, seminis apij, dauci, rosarum, amomi, salis gemmei, mastiches, granorum solis, seminum asparagi, fœniculi, singul. ʒ.ß. Aloës flauæ drach.ß.[e] Dacrydij ʒ.j. Succi absinthij quantum sufficit, fingatur massa.

ANNOTATIONES.

Hæc est legitima & ad verbum è Nicolao Græco trauscripta compositio: nisi quod ad pondera attinet, dimidiam tantum eorundem partem vsurpauimus, nempe vnc.j ß. Quum ipse habeat ʒ.iij. & ita deinceps.

a Myrobalani indi. *Omnes Nicolaus Præpositus compilator omisit Myrobalanos.*

b Colocynthidis. *Et hanc silentio transiuit.*

c Caryophyllorum. *Post caryophylla inseruit suæ cõpositioni xylobalsamũ & carpobalsamum Nicolaus Præpositus, superstitione magis quàm iudicio ductus, quum horũ nulla sit facta in αὐτογράφῳ mentio, nec legitima haberi possint, in nostris maximè regionibus. Fuit autem haud dubiè in ea opinione cum multis alijs, vt nullum*

medicamentum sane Balsami accessione efficax esse crederet.

d Piperis longi. *Et illud à decurtatore eius compositionis est præteritum.*

e Dacrydij ʒ.j. *Eius eodem pondere in Nicolao Præposito vocato, vt diximus, mentio fit. Sed in hactenus vsitata compositione horum catapotiorum omissum.*

Catapotia ex hermodactylo. Mesues, filij maiora. XVI.

ADuersus podagram, & dolores frigidos articulorum prosunt. Accipiũt hermodactillorum, myrobalanorum flauorum, aloes, turpeti, colocynthidis, bdellij, sagapeni, ana drach. vj. Castorij, sarcocollæ, euphorbij, opopanacis, rutæ syluestris, & apij seminum, ana drach. iij. Croci, drac. j. ß. Cum succo brassicæ formatur massa.

Catapotia a *fœtida* b *maiora. Mesues filij.* XVII.

VAcuant humores crassos, & pituitosos, ob id conueniunt affectibus inde natis, articulorum, pedum & neruorum doloribus. Colicis item cruciatibus, vteri, & spinæ succurrunt: necnon ventriculi, alphis, elephantiæ, aliisq; cutis vitiis opitulantur. Recipiunt sagapeni, hammoniaci, opopanacis, bdellij, colocynthidis, seminis rutæ syluestris,

ſtris,aloes,epithymi,ana drach.v.Hermodactylorum,eſulæ,ana drach.ij Scammonij, drac.iij.Cinamomi,ſpicæ,croci,caſtorij,ana drach.j.Turbit,drach.iiij Zingiberis,drach. j.ß. Euphorbij ℈.ij. Cum ſucco porri prius diſſolutis lachrymis,finge maſſam.

ANNOTATIONES.

a Fœtida. *Ita vocantur propter grauem odorem, quem illis Sagapenum, hammoniacum caſtorium, & alia graueolentia conciliant.*

b Maiora. *Ad differentiam minorum, quæ itidem à Meſue deſcribuntur, ſic coguominata ſunt.*

c Rutæ ſylueſtris. *Si haberi non poteſt, pro ea vſurpetur Ruta hortenſis: quod ſemel hic nos monuiſſe ſatis ſit.*

Catapotia ex euphorbio. Meſues filij. XVIII.

PItuitam frigidam ac craſſam ad neruos decumbentem vacuant. Quapropter opem ferunt reſolutioni, lumborum doloribus, & podagræ à pituita concitatæ. Sunt validæ:ideóq; illis,niſi magna vrgeat neceſſitas,vtendum non eſt.Habent euphorbij,colocynthidis, agarici, bdellij, ſagapeni, ana drach.ij.Aloes,drach.v. Succi porri quod ſatis eſt:fingitur maſſa.

Catapotia ex sarcocolla. Mesues filij. x ix.

PItuitam vacuant, ob id pituitosis affectibus commodant. Capiunt sarcocollæ ℥. iij. Turpeti drac. iiij. Colocynthidos, zingiberis, ana drac. j. ß. Salis gemmei drach. j. Cum aqua stillaticia rosarum formetur massa.

Catapotia [a] *Inda.* b *Hali.* x x.

AD vitia ex melancholico humore procreata, cancrum nimirum, elephãtiam, alphos nigros curatu difficiles, melancholiam, & inde ortum timorem ac mœrorem, quartanam, icterum nigrum, ex vitio lienis procreatum, eiusdémq; dolorem. Accipiunt myrobalanorum nigrorum, ellebori nigri, polypodij, ana drach. v. Epithymi, stichadis, ana drach. vj. Agarici, lapidis cyanei loti, calocynthidis, [c] salis Indi, ana drac. iiij. Succi eupatorij, spicæ, ana drach. ij. Caryophyllorum, drach. j. Hieræ picræ ℥. xij. Fiat massa cum succo apij.

ANNOTATIONES.

a Inda. *Cur ita dicta sint, facilè animum attendentibus constat. Non enim alia de causa, quàm quòd myrobalanos nigros, quos alio nomine Indos appellant, vel salem Indum recipiunt. Plerique hic mirè ineptiunt, ita esse nominata putantes,*

tes, quòd eorum vsus apud Indos potißimum sit, & in India celebrentur.

b Hali. *Ad hunc sanè autorem horum & præcedentium catapotiorum compositionem Mesues filius refert. Quis autem is Hali fuerit, non satis constat.*

c Salis Indi. *Per salem Indum minimè inaudiendus erit ille quem Paulus & Auicennæ ita nominant: qui certè non est nisi mellis concreti genus, in India in arundinibus inuentum, salis modo coactum, dentibus, vt sal, friabile, vt libro primo huius Operis fusius diximus. Verùm sal Indus hoc loco non est nisi is qui inter omnes alias salis species maximè salsus est: qualis certè in India reperitur. Is quia hodie non affertur, pro eo vsurpandus erit sal fossilis, quem Gemmeum hodie vocant. Caueant igitur pharmacopœi, ne pro sale Indo, vt multi hactenus fecerunt, saccharum candum appellatum in horum catapotiorum constructione vsurpent.* *Salis Indi succedaneum.*

*Catapotia * è lapide Cyaneo. Mesues filij.* XXI.

** E lapide lazuli.*

AD vitia è melancholico humore nata conferunt, cancrum nimirum, elephantiam, & quartanam. Recipiunt lapidis cyanei loti drach. vj. Epithymi, polypopij, ana ʒ. viij. Scammonij, ellebori nigri, salis Indi, añ ʒ. ij. ß. Agarici ʒ. viij. Caryophyllorum, aniſi, ana

ana ʒ.iiij. Hieræ picræ, ʒ.xv. Cum succo intybi latifolij formetur massa.

Catapotia è lapide Armeno.

Mesues filij. XXII.

MElancholicum humorem, & bilem vstam sine molestia vacuant, ideóque vitiis inde natis conducunt. Habent lapidis armeni loti ac præparati, hieræ picræ, ana ʒ.v. Epithymi, [a] polypodij, ana ʒ.viij. Scammonij in cydonio cocti, ʒ.iij. Caryophyllorum, ʒ.ij. Salis Indi, ʒ.j.ß. Cum succo intybi latifolij fingatur massa.

ANNOTATIO.

a Polypodij. *Actuarius, qui itidem horum compositionē tradit, pro Polypodio, agarici drach. iiij. habet. Alexander Trallianus etiam Agarici meminit, & eius scrup. iiij. inserendos esse docet. Ita vt euidentissimum sit, Græcos omnes Agaricum, omisso Polypodio, recensuisse.*

Catapotia è lapide armeno. Alexandri Tralliani. XXIII.

PRæterquam quod stomachum roborant, simul etiam varios humores, præsertim terreum & melancholicum humorem citra molestiam purgant. Capiunt hieræ picræ, ʒ.ß. Epithymi, ʒ.ß. Agarici, ℈.iiij. Armeniaci lapidis, ℈.iiij. Scammoniæ, ʒ.j. Caryophillorum, grana xx. Contusa excipiun

piuntur melle rosaceo, aut succo citrij: & formetur massa.

ANNOTATIO.

Hanc Alexandri Tralliani compositionem referre placuit, quòd illam miris efferat laudibus, nec antè eius vsum opus esse dicat ægros vt medicamentis præparemus, quòd ab eiusdem assumptione nec suffocationis, nec syncopes immineat periculum. Quibus omnib. verbis innuit, hanc mitissimè, & citra omnem molestiam purgare. Quapropter præstat hac deinceps pro ea quam Mesue affert vti, vtpote meliore: & quæ cum ea quæ ab Actuario refertur, demptis dũtaxat ponderibus, planè conueniat.

Catapotia Azaiareth. Auicennæ.

XXIIII.

FLauam bilem & pituitam sine molestia, è ventriculo potissimùm, vacuant. Quapropter iis qui caput è ventriculo dolent, conueniunt. Accipiunt hieræ picræ, ʒ.j. Masticches, myrobalanorum flauorum, ana ʒ.ß. Aloes optimæ, ʒ.ij. Cum serapio è stichade formetur massa.

Catapotia [a] aromatica. Ioannis Damasceni. XXV.

VEntriculum, cerebrum, & sensoria omnia, à crassis ac pituitosis humoribus

bus purgant, indéque natum dolorem dissipant. Ventriculum roborant, concoctionem eius iuuant, & appetentiam excitant. Recipiunt cinamomi, cubebæ, ligni aloes, calami odorati, macis, nucis moschatæ, cardamomi, caryophyllorum, asari, mastiches, floris iunci odorati, spicæ, carpobalsami, ana ℈.j. [c] Absinthij sicci, rosarum, ana ℥.v. Trita [d] crassius coquuntur in aquæ libris duodecim, ad duarum partium consumptionem: fricantur manibus, colantur, & exprimuntur. In colati libris duabus macerantur, aloes in vase lapideo vitrato, cum aqua pluuia lotæ, & iterũ [c] siccatæ, libra vna. Dein ipsi affunduntur decocti prædicti circiter libræ duæ, & teruntur in sole: ipsíque aloæ miscentur myrrhæ, mastiches, ana ℥.v. Croci, ℥.iij. Teruntur curiosè, & postea prædicti decocti reliquum ipsis affunditur, teruntúrque donec siccantur: formantur catapotia ciceris magnitudine.

ANNOTATIONES.

a Aromatica. *Aut ex aromatibus dictæ sunt, propterea quòd è multis constent aromatibus: hoc est, rebus odoratis. Hodie imitatione Mauritanorum Alephangina nominantur, quòd illis, vt nonnulli interpretantur, Alephangin odoramenta, siue species, pulueréfve odoratos significet. Nos tamen de lingua nobis*

incog

incognita nihil temerè affirmamus. In confesso autem est, hæc catapotia roborare potius ventriculum, quàm aluum ducere, propter aloen lotam.

b Vnc. j. *Nicolaus Myrepsus, qui itidem catapotia hæc describit habet vnc ß.*

c Absinthij, &c. *Nicolaus pro absinthio & Rosis habet Crocigr. xv. Paulo quoque aliter conficienda esse hæc catapotia docet, vt capi 10. Sect. 32. videre licet.*

d Crassius. *Quum enim coquenda sint odoramenta, non est cur in exquisitum puluerem teri debeant: sed satis est, si crasso modo terantur ita enim coctionem facilius substinebunt.*

e Iterum siccatæ. *Id quod quatuor aut quinque, potissimùm sub Caniculæ æstu, dierum spacio fieri solet.*

Catapotia stomachica. Mesues filij.

XXVI.

BIlioſos ac pituitoſos humores, eos præſertim qui caput, iecur, & ventriculum obſident, vacuant. Præterea ventriculum roborant, concoctionem iuuant, appetentiam excitant. Habent hieræ picræ, ʒ. vij. Trium myrobalanorum, ana ʒ. iij. Agarici, drach. ij. Turpeti boni, drach. decem. Epithymi cretenſis, aniſi, ana drach. ij. ß. Salis indi, ʒ. ij. Abſinthij, ſcammonij, ana drach. ij. Cum

poni

penidiorum ʒ.iij.& succo scariolarum, formetur massa.

ANNOTATIO.

Quum variæ, sex nimirum, sint Catapotiorum stomachicorum apud Mesues filium compositiones, adeóque pharmacopœi nunc hanc, nunc illam constructam, sub vnica tamen inscriptione, habeant: præstat illas aliqua ratione discernere, hac scilicet, vt præsentem compositionem simpliciter Catapotia stomachica: alteram quæ mox sequitur cum adiectione Maiora, quod pluribus: & tertiam, minora, quia paucioribus constet simplicibus, nominemus. Hac enim distinctione efficiemus, vt medici cognoscant qua illis compositione sit vtendum.

Catapotia stomachica maiora. Ioannis Damasceni.

XXVII.

IDem quod priora possunt. Capiunt hieræ picræ, ʒ.x. Trium myrobalanorum, absinthij, ana ʒ.ij. Mastiches, anisi, bellirici, emblici, agarici, ana ʒ.iij.ß. Zingiberis, ʒ.ij. Caryophyllorum, salis gemmei, floris iunci odorati, ana ʒ.j. Turbit, ʒ.xij. Cum succo absinthij fingatur massa.

Catapotia stomachica minora. Ioannis Damasceni. XXVIII.

Acci

ACcipiunt myrobalanorum flauorum, aloes, turpeti, ana ʒ.x. Rosarum, spicæ mastiches, ana ʒ.ij.ß. Anisi, ʒ.j.ß. Salis Indi, croci, ana ʒ.j. Cum succo absinthij formetur massa.

Catapotia[a] polychresta. Ioannis Damasceni. XXIX. *Aggregatiua.*

AD varios capitis, ventriculi, iecorisque affectus sunt efficacia. Purgant enim ex iis & sensoriis pituitam, & bilē vtranque. Quapropter ad diuturnas febres & complicatas, vitia capitis, ventriculi, & iecoris plurimùm valent. Recipiunt myrobalanorum flauorum, Rhei barbari, ana ʒ.iiij. Succi eupatorij, succi absinthij, ana ʒ.ij. Dacrydij, ʒ.v. Cepulorum, Indorum, agarici, colocynthidis, polypodij, ʒ.ij. Turpeti, aloes, ana ʒ.vj. Mastiches, rosarum, salis gemmei, epithymi, anisi, zingiberis, ana ʒ.j. b Electuarij rosati, quantum sufficit ad excipiendum.

ANNOTATIONES.

a Polychresta. *Ob id sic sunt appellata, quòd ad multos affectus corporis præter naturam sint vtilia. Vulgus medicorum & pharmacopœorum Aggregatiua vocant. Et sunt optima, & digna quæ in frequenti sint medicorum vsu.*

b Electuarij rosati. *A Mesue, non Nico-*

lao, descripti. Inuenies eius compositionē inter Antidota purgantia.

Catapotia è fumaria. [a] *Auicennæ.*

XXX.

HVmores bilioſos, acres & ſalſos è corpore educunt: ideóque pruritui & ſcabiei, atque id genus aliis cutis vitiis conferunt. Habent myrobalanorum flauorum, cepulorum, nigrorum, ſcammonij, ana ʒ.v. Aloes, ʒ.vij. Omnia [b] ter imbuantur ſucco fumariæ, & toties ſiccentur: poſtremò fingatur maſſa.

ANNOTATIONES.

a Auicennæ. *Fen. 7. Canonis quarti, de Curatione ſcabiei atque pruritus, capite ſcilicet ſeptimo.*

b Ter imbuantur. *Nam vbi primò fuerit ſiccata maſſa, plus ſucci eſt adiiciendum, & rurſus exiccandum: idque tertiò faciendum erit.*

Catapotia ſine quibus eſſe nolo. Nicolai Præpoſiti. XXXI.

MIrificè pituitam, bilem, & melancholicum humorem à capite ducunt, & ad oculorū claritatē cōducunt, viſumq; conſernāt. Suffuſionibus auxiliantur, auriū doloribus, atq; tinnitui. Icoſis quoq; non ſine magna vtilitate dantur. Capiunt aloes optimæ lot. ℥.viiij. Myrobalanorū flauorum, cepulorū, bellericorum, emblicorum, indorum,

rum, rhei barbari, masticbes, absinthij, rosarum, violarum, senæ, agarici, cassuthæ, ana ʒ.j. Scámonij bene triti, ʒ.vj. ß. dissoluantur in succo fœniculi, & per pannũ tantũ de eo traiiciatur, quantum ad catapotiorum confectionem satis erit: formetúrque massa.

Catapotia è benedicta. Nicolai Myrepsi.

XXXII.

HVmores maximè pituitosos, & ad articulos decumbentes, eliciunt. Obstructiones, quę sunt in instrumentis nutritionis, tollunt. Auxiliantur etiam iis qui lapide renum & vesicæ molestantur. Accipiunt specierum benedictæ laxatiuæ, ʒ.vj. Mellis rosati, quod satis est. Formetur massa.

Catapotia Masticbina. Conciliatoris.

XXXIII.

VEntriculum ab omni morbo præseruant, leuiter purgant cerebrum, & reliqua viscera, item oculos, & vterum à putridis humoribus liberant & tuentur. Recipiunt masticbes, ʒ.iiij. Agarici optimi, ʒ.iij. Aloes selectæ, ʒ.v. Cum succo artemisiæ, aut serapio è stechade, fingatur massa.

Catapotia ex aloe & masticbe. Nicolai Præpositi.

XXXIIII.

SIne molestia ventriculum purgant, & ex eo bilem ac pituitam eliciunt. Habent aloes, ʒ.j. Masticbes, ʒ.ß. Caryophyllorum,

rosarum rubearum, ana ʒ.j. Croci, dacrydij, ana ʒ.ij. Cum succo fœniculi aut absynthij formetur massa.

Catapotia ex aloe lota. Incerti autoris.

XXXV.

CErebrum, ventriculum, vterum, & alia viscera à putridis humoribus purgant. Capiunt aloes cum succo rosarum rubearum lotæ, ʒ.j. Agarici in pastillos redacti, ʒ.iij. Masticbes, ʒ.ij. Specierũ diamoschi dulcis, ʒ.ß. Cum vino Chio, quod vulgo Maluaticum nominatur, fingatur massa.

Catapotia Arabica. Nicolai Præpositi.

XXXVI.

OMnes humores mirificè purgant, lætitiam generant, tristitiamque depellunt, mentis vigorem conseruant: visum acuunt, auditum amissum reparant, memoriam roborãt, vertigini, hemicraniæ, ac dolori capitis succurrunt. Accipiunt aloes selectæ, ʒ.iij. Radicis bryoniæ, myrobalanorum flauorum, cepulorũ, indorũ, bellericorũ emblicorũ, masticbes, dacrydij, asari, rosarum, ana ʒ.j. Castorij, Croci, ʒ.j. Succi fœniculi quod satis est, formetur massa.

Catapotia è cynoglosso Nicolai Præpositi.

XXXVII.

ALij nominant, Catapotia ad omnes destillationum morbos, magnã enim vim

vim obtinent in tenuibus ſiſtendis deſtillationibus, & ſedandis ac mitigandis omnis generis doloribus. Recipiunt Cynogloſsi, opij, ſeminis hyoſcyami, ana ʒ.iiij. Myrrhæ troglodyticę, ʒ.vj. Thuris maſculi, ʒ.v. Caryophyllorum, ʒ.ij. Cinamomi, ſtyracis rubei, ana ʒ.ij. Cum ſtillaticio roſarum liquore, fingatur maſſa.

Catapotia è cynogloſſo. Nicolai Myrepſi.

XXXVIII.

AD omnem defluxionem capitis, thoracis, & pulmonis mirabiles: & dolorem dentium ſanant. Habent myrrhæ, ʒ. vj. Thuris maſculi, ʒ.v. Opij, hyoſcyami, radicis cynogloſsi aridi, ana ʒ.iiij. Stillaticij roſarum liquoris, quod ſatis eſt: finge pilulas, & dato dormituris.

ANNOTATIO.

Hæc eſt legitima catapotiorum de Cynogloſſo deſcriptio: quæ à priori, quod ad pondera attinet, nihil diſtat, niſi quod Climacis rationem habet. Acceſſerunt autem præcedenti tria ſimplicia, quæ ab alio Nicolao Præpoſito vocato adiecta ſunt.

Catap. è quinque myrobalanis. Nicolai Myrepſi. XXXIX.

CONferunt ſtomachicis, melancholicis, lienoſis, & inflatis, ſanguinémq; purificant. Capiunt quinq; myrobalanorum ge-

nerum, agarici, dacrydij, colocynthidis, senę, ana [a] drach. ij. scrupu. j. ß. Epithymi, turperi, anisi, [b] mastiches, lapidis lazuli, ana [c] drac. j. gran. xvj. [d] Rhei barbari, drachm. j. scrup. j. Ales flauæ, [e] vnc ß. Cum succo fœniculi formetur massa.

ANNOTATIONES.

a ℥. ij. ℈. j. ß. *Variant in alijs codicibus pondera. nam Nicolai Præpositi codex habet vnciam ß. Cordi mendicamentarius liber drac. ß. Nicolai autem Myrepsi, vnde compositionem hanc ad verbum transcripsimus, manuscriptum exemplar legit, drac. ij. ß. Atque hoc sanè pondus legitimum est, quod medium sit inter vtraque iam dicta quorum alterum, nimium: alterum verò minus existit.* Cordus.

b Mastiches. *In alijs codicibus ante Mastichem, fœniculum insertum est: quod tamen in Græco desideratur. Neque vtique temerè, quòd catapotia hæc subinde fœniculi succo excipiantur.*

c ℥. j. grana xvj. *Et hic variant pondera. Nam & Nicolai Præpositi exemplar habet drac. ij. ß. & grana v. Quod secutus est etiam Cordus. Sed pondus quod nos expressimus, est legitimum. Siquidem quum Cyaneus lapis erodendi etiam facultatem obtineat, satis erit si de eo ℥ j. & grana xvj. accipiamus.* Cordus.

d Rhei barbari. *In alijs omnibus codicibus*

bus omissum est Rheum barbarum. Quapropter præsens descriptio cæteris melior est, atque à pharmacopœis vsurpanda.

c ʒ.ß. Alij codices integram vnciam habent. Sed quia accessit Rheum barbarum, quod illi omiserunt, sufficit vnciam dimidiam accepisse.

Catapotia [a] Bechica. Ioannis Damasceni. XL.

ADuersus tussim veterem & siccam, gutturísque & faucium asperitatem pollent. Accipiunt succi glycyrrhizæ, sacchari, ana drac. x. Amyli, tragacanthæ, amygdalarum dulcium, añ drac. v. Cum lento seminis psyllij, aut cydoniorum succo singatur massa. Quòd si rubea vocata catapotia facere volueris, adde Boli armenij præparati, ʒ. vj.

ANNOTATIO.

a Bechica. *Græcè βηχικὰ, quòd aduersus tussim plurimùm valeant, dicta sunt. Siquidem Græcè βήξ tussim sonat: Barbari ineptè admodum Bichichia nominant.*

Catapotia linguæ subdita. Nicolai Myrepsi. XLI.

AD asthmaticos, tussientes, & stomachi imbecilitatem admodum probata. Conferunt cardiacis, & non nisi rectæ ceruice spirantibus. Recipiunt seminum cucu-

meris, cucurbitę, citruli, melonum, ana ʒ ß. Radicis glycyrrhizæ, ϑ.ij. Succi glycyrrhizæ, ʒ.j. Galangæ, tragacanthæ, gummi Arabici, ana ϑ.j. Zingiberis, iridis, ambaris, styracis calamitæ, margaritarum, ligni aloes, ana scrup.j. Cinamomi, caryophylli, nucis moscatæ, papaueris albi, boraginis, ocimi, ana scrup.j. Penidiorum, drach.j. Moschi, grana vj. Nucum pinearum, scru.j. Stillaticij rosarum liquoris, quod satis est: cui tragacātha fit intrita. Formentur catapotia, quæ sub lingua contineantur.

Catapotia sebellia. Ioannis Damasceni. XLII.

OBstructiones ventriculi, iecoris, lienísque sanāt, & hydropem, materiámque bilioſam, pituitam, & melancholicam è iam dictis partibus obstructis vacuant. Habent spicæ Indæ, drach.v. Spicæ Romanæ, drach. ij. Rhabarbari, agarici, epithymi, ana drach. iiij. Costi, mastiches, chamædryos, amomi, ana drach.iij. Croci, drach.ij. Myrrhæ, cinamomi, caryophyllorum, iunci odorati, ana drach.j. Aloes, drach.x. Cum veteri vino fingatur massa.

Catapotia ex colocynthide. Ioannis Damasceni. XLIII.

AD affectus pituitosos & melancholicos, vt alphos curatu difficiles, & articulo

culorum dolores. Capiunt colocynthidis, drach.vj. Myrobalanorum nigrorum & flauorum, sagapeni, bdellij, sarcocollæ, ana ʒ. v. Aloes, drach, vij. Melanthij, cumini [a] Carmani, origani b Persici, [c] nasturtij albi, salis gemmei, absinthij Romani, ana drac.j. Cum succo porri formetur massa.

ANNOTATIONES.

a Carmani. *Ex Carmania, Indiæ regione.*

b Persici. *Ex Perside allatum. Cretensi bonitate illi respondet.*

c Nasturtij albi. *Satiuum intelligit: quod album vocat, ab albis floribus, canescentibus foliis, & radice alba.*

Catapotia ex [a] thymelæa Ioannis Damasceni. XLIIII. *E Mezereon.*

SEroſum excrementum valenter purgant, seu aquas: ob id hydropem iuuant. Accipiunt foliorum thymelææ aceto maceratorum & siccatorum, drac.v. Myrobalanorum flauorum, drach. iiij. Cepulorum, drach. iij. Cum manna, vel tamarindis aqua intybi dissolutis, fingatur massa.

ANNOTATIO.

a Thymelæa. *Mezereon Arabes nominant. Quanquam sub Mezereon appellatione Thymeleam & Chameleam, vt alibi diximus, confundunt.*

Catapotia è sarcocolla. Ioannis Damasceni. XLV.

PItuitam vacuant, ob id pituitosis affectibus commodant. Recipiunt sarcocollæ, drach. iij. Turpeti, drach. iiij. Pulpæ colocynthidis, zingiberis, ana drachm. j. ß. Salis gemmei, drach. j. Cum stillaticio rosarum liquore formetur massa.

Catapotia è [a] *sagapeno. Ioannis Damasceni.* XLVI.

VAlent ad ischiadem, podagram, & reliquorum articulorum dolorem, atque veteri. Menses eliciunt. Habēt sagapenī, hammoniaci, opopanacis, bdellij, ana drach. ij. ß. Seminis apij, ammeos, rutæ sylvestris, anisi, ana drach. j. Acori, [b] lepidij Indi, calaminthes, folij, centaurij, polij, costi, salis gēmei, ana drach. ß. Aloes, drach. vj. Colocynthidis, drach. v. Cogantur cum succo artemisiæ, aut porri, in massam.

ANNOTATIONES.

a Sagapeno. *Serapinum deprauata voce hodie appellant medici, quod veteres Graci Sagapenum nominant.*

b Lepidij Indi. *Mesues filius Ioannes Damascenus, habet Seitaragi: quam vocem Cordus & alij falso pro Casia lignea interpretantur. Nam non est, nisi Lepidium: quod deprehendet manifestè, qui volet ea quæ Serapio de Seitaragi scribit, confer*

Cordus erratum.

conferre cum ijs quæ Dioscorides & Galenus de Lepidio tradunt.

Catapotia ex opopanace. Ioannis Damasceni. XLVII.

AD resolutionem, conuulsionem canam, genu, pedum & aliorum articulorum dolores, morbósque neruosarum partium frigidos. Capiunt opopanacis, hermodactyli, sagapeni, bdellij, hammoniaci colocynthidis, ana drach. v. Croci, castorij, myrrhæ, zingiberis, piperis nigri, piperis longi, casiæ, myrobalanorum flauorum, bellericorum, emblicorum, ana drach. j. Scammonij, drach. ij. Turpeti, drach. iiij. Aloes, drach. xij. Cum succo brassicæ maceratis in eo prius lachrymis, fingatur massa.

Catapotia è bdellio maiora. Ioannis Damasceni. XLVIII.

AD fluxum hæmorrhoidum, & vlcerum in eis, & ad menses immodicos. Accipiunt bdellij, drach. xij. Ammeos, drach. iij. Cepulorum, indorum, bellericorũ, emblicorum, [a] concharum vstarum, succini, ana drac. ij. ß. Maceretur bdellium in succo porri & formetur massa.

ANNOTATIO.

a Concharum vstarum. *Codices alij Ioannis Damasceni, habent Veneriarum, aut Veneraꝝ*

nęarum. Venerarum autem, seu Veneriarum dictionem variè interpretantur. Alij enim pro ra-
Cordus *dice acori, alij pro auellanis vstis, vt Cordus. Neu-*
errat. *tri tamen rectè. Non significat enim hoc loco, nisi conchas vstas: id quod primùm ex alia compositione, tertia nimirum catapotiorum de Bdellio, satis liquet, in qua disertè conchularum vstarum fit mentio. Dein satis constat testas concharum, quæ peculiariter Ostrea nominantur, vstas, vt testis est libro vndecimo Galenus implendis cicatricéque claudendis vlceribus humidis esse vtiles, vt hoc nomine ad præsentem compositionem apta sit Concha.*
Pectines. *Cæterùm Conchulas hodie vocant Pectines, & Pectunculos. Errant, qui secus Venerias interpretantur.*

Catapotia Imperialia. Incerti autoris. XLIX.

PArum admodum purgant, & plurimum roborant ventriculum, & omnia viscera refrigerata. Conseruant facultates naturales, sanguinem & spiritus purificant. Recipiunt cinamomi, amomi, anisi, mastiches, cardamomi, zingiberis, zedoariæ, maceris, nucis moschatæ, caryophyllorum, croci, cubebæ, ligni aloes, turpeti, mannæ, agarici, foliculorum senæ, spicæ nardi, myrobalanorum flauorum, cepulorum, indorum, bellericorum, emblicorum, ana ℈. j. Rhei bar-

bari

bari pondere omnium. Aloes pondere vniuersorum. Cum serapio rosaceo aut violaceo fingatur massa.

Catapotia ex octo rebus. Nicolai Præpositi. L.

PVrgant humores crassos à capite, visum acuunt, & suffusionem arcent. Habent aloes, dacrydij, ana ʒ.ij. Pulpæ colocynthidis epithymi, agarici, mastiches, dauci cretici, myrobalanorum cepulorum, absinthij, ana ʒ.j Cum succo solani formetur massa.

Catapotia genitale semen augentia. Incerti autoris. LI.

HAbent seminis erucæ, testiculorũ vulpis, seminis vrticæ, satureiæ, caudarum scinci, pudendi tauri, ana ʒ.ß. Cum cerebello passerum fingantur catapotia.

DE [a] SACCHARIS, ET CONDITIS, SECTIO SEPTIMA.

b Iosacchar. I.

SACCHARVM violaceum bilis feruorem mitigat, sitim extinguit, aluum lenit: thoracis vitiis calidis, faucium & gutturis asperitati ac siccitati auxilia

auxiliatur. fit hoc modo. Florum violarum nigrarum recentium, cauda & viridi, ceu caliculo, purgatarum, in mortario lapideo tritarum, duplo saccharo miscentur, & vase vitreo aut vitrato reponuntur. Mesues filius [c] triplum sacchari miscet.

ANNOTATIONES.

a Saccharis. *Ita cum recentioribus Græcis, & iunioribus medicis appellare placuit. Quanquam ij Conserua etiam vocent, flores saccharo conditos.*

b Iosacchar. *Saccharum violaceum sonat. Rectius viola saccharata.*

c Triplum. *Quæ ratio condiendi non probatur, quòd nimia saccharo mole violarum facultas obruatur. Hodie flores minutim inciduntur, & singulis libris florum, sacchari libræ duæ permiscentur, nisi flores sicciores fuerint. tum enim singulis libris florum, Sacchari albissimi libræ duæ & dimidia adiiciuntur.*

Saccharum rosaceum. 11.

VEntriculum & cor, reliquáque viscera refrigerat, firmat, repentésque in arcem cerebri vapores reprimit. Tabidis, & sanguinem reiicientibus verus plurimùm confert. Fit verò sic. Foliorum rosarum rubrarum nondum perfectarum, recentium, exunguatorum, tritorum in mortario lapideo, libra vna duplo saccharo permiscetur:

&

& in vase vitreo, aut vitrato, non tamen omnino repleto, vt feruenti sit locus, nec foras exiliat, reconduntur. Hodie, vt diximus, minutim tantum inciduntur rosarum folia.

Saccharum [a] *bugloſſatum.*

III.

COr ipsum roborat, eiúsque tremorem & syncopen sanat, manicos, & melancholicos iuuat. Fit, vt violaceum.

ANNOTATIO.

a *Saccharum bugloſſatum non est, niſi Borraginis saccharum. Siquidem veterum Bugloſſum non est, niſi Borrago recentioribus vocata herba.*

Saccharum [a] *nymphæ.*

IIII.

VEhementioribus febribus subuenit, & doloribus quos bilis creat. Capitis ardores feruorésque sopit, ac somnum accersit. Fit, vt violaceum.

ANNOTATIO.

a Nymphæ. *Nenufaris, hodie facientes medicinam & pharmacopœi nominant.*

Saccharum cichorij. V.

VAlet aduersus iecoris calorem. Fit, vt prædicta.

Saccharum [a] *oxalidis.* VI.

COntra ventriculi & iecoris calorem auxilio est. Fit, vt præcedentia. *Acetosa.*

Saccha

Saccharum prunellæ.

VII.

IRrepentes in cerebrum vapores calidos reprimit, & ad omnia oris gutturisque vitia vtile est. Fit, vt priora.

Saccharum b *echij.*

VIII.

COmmorsis à serpente auxiliatur, & præsumentes percuti non patitur. Lumborum dolores sedat. Fit, vt prædicta.

ANNOTATIO.

b Echij. *Bugloſſum recentiores vocant, quemadmodum alibi oſtendimus.*

Saccharum rosmarini.

IX.

Anthos. ANthos hodie facientes medicinam vocant. Cerebrum refrigeratum ac humectum firmat, itémque omnes corporis partes neruosas. Flatus denique dissipat. Fit aliis similiter.

Saccharum lauendulæ. X.

ADuersus morbum comitialem, apoplexiam, & id genus alia frigida cerebri & neruorum vitia valet. Fit, vt ea quæ præcedunt.

Saccharum saluiæ. XI.

VTerum firmat, & alia quæ saccharum præcedens potest. Fit, vt priora.

Saccha

Saccharum Betonicæ. XII.

FRigidis capitis malis confert, ventriculum & vterum purgat, calculosis renibus auxilio est, cõceptionémq; iuuat. Fit, instar aliorum.

Saccharum paeniæ. XIII.

COmitiali morbo aduersatur, & ea quæ præcedens efficere potest. Fit, vt alia.

Saccharum maioranæ. XIIII.

SCorpionum ictibus aduersatur Menses euocat. Vrinæ difficultati, & hydropicis succurrit. Fit aliorum modo.

Saccharum [c] *melissophylli.* XV.

[c] *Melissa.*

EAdem, quod præcedens efficit. Præterea articulorũ dolores mitigat. Fit, vt priora. Hęc saccharata medicamenta commemorasse, satis sit. nam magna ex parte omnibus in officinis parata habentur. Sunt tamen, qui pluribus aliis vtuntur, vt est:

16 Scabiosæ
17 Sambuci
18 Menthæ
19 Fumiteriæ
20 Eufrasiæ
21 *Verbasculi
22 Tiliæ florum
23 *Ephemeri non lethalis
24 Cardui benedicti

} Saccharum.

Prunulæ veris.
Lilij conuallij.

Conficiuntur autem omnia, instar eorum quæ antea dicta sunt: eásque habent, quas herbæ quę saccharo condiuntur, facultates. Ad condita igitur transeundum erit.

DE CONDITIS.

Conditum.

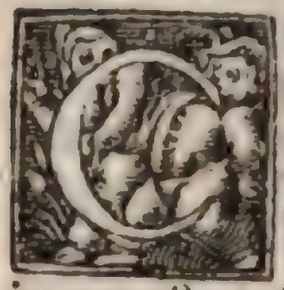

Condiuntur hodie magna ex parte radices, cortices, & fructus quarundam stirpium & arborum. Condiendi verò vocabulum recentioribus medicis in angustum sic est coactum, vt Conditi appellatione ea solum veniant, quæ melle aut saccharo, vt vocant, clarificato excepta cõseruantur ac condiuntur. Sunt verò vsitata hodie condita, quæ sequuntur.

Zingiber conditum. 1.

INtemperiem ventriculi frigidam & humidam sanat, & ab ea tardam ac deprauatam concoctionem, quæ cibos in acidam cruditatem corrumpit. Viscerum lubricitatem corrigit, flatus dissipat, alimenti in iecur & vniuersum corpus distributionem accelerat. Fit hoc modo. Zingiberis recentis, si haberi potest, aut saltem arte humectati pars vna, cum Sacchari partibus tribus coquitur. Sunt qui zingiber humectatum cum saccharo clarificato triplo condiunt. Humectandum autem

tem

tem zingiber album, purum, recens, [a] aqua frigida affusa.

ANNOTATIO.

a Aqua frigida affusa. *Hac ratione non solum radices, sed & fructus ficciores recentibus similes redduntur. Biduo enim sine coctione, in aqua frigida macerata hæc omnia intumescunt. Sunt qui Zingiberis & aliarum radicum libram vnam coquunt in aqua, donec teneræscant, deinde tritas per cribrum setaceum traijciunt, & denuò cum sacchari libris tribus ad mellis consistentiam coquunt.*

[a] *Acorus conditus.* II.

CErebrum, & neruos roborat, malísque eorundem frigidis auxilio est. Conditur autem, radicibus prius in frusta dissectis: vt zingiber humectatus, cúmq; Saccharo triplo coctus.

ANNOTATIO.

a Acorus. *Indicus, Galanga maior dictus, sumendus: non nostras palustris. Hic enim ad neruorum & cerebri frigidos affectus planè inutilis est. Quocirca vsus eius in iam dictis malis damnandus est, atque abijciendus, neque post hac eius vsu ægri prodendi, ac in sumptus non necessarios conijciendi, vt libro quoque primo monuimus: vt non sit necesse, ea de re hoc in loco verbosiorem esse.*

Pimpinella condita.

III.

CAlculosis renibus auxiliatur, mulieres à partu purgat, regio morbo laborãtibus succurrit, & à pestilentiæ contagione incolumes atque immunes seruat. Fit, vt zingiber conditum.

Condiuntur & aliæ quædam radices, quas nominatim tantum recensuisse satis est.

5 Calamus Mæoticus conditus.
6 Galanga condita.
7 Helenium
8 Sisirum satiuum.
} conditum.

Quæ sanè omnia condita eam facultatem obtinent, quæ radicibus illis à probatis autoribus tribuuntur.

Citria condita.

IIII.

COr & ventriculum firmant, concoctionem iuuant, oris que halitum commendãt. Condiuntur hoc modo Poma citria frustatim secta, saccharo clarificato condiuntur. Ioannes Damascenus aliam habet condiendi rationem, quam sanè, qui ea vti volent, in Sectione de conditis apud eundem inuenient. Condiuntur etiam cortices Citri ad eundem quo poma modum.

Myrob

Myrobalani cepuli conditi. V.

VEntriculum firmant, appetentiam inuitant, concoctionem promouent, rationalem animæ partem vegetam reddunt, & sensificam. Quapropter visum quoque acuunt, & vsu crebro inuentutem & vniuersi corporis vires tuentur. Condiuntur integri, industria idonea prius humectati.

Myrobalani empelitici conditi. VI.

VEntriculum roborant, nimiámq; eius humiditatem corrigunt, mentis aciem exacuunt, sitímque restinguunt. Condiuntur vt priores.

Cydonia condita. VII.

ALui fluorem vomitúmque sistunt, ventriculum roborant: ob id & concoctionem iuuant, appetentiam inuitant, iecur & cor, corpúsq; vniuersum refrigerant. Hęc intus & foris purgata, quadripartitò diuisa, saccharo clarificato condiuntur.

Hactenus magis vsitata recensuimus condita fructuum. Sunt autem complures alij fructus qui condiri consueuerunt: vt sunt qui sequuntur.

8 Aurantia, seu, vt vulgus nominant, arantia integra, & horum cortices.

9 Limones

10 Nuces moschatæ

11 Inglandes
12 Bellirici } Myrobalani.
13 Flaui
14 Indi
15 Mespila
16 Pira
17 Poma
18 Pruna syluestria
19 Cerasa.

Condiuntur autem ij fructus aut saccharo, aut melle, aut ambobus. Conditi autē melle, magis calent, & tergent, minúsque ventriculo iucundi sunt: cum Saccharo contra. Condiuntur vero interdum integri & cum seminibus, interdum seminibus purgati.

Dia cydonium simplex. xx.

VEntriculum, iecur, & cætera viscera roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, vomitum & lienteriam sedat, ac alui fluorem cohibet. Ad vomitum autem compescendum post, ad fluorem verò alui supprimendum ante cibum datur. Recipit carnium cydoniorum, vapore aquæ calidæ dulcis coctorum ad spissitudinem vsque: Saccharí albissimi despumati, & ad iustam consistentiam cocti, ana ℔ viij. Coquantur vnà ad solidam consistentiam, & massa adhuc feruens supra tabulam extenditur, & refri-

gerata in partes dissecatur. Quidam octo libris carnium cydoniorum, libras sex clarificati sacchari adiiciunt. Nonnulli in eum modum parant. Accipiunt cydoniorum decorticatorum, & à nucleis repurgatorum, libr. viij. Sacchari clarificati lib. iiij. Coquuntur cydonia per vaporem aquæ dulcis, dein vnà cum saccharo ad iustam consistentiam coquuntur.

Dia cydonium compositum Nicolai Præpositi.

CXXI.

AD frigidam ventriculi intemperiem facit, appetentiam languentem excitat, ventriculum & iecur roborat, concoctionem & retentionem iuuat: flatus dissoluit, fœtorem corporis remouet, & bonum odorem, pristinúmque eiusdem colorem restituit. Habet carnium cydoniorum in aqua coctorum, lb. iij. Mellis despumati. libr. iiij. ß. Coquantur simul igne lento, ad iustam consistentiam: & postquàm ab igne deponuntur, priusquam refrigerentur, inspergantur subsequentes species in puluerem tenuissimum triti: nempe cinamomi, vnc. j. ß. Zingiberis, vnc. j. Galangæ, piperis, ana vnc. ß. Caryophyllorum, nucis moschatæ, ana drachm. iij. Spicæ, ligni aloës, macis, cardamomi, ana drach. ij. Zedoariæ, drach. j. Extendatur tota

massa in tabula marmorea, prius stillaticio rosarum liquore, cui aliquid moschi adictũ est, illita. Refrigerata cultello frustatim secetur. Quòd si purgatorium efficere volueris, priusquam in marmorea tabula extendatur, in vnam quanque libram iniicito scammoniæ probè tritæ, vnc. ß. Subacta, in vasculum recondantur.

Dia cydonium compositum. Nicolai Myrepsi. XXII.

OMnia potest quæ præcedens. Capit carnis cydoniorum emundatorum, libr. iij. ß. Zingiberis, mastiches, ana drach. ij. Cardamomi magni & parui, cinamomi, croci, ana ʒ. ß. Caryophylli, ʒ. iij. Moschi, drac. ß. Ligni aloës crudi, gallìæ moschatę, ana drac. j. Maceris, drac. j. ß. Spicæ, nucis moschatæ, ana ʒ. ß. Mellis optimi, libr. vj. Aut sacchari, quantum sufficit.

Dia cydonium, è succo cydoniorum. Incerti autoris.

XXIII.

IDem potest, quod præcedens. Accipit succi cydoniorum despumati, lb. xij. Mellis optimi despumati, Sacchari albissimi clarificati, ana lib. ij. Coquantur simul ad iustam consistentiam, dein ab igne remotis & adhuc tepentibus inspergantur subsequentium specierum pulueres minutissimè triti, & per

cribr

cribrum excussi: nempe cinamomi, nucis moschatæ, ana ℥.iiij. Caryophyllorum, zingiberis, galangæ, ana vnc.ij. Radicularum nardi, celticæ, piperis nigri, ligni aloes, macis, zedoariæ, cubebarum, cardamomi, ana ℥.j. Subacta omnia, simúlque mixta in vas recondantur.

Diacydonium, è succo cydoniorum.
Galeni. XXIIII.

AD excitandam appetentiam, iis quibus ea languet, tum ad concoctionem ciborum vtile est, ventriculóq; robur conciliat. Recipit succi malorum cydoniorum [a] struthiorum, [b] sextarios Romanos duos. Mellis optimi tantundem: aceti sextarium vnum, & semissem. Coctis super prunas modicè, & spuma detracta, immittuntur zingiberis ℥.iij. Piperis albi ℥.ij. Dein rursus simili igni recoquuntur, donec mellis crassitudinem consequantur.

ANNOTATIONES.

a Struthiorum. *Struthia cydonia sunt ea, quæ dulciora & maiora sunt, minúsq acerba.*

b Sextarios Romanos duos. *Ho[illegible] mẽsurales. Nam sextarius Romanus est, ℥.xl. vnam & dimidiam, & sextam capit libram tias mensurales viginti. Est eius partẽ.i. vn- vnc.xviij habet vt alibi [illegible] etiam Atticus, qui [illegible] diximus.*

linctus, medicamenta quæ linguntur ac lambuntur verius, quàm deuorantur. Arabibus Loch & Lohoch nominantur, vt libro tertio fusius dicemus.

Eclegma è scilla. Ioannis Damasceni. II.

CRassos & lentos humores, quíque in thorace difficulter concoquũtur, incidit & extenuat: ideóque asthmaticis & difficile spirantibus auxiliatur, thoracísque dolorem leuat. Capit succi scillæ, mellis despumati, ana lb. j. Coquuntur ad eclegmatis consistentiam.

ANNOTATIO.

a Succi scillæ. *Is verò succus à nonnullis ita colligitur. Scillas crudas tres aut quatuor in partes eburneo cultello secant, dein in pila marmorea vel lapidea terunt, cum pistillo è ligno Guaiaco constructo: & dein succum exprimunt.*

Eclegma è pineis. Ioannis Damasceni. III.

DIuturnæ tussi, difficultati spiritus, & asthmati succurrit. Humores in thorace crassos incidit & extenuat. Accipit nucum pinearum, ʒ. xxx. Amygdalarum dulcium, auellanarum assatarum, tragacanthæ, gummi Arabici, glycyrrhizæ, amyli,

capil

capilli veneris, iridis, ana ʒ.iiij. Carnis palmularum fuluarum, drac. xxxv. Amygdalarum amararum [a] drac.iij. Mellis passularum, sacchari albi, butyri recẽtis, ana [b] ʒ.iiij. Mellis optimi sinceriſsimi & odoratiſsimi, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a ʒ.iij. *Ita omnes quos vidimus codices legunt. Quare typographi errore factum esse iudico*, Cordus. *vt in Cordi medicamentario libro scriptum sit,* ʒ.iij. *Facilis enim à ʒ. in ʒ. lapsus est.*

b ʒ.iiij. *Ioannis Damasceni ferè omnes codices habent,* ʒ.iij. *Nam exigua satis quantitas esset aliorum respectu* ʒ.iij. *Quapropter pro drac. substituere vnciam placuit.*

Eclegma è pulmone vulpis. Ioannis Damasceni. IIII.

Eiusdem cum præcedentibus facultatis, tabidis verò potiſsimùm confert. Recipit pulmonis vulpis siccati, succi glycyrrhizę, adianti, seminis fœniculi, aniſi, ana ʒ.j. Sacchari clarificati, ʒ.xv. Trita omnia tenuiſsimè, cum saccharo excipiuntur.

[a] Eclegma è papauere. Ioannis Damasceni. V.

Iuuat tuſsim, & gutturis asperitatem, à destillatione calida ortas. Hæc enim siſtit, & crasſiorem reddit. Confert etiam febribus ardentibus, dolenti thoraci, & pleu

riti

ritidi. Habet papaueris albi, ʒ.xxv. Amygdalarum dulcium repurgatarum, nucleorum pineorum, gummi Arabici, tragacanthæ, succi glycyrrhizæ, ana ʒ.x. Amyli, seminum portulacæ, lactucę & cydoniorum, ana drac. iiij. Croci, drach.j. Penidiorum alborum, ʒ. iiij. Serapij è papauere b, præsertim albi & nigri, cum semine lactucæ & violis facti, quod satis est.

ANNOTATIONES.

a Eclegma è papauere. *Sunt qui Dia papaueris appellant. Sed est eius alia apud Nicolaum descriptio.*

b Serapij è papauere. *Eius compositio sic habet.* ℞. *Capitum papauerum alborum & nigrorum, vnà cum semine ipsorum, ana* ʒ.*vj. Seminis lactucæ, florum violarum, ana* ʒ.*j. Buliant in aqua iustæ quantitatis, quoad capita papauerum percocta fuerint, dein exprimantur: & cum sacchari & penidiorum, ana lib.j. fiat Serapium.*

Eclegma ad asthma. Ioan. Damasceni.

VI.

AD asthma & diuturnam tussim valet: humorem enim crassum extenuat. Capit scillæ assatæ, ʒ.ij. Radicis iridis, ʒ.ij. Hyssopi, marrubij, ana ʒ.j. Myrrhæ, croci, ana ʒ. ß. Melle sufficienti excipiuntur.

ANNOTATIO.

Validissimum quidem ad incidendos ac dis-

secan

secandos crassos humores hoc est Eclegma: sed ob multa amara, quæ eius constituunt compositionem, medicamenta, vehementer ingratum.

Eclegma ad vocem amissam. Nicolai Myrepsi. VII.

ACcipit. seminis lini tosti, ʒ. ij. Vuarum passarum pinguium exemptis acinis, nucleorum pinearum nucum tostotũ, ana ʒ. vj. Glycyrrhizæ, ʒ. iij. Palmularum pinguium, ʒ. j. ſ. Tragacanthæ, ʒ. j. Seminis vrticæ, ʒ. ſs. gra. vij. Styracis, calamitæ, ʒ. ſs. Penidiorum & sacchari, ana ʒ. j. Cum succo tussilaginis formetur Eclegma.

DE ZVLAPIIS, ET SVCCIS MEDICATIS, SECTIO NONA.

a Zulapium violaceum. I.

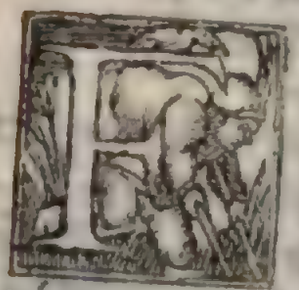

EBRIBVS acutis, iecoris & cordis caloribus, asperitati gutturis, tussi aridæ, affectibus thoracis calidis & siccis succurrit. Sitim restinguit, aluúmque emollit. Recipit b stillaticij violarum recentium liquoris, ℔. iij. Sacchari clarificati, ℔. ij. Coquuntur, ex præscripto artis, lento igne.

AN

ANNOTATIONES.

a Zulapium. *Ita cum recentioribus Græcis vocamus, quod hodie facientibus medicinam Iulebum: aut magis barbarè, Iuleb nominatur.*

b Stillaticij violarum, &c. *Is parandi mòdus hodie est vsitatissimus, magisque laudatus, quàm is qui fit ex violis siccis aqua maceratis: cui saccharum incoquitur, ad hunc modum. Capit violarum siccarum, ℥. iij. Macerantur in sextariis tribus, hoc est, lib. v. aquæ, 24. horis. Colatum, cum sacchari tribus libris coquitur. Id Iulebum priori minus efficax est, & tamen hodie sub Serapij violati nomine frequentissimè ita paratur. Præstantissimum autem, quod ex violarum succo conficitur, & Actuario ἰὸσακχᾳ, id est, violarum succus saccharatus appellatur: vtpote quòd violarum in se substantiam recipit. Parum aut nihil differt à Serapio violato simplici. Paratur ex præscripto Ioannis Damasceni ad hunc modum. ℞. Succi violarum lib. iij. Sacchari clarificati lib. ij. Coquuntur, vt dictum est. Et debent etiam hæc tria genera Zulapiorum à medicis, certis appellationibus discerni. Primum enim Zulapium, ex stillaticio violarum liquore: alterum Serapium violatum, ex infusione violarum tertium Zulapium è succo violarum appellandum erit. Vtrunque viribus præstantissimum est Iulebum, quod ex violarum succo fit.*

Alter Iulebi parandi modus.

Tertius.

minus

minus tamen iucundum quàm alia duo. Iucundius enim est quod ex florum violarum fit maceratione: atqui minus, vt comprehensum est, efficax, nisi multiplex fiat maceratio, & flores sint recentes. Iucundissimum, sed maximè imbecillum, quod ex aqua destillata, vt hodie loquuntur, paratur. Quum igitur hodie tum medici, tum pharmacopæi id vnum maximè studeant, vt iucunda sint ægrotantibus medicamenta; id quod est iucundissimum Iulebum, & maximè imbecillum, potius quàm id quod est parum iucundum, efficacissimum tamen, conficiunt.

Zulapium rosaceum. II.

FEbricitantium acutè sitim inexpletam restinguit. Ventriculi cordis & iecoris æstum mitigat: putredini febrium aduersatur, propterea in pestilentibus febribus, quòd veneno aerisque corruptelæ siccitate subamara, & aromatica qualitate resistat, præstantissimũ est. Habet [a] stillaticij rosarũ liquoris, lib. iij. Sacchari repurgati, lib. ij. Coquantur igni lento.

ANNOTATIO.

a Stillaticij. *Paratur autem Iulebum rosaceum aliis quoque duabus perinde atque violaceis paran-di.*

Alij modi Iuleb. rosaceum, rationibus: nempe ex aqua in qua rosæ sunt macerat æ, & è succo rosarum Priore ita.

℞. *aquæ in qua rosæ maceratæ sunt, libr. v.*

cum

cum sacchari repurgati lib.iiij. igni lento coquantur, idque Serapium rosatum simplex, vt infrà latius dicetur, appellatur.

Altero in hunc modum. ℞. Succi rosarum, lib. iij. Coquantur cum sacchari clarificati, lib.ij. Potentius est hoc postremum. Hoc certioris discriminis gratia, Zulapium è succo rosaceo vocari debet.

Zulapium Zizyphorum.* III. **Iuinbinũ hodie Serapium simplex.*

ASperitatem gutturis iuuat: sputum tenue quia incrassat, facilius vt educatur efficit. Raucitati & pleuritidi confert. Contra ardentes febres valet. Tussi & destillationi quam calor mouit, auxilio est, ac sanguinem purgat. Fit hoc modo: Zizypha magna & pinguia centum in lb. aquæ pluuialis quatuor ad dimidias coquuntur. Libræ duæ relictæ, cum sacchari lb.j. percoquuntur in Iulepi consistentiam.

DE SVCCIS MEDICATIS.

** Succus medicatus ribes, Simplex.* I.

VENTRICVLVM firmat, vomitum biliosum reprimit, sitim restinguit, & biliosas alui excretiones sistit. Accipit succi ribes lb.x. Coquun-

tur ad tertiæ partis consumptionem, colantur: subsidere permittuntur donec claresc̃at. Clarũ dein lento igni percoquitur, ad mellis crassitudinem: aut insolatur, & recõditur.

ANNOTATIO.

a Succus medicatus. *Sic nominamus eos qui purgati ac defecati, solis aut ignis calore densantur. Arabes, & huius temporis medici, Rob & Robub vocant. Quum vinum ad tertias coquitur, Sapa nuncupatur.*

Succus medicatus ribes, Compositus. II.

IDem quod simplex potest. Habet succi ribes, lb. iij. Sacchari optimi, lb. ij. Coquũtur lento igne ad iustam crassitudinem.

Succus medicatus * *Oxyacanthæ,*

Simplex. III.

* Berberis hodie.

IDem quod præcedens efficit. Capit succi oxyacanthæ, lb. x. Coquuntur ad tertias, colantur, & subsidere permittuntur, donec claresc̃ant. Clarum subinde ad iustam crassitudinem percoquitur.

Compositus. IIII.

REcipit succi oxyacanthæ lb. iij. Sacchari optimi & purgati, lb. ij. Coquuntur ad mellis crassitudinem.

a *Diacaryon, Simplex.* V.

DEstillationi tenuium & acrium humorum à capite, & phlegmonem excitantium, confert. Habet succi corticum viridi

ridium iuglandium lb. iiij. Mellis optimi, lb. duas. Coquuntur ad iustam crassitudinem.

ANNOTATIO.

a Dia caryon. *Latinis non sonat, nisi compositionem è nucibus. Veteribus autem gemina fuit, simplex & composita. Simplex hodie medicinam facientibus, & pharmacopœis vocatur Rob, nucum viridium. Compositum describitur à Paulo lib. 7. cap. 14. Simplici cum miscet per initia quidem, & in vigore phlegmonum, Croci & aluminis ana ʒ. j. Myrrhæ, ʒ. ij. In inclinatione verò ad discutiendum, nitri, sulphuris, ana ʒ. j. Ioannes Damascenus ex Gale. lib. 6. de Compos. medic. local. cap. 2. in phlegmonis initio adstringentium aliquid miscendum esse tradit, vt est rosa, balaustium: in vigore, crocum & myrrham: in declinatione, nitrum, salem hammoniacum, & similia.*

Dia caryon. Nicolai Myrepsi.

VI.

CONfectio è nucibus est omnibus stomachicis medicamentis efficacior: nõ tamen, vt aliæ, stomacho grata. Capit exterioris corticis nucum iuglandium, quo etiam tinctores vtuntur, adhuc viridis, in mortario contusi, & per linteum expressi succi, lb. v. Mellis optimi, lb. j. Glycyrrhizæ, vnc. xx. Coquitur succus cum glycyr-

rhiza ad mellis crassitudinem, & per colum traiicitur: adiecto melle, iterum coquitur.

ANNOTATIO.

Hanc Nicolai compositionem referre placuit, quòd propter adiectam Glycyrrizam mirificè ad faucium ac gutturis asperitatem conferre videatur. Et si igitur vsitata non est, tamen in vsum reuocari posset. Refert autem hanc ad Galenum autorem, quòd is primus, quemadmodum metipse loco paulo antè citato, ex historia cuiusdam hortulani testatur, illam inuenerit. Adiecit autem è suo Glycyrrhizam Nicolaus, vt videre licet Galenum legenti.

Diamoron simplex. Pauli.

VII.

COntra depascentia oris vlcera, ad dentium affectus, & gingiuarum noxas, atque ad omnia oris vitia efficax est. Accipit succi mororum domesticorũ, lb. v. Coquuntur ad tertias, adiecta mellis optimi libra vna, rursus percoquuntur ad mellis consistentiam.

Diamoron compositum.

VIII.

REcipit succi mororum lb. v. Coquuntur ad mellis crassitudinem: Adiicitur croci, myrrhæ, b. omphacij, ana drach. j.

Mellis,

Mellis, lib. j. Percoquuntur ad iustam crassitudinem.

ANNOTATIONES.

Hæ duæ Diamorôn compositiones extãt etiam apud Nicolaum Myrepsum. Atque ex eiusdem sententia est concinnata, compositi Diamoron, quod nunc retulimus, compositio. Nam Paulus ab eo nonnihil variat, vt qui habet, Croci drach. j. Myrrhæ drach. ij. Omphacij, obolum vnum, aluminis sciſsi, obolos iij. Paulum Ioannes Damascenus sequitur. Miscet Galenus eadem lib. 6. de compos. medica. local. cap. 1. & iis etiam plura: nempe balaustium, rosas, malicoriũ, & id genus alia, vt illic videre licet.

b Omphacij. *Græce est, ὀμφακίου. Omphacium verô non est, nisi vuæ acerbæ & immaturæ succus, quem officinæ Agrestam vocant. Perperam igitur in Paulo legitur, ὄμφακαν &, pro ὀμφακίν, succum enim vuæ acerbæ, nõ vuam ipsam Gale. admiscet.*

Diamoron vsitatum. Nicolai Præpositi. IX.

VAlet, vt priora. Habet succi mororum [a] domesticorum, lib. ß. Succi mororum [b] batinorum, lib. j. Mellis, lib. ß. Sapæ, vnc. iij. Coquuntur lento igne, ad mellis spissitudinem.

ANNOTATIONES.

a Domesticorum. *Mora sunt, quæ arbore decerpuntur. Celsi mora hodie vocant.*

b Batinorum. *Non sunt nisi mera rubi, humi nascentis, Batina.*

Mora batina.

Præter iam dictos succos medicatos, sunt & alij quidam officinis medicorum vsitati, quos nominatim etiam percensebimus.

Succus acidus citrij.

X.

IDem quod succus Ribes potest. Fit, vt præcedentes simplices. Officinæ succum acetositatis Citri nominant.

Succus vuæ immaturæ.

XI.

EArundem est virium, & palpitationem cordis cohibet. Fit eodem modo. Officinis Agresta vocatur, Græcis omphacium. Ad hunc modum complures alij succi parari possunt: nempe sine melle & saccharo, igne vel sole incrassati: & appellantur hodie Rob. Quum verò succus prunorum syluestrium valde sit frequens, & Acaciæ loco hodie vsurpetur, illum etiam iam dictis adiicere conuenit.

Succus prunorum syluestrium.

Acacia officinarum nostratiũ.

XII.

EAsdem, quas priores, facultates habet. Sic paratur. Baccæ pruni syluestris

aqua

aqua in vase pauca aliquot diebus macerate, coquuntur, colantur, recoquuntur, donec crassescant. Seruatur qua lubet figura.

[a] *Hydromelum simplex. Pauli.*

XIII.

ADuersus alui profluuia bilioſa valet. Ventriculum firmat, & vomitum cohibet. Habet succi cydoniorum, exemptis nucleis contusorum, ℔.iij. ℥.iiij. Mellis, ℔.v. Aquæ ℔.x. Coquuntur despumando ad tertias.

ANNOTATIO.

[a] Hydromelum. *Græcis, Paulo præsertim libro septimo capit. 15. ὑδρόμηλον vocatur, quod Mauritanis Miua cydoniorum. Nam ipsis Miua non significat nisi succum fructuum, adeò coctum, vt in consistentiam sapæ, aut crassitudinem mellis abierit. Hydromelum itaque quod iam recensuimus, veterum fuit Miua cydoniorum: bilioſis ventriculi affectibus magis, quam ea quæ hodie vsitata est, & vinum accipit, vt paulo pòst dicemus, conuenit. Quanto enim Miua simplicior fuerit, tanto calidis vitiis magis conferta. Quòd si igitur pro melle saccharum vsurpabimus, minus quoque tum calefaciet, iucundiórque erit. Præstat itaque veterum, quàm hodie vsitatam Miuam vsurpare.*

Mixta cydoniorum simplex [a] vsitata. XIIII.

EAdem potest, quod prior: nisi quòd vini ratione magis caleat. Capit succi cydoniorum acidorum lb. b xij. Coquuntur lento igni, semper despumando ad dimidiæ partis consumptionem. Colatum, horis circiter tribus residendo claresci t. Claro adduntur vini antiqui [c] lb. vi. d Sacchari, lb. iij. Iterum coquuntur despumando, ad iustam consistentiam.

ANNOTATIONES.

a Vsitata. *Est autem Ioannis Damasceni, vt Cordus quoque in suo medicamentario libro indicauit. Quanquam ponderum rationem non obseruauit, vt iam ostendemus.*

b Lib. xij. *Mesues filius habet, libras centum: immensam prorsus mensuram. Quare cum Cordo lb. xij. sufficere putamus. Etsi arbitrio pharmacopœorum plus nutminus, seruata tamen legitima proportione, accipi possit.*

Cordus erat.

c Lib. v. *Cordus habet, lb. viij. non obseruata proportione. Siquidem Ioannes Damascenus accipit libras quadraginta. Quam autem proportionem obtinent quadraginta ad centum, eandem quinque ad duodecim habent. Vt hoc nomine vini quinque, non octo, Cordi exemplo, libræ sumendæ sint.*

d Sacchari. *Mesues filius librum permittit,*

vt vel mel, vel saccharum vsurpemus.

e Lib.iij. *Cordus hic quoque legitimam excedens proportionem, habet ℔.xij. Nam Ioannes Damascenus accipit de melle vel saccharo ℔.vj. Quam igitur proportionem sex habent ad decem, eandem tres habeant ad quinque oportet. Tres igitur, non duodecim libræ sacchari sunt accipiendæ.* *Cordi erratum.*

Miua cydoniorum composita, seu aromatica, Ioannis Damasceni. xv.

VEntriculum, iecur, & cætera viscera roborat, appetentiam excitat, concoctionem iuuat, vomitum & lienteriam reprimit. Accipit succi cydoniorum aridorum ℔.xx. Vini antiqui boni, ℔. x. Coquuntur igni lento, semper despumando, ad tertias. Colatum residendo clarescat. Claro adduntur mellis boni & despumati, ℔.vj. Iterum coquitur despumando, & in eo suspenduntur nodulo ligata hæc aromata: nempe cinamomi electi, cardamomi, ana drach.iij. Caryophyllorum, drach.ij. Zingiberis, macis, ligni aloes, mastiches, ana drach.j.ß. Croci, drach.ij. Moschi, ℈.j. Galliæ moschatæ, drach.ij. Omnia, præter crocum, parum terantur, & suspendantur in lineum colligata pannum.

DE SERAPIIS.

SECTIO DECIMA.

a *Serapium violatum* b *Simplex.* I.

BILIS acrimoniam frangit, ac thoracis vitiis calidis confert. Recipit succi c violarum recentium, in mortario marmoreo tritarum, ℔.iij. Sacchari clarificati, ℔.ij. Conquuntur d despumando ad crassitudinem iustam.

ANNOTATIONES.

a Serapium. *Cum actuario σεράπιον vocamus id, quod hodie Syrupum nominant, medicamentum forma liquidum, ex succis, vel alijs stirpium partibus cum liquore aliquo percoctis & mellitis, vel saccharatis ad saporis gratiam, & custodiæ diuturnitatem. Serapia enim Arabibus nulla alia de causa inuenta sunt quàm vt vis stirpium alioqui euanida & lubrica, efficax diu seruetur: vtque huiusmodi remedia è succis constructa ad manum sint, quoties vtendi necessitas inciderit, sintq; vtentibus iucundiora. Nicolaus Myrepsus nouo, & aliis inusitato vocabulo, ἀρέσατα nominauit.*

Serapia cur inuenta.

b Simplex. *Hoc recentiores quidam Græci*

εἰ ἠόσαχαρ, & ἠοζουλάπιον, & ἠῶν χύλισμα: Mauritani Iulapium, Iulepum, vel Iulebum appellant, vt suprà etiam monstratum est.

c Violarum recentium. *Quia ex aridis, aut parum recentibus succus exprimi non potest. Súntque ad eam rem tantum purpurea florum foliola, abiectis viridibus cauliculis & calycibus, vsurpanda.*

d Despumando. *Sunt qui spumam non auferunt, ne scilicet color pereat. Sed coloris hic ratio nulla haberi debet: quia repositum cum spuma Serapium hoc, citò corrumpitur.*

Serapium violatum compositum. Ioannis Damasceni. II.

PLeuritidi, tussi à calore natæ prodest: easdémque, quas zulapium violatum, facultates obtinet. Recipit violarum ℥.ij. Seminis cydonij, & maluæ, ana drac. vij. Zizyphorum, myxorum, ana numero xx. Cum succi cucurbitæ ℔.vj. coquuntur ad tertiæ partis consumptionem, & adiicitur sacchari ℔.j ß. fitque Serapium.

ANNOTATIO.

Præter iam dicta, tertium est Serapium violatum, quod infusionis violarum vocant. Verùm hoc non distat à Zulapio violaceo alterius generis, vt suprà nempe Sectione nona, diximus. Quum itaque tria sint genera Serapiorum violatorum, decet certò medicos, vt non

simpli

simpliciter in suis formulis Serapij violati mentionem faciant, sed primi generis violarum simplex, alterius compositum, tertij infusionis violarum nominent. Ita enim fiet, vt pharmacopolæ non vnum pro altero in compositiones medicamentarias permisceant.

Serapium rosatum [a] simplex. III.

IN febribus calorem extinguit: ob id sitim quoque sedat, & ventriculum roborat. Habet [b] aquæ in qua macerata sunt folia rosarum, lb. v. Sacchari clarificati, lb. iiij. Coquuntur lento igne ad Serapij consistentiam.

ANNOTATIONES.

a Simplex. *Hoc trifariam fieri solet. Vno quidem modo, ex succi rosarum libris tribus cocti ad igni lento, cum saccharilibris duabus. Hoc Zulapium potius, euitandæ confusionis gratia, è succo rosarum vocetur. Estque cæteris, vt diximus, efficacius. Altero modo ex stillaticio rosarum liquore, & simpliciter Zulapium rosatum nominatur, paruarúmque est virium. Tertio modo ex infusione, vt hodie loquuntur, rosarum recentium, vel harum penuria aridarum: & Serapium rosatum simplex appellatur. Atque hoc est, quod hic ex sententia Ioannis Damasceni describimus. Est verò hæc differentia à medicis diligenter in suis formulis exprimenda, ne pharmacopœi vnum pro alio vsurpent.*

b Aquæ

b Aquæ in qua macerata sunt, &c. Pharmacopœi hactenus ferè omnes Nicolai Præpositi, fusionis fo macerationis: vel (vt ipsi loquuntur) infusionis liorum rosæ modum secuti sunt. Nec alium in suo medicamen- rum Nicotario libro præscribit Cordus. Mihi tamen non pro- lai improbatur, quòd in eo neque rosarum, neq; aquæ men- batus.
sura & quantitas exprimatur. Præstat igitur Modus in Ioannis Damasceni modum amplecti, qui est eius- fusionis fomodi, Foliorum rosarum recentium libræ sex, horis liorum rooctto in vase terreo vitrato, stricti oris, & opercu- sarum optilato macerentur in libris quindecim aquæ calefa- mus.
ctæ, postea colantur. Eidem aquæ iterum calefactæ rosarum recentium tantumdem immittitur, & tam diu, vt antea, macerantur: colantur. Id si velis seruare, oleo affuso, & vase eodem bene operculato, dies quadraginta insolato: vocatúrque id Mutcharum, id est, infusio rosarum. Atque hinc perspicuum euadit, quòd Serapium hoc ex præscripto filij Mesues duabus infusionibus fiat, & Rosatum simplex absolutè dicatur. Nicolaus ex multis infusionibus componit Serapium suum rosatum simplex. Sed si frequentius quinquies maximè, rosæ macerantur, purgatorium serapium rosarum efficitur. Quapropter tum non absolutè simplex, sed cum adiectione Purgatorium nuncupatur. Siquidem si ab vncijs duabus ad vncias quatuor sumatur, bilem purgat. Tres quidem abundè, quatuor verò exquisitè admodum purgant. Simplex

autem

autem purgatorium nominatur, ad differentiam alterius Serapij purgatorij compositi, de quo paulo pòst dicemus. Cæterùm, ne id silentio transeamus, fit etiam Serapium purgatorium aquarum, & biliosi humoris, ex quatuor, quinque aut sex infusionibus florum recentium persici. Præterea ex ijsdem floribus saccharatis, seu cum saccharo contusis, Conserua, vt nominant, purgatoria, præsertim recens. Vis enim ignea & purgatrix ab ijs omnibus facilè euaporat & vanescit. Porrò in penuria recentium rosarum fit etiam à recentioribus Serapium ex rosarum aridarum infusionibus, in hunc modum. ℞. Rosarum siccarum, ʒ. iiij. quæ singulis aquæ colandæ libris injiciuntur. Id valenter adstringit, & ventriculum roborat.

Serapium rosatum purgatorium compositum. Auicennæ.

IIII.

FLauam bilem purgat. Capit succi rosarum, ℔.ij. Mellis optimi, ℔.iiij. Scammonij tosti, ʒ.j. Coquantur lento igne ad spissitudinem.

Serapium rosatum purgatorium compositum. [a] Nicolai Myrepsi.

V.

COnfert iis qui malo corporis habitu præditi sunt, iocinerosis, lienosis, & ma-

lè

lè coloratis. Purgat quoque ventrem. Accipit,radicis apij,fœniculi,[b] hippoſelini,aſparagi,& boraginis,ana vnc.ij.[c] Succi apij,intybi latifolij, ana vnc.j. Radicis [d] echij,vnc.j.ß.Eupatorij, vnc.j.Senæ,cuſcutæ,aſari, ana vnc.ß.Santali rubei & albi, ana ʒ.ß. Roſarũ, violarum,iridis, ana vnc.j. Florum boraginis,ʒ.ß.Adianti,[e] ſcolopendrij, ana M.j.Spicæ,ammeos,ana drach.j.∋.j.Seminum quatuor frigidorum,ana ʒ.ß.Polypodij, ʒ.ij.Seminis apij,aniſi,& fœniculi,ana drach.j.∋.j. Agarici, drach.ij. ſcrupu.ij. Aquæ quod ſatis eſt. Sacchari albiſsimi, rheibarbari, turpeti ana ʒ.ß.Coquuntur lento igne ad conſiſtentiam Serapij.

ANNOTATIONES.

a Nicolai Myrepſi. *Inuſitatum quidem, vtile tamen in prædictis vitijs. Quare in malo corporis habitu, κακοχυμίαν Græci nominant, vtendum eſſe eo puto. Poſſet itaque ob egregias ſuas vires in vſum reuocari: efficax namque in tollendis iecoris obſtructionibus exiſtit.*

b Hippoſelini. *Officinis Petroſelinum macedonicum vocatur, vt lib j. dictum eſt.*

c Succi apij. *Nicolaus habet decocti. Namilli ſolenne eſt, vt in Dyſaterum, ſic enim Serapia vocat, compoſitionem permiſceat decocta. Siue verò ſuccos, ſiue decocta vſurpes, parum refert.*

d Echij

d Echij. *Nicolaus habet, Bugloßi. Intelligit autem dubio procul Buglossum recentiorum, quod non est nisi Echium. Veterum enim Buglossum est Borrago, cuius ante meminit.*

c Scolopendrij. *Ceterach officinis dicitur, vt alibi monstrauimus.*

*Nenupharinus.

*Serapium * nympheæ simplex.* VI.

BIlis flauæ feruorem extinguit, ideóque mirificè ardentibus aliisque febribus acutis auxiliatur. Somnum quoq; conciliat. Fit hoc modo. Florum nympheæ ℔.ij. vna decoctione coquuntur, dein exprimuntur: expresso adiiciũtur sacchari ℔.ij. & coquuntur ad Serapij consistentiam.

Serapium nympheæ compositum. Francisci Pedemontani.

VII.

IDem quod præcedens potest, estque eo validius. Habet florum nympheæ, ℥ ij. b Vngulæ caballinæ aquaticæ, psyllij integri, acetosæ, ana ℥.j. Seminum quatuor frigidorum maiorum, ana ℥.ß. Seminum lactucæ, endiuiæ, scariolæ, portulacæ, ana drach. ij. Radicum fœniculi, vnc.j. Bulliant in aqua hordei sufficienti, & addantur sacchari, ℔.j. Aceti albi, succi granatorum acidorum, ana vnciæ ij. Coctis ad syrupi consistentiam iniiciuntur, santali rubei, spodij, ana ʒ.j. Spicæ ʒ.ß.

ANN

ANNOTATIONES.

a *Duas Serapij nymphæ compositiones attulimus, simplicis & compositi. Simplex vsitatius existit, & magna ex parte ad eum quem diximus modum paratur. Nicolaus Myrepsi abbreuiator, Præpositum vocant, illud instar violatum ex floribus maceratis in aqua conficiendum esse docet. Parum verò refert, hanc vel aliam sequantur pharmacopœi parandi rationem.*

b Vngulæ caballinæ. *Cordus censet autorem huius compositi Serapij per vngulam caballinam aquaticam alteram, luteã nimirum, intelligere Nymphæam. Sed quum Serapium hoc tussientibus conferat, nihil refert, si etiam in propria significatione vsurpemus Vngulam caballinam, pro Tussilagine: cuius sanè folia viridia illita erysipelatis, & omnibus phlegmonibus, Dioscoride & Galeno testibus, prosunt, & tusses mirificè iuuant. Atque hæc rectè quoque aquatica, quòd in aquis, aut iuxta aquas verius copiosè proueniat, appellatur.* Cordus. Cordus.

Serapium acidum simplex. [a] *Ioannis Damasceni.* VIII.

AFfectibus, ac febribus maximè bilioſis auxiliatur, quia bilem tenuitate & caliditate furiosam frangit, retundit, extinguit, adeóque sitim sedat. Humores quoq; crassos tenuat, incidit obstructiones tollit, vrinas mouet, ac sudores. Putredini resistit ob id

pestilentibus febribus est saluberrimum. Capit aquæ fontanæ ℔. iiij. Sacchari libras v. Coquuntur in vase [b] lapideo carbonibus accensis, aut flamma exigua, citra fumum, semper despumando ad dimidias. Dein adiiciuntur aceti [c] albi clari, libræ ij. Si autem valentissimum vis, libr. iiij. Si viribus mediocre, libr. iij. & percoque in Serapij consistentiam.

ANNOTATIONES.

Serapium acidū simplex Nicolai.

a Ioannis Damasceni. *Nec aliter conficit illud Nicolaus Myrepsus Sectione octaua, de Drosatis cap. 39. nisi quòd minus de singulis accipit, nempe aquæ libr. iij. Sacchari, libras iiij. Aceti, libram j. Coquit autem hæc omnia, ad mellis crassitudinem.*

In lapideo vase cur coquendum.

b Lapideo. *Aut terreo vitrato. Non abre autem in tali vase coquit. Nam acetum à vase æneo æruginosum aliquid, & corrodens contrahit.*

Acetum album.

c Aceti albi. *Hoc enim tenuius & potentius est alio.*

Serapium acidum compositum. Ioannis Damasceni. IX.

ALiàs de radicibus, humores crassos, pituitosos, & eradicatu difficiles incidit, terget, extenuat. Obstructiones, quæ sunt in iecore, liene, & renibus tollit. Accipit radicum aplj, fœniculi, & intybi latifolij, ana ℥. iij.

iij. Seminum apij, fœniculi, anisi, ana ʒ. j. Seminis intybi latifolij, ʒ ß. Coquuntur igne lento hæc omnia in aquę fontanæ libris x. ad dimidias. Dein vbi expressum est, addantur sacchari libræ iij. & clarificetur: postea aceti iniicitur quantum libet, prout in Serapio acido simplici est expressum.

Serapium è duabus radicibus. x.

IDem, quod præcedens, potest. Recipit radicum petroselini, & fœniculi, ana ʒ. iiij. Coquuntur in aquæ fontanæ libris v. ad tertiæ partis consumptionem. Expressum percoquitur cum sacchari libris ij. donec ad Serapij crassitudinem redeant.

Serapium è quinque radicibus. Incerti autoris. xi.

AD febres putridas, biliosas, ac pituitosas solutu contumaces confert. Habet radicum apij, fœniculi, petroselini, asparagi, ruscі, ana [a] ʒ ij. Coquuntur in libris vj. aquæ fontis, ad tertiæ partis consumptionem. Expressum percoquitur cum sacchari [b] libris iij. addendo sub finem aceti vnc. viij. Alij radicibus prędictis addunt seminis apij, petroselini, fœniculi, ana vnc. j. & in libris decem aquæ coquunt, ad dimidias. Expressum percoquunt, cum mellis lib. iiij. & sub finem adiiciunt aceti libr. j.

ANNOTATIONES.

Cordus errat. a Ana ℥.ij. *Cordus contra omnium codicum, quos viderim, fidem, in suo Medicamentario libro habet vnc.iiij.*

b Lib.iij. *Et hic dissentientibus omnibus codicibus, Cordus legit, libras 4. Ita multis in locis Cordi compositionibus non satis fidendum erit, vtpote vel typographorum culpa corruptis, vel Cordi studio immutatis.*

* *Acetositatis citri.*

Serapium ex acido citrij succo. Ioannis Damasceni.* XII.

AEstum & feruorem bilis flauæ, febriúmq; ardẽtium & pestilentialium, præsertim æstatis constitutione pestilente, ac vehementem sitim potenter restinguit. Ebrietati resistit, vertiginémque iuuat. Fit hoc modo. Succi citriorum acidi libr.xij. in vase vitrato coquuntur igni prunarum lento, ad tertię partis consumptionem. Dein per linteũ [a] sine expressione colatur, & residere, donec clarescat, permittitur. Clari succi b ℔. vij. percoquuntur ad iustam crassitudinem, cum [c] Iulebi clari & purgati d libr.v. Aut si æstas est, in sola, donec aquosa eius substantia consumatur.

ANNOTATIONES.

a Sine expressione. *Nisi enim sine vlla vi aut expressione coletur, vbi refrixerit, Serapium coagulatur.*

b Lib.

b Lib.vij. *Cordus hic in medicamentario suo Cordus libro, præter omnium codicum fidem habet libr. vj. notatus. & tamen hoc Serapium nihilominus ad Mesues filium autorem refert. Vt mirari satis non possim, cur ad præscriptum ipsius illud non conficiendum esse docuerit. Sed est hoc ipsum ei familiare, vt ad Mesues filium referat compositiones, nec ad illius præscriptum conficiat.*

c Iulebi clari & purgati. *Per hoc ipsum non intelligit, nisi saccharum in aqua competenti pura dissolutum, ac cum albis ouorum clarificatum, & instar Iulebi coctum. Id enim verè est Iulebum clarum & purgatum.* *Iulebum clarum & purgatum.*

d Libr. v. *Et hoc loco Cordus à præscripto Ioannis Damasceni, cui tamen acceptum hoc Serapium, vt diximus, refert, discedens, Sacchari libras iij. duntaxat recipit, quum iuxta proportionem ad libras vj. succi, recipiendæ erant sacchari libr. iiij.* *Cordus notatus.*

Serapium ex [a] *acido limonum succo.* XLII.

PRædicto non multo inferius, magis tamen refrigerans & penetrans. Cor & stomachum roborat, & spiritus resolui prohibet, putrefactioni resistit. Capit succi limonum instar citriorum cocti, & per linteum colati, ac clarificati, libr. vij. Sacchari clarificati, libr. v. Percoquuntur ad iustam consistentiam.

ANNOTATIONES.

a Ex acido limonum succo. *Sunt qui Serapium hoc præcedenti præferant, quòd scilicet Limonum maior copia haberi possit, & potentius Citrijs propriè dictis malis refrigerent.*

Serapia ex acido, vel dulci Aurantiorum succo.

Instar huius Serapij, etiam ex accido Arantiorum seu Aurantiorum malorum, item etiam è dulci succo, cum saccharo clarificato, Serapia confici possunt: vt non sit opus seorsim eorundem referre compositiones.

* *Agresta.*

*Serapium ex * omphacio. Ioannis Damasceni.* XIIII.

IN magnis æstibus ad sitim restinguendam mirificè cõfert, vomitum & alui profluuium bilioſum sistit, febribus succurrit. Grauidarum etiam vomitum reprimit, ac earundem ventriculum firmat, venenísque aduersatur. Fit vt Serapium è succo citriorum: nempe ex Omphacij, coctione & residentia purgati, libr. vij. & sacchari clarificati lib. v ad consistentiam iustam percoctis.

Serapium è pomis. Ioannis Damasceni. XV.

COr imbecillum roborat: ob id syncopen, & cordis palpitationem sanat. Accipit [a] pomorum dulcium & acidorum succi, ana libr. v. Coquuntur despumando ad dimidij consumptionem: dein biduò residere

perm

permittuntur, donec clarescant: postea colantur, & cum sacchari lib. iij. fiat Serapium.

ANNOTATIONES.

a Pomorum. *E dulcibus eligenda sunt nostratia sapidissima. Ex acidis, quæ vueinling, id est, vinosa Germani nostri nominant. Efficacius erit, si poma dulcia augeas, quòd illa odore cor magis roborant. Sunt qui huic succo nondum per residentiam purgato, immergunt sericum crudum grano tinctorio (Chermes Mauri vocant) infectum, donec is rubescat, & cocci ac serici facultatem recipiat, quòd vtrunque, sericum nimirum, & granum tinctorium, Arabibus vim cordis roborandi obtinere credatur. Errant autem plurimum, qui pannum sericum ab infectorib. tinctum in chermes accipiunt, propter aluminis & aliorum tincturæ panni huius necessariorum mistam malignitatem.* Chermes.

Serapium è granatis acidis. Ioannis Damasceni. XVI.

FEbres biliosas, & quæ ex pituitosis flammam multam inuehunt, iuuant. Fit vt præcedentia: ita vt non sit opus conficiendi modum seperatim referre.

Serapium è granatis dulcibus. Ioannis Damasceni. XVII.

SItim, tussim, pleuritidem iuuat. Fit vt præcedens.

ANNOTATIO.

Parum rectè faciunt, qui Serapium è Granatis parantes, dulcia cum acidis miscent: quum separatim iam ex dulcibus, nunc ex acidis tantum, vt ostendimus, conficiendum sit: quòd acidorum, quàm dulcium, alia sit facultas.

*Endiuia. *Serapium ex* intylo satiuo, Simplex.* XVIII.

VAlet ad immodicum iecoris & aliorum nutritioni seruiẽtium instrumentorum calorem, ac laterali maximè morbo conuenit. Habet succi intybi satiui latifolij vna feruefactione, dein residentia purgati, lib. viij. Sacchari albissimi libr. v. ß. Affunditur paulatim saccharo, si purum est, clarificato. Si verò purum nõ est, succo dissolutum coquitur, cúmque albumine clarificatum purgatur, colatur, percoquitur in Serapium.

Serapium ex intybo satiuo compositum. Gentilis. XIX.

VAlet ad immodicum iecoris, cordis, & aliorum nutritioni famulantium instrumentorum calorem & in summa ad omnem calidam intemperiem. Soluit obstructiones, & partes à calore debilitatas roborat. Capit succi intybi satiui latifolij, succi a lichenis, ana libr. iij. Clarificentur brædicti succi ad ignem, vt expedit. Rosarum, violarum, lẽticulę aquaticæ, florum nymphęæ, b

poly

polytrichi, ana vnc. ß. [c] Capillorum veneris hordei repurgati, seminum frigidorum maiorum, ana ʒ. j. Cum saccharo quod satis est, fiat serapium: & aromatisetur cum santalorum alborum, rubeorũ, berberis seminum cydoniorum, ligni aloes, cinamomi, corticum citri, ana ℈. j.

ANNOTATIONES.

Etsi non admodum mihi probetur hoc Gentilis Serapium, adeò vt facilè omitti à nobis potuerit: tamen quum non desint fortè qui illo vti velint, non fuit prorsus nobis Medicamentarium librum scribentibus prætereundum.

a Lichenis. *Hepaticam officinæ vocant, vt Lichen. alibi fusius ostendimus.* Polytrichi.

b Polytrichi. *Per polytrichum intelligit herbam, Trichomanes Dioscoridi dictam.* Capillus veneris.

c Capil. veneris. *Adiantum inaudire oportet, Dioscoridi & alijs veteribus appellatum.*

Serapium ex intybo satiuo compositum.

Incerti autoris. X X.

IDem quod præcedens potest. Accipit intybi satiui latifolij viridis, intybi satiui angustifolij, lichenis, borraginis, * echij, melissophilli, lactucæ eupatorij, ana M. j. Seminum frigidorum maiorum, ana vnc. j. Santali albi & rubei, ana drach. j. Florum borraginis, melissophylli, rosarum, ana drac. iij. Coquantur in aqua sufficienti, colato adiiciatur

* Buglossæ.

succi intybi satiui latifolij residentia purgati lb.j. Succi gra. ʒ.iij. Sacchari lb.iiij. Percoquantur ad Serapij consistentiam.

* Cichorio.

*Serapium ex * intybo Syluestri, cum Rheobarbaro. Nicolai Florentini.* XXI.

CONfert aduersus omnem materiam venenatã, & in febre pestilentiali. Corroborat cor, & instrumẽta nutritioni famulantia, expurgat per vrinas & directionem alui, excitat appetentiam, & inducit somnum Recipit intybi [a] satiui & syluestris, cichorij, [b] taraxacon, ana M.ij. [c] Cicirbitæ, hepaticæ, scariolæ, lactucæ, fumiterræ, lupulorum, ana M.j. Hordei integri, halicacabi, ana vnc.iiij. Glycyrrhizæ. [d] capillorum veneris, [e] asplenij, polytrichi, adianti, cassuthæ, ana ʒ.vj. Ranidicum fœniculi, apij, asparagi, ana ʒ.ij. Coquantur in aqua sufficienti, & colentur: dein cũ Saccharo albo clarificato fiat Serapium, & pro vnaquaq; eius libra inter coquendum adiiciantur Rhei barbari selecti ʒ.iiij. Spicæ nardi scrup. iiij. Colligato in linteolo raro, quod crebrò, dum consistentiam iustam nanciscatur Serapium, exprimatur.

Hac cõpositione pharmacopœi vti non debent, sed ea quã ad finẽ Annotationũ subijciemus.

ANNOTATIONES.

Etsi Serapium hoc constat ex multis simplicibus medicamentis, nec autori ipsi, vt arbitror, nec

phar

pharmacopœis satis cognitis: tamen nihilominus hodie à multis paratur. Verùm quàm rectè, facile prudentes iudicare possunt. Præstaret, in tanta præsertim scrapiorum, quæ in omnibus officinis prostant, copia, hoc & similia prorsus desiderari, quàm consueto more parata habere. Vt igitur imperiti simplicium pharmacopœi in hoc conficiendo Serapio non errent, de quibusdam simplicibus nostram subiiciamus censuram oportet.

a Intybi satiui & syluestris. *Hic principio omnibus apparet, Nicolaum hunc Florentinum nullam prorsus simplicium cognitionem habuisse. Siquidem nemo vnquam aliorum recentiorum Endiuiam syluestrem, vt ille, nominauit. Hoc verò secutus Græcos fecit, qui intybum vocant, quam Barbari Endiuiam. Vox enim est corrupta, & ex Intybo voce deprauata nata. Sed quum Intybum satiuum, vel, vt Nicolaus loquitur, Endiuia domestica sit gemina: latifolia, quæ non est nisi Endiuia hodie nominata: & angustifolia, quæ à medicis nunc Scariola vocatur: melius erat Nicolaum dixisse, Endiuiæ domesticæ vtriusque, & postea Scariolæ nullam fecisse mentionem. Quanquam suspicio est, illum per Scariolam intellexisse Lactucam syluestrem. Præterea quum Endiuia syluestris non sit nisi Cichorium, bis vnius simplicis, tanquam diuersi, non sine risu eruditorum, & magna pharmacopœorum* Nicolaus Florẽtinus simplicium imperitus.

pœorum confusione, mentio ab eo facta est. Atque is primus est Nicolai in hoc Serapio error.

b Taraxacon. Species est Seridis syluestris, aut Hedypnoidis Plinij. Dens leonis, & Rostrum porcinum vulgò vocatur.

c Cicerbitæ. Ita cum Cordo legendum esse puto: non Cucurbitæ, vt nonnulli codices habent. nam non est verisimile, inter herbas Nicolaum connumerasse fructus. Est autem Cicerbita non nisi Sonchus, quo hactenus officinæ nonnullæ pro Endiuia vsæ sunt: vt alibi fusius docuimus. Ita multis hactenus erroribus implicatæ officinæ fuerunt.

Capillus veneris.

d Capillorum veneris. Capillum veneris non esse nisi Adiantum, alibi monstrauimus. Hic tamen Nicolaus, non sine magna confusione pharmacopœorum, diuersum ab Adianto facit. nam paulo pòst eius tanquam diuersi meminit. Et ne quis fortè dicat, per Adiantum nigrum, per capillum veneris verò album intellexisse Nicolaũ, impedit quod in plurali dixit Capillorum: hac ratione vtrunque capillum veneris innuens, adeóque sibiipsi memorandi deinceps Adianti occasionem præcidens. Vt is sit alter Nicolai error non leuis.

Asplenũ. Polytrichum.

e Asplenī, polytrichi. Per asplenum, Ceterach officinis: per Polytrichum autem Trichomanes Dioscoridi appellatum, inaudiendum esse,

esse, antea monuimus.

f Adianti. *Abundat in compositione, quod antea vtriusque capilli veneris facta sit mentio. Nisi quòd fortè per Adiantum, Rutam murariam dictam intellexerit. Erit igitur huius Serapij hæc legitima compositio.* ℞. *Intybi satiui Legitimæ vtriusque, cichorij, taraxaconis, ana* M. ij. *Cicer-Serapij ex bitæ, lichenis, lactucæ satiuæ & syluestris, fu-Cichorio cũ mariæ, lupinorum, ana* M. j. *Hordei integri, ba-Rhabarba licacabi, ana* ʒ. iiij. *Glycyrrhizæ, adianti albi ro composi-& nigri, asplenj, trichomanis, saxifragi siue rutæ tio. murariæ, cassuthæ, ana drach. vj. Radicum fœniculi, apij, asparagi, ana* ʒ. ij. *Coquuntur in aqua sufficienti, colantur cum saccharo clarificato: & rursus colatum percoquitur in Serapium, confricando in singulis eius libris inter coquendum Rhei barbari selecti* ʒ. iiij. *ligatas in linteolo raro, cum Spicæ nardi* ℈ iiij.

Serapium è cichorio. Guilielmi Placentini. XXII.

EIusdem cum priore facultatis. Habet cichorij M. ij. Foliorum boraginis, echij, lactucæ, violarum, intybi satiui anguſti folij, oxalidis, taraxiconis, ana M. j. Rheibarbari selecti, ℥. ij. Herbæ tritæ coquuntur in ℔. ij. aquæ, ad tertiæ partis consumptionem: colantur. Adduntur expresso sacchari ℔. ij. Clarificatur, & iterum colatur. Redditur igni, & adiicitur rhei barbarum

rum in puluerem tritum, in linteolum rarum ligatum, & sæpe confricatur, donec percoctum Serapium erit.

ANNOTATIO.

Et hoc adiicere placuit superioribus, veluti simplicius: vt si quis hoc nomine eo magis vti vellet, in promptu compositionem haberet.

Oxosaccharum simplex. Nicolai Myrepsi.

XXIII.

CONfert ad febres tertianas, duplices tertianas, ardentes, lipyrias, & hecticas. Capit aceti ʒ.iiij. Succi mali punici acidi, ʒ. viij. Sacchari albi & puri, ℔.j. Coquũtur leto igne ad Serapij consistentiam.

Oxosaccharum compositum. [a] *Actuarij.*

XXIIII.

CONcalefacta corpora potum iuuat: longis iam febribus, quas sanguis aut bilis creauit, & calori iocinoris auxilio est, & lienem ab obstructione liberat. Accipit corticum radicum fœniculi, apij, intybi satiui vtriusq;, ana ʒ.ij. Coquuntur in aceti ℔.iij. ad libræ vnius consumptionem: deinde expressum cum sacchari, lib. duabus percoquitur, dum Serapij crassamentum consequatur.

ANNOTATIO.

a Actuarij. *Hoc, quia simplicius est, quàm id quod ex Nicolao (quanquam nec in Latinis*

nec

nec in Græcis codicibus habetur, afferunt) placuit hoc loco, altero omisso, referre, vt deinceps pharmacopœi præterito eo quod ad Nicolaum refertur, hoc potius composito oxosaccharo vtantur.

Serapium * [a] *Zizyphorum Ioannis Damasceni.* XXV.

* *De Iuiubis.*

CONfert raucitati, tussi, pleuritidi. Recipit zizyphorum numero [b] lx. Violarum, seminis maluæ, ana [c] ℥.v. Capilli veneris, ℥.j. Seminis cydoniorum, papaueris, melonis, lactucæ, tragacanthæ, ana ℥. iij. Glycyrrhizę, hordei mundati, [d] ana ℥. viij. coquuntur cum aquæ fontanæ lib. [e] iiij. & sacchari lib. [f] ij. ad Serapij consistentiam.

ANNOTATIONES.

a Zizyphorum. *Iuiubinum vulgus medicorum & pharmacopœorum appellat: illisque duplex existit, simplex & compositum. Simplex, suprà inter Zulapia recensuimus: Compositum est, quod iam descripsimus.*

Serapium Iuiubinũ duplex. Simplex. Compositũ.

b Lx. *Ita planè legendum: & non, vt nonnulli codices habent, libr. x. Nam fieri haud posset, vt decem Zizyphorum libræ in aquæ libris quatuor commodè coquerentur. Atque is error ex imperitia librariorum irrepsit, qui ex numero lx. qui sexaginta denotat, fecerunt libr. x. inter l & x interponentes coma, in hunc modum, l. x. & legerunt libr. x. Ita ex notis ponderum*

derum & numerorum plures promanare errores solent, vt præstaret tum veteres tum recentiores medicos suas compositiones non per notas ponderum & mensurarum, sed potius integris verbis exarasse.

c ℥. v. Et hoc in loco nonnulli codices falsò legunt ʒ. v.

Hordeum mũdatum.

d Hordei mundati. Ita vocant, quòd à suis corticibus est repurgatum, aut cortice suo nudatum. Hoc enim abstergendi facultatem cum suo cortice exuisse, ac leniendi aut lubricandi aluum vim retinuisse putat.

e Lib. iiij. Quæ ad dimidias, vt in aliis quoque Serapiis fieri solet, coquuntur.

f Lib. ij. Colatum rectius & expeditius ad Serapij consistentiam cum vna, quàm duabus libris, percoquitur.

Serapium è papauere [a] simplex. Ioannis Damasceni. XXVI.

ADuersus tenuis humoris, à capite in thoracem & pulmonem, destillationem, tussim siccam, gutturis & faucium asperitatem confert. Sitim restinguit, somnúmque conciliat Habet [b] capitum papaueris albi & nigri, ana ʒ. lx. Coquuntur in lib. iiij. aquæ [c] pluuialis, ad consumptionem lib. d j ſſ. & cum sacchari albi, & penidiorum ana [c] vnc. iiij. ad Serapij crassitudinem percoquuntur.

ANNO

ANNOTATIONES.

a Simplex. *Quo frequentius vtuntur, quàm sequenti compositio. Rectè autem simplex appellatur, quòd præter capita papauerum nihil recipiat.*

Capita papauerum recentia.

b Capitum papaueris. *Recentiorum scilicet, quia frigidiora sunt, & diu minus coqui desiderant quàm sicca.*

c. Pluuialis. *Quæ certè tenuior est, adeóque magis penetrans.*

d Lib. j. ß. *Codices nonnulli legunt lib. ij. Verùm quum recentia esse debeant capita, satis erit si ad consumptionem vnius libræ, vel vnius & dimidiæ coquantur. Sicca tamen si fuerint, ad dimidias, id est, duarum librarum consumptionem, coqui possunt.*

e ℥. iiij. *Falso quidam codices legunt, ℥. iij. Nam si largo saccharo, nempe lib. j. aut etiam maiore mensura condias, gratius erit.*

Serapium è papauere compositum, Ioannis Damasceni.

XXVII.

AD tussim siccam, tabem, destillationem insomniæ causam. Capit papaueris albi & [a] nigri, ana ℥. l. [b] Adianti albi, ℥. xv. Glycyrrhizæ, ℥. v. Ziziphorum numero xxx. Seminis lactucæ, ℥. xl. Seminum maluæ & cydoniorum, ana ℥. vj. Coque in lib. iiij. aquæ ad dimidij consumptionem, co-

latum cum sacchari & penidiorum [c] ʒ.viij. percoquito in serapium.

ANNOTATIONES.

a Nigri. *Quidam codices, rubri pro nigri legunt, nullo discrimine. Quanquam enim nigri legitima sit lectio: tamen si rubrum quis papauer, quod non est nisi Rhœas papauer apud Dioscoridem, accipiat, nihil delinquet: quòd illi quoque sit refrigerandi, & somnum conciliandi facultas.*

Rubrum papauer.

b Adianti albi. *Capillum veneris nominat filius Mesues.*

Adiãtum album.

c ʒ. viij. *Et hic nonnulli codices perperam habent, drach. viij.*

Serapium myrtinum simplex. Ioannis Damasceni.

XXVIII.

VEntriculum, atque omnia alia viscera firmat. Contra ventris profluuia & dysenteriam valet, menstrua supprimit, tussimq; à calidis & tenuibus humoribus excitatam sanat. Accipit [a] succi baccarum myrti lib. xij. Coquuntur in vase vitreato, lento igne ad tertiæ partis consumptionem, dein colantur: & residere, donec claresçant, permittuntur. Clari succi [b] libr. vij. affunduntur sacchari clarificati [c] lib. v. Percoquuntur lento igni in Serapium. Vel si æstas fuerit, insolatur, quoad aquosa pars consumatur.

ANN

ANNOTATIONES.

a Succi baccarum myrti. *Qui vtique in Germania nostra, vt in ijs quibus Myrtus prouenit regionibus, haberi non potest. Quapropter vt Serapium hoc nostri pharmacopœi è bacci myrtis in aqua maceratis & coctis, parent necesse est. Sed hac ratione paratum sit imbecillius.*

Cordus notatus.

b Lib. vij. *Ita omnia Ioannis Damasceni exemplaria legunt: vt mirum sit, Valerium Cordum contra horum omnium fidem legere, lib. viij.*

c Lib. v. *Vt antea plus, nempe octo, non septem libras vsurpauit Cordus: ita nunc minus, libras videlicet quatuor, præter omnium codicum fidem accipit.*

Serapium myrtinum compositum.

Incerti auctoris. XXIX.

PRofluuium ventris sistit, etiam diuturnum & sanguinis excreationem compescit. Recipit baccarum myrti, drach. xx. Rosarum rubearum, santalorum rubeorum & alborum, sumachij, balaustiorum, oxyacanthæ, ana [a] drachm. xv. Mespilorum, [b] drach. l. Aquæ fontanæ. lib. viij. Coquuntur omnia ad consumptionem medietatis. Colato adiiciuntur succi granatorum, succi cydoniorum, ana [c] ℥. vj. Sacchari clarificati, lib. [d] iij. Percoquuntur ad Serapij consistentiam.

ANNOTATIONES.

Etsi incerti autoris sit hoc Serapium, tamen in dictis vitiis magnæ est efficaciæ: ideóque parari à pharmacopœis debet, præsertim eo tempore, quo dysenteria populariter vagatur.

Cordus errat.

a Ana. ʒ. xv. *Hic Cordus geminat pondus, contra fidem omnium codicum: nec eius rei vllam rationem reddit.*

b ʒ.l. *Et hic duplicato pondere, Cordus centum accipit drac.*

c ʒ. vj. *Cordus hoc in loco quadruplum pondus accipiendum esse docet, nempe vnius cuiusque succi libras duas.*

d Lib. iij. *Cordus lib. v. habet. Quod menendum esse duxi, propter pharmacopœos, qui ex præscripto eius hodie omnia conficiunt medicamenta.*

Serapium è succo oxalidis. Ioannis Damasceni. xxx.

FEbribus bilios is, & pestilentibus salubre est. Cordis & ventriculi flammeum calorem extinguit, ipsáque roborat. Habet succi oxalidis purgati lib. tres. Sacchari clarificati, lib. duas. Coquuntur in Serapij consistentiam.

Serapium è succo borraginis.

xxxi.

COr roborat, lætitiam generat, syncopi confert: & idem quod saccharum bor

borraginatum poteſt. Capit ſucci borraginis per linteum colati & clarificati, lib.iij. Sacchari, lib.ij. Coquuntur deſpumando in Serapium.

ANNOTATIO.

Alij aliter componunt. Nam quidam etiam adiiciunt florum borraginis recentium contuſorum, & eos in aqua ſufficienti coquunt, atque colatum prædictis affundunt, & in Serapij conſiſtentiam percoquunt.

Serapium è[a] ſucco echij.* * Bugloſſa.

XXXII.

COr roborare, lætitiámque generare [b]creditur. Fit, vt præcedens.

ANNOTATIONES.

a Succo Echij. *Bugloſſam officinæ vocant. Difficulter autem ex Echio tuſo ſuccus exprimitur, vtpote qui lentus eſt, quapropter integra nocte in frigido loco collocandus, & poſtridie tandem exprimendus, & cum oui albuminibus clarificandus.* Echium.

b Vt creditur. *Nam reuera eam facultatem non habet, ſed illam potius, quam ſuprà in Saccharo Echij indicauimus.*

[a] *Oxymeli ſimplex. Galeni.*

XXXIII.

HVmores craſſos, lentos ac pituitoſos in ventriculo & venis incidit, extenuat,

& abstergit: atque adeò obstructiones tollit. Sputum educit, spiritúmque faciliorem reddit. Si tamen eo immodicè vtaris, intestina radit, neruosa lædit, tussimque excitat. Fit ex aceti b parte vna, mellis optimi c despumati partibus duabus, aquæ partibus quatuor. Primum autem mel & aqua d simul coquuntur, vbi probè despumata sunt, addito aceto percoquuntur, semper quoque despumando, ad Serapij crassitudinem.

ANNOTATIONES.

a Oxymeli. *Latinis sonat acetum mulsum, quod ex aceto, melle, & aqua sit compositum.*

b Parte vna. *Verbi gratia, aceti acerrimi lib. j. Mellis optimi, lib. ij. Aquæ fontanæ, lib. iiij. Actuarius accipit aceti libr. xx. Mellis, libr. xl. Aquæ, lib. lx. Quod planè in idem recidit, nisi quòd maior omnium trium sit quantitas. Hæc autem componendi ratio optima est. Nam quum vna omnibus mensura non placeat, quia hi acetosius, illi mellitius magis ament, vt pro cuiusque palato misceri possit, præstat imbecillius, quale est præsens, paratum habere: cui medicus vtendi tempore si opus erit, plus aceti addere potest: tantum nimirum, quantum mellis.*

c Despumati. *Optimum quidem mel, minimum flumæ emittit, & breuissimo tempore coquitur:*

coquitur: malum verò, multam egerit ſtumam, quo etiam diutiùs coqui debebit.

d Simul coquuntur. *Quouſque duæ ſcilicet libræ fuerint abſumptæ.*

*Oxymeli * compoſitum, incerti auteris.* XXXIIII.

* *Aliàs diureticum.*

ALiàs, è quinq; radicibus. Humores craſſos & pituitoſos incidit, extergit: ob id iecoris, lienis, & renum obſtructiones aufert. Vrinam mouet, ſudorémque euocat. Accipit corticum radicum apij, fœniculi, petroſelini, ruſci, aſparagi. ana ℥.ij. Seminis apij, & fœniculi, ana vnc.j. Omnia hæc in aquæ libris xij. & aceti lib.j. macerantur, & ad dimidias coquuntur. Expreſſum pòſt cum mellis optimi libr.ij. ad Serapij conſiſtentiam percoquitur.

Oxymeli è quinque radicibus.

Acetum ſcilliticum. XXXV.

EFficax ad incidendos ac diſcutiendos craſſos & lentos humores. gingiuas humore laxas & putreſcentes ſanat: eas enim reprimit, & firmat. Dentes mobiles ſtabilit. Oris putredines compeſcit, eiúsque odorem commendat, fœtore illius diſſipato. Solideſcit potu eius guttur, callum faucibus obducit, validiorémque vòcem & clariorem efficit. Datur ſtomachicis, ægrè cibum concoquentibus: concoctionem enim iuuat. Comitialibus, vertiginoſis, melan-

cholicis, calculosis: item vuluarum strangulationibus, lieni tumescenti, & ischiadicis prodest. Admodum imbecillos recreat, & corpus sanum reddit, bonúmque colorem præbet. Visum acuit, & difficilem auditum instillatum iuuat. In summa, ad omnia efficax est, demptis internis exulcerationibus, doloribus capitis, & neruorum vitiis. Conficitur hoc modo. Scilla candida repurgata, in taleolos seu [a] laminas conciditur, & filo [b] traiecta [c] segmenta modicis interuallis, ne se contingant, quadraginta diebus in vmbra siccãtur. Sumitur deinde ex ea lb. j. & in optimi aceti lib. viij. in vase vitrato, stricti orificij bene obstructo demittitur, & septenis diebus in sole madescit. Post id tempus scilla eximitur, & expressa abiicitur. Defecatum acetum transfunditur, & reponitur.

ANNOTATIONES.

a Laminas. *Ioannes Damascenus filiut Mesues eligit eas quæ inter centrum siue cor & corticem, seu superficiem mediæ sunt: propterea, vt quidam arbitrantur, quòd partes in superficie constitutæ sint nimis siccæ, ad centrum verò sitæ, nimis humidæ. Et verum certè est, quòd aridæ tunicæ (ita enim Plinius libr. 20. capit. 9. appellat) in superficie positæ, tanquam nullius momenti sint abiiciendæ: & sumendum reliquum, quod è viuo est.*

Cor.

Cortex.

est. Centrum etiam seu medium Scillæ, vnde germen enascitur, etiam abijciendum erit.

b Filo traiecta. *Acu lignea Ioannes Damascenus traiicit, ne ferrum tangat, quo venenari opinatur. Nam contrahit à ferro venenatam quandam rubiginem. Quo nomine, ligneo quoque cultro in laminas, seu taleolos concidenda scilla erit.*

c Segmenta. *Filo scilicet suspensa.*

d Deinde ex ea. *Scillæ arida frusta intelligit pendentia.*

Oxymeli scilliticum simplex. Ioannis Damasceni. XXXVI.

HVmores crassos, lentos, frigidos, eradicatu difficiles extenuat, incidit, & abstergit, ideóque ad ciendum vomitum efficax: Dentes vacillantes ac mobiles firmat, & oris suauitatem efficit. Ab illius vsu caueant tabidi, & febribus acutis laborantes. Fit ex aceti scillitici lib. ij. Mellis despumati, lib. iij. Percoquuntur despumando ad Serapij consistentiam.

Oxymeli scilliticum compositum. Eiusdem. XXXVII.

ID potentius multo incidit, tenuat, terget, obstructa aperit, in diuturnis quartanis, & quotidianis, quàm oxymel de radicibus. Recipit radicum apij, fœniculi, petroselini, vsci, asparagi, ana vnc. ij. Seminum apij, fœniculi,

niculi, ana vnc. j. Omnia hæc in aquæ lib. xij. & aceti scillitici lib. j. macerantur, & ad dimidias coquuntur. Expressum pòst cum mellis optimi libris duabus ad Serapij consistentiam percoquitur.

Serapium è stichade simplex.

Ioannis Damasceni.

XXXVIII.

IVuat omnes cerebri & neruorum affectus frigidos, nempe neruorum resolutionem, epilepsiam, cõuulsionem, tremorem, & similes. Destillationibus à capite in thoracem, quas frigidus excitauit humor, conducit, ventriculúmque firmat. Habet florum stichadis, drach. xxx. Thymi, calaminthæ, origani, ana drach. x. Anisi, drach. vij. Passarum vuarũ repurgatarum, vn. iiij. Coquuntur in lib. viij. aquæ, ad duarum consumptionem. Colato mellis optimi libr. v. adiiciuntur, & iterum coquuntur ad Serapij crassitudinem: quod conditur cum cinamomi, calami odorati, zingiberis, añ. drach. j. ß. Ligata in panno raro, in Serapio appenduntur.

Serapium è stichade compositum.

eiusdem XXXIX.

IDem quod præcedens efficit. Capit florum stichadis, drachm. xxx. Thymi, calaminthes, origani, ana drachm. x. Anisi, pyrethri, ana drach. vij. Piperis longi, drach. iij.

Zing

Zingiberis, drachm. ij. Vuarum passarum repurgatarum, vnc. iiij. Coquuntur in libris viij. aquæ, ad duarum consumptionem. Colato adduntur mellis puri libræ v. & rursus coquuntur ad Serapij consistentiam. Id conditur cinamomi, calami odorati, spicæ nardi, croci, zingiberis, piperis nigri, & longi, ana drachm. j. ß. Ligata in panno raro sericóve, in Serapio crassiusculè contusa appẽduntur.

*Serapium Bizantinum, sine * aceto, Ioannis Damasceni.* XL.

* *Aliàs simplex.*

HVmores crassos & lentos incidit atque extenuat, obstructionem aufert, ac morbo regio succurrit. Accipit succi intybi satiui latifolij, & apij, ana lib. ij. Succi lupi salictarij, & echij hortensis vel sylvestris, aã lib. j. Feruefiant semel, despumentur, & purgentur. Eius succi clarificati lib. iiij. igne leto coquuntur, cum sacchari libr. ij. ß. in Serapium.

*Serapium bizantinum * cum aceto. Eiusdem.* XLI.

* *Aliàs compositum.*

EFficacius est priori. Recipit succi intybi satiui latifolij, & apij, ana lib. ij. Succi lupi salictarij, & echij satiui vel sylvestris, ana lib. j. Iam dictis succis incoquuntur, Rosarum vnc. ij. Glycyrrhizæ, vnc. ß. Spicæ nardi, drach. ij. ß. Seminum anisi, fœniculi, apij.

apij, ana drachm.iij. Colantur & clarificantur. Claro adduntur aceti lib. ij. Sacchari albissimi lib. ij. ß. Percoquuntur in Serapium.

Serapium ex Eupatorio. Eiusdem.

XLII.

VEntriculum & iecur roborat, ac frigidis iecoris vitiis, & eiusdem obstructionibus, aquæ inter cutem incipienti, malóque corporis habitui succurrit. Humores crassos incidit & extenuat, vrinas, flatus dissipat, & hypochondriorum tensionem demolitur.

Habet radicum apij, fœniculi, intybi satiui latifolij, ana ʒ.ij. Glycyrrhizæ, florum iunci odorati cassuthæ, absinthij, rosarum, ana drach.vj. Adianti,[a] spinæ albæ,& [b] Arabicæ, florum aut radicum echij, anisi, fœniculi, eupatorij, ana drach. v. Rhei barbari. mastiches, ana drachm.iij. Spicæ nardi, asari, folij, ana drachm.ij. Coquuntur in aquæ lib. viij. ad tertiæ partis consumptionem, & cum sacchari clarificati lib.iiij. & sucorum apij & intybi satiui latifolij ana lib.ij. Percoquuntur in Serapium.

ANNOTATIONES.

a Spinæ albæ. *Officinæ hactenus barbara voce vsæ, Bedeguar appellarunt. Debent autem, vt lib.1. dictum est, in inopia veræ spinæ albæ vti*

vti noſtrate, quam tomo primo noſtrorum de Stirpium hiſtoria commentariorum deſcripſimus, & pinximus.

b Arabicæ. *Suchaham itidem barbara appellatione nominant officinæ. Quum verò hodie incognita ſit Arabica ſpina, proca albam vſurpare oportet. Geminandum igitur hoc in loco eius pondus, & accipiendæ ʒ.x.*

c Eupatorij. *Ioannis nimirum Damaſceni, filij Meſues. Quanquam ſi etiam Græcorum, quod iecoris roborandi, & tollendi obſtructiones facultatem obtinet, vſurpetur in alterius penuriâ, nihilo deterius Serapium futurum eſt.*

Serapium è glycyrrhiza. Eiuſdem.

XLIII.

TVſim antiquam iuuat, thoracem & pulmones expurgat, pleuritidíque auxiliatur. Capit glycyrrhizæ, vnc.ij. Adianti, vn. j. Hyſſopi, vnc. ſ. Horis 24. in aquæ lib. iiij. macerantur, dein coquuntur ad dimidias. Expreſſo adiiciuntur mellis optimi, ſacchari, penidiorum, ana vnc. viij. Stillaticij roſarum liquoris, vnc. vj. Percoquuntur in Serapij conſiſtentiam.

Serapium ex hyſſopo. Eiuſdem.

XLIIII.

AD aſthma, tuſsim, aliáque thoracis vitia efficax eſt, humorésque excreatu diſſi

difficiles extenuat,& educit. Accipit hyssopi, radicum apij, fœniculi, petroselini, glycyrrhizæ,ana drach. x. Hordei repurgati, vnc.ß. Seminum maluæ,& cydoniorum,tragacanthæ,ana drach.iij. Adianti,drach.vj. Zizyphorum, myxorum, ana numero xxx. Vuarum passarum purgatarum,drach.xij. Ficuum siccarum,palmularum pinguium,ana numero x. Coquuntur omnia in lib.viij.aquæ,quo ad quinque supersint. Expressum cum [a] penidiorum alborum lib.ij.percoquatur in Serapiũ.

ANNOTATIO.

a Penidiorum alborum. *Sic autem vocat,quæ ex saccharo albissimo & purissimo facta sunt: non ex crasso & pingui: vel rubro cum amylo,& sublito marmori butyro. Nam sic facta penidia ægrè colantur, & impurum ingratúmque Serapium reddunt.*

Serapium è [a] *prasio. Eiusdem.*

XLV.

THoracem & pulmonem expurgat: ideóque earundem diuturnis vitiis,& à frigido tenacíque humore excitatis, atque eradicatu difficilibus succurrit. Hinc sensibus & asthmaticis plurimùm conducit. Recipit prasij, vnc.ij. Hyssopi, adianti, ana drach m. vj. b Glycyrrhizæ, vnc.j. Calaminthes, anisi, radicum apij, & fœniculi, ana drach. v. Iridis, seminum maluæ & fœnigræci, ana drac.

iij.

iij. Seminis lini & cydoniorum, ana drachm. ij. Vuarum passarum purgatarum, [c] ℥.ij. Ficuum siccarum pinguium, numero xv. Coquuntur in lib. x. aquæ ad dimidias. Expressum percoquitur cum [d] penidiorum & mellis despumati, ana lib. ij. in Serapium.

ANNOTATIONES.

a Prasio. *Græca voce ita hodie etiam appellant officinæ, quum illis potius Serapium è marrubio nominandum esset.*

b Glycyrrhizæ. *In nonnullis codicibus desideratur. Tamen quum ad effectus thoracis plurimum conferat, rectè cum aliis huius Serapij compositionem ingreditur. Qui glycyrhizam omittunt codices, legunt, Hyssopi, adianti, siue capilli veneris, ana vnc. j.*

c ℥. ij. *In quibusdam exemplaribus est vnc. v. Sed nos plurium codicum lectionem secuti sumus.*

d Penidiorum. *In aliquibus codicibus separatim legitur, Penidiorum, lib. j. Mellis despumati, lib. ij.*

Serapium è calamintha. Eiusdem.

XLVI.

Lienosis, & aliis qui ex humoribus crassis ac lentis obstructione laborant, asthmaticis, & diutina tussi affectis, retentísque mensibus succurrit. Senes quoque, & durum lienem iuuat. Habet calaminthæ, [a]

dome

domesticæ & syluestris, ana vnc.ij. Liguſtici, dauci, floris iunci odorati, ana drach.v. Vuarum paſſarum purgatarum, lib.ß. Coquuntur in lb. vj. aquæ ad dimidias. Expreſſum percoquitur cum mellis optimi lib.ij. ad Serapij conſiſtentiam.

ANNOTATIO.

Calamintha domesti ca & syluestris.

a Domesticæ & syluestris. *Per domesticam, vel eam quæ nobis peregrina est, & in hortis iam plantatur, & cultis in locis prouenit: per syluestrem autem montanam nostram, quæ in incultis nascitur, intelligendam esse censemus. Vtriusque effigiem, & aliorum quoque generum commentarijs in nostris de Stirpium historia offendent studiosi.*

Serapium è mentha [a] maius. Eiusdem.

XLVII.

VEntriculum frigidum roborat, eiúsque cõcoctionem iuuat, vomitum nauseámque reprimit, singultum sanat, alui fluorem à frigidis humoribus natum sistit. Capit succi cydoniorum [b] vniuersorum, siue acidodulcium & dulcium, succi granatorum acidodulcium & dulcium, ana lib. j.ß. In illis horas xxiiij. macerantur menthæ siccæ lib.j.ß. Foliorum rosarum, vnc.ij. Coquuntur igne lento, ad medietatis consumptionem. Colatum cum mellis vel saccharo lb ij. percoquitur in Serapium: quod cum

Gall

Galliæ moſchatæ tritæ, & in panno raro ligatæ drach.ij. aromatizatur.

ANNOTATIONES.

a Maius. *Hoc Serapium poſteriori ſiue minori valentius eſt, & vſitatum: idq; meritò, quòd ſuo calore blando, & leuicula adſtrictione ventriculum imbecilum & diſſolutum roboret.*

b Vinoſorum, ſiue acido dulcium. *Sic vocamus, quæ in vini odorem aceſcunt. Barbari Muζa nominant, non ſine riſu eruditorum: quum μέσα illis erant appellanda, quòd media ſint inter acida & dulcia, adeóque vtrunque ſaporem participent, atque de dulcedine & aciditate aliquid habeant. Hinc aliqui acido dulcia vocant. Nos Dioſcor. imitati, vinoſa diximus. Is enim οἰνώδη punica nominat, quæ mediam inter dulcia & acida naturam habent: id eſt, quæ neque planè dulcia, neque prorſus acida ſunt, ſed de vtroque ſapore aliquid participant.*

Serapium è mentha minus. Eiuſdem. XLVIII.

EAndem propemodum cum præcedente facultatem obtinet. Accipit ſucci menthæ depurati, libr. j. Succi punicorum dulcium, & acidorum ad dimidias cocti, libr. ij. Cum mellis vel ſacchari lib. j. percoquuntur in Serapium.

Serapium ex absinthio Eiusdem. XLIX.

VEntriculum & iecur roborat, aliáque nutritionis organa: appetentiam excitat, ac vim retentricem firmat. Aduersus regium morbum prodest. Flatus discutit, humorésque per vrinam pellit. Recipit absinthij [a] Romani, lib. ß. foliorum rosarum, ʒ.ij. Spicæ nardi ʒ.iij. Vini albi, veteris, boni, odori, succi cydoniorum, ana libr. ij. ß. Prædicta in iis macerantur in vase marmoreo horas viginti quatuor, dein igni lento coquuntur ad dimidias. Colata cum mellis aut sacchari li. lj. percoquuntur in Serapij crassitudinem.

ANNOTATIO.

à Romani. *Romanum Absinthium est, quod alio nomine Ponticum dicitur, vt è Ioanne Damasceno, in capite de absinthio manifestè colligitur: in deturbanda flaua bile ex ventriculo, & eodem atque iecore roborando efficax. Errant Monachi, qui in Mesues filium annotationes scripserunt, dum rusticum & vulgare accipiendum esse censent.*

Serapium è fumaria. Eiusdem. L.

VEntriculum & iecur roborat, obstructionésque tollit. Vitia cutis ex salsis & perustis humoribus excitata, verbi gratia, scabiem

scabiem & impetiginem, emendat. Habet myrobalanorum flauorum, cepulorum, ana numero xx. Florum, borraginis & echij, violarum, absinthij, cassuthæ, ana ʒ. j. Glycyrrhizę, rosarum, ana ʒ. ß. Epithymi, polypodij, ana ʒ. vij. Prunorum, passarum vuarum purgatarum, ana libr. ß. Tamar Indorum, casiæ fistulæ, ana ʒ. ij. Coquuntur in lib. decem aquæ, ad librarum septem consumptionem. Expressum cum succi fumariæ cocti & depurati, & sacchari, ana lib. iij. in Serapij consistentiam percoquitur.

Serapium ex epithymo. Eiusdem. LI.

ATram bilem, & alios humores vstos vacuat: ob id morbos ex iis nascentes, scabiem, lepram, elephantiam, cancrum, vlcera maligna, fistulosáque præcauet, curátq;. Capit epithymi boni Cretensis ʒ. xx. Myrobalanorum flauorum, indorum, ana ʒ. xv. Cassuthæ, fumariæ, ana ʒ. x. Thymi, calaminthę, buglossi, myrobalanorum emblicorum & belliricorum, glycyrrhizæ, polypodij, agarici, stichadis, ana ʒ. vj. Rosarum, seminis fœniculi, anisi, ana ʒ. ij. ß. Prunorum, numero xx. Vuarum passarum purgatarum vnc. iiij. Thamar Indorum ʒ. ij ß. Coquuntur in libr. viij. aquæ ad dimidias, dein remota ab igne

macerantur noctem vnam. Recalefacta exprimuntur. Expressum cum sacchari clarificati libr. iiij. Sapæ libr. ij. percoquuntur in Serapium.

Serapium ex arthemisia Matthæi Gradi. L II.

MEdetur vitiis vteri, & præsertim eius præfocationi, flatus & dolores dissoluit, & ad ciendos menses magnam efficaciam habet Accipit arthemisiæ, M. ij. Pulegij, calaminthæ, origani, melissophylli, persicariç, sabinę, sampsuchi, chamędryos, hyperici, chamæpityos, matricariæ cum flore, centaurij minoris, rutæ, betonicæ, buglossi, ana M. j. Radicũ fœniculi, apij, petroselini, asparagi, rusci, [a] saxifragiæ, helenij. [b] dictamni, cyperi, rubiæ, iridis, pæoniæ, ana M. j. Seminis iuniperi, libystici, petroselini, apij, anisi, nigellæ, carpobalsami, costi, asari, pyrethri, cassiæ ligneæ, cardamomi, calami odorati, phu, ana ʒ ß. Quassata macerantur in aqua fluuiali sufficienti horas 24. Post coquuntur ad aquæ dimidiæ consumptionem. Tunc auferetur igni, dum aqua tepuerit: fricantur manibus omnia, & colantur. Expressum cum mellis aut sacchari libr. iiij. percoquitur in Serapij consistentiam.

ANNO

ANNOTATIONES.

Hoc Serapium ex numero eorum est, quæ à recentioribus Magistralia nominantur: quòd scilicet magna arte & industria, si dijs placet, composita sint. Quomodo tamen rectè illa expendentibus, non sint nisi quædã ex catalogo Simplicium nullo iudicio descriptæ coaceruationes. Nam quid rogo hoc præsens Matthæi Gradi Serapium aliud est, nisi confusum quoddam chaos ex catalogo Simplicium menses mouentium contextum? Quapropter quum singula, vel horum saltem pauca ad menses euocandos sufficerent, non est cur à nobis tam prolixa & operosa compositio probari debeat. Cæterùm habent etiam eiusdem farinæ compositionem aliam Serapij de Matricaria nominati: quam lubens prætereo, quòd antea satis magna in officinis nostris Serapiorum sit copia: & quòd præsens ei per omnia ferè simile sit idémque possit.

b Saxifragiæ. *Quum Itali, è quorum grege autorem huius Serapij fuisse constat, Saxifragiam nominent herbam, quæ nobis Pimpinella dicitur, eius radix ad Serapij præsentis compositionem vsurpanda erit.*

b Dictamni, cyperi, rubiæ. *Non Cretensem intelligit, vtpote cuius radix inusitata hodie est: sed eius, quam hodie Dictamnum, vel (vt ipsi loquuntur) Diptamum album vocãt. Quum enim radix illa admodum amara sit, ad tollendas*

vteri obstructiones, & meatus extergendos: adeoq; menses eliciendos efficax sit oportet. Tamen non prohibemus, si quis etiam veri seu Cretensis dictamni folia vsurpet, quòd eandem habeant facultatem.

[a] *Aqua mulsa.* LIII.

MAgnarum est virium, ex maiorum nostrorum sententia, Siquidem sitim sedat: affectus frigidos, præsertim cerebri, neruorum & articulorum iuat. Loco vini pota tussim humidam, puris & pituitæ crassæ ac lentæ excreationem promouet: lauat, tergit, purgat intestina, viscera, meatus vrinarios. Quapropter colicis prodest, ac aluum subducit, & calculum in viis vrinæ gigni prohibet. Fit ex mellis[b] boni lib. j. Aquæ fontanæ dulcis & claræ, libr. viij. Coquuntur in vase lapideo vel vitrato, igni lento ad partis[c] quartæ consumptionem: & continenter, despumantur, dein colantur denso panno, & reconduntur.

ANNOTATIONES.

a Aqua mulsa. *Græcis μελίκρατον & ὑδρόμελι dicitur. Veteribus id genus potionis vsitatissimum fuit.*

b Mellis

b Mellis boni. *Quod colore pallidum est, odore iucundo, sapore modicè acri & dulci, consistentia inter crassum & tenue media, non vetus.*

c Quartæ. *Variant hic autores, siquidem alij ad tertiæ, alij ad quartæ, nonnulli ad quintæ partis cõsumptionem coquunt. Nos mediam viam, velut tutissimam, amplexi sumus. De facultatibus aquæ mulsæ, plura Dioscorides habet.*

Mel rosatum. Ioannis Damasceni. LIII.

VEntriculum roborat, & in partibus nutritioni famulantibus pituitam exterget, concoctionémq; iuuat. Sic fit, Foliorum rosarum rubearum nondum explicatarum contusorum lib. ij. Mellis boni & despumati lib. vj. Coquuntur lento igni, quantum oportet. Vel ita, Succi rosarum mellis optimi ana ʒ. iiij. Coquuntur, vt antea. Aut hoc modo. Foliorum rosarum, & succi earundem, ana ʒ. j. ß. Mellis ʒ. iij.

ANNOTATIONES.

Tres modi compositionis mellis Rosati à filio Mesues traduntur. Primum nonnulli appellant Mel rosatum cum foliis, seu non colatum. Et ita paratum habere debent pharmacopolæ. Alterum,

ex succo scilicet, & melle, mel rosatum colatum nominatur. Tertium ex succo, foliisq; rosarum, & melle constat. Hodie primum genus ex tritis foliis, non siccis, vt iubet filius Mesues, sed recentibus paratur. Id verò postea igni liquatum, lintéoque percolatum, mel colatum, vocatur. Rectius autem ex infusionis multiplicis rosarum recentium, & mellis pari mensura, in Serapij consistentiam, mel rosatum colatum coquunt nonnulli. Et quo plures sunt infusiones, eo valentius fit.

Mel rosatum aliud efficacius. LV.

HAbet rosarum rubearum nondum explicatarum foliorum recentium contusorum libr.ij. Coquuntur in aquæ cœlestis lib.iiij. vsque ad quartæ partis consumptionem. Expresso adduntur succi rosarum rubearum depurati, mellis optimi despumati, ana libr.iij. Percoquuntur ad iustam consistentiam.

Mel Violaceum. LVI.

COnfert leuiter febricitantibus, refrigerat enim, & humectat. Fit, vt rosatum.

Mel anacardinum. LVII.

MEmoriæ iacturam resarcit, labantes sensus refricat, obliuionem discutit, & mentem

mentem exacuit, morbis cerebri frigidis & humidis confert, neruorúmque resolutioni opitulatur. Fit hoc modo, Anacardia recentia teruntur, & in aqua coquuntur, donec melliginem quandam in rubeo colore fuscam remittant. Ea aquæ innatans aufertur, & reconditur. Alij mel Anacardinum vocant in quo Anacardia sunt condita, & seruantur. Quod certè ab omnibus parari potest: prius non nisi ab iis, apud quos Anacardia proueniunt.

Mel emblicorum. LVIII.

Bifariam fit. Vno modo, quando myrobalani emblici melle condiuntur, & seruantur. Alio, quando emblicorum decoctum ad mellis spissitudinem aut consistentiam reducitur.

Mel passulatum. LIX.

Fit in hunc modum. Vuarum passarum lib. iiij. macerantur in aquæ lib. xij. horas xxiiij. Dein coquuntur, quoad tertia pars remanserit. Colatum ad mellis crassitiem recoquitur.

DE PVLVERIBVS, ET SPECIEBVS

SECTIO VNdecima.

Puluis pro epithemate cordis. I.

ACCIPIT santali rubei vnc. j. Corticum citrij mali, santali albi, rosarum rubearum, coralij albi & rubei, succini, eboris vsti, ana ʒ. ß. florum borraginis, doronici Romani añ ʒ. j. Ossis cordis cerui ni, croci. ana ʒ. j. Specierum lætitiæ Galeni, & electuarij de gemmis & diamargariton, ana ℈. iiij. Florum nympheæ ℈. j. Terantur omnia in puluerem tenuissimum, & commisceantur.

Puluis pro epithemate iecoris. II.

RECIPIT rosarum, santalorum albi & rubei, absinthij pontici, floris iunci odorati, eboris vsti, spicæ nardi, spodij, seminis intybi satiui latifolij, ana ʒ. ß. Trita in puluerem permiscentur, & reconduntur.

Puluis aduersus calculum. Noster. III.

HAbet radicum fœniculi, asparagi, filipendulæ, ana ʒ. ij. Radicis rubiæ tinctorum ℈. ij. Radicis aristolochiæ rotundæ

appel

appellatæ,& altheæ, ana ʒ.j.ß. Glycyrrhizæ raſæ,ʒ.vij. Seminum geniſtæ, ammeos,apij, aniſi,fœniculi,dauci,cumini,ſaxifragi,milij ſolis,ana ʒ.j. Seminum melonum & citruli excorticatorum,ana ʒ.iij. Seminis halicabi, ʒ. j. Lapidis è ſpongiis marinis, & iudaici, ana ℈.ij. Parietariæ, maluæ, ana ʒ.ij. Polij montani,adianti,aſari,pulegij,betonicæ purpureæ, ana ʒ.j. Caryophyllorum, galangæ, ſanguinis hircini arefacti & præparati, ana ʒ.ij. Bdellij ammoniaci,ana ʒ. j. Oculorum cancri,cinamomi ſelecti,iunci odorati, ana drac.j.ß. Sacchari vnc.v. Contuſa & redacta in puluerem minutiſsimum permiſcentur.

Puluis aduerſus peſtem. Noſter.

IIII.

CApit radicum tormentillæ, betonicæ, altilis, pimpinellæ,dictamni vulgaris, ana ʒ.j. Seminũ citrij mali, portulacæ, oxalidis,ana ʒ.j.ß. Specierũ diamargaritũ frigidarum,terræ lemniæ, boli armenij, ana ʒ.ij. Coralliorum rubeorum, ſantalorum rubeorum,alborũ, oſsis cordis ceruini, ana ʒ.j. Croci,ligni aloes, Ramentorum eboris, ana ʒ.ß. Scabioſę,cardui benedicti,foliorum dictãni Cretẽſis,ana ʒ. iij. Myrrhæ ſelectæ, aloes iecorariæ,añ ʒ.ij. Coriandri præparati,ʒ.j. Tritis omnibus cõmixtis,fiat puluis.

Pul

Puluis aduersus lumbricos. Noster.

V.

ACcipit seminis santonici, quod lumbricorum vocant, vnc. vnã. Centaurij minoris, absinthij vulgaris, calaminthæ, ana drac. ij. Pulegij, origani, eupatorij Auicennæ, * abrotoni, menthæ, ana drac. vnam ß. Lupinorum foliorum aristolochiæ rotundæ, ana drach. ij. ß. Aloes, drach. ij. Myrrhæ, ʒ. j. Cornu ceruini vsti, drach. j ß. Trita in puluerem misceantur.

Herbã Knigundis vocant.

Puluis vel dranged laxatiua.

VI.

REcipit turpeti vnc. vnã, Zingiberis, cinamomi, mastiches, galangæ, cardamomi, caryophyllorum, anisi, hermodactylorum, dacrydij, ana vnc. ß. Foliorum senæ, vnc. ij. Sacchari, vnc. iiij. Contrita in puluerem commisceantur.

Puluis medicamenti turpeti. Auicennæ.

VII.

PVrgat humores pituitosos: & de sententia Auicennæ, datur pueris, mulieribus, senibus, humidis, delicatis, & otiosis. Habet zingiberis albi, mastiches, turpeti albi, ana drach. decem. Sacchari albissimi, pondere omnium. Trita, ínque puluerem subtilissimum redacta, permiscentur.

Pul

Puluis sennæ præparatæ. Montagnanæ.

VIII.

CAput purgat mirabiliter. Capit sennæ ʒ.xij. Zingiberis, maceris, ana ʒ.iij. Cinamomi, * tartari, ana drac.j.ß. In puluerem redacta commiscentur.

* *Tartarũ barbari fecẽ vini induratam, & doliis vinariis adhærentẽ nominant. Vulgo vve instein.*

Puluis ad glandes validas conficiendas.

IX.

ACcipiunt ellebori albi, nucleorum colocynthidis, ana ʒ.j.ß. Esulæ præparatæ, hermodactylorum, ana ʒ j. Specierum hieræ simplicis Galeni, ʒ.ij. Trita in puluerem permiscentur.

Puluis sternutatorius. Noster.

X.

REcipit maioranæ, nigellæ, ana ʒ.ij. Radicum pyrethri, ʒ. iij.ß. * Struthij, piperis albi, ana ʒ.ß. Ellebori albi, ʒ.vj. Cubebarũ, ʒ.j. Zingiberis, castorij, ana ʒ.iij. Trita in puluerem miscentur.

* *Condisi.*

Puluis sanguinem sistens. Noster.

XI.

HAbet thuris drac.ij. Aloes, ʒ.j. Sanguinis draconis, boli armenij, terræ lemniæ, ana ʒ.j.ß. Mumiæ, ʒ. j. Baccarum myrti, balaustiarum, ana ʒ.ß. Radicis bistortæ, & symphyti maioris, ana ʒ.ij. Gallarum ʒ.j. Coralliorum rubeorum, lapidis hæmatitis, ana ʒ.j.ß. Trita in puluerem permiscentur.

Pul

* Bezeardicus.

Pulvis alexipharmacus.* XII.

CApit boli armenij cum aceto præparati, ʒ.ij. Rosarum rubearum, ʒ.j. Seminis oxalidis, citrij mali, & rutæ, doronici Romani, charabæ, seminis cardui benedicti, ana ℈.iiij. Corallij vtriusq; , ligni aloes, serici crudi, radicis tormentillæ, ana ʒ.j. Dictamni Cretensis, betonicæ altilis radicis, scabiosæ, terræ Lẽniæ, ana ʒ. j.ß. Croci ℈.ij. Margaritarum perforatarum, santalorum omnium, ana ʒ.j. Ambræ, ℈.j. Moschi, ℈.ij. Redacta in puluerem misceantur.

Pulvis violarum odorus. XIII.

ACcipit radicis iridis Florentinæ, ℔.j. Rosarum, violarum, ana ʒ.j.ß. Maioranæ aridæ, ʒ.j. Caryophyllorum, ʒ.iij.ß. Santali albi, ʒ.j.ß. Moschi, ʒ.ß. Terantur in puluerem.

Species mixtæ. XIIII.

HAbent cinamomi, zingiberis, ana ʒ.ij. Nucis moschatæ, ʒ.j. Caryophillorum, macis, ana ʒ.ß. Granorum paradisi, piperis nigri, ana ʒ.j. Permisceantur.

Species bertholdi. XV.

CApiunt cinamomi selecti, lib.ß. Zingiberis albi, quadr.1. Piperis longi, galangæ, granorum paradisi, ana ʒ.j. Cardamomi, vnc.ß. Caryophyllorum, macis, nucis

cis moſchatæ, ana ʒ.iij.ß. Croci orientalis, ʒ.j.ß. Sacchari albi, ℔.iij. Fiat puluis.

Species inciſæ. XVI.

ACcipiunt ſeminis aniſi, glycyrrhizæ purgatæ, ana ℔.ß. Coriandri præparati, ſeminis fœniculi, carei, zingiberis, ana q̃r.j. Calami odorati, ʒ.ij. Galangæ, zedoariæ, ana ʒ.j. Incidantur, & miſceantur.

Tragea communis. XVII.

REcipit cinnamomi, ʒ.ij. Caryophyllorum, macis, nucis moſchatæ, ana ʒ.j. zingiberis ʒ.j.ß. Sacchari albi ℔.iij. Speciebus in craſsiorem puluerem redactis miſceantur, & fiat tragæa.

Sal ſacerdotalis. XVIII.

HAbet zingiberis, radicis acori veri, pyrethri, ſeminis cumini, ammeos, piperis nigri, ſeſeleos, hyſſopi, ſatureiæ, origani Cretenſis, pulegij, ana ʒ.j. Cinamomi, ʒ.ß. Salis communis, ʒ.xij. Fiat puluis.

Sal Marcellinus. XIX.

CApit ſalis ammoniaci, coſti radicis, ana drach.xj. Piperis nigri, drac. duas. Cinamomi ſelecti, piperis albi, caryophyllorum, galangæ, zedoariæ, ana vnc. vnam ß. Hyſſopi, thymi, origani, carei, aniſi, apij, petroſelini, leuiſtici, ana drach.ſex. Miſceantur, & fiat puluis.

DE

DE PASTILLIS.

SECTIO DVODECIMA.

*Trochiscus.

a *Pastillus ex eupatorio. Ioannis Damasceni. I.

OBSTRVCTIONEM & tumorem præter naturam iecoris & lienis sanat, ac inde natas febres diuturnas, & harum rigorem. Morbum regium, hydropem incipientē demulcet. Habet mannæ, succi [b] eupatorij, ana ʒ.j. Rosarū, ʒ.ß. Spicæ nardi, ʒ.iij. Rhei barbari, asari, anisi, ana drac.ij. [c] Spodij, drac.iij.ß. Cum stillaticio cassuthæ liquore fingantur pastilli, & in loco vmbroso & ventis perflato resiccentur.

Pastillus Trochiscus

ANNOTATIONES.

a Pastillus. *Græcis* πάστιλλος *dicitur, quæ voce hodie officinæ vti malunt quàm Latina pastilli, aut orbiculi, aut rotulæ, ita enim Græca vox interpretari potest.*

b Eupatorium. *Filij Mesues, vtpote huius pastilli autoris, vtendum, si haberi potest.*

Spodium.

c Spodij. *Arabum spodium accipiendum: quod quale sit, libro primo indicauimus.*

Pastil

Pastillus[a] è vipera. Andromachi.

II.

ACcipit[b] carnis viperinæ in cacabo nouo cum aqua pura, viridi anetho & modico sale bene[c] coctæ, vnc. viij. Hæc in mortarium coniecta validè, paulatim instillato diusculo, teritur. Vbi autem quàm tenuissimè fuerit trita, panis triticei purissimi aridi triti & cribrati, ℥. ij addũtur: & rursus iusculi quod satis est affunditur, & in conterendo diligentissimè vniuntur, ac modico[c] opobalsamo adhibito finguntur tenues pastilli, & in vmbra desiccantur.

ANNOTATIONES.

Vipera. Tirus. Notæ viperæ.

a Vipera. *Vipera, serpens est, quem barbari & recentiores medici Tirum vocant. Hinc est, quòd præsentem pastillum è Tiro inscribant. Eius serpentis copia in Germania haberi non potest, sed ex Italia peti debet. Est autem vipera, animal colore subflauum admodum agile, Galeno in libello de Theriaca ad Pisonem teste, collo maximè protenso, oculis subrubentibus, inuerecundis, ferinum cernentibus, capite latiore, corpore vniuerso & ventre crassiore, cauda acerwatim in tenuitatem abeunte. A masculo femina iis rebus differt, & quod dentes caninos plures duobus exerit.*

b Carnis viperinæ. *Qua ratione autem*

Caro vipe-
re vt pa-
randa.

caro hæc parari debeat, Galenus & alij Græci me-dici ex Andromacho docent. Viperæ fœminæ non quouis tempore, sed iam desinente vere, nondum autem inchoata æstate, accipiendæ, & primum ipsarum capita & caudæ præcidendæ. Nam præterquam quòd hæ partes virulentiores esse videntur, etiam duræ & modicæ carnis compotes existunt. Sufficit autem in magnis viperis id quod aufertur vtrobique quatuor digitos æquare. Reliquum verò totum corpus cute detracta, adipe, vtpote inutili, & intestinis ademptis, aqua perlutum in fictile nouum, & probè extersum coniiciendum.

c Bene coctæ. *Quod cognoscitur, vbi spinæ & ossa à carnibus separantur.*

d Iusculo. *Scilicet in quo viperarum carnes decoctæ fuerunt.*

Opobalsa-
mum.

e Opobalsamo. *Pro succo balsami sumatur succus Leucoïj, quod Cheiri officinæ vocant.*

Pastillus[a] *scilliticus, Andromachi.*

LII.

RECIPIT [b] scillæ assæ partium internarũ, [c] lb. j. Farinæ erui, ʒ. viij. Teruntur hæc simul validè in mortario, & excepta in pastillos digeruntur, & in vmbra siccantur.

ANNOTATIONES.

Scilliticus.

a Stilliticus. *Quòd ex scilla præparetur.*

tunita dictus.

b Scillæ assæ. *Assatur autem hoc modo. Scilla recens bonæ habitudinis ex terra sumitur, quum folia ipsius & caules exactè inaruerint. Cortice autem adempto, fermento mundo aut massa farinacea circumlinitur: postea in calido cinere, aut furno torrefit, vsque dum farinacea massa obducta, in crustam indurescit. Quod si fornax aliquis habeatur, in illum simul cum pane immittitur. Dein extracta, per ambitum, massa farinacea consiccata adempta purgatur, & internæ partes teneriores acceptæ probè terantur.* Scilla vt assatur.

c Lib. j. *Aetius accipit lib. iij. Scillæ, lib. ij. farinæ eruinæ. Nicolaus scillæ drach. lx. Farinæ eruorum drac. xl. Quod sanè in idē recidit. Nam vterque Scillam pondere farinæ eruinæ sesquialteram esse vult: id est, tres partes Scillæ, duas autem farinæ. Quam ponderis rationem nos etiam obseruabimus: sunt enim, Scillæ vnc. xij. quæ ad vnc. viij. sesquialteræ proportionem habent.*

d Excepta. *Aetius in iis conformandis rosaceum oleum adhibet.*

Pastillus hedychroi Andromachi.

LIIII.

HAbet[a] mari, amaraci, asari, aspalathi, ana drach. duas. Iunci odorati, calami odorati, phu, xylobalsami, opobalsa-

mi, costi, cinamomi, ana drach. tres Myrrhæ, folij, spicæ nardi, croci, casiæ, ana drac. sex. Amomi, drach. duodecim. Mastiches, drac. vnam. Cum vino veteri odorato dulci, finguntur pastilli.

ANNOTATIONES.

Hæc est legitima Hedychroi, quod Arabes corrupta voce Alui daracaron nominant, Andromachi descriptio. Aliæ autem diuersæ ab illa descriptiones sunt, quemadmodum Galenus lib. 1. de Antidotis fusius monstrat. Actuarius eadem medicamenta è quibus constituitur Hedychroum, simplicia recenset, ne vno quidem vel adiecto, vel omisso. In pondere tamen variat, quemadmodum etiam Aetius: qui tamen in numero simplicium Hedychroum constituentium consentit.

a Mari. *Ita legit Galenus loco iam citato, & Actuarius: vt non sine maximo errore Cornarius in Aetio, Ari pro Mari conuerterit. Marum autem, Galeno & Plinio testibus, peregrina est herba, vt in Germania illam prouenire vix crediderim. Quapropter eius succedaneo vtendum quod non est nisi Sisymbrium cui, Dioscoride attestante, æquales vires habet Balsamita igitur vocata, pro Maro pharmacopœi vtantur.*

Cornarij lapsus. Marū, & eius succedaneum.

b *Quid pro Opobalsamo, xylobalsamo, folio, & amomo sit accipiendum, libro primo est*

monstr

monstratum, & in quibusdam compositionibus præcedentibus.

Pastillus gallię moschatæ Ioannis Damasceni. V.

CErebrum & cor roborat, oris atq; adeò totius corporis odorem commendat. Capit ligni aloes crudi, boni, selecti, drac.v. Ambaris, drach.iij. Moschi, ʒ.j. [a]Glutinis tragacanthæ cum stillaticio rosarum liquore extracti, quãtum ad ea comprehendenda sufficit. Fingantur pastilli magnitudine folij myrtei, sigillentur, & in vase vitreo reponantur.

ANNOTATIO.

a Glutinis tragacanthæ. *Intelligit lentum eius cremorem mucilaginem barbaris dictum: aptum ad excipienda medicamenta, pastillum hunc ingredientia.* *Glutẽ tragacanthæ.*

Pastillus aliptæ moschatæ. Nicolai Myrepsi. VI.

VAlet pueris laborantibus asthmate, & iis, qui angusto sunt thorace, nec lac haustum retinent: præstátque vsum optimi & odoriferi suffitus. Accipit ladani purissimi vnc. iij. Styracis calamitæ, vnc. j. ß. Styracis rubeæ, vnc. j. ligni aloes boni drach. ij. Ambaris, ʒ.j. Florum nympheæ, ℈.j. Moschi, ℈.ß. Cum stillaticio rosarum liquore finguntur pastilli.

Pastillus è Rheobarbaro. Ioannis Damasceni. VII.

ADuersus iecoris & lienis obstructionē, malum coporis habitum,& aquam inter cutem prodest. Ad frigidos & pituitosos, ac bilioſos etiam iecoris affectus,& icterum vtilis est. Recipit rhei barbari boni,ʒ.x. Succi eupatorij, amygdalarum amararum, ana ʒ.ß. Rosarum, ʒ.iij. Spicæ nardi,anisi, rubiæ, absinthij,asari,seminis apij,ana ʒ.j. Cum stillaticio cassuræ liquore formentur pastilli, pondere vnius aurei.

Pastillus ex absinthio. Eiusdem. VIII.

VEntriculi, iecoris & lienis obstructiones tollit, appetentiam excitat,diuturnis febribus succurrit. Ventriculum,iecur,& lienem roborat. Habet rosarum, absinthij, anisi, ana drachm.ij. Rhabari, succi eupatorij,asari,apij,amygdalarum amararum,spicæ nardi mastiches,folij,ana drachm.j. Cum succo intybi satiui latifolij finguntur pastilli.

Pastillus[a] è spodio. Nicolai Myrepsi. IX.

EFficacissimus ad febres acutas ventriculi,& iecoris phlegmonem,sitim que vehementem. Capit spodij, drac.iiij. Rosarum rubearum,drach.vij. Seminis portulacæ,succi

ci glycyrrhizæ, ana ʒ.ij. Cum* lento b psyllij succo finguntur pastilli ponderis drachmæ vnius. Sunt qui addunt, seminũ quatuor frigidorum maiorum, gummi Arabici, tragacanthæ, croci, ana ʒ.j.ß. *Mucilagine.

ANNOTATIO.

a E Spodio. *Simpliciter nominatur, vt scilicet distinguatur à pastillo è spodio cum adiectione. Cum semine oxalidis, appellato, quem mox subijciemus. Et hic, quod antea sæpe monuimus, Arabum spodium intelligendum erit. Cæterùm quum non solum Mesue, sed & Nicolaus hunc pastillum describat, ad illum autorem potius quàm Mesues filium referre voluimus: melioris nimirum distinctionis gratia, vt scilicet præsens Nicolai, sequens Ioannis Damasceni inscriberetur.*

b Psyllij. *Nicolaus habet, Lini.*

Pastillus è spodio cum semine oxalidis Ioannis Damasceni.

X.

ADuersus febres acutas & bilioſas cum alui fluore valet: ventriculi & iecoris excalefactionem, & sitim, quæ continenter excruciat, restinguit. Accipit rosarum rubearum, drach. xij Spodij, drach. x. Seminis oxalidis, drach. vj. Seminis portulacæ, seminis coriandri aceto macerati, & torrefacti, pulpæ* rhois, ana drachm. ij.ß. Amyli assi, balaustiorum, baccarum oxyacanthæ, ana *Sumach.

drachm. ij. Gummi Arabici assi, drach. j. ß. Cum *omphacio formantur pastilli.

*Agresta.

Pastillus è myrrha. Rhazis. XI.

MEnses potenter admodum euocat, ita vt fœtum etiam excutiat. Vitiis è retentis mensibus natis succurrit. Recipit myrrhæ drach. iij. Lupinorum pertritorum, ʒ. v. Foliorum rutæ, mentastri, pulegij, cumini, rubiæ,* succi medici, sagapeni, opopanacis, ana vnc. ij. Cum succo arthemisiæ finguntur pastilli.

*Assa fœtida.

Pastillus ex absinthio. Nicolai Myrepsi. XII.

ADeos quibus ventriculus refrigeratus est, iocineroſos, lienoſos, & tumorem in iecore habentes, bonus. Habet absynthij, fœniculi, anisi, rosarum, amydalarum amararum, ana drach. iij. Asari, spicæ, floris iunci odorati, apij, ana drach. ij. Rhei barbari, succi eupatorij, ana drach. j. Trita cum succo intybi lacifolij, redigantur in pastillos.

ANNOTATIO.

Quum pastillus ille ex absinthio descriptus à Nicolao, mihi, ei qui à filio Mesues refertur, præferendus videatur, ideo vt hic quoque inter pastillos vsitatos suum, obtineret locum, volui, vt si quis eo vti mallet quàm Ioannis Damasceni, in promptu haberet compositionem.

Pastill

Pastillus è lacha. Ioannis Damascéni. XIII.

AD obstructiones iecoris, lienis, & inde natas febres varias diuturnas, & ascitē: item vrinas mouet. Capit lachæ mundatæ, succi glycyrrhizæ, absinthij, [a] oxyacanthæ, succi eupatorij, rhei barbari, aristolochię longæ, costi, asari, amygdalarum amararum, rubiæ, anisi, apij, iunci odorati, ana drach. j. Gum stillaticio eupatorij liquore formantur pastilli ponderis ʒ.j.

ANNOTATIO.

a Oxyacanthæ. *Berberim officinæ vocant. Mihi autem ferè suspicio est, lectionem hanc esse adulterinam, maximè quum oxyacantha contrariam alijs facultatem habeat. Nicolaus Myrepsus, qui itidem hos pastillos describit, aliam, & à præsenti nonnihil variantem habet, quam mox subijciemus: vt si quis ea vti mallet, haberet in promptu compositionem.*

Pastillus è lacha. Nicolai Myrepsi. XIIII.

AD iocineroſos, lienoſos & ſtomachicos. Accipit lachæ qua tinguntfullones, roſarum, ſpodij, abſinthij, ſacchari, ſucci eupatorij, ana drach. iij. Rhei barbari, drach. iiij. Floris iunci odorati, drachm. ij. Trita cum ſucco fœniculi, aut intybi ſatiui latifolij, digerantur in paſtillos.

Pastillus è capparibus. Ioannis Damasceni. XV.

ADuersus lienis duritiem valet, & flatus in eo dissipat. Recipit corticum radicis capparis, seminis agni, ana drach. vj. Seminis nigellæ, calaminthæ, acori, amygdalarum rutæ, aristolochiæ rotundæ, succi eupatorij, ana drachm. ij. Cyperi, [a] scolopendrij, ana drach. j. Trita omnia, cum hammoniaco in aceto dissoluto excipiuntur, & in pastillos rediguntur.

ANNOTATIONES.

Cordus. *Huius pastilli compositio in medicamentario libro Valerij Cordi non est integra, idcóque ad illius præscriptum confici non debet.*

Scolopendrium. a Scolopendrij. *Per Scolopendrium non linguam cervinam, sed Ceterachium officinis appellatam intelligit.*

Pastillus ex agarico Incerti autoris. XVI.

PItuitam è cerebro & capite elicit. Crassos quoque humores & lentos è thorace educit. Habet agarici selecti vnc. iij. Salis fossilis, quem gemmæ nominant, vnc. j. Cum serapio agido simplici finguntur pastilli, & loco sicco reponuntur.

Agaricum trochiſcatum: Hoc eſt, in paſtilli formam redactum.

XVII.

CApit agarici ſelecti, vnc. iiij. Redactum in puluerem cum vino, in quo Zingiber maceratum eſt, in paſtillos digeritur.

Paſtillus è [a] *colocynthide Ioannis Damaſceni.*

XVIII.

ACcipit pulpæ colocynthidis albæ & leuis, ſeminibúsque purgatæ, [b] vnc. x. Forficibus incidantur, & fricentur cum olei roſacei vnc. j. Cum lento ſucco ſeu muccagine tragacanthæ, gummi Arabici, bdellij, ana drac. vj. ſtillaticio roſarum liquore dies quatuor maceratis, finguntur paſtilli, & ſiccantur in vmbra. Siccati iterum minutiſsimè teruntur, & cum eadem muccagine rurſus formantur paſtilli, qui in vſum reconduntur.

ANNOTATIONES.

a E colocynthide. *Non eſt autem, niſi paſtillus qui officinis hodie barbaro, & ipſis incognito nomine, Alhandal appellatur. Ingreditur Hieræ Hermetis apud filium Meſues compoſitionem. Aliis quoque inſtitur compoſitionibus. Hodie vſus eius maximus eſt in acuendis catapotiis pro colocynthide non ineptè, quòd ſalubrior ſit quàm ipſa Colocynthis.* Paſtilli alhandal.

b ℥.x.

b ʒ.x. *In omnibus propemodum codicibus filij Mesues falso legitur drachm.x. Nam mendosam lectionem, olei rosacei quantitas abundè docet: vt quæ satis magna, cum decem drachm. collata, esset.*

Pastillus [a] *Ramich. Ioannis Damasceni.* x i x.

VEntriculum, cor, iecur, imbecilla firmat: & lubrica viscera ac intestina roborat ac constringit, choleram morbum reprimit, acrimoniam obtundit, animum reddit tranquillum, omnem sanguinis eruptionem cohibet: quapropter sanguine è naribus profluente flando impellitur, aliisque medicamentis admiscetur. Recipit succi oxalidis, vnc. xvj. Rosarum, vnc. j. Baccarum myrti, vnc. ij. Coquuntur parum, & colantur. His miscentur gallarum recentium curiosè tritarum, ʒ.iij. Coquuntur iterum. Deinde sequentia in puluerem trita inspergunturnempe foliorum rosarum ʒ.j. Santali flaui, ʒ.j. drach.ij. Gummi Arabici, ʒ.j.ß. Carnium *Sumachi. *rhois, spodij, ana drac. viij. Omphacij, drac. vij. Succi baccarum myrti multum tritarum, ʒ.iiij. Ligni aloes, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, ana drach. iiij. Miscentur omnia simul, & extenduntur in scutella lapidea, donec siccentur. Exiccata teruntur in tenuissimum puluerem, & b cum succo

ſucco ſemperuiui, atque ſtillaticio roſarum liquore formantur paſtilli parui, & exiccati in vmbra reponuntur.

ANNOTATIONES.

a Ramich. *Hanc vocem nonnulli interpretantur compoſitionem, ex adſtringentibus paratam. Quæ quidem interpretatio huic compoſitioni, quæ ex eiuſmodi rebus conſtat, bene quadrat. Alij Ramich ex Rumice Latina voce corruptam eſſe putant, quòd ſcilicet largiſſimam oxalidem, quæ eſt Rumicis ſpecies, recipiat, vt paſtillus Ramich non ſit niſi is, qui ex Rumice oxalide conſtat. Mihi poſterior ſententia magis arridet, etſi temerè de lingua mihi ignota nihil pronunciem.* Ramich.

b Cũ ſucco ſemperuiui. *Filius Meſues habet Caphuræ. Verùm quum calidam eſſe conſtet, pro ea ſuccum Semperuiui ſubſtituimus.*

*Paſtillus ex * oxyacantha.*

Eiuſdem. xx. * *Berberis.*

AD calidam intemperiem prodeſt, alui fluorem, & iecoris dolorem. Habet hac earum oxyacanthæ, drach. ij. Spodij, maſtiches, ligni aloes, galliæ moſchatæ, ſpicæ, ſeminis oxalidis, ana drachmam vnam Roſarum, drachm. v. Gummi Arabici, drachm. iij. Cum ſtillaticio roſarum liquore fingũtur paſtilli.

Paſtill

Pastillus ex oxyacantha. Nicolai Myrepsi. XXI.

ADiecoris calorem, immodicam sitim, linguæ ariditatem, & febres ardentes. Capit baccarum oxyacanthæ, spodij, succi glycyrrhizæ, seminis portulacæ, aã ʒ.iij. Rosarum ʒ.vj. [a] Spicæ, amyli, tragacanthæ ana ʒ.j. Seminis citruli, [b] ʒ.j.ß. [c] Florum nymphææ, ʒ.ß. Cum aqua vel stillaticio rosarum liquore formantur pastilli.

ANNOTATIONES.

Hoc pastillo è Berberis, hoc est, oxyacantha Aegyptia, Nicolao interprete, nonnulli vtuntur crebrius, quàm superiore. Et describitur etiam à Ioanne Damasceno, sed nonnihil variatis ponderibus, adiecto croco.

a Spicæ. *Post spicam filius Mesues crocum, cuius nulla fit in Nicolai manuscripto codice mentio, subiicit.*

b ʒ.j.ß. *Ioannes Damascenus habet* ʒ.iij.ß. *Parum autẽ refert, vtrum ex ijs põdus arripias: quia alterum validiorem reddit pastillum, alterũ minus validum.*

Florum nympheæ. *Nicolaus, & filius Mesues, habent Caphuræ. Nam Arabũ, Caphurã refrigerare putantium, opinionẽ amplectitur Nicolaus*

Pastillus ex [a] halicacabo. Ioannis Mesues. XXII.

CContra renum & vesicæ exulcerationẽ,

&

& natam inde vrinæ difficultatem: mictúmque sanguinis pollet. Accipit baccarum halicacabi drach.iij. Seminis citruli, [b] melonis, cucurbitæ, ana drachm.iij.ß. Boli Armenij, gummi Arabici, thuris, sanguinis draconis, papaueris albi, amygdalarum amararum, succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, amyli, nucleorum pinearum, ana ʒ. vj. Seminis apij, succini, [c] terræ lemniæ, hyoscyami, [d] opij, ana drach.ij. Cum succo halicacabi finguntur pastilli.

ANNOTATIONES.

a Hic pastillus non solũ ex Halicacabo, vel vt corrupta voce Alchachẽgi hodie nominãt: sed etiã διὰ φυσσαλίδων, id est, E vesicaria, appellatur. Pastillus Alchachengi.

b Melonis. *In Ioannis Damasceni codicibus legitur, Albatecha. Quæ quidem voce non intelligit Melonem magnum, viridem, subnigrum & Indum, vt omnes ferè interpretantur: sed communem potius, vt ex Serapione & Auicenna satis liquet, qui Batechæ, quæ eadem est Albatechæ, eadem tribuunt, quæ Dioscorides Meloni. Imò Batecham Serapio interpretatur Melonem.* Albatecha.

c Terræ Lemniæ. *In Mesues filij codice est, Boli simpliciter. Interpretantur autem omnes rubricam Sinopicam, vt quæ medicis magis in vsu sit. Verùm quùm hodie ad nos non afferatur, prò ea substituimus terram Lemniam, quam Sigillatam hodie vocant.*

d Opij

d Opij. *Paratur etiam hic pastillus sine opio. Quapropter oportet medicos in vsu huius pastilli disertè in suis formulis exprimere, num pastillum hunc cum opio, vel sine opio medicamentis permiscendum velint.*

Pastillus è [a] *succino. Eiusdem.*

XXIII.

AVxiliatur sanguinem excreantibus, tabidis, purulenta expuentibus, cœliacis, & dysentericis: in summa, sanguinem vndecunque emanantem sistit, ac supprimit. Recipit succini, aur. vj. Cornu cerui vsti, [b] gummi arabici assi, corallij rubei vsti, tragacanthæ, acaciæ, [c] hypocystidis, balaustiorum, masticbes, lachæ, papaueris nigri assi, ana aur. ij. Thuris, croci, opij, ana aur. j. ß. Cum lento psyllij succo formantur pastilli.

ANNOTATIONES.

E charabe. a E succino. *Officinæ è Charabe pastillum hunc nominant.*

b Gummi Arabici. *In nonnullis codicibus desiderantur: tamen quum ad spissandum & refrigerandum sit aptum, non video quomodo omitti possit, aut debeat.*

c Hypocystidis. *Quum in codice filij Mesues sit Hensistidis, quidam succum Cisthi foliorum inaudiendum esse putant. Sed nihil refert succum foliorum, aut fungi, qui hypocystis vocatur, accipiamus, quòd eiusdem sint*

facult

facultatis. Henſiſtidis autem eſſe vocem deprauatam ex hypociſtidis, omnibus notum eſt.

*Paſtillus è * lemnio ſigillo. Ioannis Damaſceni.* XXIIII.

* *Terra ſigillata.*

CRuenta ſpuentibus, & omni ſanguinis profluuio ſuccurrit, vt præcedens. Habet ſanguinis draconis, gummi Arabici toſti, paſtillorum Ramich, roſarum rubearũ, ſeminis roſarum, amyli aſsi, ſpodij, acaciæ, hypocyſthidis, lapidis hæmatitis, balauſtij, boli armenij, terræ lemniæ, corallij, ſuccini, ana ʒ.ij. Margaritarum, tragacanthæ, papaueris nigri, ana ʒ.j.ß. Seminis portulacę toſti, cornu cerui vſti, thuris, nucum cupreſsi, croci, ana ʒ.ij. Cum ſtillalicio plantaginis liquore finguntur paſtilli.

Paſtillus [a] ex nymphæa. Eiuſdem. XXV.

FEbribus ardentibus, feruoribus ſanguinis & flauæ bilis, ventriculi denique & iecoris intemperiei calidæ, & hecticæ confert. Capit roſarum ʒ.ß. Spodij, glycyrrhizę, ana. ʒ.ij. Seminum cucurbitæ, citruli, cucumeris, & melonum, tragacanthę, croci, gummi Arabici, ſpicæ nardi, ana ʒ.i. Santali flaui ʒ. ij. ß. [b] Ligni aloes, cardamomi, amyli, florum nymphææ, ana ʒ.ij. Sacchari albiſsimi, mannæ, ana drach. iij. Cum lento pſyllij ſucco finguntur paſtilli.

ANNOTATIONES.

a Ex nymphæa. *Noua hæc est eius pa-*
Inscriptio -stilli inscriptio. Nam apud filium Mesues dici-
nis pastillitur pastillus è Caphura. Quum verò Caphu-
ratio. ra, vel vt hodie loquuntur, Camphora, quod
Caphura. inter Arabes Auerroes vnus testatur (quum
cæteri omnes, quanquam falsò, frigidam esse
affirment) abundè calida sit, huic pastillo qui
ardentibus febribus maximè conuenire debet, pa-
rum rectè inseritur. Quapropter nos, vt aliàs
semper, & hic pro Caphura flores nymphææ,
seu, vt officinæ appellant, Nenufaris, substi-
tuimus.

b Ligni aloes, &c. *Neque lignum aloes,*
neque spica nardi, maximè autem cardamomum,
quod impense calidum est, huic pastillo rectè
inditum esse videtur. Sed Mesues filius haud
dubiè hanc compositionem ex Auicenna mutua-
tus est, qui Canone quinto, vbi quinque pastillo-
rum è Caphura descriptiones refert, vnam ha-
bet, nempe primam, quæ huic per omnia respon-
det: nisi quòd pro seminib. citruli, cucumeris,
& melonum, semen maluæ & portulacæ substi-
tuit. Secutus est igitur hic, vt alibi sæpe, Ioan.
Damasc. errorem Auicennæ, è quo ferè omnia
sua ad verbum transcripsit. At qui nihil mirum,
Auicennam interdum calida medicamenta Ca-
phuræ copulasse, quum hanc ipsam iam calidam,
(quanquam rectè aut inscienter) appellet &

innuat.

innuat. Nam loco iam citato tria Electuaria de Caphura recenſet, ad concoctionem ventriculi & iecoris roborandam, & pituitam craſſam incidendam, ac flatus diſcutiendos vtilia. Vnde omnibus perſpicuum euadit, eum Caphura non vt frigido, ſed potius vt calido medicamento vſum eſſe. Quomodo enim frigidum medicamentum pituitam craſſam extenuaret, aut flatus diſcuteret? Et vt calido vſum eſſe illic Auicennam medicamento Caphura, abundè teſtantur medicamenta quæ ipſi coniunxit: quæ, Santalis exceptis, omnia ſunt calida. Quin etiam Canone ſecundo, vbi ex profeſſo de virib. Caphuræ tractat, hanc parere vigilias, memoriæ prodidit. Si vigilias excitat, quo pacto frigida eſſe poſſit non video. Quæ commemoranda nobis hoc loco eſſe duxi, vt illorum impudentiam retunderemus: qui ne hodie quidem deſinunt vociferari, ſine Arabum commentarijs neminem facere medicinam poſſe. Sed vt ad inſtitutum redeam, quum hæc Meſues filij compoſitio mihi parum arrideat ſtatui aliam hac meliorem ſubijcere, quæ eſt Nicolai: vt poſthabita priore, pharmacopœi ſequentem deinceps in ſuis officinis paratam habeant.

Paſtillus[a] è nymphæa. Nicolai Myrepſi. XXVI.

AD calorem iecoris confert. Accipit roſarum, gummi Arabici, tragacanthæ,

spolij, ana ʒ. ß. Seminum quatuor frigidorum maiorum, seminis portulacæ, glycyrrhizæ, ana ʒ. j. Croci, ʒ ij. Amyli, ʒ iij. [b] Florum nymphææ, ʒ. ß. Trita cum succo psyllij digeruntur in pastillos.

ANNOTATIONES.

a E Nymphæa. *Et huius pastilli, propter causam suprà expositam, immutauimus inscriptionem. Nam Nicolao è Caphura nominatur, vt qui hac in parte Mauritanorum, Caphuram frigidam esse putantium, sequi errorem voluit.*

b Florum Nymphææ. *Nicolaus Caphura habet, pro qua nos flores Nymphææ substituimus, non certè temerè: quòd nobis subscribentem habeamus Auicennam, qui loco paulo antè indicato, in tertij pastilli de Caphura descriptione, vtriusque etiam Nymphææ seu Nenupharis florum meminit.*

Pro Caphura floribus Nymphææ vtendum.

Pastillus è violis. Nicolai Alexandrini. XXVII.

EXcalefactiones mitigat, aluúmq; emollit. Recipit florum violarum recentium drachmas xv, Amyli, drach. ix. Seminis papaueris albi, drach. vij. Rhei barbari, drach. v. Seminis plantaginis, drach. iij. Balsami ʒ. j. Cum stillatitio rosarum liquore fingantur pastilli.

Pastil

Pastillus è violis. [a] *Nicolai Myrepsi.* XXVIII.

HAbet florum violarum recentium ʒ.v. Amili, drach. iij. Seminis papaueris albi, drach. ij. ℈.j. Rhei barbari, [b] ℈.v. Seminis plantaginis minoris, drach. j. Balsami ℈.j. Trita cum stillaticio rosarum liquore, digeruntur in pastillos.

ANNOTATIONES.

a E violis. *Nicolai codex Græcus, vt Latinus etiam, corruptè admodum legit ὁ διάβυε, pro ὁδὶ ἴων: hoc est, violis. Atque ita quoque legitur in Latino codice, qui Ingolstadij est editus. Et quum hunc pastillum ingrediantur violæ (quomodo enim aliàs ab illis denominaretur?) liquet primò, compositionem hanc in manuscripto codice, quo nos vsi sumus, mutilam esse. Nulla enim in ea fit violarum mentio. Desunt igitur violæ, & amylum. Deinpalàm est, accipiendas esse violas Martias (nam illæ à Græcis ἰὰ vocantur) non albas, quæ iisdem λευκόϊα, & nostris Cheiri nominantur, vt putat Cordus. Si enim de ijs locutus fuisset Nicolaus, non ὁδὶ ἴων, sed διὰ λευκοϊῶν inscripsisset hunc pastillum,* Cordus errat.

b ℈.v. *Errat igitur Cordus, qui contra fidem omnium codicum, habet in suo medicamentario libro,* ℈ *j.* Cordi erratum.

Pastillus[a] è rosis. Nicolai Myrepsi. XXIX.

CApit rosarum viridium ʒ.iiij. Spodij ʒ.ij. Santali rubei ʒ.j.ß.gra.vij. Santali albi, ʒ.j.gra.xij. Croci, ϑ.ij.gra.xx. [b] Florum nymphææ, ϑ.ß. Trita cum stillaticio rosarum liquore digeruntur in pastillos.

ANNOTATIO.

a E rosis. *Officinæ Græca appellatione Pastillus Diarhodôn magis ptuntur. Non fuit autem à diarhodôn. nobis hic pastillus temerè præterundus, quòd multas magnas vocatas Nicolai confectiones ingrediatur. Pondera nonnihil ab aliorum descriptionibus variant. sunt enim legitima, & è Græco codice descripta.*

b Florum nymphææ. *Caphuræ, habet Nicolaus. Mutationis causam iam antea sæpe indicauimus.*

Pastilli è rosis. Rhazis. XXX.

AD ventriculi dolores valent, concoctionem iuuant, febribus diuturnis, aquæ inter cutem incipienti succurrunt. Accipiunt rosarum ʒ.ß. Ligni aloes. ʒ.ij. Mastiches ʒ.j. ß. Absinthij Ponti ci, cinamomi, spicæ nardi, casiæ ligneæ, florum iunci odorati, ana ʒ.j. Cum vino veteri formantur pastilli.

Pastillus[a] bechius albus. Incerti autoris. XXXI.

AVxiliatur tussientibus, & difficulter spirantibus, Recipit sacchari albissimi

lib.

lib.j. Sacchari candi, sacchari penidij, ana ʒ. iiij. Radicis iridis Florentiæ ʒ.j. ʒ.vij. Amyli, ʒ.ij. ß. Cum succo lento tragacanthæ in stillaticio rosarum liquore maceratæ finguntur pastilli parui, & signantur.

ANNOTATIO.

a Bechius albus. *Non sonat, nisi tussicularis albus. Ita enim Græcè appellatur, quòd ad Pectoralis tussim efficax sit. Officinæ pectoralem nominant. Sunt qui hunc aliter componant, hoc scilicet modo.* ℞. *Sacchari albissimi, sacchari candi, ana lib.ß. Amyli, ʒ.ij. Cum succis lentis, seu mucaginibus gummi Arabici, & tragacanthæ, in stillatitio rosarum liquore maceratorum formantur pastilli.* Bechius. Pastillus. Alia compositio.

Pastillus bechius Niger.

XXXII.

ABscissam vocem recuperat, tussi succurrit, asperitatem faucium lenit, & excreationem sputi accelerat. Habet succi glycyrrhizæ vnc. iiij. Styracis calamitæ vnc.j ß Sacchari candi, vnc.ij. ß. Specierum diairidis Salomonis, specierum eclegmatis sani & experti, ana ʒ. ß. Sacchari penidij, lib. ß. Sacchari albissimi, lib. ij. ʒ.iij Cum mucagine tragacanthæ in stillaticio hyssopi liquore maceratæ finguntur pastilli, & signantur.

Pastillus pro lauando capite. xxxiii.

CApit saluiæ, rosmarini, maioranæ, lauendulæ, betonicæ, ana ʒ.ß. Stichadis Arabicæ, asari, caryophyllorum, spicæ nardi, nucis moschatæ, foliorum lauri, meliloti, ana ʒ. j. Ligni aloes, ℈.ij. Mastiches, thuris, gummi iuniperi, ana ʒ.j. Aliptæ moschatæ. galliæ moschatæ ana ʒ.j.ß. Rosarum rubearum, chamæmeli, origani, foliorum senæ, ana P. j. Saponis libr. j. Formentur pastilli ponderis drach.ij.

Pastillus suffumigabilis. Noster. xx xiiii.

ACcipit ladani purissimi. styracis calamitæ, myrrhæ, mastiches, thuris, ana ʒ.j. Rosarum rubearum, cinamomi, caryophyllorum, macis, nucis moschatæ, ana ʒ.ij. Thymiamatis ʒ.ij. Maioranæ, rosmarini, spicæ nardi ana ʒ.j. Asæ dulcis, ʒ.ß. Santali rubei, & citrini, ana ʒ.ij. Corticis citri, ʒ.j. Foliorum lauri, ʒ.j. ß. Seminis nigellæ, ocimi, ana ʒ.ß. Carbonum tiliæ ʒ.iiij. Cum stillaticio rosarum liquore, & mucagine tragacanthæ formantur pastilli, vel candelæ.

Candela suffumigabilis. xxxv.

REcipit styracis calamitæ, ʒ.iiij. Ladani ʒ.iij. Thuris, mastiches, myrrhæ, ana ʒ.ß. Cinamomi, caryophylorum, macis, nucis moschatæ, ana ʒ.ij. Santali albi, & flaui, ana ʒ. ij. ß. Asæ dulcis, ʒ.iij. Thymiamatis, ʒ.ij.

ʒ.ij.ß. Ligni aloes, ʒ j.ß. Carbonum tiliæ ʒ. iiij. Styracis liquidi ʒ.ij. Terebinthinæ lotæ, & liquoris ſtillatitij. roſarum q.ß. finguntur candelæ.

DE *COLLYRIIS, * Sieff.

SECTIO DECIMAQVARTA.

Collyrium aridum album.

Razis. I.

GLVTINANDI facultatem habet. Capit ceruſſę lotę ʒ.vj. Sarcocollæ in lacte muliebri maceratæ ʒ.ij. Tragacanthæ ʒ.iij. Opij ϑ. j. Cum albumine oui ſant collyria arida, vel Sieff.

Collyrium aridum rubeum. Eiuſdem. II.

IDem quod præcedens poteſt. Accipit lapidis hæmatitis, ceruſſæ lotæ, ana ʒ.iij. Aeris vſti ʒ.ij. Myrrhæ, croci, ana ʒ.j. Cum vino veteri formantur Sieff.

Collyrium aridum viride. Eiuſdem. III.

ERodendi vim obtinet. Recipit floris ęris ʒ.iij. Atramenti ſutorij vſti ʒ.vj. Arſenici rubei, nitri, ſpumæ maris, ana ʒ. j. Salis hammoniaci, ʒ.ß. Ammoniaci ʒ.ij. Cum ſucco rutæ finguntur Sieff.

Collyrium aridum è plumbo. Eiusdem. IIII.

GLutinandi vim obtinet. Habet plumbi vsti, stibij, thutiæ lotæ, æris vsti, gummi Arabici, tragacanthæ, ana ʒ. viij. Opij, ʒ.ß. Trita cum aqua pluuiali redigantur in formam Sieff.

Collyrium aridum è thure. Eiusdem. V.

IDem quod præcedens potest. Capit thuris drach. x. Ammoniaci, sarcocollæ, ana ʒ.v. Croci, drach. ij. Cum muccagine fœnigræci formantur Sieff.

Collyrium aridum è myrrha. Incerti autoris. VI.

AD tenuissimas & acres fluxiones, & eas quæ sunt cum exulceratione, valet. Accipit myrrhæ, lycij, ana ʒ. ij. Cadmiæ lotæ ʒ. iij. Terræ lemniæ, lapidis hęmatitis, gummi Arabici, ana ʒ. j. Opij ʒ.ß. Aloes bonæ, drach. j.ß. Cum vino veteri odorato astringente finguntur Sieff.

Collyrium [a] cygnus albus. Nicolai Mirepsi. VII.

AD incipientes lippitudines, defluxionē acrem, æstus, vlcera caua & sordida, pustuláſq; confert. Recipit [b] pompholygis lotæ ʒ.ß. [c] Cadmiæ vstę, & lotæ ʒ. ij.ß. Cerussę ʒ.v. [d] Samij asteris ʒ.ß. gra. vij. Opij, gra. xv. Amyli ʒ. ij.ß. Acaciæ ʒ.ß. Tragacanthæ ʒ. j. Gummi ʒ. ij.ß. Trita cum aqua pluuiali, digeruntur in collyria arida, seu [e] Sieff.

ANNO

ANNOTATIONES.

a Cygnus. *Hoc collyrium præ cæteris è Nidao referre voluimus, quòd veteribus fuerit vsitatissimum. Et posset hodie paratum in officinis haberi.* Cygnus.

b Pompholygis. *Sic veteres, quod Arabes Thutiam appellant, nominare consueuerunt, hodie Nil album officinæ vocant: vt libro j. copiosè diximus. Thutia verò officinarum, est Cadmia botryites.* Pompholyx.

c Cadmiæ. *Lapide calaminari vocato, pro qua hodie vtimur: aut thutia officinarum.* Cadmia.

d Samij asteris. *Samiam terram alij nuncupant. Quum hodie non afferatur, pro ea Lemnia seu sigillata vtemur terra.* Samius aster.

e Sieff. *Sic barbari vocant Collyria arida, quæ Græcis ξηροκολλύρια peculiari voce appellantur. Accipiunt autem hæc pyramidis ferè formam, & in nonnullis officinis hac forma parata prostant. Cæterũ aridorum collyriorum sylua est apud Aetiũ & Nicol. Iã vnam & item alteram liquidorum collyriorum formulam proponemus.* Sieff.

Collyrium liquidum è Pompholyge.

Incerti autoris. VIII.

VIsum acuit. Habet stillaticij liquorum eufrasię, rosarum, chelidonij, fœniculi, ana ʒ j. Põpholygis lotæ, ʒ iij. s. Aloes, ʒ j. s. Sacchari candi, ʒ ij. Cadmiæ lotæ, ʒ j. Commistis omnibus fiat collyrium liquidum.

Colly

Collyrium liquidum è cadmia. Incerti autoris. IX.

GLutinandi vim habet. Capit cadmiæ lotæ, ʒ ij. Pompholygis præparatæ, ʒ j. Cerussæ ʒ j. s. Sarcocollæ in lacte muliebri maceratæ, tragacanthæ ana drach. s. Gummi Arabici, ℈ j. Stillaticij liquoris rosarum vnc. vnam s. Stillaticij liquoris fœniculi, eufrasiæ, chelidonij, ana vnc. j. Miscentur, & fit collyrium.

DE PILIS ODORATIS SECTIO DECIMAQVARTA.

Pila odorata æstiua. Nostra. I.

ACCIPIT florum nymphææ violarum, rosarum, borraginis, ana ʒ ij. Spodij de canna ʒ j. s. Corticum citri, ʒ ij. Santali albi & rubei, ana drac. j. Croci ℈ s. Macis, nucis moschatæ, maioranæ, ligni aloes, cubebarum, mastiches, ocimi caryophyllati, ana ʒ s. Succini, styracis calamitæ ana ʒ j. Galliæ moschatæ, ʒ s. Ambaris, ℈ j. Moschi, ℈ s. Ladani depurati, ʒ ij. Cum stillaticio rosarum liquore fingantur pilæ iustæ magnitudinis.

Pila

Pila odorata hyemalis. Nostra.

II.

REcipit styracis calamitæ, vnc. s. Ligni aloes, caryophyllorum, cinamomi, cardamomi, ana drach. vnam. Macis, nucis moschatæ, zedoariæ nigellæ, ana drac. vnam s. Ocimi, maioranæ, ana drac. s. Asæ dulcis, ʒ ij. Aliptę moschatę, ʒ ij. s. Melissophylli, ʒ ij. Ladani ʒ s. Ambræ, ℈ j. Cum stillaticio menthæ liquore fingantur pilæ odoratæ.

Pila odorata alia. Nostra.

III.

HAbet styracis calamitæ drac. tres. Ladani purissimi vnc. s. Caryophyllorum, cinamomi, ana drach. ij. Ligni aloes, nucis moschatæ, macis, ana ℈ ij. Rosarum rubearum, lauandulæ, ana ʒ j. Galliæ moschatæ, ʒ j s. Maioranæ, melissophylli, ana ʒ j. Ambaris ℈ j. Moschi, ℈ s. Teruntur omnia, & cum stillaticio rosarum liquore formantur pilæ.

Liquor moschatus odoratus.

IIII.

CApit stillaticij liquoris rosarum, ʒ iij. Stillaticij liquoris nymphææ ʒ j. Stillaticij, liquoris boraginis, ʒ s. Cinnamomi, caryophyllorum, ana ℈ s. Ambaris, gra. j. Moschi, gr. s. Succi semperuiui, ℈ s. Santali flaui, gr. vj. Miscentur.

DE

DE OLEIS SECTIO DECIMA QVINTA.

Oleum rosaceum. 1.

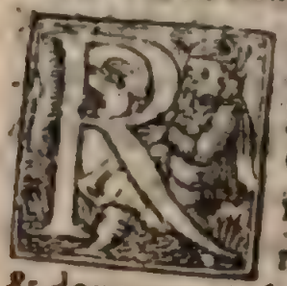

REFRIGERAT & adstringit, phlegmonibus præsidio est, æstuantem ventriculum restinguit, erosiones intestinorum clysteribus inditum: & dentium dolores, si eo colluantur, sanat. Fit hoc modo. Folia rosarum rubearum, nõdum penitus explicatarum, forcipe [a] incisa & contusa [b] quantitate sufficienti in vitreum vas coniiciuntur: & affunditur olei omphacij, hoc est, ex oliuis immaturis expressi, quod satis est: & vase obturato, illic macerantur ad solem, aut in loco aliquo calido, diebus [c] quindecim. Dein in [d] duplici vase [e] tribus horis coquuntur. Expressis foliis & abiectis noua iniiciuntur, & iterum quindecim diebus macerantur & insolantur: postea, vt prius, coquuntur, & exprimuntur. Tertio idem fit, & tandem excolatur.

ANNOTATIONES.

Is modus hodie vsitatus est, & nihil ferè abest ab eo quem secũdo loco Dioscorides, item Paulus, Nicolaus, & Actuarius recensent.

a Inci

a Incisa & contusa. *Sunt tamen qui forcipibus tantum incidunt, alij duntaxat tundunt.*

b Quantitate sufficienti. *Paulus uncias tres rosarum rubearum exunguatarum, sextario olei omphacini immittit. Nicolaus eandem usurpat mensuram. Sunt qui ℥ iiij. accipiant violarum. & lib. ij. olei.*

c Quindecim. *Actuarius & alij quadraginta dies insolant, Nicolaus triginta. Filius Mesues septem dies. Nos mediam rationem sequi maluimus. Caterum sunt etiam qui non insolant, sed putei imponunt. Alij terræ infodiunt totidem diebus. Nostra ratio componendi veteribus magis accedit.*

d Duplici vase. *Vt scilicet alterum alteri incumbat. Verbi gratia: vas vitreum cui rosæ & oleum iniecta sunt, vasi alteri aquam calentem continenti insideat & incumbat, ne videlicet ignis aut aquæ contactu, & mistione oleum vitietur.* Vas duplex.

e Tribus horis. *Hodie minus diu coquunt, ideóque minus etiã efficax olêum efficiunt. Tempus à nobis expressum filius Mesues constituit.*

Oleum violaceum. 11.

REfrigerat calidam intemperiem, ob id phlegmones omnes remittit: ac inde pleuriticos iuuat, asperitatem arteriæ. pulmonis & thoracis lenit. Fit è floribus violarum

larum nigrarum,& oleo rudi,id est,omphacino,vt rosaceum.

*Nenupharis.

Oleum nymphæatum.* III.

IDem quod violaceum potest,magis tamẽ refrigerat, adeò vt somnum etiam conciliet. Fit è floribus Nymphææ albæ, & omphacino,vt præcedentia.

*Cydoniorum.

Oleum melinum Ioannis Damasceni.*

IIII.

REfrigerat & adstringit:ideo ventriculi & iecoris imbecillitatibus, ventríque fluxionibus accommodatum est. Sudorem item plus iusto emanantem cohibet.Fit hoc modo. Caro cydoniorum præmaturorum [a]cum cortice tritorum,abiectis granis, [b]sufficienti quantitate, & succus eorum æquali portione in olei omphacini modo sufficienti,in vase vitreo bene obturato diebus quindecim insolatur.Dein horis quatuor in [c] vase duplici coquitur: posthæc abiiciuntur cydonia,& recentia immittuntur,& rursus insolantur,& coquuntur. Dein tertiò recentia iniiciuntur, &, vt prædictum est, insolantur & coquuntur.Tandem in vase diligenter obturato,ne expiret,reconditur oleum.

ANNOTATIONES.

Pauci, aut ferè nulli sunt, qui oleum hoc ea diligentia parant: idcóque nihil mirandum, si quæ illi tribuuntur, non efficiat. Quapropter curent

curent deinceps pharmacopœi, vt ad eum struant modum.

a Cum cortice. *Quòd, Nicolao attestante, in eo sit odor, & adstrictio.*

b Sufficienti quantitate. *Paulus & Nicolaus Cydoniorum ʒ iij. olei omphacini sextarium Italicum, id est, ʒ xx. mensuram esse volũt, id est, lib. j. s. & ʒ ij.* Sextarius Italicus.

c Duplici vase. *Ne vires cydoniorum empyreuma viti t.*

Oleum myrtinum. Nicolai Myrepsi.

V.

REfrigerat & adstringit, ideóque cœliacis affectibus vtile. Sanat igne ambusta, pustulas erumpentes illitu emendat. Attritus hyeme concitatos, & intertrigines illitum corrigit. Sedis rimas, condylomata, laxatos artus persanat, & sudores coercet. Fit ex foliis myrti[a] viridibus, & [b] oleo omphacino, & [c] vino odorato adstringente: quæ omnia coquuntur ad lentas prunas ad vini consumptionem, dein per colum traiiciuntur, & oleum purum in vas vitreum reponitur.

ANNOTATIONES.

a Viridibus. *Quum apud nos viridia myrti folia haberi nequeant, ideo arida vino veteri odorato sunt aspergenda, & postea tundenda. Quæ autem foliorum esse debeat quantitas, Ni-* Foliorum myrti quæ titas.

colans itidem indicat, nempe ℥ ij. Actuarius ℥ j. accipiendum esse docet.

Olei omphacini.

b Oleo omphacino. Cuius quantitas & mensura, vtriusque iam nominatis autoribus sit sextarius Italicus, hoc est, ℥ xx.

Vini odorati.

c Vino odrato. Cuius mensura, Nicolao teste, sit sextarij Italici quarta pars, id est, ℥ v.

Alius parandi modus.

Alij sic parant. ℞. Foliorum myrti viridium lib. j. Olei omphacij, lib. ij. Vini odorati adstringentis, lib. ij. Coquuntur vsque ad vini consumptionem, dein colo traiicitur, & reconditur. Prior ratio veterum est, ideoque præferenda. Cæterum codices filij Mesues, quomodo hoc oleum confici debeat, non exprimunt, idque non sine magna confusione, quandoquidem in sequentibus oleis non raro legatur, fiat quemadmodum oleum myrtinum.

Oleum[a] è myrti baccis. VI.

IDem quod præcedens potest. Fit è viridibus recentibúsve baccis, & oleo omphacino, vt rosaceum.

ANNOTATIO.

a E myrti baccis. Omnes ferè pharmacopœi hoc modo hodie parant oleum illud, ac Myrtillorum nominant. Discernendum igitur ipsum à Myrtino erit, vtpote quod non è baccis, quas illi Myrtillos, sed è foliis fiat. Et qui ex vtriusque parant oleum Plinij autoritate ac testimonio quod faciunt confirmare possunt, qui libr. 15. cap.

Oleum { Myrtillorum. / Myrtinum.

cap.7.& ex foliis,& ex baccis Myrti oleum fieri,scriptum reliquit. Porrò quum recentes baccas non habeamus,vino odorato adstringente conspergi possunt.

Oleum papauerinum. Ioannis Damasceni. VII.

INtemperiem calidam sanat, & inde natum dolorem: somnum quoque conciliat. Fit bifariam. Vno modo ex semine vtriusque papaueris, tam albi quàm nigri, vt[a] sesaminum, de quo infrà. Alio[b] modo ex floribus, capitibus, & foliis vtriusque papaueris, vt violaceum.

ANNOTATIONES.

a Vt sesaminũ *Semen enim papaueris ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigatur, & manibus fricatur, iterũmque irrigatur, donec madefiat. Postea expassum siccatur, modicè assatur, sacculo impositum multum diúque fricãdo excorticatur, corticibúsque purgatur: molitur in farinam, oleúmque exprimitur. Discriminis gratia, oleum è semine papaueris vocetur.* Oleum è semine papaueris.

b Alio modo. *Qui priore est vsitatior. Oleũ è floribus papaueris inscribatur.*

Oleum hyoscyaminum. VIII.

IDem quod papauerinum potest, & ad aurium dolores efficax est. Exprimitur ex hyoscyami semine, eodem quo ex papauere modo.

Oleum è mandragora. Nicolai Myrepsi. IX.

PHreniticis, febricitantibus, & vigilantibus confert. Inflammationem omnem extinguit, somnum conciliat, carpo & plantis pedum illitum. Habet olei communis, lib. ij. [a] Succi mali punici acidi, succi pomorum [b] vel radicis mādragoræ, ana ʒ iiij. Succi hyoscyami, ʒ ij. Succi [c] papaueris hortensis nigri, vnc. iij. Succi foliorum violæ, succi cicutæ tenerrimæ, ana vnc. j. [c] Opij boni, styracis calamitæ, ana vnc. s. Omnia simul cum oleo mixta reponuntur in [f] vase vitreo, & sub æstu caniculari insolantur diebus decem: dein coquuntur ad aqueorum cōsumptionem, vt solum oleum remaneat. Colatum reconditur in vase.

ANNOTATIONES.

a Succi mali punici. *In Latinis codicibus desideratur. Quum autem Græcum codicem sic legatur, omittendum esse non putauimus.*

b Vel radicis. *Quum ad nos rarò admodum, aut ferè nunquam mandragoræ poma afferantur, præstat vsurpare radicis succum, cuius etiam solius in manuscripto Nicolai codice fit mentio. Verùm quia & hæc ipsa recens rarò habetur, oportet vt eius lib. j. cōtundatur, & in aquæ sufficienti coquatur, colatíque decocti vnc. iiij aut plus etiam, aliis succis adiiciatur.*

c Suc

e Succi papaueris. *Latini codices, & rectè quidem, addũt Capitum. Et adiicitur Hortensis, vt syluestre excludatur.*

d Cicutæ tenerrimæ. *Ita in omnibus latinis codicibus legitur. In manuscripto autem Græco Nicolai codice, canchryos falso scribitur, pro* κονύζης. *Nicolai codex emendatus.*

e Opij. *Hoc quia integrum in oleo dissolui nequit, ideo terendum erit, & tritum oleo inspergendum, ac sæpe permiscendum.*

f Vase vitreo. *Bene obturato scilicet, vt sæpenumero hactenus est dictum.*

Oleum chamæmelinum. x.

MEatus rarefacit, & vapores discutit, atque acrimonias cõtemperat. Quia vero modicè adstringit, ideo fluxiones inhibet moderatas. Febres non admodum calidas & diuturnas discutit, & dolores mitigat. Fit ex floribus chamæmeli, & oleo è maturis oliuis expresso, vt rosaceum.

ANNOTATIO.

Paulus, Actuarius, & Nicolaus Myrepsus florum Chamæmeli sine ambientibus foliis candidis, qui antea diem vnum tabuerint vncias duas accipiunt, & in sextarium olei communis dulcis demergunt, ac vas linteo simplici & tenui tegunt, vt oleum transpiret. Nam iniucundum odorem quendam garo similem oleum hoc assumit, si non transpiret: & soli

quadraginta diebus exponunt, colatum dein vase bene obturato reponunt. Hoc parandi modo pharmacopœi etiam nostri vti possunt. Alij accipiunt florum Chamæmeli libro primo quos tribus diebus macerant in olei communis libr. duab. vnc. iiij. Quarto die igne lento modicè coquunt, & flores extractos abiiciunt. Deiniterum iniicunt florum Chamæmeli vnc. iij. & insolant. Sed modus is quo paratur, vt rosaceum vel melinum, est præstantior.

Oleum anethinum. X I.

CAlefacit & discutit: ob id dolores sedat, & horroribus certo circuitu remeantibus spinę & neruosis partibus illitũ accessionis initio, medetur. Lassitudinem, tumores crudos, ac scirrhos discutit, articulorum dolores subleuat, vteri duricies emollit, & somnum conciliat. Fit eodem quo chamæmelinum modo, vase tamen optimè obturato.

ANNOTATIO.

Actuarius & Nicolaus comam anethi viridem adhuc existentem, priusquam semen solidum fiat, & acre, accipiendam esse docent pondere vnc. vnius, & in olei dulcis sextarium Italicum coniiciendam atque vasis ore exquisitè obturato dies xl. insolandam. Vnde perspicuum euadit, non per omnia vt chamæmelinum, in quo vas linteo tenui vt transmittat obturatur, esse parandum.

Oleum

Oleum [a] *liliaceum.* XII.

MVliebribus vitiis congruit, calefacit, discutit: ob id dolores thoracis, ventriculi, coli, vteri, renum & vesicæ sedat, lenit, & coquit. Soluit duricies, grauidis facilem efficit partum. Fit ex lilij albi floribus, abiecto eo quod in illis croceum est, ponderę ʒ.ij. Olei dulcissimi, sextario Italico, hoc est, ℔.j.ʒ.viij. Vase vitreo diligenter obturato, tribus insolantur diebus. Deinde prioribus eiectis noua iniiciuntur folia: mox iterum exacto triduo induntur alia, ter hoc faciendum, & colatum reponendum.

ANNOTATIO.

a Liliaceum. *Aut Lilinum, aut Susinum nominatur. Hic quę ost ędimus modus, ab Actuario & Nicolao est præscriptus, & à pharmacopœis obseruandus.* *Susinum oleum.*

Oleum irinum. Ioannis Damasceni.

XIII.

EXtergit, tenuat, coquit, discutit: frigidos aurium, iecoris, lienis, vteri, articulorúmque dolores sedat. Phlegmonas coquit ac suppurat. Strumas disipat, aliósque tumores duros, conuulsionémque emendat. Accipit radicis iridis ℔. j. Florum eiusdem, ℔. ij. Aquæ tui incoctæ sunt aliæ radices iridis, ℔. iij. Olei dulcis, ℔. vj. Coquuntur in duplici vase, & prioribus expressis &

abiectis, radices & florum folia noua immittuntur, vt in rosaceo.

Oleum nardinum simplex. Eiusdem.

XIIII.

CAlefacit, tenuat, discutit, ac modicè adstringit: proinde affectus omnes frigidos & flatulentos cerebri, ventriculi, iecoris, lienis, renum, vesicæ, vteri magnopere iuuat: naribus iniectum caput purgat, corporis colorem & odorem commendat. Recipit spicæ nardi ℥.iij. Vini, aquæ, ana ℥.ij.ß. Olei [a] sesamini, lb. j.ß. Coquuntur in vase duplici horis circiter quatuor, frequenter mouendo.

ANNOTATIONES.

Hæc compositio frequens & vsitata est: ideóque alias magis varias, quas filius Mesues & Nicolaus Myrepsus recensent, non referemus. Poterit, qui illis vti velit, ex iam dictis autoribus describere.

a Sesamini. *Pro eo, dulci oleo vti licebit. Quia filius Mesues illud non rarò pro Sesamino substituit, dum ait, Sesamini olei, vel dulcis.*

Oleum sesaminum. Eiusdem. XV.

IMpinguat, semen genitale auget, asperã arteriam lenit: & ob id vocem claram reddit, multorúmque aliorum oleorum materia est. Fit hoc modo. Sesami semen ab excrementis purgatum, aqua parum salsa irrigatur,

gatur, manibus fricatur, iterum irrigatur, donec madefiat. Siccatur, modicè aſſlatur, ſacculo impoſitum aſpero multum diúque confricando excorticatur, corticibus expurgatum molitur in farinam: oleúmque exprimitur, vt ex amygdalis.

ANNOTATIO.

Pauci hodie pharmacopolæ oleum hoc parant. Affertur autem ex Alexandria Aegypti Venetias, hinc ad nos. Emendum ſincerum, quod oleo nucum non eſt adulteratum. Verum odor & ſapor dolum patefacit. Quòd ſi deſideretur, pro eo ſubſtituendum oleum amygdalarum dulcium.

Olei ſeſami ni ſuccedaneum.

Oleum amygdalarum dulcium.

Eiuſdem. XVI.

ASperitatem gutturis, pulmonis, & cæterarum partium etiam externarum lenit: duriciem omnem, & articulorum ficcitatem, aliarúmque partium emendat. Impinguat, hecticis confert, genitale ſemen auget, ardoríque vuluæ & vrinæ iniectum commodat. Fit hoc modo. Amygdalæ dulces cortice lignoſo, & cute membranoſa [a] purgatæ, [b] plurimùm teruntur, in [c] offas coguntur, horis circiter quinque [d] loco calido continentur: vel in [c] vaſe duplici hora vna coquuntur: aut ſub calente arena, aut cineré, ſacculo inuolutæ & pannis, aliquandiu fo-

uentur. Postea rursus teruntur, & sacculo inclusæ torculari exprimuntur. Vel amygdalæ dulces tritæ in vase, vt maza in ære calido subiguntur, pauca calida identidem affusa, postea prælo exprimuntur.

ANNOTATIONES.

a Purgatæ. *Vt purius & sincerius fiat oleum.*

b Plurimùm teruntur. *Vt intus mersa humiditas oleosa promptius in apertum proferatur.*

c Offas. *Græci μάζας, Latini massas, barbari pastones vocant. Offam igitur Latini vocant quicquid est in pultis modum redactum.*

d Loco calido. *Aerem calidum intelligit. Calefaciendæ autem amygdalæ, vt copiosius exprimantur. Nam calore tenuata, liquata, fluxilísque magis reddita, foras tracta oleosa humiditas, expeditius & largius exprimitur.*

e Duplici vase. *In quo sanè calefeciſſe fuerit satius, quòd hoc modo empyreuma minus misceri possit. Accedit, quòd vitrum resultantem ex amygdalis calefactis succum non bibat, vt sacculus, panni, arenæ, cineres, vt quæ bibula sunt omnia. Præterea tutius est, vt calor intendatur in vase duplici, quàm cineribus aut arenis, calore sicco magis vrentibus & consumentibus. Denique per vitrum & aquam,*

coperæ

corpora perſpicua conijcere licet, quando ſatis incaluerunt, & oleoſæ ſunt redditæ amygdalæ: quod indicium, conuolutis & ſepultis in cinere & arena amygdalis, habere non potes, niſi recluſeris. Neque tunc in offas cogere oportet, ſed mox à mortario, vt trita ſunt, in vitrum tranſferuntur. Quapropter vaſe duplici calefaciendæ potius ſunt, quàm igni ipſo, quàm ære, quàm affuſa calente aqua. Optimus igitur is parandi modus, vt amygdalæ, ea qua diximus ratione, purgatæ, plurimùm terantur: & dein in vaſe duplici hora vna coquantur, poſtea rurſus terantur, & ſacculo incluſæ exprimantur.

Oleum Amygdalarum amararum.

XVII.

OBſtructa aperit, flatus reſoluit & diſſipat: auditus difficultatem, ſonitus aurium, & ſibilos diſcutit, vermes in auribus occidit. Renum vitio & vrinæ difficultate laborantibus, calculoſis, viſcerum cruciatibus, iecineroſis, ſuſpirioſis, lienoſis ſubuenit. Næuos & maculas faciei tollit, & cutem erugat: oculorum abolet hebetudinem, & furfures detergit. Fit eodem quo ex amygdalis dulcibus modo.

Oleum balaninum.* XVIII. * *Ebeu.*

EXtergit & repurgat maculas, varos, lentigines, cicatrices nigras, alphos, & reliqua

qua fœda cutis vitia. Dolores aurium, surditatem, & tinnitum sanat, iecoris & lienis scirrhum mollit, & discutit. Affectibus neruorum & iuncturarum frigidis medetur. Aluũ potu soluit, sed stomacho aduersatur. Fit ex balano myrepsica, id est, glande vnguentaria, quam Arabes Ben vocant, tusa, assatáque, affusa aqua calida, & expressa.

* E Cherua.

*Oleum * ricininum.* XIX.

PRodest scabiei, vlceribus capitis manantibus & erumpentibus, vuluis quæ occlusæ conuersæque strangulant, maculis faciei, lentiginibus, cicatricibus fœdis, aurium doloribus. Potu aluum ciet, quæ aquis grauatur: lumbricos eiicit. Flatus crassos dissipat, pituitam crassam & lentam tenuat & incidit: dolentíque ab iis ventriculo, tenuibus intestinis, & colo confert. Hydropem non solùm potu, sed & clysteri iniectum & illitum iuuat. Fit ex semine Ricini repurgato, trito, & in sartagine aut duplici vase torre facto & cocto, sacculóque incluso, & tandem expresso.

Oleum è semine lini. XX.

COnuulsioni, duriciei neruorum & articulorum, sedis phlegmoni & rimis confert. Fit, vt oleum Sesaminum, sed lini semen non excorticatur.

Oleum

Oleum laurinum. XXI.

EXcalefacit vehementer,& emollit:ideóque partibus corporis admodum refrigeratis vtile est. Scabiosis, & impetiginibus asperis laborantibus in balneo illitum medetur. Sed eo abstinere conuenit iis, qui inflammatis impetiginibus infestantur, calidis temperamentis,& biliosis. Siquidem frigidis, humidis, ac pituitosis congruit. Item iis omnibus, quorum articuli à frigore affliguntur, & ischiadicis. Vermes, pediculos, culicésque enecat. Furfures capitis, alopecias,& ophiases emendat. Vtile præterea cerebri,neruorum,& omnium partium frigidis affectibus. Fit in hunc modum. Baccæ lauri maturæ & recentes teruntur in pila,& ex aqua in lebete coquuntur: pòst torculari plano, non cauo, exprimuntur in vas subiectum, in quo aquæ supernatans oleum colligitur. Affusa calenti aqua iterum teruntur, & exprimuntur torculari cauato: colligitur oleum,& reponitur. Sunt qui baccas lauri citra omnem aliam mistionem molliunt,& ita prælo oleum exprimunt.

Oleum è inglandibus. XXII.

FLatus crassos dissipat, tumores discutit neruis atritis vel punctis confert. Iniectum cum vino generoso,aut potum,potenter in colico à flatibus procreato dolore flatus

flatus discutit,& dolore liberat. Fit similiter amygdalino.

Oleum rutaceum. XXIII.

CAlefacit,tenuat, discutit:ob id laterum, vesicæ, renum, & vteri dolores à causa frigida excitatos sedat. Destillationibus auxiliatur,& obstructionestollit.Fit hoc modo Foliorum rutæ viridium,& succi eorundem, ana ʒ.iij.olei omphacij, ℔.ij.in vase vitreo bene obturato dies quindecim insolantur, pòst in vase duplici horis quatuor coquuntur:& rutæ foliis expressis & abiectis, recentia iniiciuntur:& iterum totidem dies macerantur,dein similiter coquuntur, exprimuntur & abiiciuntur. Tertiò iterum recentia iniiciuntur,insolantur, coquuntur,colantur, & oleum reponitur.

Oleum lentiscinum. XXIIII.

STomachum, partes neruosas, articulos & musculos roborat. Scabiem iumentorum canúmque sanat,& sudores cohibet.Fit, vt laurinum.

Oleum mastichinum Ioannis Mesues filij. XXV.

CErebrum,articulos,ventriculum, iecur corroborat, tumores duros lenit, dolores sedat. Habet masticbes ʒ.iij. Vini odoriferi.ʒ viij. Olei rosacei, ℔ j.Coquuntur in duplici vase,ad vini consumptionem.

Oleum

Oleum costinum. Eiusdem.

XXVI.

CAlefacit, obstructa aperit, neruosum genus roborat, ventriculo & iecori prodest, capillos fouet, caniciémque remoratur, calorem denique & odorem corporis commendat. Capit costi amari ʒ. ij. Casiæ, ʒ. j. Summitatum sampsychi, ʒ. viij. Vini odori quantum sufficit, vt biduo in eo macerentur. Olei sesamini ℔. ij. Coquantur horis sex in vase duplici, vt nardinum.

Oleum absinthinum. XXVII.

CAlefacit, roborat ea quæ sunt refrigerata, potissimùm verò ventriculum. Excitat appetentiam, obstructiones tollit, lumbricósque enecat. Accipit summitatum absinthij Pontici, & succi eius ana ʒ. iiij. Olei communis, ℔. iij. Hæc omnia in vase vitreo bene obturato dies quindecim insolantur: dein in vase duplici horis quatuor, vt rutaceo in oleo dictum est, coquuntur.

Oleum menthaceum. XXVIII.

VEntriculum refrigerátum & imbecillum calefacit, firmat, nauseam vomitúmque reprimit, appetentiam excitat, concoctionémque iuuat. Recipit menthæ crispę sativæ, & succi eius, ana ʒ. iiij. Olei cõmunis, ℔. iij. Reponuntur in vas vitreum, vt de Absinthino est expositum.

Oleum

*Cheirinũ.

*Oleum * leucoinum.* xxix.

DOlores neruorum, aliarúmque partiũ corporis mitigat: & quæ in thorace, renibus & vesica sunt, discutit. Fit è floribus leucoij lutei, & oleo communi claro, vt rutaceum.

Oleum è castoreo, simplex. xxx.

VAlet ad omnia vitia frigida, præsertim neruorum, & articulorum. Resolutioni, conuulsioni medetur, & vehementissimos in febribus rigores illitum spinæ compescit. Fit hoc pacto. Castorij ʒ.j. in olei libra vna coquitur ad tertias. Oleum in vase vitreo reponitur.

Oleum è castorio, Compositum.

xxxi.

IDem quod præcedens potest, sed validius est. Habet castorij, bdellij, styracis calamitæ, galbani, opopanicis, sagapeni, croci, casiæ ligneæ, cinamomi, costi, ana ʒ.ij. Saluiæ, lauendulæ, * verbasculi lutei odorati, cyperi, iunci odorati floris, piperis longi & nigri, sabinæ, pyrethri, iridis, ana ʒ.ij.ß. Vini odoriferi, ℔.ij. Olei, ℔.iij. Gummi seorsim in vino dissoluuntur, reliqua omnia tusa macerantur in vino tribus diebus. Quarto cum oleo & vino in duplici vase coquuntur ad vini consumptionem: postea colatur, exprimitur, & reponitur.

*Prunulæ veris.

Oleum

Oleum euphorbinum [a] ſimplex. Ioannis Damaſceni. XXXII.

MIrificè frigidos cerebri & neruorum affectus iuuat, cephalalgiam, hemicraniam, lethargum, naribus immiſſum: articulorum quoque & iecoris, & lienis doloribus illitum ſuccurrit. Capit euphorbij ʒ.ſ. Olei leucoini, vini odori, ana vnc. v. Coquuntur ad vini conſumptionem.

ANNOTATIONES.

Galenus libro 2. de Compoſitione medicamentorum localium, ex oleo communi & ſolo euphorbio parat: & accipit olei libram vnam, atque ei immittit Euphorbij validi vnc. ß. augétque ac minuit pro vario ſcopo, Euphorbij quantitatem. *Oleum Euphorbinum Galeni.*

a Simplex. *Quo hodie omnes propemodum vtuntur. Quod ſi verò compoſito quis vti velit, compoſitionem eius in Ioanne Damaſceno reperiet.*

Oleum è [a] piperibus, Eiuſdem.

XXXIII.

IVuat morbos neruorum frigidos, reſolutionem, conuulſionem, tremorem, epilepſiam: ad hæc iſchiadem, & reliquos articulorum dolores. Vteri, coli, renum, veſicæ frigida vitia ſanat, obſtructiones aperit, calculum frangit. Accipit trium piperum, ana b ʒ.iij. Myrobalanorum cepulorum, bellericorum, emblicorum, indorum, ana ʒ.v. Radicum

dicum apij, fœniculi, ana drac.iij.ß. Sagapeni, opopanacis,[c] ammoniaci, ana drach.ij.ß. Turpeti boni albi,[d] drac.ij. Zingiberis ʒ.iij. Brassicæ recentis, hyssopi viridis, foliorum rutæ virentium, ana M.j. Parum trita coquuntur ad[e] tertiam, in aquæ lib.xxiiij. Colantur, & adiiciuntur olei ricinini ℔.ij. percoquuntur ad aquæ consumptionem. Alij addunt iridis drach.vj. Casiæ[f] drac.ij. Anisi, cardamomi, ana drach.j.ß. Calami odorati, drach.ij ß. Spicæ nardi, drach.j. Expressionis tribuli terrestris, sextarios tres. Poni potest loco ricinini, oleum irinum vel leucoinum, vel amygdalarum amararum.

ANNOTATIONES.

a E piperibus. *Hoc oleum etiam ab Auicenna, è quo filius Mesues, vt omnia ferè alia, mutuatus est, & ad verbum transcripsit, sed sub nomine olei Alkechengi, describitur. Deprauatam verò ab interprete, aut potius librario, esse hanc dictionem, hinc fit manifestum, quòd præsentem compositionem Alchechengi, vel vt Latinè dicam, Halicacabum, nõ ingrediatur. Legendum igitur, vt ex Serapione (è quo, vtpote qui illum ætate antecessit, Auicenna hanc mutuatus est compositionem) liquet, Alchelengi, id est, plurimi vsus, Ita enim hanc dictionem plerique interpretantur, vt idem significet quod Græcis πολύχρησον.*

Auicennæ locus emendatus.

b Ana

b Ana drach.iij. *In omnibus Mesues filij codicibus maximo errore legitur drach. iij. quem etiam Cordus in suo medicamentario libro secutus est. Scribendum autem esse drach. iij. palàm fit tum ex Serapione, tum etiam Auicenna ipso, quorum vterque habet drach.m. vj. Quum verò Mesues filius per vniuersam hanc compositionem, dimidiam duntaxat partem ponderum vsurpet, vt ex collatione omnes deprehendent, in confesso est, legendum esse drach. iij. vt quod sit dimidium drach. vj. pondus.* Cordus errat.

c Ammoniaci. *Sic esse legendum ex Serapione constat, qui habet, Opopanacis, sagapeni, ammoniaci. Quod non temerè monemus, quia in omnibus codicibus filij Mesues falsò legitur Hyosciami. Is autem error acceptus referendus est Auicennæ, vnde Mesues filius hanc compositionem in suas retulit, vel certè eius interpreti quem Cordus etiam secutus est.* Cordus errat. *Nemo autem non intelligit, nullum esse prorsus locum Hyosciamo in hac compositione, quæ ad frigida vitia sananda vtilis est, non calida ad quæ Hyoscyamus rectè accommodatur.*

d Turpeti, drach.ij. *Et hoc loco in omnibus Mesues filij codicibus mendosè, & non sine maximo errore legitur, drach.xij. Quem itidem errorem Cordus in suo medicamentario libro sequitur. Scribendum autem esse drach.ij. & non drac. xij. vt in Mesues filio legitur, ex Serapione li-* Cordi error.

quet, qui habet drach. iiij. Diximus autem paulo antè, Mesues filium duntaxat dimidiam ponderum partem vsurpare: ideóque quum Serapio drach. iiij. accipiat, consequitur, Mesues filium duntaxat drach. ij. vsurpare. Non est autem silentio transeundum, in Auicenna perperam legi sextaria 4. pro drach. iiij. Sciunt enim omnes, sextarium non aridorum, sed liquidorum mensuram esse.

Auicennæ locus emendatus.

e Ad tertias. Auicenna habet, Donec medietas consumatur. Suspicio igitur est, hic quædam desiderari, & locum vniuersum ita esse legendum: Parum trita coquuntur in libr. xxiiij. aquæ ad dimidias, dein adiiciuntur olei ricinini lib. ij. & coquuntur ad aquæ consumptionem.

Auicennæ locus alius restitutus.

f Casiæ. In Auicenna, vt multis alijs locis, mendosissimè legitur Capsiæ, vel tapsiæ.

Oleum vulpinum, Eiusdem.

XXXIIII.

MOrbis neruorum & articulorum frigidis aduersatur, itémque renum & dorsi doloribus succurrit. Fit hoc modo. Vulpes detracta pelle [a] integra exenterata, in aquæ fontanæ & [b] marinæ, ana [c] sextario vno, olei veteris clari sextariis duobus & dimidio, & salis vnc. iij. coquitur ad aquæ consumptionem, & artuum vulpis dissolutionem. Postea aqua dulcis, cui hyssopi & anethi

thi herbarum ana M. j. incoctus sit, affunditur vasi, & cum dictarum herbarum ana lib. j. recoquitur ad huius aquę consumptionem. Dein colatum oleum, ad vsum reponitur.

ANNOTATIONES.

a Integra. *Ita vt omnes suas partes, præter intestina, habeat: potest in partes secari tres, aut quatuor, quo rectius vasi, in quo coquitur, imponi queat. Paulus viuam aut mortuam totam oleo incoquit. Id quod hodie nonnulli faciunt, qui vbi illam exenterarunt, semi spirantem adhuc oleo incoquunt. Sunt etiam qui non detrahant pellem, sed tantum, quòd ita statuere videatur filius Mesues, exenterant.*

b Sextario vno. *Felius Mesues habet Kist j. Est autem Kist, ea mensura quam Romani sextarium nominant. Id quod ex Serapione liquet, qui ita scriptum reliquit: Kist apud Romanos capit libram vnam cum dimidia, & duas tertias, id est sextam partem, vt Auicenna etiam interpretatur. Quapropter est vnciarum xx. hoc est, libr. j. ß. & vnc. ij. Ita vt vtriusque aquæ, fontanæ scilicet ac marinæ, vniuersa mensura sit libr. iij. vnc. iiij. Quæ certè quantitas ad integram vulpem, præsertim grandiorem, coquendam non sufficit. Sufficio igitur est locum hunc depraua-tum esse, & legendum potius esse Kist ij, seu*

sextarijs duobus: id est, libr. vj. & vnc. viij. Quod si nec illa mensura suffecerit, accipe tantum de ijs aquis, quantum abundè ad coquendam vulpem satis erit.

Aquæ marinæ succedaneum.

c Marinæ. *Qui prope mare minimè habitant, ij sumant aquam salsam, siue aquam fontium salsorum, vbi scilicet salinæ fuerint.*

Oleum è capparibus. xxxv.

VAlet ad duritiem, obstructionem, dolorem, & omnia vitia lienis. Recipit corticum radicum capparum vnc. j. Corticum tamaricis, & foliorū eiusdem, seminis agni, aspleni, cyperi, ana drac. ij. Rutæ drac. j. Aceti, vini albi, clari, odori, ana vnc. ij. Olei maturi lib. j. Coquuntur in duplici vase, ad aceti & vini consumptionem.

Oleum è spica nostrate. xxxvi.

AD caput roborādum, & vnguentis odorem gratum conciliandum cōfert. Fit è nostrate spica per destillationem. Stillatitio namque illius liquori innatat.

Oleum è spica nostrate. Compositum. xxxvii.

HAbet spicæ nostratis vnc. j. Styracis, caryophyllorum, ana drachm. vj. Nucis moschatæ, drach. xj. Olei, libr. j. Vini odori, vnc. ij. Coquuntur in duplici vase, ad vini consumptionem.

Oleum

Oleum è sarmentis iuniperi. Ioannis Damasceni. XXXVIII.

EMendat cutis fœditatem, serpiginem, cancrum, vlcera maligna, qualia quæ in tibiis quorundam & cruribus existunt. Fit hoc pacto. Sarmentis iuniperi tenuibus, aut minutim incisis, vas vitratum angusti oris imple, & lamınam ferream tenuem multis foraminibus cribri in modum pertusam toti ori applica, vt per eam oleum destiller: & ne sarmenta delabantur, hanc cum ore tum dicti vasis superioris, tum alterius minoris & inferioris etiam vitrati oleum excepturi* luto sapientum probè, ne quidquam exspiret, obturato & munito. Vbi minus & inferius vas vsque ad os superioris terræ infoderis, igne luculento maius alterum vas iuniperi frustula capiens, circunda horis duabus: sicque oleum in vas minus destillabit, quod in vsus reponitur.

* *Terra figulari.*

Oleum è scorpionibus, simplex. Eiusdem. XXXIX.

LApidem renum & vesicæ frangit & expellit, pubi, perinæo, & lumbis illitum, aut per vrinarium meatum iniectum. Fit ex scorpionibus viginti, vel paulo pluribus, aut paucioribus, in olei amygdalarum amararum libr. ij. in vase vitreo probè obstructo

triginta diébus insolatis, & dein oleo colato in vsus reposito.

Oleum è scorpionibus, compositum.
Eiusdem. XL.

HAbet radicis aristolochiæ rotundæ, gentianæ, cyperi, corticum radicum capparis, ana ʒ.j. In olei amygdalarum amararum sextario vno diebus viginti insolantur, in vase vitreo operculato: deinde aliquantulum in vase duplici coquuntur, postea scorpiones à decem ad quindecim oleo iniiciuntur, obturatur vas, & iterum mense vno insolatur, postremò excolatum oleum reponitur.

ANNOTATIO.

Silentio transire non possum, quod hoc loco Manardus memoriæ prodidit. Parari nunc, inquit, etiam ex oleo veteri Scorpionum oleum, adiectis multis simplicibus medicamentis ad venena laudatis: essèque mirabile in pestilentia, & venenis omnibus. Scire se hominem, qui hoc solo munitus, sæuissimam quantumuis pestilentiam nihili fecit: nec solùm seipsum, sed famulos secum ad visendos pestilentia affectos accedentes, incolumes conseruauit. Præterea scire se, & ex sola inunctione aliquos esse liberatos, qui sæuissima biberant venena.

Oleum

Oleum è lumbricis terrestribus. XLI.

NEruos refrigeratos roborat, & doloribus articulorum vtile est. Capit lumbricorũ, seu vermium terræ, lib. ß. Olei oliuarum maturarum li. ij. Vini ʒ. ij. Coquũtur in duplici vase omnia simul, ad vini consumptionẽ, dein colatũ oleum ad vsus recõditur.

Oleum è [a] *lateribus. Ioannis Damasc.* XLII.

CAlefacit, discutit: essentiæ [b] tenuitate in altum penetrat: proinde excremẽtosam materiam omnem consumit. Igitur comitiali morbo, vertigini, obliuioni, resolutioni, dolori lienis, renum, vesicę, vteri, neruorum, articulorum, & reliquarum partium à frigiditate nato medetur, & vrinam ciet. Sic fit, Lateres aut tegulas ex terra lutove rubente confectos, [c] multum antiquatos, in [d] frusta comminutos, carbonib. non fumantib. accende, donec igniti rubeant: dein è carbonibus exempta fragmenta in concha oleo veteri claro plena restinguito, & illic donec oleo probè imbuantur dimittito: postea oleo exempta siccato per se in casulis, & minutissimè terito: & [e] vasi per sublimationem vitreo destillanda indito, & luto chymistarum capitellum claudito, & subtus in fornace carbonibus accensis oleum elicito, & in phiala exactè obstructa recondito.

ANNOTATIONES.

a E lateribus. *Habet multa quoque alia nomina, siquidem dicitur Oleum philosophorum, scilicet chymestarum, qui se suis scriptis vbique, & quotidiano sermone philosophos appellant, & oleum hoc sua industria è lateribus seu tegulis eliciunt. Non autem temerè dictum est Chymistarum, quia est aliud etiam oleum philosophorum naturale, quod Babylonijs Naphtha, hodie verò Petroleum nominatur, de quo libro primo dixi-*

Perfecti mus. *Appellatur etiam Oleum sapientiæ, & per-*
magisterij. *fecti magisterij, & benedictum, & diuinum, & sanctum. Tamen tria postrema magis petroleo conueniunt.*

b Essentiæ tenuitate. *Nam ita tenue est, vt momento latissimè spargatur: siq; manui infundatur, eam citò penetret. Atque hinc est, quòd vrinam moueat, lapidem frangat, vermes enecet, aurium tinnitui à flatu crasso conferat.*

b Multum antiquatos. *Sunt qui nouos lateres, & eos quia quam nondum senserunt, præferunt: propterea quòd oleum melius imbibant.*

d Frusta. *Vnciæ vnius Albuchasis esse præcipit.*

e Vasi. *Quod Chymistæ hodie Retortam, aut Cucurbitam appellant.*

Oleum tartari. XLIII.

AD tergendam & erugandam faciem confert. Fit ita. Tartari dolij lateribus adhær

adhærenti [a] puri lib.iiij.coniiciuntur in vas figulinum,ollámve,& vruntur in [b] fornace cum laterib. aut tegulis, aut fictibus.vel per se,quoad tartarum omne [c] candidum reddatur.dein imponantur sacculo è laneo panno facto, & infernè acuto, cui parum [d] vini & aceti superinfunditur, & in cella vinaria suspenditur:atque ex eo clarus quidam [e] liquor destillat in vitrum, quod suppositum est,ad vsum reponendus.

ANNOTATIONES.

a Puri. *Quod album potius est,quàm rubrum.*

b In fornace. *In furno,maximè figulino.*

c Candidum reddatur. *Et prorsus albescat.*

d Vini & aceti. *Nonnulli nihil horum affundunt.*

e Liquor. *Ita enim rectius quàm oleum nominatur.reuera enim oleum non est,sed acerrimus liquor. Porrò alij oleum aut liquorem hunc ita parant. Tartarum lateribus doliorum adherens album, ex vino generoso tritum, linteolo inuolutum,aceto albo forti maceratur,sub cineribus calidis coquitur,dum nigrescat: iterum teritur, & vasi inclinato decliuíve dieb. octo loco frigido imponitur, donec in oleum aut liquorem resoluatur. Id si non fit,exprimitur.*

Alius parandi modus oleitartari.

Oleum terebinthinum. Simplex. XLIIII.

CONfert morbis frigidis omnibus, neruorum maximè. Fit hoc modo. Terebinth

binthinæ, aut laricinæ resinæ, ℔. iiij. ponuntur in vas vitreum (Retortam, aut cucurbitam appellatum) & Chymistarum more oleum elicitur: ita nimirum, vt vas prædictum arenæ imponatur, à sordibus probè mundatæ: atque tum primùm cum aqua elicietur oleum tenue & clarum, secundò aurei coloris, vltimò fuscum & crassum, horum vnumquódque per se aufertur, & reponitur.

Oleum[a] balsami Ioannis Damasceni.

XLV.

CAlefacit, desiccat, tenuat, discutit, tergit, glutinat. Fit cortice eius arboris, orientem spectante, sub Caniculæ ardoribus scarificato & vulnerato, tum enim pinguis lachryma destillat, quam recentiores oleum, Græci Opobalsamum nominant. Alij arboris huius surculos vere ineunte in pila terunt, dein in aqua coquunt, torculari exprimunt, oleúmque Balsami vocant. Sunt qui surculos tritos in oleo veteri dies quadraginta insolant, in vase duplici coquunt, exprimunt, surculos nouos tritos immittunt, secundò, & tertiò, colant, & recondunt.

ANNOTATIO.

a Oleum balsami. *Hoc non est visi liquor Balsami, quem Opobalsamum tum Græci, tum officinæ medicorum appellant. Rarissimum hodie*

hodie, præsertim in nostris regionibus, neque enim hoc modo nisi in iis locis, vbi Balsamum nascitur, parari potest. Quod quum prioris seculi medici Petrus de Ebano, Guilielmus Platearius, Bartholomæus Montagnana animadvertissent, olea Balsami, quæ viribus vero balsamo nihil cedere dixerunt, composuerunt: quæ ordine subijciemus.

Oleum Balsami. Petri de Ebano.

XLVI.

IDem quod opobalsamum potest. Recipit myrrhæ selectæ, aloes iecorariæ, spicę nardi, sanguinis draconis, thuris, momiæ, opopanacis, bdellij, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, mastiches, gummi Arabici, styracis liquidi, ana ʒ.ij. Ladani electi, siue castorei, ʒ.ij.ß. Moschi, ʒ.j.ß. Terebinthinæ pondere omnium tritis miscetur, alembico destillatur, vt rosarum stillaticius liquor, & reconditur. *Balsamū artificiale chirurgorum.*

Oleum Balsami. Gulielmi Placentini.

XLVII.

VAlet ad lapidis vitia, cicatrices eminentes applanat, & balsami loco vsurpatur. Habet myrrhæ, carpobalsami, nucis Indicæ, ana ʒ.ß. Hyperici, ʒ.ij. Teruntur leniter, & miscentur olei ʒ.v. Terebinthi ʒ.j.ß. & in fine, moschi gr.iij. Olei de lateribus, ʒ.j. Destillatur, vt præcedens.

Oleum

Oleum Balsami. Montagnanæ.

XLVIII.

ACcipit terebinthinæ ℔. j. Thuris albi, ʒ.iiij. Gummi oleę, ʒ.vj. Baccarum lauri, ℥.iiij. Mastiches, galangæ, caryophyllorum, cinamomi, zedoarię, nucis moschatæ, cubebæ, ligni aloes bene triti, ana vnc. j. Omnia commista alembico destillantur lento igne, & quod primò elicitur, aqua balsami dicitur: quod secundò, oleum balsami: quod tertiò balsamus artificialis.

Oleum Balsami. Guilielmi Placentini.

XLIX.

MElius est eo quod præcedit. Recipit olei ℔. j. ß. Myrrhæ, xylobalsami, opopanicis, bdellij, aloes, carpobalsami, ammoniaci, sagapeni, nucis Indæ, hyperici, macis, gummi Arabici, thuris, tragacanthæ, ana vnc. vnam. Laterum quos aqua nunquam attigit ignitorum, & communi in oleo restinctorum, vnc. tres. Terebinthinæ puræ, vnc. vij. Trita omnia simul, & in pila inuicem subacta, in alembico destillãtur.

ANNOTATIONES.

Hactenus varia olea Balsami, vt hodie nominant, artificialis commemorauimus. Sed etsi postremum hoc multis est vsitatum, tamen primum quod à Petro de Ebano descriptum est,

cæte

ceteris omnibus præferendum videtur, quòd vi-
ribus Balsamo nihil cedat. Habet enim in se
medicamenta complura calefacientia & exic-
cantia, item extergentia, & glutinantia: quæ
sanè omnes facultates in curandis vulneribus
maximè requiruntur. Hinc est, quòd nostra-
tes chirurgi, in omnibus sanandis vulneribus,
Balsamo hoc artificiali ab ipsis nominato, pro-
spero successu vtantur. Et si verò non desunt,
qui huic descriptioni adiiciant galangam, ga-
ryophyllos, cinnamomum, Zingiber, grana pa-
radisi, & alia quædam: tamen quum mutuen-
dum sit, ne ex illis admodum calidis medicamen-
tis intemperies aut phlegmone aliqua laboranti
parti accersatur, præstat illa omittere, & Petri
de Ebano descriptione, quæ sanè optima est, con-
tentos esse, atque eam pro artificiali Balsamo à
Chirurgis vsurpari.

Cur chirurgi Balsamo artificiali in omnibus sanandis vulneribus vtantur.

Oleum sampsuchinum. L.

CAlefacit, roborat caput, & neruosum genus omne: ideóque lassitudini vtile, & morbis cerebri ac neruorum frigidis. Ob id spinæ in balneo illitum, resolutioni, conuulsioníque succurrit. Auribus iniectum, torturam oris vocatam sanat: immissum verò auribus, à flatu tinnitum dissipat.

Habet comarum sampsychi, M.iiij. Serpylli, M. ij. Foliorum myrti, M.j. Abrotoni, sisymbrij, ana M.ß. Casiæ ligneæ, vnc.ij.

Olei

Olei omphacini, quod satis est. Contusa omnia coniiciuntur in vas vitreum, & affunditur oleum ea quantitate, vt cæteris supernatet: vase bene obturato, diebus octo insolantur, dein exprimuntur, & expressum oleum nouis speciebus affunditur, hócque tertiò faciendum. Alij, vt filius quoque Mesues, ex solis sampsychi comis ter quatérve mutatis, ínque vase duplici coctis, veluti rosaceum conficiunt: quę sanè conficiendi sampsychini olei ratio melior, vtpote magis simplex, existit.

Melior cõficiẽdi sampsychini olei ratio.

Oleum ex hyperico. Incerti autoris.

LI.

CAlefacit, siccat, roborat, discutit, & attenuat: ideóque vulnera etiam grãdia glutinat, maximè neruorum. Ambusta sanat, dolores femoris & vesicæ mitigat. Capit comarum hyperici ʒ.iiij. Macerantur tri duo in vino odorifero, quod satis est, pòst coquuntur in vase duplici, bene obturato, validè exprimuntur: & hyperici nouæ comæ pari pondere similiter macerantur, coquuntur, exprimuntur: hócque tertiò faciendum, postea adduntur terebinthinæ ʒ.iij. Olei veteris clari, vnc. vj. Croci, ℈ j. Coquuntur in duplici vase, quoad vinum consumatur: dein exprimuntur, & colatum oleum reponitur.

Oleum

Oleum de cuis. LII.

EXperientia comprobatum est, cutim præsertim faciei exterere & expurgare, impetiginem, herpetem, & alia cutis vitia persanare, capillos regignere, vlcera maligna & fistulosa curare. Doloribus præterea dentium & aurium succurrit. Fit hoc modo. Oua recentia numero centum coquuntur, quoad durantur. Dein vitelli eorundem exempti & comminuti in sartagine friguntur, donec rubescant, & pinguedinem remittant: postea massa feruens in sacculum pilis contextum inditur, & exprimitur, & oleum expressum reponitur.

ANNOTATIO.

Tres conficiendi olei de cuis modi.

Mesues filius tres olei de cuis conficiendi modos recenset. Primus ex Serapione acceptus, non multum ab eo quem iam diximus distat, estque eiusmodi. Vitelli ouorum elixando duratorum triginta aut circiter manibus friati, 1 *in sartagine terrea plumbata friguntur igni mediocri, mouendo cochleari ligneo, donec rubescant: & oleum ab iis resoluatur, quod pressi cochleari largius remittent. Alter modus* 2 *est, vt vitelli ouorum elixando indurati mola frangantur, dein in offas massámve tundantur, & torculari exprimantur, vt in oleo amygdalarum est dictum. Tertius ex Auicenna* 3 *sumptus est, vt scilicet vitelli vasi imponan-*

tur, oleúmque ignis violentia eliciatur, vt in oleo de lateribus est dictum.

Oleum irinum. Ioannis Damasceni.

LIII.

TErget, tenuat, coquit, discutit potenter: ob id frigidos dolores aurium, iecoris, lienis, vteri, & articulorum sedat. Humores in thorace ac pulmone crassos tenuat, strumas discutit, tumores duros emollit, conuulsioni succurrit, & aurium ac narium fœtorem emendat. Sic fit. Accipit radicum iridis ℔ j. Florum eiusdem, ℔ ij. Aquæ cui aliæ iridis radices incoctæ sunt, quantitatem sufficientem. Olei dulcis, vel sesamini, quod satis est. Coquuntur in vase duplici, radices & florum folia noua immittuntur, prioribus expressis & abiectis, vt in oleo rosaceo.

Oleum irinum[a] Nicolai Myrepsi.

LIIII.

VIs eius excalefaciens, verùm minimè acris. Ideo refrigeratis partibus vtile. Roborat etiam, & emollit. Recipit radicis iridis,[b] aspalathi, cyperi, helenij, ana ℔ ij. ß. Opopanacis, vnc. j. ß. Achusæ, vnc. j. Iunci odorati, casiæ, xylobalsami, nardi Celticæ, ana vnc. iij. Olei puri, sextarios xv. Aquæ sextarios ij. ß. Contunduntur singula crassiuscule, & diebus duobus macerantur: dein

dein duplici in vase horis sex coquuntur, & postea iniicitur opopanax, in vino maceratus & liquatus. Colatum dein oleum in vsus reponito.

ANNOTATIONES.

a Nicolai Myrepsi. *Nam compositio à Cordo, sub Alexandrini nomine producta, erroribus non vacat. Variat autem à iam dicta ponderum ratione, vt ex vtriusque collatione patebit.* Cordus.

b Aspalathi. *In Latinis exemplaribus desideratur, qui pro eo radicem Lilij satiui substituunt & rectè quidem, quòd hæc itidem vt iridis calefaciat, tenuet, atque emolliat. Iudico itaque lectionem in manuscripto codice Nicolai corruptam esse, & pro ἀσπαλάθῳ legendum esse κρίνου βίβλου.*

c Opopanacis. *Et hoc in Latinis desideratur medicamentum.*

d Iunci odorati. *Latini codices Cinamomum pro eo substituunt.*

e Casiæ. *Falso in Latinis exemplaribus Asæ legitur, pro Casiæ. Quum itaque multa sit in hac compositione varietas, præstat vti simplici irino oleo, quale à Mesue est descriptum.*

Oleum[a] moschatum. LV.

PIlis odoratis cogendis est aptissimum: adhæc roborat, calefacit, discutit. Valet ad frigidum vẽtriculum, colicum, & renum

dolorem. Habet olei communis, ℔.vj. Foliij spicæ nardi, costi, mastiches, ana vnc.j ß. Styracis calamitæ, croci, myrrhæ, casiæ lignea, xylobalsami, ana drach.vj. Caryophyllorum, carpobalsami, bdellij, ana vnc. ß. b Nucis Indicæ ʒ.ij. Moschi. ʒ j. c Vini odorati, ʒ vj. Trita leuiter omnia, coquuntur in vase duplici lento igne, ad vini consumptionem.

ANNOTATIONES.

a Moschatum. *Barbaram sectantes medicinam Musellinum, itidem à Mosco, quem illi ineptè admodum Muscum appellant; oleum hoc nominare solent. Nicolaus, si nõ corrupta est vox, μυσέλαιον vocat. Puto autem, μοσχέλαιον esse legendum, id est, oleum moschatum.*

Cordus. b Nucis Indicæ. *Cordus hic significari per Indicam nucem, eam quæ Moschata, vel vt hodie loquuntur, muscata nominatur annotauit: quòd hanc ipsam veteres Græci Caryon Indicon etiam appellauerint. Mirari autem satis non possum, cur in eam venerit sententiam, quòd constet veteribus Græcis hanc nucem prorsus incognitam fuisse. Recentiores autem Græci Caryon Indicon non aliam nominarunt nucem, nisi eam quæ adhuc hodie in officinis Nux Indica nuncupatur.*

Cordus errat. c Vini odori. *Cordus aquam pro vino vsurpat, quod mihi non probatur. Nam constat, hoc oleum*

oleum ad frigidos maximè affectus adhiberi: ideo præstat, vinum quàm aquàm illi indere.

Oleum liguſtrinum.* LVI. De Alcan-na.

PArtes neruoſas roborat, capillos à canicie vindicat. Fit ex florum liguſtri folio rum vnc. iiij. coctis in olei veteris vnc. decẽ, vt roſaceum.

Oleum populinũ. Nicolai Myrepſi. LVII.

EMollit, tenuiũ eſt partium: & calidum arthriticis & podagricis vtile. Accipit gemmarum populi nigræ, veris initio collectarum, vnc. iiij. Olei dulcis, ſextarium Italicum vnum. Gemmæ tuſæ in oleo maceran tur, & inſolantur diebus quadraginta.

ANNOTATIO.

Ad hunc quidem modum Nicolaus Myrepſus componit. In Latinis autem codicibus aliter deſcribitur, & vinum adiicitur. Quare ſic componi aptiſſimè poſſet. ℞. *Gemmarum populi nigræ, vere collectarum & tuſarum, vnc. iiij. Olei dulcis, lib. iiij. Vini, lib. vj. In vaſe vitreo diebus quindecim inſolantur, & dein lento igne in duplici vaſe coquuntur, ad vini conſumptionem: expreſſum & colatum oleum reponitur.* Compoſitio olei populi-ni melior.

[a] *Petrelæon.* LVIII.

CAlefacit, ſiccat, eſſentiæ tenuitate in altum penetrat, diſcutit: ac proinde materiam omnem excrementoſam abſumit. Epilepſiæ, reſolutioni, vertigini, obliuioni, lie-

nis, renũ, vesicæ vteri, neruorũ, articulorúmque omnium, aliarúmque partium neruosarum doloribus frigidis auxiliatur.

ANNOTATIO.

a Petrelæon. *Officinis petroleum dictum, non est, nisi Naphtha Babylonijs vocata: de qua plura lib. 1. huius Operis diximus.*

DE VNGVENTIS.

SECTIO DECIMA-QVINTA.

Vnguentum [a] *marciatum magnum. Nicolai Myrepsi.* 1.

CONFERT ad refrigerationẽ capitis, thoracis, stomachi, iecoris, lienis, aliósque dolores à frigiditate natos. Lienem quoque induratum emollit. Præcipue verò ad hydropicos ac lienosos experti est. Habet ceræ albæ ℔.j. Olei communis, ℔.iiij. Rosmarini, foliorum lauri, ana ℥.iiij. Tamaricis, ℥ iij. Rutæ, vnc.iiij. [b] Ebuli, sabinæ, [c] balsamitæ, ocimi, [d] saluiæ, polij, calaminthæ, artemisiæ, helenij, betonicæ, [d] brancæ, vrsinæ, [e] spargulæ, [f] herbę venti, [g] pimpinellæ, agrimoniæ, absinthij, [h] herbæ

herbæ ſanctæ petri, ab Italis dictæ herbæ paralypſis,[i] coſti herbæ, foliorũ ſambuci,[k] ſẽperuiui minoris, herbę millefolij, ſemperuiui maioris, chamædryos,[l] quinqueneruiæ, centaurij,[m] fragariæ, quinquefolij, ana ʒ.ij. drach ij.[n] Maluæ ſylueſtris radicis, cumini,[o] myrrhæ, ana ʒ.j ß. Fœnigræci, drach.v. ʒ.ij. Butyri, ʒ.vj. Seminis viticæ, violarum, papaueris albi,[p] mentæ agreſtis,[p p] lapathi,[q] polytrichi,[r] cardiobotani,[s] matriſſyluæ,[t] herbæ moſchatæ,[v] florum chamæmeli[x] ſcolopendrij,[y] criſpuli,[z] herbæ caphuræ, ſtyracis, calamitę, medullę oſsium cerui, ana ʒ.ij. Axungiæ vrſinæ, gallinæ, &[a] anſeris, maſtiches, ana ʒ ß. Thuris, ʒ.ij. Olei nardini[b] ʒ.j. Herbę omnes conciſæ macerantur die vno in vino bono odoro, altero autem è vino eximuntur & contunduntur, & in alterum vinum bonum coniiciuntur, illícque diebus ſeptem ſinuntur. Octauo dein die hæ vnà cum vino coquuntur, quoad dimidium eius abſumatur. Poſtea iniicitur oleũ, & denuò donec vniuerſum conſumatur vinum decoquuntur. Tandem ab igne amouentur, & colantur: atque rurſus in lebetem iniicitur oleum: cui poſtquam lento igne parum fuerit calefactum, ſtyrax, butyrum, adipes, maſtiche, thus, oleum nardinum, & cera adiiciuntur: omnibúsque lento igne

dissolutis, ab igne auferuntur, & in vas reconduntur.

ANNOTATIONES.

Hæc est legitima, & è Græco Nicolai Myrepsi codice ad verbum transcripta vnguenti Marciati magni compositio. Quæ quum in Latinis codicibus mirificè variet, & corrupta sit, ideo ad præscriptū Nicolai, & iuxta præsentem descriptionē deinceps hoc vnguentū à pharmacopœis parandum erit. Id verò quum vsitatissimum sit, & ob multa simplicium medicamentorum nomina, non omnibus obuia, valde obscuratum: ideo nostris annotationibus illustrandum esse putauimus.

a Marciaton. *Sic in omnibus tum Græcis tum Latinis codicibus legitur. Aetius quoque libro 12. capi. 44. vnguentum præclarum ad articulorum morbos, corporis languores, & resolutiones Merciaton appellat. Vt mirari subeat, cur Cordus in suo medicamentario libro vsitatam appellationem mutauerit in Martianum, præsertim quum Paulus etiam similiter, atque Aetius Marciaton nominent.*

Cordus notatus.

b Ebuli. *Nicolaus habet ἰμβουλι, pro ἴβουλι. Nam more suo Latinis & Barbaris vocibus passim μ literam adiicit. Latini codices omnes legunt Esbrij, quæ vox quum sit ex Ebuli dictione à librario imperito deprauata, nihil mirum est hanc quoque variè à variis interpre-

terpretatam fuisse: alijs Salviam, alijs Maioranam esse dicentibus. Hanc itaque difficultatem nobis Græcus Nicolai codex sustulit, & constat nunc, Ebulum esse vsurpandum, vtpote cuius folia hydropicis illita conueniant: non Maioranam, vt nonnulli sunt arbitrati.

c Balsamitæ. Nos studiò hanc dictionem, qua Nicolaus vsus est, in contextu reliquimus, quum hodie quoque officinis vsitata sit. Est autem Balsamita altera Sisymbrij species, quam Mentham aquaticam nominant, vt alibi fusius diximus.

d Saluiæ. Latini codices habent, Lilisagi corruptè pro Elelisphaci. Saluiam autem appellari Græcis σκλισφακον, omnibus notum esse putamus.

dd Brancæ vrsicæ. Ita in Græcis & Latinis exemplaribus legitur. Brancæ vrsinæ autem nomine duæ hodie intelliguntur herbæ. In Italia ita nominant Acanthum. In Germania nostra Sphondylium syluestre. Nihil autem refert vtram accipias, quia vtraque siccandi facultatem obtinet. Nostrates autem pharmacopœi, quum vera Acantha destituantur, spondylium syluestre vsurpare debent, cui etiam attenuandi inest facultas.

e Spargulæ. Non est autem Spargula, nisi ea herba, quæ Græcis & Latinis Asparina nominatur. Hanc recentiores herbarij, quòd

asperitate sua vestimentis quæ contingit: pertinaciter hæreat. Asperulam dixerunt. Quam vocem imperitiores sublimi vnius adiectione literæ deprauantes in Aspergulam mutarunt. Tandem priore litera detrita, abbreuiantes in Spergulum, & Spargulam commutarunt. Non igitur est Gallium, vt Cordus existimauit.

Cordus erat.

f Herbæ venti. Græcè est, ἀνεμώνης. Herbam autem venti variè interpretantur recentiores. Alij enim vmbilicum Veneris esse contendunt. Hæc quum hydropicis competat, si haberi potest, huic vnguento non ineptè inditur. Sunt qui Helxinem, seu parietariam interpretantur: alij Solidaginem minorem esse censent. Nonnulli Asclepiada, quam officinæ Hirundinariam vocant, exponunt. Aliqui Anemonum syluestrem. Vt nihil mirum sit, pharmacopœos, vtpotè magna ex parte imperitos, in ista sententiarum diuersitate quid faciendum sit, constituere non posse. Quare vt nostram interponamus sententiam oportet. Licebit quidem, vt iam diximus, vti in ijs vbi prouenit regionibus, Vmbilico veneris. Sine errore quoque parietaria, ob abstersoriam suam facultatem, huic compositioni inditur. Consolida nominata minor, prorsus repudianda hoc in loco est. Asclepiadis etiam vsus sine noxa esse posset. Sed præ omnibus ijs magis competit Anemone syluestris, vtpotè cui calefaciendi & discutiendi

facult

facultas insignis est, adeóque ad frigida vitia, ad quæ vnguentum hoc maximè accommodatur, vtilis admodum.

g Pimpinellæ. Non Italica, vt Cordus Cordus. censuit, sed Germanica: quòd huius facultas in præsenti vnguento veris, potius quàm alterius adstrictoria, requiratur. Italica verò Pimpinella est, quam nos Sanguisorbam nominamus.

h Herbæ S. Petri. Quæ illa sit, ipsemet Herba S. Nicolaus indicauit: vt hinc liceat palàm co- Petri. gnoscere, quarundam stirpium nomina Nicolai ætate vsitata, ad nos vsque promanasse. Est autem Verbasculum odoratum Latinis vocatum, quod primo vere in pratis & montanis emicat.

i Costi herbæ. Latini codices omnes ha- Costus herbent, herbæ sanctæ Mariæ. Hanc autem inter- ba. pretantur omnes, quos etiam Cordus sequitur, pro Persicaria. Sed errare vniuersos, è Græ- Cordus hal co Nicolai codice omnibus sit manifestissi- lucinatus. mum: qui quum Costi herbam appellet, diserte Costus horqualis esset indicauit. Nam hac appellatione tensis. non eam Costum, quam Dioscorides pingit, innuere voluit: sed eam potius, quam Dionysius Vticensis, quem falso Constantinum nominant libr. 11. de Re rustica, capit. 28. Costum simpliciter, & alij cum adiectione Costum hortensem nominant. Hanc itaque Costum alij, quod

Ruell

Ruellius quoque significauit, Mariæ herbam Mentha appellant. Hodie mentha Sarracenica, & Roma-
Sarraceni-ca. na vulgo, Vnserfrauwen müntz Germanis nuncupantur. Drabam Dioscoridis esse verisimile est. Eam igitur vt à Costo Dioscoridis separaret Nicolaus, Costum herbam nominauit.

k Semperuiui minoris. *Herbæ crassulæ, est in Latinis codicibus. Sic enim recentiores Semperuiuum minus nominant.*

l Quinqueneruiæ. *Latini codices legunt, Centumneruiæ. Vtriusque autem nominibus Plantago intelligitur: priore minor, posteriore maior. Quum autem eadem ambæ facultates habeant, nihil refert vtra accipiatur. Nicolaus tamen minorem sumendam innuit.*

m Fragariæ. *Fragulæ habent Latini codices. Intelligunt autem omnes hac voce, fragariam hodie dictam herbam.*

n Maluæ syluestris. *Latini codices, Ebisci habent, nullo sanè discrimine. Nam Ebiscus, malua syluestris, Galeno etiam teste, Althæa est.*

o Myrrhæ. *Falso in Latinis codicibus legitur Myrrha. Nam quum Myrrhæ insit calefaciendi, emolliendi & discutiendi facultas, optimè huic compositioni quadret necesse est. Ita vt mirari subeat Cordum, qui Myrtum, adstrictoria donatam facultate, potius quàm Myrrham,*
Cordi error. *non sine errore, huic compositioni indendam esse*

esse censuit.

p Menthæagrestis. *Latini codices habent, Menthæ Sarracenicæ, sed falso. Siquidem hæc antea huic compositioni, sub nomine Costi herbæ indita fuit: igitur repeti hoc loco nequit. Aliam igitur per Mentham agrestem intelligat herbam Nicolaus, quàm eam quæ Sarracenica nominatur, eam nimirum quam Menthastrum vocant, est necesse. Nam ita sylvestrem mentham Dioscoridis, Latini appellant autores.*

pp Lapathi. *Rumicem Latinis dictam inaudire oportet, & maximè eam speciem, quam cum adiectione oxylapathum, officinæ autem Lapatium acutum nominant.*

q Polytrichi. *Adiantum capillum Veneris officinis nominatum, aut certè Trichomanes intelligit. Nihil enim refert, quum earundem sint virium, vtram accipias.*

r Cardiobatani. *Latina exemplaria habent, Carduncelli. Carduncellum autem interpretantur Carduum benedictum, herbam notam omnibus. Per Cardiobotanon ego censeo intelligendam esse herbam, quæ etiamnum hodie Cardiaca dicitur: idque duabus de causis. Vna, quòd hæc itidem Menthæ species sit, quarum duæ etiam aliæ hanc compositionem ingrediuntur: altera, quòd hæc ipsa Cardiaca crassos humores incidere, attenuare, & discutere possit.*

s Matrisly

s Matrissyluæ. *Non est nisi Periclimenum Græcis dicta herba, vt alibi fusius docuimus, Vsus est autem voce Matrissyluæ etiam Scribonius Largus. Alio nomine Caprifolium dicitur.*

t Herbæ moscatæ. *Est autem herba moscata, prima Geranij species: vt alibi copiosius ostendimus.*

v Florum Chamæmeli. *Hic Latini codices Nicolai habent, Aleluia: quæ quidem vox per imperitum librarium in contextum rapta est, ex dictione χαμαιμήλου, non intellecta & depravata.*

x Scolopendrij. *Fieri potuit vt Nicolaus per Scolopendrium intellexerit eam herbam, quæ hodie hoc nomine, & etiam Linguæ ceruinæ nominatur. Aut fortè quæ veteribus ita dicta est, & hodie Ceterachion appellatur. Nihil enim refert vtram sumas, quum vtraque lienosis sit accommodata, quibus hæc compositio maximè conuenit.*

y Crispuli. *Crispulam hodie omnes ferè Bouis oculum, seu Buphthalmum interpretantur. Quid autem Buphthalmi nomine intelligendum veniat, alibi diximus nempe Cotula non fœtida recentioribus herbarijs nuncupata.*

z Herbæ Caphuræ. *Latini codices legunt, Caphuratæ, quod in idem recidit. Non est autem herba Caphuræ, seu Caphurata, nisi Abrotonum: quo hodie passim pro fœmina vtuntur, quòd odo-*

re non

re nonnihil ad Caphuram accedat. Non esse autem herbam illam fœminam, sed potius Absinthium Ponticum, in commentarijs nostris de Stirpium historia diximus.

a Anseris. *In omnibus Latinis codicibus desideratur.*

b ℥. j. *Græcus manuscriptus Galeni codex habet drachm. j. gra. xv. quod pondus quum videretur nobis satis exiguum, ideo in ℥. j. mutauimus: idque Latinorum nobis suffragante codicum testimonio fecimus. Nam quum Latinus Nicolai codex geminata passim habeat pondera in hac compositione, & hoc loco ℥. ij. mentionem faciat: certum est, inde nobis ℥. j. sumendam esse. Hinc est, quod exemplar Ingolstadianum disertè legat, olei nardini ℥. j.*

Vnguentum a Agrippæ.

Eiusdem. 11.

AD hydropicos, lienosos, & ventrem dolentes, vtile est. Oedemata, & neruorum vitia sanat. Vrinam mouet, extrinsecus illitum ventrem subducit, doloríque renum succurrit. Capit b yoniæ radicis ℔. j. Radicis b maluæ syluestris, scillæ, ana ℔. ß. Iridis, ℥. j. ß. Radicis filicis, c ebuli, tribuli marini, ana ℥. j. Olei, d ℔. ij. Tusa omnia macerantur in oleo diebus e octo. Dein conjecta in lebetem lento igne coquuntur, & co-

cta

ęta exprimuntur, colantúrque, aridis abiectis: liquidum autem cum ceræ puræ ℥ ß. vij. ß. in vnguenti formam redigitur.

ANNOTATIONES.

a Agrippæ. *Sic omnia Latina Nicolai exemplaria habent, & ad regem Agrippam autorem compositionem referunt. Manuscriptus Nicolai codex, Gryphe legit.*

b Radicis maluæ syluestris. *Ita in Græco manuscripto Nicolai codice legitur, quum tamen in Latinis sit, Cucumeris syluestris: vt suspicio sit, imperitum librarium pro μαλάχης ἀγρίας, substituisse σίνυος ἀγρίας. Maluæ autem syluestris lectionem esse legitimam sequens vnguentum satis ostendit, in quo itidem radicis maluæ syluestris fit mentio. Pro qua etiam in Latinis substituitur, cucumeris syluestris radix. Quod non alia de causa factum esse arbitror, quàm quod huic vnguento subducendi aluum facultas tribuatur: ideóque radicem cucumeris syluestris indere, vtpote quæ vehementem purgandi vim obtinet, voluerunt.*

c Ebuli. *Vt hinc perspicuum etiam euadat, Ebulum rectè Marciato vnguento inseri.*

d Lib. ij. *Græcus codex vnam tantum libram habet. Sed apparet, mensuram minorem esse quàm par sit: ideo alteram adiiciendam esse putauimus.*

e Octo. *Tribus duntaxat diebus macerandа esse, Græcus codex innuit. Sed fit efficacius vnguentum, si pluribus macerentur diebus.*

f ʒ. vij. ß. *Græcus codex manuscriptus* ʒ. vj. *tantum habet: sed relinquendum arbitrio pharmacopœi, vt tantum accipiat ceræ, quantum ad vnguentum conficiendum satis erit.*

Vnguentum [a] *argon. Eiusdem* III.

AD omnem dolorem stomachi & ventris, ad vterina mulierum vitia, distensiones, quartanas, epilepsias, resolutiones, spinæ dolores, & renum. In quartana ante inuasionem inungitur. Accipit rosmarini, sampsuchi, [b] iridis, serpylli, rutæ, [c] radicis maluæ syluestris, ana ʒ. ij. drac. ij. Foliorum lauri, saluiæ, [d] sabinæ, ana ʒ. j. ß. Lauriolæ, ʒ. iiij. ß. Calaminthæ ʒ. iij. Mastiches, thuris, ana drach. iij. Pyrethri, euphorbij, ana vnc. ß. Zingiberis, piperis, ana ʒ. ß. ℈. ij. Olei moschati drach. ij. Petrolei ʒ. ß. Adipis, olei laurini, ana ʒ. j. ß. Butyri ʒ. ij. [d] Olei communis, lib. ij. ß. Ceræ albæ puræ vnc. ix. Herbæ vnà cum radicibus in vino die vno macerantur, altero eximuntur, & in mortario probè tunduntur: dein oleo iniiciuntur, & illic diebus septem macerantur: postea coquuntur, & colantur, rursúsque coquuntur: & vbi bullire inceperint, imponitur oleum laurinum, butyrum, adipes, & cera: omnibúsque liquatis,

iniicitur oleum moschatum, & petroleum. postremò imponitur mastiche, thus, zingiber, pyrethrum & euphorbium, bene trita: omniáque simul bene subacta, ab igne auferuntur, & in vase reconduntur.

ANNOTATIONES.

a Aregon. *Ita enim, non Aragon, vt hactenus medicinam facientes consueuerunt, appellari debet. Sic enim Græco nomine ἀρίγωρ, quasi adiutor, ob suam quam in iuuandis ægris efficaciam habet, dici potest. In Nicolao ordine vnguentum 48. nec vllo nomine priuato insignitum est. Nomen autem Arigon, vel deprauatè Aragon, illi impositum est ab aliquo Græcæ linguæ imperito: qui in Nicolao legens ἄλειμα ἀρίγωρ εἰς πάντα τὸν σωμάχον καὶ κοιλίας, vnguentum conferens iuuánsve ad omnem stomachi, & ventris dolorem: ἀρίγωρ vnguenti huius appellationem propriam esse putauit, quod fortè ita scriptum inuenerit, ἄλειμα ἀρίγωρ εἰς πάντα πόνον, &c.*

b Iridis. *In omnibus Latinis codicibus falsò scribitur Iari, proviridis. Fuit enim improuido & incauto librario facilis ab vna in alteram dictionem lapsus.*

c Radicis maluæ syluestris. *Id est, althææ. In Latinis codicibus iterum, vt in priore vnguento, legitur per peram Cucumeris syluestris. Et is locus priorem lectionem esse legitimam confirmat.*

d Sab

d Sabinæ. *Posthæc in Latinis nonnullis codicibus subijcitur, Pulicariæ maioris & minoris, ana vnc. ij. Et paulo pòst, à laureola, foliorum cucumeris asinini: quæ sanè omnia in Græco, & melioribus etiam Latinis codicibus desiderantur: adeóque spuria sunt, ideo à nobis meritò prætermissa & omissa.*

d Olei communis. *In Latinis exemplaribus non sine errore desideratur.*

d *Vnguentum dialthææ. Eiusdem.* III.

AD neruorum præcisionem, lateris dolores, omnem neruorum incontinẽtiam & duritiem, atq; resolutos vtile. Recipit radicis * maluæ syluestris lib. j. Seminis libi, fœnigræci, ana lib. ß. Scillæ ʒ. iij. Radices & semina, bene tusa, trib. diebus in libr. iij. ß. aquę macerãtur; deinde coquuntur, donec * succi crassitudinem acquirant, & per linteum tenue colantur; & exprimuntur. Pòst accipitur succi huius libr. j. & adduntur ei olei communis lib. ij. & rursus coquuntur donec succus absumptus, fuerit. Dein iniicitur ceræ lib. ß. Terebinthinæ, galbani, gummi hederæ, aut eius succi ana ʒ. j. Postremò imponitur colophoniæ benetitæ, resinæ albæ puræ, ana ʒ. iij. Concussa, agitatáve probè, vt in lebete eliquentur, ab igne remouentur, & refrigerata in vase conduntur.

* *Altheæ.*

* *Mucaginis.*

Vnguentum populeum. Eiusdem. V.

SOmnum conciliat, febrientib. ac dolentibus caput propter calorem illitum temporibus prodest. Febricitantibus plantę manuum ac pedum, & pulsus eo inunguntur. Irrigandum autem cum oleo rosaceo, aut violaceo. Habet* oculorum in summo arboris populi, quando floret, apparentium lib. j. ß. Foliorũ papaueris nigri, foliorum [a] mandragoræ, [b] rubi, hyosciami, solani, [b b] vermicularis, lactucæ, semperuiui maioris, violæ, & [c] cymbalij, ana [d] ʒ. j. ß. Adipis suilli recentis, salis expertis, [e] lib. j. Herbæ cum [f] oculis & adipe in mortario tunduntur, & in massam rediguntur, & sub ea forma diebus octo sinuntur. Dein cum gladiolo in tenues partes concisæ in lebetem coniiciuntur, & lento igne in vini odori lib. j. coquuntur, donec totum absumptum fuerit. Postea per linteum tenue colantur, & exprimuntur, & in vase reponuntur.

* *Aut gemmarum, id est, florum conniuentium.*

ANNOTATIONES.

a Foliorum mandragoræ. *Quum à paucis haberi possint (quandoquidem mandragora in Germania, nisi sata & culta non proueniat) pro eius foliis, Hyosciami, geminato eorundem pondere, folia accipi debent.*

b Vermicularis. *Hanc vocem retinuimus, quòd ea Nicolaus etiam vsus fuerit. Est autem*

semp

ſ.mperuiuum minus, cum albis floribus: quòd ſic appellatum eſt à rotundis ſuis foliis, & figura ouatibus, vermiculóſque referentibus.

bb Rubi. *Nicolai codex diſertè foliorum mentionem facit. Latini codices cymarum rubi, id eſt, teneriorum coliculorum, quos à prima germinatione, & in ſumma ſui parte profert.*

c Cymbalij. *Intelligit folia alterius acetabuli, quod alio nomine Vmbilicus Veneris dicitur. Appellatur autem idipſum hodie quoque Cymbalaria & Cymbalium, vt alibi fuſius diximus. In Latinis codicibus nonnullis eſt nomina ta Scatuncellus. Caterùm in Latinis codicibus nõ rectè Bardanæ fit mentio: quòd eius in hoc medicamento, vt pote quod refrigerandi vi præditum eſt, nullus eſſe vſus videatur.*

Scatuncellus, Bardanæ.

d ʒ.j.ß. *In Græco Nicolai codice eſt ʒ.ß. Nos Latinos ſequi codices voluimus.*

e Lib.j. *Pondus hoc in Nicolai manuſcripto exemplari fuit emiſſum, quod nos ex Latinis reſtituimus.*

f Oculis. *Quia in noſtra regione populi flores & herbæ in idem tempus haud incidunt (oculi enim primo ſtatim vere, id eſt, Martio menſe erumpunt herbæ autem Iunio vigent) ideo oculos nonnulli in mortario per ſe tundunt: dein cum adipe ſuillo diu multúmque tuſos in vaſe operculato duos aut ternos menſes, donec herbæ vigeant, recondunt. Has inciſas, ligneo piſtillo per ſe tritas,*

quia simul ob lentorem & multitudinem teri facile nequeunt, cum oculis populi, & adipe coquunt, vt à nobis in contextu est expressum.

*Vnguentum * è [a] citrijs. Eiusdem.* V I.

* *Citrinum.*

AD liuores & lentigines faciei, ac cicatrices, à sole factas vstiones, impetigines, ac pustulas à salsa pituita in cute apparentes, & in oculis ruborem. Capit [b] boracis, ʒ.ij. [c] Florum nymphææ ʒ.j. Coralij albi ʒ.ß. [d] Amianti, [e] vmbilici marini, tragacanthę, amyli, crystalli, [f] Antali, Dentali, thuris albi, nitri, ana drach.iij. Marmoris albi puri, drach.ij. [g] Cærussæ præparatę ex dracontio, ʒ.j. [h] Cærussæ alterius præparatæ in plumbo ʒ.vj. [i] Adipis suilli recentis, salis expertis & puri libr.j. Seui caprini ʒ.j.ß. Adipis gallinacei ʒ.j. Terantur omnia simul, excepta borace, in mortario, in tenuissimũ puluerem. Adipes & seuum simul eliquentur in duplici vase. [k] Eliquatis, & per tenue linteum colatis, trita omnia iniiciantur, & probè rudiculæ subigantur. Subacta imponantur citrio vni aut duobus aut pluribus & coquantur ebullitione vna. dein rursus in lebetem coniiciuntur: & additur illis, borax seorsim tenuissimè trita, subacti probe, reponuntur in vase.

ANNOTATIONES.

a Ecitris. *Quòd ea quæ compositionem eius vnguenti ingrediuntur, in citris malis coquantur, ita dictum esse constat. Pharmacopœi nostræ ætatis vnguentum citrinum, à colore nominant. Rectius illis citrium aut citreum, à citrijs, vt diximus, appellaretur.*

b Boracis drachm. ij. *Manuscriptus Græcus codex habet, λίθου βοραχίου, id est, lapidis Borachij. Quapropter de sententia Nicolai, sumendus lapis ille erit, qui Borachius dicitur. Non est autem, nisi gemma quam fert in capite suo Rubeta, quæ Græcis φρυνος, barbaris Bufo, Germanis krotte dicitur. Rana verò hæc venenata, rubeta Latinis dicta est, à rubis & vepribus, Plinio libro 32. capit. 5. teste, in quibus plerunque victitat. Hæc etiam in nonnullis regionibus Borax appellatur: vt Borachis vox hoc loco ambigua sit. Nam vel rubetam significat, quæ in capite fert gemmam, quæ ab ea denominationem capiens, Borachia, Germanis krotenstein dicitur: & hic à Nicolao innuitur. Hæc gemma colore interdum in candido fusca est, interdum in medio cæruleum habet oculum. Nonnunquam nigra, & maculis lucentibus notata est hæc rubetarum gemma. Interdum virides, nonnunquam versicolores eiusmodi gemmæ sunt. Aliquando in ijs forma rubetarum apparet, sparsis pedi-*

bus. Gestantur in annulis à principibus, quòd veneno præsente colorem suum mutet, & quasi sudans guttas emittat. Hinc satis apparet, inter hanc gemmam & venena, naturalem quandam esse ἀντιπάθειαν. Plinius ex ijs ranis licnem, & efficacius cor, ipsarum venenis, quæ ex ipsis fiunt, auxiliari, literis mandauit. Hæc igitur gemma, quòd fortè etiam ad exterenda cutis vitia vtilis sit huic vnguento inserenda venit. Nostri pharmacopœi per Boracem, aliam rem maudiunt, nimirum Chrysocellam Græcis dictam. Nam hanc etiam barbarà voce Boracem nominant, vt libro primo huius Operis dictum est. Hæc verò, vt ibidem exposuimus, gemina existit, natiua & factitia: vtraque habet calefaciendi, discutiendi, expurgandi, exterendi ve & exedendi facultatem, adeò vt hoc nomine etiam huic vnguento sine errore indi possit. Cordus perperam legit vnc ij pro drach ij.

Cordus erat.

Flores nymphææ.

c Florum nymphææ. In omnibus tum Græcis tum Latinis Nicolai codicibus, legitur Capluræ. Nos verò, vt antea multis in locis, ita hic quoque hanc è contextu sustulimus: quòd non sit frigida, quemadmodum cum nonnullis Arabibus credit Nicolaus, sed calida. Et si in præsentia si quis ea vti velit, non prohibeo, quòd discutiendi & exiccandi vim habeat: tamen præstat flores nymphææ vsurpare, quòd vnguentum hoc ad rubores oculorum præsertim commendetur: ad quos sanandos,

nandos, nymphæa, vt pote quæ non solùm desiccat, sed & refrigeret, commodior existit. Et dubium non est, Nicolaum, Caphuram huic compositioni, vt medicamentum frigidum & siccum, inseruisse: quale quum non sit, præstat pro ea flores nymphææ vsurpare.

d Amianti. Ita enim legendum: quum Græcè sit ἀμιάντου: non vt habent Latini codices, quos etiam Cordus secutus est, Amenti dulcis. Quippe incerti sunt omnes, quid Amentum dulce significet. Etsi enim Cordus exponit Gypsum, tamen id facit nullo autore. Neque enim vllus vel veterum, vel recentiorum, Gypsum dulcis diserimine distinxit. Amiantum itaque lapidem vsurpent pharmacopœi, qui non est nisi scissilis ille, & friabilis lapis, quem officinæ hodie Alumen plumosum vocant, vt libro primo fusius diximus. *Cordi error.* *Amiãtus.*

e Vmbilici marini. Lapis est exiguus, coloris inferna sui parte candidi, superna rubei, in litore maris repertus: & in altero suo latere, supremo nimirum, hominis, puellarum maximè formosarum, vmbilicum referens, vnde etiam illi nomen inditum est, in altero autem planus, nisi quòd lineas, veluti in domunculis ac testis cochlearum ductas in gyrum obtinet. Vocatur autem non solùm Vmbilicus marinus, sed & Veneris vmbilicus, à formosarum, vt dictum est, puellarum Veneréque similium vmbilico, quem refert. Barbari *Vmbilicus marinus.*

Belliculos nominant. Ad quod nomen Nicolaus noster respexit, qui habet, βελίριον βαλάσσιον: ita vt potius Belirieus, quàm Belliculus, barbaris hic lapis appellandus veniat. Germani magis ad formam eius quæ fabam exprimit, & locum in quo inuenitur, respicientes, meerbonen, quasi maris fabam vocant. Fertur puellis gratiam conciliare hic lapis. Hodie pueris argento & auro inclusum, pro amuleto appendunt mulieres.

f Antali Dentali. *Sunt voces barbaræ, quibus etiam Nicolaus vsus est. Habet enim, αὐταλι, τρυταλι. Alij Latinius enunciant, Antalium, & Dentalium. Quid autem vtrumque sit, libro primo huius Operis cap. 15. copiosè explicauimus, vt non sit opus hic repetere.*

g Cerussæ præparatæ ex Dracontio. *Latini codices Nicolai habent Gersæ, alij Iersæ serpentariæ. Videtur autem vtraque dictio è voce Cerussa nonnihil deprauata esse deflexa. Ex hoc autem Nicolai loco omnibus palàm fit, Cerussam illi esse duplicem. Vnam quæ fit ex Dracontio, siue serpentaria vera. Eam autem ψιμμύθιον, id est, fucum vocat: quòd ea Cerussa mulieres ad conciliandam formam, & nitorem faciei inducendum vtantur: vt ψιμμύθιον hoc loco generalis vox sit ad omnem fucum. Fit autem hæc Cerussa hoc modo. Radices Dracunculi maioris, aut in eius penuria Ari, vere collectæ,*

Cerussa duplex Nicolao.

repurg

repurgatæ, & ad solem siccatæ, subtilissimè tritæ macerantur in stillaticij liquoris rosarum ℥. iiij. Dein insolatæ in vitrea patina linteolo tecta exiccantur. Postea secundò tantum liquoris stillaticij affunditur, & simili modo exiccatur. Tertiò rursus tantum prædicti liquoris affunditur. Sunt qui sæpius id faciant. Vltimò siccata farina cum vino odoro in pastillos digeritur, & ad vsum reponitur.

h Cerussæ præparatæ ex plumbo. *Scilicet nigro: quæ ob id Cerussa plumbaria nominatur, quæ altera est Nicolai Cerussa, de qua copiosè lib. 1. huius operis cap. 17. diximus.*

i Adipis suilli &c. *Horum adipum pondera in Græco exemplari Nicolai non fuerunt expressa. Adiecta igitur sunt à nobis è Latinis.*

k Eliquatis. *Et hoc loco manuscriptus codex deprauatus est mirificè. Nos igitur Latinos secuti codices, hunc sensum verbis Nicolai affinximus. Sunt qui prædictis adipibus, cùm liquantur, citrij mali cortices iniiciunt, & illic integro mense macerant. Quo facto, tandem trita omnia iniiciunt, & subacta citriis malis indita coquunt, & conficiunt, vt est in contextu expressum.*

Vnguentum nigrum. Eiusdem.* VII. **Fuscum.*

AD vulnera confert: siquidem in iis carnem creat, putridámque depascit. Accipit

cipit olei communis lb. ß. ʒ. iij. Ceræ puræ, ʒ. ij. Colophoniæ, picis nauālis, sagapeni, ʒ. j. Mastiches, thuris, galbani, resinæ terebinthinæ, ana ʒ. ß. Oleo cum cera, vbi ad ignem probè liquata fuerint, iniiciatur colophonia primùm, dein pix nauālis, sagapenum, terebinthina, mastiche, thus & galbanum: vnguentúmque refrigeratum recondatur.

Vnguentum ª Apostolorum.
Auicennæ. VIII.

EFficax est ad vulnera & vlcera contumacia, item fistulas. Absumit carnem mortuam & amissam restaurat: durā emollit, & plagas sanat. Recipit terebinthinæ, ceræ albæ, resinæ, amoniaci, ana ʒ. xiiij. b Aeris floris, opopanacis, ana ʒ. ij. Aristolochiæ longæ, thuris masculi, bdellij ana ʒ. vj. Myrrhæ, galbani, ana ʒ. iiij. Lithargyri, ʒ. ix. Olei, si æstas fuerit, lb. ij. Sin hyems lib. lij. Bdellium, ammoniacum & opopanax in aceto, quod satis est nocte vna macerantur: dein calefactis terebinthina pmiscetur, post ea in oleo adiecta cera, & omnib. reliquis in puluerem tritis coquūtur, & in vnguenti formam redacta reponuntur.

ANNO

ANNOTATIONES.

a Apostolorum. *Sic dictum volunt, quòd ex duodecim, quot numero fuerunt Apostoli, constet simplicibus.*

b Aeris floris. *Quid sit flos æris, libro primo diximus, Proco Aeruginem officinæ vsurpant.*

Vnguentum Aegyptiacum.

Ioan. Damascen. IX.

VVlnera vetera & fistulosa extergit, carnem excrescentem & emortuam expurgat, ac vehementer exiccat. Habet æruginis ʒ.v. Mellis optimi, ʒ. iiij. aceti acerrimi ʒ.vij. Coquuntur omnia simul igne, quo ad vnguenti consistentiam nanciscantur. Aliqui addunt thuris masculi, ʒ.ij.ß.

Vnguentum aureum.

Eiusdem. X.

VVlnera & plagas glutinat, ac curat. Capit ceræ flauæ ʒ.vj. Olei boni, lb.ij. ß. Terebinthinæ, ʒ ij. Resinæ pineæ, & colophoniæ, ana ʒ.j.ß. Thuris, mastiches, ana ʒ.j. Croci, ʒ.j. Cera ex oleo liquata, resina affunditur, tandem reliquorum puluis adiicitur, & formatur vnguentum.

Vnguentum[a] aureum. Nicolai Myrepsi. XI.

RElaxat & aperit: ideo calculosis & hydropicis maximè confert. Capit radicis maluæ syluestris, phu, mei, ana ʒ iij.

Arist

Aristolochiæ longæ & rotundæ, helenij pulegij, hissopi, artemisiæ, pentaphylli, rutæ, acori, lauri, [b] herbæ venti, rosmarini, chamædrios, saxifragi, zingiberis, asparagi rusci radicis, & fœniculi, ℥.ij. Seminis apij, iridis, libystici, granorum solis, petroselini, seselios, cardamomi, anethi, baccarum lauri, iuniperi, [c] lapathi, ana ʒ.iiij. ℈.j. gran.ij. Seminis citrij, ocimi, sinapi, vrticæ, euphorbij, ana ℥.j. Adipis vrsini, & vulpini, olei laurini petrolei, ana ℥.ß. Floris iunci odorati, costi, pyrethri, thuris, mastiches, myrrhę, ana ʒ.ij. Olei moschati, ℥.ß. Olei communis & ceræ, quod satis est: fingatur vnguentum.

ANNOTATIONES.

a Aureum. *Ita hoc & præcedens ab auri precio, quod præstantissima sint, appellata fuerunt. Et miror hoc Nicolai vnguentum hactenus non fuisse nostris officinis vsitatum, cum tamen in calculo renum laudatissimum sit. Hortor igitur, vt deinceps parari sibi curent medici. Voluimus autem non solum hac de causa, quam nunc exposuimus, mentionem facere eius vnguenti: sed ideo etiam, vt illud è Græco codice emendatum haberent, cùm in Latinis codicibus multis in locis sit deprauatum. Græcus tamen codex nullo alio nomine vnguentum hoc appellat, nisi ἐν ὠταλγίαν θαυ-*

μαστὸν

μαστὸν ad aurium dolorem mirabile.

b Herbæ venti. *Per herbam venti hoc loco Parietaria intelligenda venit, quæ hodie etiam, ob suam extergendi facultatem, maiorem in modum in renum calculo ab omnibus probatur.*

c Lapathi. *Latini codices habent, lapidis lyncis. Qui sanè ab imperito librario ob similitudinem literarum cum Lapathi voce, aut à sciolo quodam hic insertus est, quòd lyncis lapis calculosis mirificè conferre creditus sit. Quod quidem de Lyncurio Græcorum (siquidem lapidem lyncis recentiores pro Lyncurio habent & vsurpant, quod non est nisi succinum) rectè dicitur Item de lapide etiam Belemnite, in quem nomen lapidis lyncis transtulerunt. Minimè autem de eo, qui hodie sub hoc nomine in officinis prostat: quem Phrygium esse lapidem, alibi demonstrauimus. Proinde cùm tanta sit de lapide lyncis apud medices dissentio, nec eius Græcus codex hac in compositione mentionem faciat, prorsus omittendus erit: & Lapathi, seu Rumicis, vel (vt hodie appellant) Acetosæ radices, quæ, Dioscoride teste, calculos vesicæ comminuunt, accipiendæ.*

Vnguentum * a *aluum soluens.*

Eiusdem. XII.

*laxatiuũ

ALuum soluit, ad stillicidium & difficultatem vrinæ, ac calculosos vtile. Accipit

pit succi b bryoniæ succi scillæ, succi cyclamini, succi radicis c tithymali, succi radicis ebuli, succi corticis radicis sambuci, d lactucæ, tithymali parui, succi chamæmeli, ana ʒ. j. Violarum, succi cucumeris syluestris, mercurialis, polypodij succi, hauriolæ succi, e capilli veneris. f Iathyridis, g elaterij, ana ʒ. j. Dactylorum, ʒ ß. ʒ. j. Nucis h Indicæ, euphorbij, ana ʒ. ß. Succos & herbas probè tritas in olei lb. j. ß. iniice, & illic diebus septem sinito. Octauo autem die eò vsque coquantur, donec succi absumantur. Dein adiice ceræ albæ lb. ß. Fellis taurini ʒ. j. Postremò trita in puluerem iniice, & irrigata atq; subacta in vase reconde.

ANNOTATIONES.

a Aluum soluens. *Vel, vt hodie nominant, Laxatiuum. Nam illitum ventri imo, ac pubi, aluum deiicit. Non fuit nobis prætercundum hoc vnguentum, quòd in Latinis codicibus sit mirificè deprauatum, & quod eius vsus in iis qui purgantia medicamenta bibere auersantur, necessarius sit, & quòd ex facile parabilibus constet.*

b Bryoniæ. *Latinus codex habet, Cucurbitæ agrestis, quo sanè nomine hodie Latinis non appellatur, quid igitur hac appellatione veniret, pauci pharmacopœi intellexerunt.*

Germ

Germani quidem Caninam cucurbitam nominant, hundskurbs: ad quam fortè appellationem recentiores respexerunt.

c Tithymali. *Maioris scilicet, quia paulò pòst minoris faciet mentionem. Nostri Esulam maiorem vocant. Codex Latinus mendosè Analulæ legit, est enim, dabitur ventri lactuca mouendo, Vtilis.*

d Lactucæ. *In Latino codice falsò legitur Lactis. Lactucam autem aluum mollire, non tantum Dioscorides, sed & Marcialis iis versiculis testatur:*

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo, Vtilis.

e Capilli veneris. *Manuscriptus Nicolai codex, quo nos in eo conuertendo autore vsi sumus, deprauatè legit, κάπνιι βίφβιφις pro κάπιλλι βενίφις, sæpe enim Græcis literis Latinas exarare voces solet Nicolaus. Cæterùm Capillus veneris, siue Adiantum, hic non iniicitur vt aluum molliat. Nam, Dioscoride autore, illam potius sistit: sed vt, eodem & Galeno testibus, calculos frangat.*

f Lathyridis. *Cataputia minor hodie appellatur Lathyris.*

g Elaterij. *Elaterium medicamentum est è fructu cucumeris syluestris factum. Quare paulò antè per cucumeris syluestris succum, eum qui foliis eius exprimitur, intellexit.*

h Nucis indicæ. *Latinus codex habet, Nucis vomicæ: & statim interpretationem subiicit, id est, Castaneolæ Indicæ: vt inde palam fiat, Nicolaum hic, non de vomica nuce, quæ magis per vomitum, vt appellatio eius ostendit, quàm per aluum educit excrementa corporis: sed de Indica loqui, vt pote quæ duplici nomine confert, & quia mouet aluum, & vesicæ lapidi exterendo conducat.*

Vnguentum album. Eiusdem. XIII.

AD mala cutis à salsa pituita orta, pustularum eruptiones, confert, & pruritus carnis mitigat. Recipit cerusæ ʒ.j. Lythargyri, ʒ.ß. Thuris. ʒ.j. ß. Mastiches ʒ.ß. Contusa omnia simul fricantur cum rosaceo oleo, donec ad succi crassitudinem redigantur. Dein adiicitur lac muliebre, & stillaticius rosarum liquor purus: & iusto tempore conquassantur, vt succi crassitiem nanciscantur: dein reponuntur in vase.

ANNOTATIO.

Hoc vnguentum haud dubiè ad sanandũ pruritum è salsa pituita ortum est accommodatissimum. Quare in vsum esse reuocandum censeo.

Vnguentum album. Razes. XIIII.

IDem, non tamen tanta efficacia, præstat. Habet cerussæ in stillaticio rosarum liquore lotæ, ʒ.ij. Ceræ albæ, ʒ.j. Olei rosacei ʒ.iiij. Fiat vnguentum.

ANNO

ANNOTATIO.

Nonnulli hodie alia ratione vnguentum album conficiunt. Siquidem alij adiiciunt albumina ouorum, alij lithargyrum, alij capburam: pro qua tamen ego substituendum esse succum semperuiui, aut nymphææ, ob causam iam sæpe dictam, puto. Exempla aliqua subiiciemus, quibus, si qui volent, vti possunt.

Vnguentum album commune. XV.

ADuersus vlcera, scabiem, & adustionem valet. Capit cerussæ ʒ. iij. Olei rosacei, lib ß. Ceræ albæ, ʒ. iij. Alba ouorum numero ij. Stillaticij rosarum liquoris, ʒ. vj. Bene subactis omnibus, fiat vnguentum.

Vnguentum album cum lithargyro XVI.

ACcipit cerussæ ʒ. viij. Lithargyri ʒ. j ß. Olei rosacei, stillaticij rosarum liquoris, ana ℔ ß. Alba ouorum numero vj. Subactis omnibus, fit vnguentum.

Vnguentum album cum [a] *sedo.* XVII.

REcipit olei rosacei ʒ iij. Ceræ albæ, ʒ. j. Cerussæ ʒ. j. ß. Succi sempervini, ʒ. ij. Alba ouorum ij. Fiat vnguentum.

ANNOTATIO.

a Cum sedo. *Seu sempervino. Alij cum*

Caphura, seu Caphuratum nominant. Nos autem Caphura, vt medicamento frigido, non esse vtendum putamus. Alij variant pondera in hunc modum ℞. *Olei rosacei libram j. Ceræ albæ ʒ. iij. Ceruſſæ ʒ. xij. Alba ouorum numero vj. Succi semperuiui, ʒ. ij. ß.*

* *Thutia.*

Vnguentum * *è Pompholyge. Nicolai Alexandrini.* XVIII.

AD exiccanda erysipelata, vulnera sordida & ad sananda vlcera tibiarum valet, aliarúmque partium vlcera caua implet, & ad cicatricem ducit, ac refrigerat. Habet olei rosacei, ceræ albæ, ana ʒ. vj. Succi fructus solani satiui, ʒ. iiij. Ceruſlæ ʒ. ij. Plumbi vsti & loti, Pompholygis, ana ʒ. j. Thuris puri, ʒ. ß. Oleum cum Solani succo coquitur, ad succi consumptionem, tunc adiicitur cera: qua liquata, reliquorum puluis tenuissimus admiscetur, & in mortario sub acta, ad vnguenti formam rediguntur.

Vnguentum album Galeni XIX.

CApit olei rosacei, ℔. j. ß. Ceræ albæ, ʒ vj. Liquefiant omnia simul, dein cum aqua frigidissima, vel stillaticio rosarum liquore multoties lauẽtur, quoad albescant.

ANNOTATIO.

Hoc vnguentum ad autorem Galenum refertur, non quòd reuera tale sit (Santalorum enim

enim nulla apud eum, nec Caphuræ; pro quata-
men nos semperuiui succum substituimus, fit men-
tio) sed quia hodie sic à facientibus medicinam ap-
pelletur.

Vnguentum comitissæ Guilielmi
Varignani xx.

ABortum prohibet, hæmorroides sistit, ac laxatos roborat renes. Recipit membranæ castanearum inter carnem & corticẽ mediæ, membranæ glandium inter carnem & corticem mediæ, membranæ quercus inter lignum & corticem mediæ, baccarum myrti, caudæ equinæ, gallarum, corticum fabarum acinorum, vuarum, sorborum immaturorum siccorum, mespilorum immaturorum exiccatorum, foliorum pruni syluestris, radicum [a] glaucij, ana vnc. j. ß. Contusa leuiter coquuntur in stillatitij plantaginis liquoris libr. viij. quoad dimidia pars consumpta fuerit, deinde colantur, & in colatura lauantur nouem vicibus, semper à liquid de eo quod colatum est affundendo, ceræ nouæ vnc. viij. Oleorum myrtini, mastichini ana libr. j. ß. Postea inspergitur sequentium rerum tenuissimus puluis, nempe membranæ castanearum inter carnem & corticem mediæ, membranæ glandium eiusdem, membranæ quercus inter lignum & corticem mediæ, gallarum, ana vnc. j.

Cineris ossium cruris bubuli, baccarũ myrti, acinorum vuarum, sorborum siccorum, ana ʒ.ss. Pastillorum è succino, ʒ.ij. Fingatur vnguentum.

ANNOTATIO.

a Glaucij. *Codices omnes, quos ipse viderim, habent Chelidonij. Tamen quum Chelidonium acrimonia multa præditum sit, adeóque à cæteris omnibus quæ compositionem præsentem ingrediuntur, plurimum distet: non video quomodo inter ea locum habere possit. Iudico itaque Ptolemithe scriptum fuisse, quam vocem imperitus quidam Chelidoniam est interpretatus, quum Glaucium significaret. Ptolea igitur sententia Chelidonium ex hoc vnguento prorsus tollendum erit: & pro eo Glaucium, aut radix Bistortæ supponenda.*

Vnguentum potabile. XXI.

DAtur iis, qui ex alto ceciderunt: glutinat enim vulnera. Habet butyri recentis, salis expertis, ℔. iij. Rubeæ tinctorum, castorij, * floris maris, radicis tormentillæ, ana vnc. j. Bulliant simul in vino odoro, ad eius consumptionem, ac formetur vnguentum.

* *Sperma ceti.*

Vnguentum rosatum. Ioannis Damasceni. XXII.

PHlegmonas, erysipelata, herpetas sedat: capitis dolorem à calore ortum, ventriculi ac iecoris intemperiem calidam mi-

tigat

tigat. Sic fit. Axungia porci probè lauatur nouies aqua calente, & toties frigida: deinde teratur cum ea portio æqualis rosarum rubrarum recentium, quæ marcescant cum ea dies septem: coquuntur, funduntúrve igni lento, & colantur. rursus tãtundem rosarum rubearum recentium cum ea tere, quæ dies etiam septem cum ea marcescant: funduntur, vt prius, & colantur. Tunc affunditur succi rosarum dimidium, olei amygdalarum dulcium pars sexta. Coquuntur igni lento, ad succi consumptionem, & reponuntur. Si inter coquendum iniicitur parum opij instiliaticio rosarum liquore soluti, valentius fit.

Vnguentum basilicum magnum.

Eiusdem. xxiii.

VLcera phlegmone carentia, præsertim partium neruosarum, tergit, carnésque implet. Capit ceræ albæ, resinæ pini, seui vaccini, picis naualis, terebinthinæ, thuris, myrrhæ partes æquales. Olei, quod satis est. In alio, Ceræ vnc. vj. Picis, vnc. iij. Aliorum, ana vnc. j. ß.

Vnguentum basilicum minus.

Eiusdem. xxiiii.

ACcipit resinæ, picis, ceræ, ana, Olei, quantum sufficit.

ANNOTATIO.

Hæc duo vnguenta conformia sunt Basilico tetrapharmaco veterum, quod inde appellatum est à mira efficacia Regale, & quòd ex quatuor constet medicamentis. Pauli in septimo, recipit ceram, resinam colophoniam, picem, adipem taurinum, æqualia. Galenus solius resinæ meminit, non addita colophonia. Celsus taurinum aut vitulinum adipem memorat: cuius loco filius Mesues, & alij, oleum miscent. Crebrò fit eius tetrapharmaci apud Galenum mentio, ideo nobis non prætereundum fuit. Calefacit, humectat, dolorem mitigat, acpus (Galeno libr. 4. 5. & 13. The. method. teste) mouet. Cum eo idem est Macedonicum, solo thure (quod præterea æquale recipit) diuersum. Magis itaque ad maius Basilicum accedit, in quod ichthyocolla, vt plerique faciunt, non inserenda: sed, vt nos fecimus, terebinthina.

Vnguentum pectorale. Nostrum.

XXV.

DOlores thoracis mitigat, tussim sedat, excreationem iuuat, & crassiciem humorum attenuat. Recipit oleorum amygdalarum dulcium, chamæmelini, violacei, ana vnc. j. ß. Butyri recentis, in stillaticio violarum liquore loti, vnc. iij. Adipis gallinæ, anseris, ana drach. ij. Mucaginis seminis lini, fœnigræci, ana drachm. j. ß. Radicum

ari

ari & iridis, tenuissimè tritarum, ana drach. j. Croci, drach. ß. Ceræ albæ, quod satis est: fingatur vnguentum.

Vnguentum aduersus scabiem. Nostrum. XXVI.

HAbet terebinthinæ in stillaticio rosarum liquore lotæ. ʒ. ij. Succi aurantiorum duorum, Vitellos ouorũ numero duos. Butyri recentis, salis expertis, ʒ. j. Olei rosacei, ʒ. ß. Commixtis omnibus simul, fiat vnguentum.

Vnguentum aduersus scabiem. Aliud. XXVII.

CApit terebinthinæ in aqua rosacea lotæ, vnc. iij. ß. Axungiæ porcinæ, ana ʒ. j. ß. Salis gemmæ, drach. ij. Sulphuris viui, ʒ. iij. Aluminis vsti, plumbi vsti, ana drachm. ij. Cerussæ, thuris, ana drach. j. ß. lithargyri, ʒ. iij. Ceræ albæ, quod satis est: formetúrque vnguentum.

Vnguentum aduersus lumbricos. XXVIII.

ACcipit oleorum ex absinthio, amygdalarum amararum, ana ʒ j. ß. Succi foliorum persicæ, ʒ. j. Farinæ lupinorum, cornu ceruini vsti, menthæ, centaurij minoris, ana ʒ. ß. Abrotoni, matricariæ, ana drach. ij. Aloes hepaticæ, drach. iij. Fellis taurini, drachm. j. ß. Ceræ, quod satis est: fiat vnguentũ.

Vnguentum aduersus pediculos.

XXIX.

REcipit seminis staphysagriæ, lupinorũ, salis nitri, ana drach. iij. Ellebori albi, sulphuris viui, abrotoni, absynthij vulgaris, ana drach. j ß. Argenti viui extincti, drach. ij. Auripigmenti, drach. j. Olei laurini, lini, ana vnc. iij. ß. Axungiæ porcinæ, vnc. ij. Aceti, vnc. ß. Fingatur vnguentum.

Vnguentum ad scabiem. Nicolai.

Myrepsi. XXX.

HAbet salis communis puri, vnc. j. Adipis suilli puri, drach. v. Thuris puri, ʒ. ij. ß. Lithargyri, drach. iij. Succi plantaginis minoris, succi fumariæ, ana vnc. ß. Olei laurini, vnc. iij. Ceræ, vnc. j. Oleum & adipem ad ignem adiecta cera liquantur, deinde cum succis buliunt, quoad succi consumuntur, postea reliqua tenuissimè trita iniiciuntur, & fingitur vnguentum.

ANNOTATIO.

Huius vnguenti ideo mentio à nobis facta est, quòd nonnulli ipsum prætexto autore Nicolao referant, & pro lithargyro argentum viuum, cuius hic nullam mentionem fecit Nicolaus, substituunt. Vt igitur legitima eius in officinis extaret compositio, omittendam esse non putauimus. Pari modo Enulati vocati vnguenti quidem compositionem anonymam asserunt,

Enulatum vnguentũ.

quæ

quæ itidem est inter Nicolai compositiones vnguentorum postrema, quam etiam hoc nomine subijciemus.

Vnguentum ex inula. Eiusdem.* **Enula.*

XXXI.

ITidem ad scabiem vtile est. Capit radicis inulæ bene lotæ, & cum aceto coctæ, & bene tusæ, lb.j. Axungiæ porcinę, olei communis, ana vnc.iij. Ceræ nouæ, vnc.j. Argenti viui saliua hominis ieiuni extincti, terebinthinæ lotæ, ana vnc.ij. Salis communis bene triti, vnc.ß. Cera in oleo liquatur, deinde axungia, pòst additur inula: dein argentum viuum & sal, postremò terebinthina, & fit vnguentum.

ANNOTATIO.

Nicolaus ex tribus tantum, nempe radice Inulæ, adipe suillo, & argento viuo componit hoc vnguentum: reliqua igitur omnia à posterioribus sunt adiecta, qui non nisi ex multis compositis medicamentis delectantur.

Vnguentum reprimens.* **Defensiuũ, Barb.*

XXXII.

ACcipit boli armenij vnciam vnam. Terræ lemniæ, vnc.ß. Sanguinis draconis, drachm.iij. Olei rosacei, vnc.ij. Aceti, drachm. vj. Commixtis omnibus, fiat vnguentum.

Vnguentum exiccatorium.

XXXIII.

REcipit lapidis calaminaris vocati, terræ Lemniæ, ana ʒ. iiij. Lithargyri auri, ceruſſę, ana ʒ.iij. Succi * ſemperuiui, drac. ij. Ceræ, ʒ.v. Olei roſacei ex omphacino oleo facti, * ʒ.xij Formetur vnguentum.

* *Caphurã eiecimus.*

* *Oleũ violaceum ſublatum.*

*Vnguentum * reficiens.*

XXXIIII.

EXtenuatos ſupra modum, & exiccatos reficit ac recreat. Habet olei violacei ʒ. vj. Butyri recentis ſalis expertis, ʒ.iiij. Axungiæ ſuillæ recentis ſalis expertis, gallinaceę, anſeris, anatis, ana ʒ.ij. * Oeſypi, ʒ.ß. Mucaginis tragacanthę, ſeminis coroneorum, lini, & altheæ, mucaginis gummi Arabici, ana ʒ. j. Ceræ albæ, ʒ.v. Commixtis omnibus formatur vnguentum.

* *Resumptiuum Bar.*

* *Hyſſopi humidi Barb.*

*Vnguentum * tripharmacum Ioannis Damaſceni.* XXXV.

PRodeſt ſcabiei, & cutis vlceribus. Capit lithargyri tenuiſsimè triti, ʒ.iij. Aceti, ʒ. j.ß. Olei roſacei, * quod ſatis eſt. Teruntur in mortario plumbeo ſine cera.

* *Nutritũ, Barb.*

* *alij, li.ß.*

*Vnguentum * cyclamini maius.*

Eiuſdem. XXXVI.

ILlitum ſtomacho, vomitu purgat: hypogaſtrio autem inunctum, aluum deiicit: ad hydropicos mirè iuuat, ſeroſum ex-

* *Arthanita.*

crem

crementum largè vacuando. Vermes quoque necat & educit. Adhibetur iis, qui purgans medicamentum sumere nequeunt. Accipit succi cyclamini ℔.iij. Succi cucumeris syluestris, ℔ j. Olei irini, ℔.ij. Butyri vaccini, ℔.j. Pulpæ colocynthidis, ʒ.iij. Polypodij, ʒ.vj. Euphorbij, vnc.ß. Arida hæc trita teruntur, & macerãtur in succis & oleo, vase in vitreo angusti oris bene obstructo, debus octo. Postea nono die lento igne coquuntur, & colantur. Colato adduntur sagapeni, aur.v. Myrrhæ, aur.ij. Prius autem hæc duo in aceto, quod satis est, dissoluuntur. Coquuntur iterum, quoad succi absumantur. Dein adde ceræ vnc.v. Fellis taurini, aur.v. Feruefiunt simul, donec cera liquatur. Tunc inspergitur paulatim puluis sequens: nempe Scammonij, aloes, mezerei, colocynthidos, turpeti, ana aur.v. Euphorbij, aur.i. Salis gemmę, aur.iij. Piperis longi, zingiberis, chamæmeli, ana aur.ij. Commixtis omnibus, fiat vnguentum.

Vnguentum cyclamini minus.

Eiusdem. XXXVII.

LIenis tumores etiam scirrhosos dissoluit, & strumas discutit. Recipit succi cyclamini, succi glutinosi è radice filicis expressi, succi ebuli, ana ʒ.ix. Succi summitatum tamaricis, vnc.ij. Olei irini, ℔.ij. Oesi-

pi,

pi, drach. v. Hammoniaci, b dellij, ana drach. j. ß. Aceti, quod satis ad gummi vtriusque dissolutionem. Ceræ flauæ, vnc. vj. Corticum radicum capparis, vnc. j ß. Spicę nardi, vnc. ß. Formatur vnguentum.

ANNOTATIO.

Si cyclaminii radices recentes haberi non possunt, tunc sumendæ radicum aridarum lib. vj. & contusæ coquendæ sunt in aqua, succúsque, vt ex Glycyrrhiza, eliciendus.

DE EMPLASTRIS,

SECTIO DECIMA SEXTA.

Emplastrum a diachylon simplex. Ioannus Damascen. I.

POLLET aduersus duriciem iecoris, lienis, ventriculi, & aliarum partium. Strumas quoque discutit. Habet muccaginis seminis fœnigræci, seminis lini, & radicum altheæ, ana lb. j. Lithargyri purgati à plumbo & scoria, tenuissimè triti, lb. j ß. Olei veteris clari, lb. iij. Lithargyrum & oleum diu & multum in mortario b lapideo, pistillo ferreo subiguntur & miscentur. Post igni lento coquuntur spa-

tha

tha semper agitando, donec liquetur lithargyrum, & crassescat. Tunc ab igne amouetur, & paulatim frigescit. Interim muccagines parum feruefiunt: ac posteaquam per se coctæ fuerunt, paulatim lithargyro & oleo pistillo ligneo permiscentur. Postremò omnia simul ad iustam crassitiem percoquuntur. Valentius resoluit, & maturat, si addatur puluis iridis. Magis item erit anodynon, si muccago seminis meliloti accesserit. Præstantius quoque fiet, si loco olei communis irinum & chamæmelinum acceperit.

ANNOTATIONES.

a Diachylon. *Appellatur hoc emplastrum, à lentis succis, siue muccaginibus. Barbari medici, hodie facientes medicinam, Diaquilon, non sine eruditorum risu, nominant. Alio nomine Diachylon simplex, & commune, & album dicitur.*

b Lapideo. *Si fieri potest, in mortario è durissimo lapide constructo subigantur. Hodie æreo maximè pharmacopœi vtuntur.*

Emplastrum diachylon compositum.

Incerti autoris. II.

PHlegmonas ad suppurationem ducit, duritias emollit, & discutit, púsque à rupta phlegmone abstergit. Accipit muccaginis & radicum altheæ, seminis lini, muccaginis

ginis membranæ inter corticem & lignum vlmi mediæ, muccaginis fœnigræci, ana ʒ. iiij. Oleorum chamæmelini, liliacei, anethini, ana vnc. j. Ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, ana vnc. ß. Ceræ nouæ, vnc. xx. Croci, drachm. ij. Terebinthinæ, vnc. ij. Gummi in vino optimo dissolutis, fiat emplastrum.

Emplastrum dia chylon magnum.
Ioannis Damasceni.
CXXI.

SCirrhos emollit, & discutit. Recipit lithargyri puri, triti, & creti ℔. j. Olei irini, anethini, chamęmelini, ana vnc. viij. Muccaginis seminis lini, & fœnigræci, & ficuum pinguium, & vuarum passarum, succi iridis, & scillæ, œsypi, * ichthyocollæ, ana drach. xij. ß. Terebinthinæ, vnc. iij. Resinæ pini, ceræ flauæ, ana vnc. ij. Formetur vt Diachylon simplex, siue commune.

*Glutinis piscium, vulgò hausenblasen. Nō est nisi venter piscis cetacei. Dioscori.

Emplastrum diachylon paruum.
Eiusdem. CXXII.

TVmores calidos discutit & maturat. Habet lithargyri vnc. vj. Olei veteris clari, ℔. j. Muccaginis psyllij, vnc. iiij. Muccaginis seminis hyosciami, vnc. j ß. Muccaginis seminis lini, & radicis altheæ, ana vnc. ij. Fiat vt primum.

Empla

Emplastrum è mucaginibus Incerti autoris. V.

EMollit duritias omnes. Capit mucaginis seminis lini, altheæ, fœnigræci, membranæ inter corticem & lignum vlmi mediæ, ana ʒ.iiij. ß. Oleorum liliacei, chamæmelini, anethini, ana ʒ.j ß. Ammoniaci, galbani, opopanacis, sagapeni, ana ʒ.ß. Croci ʒ.ij. Terebinthinæ ʒ.ij. Ceræ nouæ, ʒ.xx. Fiat emplastrum.

Emplastrum diachylon. Nicolai Myrepsi. VI.

AD omnem phlegmonem ob duritiem factam confert. Dolores demolitur. Propriè verò podagricis, & arthriticis succurrit. Accipit farinæ fœnigræci, seminis lini, ptisanæ, ana libr. ß. Succi lenti radicis altheæ, visci, lithargyri, ana ℔. j. Ceræ libr. ß. Olei communis, libr. j. ß. Coquuntur oleum, lithargyrum, & succus ebisci, donec non inquinent, manúsve contaminent, dein reliqua adiiciuntur.

Emplastrum è baccis lauri. Ioannis Damasceni. VII.

VEntriculi, intestinorum, iecoris, renũ, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorem à flatibus aut frigida intemperie ortum, placat. Recipit thuris, mastiches, myrrhæ ana ʒ. j. Baccharum lauri ʒ. ij. Cyperi,

costi,ana drach. ß. Mellis [a] colati,quantum ad ea comprehendenda sufficit.Si autem cyperi ʒ. j. ß.& stercus capræ aut vaccæ siccum pondere omnium adiicias, ad hydropem fit mirabile.

ANNOTATIO.

a Colati. *Aliàs calidi, id est, liquati, Ipsum verò largius addendum est, si stercora miscentur, quantum scilicet omnibus excipiendis satis erit.*

Emplastrum è baccis lauri. Incerti autoris. VIII.

IDem quod præcedens potest. Habet folio rum rutæ aridorũ ʒ. x. Seminis ammeos cari,dauci,nigellæ,cumini,libystici,origani, fœniculi, baccarum lauri, piperis nigri &, longi,amygdalarum amararum,acori radicis,castorij,ana ʒ.ij. Opopanacis ʒ.iij. Sagapeni, ʒ.iiij. Hæc trita melle cocto pondere omnium excipiuntur.

Emplastrum ventriculum & iecur calefaciens ac roborans. Ioannis Damasceni.

IX.

CApit ligni aloes,absinthij, gummi arabici,mastiches,cyperi,costi,zingiberis, ana ʒ ß.Calami odorati,thuris, aloes,ana ʒ. iij. Caryophyllorum, macis, nucis moschatæ,galliæ moschatæ,cinamomi,spicæ nardi,

florum

florum iunci odorati, ana ʒ. j. ß. Excipiuntur Miua aromatica. Vsus tempore, quum panno intenderis, [a] suffies ligno aloes.

ANNOTATIO.

a Suffies. *Quod hoc modo fit: Emplastro super panno extenso, lignum aloes munitatim incisum carbonibus ignitis imponitur: & manibus apprehensum emplastrum sic tenetur, vt accensi ligni fumum in se recipiat, & calefactum tandem laboranti loco imponitur.*

Emplastrum è meliloto.

Eiusdem. x.

MOllit duritiem omnem ventriculi, iecoris, lienis, viscerum, & reliquorum. Accipit meliloti ʒ. vj. Florum chamæmeli, seminis fœnigræci, baccarum lauri, radicis altheæ, absinthij, ana ʒ. iij. Seminis apij, ammeos, anisi, cardamomi, cyperi, iridis, casiæ, spicæ nardi, ana drach. ij. ß. Sampsuchi drac. iij. Ammoniaci, drac. x. Styracis, bdellij, ana drach. v. Terebinthinæ vnc. j. ß. Ficuum, pinguium, numero xij. Seui caprini, resinæ, ana vnc. ij. ß. Ceræ vnc. vj. Olei sampsuchini, & olei de spica, quod satis est. Aquæ cui meliotus, fœnumgræcum, & chamæmelum incocta sunt, quantum satis erit aliorum infusioni: commiscentur, & secundum artem fit [a] Emplastrum.

ANNOTATIO.

a Fit Emplastrum. *Alij aliter componunt. A nonnullis seuum hircinum, resina, cera in oleis liquantur, ficus pingues probè tritæ per cribrum setaceum, aut mantile cernuntur, & prædictis miscentur. Dein ammoniacum, bdellium in aceto: quia aqua ægrius dissoluuntur, soluuntur & colantur, postea terebinthina: postremò vbi resiuxerit, pulueres herbarum, florum, aromatum, & simul cum ijs styrax per se diligenter tritus, admiscentur. Hæc cæteris, quas missas facimus, expeditior esse videtur: ideoq; hanc indicasse vnam, satis sit.*

Emplastrum tripharmacum Eiusdem. XI.

IDem quod vnguentum Tripharmacum potest. Recipit lithargyri subtilissimè triti, aceti, ana ℔ ß. Olei veteris ℔ j. Coquitur igne lento, ad crassitiem.

Emplastrum a *Oxycroceum. Nicolai Myrepsi.* XII.

AD ossa contusa, neruos, ac dolores, & ad omnem contusum locum. Habet croci, picis naualis, colophoniæ, ceræ, añ b ʒ ij. Terebinthinæ, galbani, ammoniaci, myrrhæ, thuris, mastiches, ana vnc. ß. ʒ. j. ß. Galbanum & ammoniacum coniiciuntur in acetum, & in eo per noctem macerantur, postridie liquan

quantur igni, colantur: iterum coquuntur ad aceti consumptionem, tunc pix naualis liquata & colata iniicitur, dein cera: qua liquata, colophonia: dein terebinthina, pòst mastiche, mirrha, & thus, tenuissimè trita, semper spathula mouendo. Cocta, vbi iam refrixeruint, funduntur super marmor oleo inunctum, & crocus in puluerem tritus inspergitur, ac subigitur, & fingitur massa.

ANNOTATIONES.

a Oxycroceum. *Sic dictum est ab aceto & croco, quæ huius compositionem ingrediuntur.* Oxycroceum cur dictum.

b ℥.ij. *Pondera hæc planè habentur in Græco Nicolai codice, quæ retinenda esse diximus. Latina exemplaria geminant pondera, ideóque hic habent vnc.iiij. & paulo pòst vnc.j. & drach.iij. Nihil autem refert, siue quis plus aut minus recipiant, modò proportionem legitimam seruet. Cordus hæc quintuplo plus accipit pondere, nempe ℥ xij. Tamen in altero pondere proportionem non seruat, propterea quòd vnc.iiij. sumat.* Cordus.

Emplastrum apostolicum. Nicolai Myrepsi. XIII.

OMnes neruorum præcisiones & puncturas à ferro factas, à phlegmone arcet, cruentis vulnerib. destinatum. Educit surculos, calamos, tela, & omnia venenata. Extrahit omnia aliena, in profundo corporis sita.

facit ad abscessus, carcinominata, phygetla, & ceruicis dolores: strumas, pernicioſa & maligna vlcera rumpit. Prodest ad duritiem lienis, influxiones articulorum, & defluxiones genuum. Valet ad eos qui à rabidis animantib. morsi sunt, & quæcunque discutere oportet. Capit lithargyri ʒ.ij. ʒ.j. ℈ j. Ceræ, colophoniæ, ana ʒ.j. ℈.j. Ammoniaci drac.ij. Galbani, myrrhæ, ana ʒ. j. ℈. j. Bdellij drach.ij. Resinæ pineæ, mastiches, ana ʒ.iiij. * Mannæ, thuris, ana drach.ij. Aeruginis rasilis, ʒ.j. ℈.j. Opopanacis, aristolochiæ longæ drac.j, ℈.j. Olei veteris ʒ.ij. Tritum lithargyrum, & per cribrum tenuissimum excretum, coquitur cum oleo iuxta lentum ignem. Aerugo, postquam lithargyrum ad medietatem coctum est, iniicitur. Vbi ad iustam cõsistentiam coactum fuerit, adiicitur cera & colophonia: vbi ab igne summotum fuerit, insperguntur reliqua trita & cribrata. Opopanax autem, & galbanum in vino dissoluta, postremùm adduntur.

** Thuris pollinis.*

ANNOTATIO.

Apostolicum cur dictum.

Hæc est Apostolici emplastri apud Nicolaum legitima compositio, quod sic propter suæ facultatis efficaciam dictum est: & vt Nicolaus adijcit, ob specierum numerum, qui duodecim apostolorum numerum æquat. Siquidem duodecim species eius

comp

compositionem ingrediuntur, nempe [1] *litargyrum,* [2] *colophonia,* [3] *ammoniacum,* [4] *galbanum,* [5] *myrrha,* [6] *bdellium,* [7] *mastiche,* [8] *mãna* [9] *thus,* [10] *ærugo rasilis,* [11] *opopanax,* [12] *aristolochia. Quapropter hinc apparet, alijs compositionibus quæ in Latinis habentur codicib. multa accessisse, quæ numerum duodenarium plurimum excedunt, adeóque apostolici nomenclaturam sibi parum rectè vendicant. Quæ qualia, & quot sint, ex sequenti compositione, quam è Latino Nicolai codice descripsimus, quæque hactenus in officinis medicorum vsitata fuit, cognoscetur.*

Emplastrum apostolicum. Nicolai Alexandrini. XIIII.

ACcipit lithargyri ʒ.vj. Ceræ rubeæ, colophoniæ, ana vnc. ij. Propoleos, viſci quercini, ana ʒ.j. Ammoniaci, lapidis calaminaris ana ʒ.vj. Maſtiches, thuris, mumiæ, ana ʒ.ß. Terebinthinæ, galbani, bdellij, myrrhæ, æris vſti, ſarcocollæ, [a] ſquamæ æris, dictamni, ariſtolochiæ rotundæ, [b] praſsij viridis, opopanacis, ana ʒ.iij. Olei, quod ſatis eſt. Lithargyrum in tenuiſsimum puluerẽ in oleo coquatur, & cum ſpathula agitetur, donec fiat maſſa purpurea, & non adhæreat manib. dum refrigerata tractatur. Ammoniacũ, galbanum, & opopanax in vino per noctem macerentur, & poſtridiẽ ad vini cõſumptionem

coquantur. Postea cera liquefacta & colophonia, dein mastiche, thus, myrrha, bdellium, & alia trita in puluerem insperguntur, postremò autem dictamnus.

ANNOTATIONES.

Huic compositioni nouem quæ in Græcis, & meritò quidem, modo nomen suum retinere velit, desiderantur, vt est [1] *propolis,* [2] *viscum querci-num,* [3] *lapis calaminaris,* [4] *mumia,* [5] *æs vstum,* [6] *sarcocolla,* [7] *squama æris,* [8] *dictamnus,* [9] *prasium viride. Quapropter si legitimo Apostolico vti velint pharmacopœi, id quod è duodecim duntaxat constat speciebus, componant, non id quod è pluribus concinnatur.*

a Squamæ æris. *In Latinis codicibus mendose legitur, Lapidis calcis. Error autem è Græcis parum rectè scriptis promanauit.* λίπις *enim* χάλκου *scriptum fuisse videtur: quæ verba imperitus librarius in lapis calcis mutauit. Pari ratione calcecucamenon, deprauatè pro* χαλκοῦ κεκαυμένου *scriptum est in iisdem codicibus.*

Prasium viride.

b Prasij viridis. *Per prasium autem viride hic non intelligenda erit, nisi ærugo, quam officinæ viride æris nominant.*

Empla. album coctum. Simplex. XV.

SVccurrit intertriginibus, quacunque ex occasione factis. Recipit olei communis, libr. ij. Cerussæ, libr. j ß. Ceræ albæ ℥. iij. Coquantur secũdum artem, & fiat emplastrum.

Emplast

Emplastrum album ecclum. Compositum. XVI.

HAbet cerussæ ʒ. xx. Olei communis ʒ. x. Mastiches ʒ. iiij. Thuris vnc. vj. Terebinthinæ ʒ. j. Ceræ, vnc iiij. fiat emplastrum.

Emplastrum [a] *ceroneum. Nicolai Alexandrini.* XVII.

AD dolorem scapularum & thoracis, à frigore ortum valet. Lienis duritiem remollit. Aquam inter cutem à frigida iecoris intemperie natam, & vteri malis ex eadem causa procreatis nascitur. Capit picis nauales colatæ, ceræ ana vnc. ij. ʒ. iij. Sagapeni, ʒ. ij. Ammoniaci, terebinthinæ, colophoniæ, croci, ana vnc. j. ʒ. iij. Aloes, thuris, myrrhæ, ana vnc. j. Opopanacis, styracis calamithæ, galbani, mastiches, aluminis, fœnigræci, ana ʒ. vj. Styracis rubei, bdellij, ʒ. iij. Lithargyri, drach. j. ß. sagapenum, ammoniacum, opopanax, & galbanum aliquantulum tusa in vino per noctem macerantur. Dein ad vini dimidij consumptionem coquuntur, tunc pix nauales bene colata admiscetur, & spathula mouetur quoad liquefiat. Hac liquata, cera additur: qua fusa, colophonia colata, postea styrax pistillo calido tritus frustatim imponitur: hinc mastiche, thus, myrrha, bdellium, trita ac creta: aliquandiu pòst iniicitur terebinthina, alumen, lithargyrum, fœnumgræ-

cum. Percoctum, affunditur in aquam frigidam. Ab extracto aqua omnis manibus exprimitur: dein cum puluere aloes super marmor oleo laurino vncto subigitur. Postremò cum croco in puluerem trito, manibus eodem oleo vnctis finguntur massæ.

ANNOTATIO.

a Ceroneum. *Fortè Ceroma, à cera dictum est. Hoc emplastrum, vt sequentia aliquot, quæ ad Nicolaum autorem referuntur, in Latinis duntaxat Nicolai Præpositi codicibus reperiuntur, quæ quum sint hodie vsitata in nonnullis officinis, prætereunda nobis esse non putaui.*

Emplast. de ianua. Nicolai. XVIII.

ACcipit succorum apij, plantaginis, betonicę, añ ℔.j. Ceræ, picis, resinæ, terebinthinæ, ana ℔.ß. Formatur emplastrum hoc modo. In succis reliqua tria lento igni coquuntur, & continenter mouentur ad succorum consumptionem: postremò terebinthina mista, semel aut bis feruefit.

Emplastrum gratia Dei. Nicolai. XIX.

REcipit terebinthinæ, lib.ß. Resinæ, lib. j. Ceræ albæ, ʒ. iiij. Mastiches ʒ.j. Verbenæ, betonicæ, pimpinellæ, ana M.j. Herbæ tusæ ex vino albo valenti coquuntur ad tertiæ partis vini consumptionem: colantur,

tur,herbarum ſubſtantia abiicitur.In colato cera,reſina, maſtiche coquuntur, ad iuſtam conſiſtentiam, auferuntur ab igne: additur terebinthina,ſpathula mouetur,& fit emplaſtrum.

Emplaſtrum diuinum.

Nicolai. XX.

HAbet galbani, myrrhæ, ana ʒ. j. ʒ.ij. Ammoniaci ʒ.iij. ʒ.iij. Opopanacis, maſtiches,ariſtolochiæ longæ, æruginis,añ ʒ.j. Lithargyri,olei communis, ana lib.j ß. Ceræ nouæ, ʒ. viij. Thuris ʒ.j.ʒ.j. Bdellij,ʒ. ij.Magnetis,ʒ.iij. Lithargyrum in oleo diu maceratur, poſtea ad ſpiſsitudinem coquitur.Dein additur cera minutim conciſa:qua liquata,aufertur ab igni: adiicitur galbanū, ammoniacum,opopanax,bdellium, ſi molle eſt,in aceto vel vino diſſoluta, & collata, & cocta:poſtea puluis myrrhæ,bdellij,ſi ſiccum eſt,maſtiches,thuris,ariſtolochiæ, magnetis,poſtremò ærugo, ne ſi diu coquatur, emplaſtrum fiat rubeum.

Emplaſtrum griſeum.Incerti autoris. XXI.

DEſiccat, explet, & vlceribus cicatrices inducit. Capit lapidis calaminaris præparati,ʒ.j.Lithargyri,ʒ.ij. Ceruſſæ,ʒ.ß. Tuthiæ,ʒ.j. Terebinthinæ,ʒ.vj. Ceræ albæ, ʒ.j ß. Seui ceruini, ʒ.ij. Thuris ſelecti,ʒ.v.

Maſtich

Mastiches, ʒ.iij. Myrrhæ, ʒ.ij. Florum nymphææ, ʒ.j.ß. Formetur emplastrum, iuxta artem.

Empla. viride. XXII.

ACcipit ceræ nouæ, resinæ, terebinthinæ ana ʒ.iiij. Thuris, mastiches, æruginis, ana ʒ.ij. Fiat emplastrũ secundũ artem.

Emp. basilicum magnum. XXIII.

VLcera phlegmones expertia, partium maximè neruosarum, tergit, & carne implet. Recipit ceræ albæ, resinæ pineæ, seui vaccini, picis nauales, terebinthinæ, thuris, myrrhæ, ana ʒ.j. Olei, quod satis est: fiat emplastrum.

Empl. è Crusta panis. Montagnanæ. XXIIII.

COnfert ad vomitum puerorum, & iis qui cibum retinere nequeunt. Habet mastiches, menthæ, spodij, corallij rubei, santalorum rubeorum & alborum, ana ʒ j. Crustæ panis tostæ, & in acero per dimidiam horã maceratæ, ʒ.ij. Olei de mastiche, citoniorum, ana ʒ.j. Farinæ hordei, quãtum sufficit: formetur emplastrum.

Empl. ad Bubones Pestilentes. XXV.

CApit radicis dictamni albi, aristolochię vtriusque, ana, ʒ.ij. Scordij, anagallidis vtriusque, coaguli leporis, frumenti, ana ʒ. j. Galbani, ammoniaci, sagapeni, asæ fœtidæ

tidæ, myrrhæ, piperis, sinapi, ana ʒ. ß. Ficuũ pinguium, numero xxj. Radicis iridis, stercoris columbini, ana ʒ. j. ß. Axungiæ anatis ʒ. ij. Gummi dissolutis in vino, reliqua cum melle & oleo veteri redigantur in emplastri consistentiam.

DE CERATIS, SECTIO decimaseptima.

Ceratum[a] liquidum Galeni. I.

REFRIGERAT, ideóq; febribus ardentibus, erysipelatis, & phlegmonibus maximè pudẽdorum conuenit. Accipit ceræ albæ, & elotæ, ʒ. j. Olei rosacei ex omphacino facti, ʒ. iiij. Fiat ceratum in vase duplici: quod cùm coiuit, & [b] refrigeratum est, multùm diúque ex [c] aqua fridissima, & postremò pauco aceto claro & albo subigitur.

ANNOTATIONES.

a Liquidum. *Hodie infrigidans Galeni nominatur. Describitur autem à Galeno libr. 10. Ther. Methodi, cap. 9. Et lib. 1. de Simpl. medicament. facul. cap. 6. & libr. 6. de Tuen. sanitate. Quare Mesues filius rectè ad Galenum autorem refert.* *Infrigidãs Galen.*

b Refrigeratum est. *Mittendo scilicet*

vas

vas in quo ceratum est in aquam frigidissimam vt Galenus docet.

Ex aqua frigidissima. *In mortarium paulatim affusa tanta, quantum, in se dum mollitur ac subigitur, accipere potest.*

Ceratum santalium Ioannis Damasceni. II.

PHlegmonas, & omnes intemperaturas calidas ventriculi, iecoris & aliarum partium potentissimè extinguit. Recipit rosarum drach. xij. Santalorum rubeorum ʒ.x. Santali albi & flaui, ana, ʒ. vj. Boli armeniaci, ʒ.vij. Spodij ʒ.iiij. Florum nymphææ ʒ. ij. Ceræ albæ, ʒ.xxx. Olei rosacei, lib.j. Fingatur ceratum.

ANNOTATIO.

In frequenti vsu est hoc ceratum hodie, sed Vnguenti santalini nomine. Paratur autem hoc modo. Cera cum oleo in duplici vase liquatur: deinde vbi refrigeratum est, aquâ frigida manibus aut rudicula diu agitatur, postea pulueres miscentur. Et accipiendum hoc loco erit spodium Arabum, siquidem Græcorum calidum admodum est, vt etiam Caphura, pro qua flores nymphææ substituimus.

Ceratum stomachicum.

Eiusdem. III.

VEntriculum & iecur roborat: horum etiam dolorem à frigiditate ortum lenit

nit, appetentiam excitat, & concoctionem iuuat. Habet rosarum, mastiches ana ʒ. xx. Foliorum absinthij aridorum, ʒ.xv. Spicæ nardi, ʒ.x. Ceræ puræ, vnc.iiij. Olei rosacei, lib.j.ß. Cera & oleum igne liquantur, mox stillaticio rosarum liquore aliquoties lauantur: dein iterum liquantur, & vino austero, succo cydoniorum, & pauco aceto lauantur: postea alia omnia in tenuissimum redacta puluerem, insperguntur, & fit ceratum.

Ceratum stomachicum Galeni. 1111.

CApit vnguenti nardini optimi, cerę odorę & pinguis, & lotę, ana vnc.j. si hyems est: si verò æstas, ceræ, ʒ.vij. Liquantur in vase duplici: refrigerato deinde, & raso, adduntur pulueres molliſsimi aloes, & mastiches, ana ʒ.j.

Ceratum stomachicum. Nostrum. v.

ACcipit menthæ, absinthij Pontici, rosarum, ana vnc.ß. Cinamomi, cardamomi, spicæ nardi, nucis moschatæ, caryophyllorum, macis, galangæ, calami odorati, ana ʒ.iij. Ligni aloes, cubebarum, ana ʒ.ij. Galliæ moschatæ, ʒ.j.ß. Baccarum myrti, sumachij, ana ʒ.j. Thuris, mastiches, styracis calamitæ, ana ʒ.ij. Ladani optimi, ʒ.

iiij.

iij. Oleorum rosacei, mastichini, nardini, cydonioru n, absinthij, ana vnc.j. Cum cera & terebinthina, quod satis est, formetur ceratum.

Ceratum ad ramicem.
Nicolai. VI.

REcipit picis naualis, aloes, vnc.iij. Lithargyri, ceræ rubeæ, colophoniæ, galbani, ammoniaci, ana vnc.j. Viſci quercini, vnc.vj. Boli armeni, ſymphyti maioris gypſi, ariſtolochiæ vtriuſque, lumbricorum terræ, gallarum, ana vnc.iiij. Myrrhæ, thuris, ana vnc.vj. Terebinthinæ, vnc.ij. Sanguinis humani, lb.j. Pellis aretina, mox vbi detracta eſt, horis 24 coquitur: deinde expreſſa pelle, & abiecta, viſcum quernum hoc iure diu coctum vbi fuerit, ab igne aufertur: additúrque terebinthina lithargyros, colophonia: poſtea maſtiche, thus, myrrha, galbanum, ammoniacum, lũbrici terræ hinc ſymphytum maius, gypſum, bolus armenius. Igni tunc rurſus admouetur, & ſanguis humanus ariſtolochia lõga, & rotunda, poſtremò aloe iniicitur, ſemper ſpatha agitando, tandem imponitur marmori, quod oleo violato inunctum eſt, & manibus ſubigitur. Dein biduo, aut triduo, in mortario continenter teritur.

Cera

Ceratum ad ramicem Nostrum. VII.

HAbet picis naualis, colophoniæ, ana ʒ. ß. Masticches, thuris, ana ʒ.iij. Hypocistidis, sarcocollæ, acaciæ, ana ʒ.ij ß. Opopanacis, bdellij, galbani, ana ʒ.iij.ß. Myrrhæ ʒ.j. Serapini, ʒ.j.ß. Radicis consolidæ maioris, gallarum, corticum mali granati, ana ʒ. ij.ß. Summachij, balaustiorum, lithargyri, ana ʒ.j.ß. Lapidis hæmatitis, sanguinis draconis, boli armeni, ana ʒ.ij. Aloes optimę ʒ, j.ß. Aristolochiæ vtriusque, ana ʒ.ij ß. Mumiæ, ʒ.iij. Visci querui, nucis cupressi, ana ʒ. j. Seui hircini, ʒ.ß. Gummi dissolutis in aceto fortissimo, cum cera & resina q. ß. fiat ceratum.

Cerę rubeę conficiendę modus.

ACcipe ceræ lib. iij. Terebinthinæ, q. iij. Minij secundarij, vnc. ix. fiat cera rubea.

Ceræ viridis faciendæ ratio.

REcipe ceræ lib.iij. Terebinthinæ q.iij. Aeruginis ęris, vnc.j.ß. Ad lentum ignẽ liquata miscentur.

Ceræ flauæ.

CApe ceræ lib.ij. resinæ bonæ, lib.j. vel q. iij. Terebinthinæ, q.j. Ad lentũ ignem miscentur.

Atramentum Scriptorium.

HAbet gallarum libr. j. ß. Vitrioli q. iij. Gummi arabici, vnc. vj. Aquæ & vini mensuras viij. *Appendix.*

HAnc compositionem atramenti scriptorij quidam binis versiculis perpulchrè complexus est, qui sunt eiusmodi:

Vitrioli quarta, media sit vncia gummi:
Integra sit gallæ, superaddas octo Falerni.

Atque hæc est vulgata, multisque communis compositio. Dioscorides in fine quinti habet alias, quas illic videre licet.

DE PRAEPARATIONE Aliquot medicamentorum Simplicium sectio decimaoctaua.

Lotio aloes simplex.

ACCIPE aloes purissimæ tritę & cretæ, lib. ij. Aquę pluuialis, lib. vj. Hæc primùm in patinam lancémve vitream infunditur calefacta, dein aloe in eandē coniicitur, & subsidere permittuntur sordes ac calculi: atque aqua pura pinguísque, cui se pura & syncera commiscuit aloe, sensim percolatur: ac sordes, seu recremēta in fundo lancis collecta, abiiciuntur. Quod colatum est, linteo tectum soli expo-

situm

situm siccatur.

Lotio aloes exquisitior.

ALoe optima trita, creta, ex aqua fontana purissima dupla, aut circiter, agitatur aliquandiu rudicula ferrea, aut lignea in vase lato, ex plumbo albo confecto, vel terreo, vel alio: tecta, sinitur horæ quarta parte, aut paulo diutius, subsidere. Tunc, quod clarius supernatat, inclinato vase, in aliud simile, sed minus, per colum setaceum transuasatur. Aut si puriorem, sed parciorem vis aloen lotam,* licio, aut filtro vulgò vocato, excolatur: aut diutius residere permittitur, in vase præsertim vitreo, interuallis paruis foramina habente, spina aut cera, obturatis, per quæ, quantum clarum videtur, effluere sinitur, ne scilicet inclinato vase turbetur. Aqua noua affunditur, subigitur, sinitur, * elutriatur: id fit quater, aut quinquies, donec arenosa & terrea tantùm fex supersit. Prima omnium præstantissima, siccatur in sole: aliæ omnes, simul. Si autem hyems est, aut elota aloe in rem præsentem desideratur, igne lento siccari potest. Vbi siccata iam aloe est, ex vase ipso eximitur: calefacto parum vase, vt promptius ab eo separetur. Ima eius pars: in aquâ quod crassius est subsedit, cultello deraditur.

* *Panno lineo,*

* *de vase in vas transfertur,*

Lotio aloes cum aromatibus.

HAbet aloes purissimę, tritę & cretę ℔. j. Casiæ ligneæ, spicæ nardi, asari, iunci odorati floris, [a] caryophyllorum, macis cinamomi, lignialoes, croci, mastiches, lachę ana ʒ. iij. Tusa coquantur in duplici vase, in aquæ lib. vj. ad dimidias: colantur & exprimuntur. Colato in vitream aut vitreatam patinam excepto, in eo aloe rudicula assiduè agitatur: & dein soli, donec exiccetur, exponitur. Sit autem patina linteolo tecta, ne aliquid incidat. Hoc quater fiat, donec arenosa & terrea omnia subsideant, vt dictum est.

ANNOTATIO.

a Caryophyllorum, macis. *Seruitor' vnde hanc lauandi rationem recentiores desumpserunt, pro iis habet carpobalsamum, & xylobalsamum, Verùm quia illa rarò, aut nunquam in officinis legitima habentur: ideo ex Ioanne Damasceno: qui istis aromatis celeritatem purgandi aloe conciliari posse putat, hæc ipsa substituimus.*

Lotio lachæ.

REcipe aristolochiæ longæ, floris iunci odorati, ana vnc. ij. coquantur in aquæ lib. iiij. quoad remaneant lib. iij Colato in spergantur lachæ integræ, lib. j. vnc. iiij. Coquatur lacha lento igne, donec sanguineum

aqua

aqua contrahat colorem: & quicquid in lacha boni fuerit, dissoluatur. Coletur per laneum pannum, aut filtrum: & sordes quæ remanent, abiiciantur. Excolata sanguinei coloris aqua, lentis prunis in duplici vase ad mellis consistentiam coquatur, & massa adhuc tepida in pastillos cogatur.

Lotio plumbi.

IN plumbeum mortariũ infunditur aqua cœlestis, & pistillo plumbeo aliquot horis agitatur, donec liuidum acquirat colorem, & in limi modum crassescat, dein per lineum pannum ter quater colatur, & subsidere permittitur. Quod subsedit, exiccatum reponitur.

*Lotio *recrementi ferri.* *Scoriæ.

REcrementũ ferri, aut calybis, aut squama eius purgata ab omni spurcitia, in aquam coniicitur clarissimam, & manibus fricatur, dein aqua sordida tota effunditur. Pòst recrementum in patinam vitream imponitur, & modicum aceti, vt ab eo duntaxat humectetur, nec emineat, affunditur, & in eo diebus triginta maceratur. Postremò teritur, & reponitur.

Eboris præparatio.

EBoris in partes secti, libr. j. coniiciatur in nouum, & non crematum fictile, crudóque tegitur operculo, & figulino luto

oblinitur: dein in figuli furnum imponitur illicque, donec fictilia percocta sunt, cremari permittitur. Postea exemptum ebur in tenuissimum puluerem teritur, & cribratur, inque patinam vitream iniicitur: & affunduntur ei stillaticij rosarum liquoris lib. ij. & exiccari permittitur. dein secundò teritur, & denuo stillaticij rosarum liquoris affunduntur ℔. ij. atque similiter exiccatur. Tertiò rursus teritur, & affunditur illi stillatitij rosarum liquoris ℔. j. & pariter exiccatur. Dein teritur in tabula marmorea durissima, & fingunrur pastilli, qui in denso vase, ne expirent, reponuntur. Quod si ebore destitutus fueris, vice eius sume cornu ceruinũ, & similiter præpara.

*Lotio * Pompholygos.*

** Tutiæ Arabum.*

POmpholyx arida, aut aqua respersa, puro linteolo, modicéque raro ligata, in vase aqua pluuia vel fontana pleno, huc atque illuc ducitur, vt pars eius vtilis & tenuior in aquam effluat, & omne excrementum in linteo remaneat. Postea residere sinitur, & aqua cum cinere per colum traiicitur: noua dein aqua affusa, agitatur & effunditur: per colum traiecta, & mutata tantisper aqua, donec in linteolo nihil vtile maneat, Demum aquam excolato, cinerem autem exiccatum recondito.

Scam

Scammoniæ præparatio.

SCammoniæ optimæ vnc. iiij. teruntur in puluerem ſubtiliſsimũ, quibus aſpergitur modicum olei violacei, vt maſſæ formam induant. Dein aliquot cydonia mala magna cauantur & in eorundem cauitatem ſcammoniæ maſſa imponitur: & malorum foraminibus obturatis, aſſantur cum pane in furno, donec cydonia perfectè aſſentur. Poſtea eximitur ſcammonia, & accipiuntur carnium myrobalanorum flauorum vnc. j. Succi cydoniorum, vnc. iiij. Teruntur myrobalani, & permiſcentur cum cydoniorum ſucco calefacto, & macerantur horis xxiiij. dein leuiter colantur, colatum affunditur ſcammoniæ, ſimúlque mixta calido in loco exiccantur. Exiccata hoc modo ſcammonia reponitur.

Colocynthidis præparatio.

COlocynthidis pulpæ, ℔ j. Bdellij, tragacanthæ, ana drach. xij. Colocynthis minutiſsimè inciditur: bdellium verò & tragacantha in ſtillaticio roſarum liquore diſſoluta, colocynthidi permiſcentur, & finguntur paſtilli, qui in loco ſicco exiccantur. Hi rurſus tenuiſsimè teruntur, & cum maſtiche in oleo roſaceo diſſoluta, in paſtillos rediguntur.

Squillæ præparatio.

SCillæ magnæ, recentis, nec putridæ, nec gelu flaccidæ, exteriores abiiciuntur aridæ tunicæ, dein massæ pistorum, vnde panis fit, inuoluitur: assatur postea in furno cũ panib. donec panes percocti fuerint. Postea è furno eximitur, & sigillatim omnes eius detrahuntur tunicæ: & funiculo traiectæ in calido loco, vt se non contingant, exiccantur. Solenni quodam hodie more medium eius, vnde germen enascitur, abiiciunt: nec ferreo cultro, sed ligneo scillam secant & incidunt.

Mezerei præparatio.

FOlia mezerei macerantur in aceto horis xxiiij. postea exiccantur: vsus tempore conteruntur. & in contundendo abiiciuntur venæ & nerui eorundem.

Pulmonis vulpis præparatio.

PVlmo vulpis, è quo aspera extracta est arteria, à sanguine vino odoro calefacto lauatur: mox ollæ impositus, in furno siccatur, exiccatus reponitur in loco arido, absinthij foliis, ne putrescat, inuolutus.

Iecoris lupi præparatio.

IEcur lupi vino albo optimo lauatur: conspergitur puluere tenuissimo santali flaui, siccatur absinthio inuolutum, reponitur arido loco.

San

Sanguinis hircini præparatio.

HIrci mediocris ætatis, & quadrimi, domi vino albo, & herbis calculum frangentibus, fœniculo, nimirum apio, pimpinella, & œnanthe nutriti, Iulio aut Augusto mense iugulati: medius effluens, ex arteriis maximè, sanguis excipitur (nam primus tenuior, postremus crassior putatur) vaséque vitreo exceptus, concrescere finitur: atque aqueum quod in eo est, effunditur, reliquum linteo raro tectum in sole exiccatur.

Tunicæ interioris ventriculi gallinarum præparatio.

TVnica hæc lixiuio calido hora maceratur, & ter lauatur: iterum lixiuio, pòst vino: & siccatur furno, ex quo panis extractus est.

Penidiorum parandorum modus.

SAcchari boni, si lubet, pulueriſati, libras duas aqua dulci, aut hordei mersas, cum mellis vnciis duabus: nisi saccharum sit dulcissimum. & ne id candefiat, coque prunis in vase æreo, plũbo albo obducto, potius quàm terreo vitreato, quoad fila inter digitos ducat, & manus non inquinet: affundendo paulatim oleum amygdalarum dulcium, vel commune. subige in marmore, quod eodem oleo illeueris. Deinde in clauo parieti affi-

xo, longo, curuo, tanquam funem aliquem nunc trahe, nunc rumpe, nunc duplica, quoad omnino albelscat. Calido loco serua, vt sit diutius tractabilis. fo rficibus diuide, in offas exiles oblongas, vel in quam voles figuram, cum puluere amyli finge. Quidam ex solo melle coquunt. Alij ex melle & saccharo portione equali vel inæquali. Addunt nonnulli aquam rosatam, & succum semperuiui, vt sint temperatiora.

Oesipi parandi modus.

SVccidarum lanarum pinguitudo ita paratur. Lanæ succidæ, hoc est, nondũ purgatæ, è collo, feminibus & femoribus ouiũ detonsæ, quantitate satis magna calida aqua diligenter lauantur, quoad omnem suam pinguitudinem in aquam deposuerint. Dein lana expressa sepolita, aqua illa pinguis & sordida, vasculo aliquo diutissimè ex alto funditur, & refunditur, donec spumosa fiat: tunc spuma subsidere permittitur, & aquæ innatans pinguedo colligitur: iterúmque aqua affusa agitatur, atque donec spumet refunditur, & subsidens pinguedo auferatur: & rursus refunditur, donec non amplius spumet, & nulla aquæ pinguedo innatet. Tum collecta pinguedo manibus emollitur, & aqua lauatur: & si qua insedit spurcitia demitur, quoad pura fiat, & aqua clara defluat

fluat, albescátque, nec linguam admota mordeat. Quo facto, in fictili denso reponitur, loco frigido.

ANNOTATIO.

Præscriptum œsypi, qui deprauata voce pharmacopœis Hyssopus humida vocatur, parandi modum sequi debent, qui hodie conficiunt medicamenta. Nam qui in officinis extat, parum aptus est.

Terebinthinæ coquendæ modus.

REsinæ terebinthinæ, aut laricinæ, quam officinæ Terebinthinam vocant, libræ vni, affunduntur aquæ ℔. xxiiij. & coquuntur in magno vase, donec odorem amittant, & inspissentur, ita vt refrigerata digitis friari queant.

Adipum præparatio.

ADeps cuiusque animalis lauatur in aqua aliquoties, donec pura defluat aqua, non amplius sanioſa, aut cruenta appareat. dein minutim concisa, in duplici vase liquatur, & eliquatus in frigido sine sale reponitur loco.

Medullarum præparatio.

MEdulla ex ossibus autumni initio exempta lauatur, & duplici in vase liquatur, eodem quo iam de adipibus dictum est

est modo. Reliquæ præparationes partim in Annotationibus dictæ sunt partim ex Dioscoride, optimo earundem doctore & magistro, petendæ sunt: quem hoc nomine perpetuò in suis officinis repositum habere Seplasiarij debent.

Finis libri secundi.

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM MISCENDORVMque *Medicamentorum ratione Liber tertius,*

Leonharto Fuchsio medico autore.

PROOEMIVM.

QVVM in eo, qui præcessit, libro omnium ferè hodie vsitatorum medicamẽtorum compositiones à nobis sint traditæ, & annotationibus illustratæ: reliquum nunc est, vt qua ratione illis à medicis vtendum sit, & quomodo ex earundem permixtione formulæ, quas barbari Receptas nominant, struendæ sint, exponamus. Quum autem eorum medicamentorum compositorum, quorum hodie vsus est, in vniuersum duo sint primaria genera, vnum, quod

Duo cõpositorũ medicamentorũ primaria genera

quod intra corpus sumitur: alterum, quod extrinsecus corpori adhibetur, de priore quidem genere in hoc tertio agemus libro: alterius verò tractationem, sequens sibi vendicabit liber. Eius autem generis quod intra corpus sumitur, variæ sunt species. In quibus sanè enumerandis, vulgi nomenclaturas aliquot immutauimus, partim quod barbaræ & ineptæ fuerunt, partim quod veterum appellationibus quæ puriores sunt, & rei naturam nobis certius exprimunt, & ob oculos ponunt, assuefacere iuniores medicos voluimus: vt tandem contemptis spretísque barbaris, veris & Latinis vti discerent. Nisi enim aliquando veras medicamentorum nomenclaturas reducere incipiamus, metus est ne perpetuò rerum etiam caligine obruamur. Tamen si qui imperitiores in iis intelligendis hærebunt, ad primum librum confugiãt oportet: in quo passim Latinis & Græcis barbaras appellationes coniunximus, ne vllus nos obscuritatis alicuius autores fuisse meritò queri possit. Quamuis autem medicamenta quæ in corpus recipiuntur, composita varia sunt, tamen nos vniuersa vigintitribus speciebus, hodie vsitatis, complectemur, quarum hæc sunt nomina.

Species medicamentorum quæ in corpus sumuntur.

1 Antidota propriè dicta.
2 Purgatoria medicamẽta, liquida & solida.

3 Cata-

3 Catapotia, siue pilulæ.
4 Vomitum elicientia.
5 Sacchara.
6 Condita.
7 Eligmata, vulgò Loch dicta.
8 Zulapia, vulgò Iulebia.
9 Succi medicati, vulgò Rob & Miuæ.
10 Serapia, vulgo Syrupi.
11 Decocta.
12 Puluereſ, ſeu trituræ. Drangea, vel Tragea.
13 Paſtilli, vulgò Trochiſci.
14 Glandes, barbaris Suppoſitoria.
15 Clyſteres.
16 Collyria, Arabibus Sieff.
17 Gargarizatus, Gargariſmíve.
18 Dentifricia.
19 Peſſi, vulgò Peſſaria.
20 Errhina, Naſalia vulgò.
21 Apophlegmatiſmi, vulgò Maſticatoria.
22 Odoramenta, ſiue pilæ odoratæ.
23 Suffimenta, ſuffitúsve.

De quibus ſingulis eo, quo poſitæ ſunt, ordine diſſeremus, ab Antidotis exorſi.

De An

De antidotis. Cap. I.

Antidota quæ.

MEdicamenta omnia quæ non foris admota corpori, sed intra corpus assumpta vitiis medentur, Græci veteres, Galeno lib. 1. de Antidotis teste, antidota, ab ἀντὶ πρὸς δίδωμι, quasi aduersus vitia data, & fœminino genere Antidotos appellarunt. Vnde cephalica, ophthalmica, stomatica, arteriaca, stomachica, cardiaca, hepatica, splenica, nephritica, colica, & id genus alia medicamenta, harum partium vitiis salubria, antidota dixerunt. In vniuersum autem tres fuerunt illis, eodem Gale. atteſtante, antidotorum differentiæ. Horum enim quędam aduersus letalia medicamenta, siue deleteria dabantur. Quædam contra feras venenum iaculantes, siue virulentas. Quædam vitiis & affectibus ex prauo victu obortis succurrebant. Nos paulo arctius Antidoti significationem contrahentes, hac voce tantum medicamenta intra corpus recepta, quæ letalibus aduersantur, quæ item dolores sedant, somnum afferentia ac stupefacientia, præterea quæ imbecillo corpori, eiúsque partibus parum firmis robur afferunt, intelligimus. Neque enim commodior alia nobis occurrebat appellatio, qua à cæteris intra corpus assumptis medica

Tres veteribus antidotorũ differentiæ.

Antidotũ quid appellamus.

dicamentis, illa separaremus. Quod si alicui hæc ipsa alio nomine appellare libet, nihil moramur. Nobis certè melior nunc in mentem non veniebat appellatio, qua illa à reliquis in corpus receptis discerneremus. Non latet autem, recentiores vocare alias Antidotos confectiones, alias Electuaria, sed non sine confusione lectoris. Nos igitur omnia quę intra corpus sumuntur medicamenta, & peculiarib. nomenclaturis donata non sunt, Antidota, vt diximus potius appellare, adiectis nunquam non, quæ illa ad certam speciem coarctant, vocabulis.

De antidotorum letalibus aduersantium vsu.

CAP. II.

NOn ab re exordimur ab Antidotis, quę letalibus aduersantur: quòd nimirum illa triplicem promittant vsum, & eorum quæ letalibus repugnant, & eorum quę contra ferarum venenum faciunt, atque eorum quæ vitiis è prauo victu natis succurrunt: vt sunt Theriaca, mithridatios, Esdra, & id genus alia. Hinc est, quòd ab huius ætatis medicis confectiones Magnæ, non admodum ineptè nominãtur, siquidem maiores, quàm cęterę Antidoti, vires obtinẽt. Vt valdè inepti sint, qui hanc appellationem à magni nomi- *Confectiones magnæ.*

nis viris consecutas esse arbitrantur. Igitur
Vsus. iam dicta Antidota, qui hodie medicinam faciunt, hac ratione vsurpant. Nonnunquam se solis, citra aliorum vel simplicium, vel compositorum medicamentorum adiectionem, vtũtur. Quod vt rectè faciant, illorum pondus, & (vt hodie vocant) Dosim, cognitam habeant oportet. Quæ qualis sit, libro secundo est parti in expositum, & paulo pòst clarius explicabitur. Quanquam in iis certa quantitas, vt etiam in aliis medicamentis, vtpote quæ pro ætatis, naturæ, temporum & morborum ratione varietur, præscribi nulla possit, aut debeat. Non desunt qui, vt eorundem Antidotorum insuauitatem frangant, aut tegant, flores cordi familiares saccharo conditos, illis admiscent, & serapio aliquo conuenienti excipiunt, in hunc quidem modum:

℞. Theriacæ Andromachi,
Mithridatij antidoti, } ana ʒ j ß.
Sachari borraginis,
Melissophylli } ana ʒ. j.
Echij,

Excipe serapio ex acido citrij succo, & redige in consistentiam iustam.

Sunt qui prædictis Antidotis adiiciunt ex simplicibus aliquot medicamenta corroborantia, vt ex sequenti patebit formula, quæ

Recip.

Recip. Mithridatij antidoti ʒ.iij.
Sacchari melissophylli ʒ.j.
Ramentorum eboris,
Seminis seseleos } ana ℈.j.
Ligni aloes
Excipiuntur serapio ex acido succo citrij, vt prædictum est.

4 Alij iam dictas Antidotos, adiectis bolo armenio aut lemnio sigillo, aliisq; id genus venenis aduersantibus medicamentis, stillaticiis congruentib. liquorib. diluunt, vt ex sequenti manifestum fit formula, quæ Recip.
Theriaces Andromachi ℈.ij.
Antidoti Mitridatij ℈.j.
Boli armenij ℈.ß.
Liquoris stillaticij rosarum ʒ.ij.
Borraginis
Scabiosæ, } ana ʒ.ß.
Conmistis omnibus, fiat potio.

5 Vsitatum præterea est, vt prædictis Antidotis vnum aut plura eorum medicamentorum, quæ Antidotum διὰ τεσσάρων constituunt: ita nominatum, vt præcedenti libro diximus, quòd è quatuor rebus Gentiana scilicet, myrrha, aristolochia & baccis lauri constet. admisceantur, quemadmodum ea quæ sequitur, formula ostendit: quæ
Recip. Antidoti Mithridatij ʒ.ij.ß.
Theriacæ Andromachi veteris ʒ.j.ß.

Gentianæ,
Aristolochiæ longæ,
Myrrhæ optimæ,
Baccarum lauri, } ana ℈.ij.

Excipiuntur serapio ex acido succo citrij, quod satis est.

6 Non solùm verò ad letalia venena propulsanda prædictarum Antidotorum hodie vsus est: sed & ad alia, vt diximus, corporis vitia, præsertim mensium suppressionem, aliis scilicet, quibus menses euocandi vis inest, adiectis: vt ex sequenti rescripto patebit, quod

Recip. Antidoti Mithridatij ʒ.iij.
Tripheræ magnæ ʒ.ij.
Antidoti hæmagogi ʒ.j.
Pastillorum è myrrha ʒ.ß.
Cinamomi, Casiæ ligneæ,
Cinamomi, } ana ℈.ij.
Rubiæ,

Cum Serapio ex arthemisia excepta, reponantur.

Saracenicæ tryphe-ræ vsus.

7 Saracenica vocata Tryphera ad melancholica vitia vsurpamus, conuenientib. illi admixtis aliis tum compositis, tum simplicibus medicamentis, in hunc nimirum modum: Recip. Tripheræ saracenicæ, sacchari bugloss æ, & violacei, ana ʒ.j.ß. Lætificantis Galeni nominati ʒ.ß. Specierum dia pleres archon

archonticon ʒ.j.ß.Corticũ citrij ʒ.j.Maceris ℈.ij.Epithymi ℈.j.Excepta ex cidi citrij ſuc co ſerapio,in electuarij formam redigũtur.

Cæterùm non tranſeundum nobis ſilentio erit,Antidotorum omnium non eundem eſſe exhibendi modũ,ꝙ nimirum cũ iiſdem liquorib.haud præbeantur.Siquidem vel ex vino, vel aqua mulſa, vel ſtillaticio aliquo, vel alio quodam liquore,prout affectus ipſe exigit, dantur.proinde pro affectuum differentia congruum miſturæ liquorem inueniamus oportet, quemadmodũ Gal.in libro de Theriaca ad Piſonem, & poſt hunc in ſuo de Compoſitione medicament. libr.Actuarius,& Nicolaus Myrepſus docẽt. Porrò pondere & menſura aliàs alia rectè veteris.Interdum enim fabæ Aegyptiæ quantitate danda, vbi nimirum exiguum ad Antidotorum coctionem interuallum erit. Interim verò auellanę,aut Ponticæ nucis magnitudine ſumes, quum ſcilicet plus temporis ad diſtributionem eorundem habiturus es.In vſu certè Antidotorum anni tempus & regio maxime inſpicienda erunt. Nam per æſtatẽ præſertim theriaca,neutiquam prębenda.Quippe conſtitutione aeris calida, ex Antidotis prædictis corpus calidius euadẽs offenditur. Quapropter hoc tempore,niſi impudens aliquod periculum diuerſum nos iubeat, iam

Exhibendi modus.

Quando et quibus exhibenda.

dictorum Antidotorum nullus esse vsus debet. Considerandaquoque in eorundem vsu ætas erit: neq; enim ętate florentib. & multo calore natiuo prædĭtis, magna copia, & sæpenumero danda sunt, nec nisi ex aqua. His verò qui transacta iam iuuenta declinant, & ad senectam spectant, aut ætate confecti sunt, & multum de prædictis Antidotis, & sæpe, non ex aqua modò, sed ex vino quoque, pondere drachmę vnius sumenda sunt, vt corporis virtus iam emarcescens, & natiuus calor ferè extinctus, refocillari & accendi earundē beneficio possit. Pueris autem hęc medicamenta haud sunt danda. Quippe horum magnitudo puerilesvires longè superat, & corpus eorundem facile resoluit, natiúmque spiritum citò extinguit. In vsu præterea eorundem Antidotorum, theriacæ potissimū vnicè cōsiderandum erit, num probè cocta sint. Nam longo tempore, plurimum autem duodecim annis, ad coctionem egent. Vigentiores autem validiorésque sunt ab anno quinto, sexto, septimo: præsertim in iis, qui à virulentis feris, aut rabido cane morsi sunt, & medicamentis letalib. periti. Hi enim omnes quum grauē noxam ab iis venenis acceperint, potentiorib. Antidotis indigent. Deniq; Antidotos prędictas exhiberi oportet, quum is qui sumit probè concoxerit, nec cibis grauatus

Antidotorum concoctionis tempus.

Exhibitionis hora.

uatus fuerit. A ieiunis itaq; , minimè autem crudis, hoc est, appetente iam diluculo, id genus medicamenta assumenda veniunt. Quare saturis, nisi summa vrgeat necessitas præbenda haud erũt. Necessitate verò impellente, & hausto veneno expostulante, quauis diei hora exhiberi possunt: vt fusius in libello de Theriaca ad Pisonem Galenus docet.

De antidotorum dolorem sedantium & stupefacientium vsu.

CAP. III.

ABsoluta vtendi ratione Antidotorum, quę letalium medicamentorum, aut virus iaculantium bestiarũ gratia sumũtur: reliquum est, vt ad alterius generis Antidota, quæ scilicet malis ex pauca victus ratione natis succurrunt, iam progrediamur. Quum autem hæc ipsa varia sint, vt præcedenti capite dictum est, primũ quidẽ inter ea locum occupant quæ Græcis ἀνώδυνα, & παρηγορικὰ, & ῥαυντικὰ, & ὑφηντικὰ, Latinis verò dolorẽ sedantia, & lenientia, & mitigantia, & stupefacientia appellantur. Sed differunt inter se ἀνώδυνα & ὑφηντικὰ. Anodyna enim propriè ea quę partium existunt tenuium, & non multo quã quę moderata calidiora sunt, appellantur. Proinde necesse est vt vacuent, & discutiant, rarefaciant, extenuent concoquant, & æquabile reddant, quicquid in par-

tibus dolore vexatis aut humorũ acrium, vel lentorũ, aut crassorum, aut multorum meatibus infarctorũ. vel etiam vaporosi, vel crassi vel admodum frigidi spiritus exitum commodũ non inuenientis, cohibitum atq; inclusum est. Itaque nihil prorsus adstrictionis habeant oportet, ne si pars quidem laborãs, aut etiam affectus ipse expostulet. Vnde perspicuum euadit, ℞ interdum affectum non iuuabunt, sed dolorem tantummodo mitigabunt, quando videlicet reuera Anodyna dicentur. Interdũ verò etiam affectum ipsum adiuuabũt, & tum quidem facultatem habebunt duplicem, nempe Anodynam & sanantem. Igitur Anodina propriè vocantur, quæ dolorem leniunt, tenui substantia, primi ordinis calefaciẽtium: vel ita tẽperata, vt familiaritate elementorũ naturæ partium, cõsentiant. qualia sunt oleum dulce, ætate mediũ, butyrum, œsypus, adipes, aqua tepida, lini semen, chamæmelũ fœnũgręcũ: olea, chamæmelinũ amygdalinũ è dulcib. amygdalis, & id genus alia. Cũ verò varia ex illis medicamentorũ genera cõficiantur, nempe fomẽta, cataplasmata, decocta, & vnguenta, exempla singulorum è suis locis petenda veniunt. Cæterum quæ Narcotica seu stupefaciẽtia nuncupantur, temperamentum sortiuntur, vel summè aduersum iisquę reuera sunt anody-

na.

na. Siquidem omnia corpus refrigerant, & sensum eò vsq; stupefaciunt, vt si paulo liberalius ebibantur, mortem afferant. Horum compositionem plurimùm Opium ingreditur, hinc recentioribus Opiata nominantur. Galenus li. 7. de Compos. med. loçalium, cap. 5. duo quoq; dolorẽ sedantium medicamentorum genera facit. Vnum, quod veteres medici cõposuerunt iis qui sanguinem reiiciunt, item iis qui tabescunt: & ad alios dolores atque affectus, qui circa pulmones, arteriam, thoracem, aliásque corporis partes, exceptis tamen colicis, consistunt: idque ἀνώδυνον appellauerunt. Alterum colicum nominauerunt, quod scilicet colico dolore laborãtibus duntaxat adhibuerunt. Atque hoc priore vehementius fuit, vtpote quod vim prædominantem, ex multitudine refrigerantium medicamentorum habebat: vt sunt, hyoscyami semen, papaueris succus, & radicis mandragoræ cortex. Primi autem generis medicamenta odoratorum, & vrinam cientium seminum (qualia sunt cuminum, daucus, seseli, apium, & anisum) mistura constabant. Quod verò ad vsum Narcoticorum & stupefacientium attinet, sciendum, iis nõ esse vtendũ, nisi vbi ab anodynis dolor sedari nequit. Ob id vsus illorum perperuò vitandus, nisi magna necessitas nos vt ipsis vtamur cogat.

Medicamentorum dolorem sedantium duo genera.

Colicum.

Nam corpora viuentium simile quid morti ficationi ab omnib. quæ ex apio, mandragora, hyoscyamo. & id genus aliis narcoticis constant, in medicamentis patiuntur: nimirum causis dolorem infligentibus, insensilibus factis. Et multi profectò qui talib. assiduè in podagra & oculorum dolorib. vsi sunt, ad immedicabilem frigiditatem particulas perduxerũt. Non igitur continuis diebus, sed ex interuallis eiusmodi medicamenta danda sunt. Præterea miscenda illis sunt calefacientia: partim vt vim eorum stupefactoriam vehementem nonnihil obtundant, adeóque sensum minori detrimento stupefaciant, partim vt frigiditas altius penetret. Nam quum frigida per se tardi sint transitus, admiscentur calida, vt refrigerantium stupefactionem in altum deducere queant: qualia sunt, castorium, crocus, casia, & id genus alia. Cauendum etiam vnicè, ne narcotica partib. iis quæ principatum in corpore obtinent, verbi gratia, cerebro, cordi, pulmoni, iecori, ventriculo, & iis similib. adhibeantur. Præstat quoque ea primum forinsecus admoueri, priusquam intra corpus sumantur. Pueris denique, senioribus & aliis imbecillioribus frigidáque temperatura prædi-

In vsu Narcotico- tis, itémque grauidis seu vterum gerentib. ne applicantor. Cæterùm in vsu narcotico-

rum

rum tribus attentum esse medicum oportet. Primò, vt sensum tactus obtundat: & stupefaciat: secundò, vt nihil noxæ ex hac stupefactione in particula relinquatur: tertiò, quod est maximum, vt affectui succurrat. Quę tria Philo ille Tharsensis diligenter in sua Antidoto, quæ instar exempli, quod in componendis Narcoticis imitari debēt medici, ab ipso proposita est, seruauit. Nam ex hyoscyami, & omnium valentissimi opij mixtura, facultatis sensoriæ stuporem, & somnum tor pidum inducere ac moliri voluit. Quo verò citius stupefacientia distribuerentur, & vniuersum Laborantium partium profundum penetrarent, calefacientia admiscuit, pyretrum, costum, euphorbium, & piper: quę noxios humores discutere, tenaces extergere, crassos incidere, flatulentos spiritus attenuare & vacuare possunt. Porrò Antidotis narcoticis stupefacientibúsque, medici hodie in hunc vtuntur modum. Interdum illis seorsim, & citra aliorum medicamētorum commixtionem, adiunctis tamen semper iis quę violentiam earundem obtundunt, vtuntur: vt ex sequenti patebit formula, quæ.

rum tribus attentum esse oportet medicum.

Vsus Narcoticorum.

Recip. Philonij drach. j.

Croci,
Castorij, } ana gran. ij.

Cum zulapio violaceo in vnitatem coeant.

Est

Est quando eadem etiam vsurpant in sistendo sanguine, aut alui profluuio. Atque tum quidē adstringentes pastillos illis commiscent, & cum liquoribus conuenientibus, aut serapiis eiusdem generis excipiunt: vt ex eo quod sequitur rescripto fit manifestum, quod

℞. Antidoti athanasiæ, ʒ.j.ß.
Pastillorum è succino
E terra Lemnia, } ana ʒ.j.ß.
Lapidis hæmatitis
Radicis symphyti maioris, } ana ℈.ij.
Cicorij, ℈.j.
Serapij myrtini, quantum ad excipiendum satis erit.

Vtiliter etiam iisdem Micleta commiscetur, cum aliis eiusdem farinæ medicamentis, hoc pacto:

℞ Micletæ, ʒ.ß.
Rob è ribes, ʒ.iij.
Sacchari rosacei veteris,
Diacydoniati citra species, } ana ʒ.ß.
Miuę cydoniorum, ʒ.ij.
Balaustiorum, ʒ.j.
Symphiti maioris radicis, ʒ.ß.
Serapij myrtini quantum ad excipiendum sufficit.

Purgătia stupefaciētibus commixta. Nonnunquam purgantia quædam medicamenta composita illis admiscentur, vt

scili

scilicet hac ratione non solùm dolorem remittant, verum etiam vt humores noxios adeóque ipsum affectum auferant, & è corpore tollant. Qui tamen modus hodie non valde vsitatus est, & pauci sunt qui illum vsurpent. Eius tamen exemplum subiiciemus, quod

℞ Diaphœnicôn, ʒ.iij.ß.
Antidoti indi maioris, ʒ.ij.ß.
Philonis, ʒ.j.
Vini, quod satis est ad excipiendum.

Porrò ex stupefacientibus medicamentis dantur magna ex parte scrupul. ij, aut drac. j. Veteres hæc ipsa summum nucis auel lanæ quantitate seu magnitudine præbebãt. Sumuntur vesperi, dum cubitum itur, ex vino, aut alio liquore congruente.

De antidotorum somniferorum vsu. Cap. IIII.

SOmnifera, siue somnum conciliantia, aut soporem molientia vocata medicamenta Græcis ὑπνωτικὰ dicuntur. His medici magni doloris, aut vigiliarum gratia vti consueuerunt. Interdum etiam in vehementiori ac violenta tussi, ne quis eius occasione conuellatur, vt nonnunquã in sanguinis eruptione, & difficilibus destillationibus accidere solet. Cæterùm ad eorundem compositionem, qui hodie medicinam faciunt,

vtun

vtuntur Serapio violaceo, è papauere, succis aut stillaticiis liquoribus solani, lactucæ portulacæ, & id genus aliis: vt è sequenti formula patebit, quæ

℞ Serapij violacei, ʒ.j.
E papauere, ʒ.ß.
Liquoris stillaticij lactucæ,
Semperuiui,
Solani, vnc.ß.
} ana, ʒ.j.

Commistis omnibus, fiat potio.

Interim antidotum diacodiõn cum saccharo florum nymphææ, violarum ac aliorum frigidorũ medicamentorum permisce imus, ac somniferũ conficimus medicamentum, quod sequens rescriptum docet, quod

℞ Diacodiõn, vnc.ß.
Sacchari nymphææ, violarum ana ʒ.j.ß.
Succi lactucæ, portulacæ, ana vnc.ij.

Subacta in pila, inter se commiscentur.

Solenne est, vt hodie facientes medicinam, vnguentis ex frigidis & stupefacientibus medicamentis confectis, ad conciliandum somnum vtantur: vt est id quod

℞ Vnguenti populei, ʒ.j.ß.
Olei violacei, ʒ.j.
Seminis hyosciami, Corticũ radicis mandragoræ, ana ℈.ij.
Opij, gran.iiij.

Croci

Croci, Castorij, ana gran. ij.
Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.

Potiones autem somniteræ, nisi aliud facere necessitas cogat, dantur vesperi, & cubitum ituris. Eodem quoque tempore vnguenta temporibus sunt illinenda. Quod si tamen dolorum aut vigiliarum vehementia, vt per diem his vtamur nos vrgeat: vt cubiculum in qua æger decumbit, turba ac strepitu omni vacet curemus, necesse est. Ablegata itaque turba quæ ægrotanti molesta esse posset, vnum aut alterū, aut plures etiam, citrà tamen strepitum, adesse satis erit.

Tempus exhibēdi somniferа.

De antidotorum robur corpori adiicientium vsu. CAP. V.

Antidota roborātia.

ABsolutis primis duobus antidotorum generibus, reliquum est, vt tertium, quod robur vniuerso corpori, aut eius partibus adiicit aggrediamur. Quorum vsum vt rectius assequamur, sciendum initio erit, hæc bifariam hodie construi, nempe liquida, vel solida. Liquida sunt, quæ melle excipiuntur: solida contrà, quæ saccharo. Quapropter principiò quantum mellis aut sacchari in eorūdem structura sit adiiciendū nobis exponendum erit. Animaduertendum igitur vt in componendis & liquidis & solidis Antidotis roborantibus, ad libram mel

Liquida.
Solida.

mellis vel sacchari, nonnulli accipiunt vncias tres specierum, ita vt sit quadruplum mellis aut sacchari ad species. Alij triplum tantum mellis ad species adiiciunt. Priorum sententiæ hæc respondet proportio, Ad

Mellis vel sacchari	℔.j.	Specierũ	ʒ.iij.
	℔.ß.		ʒ.j ß.
	ʒ.iij.		ʒ.vj.
	ʒ.j.		ʒ.ij.

Posteriorum sententiæ, quæ melior est, adeóque pharmacopœis sequenda repudiata priori, & ea præsertim qua impulsi, ad libram vnam mellis vel sacchari vnciá vnam duntaxat specierum accipiunt, hæc proportio erit. Ad

Mellis vel sacchari	℔.j.	Specierum	ʒ.iiij.
	℔.ß.		ʒ.ij.
	ʒ.iij.		ʒ.j.
	ʒ.j.ß.		ʒ.ß.

Hanc itaque rationem proportionis mellis & sacchari ad species, vt comprehensum est, in conficiendis liquidis Antidotis roborantibus, deinceps obseruare debent pharmacopœi: nec minus, vt hactenus consueuerunt de speciebus accipiant: & studiũ iucunditatis & suauitatis apud eos tantum non valeat, vt minus efficacia conficiant medicamenta. Nullum Antidotum liquidum roborans, quod sciam, hodie in officinis medico

dicorum proſtat, ſed omnia cum ſaccharo in ſolidam redacta formam illic habentur. Componunt autem non rarò medici huius ætatis noua Antidota roborantia liquida, quæ priuatim vocant Electuaria, aut mixtu ras. Neq; enim illis mixtura aliud eſt, quàm cõpoſitio quæ ex variis medicamentis tum compoſitis, tum ſimplicibus, aliquo liquore exceptis, conſtat. Componunt autem ad eum modum. Accipiunt ſolida Antidota roborantia, & eorundem etiam ſpecies vocatas, illíſque commiſcent ſacchara diuerſi generis, item paſtillos, condita, aluum lenientia, & ſimplicia alia affectui congruentia: ac ſerapio, aut alio conueniente liquore excipiunt, vt è ſequentibus patebit formulis & reſcriptis, quæ,

Componendorũ liquidorum Antidotorum ratio.

Mixtura quid.

I.

℞ Sacchari roſacei,
Violacei,
Boraginis,
Echij. } ana vnc. ß.

Diatraganthes. ʒ. j.
Diatrionſantalon, ʒ iij.
Manus Chriſti cum margaritis, ʒ. ij. ß.
Antidoti è prunis damaſcenis ſimplicis, drach. vj.
Specierum diarhodõn abbatis, ʒ. j.
Paſtillorum è violis, ʒ. ß.

Serapij violacei, quantum ad excipiendum satis est: fiat Electuarium.

II.

℞. Sacchari lauendulæ, } ana vnc. ß.
Rorismarini, }
Florum pæoniæ, drach. iij.
Betonicæ, drach. ij.
Acori conditi, drach. sex.
Specierum plereos archontici, drach. iij.
Diambar, }
Diamoschi, } ana drach. j. ß.
Dianthos, }
Stichadis arabicæ, drach. j.
Granorum pæoniæ numero vij.
Visci querni, ʒ. j.
Florum tiliæ fœminæ, drach. j.
Verbasculi odorati, drach. ij.
Seminis coriandri præparati, ʒ. j.
Serapij è stichade quod satis erit ad excipiẽdum, & fiat mixtura.

Quantitas componendis.

Porrò in componẽdis eiusmodi electuariis & mixturis vocatis, nulla certa quãtitas præscribi potest, vtpote quæ ex aliis potius huius tertij libri capitibus discenda sit. Tamen vniuersa medicamentorum moles vncias tres, aut summũ quatuor, rarò excedere debet: quod nimirum maior copia ægrotantibus fastidium pariat. Vna vice, magna ex parte, drachma vna cum dimidia, aut drach. duæ

Pondus sumendorũ.

duæ, pro diuersitate affectus, & habitus corporis, dari debent. Præbentur autem dilucu lo tribus aut quatuor ante prandium horis. Vesperi quoq; cubitum ituris totidem à cœna elapsis horis. Cæterùm quod ad solidorum vsum attinet, sciendum, ea hodie duplici forma, rotunda videlicet seu orbiculari, & oblonga confici. Quæ rotũdam formam accipiunt, Latinis Orbiculi, vel placentæ dici possent. Nostræ ætatis medicis Rotulæ, & tabulæ vocantur. Et ea quidem forma hodie omnia in medicorum officinis prostant. Quæ verò oblonga forma effinguntur, medici hodie Morsellos, & barbara voce Lozengias appellant: latinius fortè Morsulos nominaturi.

Tẽpus exhibitionis.

Solidorum vsus.

Solida duplicia.

Orbiculi.

Rotulæ.

Morselli.

Lozengiæ.

Morsuli.

Qui hodie medicinã faciunt, vtraq; forma cõponunt è speciebus multorũ roborantiũ Antidotorũ, adiectis quibusdã simplicibus affectui cõgruentibus medicamẽtis minutissimè tritis, & saccharo in stillaticijs liquoribus cõueniẽtibus dissoluto, ad orbiculorũ, aut morsulorũ formã redigunt: veluti è sequentibus innotescet formulis, quæ

Compositionis solidorũ ratio.

℞. Specierum diamoschi dulcis,
Diambar,
Aromatici rosati,
Diacinamomi, Archontici,
Plereos ana ʒ.j. } ana ʒ.j.ß.

Nucis moschatæ,
Macis,
Cubebarum, } ana ℈.ij.
Cinamomi, ʒ.j.ß.
Caryophyllorum,
Calami odorati,
Piperis longi, } ana drach.j.
Ligni aloes, ℈.j.
Mastiches, ʒ.j.ß.
Zingiberis, ℈.ij.
Cardamomi. ʒ.ß.

Cum sacchari candidissimi vnciis sex, dissolutis in liquoribus stillaticiis, saluiæ, & maiorānæ, quod satis erit: formentur orbiculi, aut morsuli, pro ægrotantis arbitrio.

Aliud, quod

℞. Specierū diarrhodon abbatis,
Diatrionsantalon, } ana ʒ.j ß.
Rosatæ nouellæ, ʒ.j.
Pastillorum è spodio, ʒ.ß.
Seminū vtriusq; intybi satiui,
Cucumeris,
Portulacæ,
Lactucæ, ℈.j. } ana ℈.ij.
Santali albi,
rubri, } ana ʒ.ß.

Cum sacchari albissimi ʒ.iij. dissolutis in liquoribus stillaticiis cassuthæ, & intybi satiui, fingantur morsuli.

Inter

Interdum vbi amissas & admodum imbecillas vires reficere ac restaurare studium est, perdicum & caponum pulpas (sic enim Latini vocant, partes animalium carnosiores) item nuces pineas, amygdalas, vuas passas, & id genus alia medicamenta speciebus Antidotorum commiscentur: iterum, vt antea, adiecto saccharo, in conuenientibus liquoribus diluto, vt ex sequenti rescripto patebit, quod

℞. Pulpæ capi, ʒ.j.
Perdicis, ʒ.ß.
Testiculorum galli, ʒ.iij.
Nucum pinearum repurgatarum, ʒ.j.ß.
Amygdalarum dulcium, ʒ.j.
Pistaciorum in stillatitio rosarum liquore maceratorum, ʒ.j.ß.
Seminum quatuor frigidorũ maiorum, ana ʒ.ß.
Specierum diamargariton, Diathon, } ana ℈.ij.
Lætificantis Galeni, ʒ.ß.
Plereos archontici, ʒ.j.
Cinamomi selecti, Ligni aloes, Macis, } ana ℈.j.
Cum saccharo candidissimo, quantum satis erit, in stillatitiis boraginis & echij liquoribus dissoluto, formentur morsuli.

Hic nulla certa sacchari quantitas indicata est. Præstat enim in similibus arbitrio pharmacopæi permittere, vt sacchari quantum libuerit adiiciat, ne vel friabile planè medicamentum, aut inefficacius, sacchari copia, cæterorum vim obruente, reddat. Tempus exhibitionis prædictorum Antidotorum, idem est quod liquidorum. Dant verò vna vice orbiculos duos, aut tres, plus aut minus pro morbi & corporis ratione. Morsulus quoque dimidius, aut summum vnus, nisi exiguus admodum fuerit, pro vna vice sufficiet. Porrò ordinis ratio requirere videtur, vt hoc loco de Tragæis vulgò vocatis confortantibus ageremus: verùm vt de omnibus quæ in puluerem rediguntur, vno in loco tractemus, consultius esse nobis visum est, vt ad caput de Pulueribus tragæas reiiciamus.

De antidotorum purgantium vsu.

Cap. VI.

ANtidota purgantia, Græcis *καθαρτικὰ* vocata, perinde atque roborantia, duplici forma effinguntur, nempe liquida, & solida. Liquidorum is est vsus, Medici huius ætatis duo, aut plura etiam inuicem commiscent: eáque in vino, liquoribus stillaticiis, decoctis, iusculis carnium, aut leguminum, pisorum vel cicerum, aut id genus aliis diluta,

diluta, bibenda præbenda: vt ex sequentibus paradigmatis patet, quæ

I.

Recip. Antidoti indi maioris, drach. iij.
Diaphœnicon, drac. ij.
Episcopi, drach. j.
Misceantur.

II.

Recip. Antidoti è psyllio, drach. j.
Succo rosarum, drach. ij.
Diaphœnicon, drach. iij.
Liquoris stillaticij intibi satiui
latifolij, } ana ʒ. j.
Cichorij,
Boraginis, ʒ. ß.
Commixtis omnibus, fiat potio purgatoria.

Præstat autem semper stillaticiis liquoribus admiscere serapium, quod vim eorundem augeat, & gratius ac iucundius reddat medicamentum, in hunc modum:

Recip. Antidoti hamech,
Diaphœnicon, } ana drach. ij.
Diasenæ solutiui,
Liquoris stillatitij fumiterræ, } ana ʒ. j.
Origani,
Serapij de epithymo, ʒ. ß.
Misceantur.

Interim prædictis antidotis simplicia quædam medicamenta purgantia, quo validiór

eorundem reddatur facultas, adiiciuntur: vt sunt, agaricum, rha Indum, barbarum hodie nominatum, turpetum dacridium, pastilli Alhandal barbaris vocati, & id genus alia: semper tamen iis quæ vehementiam eorundem frangere & remittere possunt additis, vt è subiectis rescriptis abundè innotescet, quæ

℞. Agarici selecti, ʒ. j.
Zingiberis, ℈. j. Salis fossilis, ℈. ß.
His omnibus diligenter tritis, adiiciantur
Antidoti indi maioris, ʒ. ij. ß.
Liquoris stillaticij hyssopi, } ana ʒ. j.
Calaminthæ, }
Oxymelitis scillitici, ʒ. ß. Misceantur.

Aliud:

℞. Turpeti mediocriter triti, drach. j.
Zingiberis, ℈. j.
Antidoti diaphœnicon drach. j. ß.
Decocti vuarum passarum, ʒ. ij.
Mellis rosacei, ʒ. j.
Commisceantur.

Aliud:

℞. Medullæ casiæ fistularis, drach. vj.
Antidoti diaphœnicon, drach. j. ß.
E succo rosarum, drach. j.
Pastillorum alhandal, ℈. ß.
Decocti cichorij, Fœniculi. ana ʒ. j. ß.
Commisceantur: & fiat potio purgatoria.

Sunt

Sunt qui in frigidis morbis vinum admiſceant, vt eo ſuauior fiat potio. Sic in calidis nõ rarò zulapium violaceum adiicitur, partim vt alteret, partim etiam vt aluum lubricam reddat: quemadmodum è formula ſequenti patebit, quæ

Recip. Antidoti hamech, ʒ. iij.
Diaphœnicon, ʒ.ij.
Catholicon, drach. iij.
Vini optimi, ʒ. ij.
Serapij de epithymo, vnc. ß.
Miſceantur.

Aliud:

Recip. Antidoti è pſyllio, ʒ.iij. ß.
Succo roſarum, ʒ.ij.
Catholicæ, drach. j ß.
Serapij acidi ſimplicis, ʒ.ij.
Zulapij violacei, vnc. j.
Commiſceantur.

Porrò in iam dictis liquidis purgantibus Antidotis commiſcendis nullus certus modus præſcribi poteſt. Neque enim omnes, eadem etiam medicamenta, conſimili ſenſu percipiunt. Alij nanque ob eam quam induit corpus ſenſuum duritiam, præpotentiora vix ſentiunt medicamenta. Alij rurſus vel quęuis ſenſu percipiunt, quemadmodum alij propter fluxam lubricámque meatuum natiuam inanitatem, aut cedentis materiæ

Modus miſcendorum liquidorũ purgantiũ medicamentorum.

promptitudinem, & instrumentorum molli tiem, mediocribus parent purgatoriis medicamentis. Quapropter præstat semper à mitioribus medicamentis purgatoriis auspicemur, vt scilicet simul laborátis sensus exploretur, simul vt vehementiora tolerare exercitante vsu condiscant ægrotantes: & si quando validioribus vti oporteat, ne vires labefactent intolerabiliorum medicamentorum transitus. Frequenter autem hodie de iis quę paulo vehementiora sunt, Antidotis purgantibus liquidis drachmas sex, aut paulo plus minúsve, pro ætatis, sexus, morbi, anni tẽporum ratione, & pro sumentis viribus propinant. Ex mitioribus & iis quæ aluum leuiter mouẽt & quorum vis iecur non facile attingit aut transcendit, adeóque sine aliqua perturbatione ac molestia aluum exonerant: vt est, Antidotus è prunis damascenis, è mãna, catholica, & similes, plus exhibemus, vnciam nimirum interdum integram. Cauendum autem vnicè erit, ne inconsideranter medicamenta purgantia vlurpentur. Id quod primũ fit, si hæc non nisi egentibus, & minimè sanis adhuc existentibus dentur. Nam Hippocrate attestante, qui sano sunt corpore, per medicamenta purgati celeriter exoluuntur. & iterum: Qui corpore sunt cõmoderato, hos purgare periculosum est. Non rectè etiam

Pondus vsitatum.

Purgantia medicamenta non inconsideratè danda.

Apho. 36.

Ibidem

Apho. 37.

vsur

vsurpantur, vbi ante humorum morbum efficientium, nisi humores turgeant, concoctionem exhibeāt: quod cum dolores, tormina, vertigines, conuulsiones, perfrictiones animi deliquia, & id genus alias noxas inferant. Minus rectè quoque illa propinant, qui non adiiciunt odorata, quæ medicamentorū purgantium insuauitatem & horrendum odorem retundunt, ac stomachū firmāt. Quum enim omnia medicamenta purgātia, sola excepta aloe, stomacho aduersa sint, illúmq; subuertant, atque ei negotium faceſſant: vt illis permisceantur quæ malitiam eorundem frangant ac corrigant, necesse est. Commodissimè autē propinantur diluculo, b vbi scilicet ventriculus ciborū copia nō grauatur, atque concoctionem eorundem iam perfecit, quemadmodum fusius hæc omnia in nostris Institutionibus docuimus. Ab horum sumptione non dormiendum, aut sudādum. vtrunque enim medicamenti sumpti actionem impedit ac frangit. In somno enim medicamentum potum ferè concoquitur, eiúsque vis ita frangitur & dissoluitur, vt à remotioribus partib. trahere subinde nequeat, vt copiosius Commentar. 14. sectione. 4. Aphoris. monstrauimus. Vt non temerè ibidē Hippo. ita scriptum reliquerit: Eum qui veratrū biberit, ad corporis motiones magis, ad som-

» nos verò & quietem minus ducere oportet.
» Et iterum: Quum volueris vt veratrum ma-
» gis ducat, corpus moueto: vbi sistendum esse
censueris, somnum inducito, & haud moue-
to. Non esse autem sudandum: cuiuis mani-
festum est, quum sudor sine motu humorũ
ad exteriora fieri nequeat. Quum autem in
purgatione humorum motus ad corporis
interiora fiat, sudoris motus qui ad exterio-
ra fit, adeóque humorum motui contrarius
planè existit, medicamentorum purgãtium
tractionem remoretur & impediat, necesse
est. Atque hactenus quis sit liquidorum vsus
indicauimus. Antidota purgantia solida in
duplicem formam rediguntur, nempe or-
bicularem, vel triangularem. Pauca verò
sub hac forma hodie in medicorum offici-
nis prostant purgantia medicamenta: nem-
pe Antidotum diaphœnicon, è succo rosa-
rum, diaturpeti, diacartami. Præstaret autẽ
cætera quoque hac parari forma, quod ma-
ximè conduceret iis qui non instructas secũ
habent officinas. Hac enim forma parata
medicamenta in multos dies, adde etiam
septimanas, durare possent, quum liquida
paucis admodum dieb. situm contrahentia
pereant. Vt plurimum autem ea qua sunt
parata forma, citra vllius liquoris adiectio-
nem semunciæ, aut ʒ. v. pondere propinan-
tur

Non sudãdum à sumpta purgatione.

Antidotorum purgãtium solidorum vsus.

Exhibendi modus.

tur. Interdum prius tusa in iusculo gallinæ, galli, aut capi exhibentur. Sunt qui in iis diluendis etiam iure pisorum, vel cicerum vtantur. Studendum hac in parte medico erit, vt ægrotanti gratificetur, ne si assumpto medicamento, hunc nauseabundum reddat, illud paulo pòst vomitu reiiciat. Horum nunc formulam vnam & item alteram, propter eos qui parum adhuc in iis rescriptis exercitati sunt, & recens ad faciendam medicinam accesserunt, subiiciemus.

Recip. Antidoti è succo rosarum solidi, ʒ. ß.

Per se detur.

Recip. Antidoti diaphœnicon in tabulis, ita enim hodie loquuntur, ʒ. vj. Propinetur in iusculo capi.

℞. Rotularum diatarpeti ʒ. ß.

Exhibentur per se aut cum liquore congruente.

De boli purgatorij vsu.

Cap. VII.

INter multas ac varias medicamentorum purgantium, à medicis, propter ægrotantium mollitiem excogitatas formas, vna etiam est, quã Bolum appellant. Non est autẽ bolus nisi medicamentorum purgantiũ frustulum teres, & in sphæræ modũ orbiculare rotundúmve, esui aptũ, mole sua tãtum, quãtum bucca cõmodè capere potest. Sunt verò *Bolus quid.*

hac

hac voce, & in eadem quidem significatione, vsi optimi Latinæ linguæ autores: inter quos minimè postremus Terentius Comicus ita alicubi inquit, Crucior bolum tantum mihi ereptum subitò è faucibus. Græci hunc βλωμὸν καὶ ψωμὸν, nonnulli Latinorum interpretum Aetij bucceam nominant. A qua vtique voce diminutiuum Buccella deriuatum est. Veteres suas buccellas in clibano, vt ex Aetio liquet, torrebant, & in panis formam redigebant. Hodie verò variis effinguntur modis. Siquidem interdum ex simplicibus tantum medicamentis purgantibus liquore aliquo exceptis conficiuntur, adiecto tamen saccharo: vt è sequenti patebit formula, quæ

Recip. Turpeti, ʒ.j.
Zingiberis, } ana ϑ.ß.
Mastiches, }
Sacchari, ϑ.ij.

Cum melle rosaceo quod satis est excipiantur, & fingatur bolus.

Nonnunquam ex Antidotis tantum purgantibus liquidis, nullo alio simplici medicamento adiecto, saccharo exceptis, hunc scilicet in modum parantur:

Recip. Antidoti indi maioris, ʒ.iij.
Diaphœnicon, ʒ.ij.ß.
Sacchari, quantũ ad excipiendas Antidotos satis

satis est, fiat bolus.

Conficiuntur etiam aliquando non ex solis liquidis Antidotis purgantibus: sed sacchara vocata certorum simplicium, ad roborandum ventriculum, aliásque corporis principes partes, illis commiscentur: vt ex hoc apparet rescripto, quod

Recip. Medullæ casiæ fistularis, ʒ.vj.
Antidoti è succo rosarum, ʒ.iij.ß.
Sacchari boraginis, } ana ʒ.j.
Echij, }
Formetur buccella purgatoria.

Construuntur etiam interdum boli ex Antidotis purgantibus solidis, adiectis pulueribus & speciebus simplicium quorũdam purgantium medicamentorum, non neglectis iis quæ vehementiam eorundem retundunt, ac malitiam corrigunt. Atque hæc omnia serapio, aut alio liquore congruente excipiuntur, hoc quidem pacto:

I.

Recip. Pulpæ casiæ recens extractæ, ʒ.j.
Rha barbari optimi, ʒ.j ß.
Sacchari, quod satis est ad excipiendum: fiat bolus.

II.

Recip. Diacartami placentarum, ʒ.iij.
Turpeti selecti, ʒ.ß.
Zingiberis, } ana ʒ.ß.
Mastiches, }

Serapio

Serapio ex hyssopo excipiantur, & formetur bolus.

Cæterùm in componendis bolis diligentissimè tam simplicium quàm compositorum medicamentorum purgantium pondera sunt expendenda: quod sine horum exquisita notitia vt bolum rectè construamus, fieri non potest. Nam vel plus, vel minus quàm conueniat, ingeramus necesse est, si non cuiusque medicamenti purgantis pondus cognitum habeamus. Qualia verò sint, libro primo huius operis exposuimus. hinc igitur eorundem notitia petenda. Cauendum verò vnicè erit, ne vniuersa boli moles duarum vnciarum pondus excedat, quòd scilicet maior quantitas vna vice citra fastidium ab ægro deuorari nequeat. Aut si deuorabit, non tamen sine nausea hoc ipsum attentabit, quam subinde facile ventriculi subuersio ac vomitus comitabitur. Hoc loco de Tragæis, seu, vt Nicolaus vocat, Drangæis purgantibus nobis agendum esset. Verùm tractationem de iis ad caput de pulueribus reiiciemus.

Quantitas boli.

De diluti purgatorij vsu.

VIII.

Dilutum quid.

DIlutum nunc propriè vsurpamus pro liquore, in quo aliquid certo tempore citra elixationem maceratur. Nostræ ætatis

tis medici infusionem appellant. Purgatorium itaque dilutum in præsentia, est liquor, in quo medicamenta purgantia concisa, trita, vel in puluerem redacta, vel solida etiam, atque integra macerantur. Tempus verò quo macerantur purgantia medicamenta, non vnum idémque omnibus statuitur. Interdum enim per horas octo, duodecim, diem, biduum, triduum etiam, pro medicamenti natura, & vario medici scopo & necessitate, vt interim vis eorundem tota in illum liquorem transeat, macerantur. Non autem sola medicamentorum facultas in liquorem abit, sed eius substantiæ etiam portio tenuior. Hinc est, quod dilutum Rha barbari indici vehementius purget, quàm si ipsum per se citra maceratio-nem propinaretur quod nimirum crassior eius substantia, & quæ illi inest adstrictoria facultas, in dilutum non transeat, sed in radice maneat Necesse igitur est, quum amara & acris duntaxat qualitas eius in diluto sit, vt validius tum purget, quòd omni sit destitutum adstrictione, qua aluus constringi tandem possit. Interdum tamen fieri potest vt crassioris etiam aliquid, præsertim dum quod maceratum est colando valentius exprimitur, aut per rariuscolum transmittitur, in dilutum transeat. Colandum

Macerandi tempus.

Dilutum Rha barbari indici vehemẽter purgat.

Ee igitur,

igitur, & exprimendum magis aut minus, prout plus, aut minus purgare, nobis consilium est: & in summa, pro ægri, affectus, & medicamenti natura. Quanto enim medicamenta illa, quibus inest adstrictio, magis exprimuntur, tanto minus purgant. Contrà, alia quibus hæc minimè inest, quanto magis exprimuntur, tanto magis etiam purgant. Quare quid hac in parte faciendum sit, medicus ex ægrotantis, affectus, & medicamenti natura, vt comprehensum est, discat oportet. Cæterùm macerandi purgatoria medicamenta ratio veteribus parum frequens fuit, ideóque à recentioribus in diuitum & delicatorum gratiam excogitata. Quorum palato vt planè inseruiant, diluta ipsa quoque saccharo, & aliis interdum sic condiunt, vt æger se medicamentum hausisse vix sentiat. Quod sanè studium medicorum, nisi metus esset, ne purgantium facultas hac ratione prorsus sopiretur, non damnandum esset. Est quando vice diluti, iusculo aliquo purgantia medicamenta nodulo ligata incoquimus. Quæ sanè ratio ad decocta magis spectare videtur. In componendis autem dilutis, principiò necesse est purgantium medicamentorum modum ac pondus rectè teneat medicus. Maius verò esse pondus

Macerandi purgatoria ratio à recentioribus excogitata.

Dilutorũ cõponendorum ratio.

macer

macerati medicamenti purgatorij, quàm si per se propinatur, libro primo à nobis abundè dictum est Obseruandum etiam, vt purgantibus medicamentis semper commisceantur, quæ eorundem vehementiam refrenare possunt. Tempus quoque, & quantisper sint maceranda, vt exprimatur necesse est. Quod quantum esse debeat, paulo antè diximus. Vbi verò tempus ad macerandum sufficiens, & à medico præscriptum abierit, atque medicamenta satis iam macerata sunt, colantur: ac validè (præsertim cum vt plus purgent nobis consilium est) exprimuntur. Quo peracto, Antidota purgantia liquida, expresso liquori additis serapiis congruentibus, quo suauior fiat potio, commiscentur, ad eum quem sequentia rescripta præscribunt modum.

I.

Recip. Rha barbari Indici selecti, drachmas iij.

Agarici albi drach. j. ß.

Spicæ nardi, drach. j.

Zingiberis ℈. j.

Concidantur singula minutatim, & macerentur in liquoribus stillaticiis

Intybi satiui latifolij,
Cassuthæ, } ana ʒ.j.
Boraginis,

Durent in iis per horas duodecim: dein in linteolum mundum coniecta, validè exprimantur, & colentur: adiectáque serapij ex Intybo satiuo latifolio semuncia, fiat potio.

I I.

Recip. Rhei barbari selecti, drach. ij.
Spicæ ℈.j.
Agarici in pastillos redacti ℈.ij.
Zingiberis ℈.ß.

Concisa macerentur horis octo, in liquoribus stillaticiis intybi satiui latifolij, ʒ.ij.
Apij ʒ.j.
Vini optimi ʒ.j ß.

Postea probè exprimantur & colentur, adiiciantúrque,
Antidoti è succo rosarum ʒ.j.
Dia phœnicôn drac. ij.
Fiat potio purgatoria.

I I I.

Recip. Agarici optimi ʒ.ij.
Zingiberis ℈.j.
Salis fossilis gran. ij.

Trita hæc omnia macerantur horis xij. in
Vini

Vini albi odori,
Liquoris ſtillatitij abſinthij, ana ʒ.j.
Fœniculi ʒ.j.
Exprimantur ſubinde, & colentur: adiiciantúrque
Antidoti indi maioris ʒ.ij.ß.
Oxymelitis ſcilitici ʒ ß.
Fiat potio.

IIII.

Recip. Turpeti ſelecti, drach. j ß.
Zingiberis ℈.j.
Trita macerantur horis octo in vini odoriferi ʒ.iij. Dein probè exprimantur, & per colum traiiciantur adiiciantúrque
Antidoti indi ʒ.iij.
Mellis roſacei ʒ.ß.
Commiſceantur omnia, & fiat potio purgatoria.

V.

Recip. Myrobalanorum flauorum, drachmas ij.
Seminis aniſi,
Spicæ, } ana ℈.ß.
Trita macerantur diu noctúque in decocti paſſarum vuarum vnciis tribus, poſtea validè exprimuntur: & adiciuntur
Antidoti è ſucco roſarum ʒ.ij.
E prunis damaſcenis purgatorij, drachmæ iij.ß.

Zulapij violacei ʒ.ſs.
Miſcentur, & fit potio.

Atque hactenus ſolennes ac conſuetas omnium ferè quæ macerantur medicamentorum purgantium formulas recenſuimus. Sunt tamen qui pro humorum in corpore redundantium diuerſitate, peculiaria decocta pro purgantibus medicamentis macerandis conficiunt. Verbi gratia, vbi ſanguis plus iuſto auctus incaluerit, decoctum è prunis, mixis, ziziphis, oxyphœnicis, & id genus aliis fructibus adiectis quatuor ſeminibus frigidis adornant. Sin pituita exuperat, è ſeminibus atque radicibus quæ obſtructiones tollunt, craſſósque humores incidunt, decoctum parant, cuius exemplum infrà in capite de decoctis recitauimus. Si flaua bilis exundare cœperit, è violis, intybis, lactuca, & eiuſmodi quæ feruorem bilis obtundere valent, decocta faciunt. Quæ quidem ratio quum ſit parum, vt diximus, vſitata, ideo eius vnicum duntaxat exemplum ſubiiciemus.

Peculiaris diluti componendi ratio.

VI.

Recip. Ficuum numero x.
Vuarum paſſarum ʒ.j.
Glycyrrhizæ repurgatæ ʒ.ſs.
Myxarum, } ana numero vij.
Ziziphorum, }

Cinam

Cinamomi selecti ℥.j.
Intybi satiui vtriusque,
Violarum,
Rosarum, } ana M.j.
Seminum 4. frigidorum maiorum, ana drachmam j.

Coquantur tantisper in aqua iustæ quantitatis, dum medietas relinquatur. Dein in decocti huius per colum transfusi vnciis tribus macterentur per noctem,

Rhei barbari ℥.iij.
Spicæ ℥.j.

Postea valide expressis, & per colum transmissis, addatur semuncia Zulapij violacei, & fiat potio.

De catapotiorum vsu.

CAP. IX.

QVum propemodum omnes purgantium medicamentorum hodie vsitatas formas hactenus exposuerimus, vt de catapotiis etiam, quod illorum vsus hac ætate frequentissimus sit, agamus necesse est. Porrò καταπότιον Græcis medicamentum est, quod integrum deglutitur, à καταπίνειν, quod deglutire significat, ita dictum: Latinis à paruę pilę similitudine, & figura, quam

Catapotium. Pilula.

Catapotia cur excogitata.

referunt, Pilulæ nominantur. Catapotia verò vt facilius ab ægrotis deuorentur, & vt moram in ventriculo longiorem agant, atque à remotioribus in ipsum & intestina humores vacuandos attrahant, à medicis sunt excogitata. Massa enim durior, qualis est catapotiorum, ægrius à ventriculo comminuitur: ob idque tardius agit. Liquida verò contrà confestim vacuant, & simul vacuantur. Sunt etiam inuenta, vt simul deuorentur, ne suo ingrato sapore linguam vitient. Quia verò fieri non potest, vt tam celeriter deglutiantur, quin aliquid insuauitatis post se relinquant: ideo foliis auri, carne fructuum, vel alio quopiam simili intecta, vel in cinamoni, aut similium rerum odoratarum puluerib⁹ volutata exhibentur. Cæterùm quæ citò agere volumus catapotia, damus admodum mollia, præcipuè quibus imbecillus est ventriculi calor. Quæ diu seruanda sunt, ea non ex solo stillaticio liquore, aut solo succo formari debent, quòd citius siccentur, vel situm contrahant: nec vires simplicium cohibent, sed serapiis actionem eorundem iuuantibus, vel alio, & glutinoso & iucundo humore formentur. Qui hodie medicinam faciunt, catapotiorum triplicem in quantitate differentiam statuunt. Quædam enim cæteris maiora effin-

Catapotiorũ in quantitate differentia.

gunt,

gunt, vt ſcilicet diutius in ventriculo morata, validius ad ſe noxios humores trahant. Eiuſmodi ſunt, quæ caput potiſsimum expurgant, ideóque ab iiſdem Catapotia nominantur. Nonnulla minima, cum aliis collata, fingunt, vt nimirum ocyus in ventriculo diſſoluantur, permutentúrque. Atque hæc quidem ventriculum magis confortant, minúsque purgant. Eius generis ſunt aromatica, ſiue alephangina: & peſtilentialia, ſeu Rufi vocata. Aliqua mediocri quantitate formantur, vt ſunt cætera ferè omnia catapotia. Tempus exhibendorum catapotiorum, idem quod aliorum medicamentorum, nempe matutinum, eſſe debet. Hoc enim tempore natura, quæ cibum vniuerſum probè iam concoxit, medicamento in humorum expulſione adminiculatur. Aliis verò temporibus circa ciborum concoctionem occupata, medicamenti actionem iuuare non poteſt. Quapropter medicamentum naturæ auxilio deſtitutum, minus vacuat. Alimentum præterea, naturæ actionem interturbans, corrumpit, adeóque non contemnendam noxam infert. Damnanda igitur modis omnibus noſtri ſeculi medicorum conſuetudo venit, qui veſperi duabus aut tribus à cœna horis maiora catapotia, minora verò totidem ante cœnam horis ſumenda eſſe præcipiunt. Nam

Exhibendi tempus.

Error medicorum noſtri temporis damnatus.

hæc non solùm rationi iam expositæ, sed & veterum autoritati aduersantur. Ex multis autem vnum produxisse Paulũ, satis sit, qui libro septimo, capite 4. ita ea de re scriptum reliquit: Qui vesperi medicamentum purgans exhibent, aut à cibo, noxam inferunt: quippe alimentum corrumpit, humorémq; minus vacuat. Hortor itaque amantes veritatis, vt à deterrima, & non sine magno errore introducta consuetudine recedant, nec cum multis errare subinde pergant. Non latet autem, quosdam hoc loco Galeni autoritatem nobis opponere, vt qui libro decimoquarto Ther. methodi, cap. 8. pilulas ex aloë, colocinthide & scammonia cuidam ægrotanti tumore linguæ laboranti exhibuerit. Verùm si historiæ huius vniuersas circunstantias expendant, nihil illorum errori patrocinari Galenum experientur. Nam etsi vesperi dedit, tamen ieiuno adhuc dedisse constat. Morbus nanque, quo ille laborauit, acutus fuit, ideóq; tenuem victus rationem requisiuit: vt verisimile sit, illum nihil comedisse. Et Galeni temporibus tam exquisita victus ratio, sanorum etiam erat, vt in cœna nihil sumerent, aut saltem exiguo cibo vterentur. Prœterea à prandij tempore vsque ad vespertinum satis spatij fuit, in quo exquisitè cibum illum, quem sumpsit, pro huius ætatis

Obiectio diluitur.

tis more exiguum, concoquere exquisitè potuit. Denique si idem paulo ante pilularum exhibitionem aliquid cibi sumpsisset, haud dubiè Galenus silentio minimè transiisset. Proinde vana spe lactantur, qui ex hoc loco sui erroris patrocinium quærere se posse putant. Componendorum Catapotiorum ratio hodie vsitata eiusmodi est. Aliquot catapotiorum genera, tria nimirum, plura aut pauciora, inter se commiscent, & rarò vnius generis catapotiis vtuntur. Addunt ferè semper, quod illorum vehementiam augere potest, verbi gratia, aloën, dacrydium, agaricum in pastilli formam redactum, & eum qui Arabibus, Alhandal dicitur. Hæc omnia subinde tusa in mortario, cum stillaticio aliquo liquore, aut serapio conueniente, in catapotiorum formam iterum cogunt: quod aliquot rescriptis palàm faciemus, vt instar illorum alia condi queant.

Componendorum catapotiorum ratio.

1.

I.

℞. Pilularum alephanginarum,
Aggregatiuarum, } ana ℈.j.
Ehiera simplici,

Aloes optimæ, ℈.ß.
Dacrydij, gra.ij.

Cum stillaticio fœniculi liquore fingantur pilulæ tredecim, & in cinamomi puluere volutentur.

II.

℞ Catapotiorum ex agarico,
Stomachicorum, } ana ʒ.ß.

Agarici, in pastillos redacti. ℈.ß.
Dacrydij, gr.iij.

Cum stillaticio hyssopi liquore, formentur catapotia nouem.

III.

℞. Pilularum azaiareth, ℈.ij.
Lucis maiorum, ℈.j.
Sine quibus esse nolo, ℈.ß.
Pastillorum alhandal, gra.iiij.
Mastiches, gr.ij.

Cum stillatitio liquore eufrasiæ, fingantur pilulæ xj.

Interdum catapotiis compositis simplicia quædam medicamenta purgantia, adiectis etiam iis quæ vehementiam eorundem corrigunt ac frangunt, addere solent: hunc quidem in modum.

℞. Pi

℞. Pilularum cochiarum, ʒ.ij.
Azaiareth, } ana ʒ.ß.
De hiera composita, }
Agarici in pastillos digesti, ℈.ij.
Myrobalanorum cepulorum, ℈.j.
Masticbes, ℈.ß,
Turpeti selecti, ℈.j.
Zingiberis, ℈.ß.
Granorum pæoniæ, numero iij.
Stichadis, ℈.j.
Castorij, gra.iij.

Cum serapio è stichade formentur catapotia ex vna drachma septem, auróque tecta deglutiantur.

Pondus exhibitionis catapotiorum magna ex parte drachmæ vnius pondus non excedit. Licet tamen interdum plus, nonnũquam etiam minus, quanquam rarò, pro corporum & naturarum diuersitate, exhibere. Reliqua illis cum cæteris purgantibus medicamentis communia sunt.

De vsu eorum quæ vomitum eliciunt.
CAP. X.

MEdicamentorum vomitum cientium, triplex est differentia. Quædam enim leuiter admodum vomitum mouent. In quorum numero sunt, aqua calida, & hordei decoctum, pota: item ficuum mul-

Vomitum cientium differentia triplex.

Leuia.

ta co

ta comestio, Aesopici illius serui exemplo: oleum, primis digitis eo tinctis, faucibúsque immissis ac intrusis, ingestum. Præterea serapium acidum, oxymel, & aqua mulsa. Alia mediocriter vomitum cient: vt sunt, anethi flos & semen, rapi item, atriplicis & eruc æ semina. Denique raphani radix & semen, betonicæ & cucumeris satiui radices. Nonnulla sunt, quæ cum vehementius vomitum eliciũt: veluti vterque elleborus, cucumeris syluestris radix, sesamoides, daphnoidis folia, sparti flores, semina & siliquæ, nux item vomica appellata, & id genus alia. De iis omnibus tribus generibus paradigmata & exempla subiiciemus.

Mediocria

Vehementia.

Leue:

℞ Decocti hordei, ʒ ij. ß.
Olei communis,
Oxymelitis simplicis, } ana ʒ. j.

Commixtis omnibus, fiat potio.

Mediocre:

Recip. Florum anethi,
Atriplicis, } ana M. j.
Seminis raphani, ʒ. j.
Rapi, ʒ. ß.
Radicis betonicæ, ʒ. j ß.
Hyssopi, M. ß.

Coqũ

Coquantur singula in aqua iustæ quantitatis ad tertias, dein colo transfundantur:&.

Recip. Decocti colo transfusi, ʒ.iij.
Oxymelitis simplicis, ʒ.j.ß.
Commixtis omnibus, fiat potio.

Vehementia:

Qui validiora medicamenta, potissimum elleborum, sumpturi sunt, ij diebus aliquot incidentia, tergentiáque præsumere debent. Eosdem quoque exilem cibum præsumpsisse iuuat. Id quod maximè faciendum, vbi strangulatus suspicio metúsve imminet aut imbecillitas subest. Munitis enim alio cibo corporibus, vomitus nihil periculi minatur. Vehementis vomitorij hoc adiicere rescriptum voluimus:

℞ Atriplicis, Asari, } ana M.j.
Seminis genistæ, Sesamoidis maioris, } ana ʒ.j.
Bulbi vomitorij, ʒ.ß.
Ellebori albi, ℈.ß.
Coquantur in aqua iustæ quantitatis ad tertias, dein colentur.

℞. Decocti colo transfusi ʒ.ij.ß.
Oxymelitis scillitici, ʒ.j.ß.
Misceantur.

Potio

Sumendi ratio. Potiones, quæ vomitus ciendi gratia bibuntur, tepidæ affatim sumendæ sunt: ita enim ad concitandum vomitum magis sunt efficaces. Quæ mediocriter vomitum eliciunt medicamenta ieiunis etiam propinari possunt. Ellebori præparationem, si quis eo solo vti velit, ostendimus Sectione 4. Aphoris. com. 13.

De saccharorum & conditorum vsu.

CAP. XI.

Flores saccharati. Conserue. SOlenne est hoc tempore, vt stirpium flores ad dulcorationem & cõseruationem saccharo condiantur: quapropter flores saccharati rectissimè appellarentur, verbi gratia violæ, vel rosæ saccharatæ. Hodie tamen Sacchara, & conseruæ magis violarum, rosarúmque nominantur. Cæterùm olim non tantùm ex floribus, verumetiam è stirpium succis conficiebantur: quemadmodum ex Actuario, recentiore Græcorum scriptore, abundè liquet: qui Iosacchar, id est, violaceum saccharum, ex violarum succo & saccharo factitatum medicamentum esse, memoriæ prodidit. Con-

Conditum. diti quoque voce hodie aliter, ac olim, vtuntur medici. Veteribus enim conditum erat, vinum aromatis, & aliis odoriferis conditum. Hodie Condita appellant medica-

menta

menta, quæ saccharo vel melle, vel vtroque condiuntur & dulcorantur, vt gulæ & stomacho sint grata, & diu integra seruari possint, & recentibus proxima. Condiuntur autem hodie maximè fructus, radices, & semina. Et Conditi nomen recentiores ad ea etiam medicamenta referunt, quorum semina & radices saccharo teguntur & obducuntur. Sic semina coriandri, anisi, fœniculi, carei, & alia: item pimpinellæ radices saccharo tectas, Conditas hodie vocamus.

Porrò quod ad vsum saccharorum & conditorum attinet, sciendum, interdum per se, citra aliorum medicamentorum accessionem, in vsum vocari. Nonnunquam eis permiscentur Antidota, quæ certis corporis partibus robur addunt, adiectis eorundem speciebus, & pastillis congruentibus: item medicamentis aliis simplicibus eiusdem facultatis, & serapio aliquo excipiuntur: vt è sequentibus formulis patebit. *Saccharorũ & conditorum vsus.*

I.

℞ Sacchari rosacei veteris,
Diacotoneôn sine speciebus. } añ. ʒ. j. ß.
Diatrionsantalôn, ʒ. j.
Pastillorum è spodio,
Terra lemnia, } ana ʒ. j. ß.
Radicis symphyti maioris, ʒ. j.

Bistortæ, ʒ.ß.
Balaustiorum,
Boli armenij, } ana ℈.ij.
Sanguinis draconis,
Serapij myrtini, quantum ad excipiendum satis erit.

II.

℞. Sacchari, florum betonicæ,
Lauandulæ, } ana ʒ.iij.
Rosmarini,
Maioranæ,
Saluiæ, } ana ʒ.ij.ß.
Pæoniæ,
Antidoti diambaris, ʒ.ß.
Acori conditi, ʒ.vij.
Corticum myrobalanorum, cepulorum conditorum, ʒ.j.
Zingiberis conditi, ℥.iij.
Specierum dianthos,
Diamoschi dulcis, } ana ʒ.j.
Aromatici rosacei,
Serapij è stichade, quod ad excipiendum sufficiet.

III.

℞ Conseruæ cichorij,
Betonicæ, } ana ʒ.j.
Saluiæ,
Zingiberis conditi,
Radicis pimpinellæ conditæ, } ana ʒ.ß.

Speci

Specierum dialachæ,
Diatrion pipereon, } ana ʒ. j.
Dianisi,

Serapij ex Eupatorio, quantum ad excipiendum satis erit.

Ad eorum rescriptorum exempla, infinita alia strui possunt: quapropter ad aliorum vsum indicandum progrediemur.

De eclegmatum vsu.

CAP. XII.

GRæcis ἐκλείγμαγμα, & ἐκλείγμαγα, & ἔκλειγμα, medicamenta sunt, quæ linguntur & lambuntur verius quàm deuorantur: ac retenta in ore, aut linguæ subdita, paulatim liquescunt, tabescúntve. Latinis linctus, & eclegmata appellantur. Nostræ ætatis medicis Mauritanam sectantibus medicinam, Loch nominantur. Porrò quotidianus vsus obtinuit, vt eiusmodi Loch inuicem commisceantur. Quanquam inter- *Vsus eclegdum etiam per se citra reliquorum accessionem sumuntur. matum.* His igitur alia quædam tum simplicia, tum composita medicamenta, pulmonis & thoracis vitiis conuenientia permiscentur: vt est, diatragacanthes antidotum, diapenidion, pastilli pectorales appellati, catapotia bechica dicta, succus glycyrrhizæ, tragacantha, gum-

mi arabicum, & id genus alia. Item conſeruæ appellatæ, antidota roborantia, cum eorundem ſpeciebus, vt è ſubiectis patebit formulis.

I.

℞ Ecligmatis ſani & experti, ʒ.ij.
E ſcilla, ʒ.j.
E pineis nucibus, } ana ʒ.ij ß.
Pulmone vulpis. }
Diapenidion, } ana ʒ.ß.
Diatragacanthes, }
Specierum diaireos, ʒ.j.ß.
Paſtillorum pectoralium, ʒ.iij.
Succi glycyrrhizæ, ʒ.j.ß.
Radicum inulæ, ℈.ij.
Ari, ℈.j.

Serapij è marrubio, quantum ad excipiendum ſatis eſt.

II.

℞ Sacchari violacei, }
Nymphææ, } ana ʒ.ß.
Roſacei, }
Boraginis, } ana ʒ.iij.
Cichorij, }
Diarhodon abbatis, ʒ.j.
Eclegmatis de papauere, ʒ.iij.
Specierum diatrion ſantalon, ʒ.j.ß.
Tragacanthes, ʒ.j.

Zulapij violacei, quantum ad excipiendum

dum ſufficit.

Exhibentur quouis tempore ante & poſt cibum ſumptum, nucis auellanæ, aut fabæ quantitate. Potiſsimum autem diluculo & veſperi. Præſtat, vt pondere vnius vnciæ lambendo ſumantur. Detinentur in ore, donec ſua ſponte liqueſcant, atque adeò paulatim deſcendant, & per aſperam arteriam ad pulmonem & thoracem perueniant. Proinde quum craſſum & lentum pus, aut ſimilis pituita ex thorace aut pulmonibus educenda eſt, ecligmata liquore multo ad rem præſentem idoneo ſunt diluenda. *Exhibitionis tẽpus.*

De Zulapiorum vſu. CAP. XIII.

ACtuarius & alij recentiores Græci barbara quidem voce ζολάπιον vel ζόλαπον appellant id medicamentum, quod alij Iulapium, alij Iulebum ſiue Iulepum nominant. Fit autem è ſtillatitio liquore, vel rectius è ſuccis cum ſaccharo coctis. Seplaſiarij à legitima componendi Zulapiorum ratione, auaritiæ ſtimulis agitati, recedunt, vt copioſius libro ſecundo huius operis diximus. Nam vt horum componendorum rationem hic doceamus, non eſt neceſſe, quòd idipſum loco iam citato præſtiterimus, Cæterùm in Zulapiorum vſu ho- *Zulapiũ.* *Seplaſiariorũ auaritia.* *Vſus Zulapiorum.*

die quidam religiosè obseruant, vt simplo Zulapiorum ponderi, stillaticiorum liquorum quadruplum respondeat. Verbi gratia', si Zulapiorum pondus sit vnc. iij. liquorum stillaticiorum esse debent vnc. duodecim, vt è sequenti manifestum fit formula, quæ

℞. Zulapij violacei, Rosacei, } ana ʒ. j. ß.

Liquorũ stillatitiorum intybi satiui, Oxalidis, Boraginis, } ana ʒ. iij.

Commisceantur inuicem, ac fiat potus.

Actuarius, inter Græcos non cõtemnendæ autoritatis scriptor, ex variis simplicibus medicamentis zulapia componit, non vt hodie fit, ex vino duntaxat & aqua. Ad quam vtique componendi rationem respicere videntur, qui zulapiis admiscent serapia, stillaticios liquores, odorata, & species: vt è subiectis rescriptis omnibus, innotescet, quæ

I.

℞. Zulapij violacei, Serapij è glycyrrhiza, } ana ʒ. j.
Decocti hordeacei, ʒ. iij.
Cinamomi, ʒ. j.
Stillaticiorũ liquorum tussilaginis, Scabiosæ, } ana ʒ. ij.

Com

Commixtis omnibus fiat potio, qua ad esculenta vtatur æger.

II.

Recip. Serapij è mentha, ℥.j.ß.
Ex eupatorio, ℥.j.ß.
Hyssopo, vnc, ℥.ß.
Liquorum stillatitiorũ origani, Menthæ, Buglossi, } añ. ℥.iiij.
Cinamomi selecti, Caryophyllorum, } ana ℈.ij.
Specierum aromatici rosacei, ʒ.ß.
Diambar, ℈.ij.
Commisceantur singula, & fiat potio.

Vsus prioris potionis in febribus esse potest, & aliis calidis morbis, vbi vini vices, quo tum abstinendum est ægris, supplet. Alterius in frigidis, tussi præsertim, vsus esse potest.

De succorum medicatorum vsu.

Cap. XIIII.

SVccos medicatos cum Actuario ipso vocamus eos, qui primò defecantur: dein verò solis aut ignis calore sic densantur, vt longiore citra corruptionem tempore asseruari valeant. Arabes, & nostri temporis medici, Rob & Robub appellant. Ex quorum etiam numero est is quoque, quem barbara voce Miuam vocant. Sic autem nominant succum fructuum, eo vsque deco-

ctum, vt sapæ aut mellis consistentiam accipiat. Sapa verò non est nisi mustum ad tertiam partem decoctum Græcis ἕψημα, & σιραῖον dicitur. Quod si verò ad dimidiam partem per decoctionem mustum redactum fuerit, Defrutum Latinis nuncupatur. Succis autem medicatis sic hodie vtuntur medici in suis rescriptis. Commiscent illos roborantibus antidotis tum liquidis, tum solidis: item saccharis, adiectis aliquot medicamentis simplicibus idoneis, serapio aliquo exceptis, quemadmodum sequens formula perspicuè demonstrat, quæ

Recip. Succi medicati è ribes,
Diamoron,
Hydromalon, } ana drach. ß.
Diacotoneon sine speciebus, ʒ. vij.
Sacchari rosacei veteris, vnc. j.
Radicis symphyti maioris,
Bistortæ, } ana ʒ. ß.
Boli armenij,
Balaustiorum,
Sanguinis draconis, } ana ϑ. j.
Pastillorum è spodio,
Tertia lemnia, } ana drach. j.

Quibus opus est, in puluerem redactis, singula commiscentur: & cum Serapio myrtino, quantum sufficit, ad mellis consistentiam coeant. Sunt qui succos medicatos cum stilla

ſtillaticiis liquoribus inſtar Serapiorum, de quorum vſu ſequenti capite dicemus, permiſceant: vt è ſequenti paradigmate patebit, quod

Recip. Succi medicati è berberis, ʒ.j.
Hydromali ſimplicis,
Diacaryon, } ana ʒ.iij.ß.
Liquoris ſtillaticij plantaginis,
Oxalidis,
Fragorum, } ana ʒ.j.
Miſceantur, fiat potio.

Vtimur autem illis perinde atque conſeruis & ſerapiis, tum potiſsimùm, vbi adſtrictionis nobis incumbit neceſsitas.

De ſerapiorum vſu.

Cap. XV.

SErapium vocat Actuarius, compoſitionem eam, quam hodie voce alia magis vſitata Syrupum nominant. Sic verò appellant ſuccos vel medicamenta, cum melle vel ſaccharo, donec decreuerint, decocta. Qui hodie faciunt medicinam, in breue & longum (ſic enim loquuntur) digerunt ſerapium. Breue, quod parum aquei in ſe humoris habet, appellant: alióque nomine commune vocant. Longum, quod humoris aquei in ſe multum continet, eſſe dicunt: alióque nomine Decoctum nuncupant. Porrò in ſerapiis commiſcendis omnes pro- *Miſcendorũ ſerapiorum ratio.*

pemodum hodie medici hunc obseruant morem, vt ea cum stillaticiis liquoribus idoneis ac conuenientibus permisceant, ac ita potanda præbeant. Et in iis confundendis religiosè admodum obseruant, vt sit dupla liquorum stillaticiorum ad simplam serapiorum mensurá, quemadmodum è sequentibus formulis luculenter admodum apparebit. Tamen licebit interdum, ita postulante & ægri & morbi natura, plus aut minus de serapiis & aquis stillaticiis exhibere. Parùm setapiorum, & multum stillaticiorum liquorum, vbi sitis vrget & infestat. Plus serapiorum, minus stillaticiorum liquorum, vbi quæ in ventriculo, & aliis vicinioribus sunt partibus, alterare consilium est. Nunc paradigmata subiiciemus, quorum

I.

Recip. Serapij violacei, ʒ. j.
Intybi satiui, ʒ. ß.
Liquoris stillaticij cichorij,
Intybi satiui latifolij, } ana ʒ. j.
Borraginis,
Misceantur.

II.

Recip. Mellis rosacei colati,
Oxymelitis simplicis, } ana ʒ. ß.
Serapij è calamintha,

Liquo

Liquorum ſtillaticiorum hyſſopi,
Calaminthæ, } ana ʒ.j.
Fœniculi,
Commiſceantur.

III.

Recip. Serapij è mentha, ʒ.j.
Hydromali compoſiti, ʒ ß.
Liquoris ſtillaticij abſinthij, ʒ.ij.
Menthæ, ʒ ß.
Miſceantur.

Atque hæc breuium nominatorum ſerapiorum commiſcendi ratio eſt. Quo autem pacto longa ſint conſtruenda ſerapia, ſequenti capite dilucidè explicabitur. Exhibentur frequenter appetente diluculo ſerapia, antea quidem igne, aut feruente aqua, inſtar aliorum liquidorum medicamentorum, quæ à ieiunis hauriuntur, calefacta. Nonnunquam etiam veſperi, & iam dormituris propinantur: ſdque potiſsimùm fit, vbi ſomni conciliandi gratia ſumuntur. *Exhibitionis tempus.*

De decoctis parandis. Cap. XVI.

DEcoctorum varia ſunt genera. Quædam enim ad concoquendos tantum & alterandos humores vſurpantur: quædam verò non tantum in hoc vt concoquant & alterent, ſed & vt ſimul purgent, aliósque multos effectus in diuerſis partibus corporis præſtent, adhibentur, quæ hodie ſuo mo- *Concoquentia.* *Alterãtia.* *Mixta.*

re

re Magistralia appellant. Sunt etiam nonnulla quæ priuatim purgantia vocantur de cocta. De quibus omnibus rescripta subiiciemus ordine: modò prius è quibus rebus decocta componantur, ostendamus. Parantur autem decocta maximè è stirpium radicibus foliis, surculis, fructibus, seminibus, corticibus & lignis. Et vsus obtinuit, vt foliorum quantitas fasciculorum manualium seu manipulorum: fructuum verò propemodũ omnium, demptis passis vuis & oxyphœnico, numeri: reliquorum autem, ponderis adiectione æstimetur. Obseruant etiam, medicinam hodie facientes, vt plerunque è radicibus sumant vncias tres, è foliis fasciculos manipulares quinque, è seminibus drachmas quatuor, quinque aut sex: è floribus pugillos quatuor, aut totidem manipulos. Reliquorum pondera & mensuræ medici industriæ relinquuntur. Coquuntur autem hæc omnia nunc ex aqua, tum simplici, qualis est fontana & pluuia, tum medicamentosa, qualis est stillatitius liquor, marina, salsa, aluminosa: nunc ex alio humore, vino, verbi gratia, aceto, sero, vel quouis alio, vt in hunc scilicet medicamenta vires suas deponant. Aquarum autem & liquorum, in quibus prædicta coquuntur, mensura, rarò duas libras, vel

Ponderum in decoctis ratio.

vel ſummum tres excedat: quòd maior eius quantitas non ſolùm prædictorum vim & efficaciam frangat & obtundat, imò etiam cauſa ſit, vt anteaquam tota ab ægrotãte abſumatur, corruptionem induat. Poſtquam decocta ſunt hac ponderum & menſurarum ratione medicamenta, exprimuntur, & mox ceu inutilia abiiciũtur. Exprimuntur autem horum quædam valenter, alia leniter, pro rerum coctarum & humoris, in quo incocta ſunt, natura, & vario medici ſcopo. Cui libet quoque libræ aquæ & liquoris, ne id ſilentio tranſeamus, ſacchari aut mellis libra dimidia, vt plurimum, adiicitur. Quod ſi etiam decoctum quibuſdam odoramentis, vt ſuauius fiat condire voluerimus, cuiuis libræ decocti drachmas duas odoramentorum permiſcebimus. Nunc ea quæ diximus, aliquot paradigmatis declarabimus, orſi ab eo quod flauam alterat bilem. Hoc verò.

*

1 Recip.

I.

Recip. Florum violarum,
Rosarum,
Cichor,
Nymphææ, } ana M.j.
Foliorum intybi satiui latifolij, angustifolij, } añ. M.j.ß.
Lactucæ,
Portulacæ, } ana M.j.
Vuarum passarum, exemptis acinis, ʒ.j.
Prunorum damascenorum, numero xj.
Zizyphorum, numero ix.
Oxyphœnicon, vnc.j.
Seminum intybi satiui vtriusque, ana drach.j.ß.
Melonum,
Cucurbitæ, } ana drach.ij.
Portulacæ, drach.j.
Radicis cichorij, vnc.ß.
Glycyrrhizæ ʒ.j ß.
Cinamomi selecti, drach.j.ß.

Coquantur singula in tribus aquæ fontanæ libris, donec dimidium absumatur. Dein colo transfusis iuri decocti, saccharo adiecto, dulcedo ac suauitas concilietur, idémque albo oui purificetur: addantúrque Serapij ex intybo satiuo, vnc.iij. Zulapij violacei, vnc.j.ß. Fiat potio.

II.

II.

Quod ad pituitæ, aliorúmque crassorum ac lentorum humorum concoctionem atq; extenuationem prodest.

Recip. Radicum apij,
Acori veri,
Iridis,
Inulæ, } ana ʒ.j.
Seminum petroselini,
Dauci,
Anisi,
Rusci, } ana ʒ.ij.
Fœniculi, drach.j.
Chamæmeli,
Adianti,
Origani,
Hyssopi, } ana M.j.
Menthæ,
Absinthij, } ana M.ß.
Casiæ ligneæ, drach.j.
Cinamomi, drach.ij.
Iunci odorati, drach.ß.
Florum melissophylli,
Sambuci,
Scabiosæ, } ana M.j.

Coquantur in aquæ libris duabus ad tertias, deinde colo transfundantur, & sacchari adiectione ius decocti dulce reddatur, purificetúrque: & additis serapiorum è marrubio

bio & hyssopo, ana vnc.ij. fiat potio.

III.

Ad melancholici humoris præparationem, ac eiusdem faciliorem eductionem, valet quod sequitur: &

Recip. Florum boraginis,
Violarum,
Echij,
Melissophylli, } ana M.j.

Vuarum passarum, exemptis vinaceis, vnciam vnam.

Fumariæ,
Aspleni,
Intybi satiui vtriusque, } ana M.j.ß.

Corticum radicũ capparis,
Tamaricis, } ana ʒ.iij.

Radicum fœniculi,
Petroselini,
Iridis. } ana ʒ.j.

Glycyrrhizæ, vnc.j.ß.

Polypodij, drach.vj.

Thymi corymborum,
Epithymi. } ana ʒ.ß.

Coquantur singula in tribus libris aquæ fontanæ, donec tertia pars absumpta fuerit. Dein colentur, & adiecto saccharo ius decocti dulce reddatur, albóq; oui purificetur. Addãtur postea serapij è fumaria, ex epithymo, è bugloisso, ana ʒ.ij. Fiátque potio.

IIII.

IIII.

Quòd si decoctum, vt hodie vocant, Magistrale, hoc est, quod simul concoquit, purgat, & alias commoditates in diuersis corporis partibus affert, construere animus est: ad illius quod sequitur, rescripti exemplum facias oportet. Hoc

Decoctum magistrale vulgò nominatum.

Recip. Radicum iridis,
Fœniculi,
Petroselini,
Asparagi,
Inulæ, } ana ʒ.ß.
Acori veri,
Glycyrrhizæ repurgatæ ʒ.j.
Rhei pontici ʒ.j.ß.
Seminum ruscı,
Anisi,
Fœniculi,
Nigellæ, } ana drach.ij.
Dauci,
Vrticæ veræ, drach.j.
Herbarum, Hyssopi,
Origani,
Pulegij,
Betonicæ,
Serpylli,
Chamæmeli,
Saluiæ,
Marrubij, } ana M.j.

Sticadis,
Maioranæ,
Adianti,
Tussilaginis,
Eupatorij,
Cassuthæ,
Absinthij pontici,
Menthæ, } ana M.ß.

Prunorum damascenorum, numero ix.
Tamarindorum ʒ.j.
Palmularum pinguium, numero vij.
Mixariorum, numero vj.
Ziziphorum, numero v.
Ficuum pinguium, numero ix.
Folliculorum senæ ʒ.vj.
Corticum mirobalanorum
citrinorum, Indorum } ana ʒ.ß.
Agarici boni ʒ.iij.
Rha barbari selecti ʒ.j.ß.
Spicæ gra. vj.
Zingiberis ʒ.ß.
Cinamomi.
Cubebarum, } ana drach.j.
Thimi,
Epithymi, } ana drach.ij.ß.
Florum boraginis,
Echij,
Violarum, } ana M.j.

Coquantur omnia in aqua iustæ quantitatis

tatis ad tertias, & per noctem in decocto simul perstent. Postea expressis, & colo transfusis, dulcedo cum saccharo sufficienti concilietur. Deinde adiiciantur serapij è sticha de vnc. ß. Serapij è glycyrrhiza, & exhyssopo, ana vnc. ij. Fiat potio. Huius decocti exemplum non ideo produximus, quòd medicis imitandum esse putemus. Fieri enim non potest, vt eodem tempore humores concoquantur, & simul (quod tamen illi sibi certò persuadent) educantur. Accedit, quòd in iis variis miscellis, non rarò vnum alterius actionem impediat. Hinc perspicuum euadit, errare eos plurimùm, qui in prædictum modum immensum simplicium & compositorum medicamentorum numerum coaceruant. Quanquam præclarè se interim rem gessisse censent, & non pœnitendam laudem ex magistralis decocti compositione, si diis placet, se consecutos esse sibi persuadent.

Magistralium decoctorũ compositio improbatur.

Cæterùm omniũm iam dictorum decoctorum iura per colum transmissa, vtpote iam medicamentosa, serapiorum instar, appetente diluculo, põdere trium, quatuor, plurium aut pauciorum vnciarum pro morbi aut ægrotantis ratione, assumuntur. Interdum etiam vesperi, præsertim vbi frequentem exhibitionem ęgrotanti nullam afferre

Tempus & modus assumendorũ decoctorũ.

molestiam, aut eandem morbum ipsum requirere compertum habemus. Atque hactenus alterantium & coquentium decoctorum formulas produximus. Reliqua adhuc sunt, præter iam commemorata decocta purgantia, de quibus iam dicemus. Non multum à prioribus variant purgantia vocata decocta, nisi quòd in iis componendis diligenter ad pondus purgantium medicamentorum est respiciendum, nec quæ illorum vim infrenant, ac vehementiam remittunt & obtundunt, sunt omittenda: sed ex formulis, quæ sequuntur, eorundem componendi ratio facillimè constabit.

Decocta purgantia.

I.

Recip. Hermodactilorum,
Turpeti, } ana ʒ.j.
Polypodij,
Folliculorum sennæ, } ana ʒ.ij.
Zingiberis,
Mastiches, } ana ϑ.j.
Cinamomi.
Seminis dauci, } ana ϑ.ß.

Concisa minutatim coquantur in libris vna & dimidia aquæ, tantisper dum tertia pars absumatur. Postea colo transfundantur, & fiat potio. De hoc purgatorio decocto diluculo dantur vna vice vnciæ tres.

Modus exhibendi

II.

II.

Recip. Florum roſarum,
Violarum,
Echij,
Boraginis, } ana M.j.
Prunorum damaſcenorum numero xj.
Oxyphœnicôn,
Paſſularum, } ana ʒ.j.
Fumariæ,
Centaurij minoris, } ana M.j.ß.
Polypodij,
Senæ, } ana ʒ.vj.
Corticum myrobalanorum flauorum, Cæruleorum, } ana ʒ.ß.
Agarici optimi ʒ.iij.ß.
Rhei barbari ſelecti ʒ.j.ß.
Spicæ,
Zingiberis, } ana ʒ.ß.

Coquantur in aqua ſufficienti, quoad dimidium abſumatur. Poſtea colo tranſmittantur, & ſacchari adiectione illis dulcedo concilietur: tandem, in iure decocti diluantur mannæ ſelectiſsimæ vnciæ duæ: atque cum roſis, ſantalis, & ligno aloes, añ ʒ.j. condiantur, fiátque potio.

Extant etiam aliquot exempla decoctorum purgantium apud Meſuen, vt plurium reſcriptis non ſit opus.

De puluerum vsu.

CAP. XXII.

Pulueres confortantes.

MEdicamentis in puluerem redactis, quæ Græcis ξήρια vocantur, hodie variè vtuntur. Primùm enim ad roborandas corporis partes principes, nimirum cerebrum, ventriculum, illa vsurpant. Quorum compositio ex Antidotorũ speciebus, aliísq; odoratis medicamentis simplicibus in leuorem redactis, adiecto etiam saccharo constat. Appellant vulgò Tragæas confortantes, Nicolaus Drangæas nominat. Vtraque autem vox à Græca voce τραγήματα deflexa esse apparet. Sic verò illi bellaria & secundas mensas vocant. In quorum certè numero & ea de quibus hoc loco agimus, medicamenta meritò recensentur, vt quæ in hodiernum diem à nonnullis in secundis mensis apponantur. Latinis, nõ puto ineptè, Trituræ nuncupantur. Ad quod quidem nomen velut alludentes Germani nostri, sua lingua Trizenet nominant. Nunc vno & item altero puluerum roborantium exemplo, quo pacto componantur, ostendemus.

Tragæa.

Drangæa.

Trituræ.

I.

Recip. Specierum diambar,
Aromatici rosati,
Diagalangæ, } ana ℈.ij.

Diamos

Diamoſci dulcis,
Diacinamomi, } ana ʒ.ß.
Cinamomi ſelecti ʒ.ij.
Macis,
Nucis moſchatæ, } ana drach.j.ß.
Caryophyllorum,
Piperis longi ʒ.j.ß.
Radicis calami officinarum,
Pæoniæ, } ana ʒ.ß.
Sachari candidiſsimi.lb.ß.

Commiſceantur ſingula, & fingatur Drangæa.

III.

Recip. Specierum diarrhodôn
abbatis, Diatrion ſantalôn, } ana ʒ.j.ß.
Seminum intybi ſatiui vtriuſque ana ʒ.j.
Seminum melonum,
Citruli,
Cucurbitæ, } ana ʒ.j.ß.
Roſarum rubearum ʒ.j.
Santalorum omnium ana ℈.ij.
Sacchari ʒ.vj. fiat tritura.

Exhibitionis modus.

De iam dictis roborantibus pulueribus exhibero manè ieiunis drachmam vnam, aut duas, ſuper pane toſto, in vino optimo macerato. Veſperi eodem planè modo ac pondere, iterum præbentor. Porrò purgatorij pulueres, ſiue purgatoriæ trituræ, fiunt ex medicamentis ſimplicibus purgantibus, vel

Pulueres purgatorij

compositorum speciebus, adiectis semper iis quę vehementiam & malitiam purgantium remittunt, & saccharo, quo omnia excipiuntur. Pondera verò simplicium medicamentorum purgantium, quæ cognitu in primis ad hos struendos pulueres necessaria sunt, è libro primo huius Operis petenda sunt. Reliquum igitur iam est, vt exemplis vno & item altero, componendi rationem horum puluerum demonstremus.

Pondera purgantiũ.

I.

Recip. Rha barbari selecti ʒ.ij.
Spicæ,
Mastiches, } ana gran. vj.
Sacchari ℈.ij.
Mixtis omnibus, formetur puluis purgatorius.

II.

Recip. Turpeti optimi & candidi drachmam vnam.
Zingiberis,
Cinamomi, } ana ℈.ß.
Sacchari ℈.j.
Tritis omnibus & commixtis, fiat puluis purgatorius.

Exhibendi modus.

Dantur ex vino, iusculo, aut alio liquore conueniente, ieiunis, & diluculo appetente.

Te

De pastillorum vsu.

CAP. XVIII.

PAstillum Latini nominant, quem Græci τροχίσκον, & κυκλίσκον, & ἀρτίσκον: & diminutiua formula τροχίσκιον, κυκλίσκιον, appellant. Est autem τροχίσκος, siue pastillus, medicamentum quoduis planum, in rotulæ, orbiculi, pastilli formam redactum, adeóque figura semini lupini persimile. Qui hodie medicinam faciunt, interdum solis pastillis tritis ex aqua, vino, aut alio conuenienti liquore vtuntur. In congruentibus itaque liquoribus soluti, vel ebibuntur, vel admouentur. Nonnunquam verò Antidotis magnis, & roborantibus, item succis medicatis, saccharis, catapotiis, clysteribus, vnguentis, aliísque compositis medicamentis permiscentur. Exempla singulorum non est cur hoc loco proferamus, quòd suis in locis eadem posita habeant studiosi. Ex illis igitur petant, si quid illorum desiderant. Nos vnum duntaxat exemplum, quo catapotiis pastillos misceri demonstrauimus, oculis studiosorum subiiciemus: quod est huiusmodi,

Pastillus.

Vtendi ratio.

Recip. Catapotiorum fœtido. }
E Benedicta laxatiua, } ana ʒ. ß.
Pastilli è myrrha ʒ. j.

Cum liquore stillaticio artemisiæ, quod satis est, formentur catapotia, numero xiij. Huius medicamenti in eliciendis mensibus vsus esse poterit. Cæterùm non rarò pastillis medicamenta alia simplicia, eiusdem cum iis facultatis miscentur: quæ omnia redacta in puluerem, cum liquore aliquo conuenienti exhibentur: vt è sequenti rescripto patet, quod

Recip. Pastillorum è spodio ʒ.ij.
Pastillorum è succino,
E terra lemnia, } ana ʒ.j.ß.
Radicis symphyti maioris,
Bistortæ,
Boli armenij,
Balaustiorum,
Lapidis hæmatitis,
Corallij albi, } ana ℈.j.

Tusa & cribrata commiscentur, fitque puluis.

Pastillorum pondus. Pastillorum qui citra aliorum medicamentorum tum simplicium, tum compositorum commistionem assumuntur, pondus, drachmam vnam cum dimidia non excedat: idque si opium non acceperint. Quod si verò horum compositionem opium ingrediatur, scrupuli vnius, aut semidrachmæ pondere dantur, Reliquorum pondera ex iis quæ ipsis permixta sunt, medicamen-

tis

tis æstimari debent: quod cuiuis, ex iis quæ hactenus diximus, facillimum erit.

De glandibus. CAP. XIX.

QVod Græci βάλανον, Latini glandem: hoc barbari huius temporis medici, haud dubiè à subiiciendo, aut supponendo, Suppositorium nominant. Frequenter autem necessitas ipsa postulat, vt glandes subiiciamus: nempe vbi ægri propter imbecillitatem clysteris iniectionem non tolerant, & vbi ab aridis excrementis rectum intestinum obstruitur. Nonnunquam etiam, quòd iniectio clysterum non sit necessaria. Glandium autem vsus in ardentibus maximè febrib. & in soporiferis capitis morbis probatur: item ad educenda, quæ per clysterem iniecta non redduntur. Sunt autem triplices genere glandes. Quædam enim leues, & multis quibus aluus semper ferè astricta est, suáque sponte nihil reddit, in quotidiano vsu familiares. Hæ ex betæ radice melle peruncta, suillo adipe conspersо, ficu inuersa, butyro adiecto sale, id genus aliis parantur. Quædam verò mediocres: vt sunt, quæ ex oui vitello, croco, additis melle & sale componuntur. Item quæ ex melle duntaxat cocto & sale construuntur, quas officinæ medicorum, Communes appellant. Nonnullæ verò sunt vehementiores: quales sunt, quæ

Glans.

Suppositorium.

Cur subijciẽdæ glandes.

Vsus glandium.

Glandium differẽtia.

Leues.

Mediocres.

Vehementiores.

scam

scammoniã, colocynthidem, euphorbium, & id genus alia recipiunt.

Mellis ad species & salem proportio.

Cæterùm quum omnis propemodum generis glandibus mel accedat, sciendum quidem erit, illud sic glandibus esse commiscendum, vt pondere suo speciebus respondeat. Obseruant autem hodie, vt ferè drachmæ vni specierum & salis, vncia vna mellis adiiciatur. In cõstruendis verò glandibus species admouendæ non sunt, nisi vbi mel satis concretum fuerit, quòd aliàs vis earundem ignis vehementia dissipetur.

Species autem quæ glandium compositioni adduntur, aut aluum deiiciendi, aut flatus discutiendi, aut stupefaciendi facultatem obtinent: quod ex subiectis formulis clarius euadet.

I.

Reci. Mellis cocti & concreti, ʒ.ij.
Pulueris euphorbij, scrup. ß.
Colocynthidis, gr. iiij.
Ellebori nigri, gr. ij.
Salis vulgaris, ʒ. j.
Commixtis omnibus, fingantur glandes.

II.

Recip. Mellis crudi, ʒ. j.
Specierum hieræ picræ, ʒ. j.
Salis fossilis, ʒ. ß.
Decoquatur mel, donec crassitudinem iu-

stam

ſtam accipiat: deinde addantur ſpecies & ſal, formentúrque glandes.

III.

℞. Seminum aniſi,
Cumini,
Fœniculi, } ana ℈.j.
Carei ℈.ij.
Dauci, ℈.ß.
Colocynthidis, ℈.j.
Salis vulgaris, ʒ.j.

Tundantur ſingula, cribróque ſecernantur, & cum mellis concreti ʒ. j. coeant, digerantúrque in glandes.

IIII.

Recip. Opij.
Croci,
Caſtorij, } ana ℈.ß.

Tuſa & cribrata cum melle cocto, aut cera, & oleo nymphææ, in vnum coeant: formentúrque glandes, quibus filum appenſum ſit, vt arbitrio extrahi poſsint.

Quum glandes ſubiiciuntur, prius oleo, butyro, aut alia pinguitudine illinēdæ erūt. Sic enim minori moleſtia intruduntur.

De clyſteribus. CAP XX.

Κλυστὴρ, Latinis idem quod lauamen, ſiue ablutio denotat. Vox autem à verbo κλύζειν, quod abluere & lauare ſignificat,

cat, orta est, Alio nomine Græcis ἐνίκμα dicitur: quæ quidem vox Latinis iniectionem sonat: ab ἐνίκμι, quòd iisdem initio significat. Medici huius temporis clysteris & enematis vocibus Græcis, potius quàm Latinis vtuntur. Quanquam autem varia sunt enemarum genera, tamen ad omniũ compositionẽ quatuor potissimùm rebus opus erit. Primùm liquore, aut iusculo aliquo, carnium (verbi gratia) elixarum, pisorum, caprarum, pulli gallinacei, capi: aut decocti quod subinde pro morbi diuersitate variari solet. Nunc enim ex iis quæ abstergendi, aut obstructiones tollendi, aut adstringendi, aut glutinandi facultatem obtinent, paratur. Dein, ad clysteris compositionẽ medicamenta interdum purgantia requiruntur: quæ si ad ea quæ per os sumuntur conferas, duplum planè pondus habebunt. Tertio loco olea & pinguitudines adsint in enematum compositione oportet, quæ itidem pro morbi diuersitate variantur. Quartò, salis genera, quæ in hoc potissimum adiiciuntur, vt excretricem excitent ac proritent facultatem: ne scilicet quæ iniecta sunt, diutius quàm par sit, in ventre morata, penitus retineantur: id quod ægrotantibus hõ ratò noxæ non contemnendæ occasionem præbet. Præterea tamen quæ iam commemo-

Quæ clysterũ componẽdi ratio.

Liquores.

Purgãtia.

raui

rauimus, interdũ etiã mel, præsertim quod colo transfusum fuerit, aut saccharum, aut vitelli ouorum, aut butyrum, aliáq; eius generis, prout morbus postulat, adiiciuntur. Singula tamen eorum quæ iam ordine recensuimus, certa quadam põderum ratione permiscentur. Nempe iuris decocti, aut liquoris libra magna ex parte vna, aut pro corporis constitutione & ætate plus minúsve. Medicamentorum pondus, vt comprehensum est, ferè geminum, ad ea quæ deuorantur, existit. Oleorum, vt plurimum, ʒ.iij. Pinguedinum, mellis, butyri, sacchari, ʒ.j. aut ʒ.ß. Vitelli ouorum maxima ex parte, duo aut tres. Salis communis, ʒ.j.ß. plus minúsve, prout res ipsa exigit. Exiam commemoratis rebus duplici differentia distantes clysteres componi possunt. Leues, quorum in febribus debilibus, & iis qui ex longo morbo reualescunt, item intestinorum mordicationibus, torminibus, & senio extremo confectis, in quibus stercus induruit, vtimur. Vehementioribus autẽ, & acribus, in coxendicum doloribus, lethargicis, attonitis, & id genus aliis frigidis ac torpidis morbis, atque in iis etiam, qui exitiale venenum hauserunt, vt fusius lib. 3. cap. 168. Aetius docet. Quæ certè ex singula ex subiiciendis formulis clarissimè patebunt:

Fõdera eorum quæ clysteres componũt.

Clysterum differentiæ duæ.

Leues.

Vehementes.

I.

℞. Iusculi capi. ℔.j.
Mellis colo transfusi. ʒ.j.
Vitellos oui, numero quatuor.
Olei ex oliuis maturis expressi ʒ.iij.
Commiscentur singula, fiátque clyster.

II.

℞ Maluæ,
Altheæ,
Atriplicis,
Mercurialis,
Acanthi, } ana M.j.
Seminis lini,
Fœnogreci, } ana ʒ.ij.
Coquantur ad tertias, & colo diffundantur, accipiantúrque
Iuris decocti, ℔.j.
Medullæ casiæ fistularis ʒ.j.
Hieræ picræ, ʒ.ß.
Mellis rosacei colo transfusi, ʒ.iij.ß.
Olei communis, ʒ.iij.
Salis vulgaris, ʒ.j.ß.
Commistis omnibus, fiat enema.

III.

℞ Plantaginis,
Equiseti,
Polygoni,
Ophioglossi,
Altheæ, } ana M.j.

Soli

Solidaginis ſarracenicæ,
Mediæ,
Bellis minoris ſylueſtris,
Saniculæ,
Pedis leonis. } ana M.j.ß.

Roſarum rubearum, M.j.
Oryzę toſtæ, ʒ.j.
Gallarum,
Rhois obſoniorum, } ana ʒ.j.ß.
Balauſtiorum, ʒ.j.
Seminis plantaginis, ʒ.ß.
Acaciæ,
Hypociſtidis, } ana ʒ.j.
Radicum ſymphyti maioris, ʒ.ij.
Biſtortæ,
Tormentillæ, } ana ʒ.ij ß.

Coquantur ad tertias, & colo transfundantur: &

℞. Iuris decocti, ʒ.xiiij.
Succi plantaginis, ʒ.ß.
Paſtillorum è ſpodio,
Terra lemnia, } ana ʒ.j.
Boli armeni,
Sanguinis draconis, } ana ℈.ij.
Aloes elotæ,
Seui caprini, ʒ.j.
Oleorum myrtini,
Roſacei, } ana ʒ.j.
Cotoneorum,

molestiam, aut eandem morbum ipsum requirere compertum habemus. Atque hactenus alterantium & coquentium decoctorum formulas produximus. Reliqua adhuc sunt, præter iam commemorata decocta purgantia, de quibus iam dicemus. Non multum à prioribus variant purgantia vocata decocta, nisi quòd in iis componendis diligenter ad pondus purgantium medicamentorum est respiciendum, nec quæ illorum vim infrenant, ac vehementiam remittunt & obtundunt, sunt omittenda: sed ex formulis, quæ sequuntur, eorundem componendi ratio facillimè constabit.

Decocta purgantia.

I.

Recip. Hermodactilorum, } ana ʒ.j.
Turpeti, }
Polypodij, } ana ʒ.ij.
Folliculorum sennæ, }
Zingiberis, } ana ℈.j.
Mastiches, }
Cinamomi. } ana ℈.ß.
Seminis dauci, }

Concisa minutatim coquantur in libris vna & dimidia aquæ, tantisper dum tertia pars absumatur. Postea colo transfundantur, & fiat potio. De hoc purgatorio decocto diluculo dantur vna vice vnciæ tres.

Modus exhibendi

II.

II.

Recip. Florum roſarum,
Violarum,
Echij,
Boraginis, } ana M.j.
Prunorum damaſcenorum numero xj.
Oxyphœnicôn, } ana ʒ.j.
Paſſularum,
Fumariæ, } ana M.j.ß.
Centaurij minoris,
Polypodij. } ana ʒ.vj.
Senæ,
Corticum myrobalanorum flauorum, Cæruleorum, } ana ʒ.ß.
Agarici optimi ʒ.iij.ß.
Rhei barbari ſelecti ʒ.j.ß.
Spicæ, } ana ʒ.ß.
Zingiberis,

Coquantur in aqua ſufficienti, quoad dimidium abſumatur. Poſtea colo tranſmittantur, & ſacchari adiectione illis dulcedo concilietur: tandem, in iure decocti diluantur mannæ ſelectiſsimæ vnciæ duæ: atque cum roſis, ſantalis, & ligno aloes, añ ℈.j. condiantur, fiátque potio.

Extant etiam aliquot exempla decoctorum purgantium apud Meſuen, vt plurium reſcriptis non ſit opus.

De puluerum vsu.

CAP. XXII.

Pulueres confortantes.

MEdicamentis in puluerem redactis, quæ Græcis ξήρια vocantur, hodie variè vtuntur. Primùm enim ad roborandas corporis partes principes, nimirum cerebrum, ventriculum, illa vsurpant. Quorum compositio ex Antidotorũ speciebus, aliísq; odoratis medicamentis simplicibus in leuorem redactis, adiecto etiam saccharo constat. Appellant vulgò Tragæas confortantes, Nicolaus Drangæas nominat. Vtraque autem vox à Græca voce τραγήματα & deflexa esse apparet. Sic verò illi bellaria & secundas mensas vocant. In quorum certè numero & ea de quibus hoc loco agimus, medicamenta meritò recensentur, vt quæ in hodiernum diem à nonnullis in secundis mensis apponantur. Latinis, nõ puto ineptè, Trituræ nuncupantur. Ad quod quidem nomen velut alludentes Germani nostri, sua lingua Trixenet nominant. Nunc vno & item altero puluerum roborantium exemplo, quo pacto componantur, ostendemus.

Tragæa.

Drangæa.

Trituræ.

I.

Recip. Specierum diambar,
Aromatici rosati,
Diagalangæ, } ana ℈.ij.

Diamos

Diamoſci dulcis,
Diacinamomi, } ana ʒ.ß.
Cinamomi ſelecti ʒ.ij.
Macis,
Nucis moſchatæ, } ana drach.j.ß.
Caryophyllorum,
Piperis longi ʒ.j.ß.
Radicis calami officinarum,
Pæoniæ, } ana ʒ.ß.
Sachari candidiſsimi.lb.ß.

Commiſceantur ſingula, & fingatur Drangæa.

II.

Recip. Specierum diarrhodôn abbatis, Diatrion ſantalôn, } ana ʒ.j.ß.
Seminum intybi ſatiui vtriuſque ana ʒ.j.
Seminum melonum,
Citruli,
Cucurbitæ, } ana ʒ.j.ß.
Roſarum rubearum ʒ.j.
Santalorum omnium ana ℈.ij.
Sacchari ʒ.vj. fiat tritura.

Exhibitionis modus.

De iam dictis robotantibus pulueribus exhibero manè ieiunis drachmam vnam, aut duas, ſuper pane toſto, in vino optimo macerato. Veſperi eodem planè modo ac pondere, iterum præbentor. Porrò purgatorij pulueres, ſiue purgatoriæ triturae, fiunt ex medicamentis ſimplicibus purgantibus, vel

Pulueres purgatorij.

compositorum speciebus, adiectis semper iis quę vehementiam & malitiam purgantium remittunt, & saccharo, quo omnia excipiuntur. Pondera verò simplicium medicamentorum purgantium, quæ cognitu in primis ad hos struendos pulueres necessaria sunt, è libro primo huius Operis petenda sunt. Reliquum igitur iam est, vt exemplis vno & item altero, componendi rationem horum pulueru demonstremus.

Pondera purgantiũ.

I.

Recip. Rha barbari selecti ʒ.ij.
Spicæ,
Mastiches, } ana gran. vj.
Sacchari ℈.ij.
Mixtis omnibus, formetur puluis purgatorius.

II.

Recip. Turpeti optimi & candidi drachmam vnam.
Zingiberis,
Cinamomi, } ana ℈.ß.
Sacchari ℈.j.
Tritis omnibus & commixtis, fiat puluis purgatorius.

Exhibendi modus.

Dantur ex vino, iusculo, aut alio liquore conueniente, ieiunis, & diluculo appetente.

De

De pastillorum vsu.

CAP. XVIII.

PAstillum Latini nominant, quem Græci τροχίσκον, & κυκλίσκον, & ἀρτίσκον: & diminutiua formula τροχίσκιον, κυκλίσκιον, appellant. Est autem τροχίσκος, siue pastillus, medicamentum quoduis planum, in rotulæ, orbiculi, pastilli formam redactum, adeóque figura semini lupini persimile. Qui hodie medicinam faciunt, interdum solis pastillis tritis ex aqua, vino, aut alio conuenienti liquore vtuntur. In congruentibus itaque liquoribus soluti, vel ebibuntur, vel admouentur. Nonnunquam verò Antidotis magnis, & roborantibus, item succis medicatis, saccharis, catapotiis, clysteribus, vnguentis, aliísque compositis medicamentis permiscentur. Exempla singulorum non est cur hoc loco proferamus, quòd suis in locis eadem posita habeant studiosi. Ex illis igitur petant, si quid illorum desiderant. Nos vnum duntaxat exemplum, quo catapotiis pastillos misceri demonstrauimus, oculis studiosorum subiiciemus: quod est huiusmodi,

Pastillus.

Vtendi ratio.

Recip. Catapotiorum fœtido. }
E Benedicta laxatiua, } ana ʒ.ß.
Pastilli è myrrha ʒ.j.

Cum liquore stillaticio artemisiæ, quod satis est, formentur catapotia, numero xiij. Huius medicamenti in eliciendis mensibus vsus esse poterit. Cæterùm non rarò pastillis medicamenta alia simplicia, eiusdem cum iis facultatis miscentur: quæ omnia redacta in puluerem, cum liquore aliquo conuenienti exhibentur: vt è sequenti rescripto patet, quod

Recip. Pastillorum è spodio ʒ.ij.
Pastillorum è succino,
E terra lemnia, } ana ʒ.j.ß.
Radicis symphyti maioris,
Bistortæ,
Boli armenij,
Balaustiorum, } ana ℈.j.
Lapidis hæmatitis,
Corallij albi,

Tusa & cribrata commiscentur, fitque puluis.

Pastillorum pondus.

Pastillorum qui citra aliorum medicamentorum tum simplicium, tum compositorum commistionem assumuntur, pondus, drachmam vnam cum dimidia non excedat: idque si opium non acceperint. Quod si verò horum compositionem opium ingrediatur, scrupuli vnius, aut semidrachmæ pondere dantur, Reliquorum pondera ex iis quæ ipsis permixta sunt, medicamen-

tis

tis æstimari debent: quod cuiuis, ex iis quæ hactenus diximus, facillimum erit.

De glandibus. CAP. XIX.

QVod Græci βάλανον, Latini glandem: hoc barbari huius temporis medici, haud dubiè à subiiciendo, aut supponendo, Suppositorium nominant. Frequenter autem necessitas ipsa postulat, vt glandes subiiciamus: nempe vbi ægri propter imbecillitatem clysteris iniectionem non tolerant, & vbi ab aridis excrementis rectum intestinum obstruitur. Nonnunquam etiam, quòd iniectio clysterum non sit necessaria. Glandium autem vsus in ardentibus maximè febrib. & in soporiferis capitis morbis probatur: item ad educenda, quæ per clysterem iniecta non redduntur. Sunt autem triplices genere glandes. Quædam enim leues, & multis quibus aluus semper ferè astricta est, suáque sponte nihil reddit, in quotidiano vsu familiares. Hæ ex betæ radice melle peruncta, suillo adipe conspersa, ficu inuersa, butyro adiecto sale, id genus aliis parantur. Quædam verò mediocres: vt sunt, quæ ex oui vitello, croco, additis melle & sale componuntur. Item quæ ex melle duntaxat cocto & sale construuntur, quas officinæ medicorum, Communes appellant. Nonnullæ verò sunt vehementiores: quales sunt, quæ

Glans.

Suppositorium.

Cur subijciendæ glandes.

Vsus glandium.

Glandium differentia.

Leues.

Mediocres.

Vehementiores.

scam

scammoniã, colocynthidem, euphorbium, & id genus alia recipiunt.

Mellis ad species & salem proportio.

Cæterùm quum omnis propemodum generis glandibus mel accedat, sciendum quidem erit, illud sic glandibus ésse commiscendum, vt pondere suo speciebus respondeat. Obseruant autem hodie, vt ferè drachmæ vni specierum & salis, vncia vna mellis adiiciatur. In cõstruendis verò glandibus species admouendæ non sunt, nisi vbi mel satis concretum fuerit, quòd aliàs vis ea rundem ignis vehementia dissipetur.

Species autem quæ glandium compositioni adduntur, aut aluum deiiciendi, aut flatus discutiendi, aut stupefaciendi facultatem obtinent: quod ex subiectis formulis clarius euadet.

I.

Reci. Mellis cocti & concreti, ʒ.ij.
Pulueris euphorbij, scrup. ß.
Colocynthidis, gr. iiij.
Ellebori nigri, gr. ij.
Salis vulgaris, ʒ. j.
Commixtis omnibus, fingantur glandes.

II.

Recip. Mellis crudi, ʒ. j.
Specierum hieræ picræ, ʒ. j.
Salis fossilis, ʒ. ß.
Decoquatur mel, donec crassitudinem iu-

stam

ſtam accipiat: deinde addantur ſpecies & ſal, formentúrque glandes.

III.

℞. Seminum aniſi,
Cumini, } ana ℈.j.
Fœniculi,
Carei ℈.ij.
Dauci. ℈.ß.
Colocynthidis, ℈.j.
Salis vulgaris, ʒ.j.

Tundantur ſingula, cribróque ſecernantur, & cum mellis concreti ʒ. j. coeant, digerantúrque in glandes.

IIII.

Recip. Opij.
Croci, } ana ℈.ß.
Caſtorij,

Tuſa & cribrata cum melle cocto, aut cera, & oleo nymphææ, in vnum coeant: formentúrque glandes, quibus filum appenſum ſit, vt arbitrio extrahi poſſint.

Quum glandes ſubiiciuntur, prius oleo, butyro, aut alia pinguitudine illinēdæ erūt. Sic enim minori moleſtia intruduntur.

De clyſteribus. CAP XX.

Κλυστὴρ, Latinis idem quod lauamen, ſiue ablutio denotat. Vox autem à verbo κλύζειν, quod abluere & lauare ſignificat,

cat, orta est, Alio nomine Græcis ἐνέτρια dicitur: quæ quidem vox Latinis iniectionem sonat: ab ἐνίημι, quòd iisdem initio significat. Medici huius temporis clysteris & enematis vocibus Græcis, potius quàm Latinis vtuntur. Quanquam autem varia sunt enemarum genera, tamen ad omniũ compositionẽ quatuor potissimùm rebus opus erit. Primùm liquore, aut iusculo aliquo, carnium (verbi gratia) elixarum, pisorum, caprarum, pulli gallinacei, capi: aut decocti quod subinde pro morbi diuersitate variari solet. Nunc enim ex iis quæ abstergendi, aut obstructiones tollendi, aut adstringendi, aut glutinandi facultatem obtinent, paratur. Dein, ad clysteris compositionẽ medicamenta interdum purgantia requiruntur: quæ si ad ea quæ per os sumuntur conferas, duplum planè pondus habebunt. Tertio loco olea & pinguitudines adsint in enematum compositione oportet, quæ itidem pro morbi diuersitate variantur. Quartò, salis genera, quæ in hoc potissimum adiiciuntur, vt excretricem excitent ac proritent facultatem: ne scilicet quæ iniecta sunt, diutius quàm par sit, in ventre morata, penitus retineantur: id quod ægrotantibus hõ rarò noxæ non contemnendæ occasionem præbet. Præterea tamen quæ iam commemo-

Quæ clysteriũ componẽdi ratio.

Liquores.

Purgãtia.

raui

rauimus, interdū etiā mel, præsertim quod colo transfusum fuerit, aut saccharum, aut vitelli ouorum, aut butyrum, aliáq; eius generis, prout morbus postulat, adiiciuntur. Singula tamen eorum quæ iam ordine recensuimus, certa quadam põderum ratione permiscentur. Nempe iuris decocti, aut liquoris libra magna ex parte vna, aut pro corporis constitutione & ætate plus minúsve. Medicamentorum pondus, vt comprehensum est, ferè geminum, ad ea quæ deuorantur, existit. Oleorum, vt plurimum, ʒ.iij. Pinguedinum, mellis, butyri, sacchari, ʒ.j. aut ʒ.ß. Vitelli ouorum maxima ex parte, duo aut tres. Salis communis, ʒ.j.ß. plus minúsve, prout res ipsa exigit. Exiam commemoratis rebus duplici differentia distantes clysteres componi possunt. Leues, quorum in febribus debilibus, & iis qui ex longo morbo reualescunt, item intestinorum mordicationibus, torminibus, & senio extremo confectis, in quibus stercus induruit, vtimur. Vehementioribus autẽ, & acribus, in coxendicum doloribus, lethargicis, attonitis, & id genus aliis frigidis ac torpidis morbis, atque in iis etiam, qui exitiale venenum hauserunt, vt fusius lib. 3. cap. 168. Aetius docet. Quæ certè ex singula ex subiiciendis formulis clarissimè patebunt:

Põdera eorum quæ clysteres componũt.

Clysterum differentiæ duæ.

Leues.

Vehementes.

I.

℞. Iusculi capi. ℔.j.
Mellis colo transfusi. ʒ.j.
Vitellos oui, numero quatuor.
Olei ex oliuis maturis expressi ʒ.iij.
Commiscentur singula, fiátque clyster.

II.

℞ Maluæ,
Altheæ,
Atriplicis,
Mercurialis,
Acanthi, } ana M.j.
Seminis lini,
Fœnogreci, } ana ʒ.ij.
Coquantur ad tertias, & colo diffundantur, accipiantúrque
Iuris decocti, ℔.j.
Medullæ casiæ fistularis ʒ.j.
Hieræ picræ, ʒ.ß.
Mellis rosacei colo transfusi, ʒ.iij.ß.
Olei communis, ʒ.iij.
Salis vulgaris, ʒ.j.ß.
Commistis omnibus, fiat enema.

III.

℞ Plantaginis,
Equiseti,
Polygoni,
Ophioglossi,
Altheæ, } ana M.j.

Soli

Solidaginis ſarracenicæ,
Mediæ,
Bellis minoris ſylueſtris, } ana M.j.ß.
Saniculæ,
Pedis leonis.

Roſarum rubearum, M.j.
Oryzę toſtæ, ʒ.j.
Gallarum,
Rhois obſoniorum, } ana ʒ.j.ß.
Balauſtiorum, ʒ.j.
Seminis plantaginis, ʒ.ß.
Acaciæ,
Hypociſtidis, } ana ʒ.j.
Radicum ſymphyti maioris, ʒ.ij.
Biſtortæ,
Tormentillæ, } ana ʒ.ij ß.

Coquantur ad tertias, & colo transfundantur: &

℞. Iuris decocti, ʒ.xiiij.
Succi plantaginis, ʒ.ß.
Paſtillorum è ſpodio,
Terra lemnia, } ana ʒ.j.
Boli armeni,
Sanguinis draconis, } ana ϑ.ij.
Aloes elotæ,
Seui caprini, ʒ.j.
Oleorum myrtini,
Roſacei, } ana ʒ.j.
Cotoneorum,

Commistis omnibus, fiat clyster.

IIII.

Recip. Iuris hordei decocti, lb. j.
Mellis rosacei, ʒ. j.
Sacchari rubei, ʒ. vj.
Vitellorum ouorum, numero ij.
Olei irini, ʒ. iij.
Permistis omnibus, formetur clyster.

V.

Recip. Betonicæ,
Saluiæ,
Maioranæ,
Serpylli,
Calaminthæ,
Hyssopi, } ana M. j.
Rutæ,
Centaurij minoris,
Stichadis, } ana M. ß.
Radicum polypodij, ʒ. ß.
Agarici optimi, ʒ. iij.
Pulpæ colocynthidis, ʒ. j.
Coquantur ad tertias.
Recip. Iuris decocti, ʒ. xv.
Hierę picræ,
Benedictæ laxatiuæ, } ana ʒ. ß.
Antidoti Indi,
Diaphœnicôn, } ana ʒ. ij. ß.
Mellis rosacei colo transfusi, ʒ. j.

Oleo

Oleorum laurini,
Rutacei, } ana ʒ.j.ß.
Salis fossilis saxei, ʒ.j.ß.

Commixtis omnibus, fiat enema.

Pluribus exemplis opus esse minimè arbitror, quòd illa, si qui complura desiderent, è nostris de Medendi ratione libris peti possint. Iniiciendi clysteres tempus nullum est certum aut constitutũ, modò duabus aut tribus horis, aut lõgius à cibis sumptis adhibeantur. Detinendi etiam tempus non vnum idémque est in omnibus clysteribus, sed pro eorundem diuersitate variatur. Quibus enim abluendi & extergendi vis inest, hi supra horæ dimidiam partem in corpore haud retineantur. Dolores mitigantes, & tormina placantes, longiori tempore, extra scilicet vnius horæ spatium, detineri debent. Omnium longissimo, quibus glutinandi facultas inest, vt sunt qui in dysenteria iniiciuntur. Qui purgandi facultatem habent, sua sponte, magna ex parte, erumpunt. Quòd si diutius quàm par sit in corpore cunctantur, glandẽ supponere conuenit, vt scilicet excretoria facultas excitata, noxia tandẽ cum medicamentis expellat.

Tẽpus iniiciendi clysteres.

Detinendi

De collyriis. CAP. XXI.

COllyria Latinis medicamenta vocãtur, quæ oculis induntur ac instillãtur.

Græcis κολλύρια nominantur. Duûm autem sunt generum. Quædam enim liquida sunt: & hæc priuatim hodie ab iis qui medicinã faciunt, Collyria appellantur. Quædam verò arida, quæ hodie barbara voce Sieff iisdem vocantur. Græci priora ὑγροκολλύρια, posteriora ξηροκολλύρια nuncupant. Atque hæc quidem pyramidis ferè formam accipiunt. Pauca eius generis hodie in officinis parata inueniuntur. Cæterùm materia collyriorum, è qua componuntur, varia est. Nam succi, liquores, semina, fructus, plantarum partes, & metallica, iis inseruntur, quæ pro affectuum magnitudine variãtur. Vtimur enim iis in oculorum diuersis morbis, vlceribus, vulneribus, fistulis, suffusionibus, & id genus aliis. Hinc est, quòd interdũ iis adiiciamus ea quibus extergendi facultas ineſt: nunc, quibus acris: iam verò adstringentia, aliquando etiam discutientia permiscemus: quorum omnium copiã suppeditat Galen. libr. 4. de compositio. medicamento. localium, cap. 4. & Paulus in septimo, cap. 16. Porrò collyria, quibus reprimendi aut sedandi dolorem vis ineſt, in liquore aliquo stillaticio conuenienti diluuntur, atque adeò oculis instillantur, aut linamenti specie admouentur. Quæ verò vrendi vim obtinent, hæc vnguentis, pinguedinibus,

nibus, oleísque admixta adhibentur. Si qua collyria arida in officinis ad vsum retinentur, hæc trita, & in cote leuigata, ínque tenuissimum pollinem redacta, aliquo stillaticio liquore dissoluta instillantur. Vltra verò vnam aut alteram guttam oculis instillare haud oportet. Sed è formulis quæ diximus, clariora euadent.

I.

℞. Collyrij albi aridi, in cote leuigati, ʒ.ij.
Stillaticij liquoris rosacei,
Plantaginis, } ana ʒ.j.ß.

Commixtis omnibus, fingatur Collyrium liquidum.

II.

℞. Stillaticij liquoris plãtaginis,
Rosarum,
Polygoni, } ana ʒ.j.

Collyrij è glaucio, ʒ.j.
Rosis, ʒ.ß.
Ceruſſæ elotæ,
Boli armeni, } ana ℈.j.
Opij, gra.iij.
Croci, gra.ij.

Commixtis inter se omnibus, formetur Collyrium liquidum.

III.

Recip. Ceruſſæ decies in stillatício rosarum liquore elotæ, ʒ.j.

Sarcocollæ, ℈.ij.
Amyli, } ana ℈.j.
Tragacanthæ, }
Opij, grana iiij.

Omnia leuigata, & succo fœnigræci excepta in collyria digerantur arida.

III.

Recip. Collyrij è glaucio, ʒ.vj.
Aloes, }
Acaciæ, } ana drach. j.
Licij, }
Boli armeni, } ana ℈.j.
Gummi arabici, ʒ.j. ß.

Tritis omnibus, ac cydoniorum succo commixtis, informentur collyria.

V.

℞. Liquoris stillatitij rosarum, }
Fœniculi, } ana ʒ.j.
Chelidonij maioris. }
Euphragiæ, }
Vini optimi, ʒ.j. ß.
Aloes, drach. j.
Pompholygis lotæ, drach. j. ß.
Sagapeni, drach. j.
Sacchari. ʒ. ß.

Commixtis omnibus, fiat collyrium liquidum.

VI.

VI.

Recip. Collyrij viridis, drach. ij.
Auripigmenti,
Mercurij ſublimati, } ana gra. iij.
Vnguenti ægyptiaci, vnc. ß.
Dialtheæ, vnc. j.
Permixtis omnibus, fiat vnguentum.

De gargarizatu. Cap. XXII.

GArgarizatus variis componitur modis. Iam enim ex ſtillaticiis ſtirpium liquoribus, nunc verò ex iure decoctorum. His verò pro diuerſitate affectus Diamoron, ſucci medicati è ribes, & oxyacantha, diacaryon, mel roſaceum, ſerapia, hiera picra, & id genus alia permiſcentur. Priora quatuor tum maximè adiiciuntur, quum reprimendi indicatio adeſt. Mel roſaceum, quum extergendi, aut diſcutiendi. Hiera picra, vbi è capite & eius partibus aliquid elicere ſtudemus. Cæterùm nullum in componendis gargariſmis, certum & præſcriptum pondus obſeruatur. Quanquam non deſunt, qui religioſe contendunt liquorum pondus ſimplo Antidotorum, ſuccorum medicatorum, & ſerapiorum debere reſpondere. Vt ſi verbi gratia, ſerapiorum, & anti- *Gargariſmi compoſitio.*

dotorum, item succorum medicatorum sint vnc. ij. liquorum admiscent vnc. vj. Verùm in gargarismis componendis hac superstitiosa ratione non est opus. Nos rescriptorum quorundam exempla subiiciemus. Quorum

I.

Recip. Liquoris stillaticij rosarum, Plantaginis, } ana ℥.j.ß.
Oxalidis, Lactucæ, Fragarię, } ana vnc.j.
Prunellæ, vnc.j.ß.
Solani, vnc.j.
Nymphææ, vnc.ß.
Diamoron, drach.vij.
Succi medicati è ribes, Ex oxyacantha, } ana ℥.vj.
Serapij è papauere, vnc.ß.
Succi fragorum, ℥.iij.
Aceti optimi, vnc.ß.
Permixtis omnibus, informetur gargarizatus.

II.

Recip. Plantaginis, Prunellæ, Fragariæ, Polygoni, } ana M.j.ß.

Oxalidis,

Oxalidis,
Saluiæ, } ana M.j.
Rosarum rubearum, M.ß.
Gallarum,
Calyculorum glandium, } ana ℥.j.
Rhois, obsoniorum,
Balaustiorum, } ana ℥.j.ß.
Radicis symphyti maioris, ℥.ß.

Coquantur in aqua fontana iustæ quantitatis ad tertias, dein colo transfundantur, & iuri decocti adiiciantur

Diacaryon,
Diamoron,
Serapij myrtini, } ana vnc j.ß.
Aluminis liquidi, ℥.j.

Buliant denuò, fiatque gargarizatus.

III.

℞ Maioranæ,
Origani,
Serpylli.
Betonicæ,
Saluiæ, } ana M.j.
Carpesiorum, } ana ℥.j.
Piperis longi,
Pyrethri,
Zingiberis, } ana ℥.ß.

Coquantur in libra vna aquæ, tantisper dum tertia pars absumatur: colo transfundantur, & iuri decocti adiiciantur.

Mellis rosacei colo transfusi, vnc. j. ß.
Oxymelitis scillitici, vnc. j.
Commixtis omnibus, fingatur gargarismus.

IIII.

Recip. Hieræ picræ, vnc. ß.
Oxymelitis scillitici, vnc. ij.
Liquoris stillaticij hyssopi,
Betonicæ, } ana ʒ. j. ß.
Origani, }
Conmisceantur, formetúrq; gargarismus.

Exempla plura medendi nostra ratio tibi suppeditabit.

Cæterùm in vsu gargarismorum obseruandum vnicè erit, vt tepida quadam qualitate præditi, ori admoueantur: exceptis tamen iis, qui in destillationibus capitis, ex tenuibus & acribus humoribus ortis, vsurpantur. Siquidem illos, quò scilicet fluxio sistatur, frigidos esse decet.

De dentifriciis. Cap. XXIII.

DEntifricia, quæ Græcis *ὀδοντοτρίμματα* dicuntur, ad diuersos vsus varia à medicis componuntur. Sic autem, cur appellata sint, vsus eorundem satis docet. Siquidem iis maximè in expoliendis, extergendísve, & stabiliendis dentibus vtuntur medici, ea illis affricantes. Interdum etiam refri

Vsus.

refrigeratis, & dolentibus dentibus, gingiuísque laxis admouentur. Item ad parulidas, omniáque oris, & gingiuarum potisimùm vitia, vt liquet ex iis quæ traduntur à Galeno libro quinto, de Compositione medicamentorum localium cap. vltimo, adhibentur. Cæterùm triplici ferè forma hodie componuntur dentifricia. Aut enim in tenuissimum puluillum redacta dentibus affricantur. Aut adiectis liquoribus aliquot, cum iisdem dentes eluuntur. Aut in linimenti formam digesta, dentibus circumliniuntur: id quod è formulis subiiciendis fiet manifestissimum. *Compositionis ratio.*

I.

℞. Nitri, Aluminis, } ana drach. ij.
Myrrhæ, ℥. j.
Radicis iridis illyricæ, Cornu ceruini vsti, Thuris, } ana ʒ. j. ß.
Salis vulgaris tosti, ʒ. j.
Piperis, Pyrethri, } ana drach. ß.
Aristolochiæ rotundæ, Menthæ aridæ, } ana ℈. ij.
Testarum sepiæ, Pumicis, } ana drach. ij.

Tusis & cribratis singulis, fiat dentifricium.

II.

II.

Recip. Liquoris stillaticij
menthæ,
Origani,
Saluiæ,
Abrotoni,
Hyssopi,
Apij. } ana ʒ.iij.ß.

Aluminis sciſsilis assati, & vino austero extincti, drach. ij.
Nitri, ʒ.j.ß.
Salis assi, ʒ ij.

Commixta sex horis simul perstent, & subin de igni admota per vasculum, quod Alembicum nominant, stillent: liquórque ad vsum seruetur in vitreo vase.

III.

Recip. Gallarum,
Putaminum mali puñici dulcis. } ana ʒ.j.ß.
Rosarum purpurearum, ʒ.ij.
Aluminis sciſsilis, drach. j.
Sanguinis draconis, ʒ.j.ß.
Thuris, ʒ.ij.
Balaustiorum,
Myrrhæ, } ana ℈.ij.

Trita & cribrata excipiantur oxymelite scillitico, & vsu exigente ad stabiliendos dentes & gingiuas firmandas illinantur.

De

De pessis. Cap. XXIIII.

Πεσσὸς Græcis, Paulo & Aetio testibus, lana est concerpta, & ad digiti formam rotunda, qua medicamenta excipiuntur, ac genitalibus mulierum partibus induntur. Latini, instar Græcorum, id genus medicamenti Pessum appellant. Qui hodie factitant medicinam, barbara voce Pessarium vocant. Quanquam sunt qui hac voce, non sine magna rerum confusione, pro clysstere vteri abutuntur, quum tamen Græcis peculiari nomine μητρυγχύται vocentur. Nascalia verò, barbarissimo ac ineptissimo vocabulo, quos Græci & Latini Pessos, illi appellant. Porrò generales pessorum differentiæ tres existunt. Alij siquidem emolliunt, alij adstringunt, alij aperiunt. Emollientes, vteri phlegmonibus, exulcerationibus, refrigerationibus, suffocationibus, auersionibus, & inflationibus accommodantur. Fiunt ex cera, oleis, pinguedinibus anseris aut gallinæ, butyro salis experte, resina, medulla ceruina, fœnogræco, & similibus. Aperientibus vtimur, quum suppressos menses euocare, aut vterum conniuentem aut compressum emendare studemus. Parantur autem hi Pessi ex melle, artemisia, dictamno, brassica, glycyrrhiza, succo rutæ, porro, scammonia, & id genus aliis. Adstringentes, contrarium

rium operientibus vsum præbent. Quippe muliebrem fluxum cohibent, & apertum laxúmve vterum contrahunt, prolapsumque reprimunt, atque propulsant. Materia verò adstringentium è libro primo huius Operis petenda venit. Ceterùm, quòd etiam ad Pessorum compositionem attinet, non semper lana excepta medicamenta vtero induntur: sed nonnunquam aptis liquoribus, gummi ac resinis additis, ad formam paulo ante dictam coacta intruduntur. Interdum medicamenta ipsa probè subacta, sericóque aut tenuissimo linteo obducta, vtero subiiciuntur. Non tamen negligendum erit, quin pessi filum prælongum habeant alligatum, quo facilè, vbi visum fuerit, aut necessitas postulauerit, extrahi possint. Nunc aliquot Pessorum exempla subiiciemus.

I.

Recip. Butyri salis expertis, ʒ.iij.
Oesypi, ʒ.ij.
Medullæ ceruinæ,
Adipis anserini,
Gallinæ, } ana drach. j. ß.
Seminis lini,
Fœnogræci, } ana drach. ij.
Meliloti, ʒ.j.
Mastiches, ʒ.j ß.
Oleorum rosacei, Irini, ana vnc. ß.

Ceræ

Ceræ, quod satis est ad crassitudinem iustam inducendam. Dein lana duplicata & contorta, hoc medicamento imbuta, vtero subiiciatur.

II.

℞. Artemisiæ, Abrotoni, Dictamni, } ana ʒ.ij. *Menses eliciens pessus.*
Radicum acori veri, Rubiæ, } ana ʒ.iij.
Seminis nigellæ, ʒ.j.ß.
Baccarum lauri, vnc.ß.
Rutæ aridæ, drach.j.
Sabinæ, ℈.ij.
Castorij, ℈.j.
Myrrhæ, Styracis liquidi, } ana drach.j.ß.
Sagapeni, Ladani, } ana drach.j.

Tusis & cribratis iis quæ opus est, mellis quod satis est, vt in coalitum crassiorem & vnitatem coeant, adiiciatur: & vbi vsus postulat, fingantur pessi, qui vuluæ indantur.

III.

Recip. Cornu ceruini vsti, Thuris masculi, } ana drach. ij. *Adstringens.*
Sangui-

Sanguinis draconis,
Gallæ immaturæ,
Balaustiorum, } ana ʒ.j.ß.
Rosarum purpurearum, ʒ.ij.
Acaciæ,
Hypocistidis, } ana drach.j.
Masticbes,
Boli armenij, ℈.ij.
Radicis symphyti maioris,
Bistortæ, } añ.ʒ.j.ß.

Trita in pollinem leuissimum succo plantaginis & oleo rosaceo, quod satis est, excipiantur, & linteolis pessorum, quantitate illigata in mulieris pudendum inserantur.

Iam aliquot clysterum veteri paradigmata adiiciemus.

I.

Recip. Iuris decocti artemisiæ, vnc.iij.
Oleorum liliacei,
Irini, } ana vnc.j.
Laurini,
Myrrhæ,
Sagapeni, } ana ʒ.j.ß.
Castorij, ℈.j.

Commixtis omnibus, fiat metrenchytes.

II.

Recip. Succi plantaginis,
Oxalidis, } ana vnc.ij.ß.

Oleorum

Oleorum myrthini, } ana ʒ.j.ß.
Maſtichini, }
Succini albi, } ana ℈.ij.
Thuris, }
Boli armenij ℈.j.
Paſtillorum è ſpodio, } ana ʒ.j.
Terra Lemnia, }

Tritis prius, iis quæ opus eſt, commiſceantur, fiátque metrenchyta.

Peſsi veſperi, & dum ſomni appetit tempus, ſubiiciendi maximè veniunt: & ſex aut ſeptem horis in vtero dimittuntur, ac dein extrahuntur. Eodem quoque tempore clyſteres vtero infundi debent, totidémque horis detineri. Neceſſe enim eſt quiete & decubitu: niſi velis vt ſtatim quæ iniecta ſunt, rurſus effluant. Qui plura exempla deſiderat, is medendi rationem noſtram accedat. *Tempus vtendi.*

De errhinis. CAP. XXV.

Ἐῤῥίνα Græci vocant, quæ in oblongam ac pyramidis formam coacta, naribus induntur. Vulgus medicorum Naſalia vocat. Sed non ſolùm quæ hac forma naribus induntur, hoc nomine appellant, ſed & ea quę illis infunduntur, aut illinuntur liquida. Qui hodie medicinam faciunt, nomine ab ipſis confícto, Caputpurgia, à purgando capite ſic dicta, appellant. Cæterùm errhina

quæ pyramidis formam, ac filum sibi, vt pro arbitrio extrahi queant, alligatum habent, ex medicamentorum huic instituto seruientium speciebus, vt ex rescriptis patebit, liquore aliquo, aut adipe, & exigua cera exceptis componuntur: ad hunc quidem modum,

Recip. Maioranæ,
Saluiæ, } ana ʒ.j.
Piperis albi,
Nigellæ, } ana ℈.ij.
Carpesiorum,
Caryophyllorum,
Nucis moschatæ, } ana ʒ.ß.
Pyrethri,
Ellebori albi ʒ.j. Castorij ℈.j.

Tusa, & in pollinem redacta, terebinthina resina & modica cera excipiatur, fingantúrq; errhina, pyramidis formam referentia.

Porrò liquida quæ naribus infunduntur, aut illinuntur, è succis herbarum, betæ nimirum, cyclamini, brassicæ, maioranæ, anagallidis, cæruleum habẽtis florem, & foliorum inulæ, ac liquorib. iis similibus: item oleis, & speciebus medicamentorum paulo antè commemoratorum, nempe piperis, pyrethri, nitri, strutij, nigellæ, marrubij, castorij, ellebori albi, & horum similium, componuntur, in eum qui sequitur modum.

I.

Recip. Succi betæ, } ana ℥.j.ß.
Cyclamini, }
Brassicæ, }

Commisceantur, & naribus infundantur.

II.

℞. Succi foliorum cucumeris syluestris ℥.ß.
Betæ ℥.j.ß.
Liquoris stillaticij maioranæ ℥.ij.
Carpesiorum, } ana ℈.j.
Nigellæ, }
Piperis albi, }

Tritis iis quæ opus est, permisceantur, & naribus infundantur.

Cæterùm qui iam dictis liquidis errhinis vtuntur, admonendi sunt, vt os aqua compleant, ne scilicet è naribus per meatus in os perfluant succi & liquores: capútque in posteriora reclinandum. Satis autem erit vna vice semunciam succorum infudisse. Nunc exemplum errhini, quod naribus illinitur subiiciemus: quod

Recip. Radicis cucumeris syluestris ℈.j.
Piperis albi, } ana ℈.ij.
Myrrhæ, }
Nigellæ,
Struthij ℈.ß.

Trita & contusa excipiantur oleo irino, aut de piperibus, quod satis est, vt ad vnguenti

consistentiam redigantur: & iis nares illinan-
tur, & ab ægro sursum trahantur.

Vsus errhinorum. Errhinorum autem vsus est in diuturnis capitis affectibus, præsertim morbo comitiali, oculorum hebetudinibus, narium obstructionibus, odoratus difficultate, conuulsione cynica, & regio morbo.

De sternutamentis. CAP. XXVI.

MEdicamenta, quæ Græcis πτάρμικὰ, Latinis sternutamenta siue sternutatoria nominantur, eiusdem ferè sunt generis cum errhinis, quòd ex iisdem medicamentis conficiantur: nempe elleboro albo, struthio, pipere, castorio, cyclamino, euphorbio, nitro, ptarmice & cumino. Atque hæc quidem singula seorsim, ac simul leuissimè trita, admota naribus, sternutamenta mouent. Naribus autem per arundinem, calamúmve, aut pennam insufflantur. Præstat autem hęc non insufflare, sed pyxidem, in qua hæc continẽtur, motam naribus admouere: & ægrotantes vt sursum trahant inspirando hortari, aut per specilli mucronem naribus penitissimè indere. Sed compositorum sternutatoriorum aliquot paradigmata subiicemus.

Simplicia sternutamentũ cientia.

I

I.

Recip. Maioranæ,
Nigellæ,
Caryophyllorum, } ana ℈.ij.
Piperis albi,
Zingiberis, } ana ℈.j.
Strutij,
Castorij ℈.ß.

Singulis diligenter tritis, fiat puluis sternutatorius.

II.

Recip. Nucis moschatæ,
Radicis iridis illyricæ, } ana ʒ.j.
Carpesiorum,
Pyrethri ʒ.ß.
Ellebori candidi ℈.j.
Piperis albi,
Radicis acori veri, } ana ʒ.j.

Trita redigantur in puluerem sternutatorium.

III.

Recip. Piperis albi,
Struthij, } ana ʒ.j.ß.
Nitri,
Cumini æthiopici ʒ.ß.
Castorij,
Euphorbij, } ana ℈.j.
Succi cyclamini sicci,
Ellebori albi, } ana ʒ.j.

Contusa, & cribrata, in æream pyxidem ad vsum reponuntur, vsus autem tempore pyxis agitata aperitur, & naribus adhibetur.

Sternutatoriorum medicamentorum idē qui errhinorum vsus. Nisi quòd sternutatoriis interdum vtimur in excutiendis secundis, & iis quæ naribus illapsa sunt.

Vsus.

De apophlegmatismis.

CAP. XXVII.

Apophlegmatismi.

Ἀποφλεγματισμοί Græcis sunt medicamenta, quæ retenta in ore, & commanducata per palati emissaria pituitam, & qui in capite coaceruati sunt humores noxios eliciunt. Barbaram sectantes medicinam, Masticatoria nominant. Fiunt ex sinapi, hyssopo, cortice capparis, origano, thymo, pulegio, vua passa, mastiche, radice acori veri, zingibere, pyrethro, pipere, staphide agria, & id genus aliis, præcedentib. capitib. duob. commemoratis. Horum sanè vsus varius est. Aut enim medicamenta in partes minutas concisa commanducantur, dentibúsque confrin guntur. Aut trita & contusa aliquo succo, vel liquore, vel melle excipiuntur, & in manúsiles pastillos coguntur: & vbi postulat vsus, vnus præbetur mandendus. Aut medicamenta contusa, sacculo è subtili linteo confecto induntur, & manduntur. Aut ius decoctorum medicamentorum diu in ore continetur.

Masticatoria.

Compositionis materia.

Vsus.

Cæter

Cæterum oportet manducantem, deorsum nuere, & ex interuallis, quo congestus humor effluat, hiare. Vtendum autem apophlegmatismis matutino tempore, & tum potissimùm, quum à reliquis excrementis corpus vacuum est, Adhibentur autem hæc ad omnes capitis vetustos affectus, hebetudinem oculorum, auditus difficultatem, linguæ resolutiones, pustulásque omnes, quæ caput aut faciem occupauerint. Post illorum vsum aqua calida os abluendum erit, aut melicrato, aut ptisanæ succo. Nunc reliquum est, vt formulas aliquot subiiciamus, è quibus studiosi componendi rationem nullo labore cognoscent. *Tempus vtendi.*

I.

Recip. Piperis albi ʒ.j.ß.
Pyrethri ʒ.j.
Hyssopi, } ana ʒ.j.ß.
Origani, }
Sinapi ʒ.ij.
Zingiberis ʒ.j.
Mastiches ʒ.j.ß.

Trita excipiantur succo betæ, aut melle, & formentur mansiles pastilli.

II.

Recip. Maceris ʒ.j.
Staphidis agriæ, } ana ʒ.j.ß.
Cubebarum, }

Corticum radicis capparis ℈.ij.
Radicis acori veri,
Nucis moschatæ, } ana ʒ.ß.

Trita excipiantur mastiche, pistillo calido conquassata & subacta, fingantúrque pastilli mansiles.

III.

Recip. Carpesiorum ʒ.j.ß.
Piperis albi ʒ.j.
Vuarum passarum detractis vinaceis ʒ.ij.
Staphidis agriæ,
Pyrethri,
Sinapi, } ana ʒ j.

Contusa immittantur in sacculum, qui subinde in ore manducetur.

Magnam & immensam syluam apophlegmatismorum habetis apud Galen. lib. 2. de Compo. medic. localium, cap. 26. ita vt non sit necesse pluribus exemplis vti.

De odoramentis. CAP. XXVIII.

Odoramenta.

ODoramentorum nomine hoc loco veniunt intelligenda, omnia medicamenta, tam simplicia quàm composita, quæ citra ignis accessionem suo odore cerebrum alterare, roborare, & item grauem odorem aut pestilentem auram corrigere & depellere possunt. Horum autem varius est vsus. Interdum

terdum enim simplicia medicamenta naribus duntaxat admouentur. Verbi gratia, Nigella in aceto macerata, & deinde exiccata, aut per se linteolo tenui aut serico inserta, adhiberi naribus consueuit. Nonnunquàm etiam multa simul simplicia medicamenta permiscentur. Aliquando ex iisdem linimenta, vnguentáve, aut pilæ odoratæ, Poma nostri vocant, componuntur. Medicamenta verò quæ ad compositiones odoramentorum adhibentur, sunt, moschus, ambar, nigella, ocimum, maiorana, garyophylli, styrax, stacte, spica nardi, lauandula, lignum aloes, ladanum, rosæ, violæ, nymphæa, santali, & id genus alia: quæ singula è formulis iam subiiciendis clarius cognoscent studiosi. *Materia odoramentorum.*

I.

Recip. Nigellæ tostæ ʒ. j.
Carpesiorum ʒ. j.
Maceris ℈. ij.
Caryophyllorum ℈. j.
Contusa & trita, deligentur in sericum, ad odorandum.

II.

Recip. Vnguenti populeõn ʒ. j.
Oleorum violacei,
E papauere, } ana ʒ. j ß.
Mandragoræ ℈. ß.
Commistis omnibus, fiat linimentum, quõ

nares illinantur.

III.

Recip. Olei è spica ʒ.ij.ß.
Ligni aloes,
Maceris, } ana ℈.ij.
Ambar gra.ij.
Permixtis omnibus, fiat linimentum.

IIII.

Recip. Styracis ʒ.iij.
Caryophyllorum,
Cinamomi, } ana ʒ.ij.
Maceris.
Nucis moschatæ, } ana ʒ.j.
Ligni aloes ʒ.ß.
Mastiches ʒ.j.ß.
Moschi,
Ambar, } ana gra.iij.
Trita & cribrata, liquore stillaticio maioranæ, & styrace liquido, quod satis est, excipiantur, fingantúrque pilæ odoratæ.

V.

Recip. Florum nymphææ,
Buglossi,
Violárum,
Rosarum, } ana ʒ.j.
Corticis mali citrij ʒ.j.ß.
Maceris ʒ.j.
Santalorum omnium, ana ʒ.j.ß.
Papaueris albi ℈.j.

Semperuiuæ, ℈.ij.
Ladani, ʒ.ij.
Ambaris, gr.iiij.

Trita excipiantur liquore ſtillatitio lactucæ, & ſtyracis liquidi, formentúrque pilæ odoratæ.

In omnibus pilis conſtruendis odoratis, poſtremùm ambar & moſcus adiiciantur.

De ſuffimentis. CAP. XXIX.

SVffitus, ſuffimentáve, quæ Græcis θυμίαμαλα, hodie facientibus medicinam Suffumigationes dicuntur: ſunt medicamenta, quæ incenduntur, aut ignitis carbonib. iniiciũtur. Vſus autem horum incenſorum, ad odorem gratum conciliandum. Item ad deſtillationes ex capite in ſubiectas partes, grauedines, obſtructiones, frigidos alios cerebri affectus, & peſtilentiæ contagia arcenda. Conferunt etiam aſthmaticis, & iis quib. thorax humorum frigidorum ac craſſorum copia refertus eſt: item ſuppurationibus, tuſsi, laterúmque doloribus. Sanguinem autem expuentibus ſuffimenta plurimum aduerſantur: quòd nimirum horum vſu accidat, vt vaſorum ora rurſus aperiantur. Cæterùm in iam dictis thoracis affectibus, hũc in modum vapor per os eſt aſſumendus. Aeger veſtib. circunſeptus, in ſede collocandus eſt, vt diuaricatis cruribus prona facie

ad vtrunq; genu decũbat: atque tum euaporatorio intra crura constituto, enitendum, vt per tubum fistulámve siue arundinem vapor exceptus, patulo ore inspiretur. Componuntur ex eadẽ ferè materia qua odoramenta, nẽpe castorio ladano, calamintha, styrace, thure, mastiche, ligno aloes, saluia, castorio, moscho, ambra, spica nardi, caryophyllis, rosis, myrrha, casia, & id genus aliis, pro affectuum diuersitate: ac trita carbonibus insperguntur: aut styrace liquido, oleo, vel alio liquore excepta, digeruntur in pastillos, aut candelas, quibus vsu exigente ad suffiendum vtimur. E formulis subiiciendis res apertior fiet.

Componẽdi ratio.

I.

Recip. Pastillorum galliæ moschatæ, ℥.j.
Saluiæ,
Maioranæ, } ana ʒ.j.ß.
Rosmarini,
Maceris, ʒ.j.
Caryophillorum,
Cinnamomi, } ana ʒ.j.ß.
Foliorum lauri, ʒ.ß.
Ligni aloes, ℈.ij.
Moschi, gr.iij.

Terantur singula, & commistis omnibus, fiat puluis: qui, postulante vsu, viuis carbonibus inspergatur.

II. ℞. Th

II.

Recip. Thuris, ʒ.ij.
Cinamomi,
Caryophyllorum, } ana ʒ.j.ß.
Corticum mali citrij, ʒ.j.
Maceris,
Ligni aloes, } ana ℈.ij.
Myrrhæ,
Maſtiches, } ana ʒ.j.
Paſtillorum galliæ moſchatæ, ʒ.ij.
Trita ſtyrace liquido excipiantur, & informentur paſtilli pro ſuffiendo.

III.

Recip. Ladani, ʒ j.ß.
Thymiamatis, ʒ.j.
Thuris,
Maſtiches, } ana drac.j.
Styracis calamitæ, ʒ.ij.
Caryophyllorum
Cinamomi,
Nucis moſchatæ, } ana ʒ.j.
Ligni aloes,
Myrrhæ, ʒ.ß.
Corticum mali citrij, ℈.ij.
Carbonum tiliæ, ʒ.ij.
Aſæ dulcis, ʒ.j.
Cum terebinthina reſina, & ſtillatitio roſarum liquore, quod ſatis eſt: fingantur candelæ.

DE

DE VSITATA HVIVS TEMPORIS COMPONENDORVM

Miscendorúmque medicamentorum ratione, Liber quartus,

Leonharto Fuchsio medico autore.

PROOEMIVM.

PRAECEDENTI libro, qui ordine tertius fuit, componendi rationem, vsúmq; eorum medicamẽtorum, quæ corpori ingeruntur, docuimus: in hoc quarto huius tractationis libro eorum quæ extrinsecus corpori admouentur, formulas vsúmque trademus. Neque enim medicum eorum duntaxat quæ intro in corpus sumuntur medicamentorum, sed eorum etiam quę forinsecus illi adhibentur, rationem & vsum tenere oportet, vt scilicet vndiquaque morbo

bo occurrere posit. Atque hinc est, quòd ad localium vocatorum remediorum vsum hic liber maximè conducat. Addit etiam lucem plerisque rescriptis præcedenti libro commemoratis. Siquidem interdum, re ipsa ita postulante, vnguentorum linimentorúmq; formulas produximus: quæ nunquam satis cognoscerentur, si non priuatim hic earundem componendi rationem & vsum docuissemus. Necessariò igitur prioribus tribus, hunc postremùm subiecimus librum: quòd sine eo manca esset, quam de compositione medicamentorum instituimus, tractatio. In quo sanè, perinde atque in eo qui præcessit, principio, quo vnumquodque eorum quæ extrinsecus corpori adhibentur, medicamentorum nomine appelleturidein, è quibus componantur medicamentis: & tertio, quis eorundem sit vsus ostendemus. Cæterùm in vniuersum medicamenta, quæ forinsecus, admouentur, numero sunt duodecim:

1. Vnguenta.
2. Linimenta.
3. Emplastra.
4. Cataplasmata.
5. Cerota.
6. Dropaces.

7. Sin

7. Sinapismi.
8. Epithemata.
9. Embrochæ.
10. Fomenta.
11. Sacculi.
12. Insessus.

De vnguentis. CAP. I.

Vnguentũ quid.

NGVENTVM ab vtendi modo vocatum est, quia laborantibus partibus inunctum & illitum diutius, ob crassiciem & lentorem, hæret. Et veteribus hoc nomine appellabantur, quæ ex odoramentis conficiebantur. Hodie quæ ex oleis, speciebus quibuscunque & cera componuntur, ita vocantur. Oleis interdum adiiciuntur adipes, butyrum, & mucago. Nonnunquam gummi & lachrymæ prædictis permiscentur. Species, iuxta affectuum, quibus adhibentur vnguenta, diuersitatem, subinde variãtur. Cera, vt conuenientem nanciscãtur consistentiã, adiicitur. Hodie plerique in componendis vnguentorum formulis obseruãt, vt vnciæ vni oleorũ, specierum drachmam vnam, & ceræ drachmas duas admisceant, ꝙ hac ratione vnguentorũ consistentiam facilius recipiãt. Præstat autem

Vnguenta hodie vt cõponantur.

autem ceræ quantitatem eius qui componit arbitrio ac iudicio liberam reliquere, vt scilicet is quantum ad iustam consequendam consistentiam satis sit, adiiciat. Cæterùm quum sine oleis vnguenta confici nequeant, ordinis ratio exigit, vt de iis hoc loco aliquid dicamus. Animaduertendum igitur olei vocem variè vsurpari. Primùm propriè, oleum succus est pinguis, ex oliuis tritis expressus, vel immaturis crudísve, & ob id ὀμφάκινον καὶ ὀμοτρίβες Græcis appellatur: vel maturis, quod oleum commune dicitur. Vtrunque autem salsum, vel salis expers, lotũ vel illotum existit. Vtrunque item recens, vel vetus, & ex hoc, vel illo (verbi gratia, Sabino) agro allatum. Quæ quidem olei communis differentiæ diligenter sunt obseruandæ, vt scilicet medicamentorum ex iis compositio iustior fiat. Siquidem facultatibus secundum has differentias plurimùm variant, ac composita quibus miscentur multum immutant. Secundo loco oleum abusiuè succus est oleaginus & fluxilis, ex quibusdam tritis tum fructibus, tum seminibus, vt iuglandibus, auellanis nucibus, moschatis, amygdalis vtrisque, nuce Indica, anacardiis, nucleis persicorum, cerasorum, pistaciorum, pinearum, seminibus sinapi, cannabis, lini, ri-

1 *Oleum propriè quid.*

Omphacinon.

Commune.

Olei communis differentiæ.

2 *Oleum abusiuè.*

cini, staphidis agriæ, & aliis propemodum infinitis, pinguem in nucleo ipso, vel semine, ceu medullam sortitis. Huic generi proximum est oleum balsami, & petrelæon. Atque hæc duo hactenus commemorata oleorum genera sunt simplicia, nec illis educendis ac exprimendis aliud misceri consueuit, præterquam quod pauxillum aquæ quibusdam extrahendis miscetur, vt aliis oleum commune pau-
3 cum. Tertium genus olei humor quidam est oleaginus, ignis vehementia, chymistarum opera extractus. Tale ex liquoribus, succis multis, gummi, resinis, cera, melle, li-
4 gnisque resinosis educitur. Quartum genus oleorum est, omnino compositum ex simplicibus, in oleo communi vel alio maceratis, insolatis, incoctis. Quod quidem genus latissimè patet, & horum aliqua ex floribus oleo inditis efficiuntur. Quædam ex germinibus, surculisve. Nonnulla ex fructibus integris oleo iniectis, quædam per aquam calidam discretis: quorum omnium exempla secundus huius operis liber ostendit. Porrò quum flores coctionem nullam admittant, vt insolentur oportet. Qui valentiorem habent fragrantiam, & constantem, pluribus diebus insolati, magis vtilia ac tenuiora reddunt olea. Quicunque verò

imbe

imbecilliores sunt, facilióque difflantur flores, insolationem minus perferunt, vtpote quorum virtus promptè euanescat: vt est lilium, & viola. Nunc vnguentorum formulas aliquot subiiciemus.

I.

℞. Oleorum ex absinthio, Mentha, } ana ℥.j.

Caryophyllorum, Cinamomi selecti, Piperis longi, } ana ℈.ij.

Ceræ quod satis est, fiat vnguentum.

II.

℞. Oleorum rosacei, Cydoniorum, Mastichini, Myrtini, } ana ℥.ß.

Pastillorum è spodio, Terra lemnia, Succino, } ana ℈.j.

Radicis symphyti maioris, ℈.ij.

Sanguinis draconis, Boli armeni, } ana ℈.j.

Ceræ albæ quantum sufficit, formetur vnguentum.

III.

℞. Oleorum rosacei, ℥.j.

Myrtini, ℥.ß.

Ceruſſæ,
Plumbi vſti & eloti, } ana ℈.j.
Lithargyri,
Boli armenij,
Terræ lemniæ, } ana ℈.ß.
Balauſtiorum,
Roſarum purpurearum, } ana ℈.ß.
Semperuiui, ℈.j.

Ceræ candidæ, quod ſatis eſt: fingatur vnguentum.

IIII.

℞ Oleorum è capparibus,
Liliacei Irini, } ana ʒ.j.
Ex abſinthio,
Mucaginis altheæ,
Seminis lini, } ana ʒ.j ß.
Fœnigræci,
Pinguedinis gallinæ,
Anſeris, } ana ʒ.j.
Taxi,
Medullæ cruris bubuli, ʒ.ij.
Corticum radicis capparis,
Tamaricis, } ana ʒ.j.
Coſti amari, ʒ ß.
Centaurij minoris, ℥.ij.
Ceterach, ʒ.ß.
Hammoniaci,
Bdellij, } ana ℈.ij.
Galbani,

Diſſo

Dissolutis gummi in aceto, cum cera quantum satis est, formetur vnguentum.

Vtimur variis modis vnguentis, iam vt constringamus, ac roboremus: nunc vt alteremus partes, quibus illinuntur. Interim vt humores, qui in illis continentur, emolliamus ac discutiamus, veluti ex medendi nostra ratione omnibus liquet.

De linimentis. CAP. II.

Linimenta qua.

LInimenta, medicamenta sunt, quæ vnguentorum instar illinuntur: hincque adeò suam appellationem sortita sunt. Ex iisdem ferè rebus, quibus vnguenta, cera duntaxat excepta, quæ linimentorum compositioni non adhibetur, construuntur. Siquidem cum oleis, aliisque liquoribus in vnguentorum cõsistentiam, paulo tamen molliorem ac liquidiorem, coëunt, idque ob ceræ, qua destituuntur, penuriam. E formulis res clarior euadet.

I.

℞. Oleorum chamemelini,
Anethini, } ana ʒ.iij.ß.
Liliacei,
Esemine lini, ʒ.ij.ß.
Adipis gallinæ,
Anatis, } ana ʒ.j.

Seminis nigellæ,
Altheæ, } ana ℈.ij.
Dauci,

Commixtis omnibus, formetur linimentum.

III.

℞. Oleorum costini, ʒ.j.
Vulpini,
E piperibus, } ana vnc.ß.
Ex euphorbio, ʒ.ij.ß.
Vini stillatitij, ʒ.j.ß.
Succi verbasculi odorati,
Saluiæ, } ana ʒ.iij.
Radicis acori veri, drach.ij.
Stichadis, drac.j.ß.
Florum rosmarini, ʒ.j.
Piperis, scrup.ij.
Pyrethri, scrup.j.
Euphorbij scrup.ß.
Radicis pæoniæ.
Hermodactylorum, } ana ℈.j.

Tusis & cribratis speciebus, fiat linimentū.

III.

℞. Oleorum vulpini, ʒ.j.
Costini,
E vermibus, } ana vnc.ß.
Amygdalarum amararum, ʒ.iij.

Pingu

Pinguedinis anatis,
Anseris, } ana drach. j. ß.
Taxi,
Butyri recentis, vnc. ß.
Styracis liquidi, drach. ij. ß.
Commistis omnibus, fingatur linimentum.

IIII.

℞. Therebinthinæ liquore stillaticio rosarum lotæ vnc. j. ß.
Olei rosacei, vnc. ß.
Succi aurantiorum duorum dulcium.
Vitellos ouorum numero ij.
Permixtis omnibus, fiat linimentum.

De emplastris. Cap. III.

Ἔμπλασμα φάρμακον, & assumpto ſ, ἔμπλασμος: Græcis ἀπὸ τῦ ἐμπλάττειν, hoc est, fingendo, & in massam formando, aut potius subigendo & versando Græcis dicitur. Cæterùm veteribus emplastra constabant ex terrestribus nempe metallicis, lapidibus terræ speciebus floribus cineribus conchis, stirpium partibus vt oleamentis, lachrymis, succis, & liquoribus. Semina verò, herbarum folia, & radices paucas receperunt. Coxerunt autem emplastra sua, quousque manus non amplius inquinarunt. Exempla extant apud Mesues filium, præterea in libro huius Operis secundo, item apud Paulum libr. 7. cap. 17. vbi etiam varias

Emplastro-rum differentiæ. emplastrorum differentias enumerat: nempe vulneraria, cicatricem ducentia, discutientia, emollientia, siccantia, extrahentia, pus mouentia, & lenientia. Hodie emplastra ex herbis, floribus, radicibus, speciebus, oleis aut liquoribus commixtis, vnáque coctis componuntur. Species autem emplastrorum compositionem ingredientia, non in tenuissimum pollinem, vt in vnguentis, redigunturſed leuiter contunduntur, atque adeò in paulo crassiorem puluerem teruntur. Obseruant magna ex parte in componendis emplastris hodie quoque medici, vt herbarum, & florum manus plenæ fasciculo, oleorum, pinguedinum, liquorúmque vnc. j. vel vnc. j. ß. adiiciant. Sunt qui hoc tempore emplastra cum vnguentis & ceratis confundant: atqui parum rectè. Distant enim interse, vt ex iis quæ dicta iam sunt, & deinceps commemorabuntur, omnibus perspicuum euadit. Nunc vsitatam componendorum emplastrorum formam ac rationem, aliquot productis exemplis & rescriptis, monstrabimus.

Componendorum emplastrorum hodie vsitatus modus

I.

Recip. Maluæ, Altheæ, } ana M. j. ß.

Florum chamæmeli, Meliloti, } ana M. j.

Radic

Radicis altheæ, drach.v.

Contusa bulliant in aqua fontana, donec in consistentiam iustam coeant: dein adiectis

Oleorum chamæmelini, vnc.j.ß.
Liliacei, vnc.ij.

Bulliant denuò, & informetur emplastrum.

II.

Recip. Florum verbasci
Anethi, } ana M.j.ß.
Chamæmeli,

Seminis lini,
Fœnogræci, } ana drach.ij.
Meliloti,

Contusa leuiter bulliãt in aqua, dum in mellis crassitudinem coeant: postea adiiciantur

Oleorum anethi,
Chamæmelini, } ana, quod satis est.

Ebulliant iterum, fingatúrque emplastrum. Pluribus rescriptis nihil opus esse putamus: tamen qui prædictis plura expetit, illa è medendi nostra ratione petat. Compositum ad præscriptum modum emplastrum linteolo illitum, laboranti parti adhuc calidum admouetur. *Emplastrorum vsus.*

De Cataplasmatis.

Cap. IIII.

MVlti nostra ætate cataplasmata cum emplastris confundunt, atqui minus rectè. Qui propriè cataplasmatis voce vtun- *Cataplasma.*

tur medici, ita vocant medicamentum, quod è stirpibus viridibus contusis, vel iisdem ad mollitudinem vsque in aqua decoctis componitur. Atque ea sanèratione ab emplastro, cui post ebullitionem herbarum factam oleum adiicitur, differt. Formulis, quod dicimus, certius deprehendetur.

I.

℞. Plantaginis vtriusque,
Polygoni,
Bursæ pastoriæ,
Numulariæ,
Saniculæ,
Solidaginis mediæ,
Ophioglossi, } ana M.j.ſ.

Viridibus adhuc omnibus contusis, fiat cataplasma.

I I.

℞. Radicis altheæ, vnc.j.
Maluæ,
Chamæmeli,
Altheæ,
Meliloti, } ana M.j.
Seminis fœnigræci,
Lini, } ana drach.iij.

Bulliant in aqua, donec mollescãt: dein contundantur, & informetur cataplasma.

I I I.

℞.

℞. Artemisiæ,
Origani,
Pulegij,
Matricariæ,
Saluiæ, } ana M.j.ß.
Rubiæ, drach.iij.
Calamenti,
Mentastri,
Hyssopi, } ana M.j.

Bulliant omnia in aqua ad mollitudinem, & contusa cataplasmatis formam accipiant. Cæterùm etsi varie vti cataplasmatis, perinde atque emplastris licet, tamen calefacientia & discutientia hypochondriis, nisi prius vniuerso vacuato corpore, adhiberi minimè debent. Nam hæc ipsa instar cucurbitulæ totius corporis excrementa ad se trahunt, adeóque in visceribus phlegmonem, aut obstructionem procreant. *Vsus.*

De ceratis. Cap. V.

CEratum, Latinis, κηρώτη Græcis, haud dubiè à cera nomen suum accepit, quæ illi miscetur, vt minus promptè diffluat. Componitur ex speciebus paulo quàm vnguentum crassioribus & oleis quæ cum cera, aut resina terebinthina vel laricea, aut vtrisque simul, ad solidiorem consistentiam perducuntur. Veteres tamen sua cerata citra resinam maxima ex parte constru-

Ceratum quid.

Ceratorum compositio.

runt,

runt, cera sola contenti. Porrò in ceratis componendis medici nonnulli religiosè obseruant, vt vnciæ vni oleorum, drachmã vnam cum dimidia adiiciant. Oleum autem ad ceram quadruplum esse volunt, vt si olei sint vnc. ij. ceræ sit vnc. ß. Sed præstat arbitrio medici & pharmacopœi relinquere, vt nunc pro suo scopo solidius, nunc liquidius ceratum faciant. Quo enim plus accipit ceræ, eo solidius est: quo minus, tanto liquidius. Quod ad formam ceratorum attinet, effinguntur ita, vt figuræ partium, quibus admouentur, aliqua ex parte respondeant. Quod enim ventriculo adhibetur, scuti formam obtinere debet. Quod iecinori imponitur, iecoris: quod lieni accommodatur, lienis, hoc est, oblongam, qualia fuerunt veteribus Splenia dicta. Acu etiam transuersim transmissa consuuntur: quod barbaram sectantes medicinam, inepta voce Interpassare nominant. Nunc formulas aliquot subiiciemus, quæ planiora reddent ea, quæ de ceratis hactenus dicta sunt.

Forma ceratorum.

Splenia.

Interpassare.

I.

℞. Cinamomi selecti, } ana drach. j.
Caryophyllorum, }
Galangæ, } ana drach. ß.
Macis, }
Nucis moschatæ, ℈ ij.

Cala

Calami odorati, ʒ.j.ß.
Ligni aloes, ℈.j.
Galliæ moschatæ,
Balaustiorum, } ana ʒ.ß.
Rosarum purpurearum, ʒ.ij.
Mastiches,
Ladani, } ana drach.j.
Oleorum mastichini,
E mentha,
Rosacei, ξ.j. } ana vnc.j.ß.

Cum cerę vnc.ß.& terebinthina resina, quod satis est fingatur ceratum scuti effigie ventriculo adhibendum, ac serico obducatur.

II.

Recip. Oleorum irini, ξ.j.ß.
Liliacei,
Nardini, } ana vnc.j.
Nucis moschatæ,
Radicis calami odorati,
Cinamomi, } ana drach.j.
Artemisiæ,
Abrotoni,
Saluiæ, } ana drach.j.ß.
Opopanacis,
Sagapeni, } ana drach.ij.

Dissolutis gummi in vino, cum cera, quod satis est, fiat ceratum, vtero admouendum.

III.

III.

Recip. Ceræ,
Terebinthinæ resinæ, } ana vnc. ij.
Picis nauális, vnc. j.
Thuris,
Myrrhæ, } ana drach. ij.
Opopanácis,
Bdellij, } ana drach. j. ß.
Succini, drach. iij.
Lithargyri,
Lapidis magnetis, } ana drac. ij. ß.
Mumiæ, drach. j ß.
Oleorum rosacei, vnc. ij. ß.
Myrthini, vnc. j ß.

Commixtis omnibus, iuxta artem fiat ceratum.

De dropace. Cap. VI.

ETsi dropacis hoc tempore nullus est vsus, tamen cum veteres medici, maximè Galenus, atque etiam poetæ huius crebrò mentionem faciant, non est cur eius compositionem silentio transire debeamus: imò annitendum, vt hac diligenter tradita, illum in vsum quotidianum reuocemus. Sciendum igitur erit, veteribus duplicem fuisse Dropacem, Simplicissimũ vnum, qui ex ficca pice pauciſsimo oleo liquata constabat. Hunc calidum adhuc toti corpori, aut certis eiusdem partibus prius tamen derasis,

Dropax duplex.

Simplicissimus.

rasis, illinebant, & ita agglutinari sinebant. Eius generis dropacem Græci alio nomine πίτταωσιν, Latini Picationem appellauerunt. Vsus huius in totius corporis, aut eiusdem partium extenuatione erat. Humectat, enim calefacit, ac sanguinis copiam allicit, atque adeò amissam carnem reparat, extenuatósque reficit. Adhibebant etiam iis qui crebrò vomebant, & qui cruditatem patiebantur: atque cœliacos affectus: & in summa, omnibus partibus alimentum non sentientibus. Dropacem hunc, priusquam exactè frigesceret, auellebant, ac dein igne rursus calefactum admouebãt, & similiter vt antea, priusquàm frigesceret, auellebant, atque id subinde repetebant. Alter dropax compositus fuit, qui præter picem oleo liquatam, piper, pyrethrum, rosmarini semen, bitumen, sulphur viuum, salem, cinerem sarmentorum, euphorbium, & id genus alia, quæ trita liquefactis inspergebantur, accipiebat, & ad emplastri, aut malagmatis formam præparabatur, in hunc modum:

Recip. Picis liquidæ,
Ceræ, } ana vnc. iij.
Colophoniæ,
Bituminis, ʒ. j. ß.
Sulphuris viui, drach. iij.
Piperis,

Piperis,
Pyrethri, } ana drach. ij.
Staphidis syluestris, drach. j. ß.
Euphorbij,
Ellebori albi, } ana drach. ß.

Arida tusa liquefacti inspergantur, & fiat dropax.

Hunc dropacem cataplasmatis vice in diuturnis malis adhibebant, & ante sinapismum, de quo sequenti mox dicemus capite, vt scilicet corpus ad Sinapi præpararetur: & post sinapismum, vt affectus seu morbi reliquias discuteret.

De sinapismo. Cap. VII.

SInapismum veteres, Aetio libr. 3. cap. 191. teste, vocabant cataplasma ex sinapi. Cuius conficiendi is fuit modus. Caricas pingues in aqua tepida pridiè macerabant, sequenti autem die fortiter expressas probè conterebant: deinde acre sinapi acceptum priuatim terebant, & inter terendum dilutum caricarum affundebant, quo facillimè teri posset, non tamen aquosum fieret: postea in massam redigentes, priuatim vtrunq; inter se miscebant. Atque si vehementem inducere sinapismum volebant, partes duas sinapis cum vna caricarum temperabant: si verò mediocrem, æquales vtriusque portiones

tiones accipiebant: sin mitiorem, tertiam sinapis,& duas caricarum. Cæterùm in corporibus facili sensu præditis, & in quibus vitium in superficie hæret, panem pro caricis ad sinapi ammiscere oportet. Sed nec hoc ignorandum. Si in aceto maceretur sinapi, inefficacius reddi, quòd acetum sinapis vim discutiat. Imponitur autem sinapismus, vbi ex alto ad superficiem trahere consilium est: ideóque alicui parti admotus, non amouetur, dum cutem cruento colore suffundat. Hinc est, quod hodie eiusmodi à nostris emplastra Rubificantia vocentur. Temporis verò longitudinem in omnibus decernere impossibile est. Quare frequenter sinapismus leuandus est, & caro considerãda an exactè rubefacta est. Et hoc maximè faciendum in partibus hebetiore sensu præditis. In quibus verò celeriter operari ipsum volumus, locus spongiis excalida expressis fouendus est, incumbente adhuc sinapismo: id est, super linteum spongiæ imponendæ sunt. Post sufficientem vsum, in balneum ducendus est æger, & in calidum ponendus solium, & pars iterum perfunden-da citra inunctionem. Post balneum verò, rosaceo illinimus locum. At in vehementi dolore, aut etiam vlceratione, hapso lanæ aqua & rosaceo imbuto integendus est: &

Emplastra rubificantia.

imponenda est malua cocta, trita cum pane. Post sedatum dolorem, vtendum est cerato rosaceo cum cerussa. In quib. verò balneum adhiberi nequit, in iis per reliquum corpus spongiarum ex calida aqua expressarum fomento vtendum est. Verùm in capitis, & præsertim frigidis affectibus, olei calidi perfusione locus mitigandus est. Vsus sinapismi & rubificantis emplastri potissimum in diuturnis vitiis, vbi reliqua præsidia nõ suffecerint, efficacissimus est. Summè autem prodest capitis dolori, hemicraniæ, morbo comitiali, vertigini, insaniæ, capiti adhibitus. Sed & thoraci, in asthmate, orthopnœa, & tussi diuturna. In destillatione, & caput & thorax sinapismo illinendus. Stomachus & intestina in omnib. diuturnis affectibus & maximè in prostrato appetitu: item in nephriticis affectibus, ac lumborum, colis & vesicæ resolutionib. Quin & omnes resolutæ & frigefactæ partes hoc auxilio gaudent. Commodum est quoq; præsidium podagricis, arthriticis, & ischiadicis. In acutis contrà morbis nõ admodum probatur: paucis tamen exceptis, nempe senioribus & pigrioribus. vt pote lethargo, cataphora, & catocho: in quib. sinapismo vtimur, initio illum quidem cruribus imponentes: vbi verò materia radices egerit ac firmabitur, capiti. In iis præ-

Sinapismi vsus.

terea, qui continua febre laborant, vlcúsque habent, tum in cartilaginosis, tum excarnibus aliis locis vitari debet sinapismus. Vlcera enim efferantur, nimiáq; acrimonia exacerbantur, partes verò excarnes, ab ipso sinapismo exuruntur, & nigrescũt. Reliquum est, vt sinapismi siue emplastri rubificantis formulam vnam subiiciamus, quæ

Recip. Olei costini ʒ.j.
Ecastorio,
Euphorbio, } ana ʒ.ß.
Sinapis ʒ.ij ß.
Fimi sylvestrium columbarum ʒ.j ß.
Sagapeni ʒ.ij.
Euphorbij ℈.j.
Seminis nasturtij ʒ.j.ß.
Castorij ʒ.j.
Aceti ʒ.ij.
Cum cera, quod satis est, ad emplastri.

De epithematis. CAP. VIII.

EPithemata veteribus, vt Paulus libr. 7. cap. 18. attestatur, propriè erant malagmata, quæ mediis corporis partibus ventriculo (verbi gratia) iocinori, lieni, & eiusmodi admouebantur. Generatim tantum, quæ aliis etiam imponebantur partibus, Epithemata nuncupabantur. Hodie verò epi-

Epithemata propriè.

Generatim.

Epithematum componendi vsitata ratio.

themata diuersa, ac olim, ratione è stillaticiis liquoribus, adiectis speciebus aliquot, componuntur. Sic autem ea magna ex parte miscent, vt libræ vni liquorum ℥.j. & dimidia, aut duæ specierum respondeant. Rarò etiam aliis, quàm iecori & cordi, partibus hodie admouent epithemata. Præterea iis quæ cordi adhibentur, aliquid vini optimi & croci, præter alia cor roborantia medicamenta, miscent. His verò quę iecori imponuntur, aceti parum permiscent, vt nimirum ad iecur ac corporis interiora vim medicamentorum deducant. Modum verò in illis miscendis eum seruant, vt libræ liquorum vnciam vnam, vini & aceti semunciam adiiciant. E croco sat erit ℈.ß. aut grana aliquot permiscuisse. Porrò qui epithematis iis quæ ventriculo & iecori imponuntur, rectè vti voluerit, is nunquàm non adstringentia illis misceat medicamenta oportet. Siquidem quum hæc duo viscera communia sint alimenti instrumenta, adeóque eorundem functiones ad vitæ conseruationem sint necessariæ: semper aliquid quod illis robur conciliet, vt sunt adstringentia, adiiciendum erit. Quicunque igitur vitæ discrimen inferre noluerit, is adstringentium in prædictis epithematis vsum haud negligat. Sed præstat, ea quæ diximus, exempl

Modus miscendi.

Adstringentia epithematis ventriculi & iecoris admiscenda.

emplis aliquot illustrare.

I.

Reci. Liquoris stillatitij
boraginis,
Rosarum,
Melissophylli,
Oxalidis. } ana ℥.iij.ß.

Specierum Antidoti è gemmis,
E margaritis, } aã ℥.ß.

Ligni aloes,
Ramentorum eboris,
Corticum mali citrij,
Ossis cordis ceruini. } ana ℈.ß.

Vini optimi ℥.j.

Croci ℈.ß.

Commistis omnibus, fiat epithema, cordi exhibendum.

II.

Recip. Liquoris stillatitij vtriusque intybi.
Cichorij,
Lactucæ,
Absinthij, } ana ℥.ij.

Oxalidis ℥.iij.

Solani ℥.j.

Aceti ℥.ß.

Specierum Antidoti diarrhodon abbatis ℥.j.

Diatriasantalon ℈.j.

Santalorum rubeorum ℈.ß.

Mixtis omnibus, formetur epithema, iecori admouendum.

Vsus autem epithematum is est. Calefactis primùm iis, dein pannus laneus charmesinus, si haberi potest, imbutus ipsis, & madefactus, atque subinde leuiter expressus, loco laboranti toties admouetur, quoties necessitas ipsa requirit.

De embrochis. CAP. IX.

Ἐμβροχὴ vox Latinis irrigationem sonat. Est autem propriè Embrocha, quum ex alto, pluuiæ instar, in partem aliquam fit destillatio. Sic quidē dicta ἀπὸ τοῦ βρέχειν, quod pluere ac irrigare Græcis signi-
Vsus. ficat. Vtimur iis in capitis vitiis, aliarúmque partium contusionibus ac fractu-
Compositio ris. Componuntur autem Embrochæ ex herbis, radicibus, seminibus, floribus, & id genus aliis, in aqua, vel vino, pro affectus diuersitate, decoctis. Adiiciunt autem magna ex parte ad M. ij. stirpium & aliorum, libram vnam liquorum, atque, quoad medietas consumatur, decoquunt. Decoctum autem hoc, quum adhuc calet, capiti aut alteri parti adhiberi debet. Formulis aliquot propositis, res tota planior fiet.

I.

℞. Betonicæ,
Chamæmeli,
Maioranæ,
Serpylli,
Lauandulæ,
Origani,
Hyssopi,
Calaminthæ, } ana M.j.

Coquantur in libris aquæ fontanæ quatuor ad dimidias, fiátque embrocha.

II.

℞. Foliorum salicis, M.j.
Florum nymphææ,
Violarum, } ana M.ß.
Rosarum,
Seminis lactucæ,
Portulacæ, } ana ʒ.j.
Cucurbitæ,
Corticum papaueris, ʒ.ß.

Bulliant in ℔.j.ß. aquæ fontanæ ad tertias, fiátque embrocha.

De fomentis. CAP. X.

FOmenta à fouendo dicta sunt, quòd scilicet suo calore partes corporis, quibus applicantur, foueant. Græci illa generatim θερμάσματα nominant. Sunt verò duplicia, humida nimirum & arida, Hippo-

crate libr. 2. Vict. acut. morborum teste. Cæterùm fomentum humidum Galeno lib. 12. Ther. method. cap. 7. & aliis Græcis, propriè καταίτλησις dicitur. Ad id quidem in vtre, vesica, vasculo æreo aut testaceo, vel spongia adhibetur: vt è loco Hippocratis paulo antè citato satis liquet. Aridum propriè Græcis ψιξία vocatur: & à sacculo, de quo sequenti agemus capite, ferè nihil distat. Porrò fomenta cutim rarefaciunt, & transpirabilem reddunt: ac sanguinem qui in phlegmonibus est, attenuant, & discutiunt. Antè tamen corporis vacuationem, vt alia omnia localia, præsertim in corpore pletorico, aut vitiosis humoribus referto, non sunt temerè admouenda. Quippe tum plus humorum ad cale factam partē trahetur, quàm id sit quod discutitur. Nunc humidorum fomentorum vnam & item alteram formulam subiiciemus.

I.

℞. Maluæ, M. j.
Florum anethi,
Chamæmeli,
Meliloti, } ana M. ß.
Seminum lini,
Fœnugræci, } ana ʒ. ß.
Coquātur in lb. ij. aquæ fontanæ, dum me

die.

dietas relinquatur: & postea aliquo prædictorum modorum adhibeatur.

II.

℞ Centaurij minoris,
Ceterachij, siue aspleni, } ana M.j.
Rutæ, M.ß.
Seminis lini,
Fœnogræci, } ana.ʒ.iij.
Corticum radicis capparis, ʒ.iij.ß.
Radicis altheæ ʒ.j.

Decoquantur in aqua & aceto iustæ quantitatis ad tertias, spongiáque iure decocti imbuta applicetur.

De sacculis. CAP. XI.

QVæ veteribus arida dicebantur Fomenta, hæc hodie sacculorum appellatione veniunt. Nihil enim, aut parum admodum differre videntur. Conficiuntur è radicibus, herbis, floribus, seminibus, & id genus aliis medicamentis. Radices præterea & herbæ conciduntur, aut leuiter contunduntur, perinde atque semina. Adhibentur magna ex parte capiti, cordi, ventriculo, iecori, lieni, & vtero. Ideóque & compositio & forma eorundem iuxta partis laborantis morbum, situm & figuram variantur. Capiti enim, quod ad compositionem attinet, è capitalibus vocatis medica-

Componendorum sacculorum ratio.

Quibus partibus corporis, & qua forma adhibeantur.

mentis confecti: quod ad figuram spectat, oblongi sacculi, & tiarę formam obtinentes admouentur. Ventriculo, quæ ex iis quæ ventriculo maximè destinata sunt, confecti, & scuti effigie, adhibentur. Cordi, iecori, lieni, & vtero, ex rebus singulis partibus congruentibus compositi, & dictarum partium formam imitantes, applicantur. Et qui capiti & cordi admouentur, serico: reliqui verò lineis pannis obducuntur. Iam è formulis, quæ diximus, magis innotescent.

I.

℞. Florum rosmarini,
Lauandulæ,
Chamæmeli,
Betonicæ,
Rosarum, } ana M.j.ß.

Saluiæ,
Majoranæ,
Serpylli,
Meliloti, } ana M.ß.

Folliculorum senæ, ʒ.ij.ß.
Strichadis, ʒ.iij.

Caryophillorum,
Nucis moschatæ,
Maceris, } ana ℈.ij.

Contusa in sericũ demittantur, formetúrq; sacculus capitalis, tiaræ formam referens.

II.

II.

℞. Florum bugloſsi veri,
Echij,
Roſarum,
Meliſſophylli, } ana M.j.
Cinamomi electi,
Caryophyllorum,
Maceris, } ana drach.ß.
Ligni aloes, ℈.j.
Corticum mali citrij,
Specierum diambræ, } ana ʒ.j.
Oſsis cordis ceruini, ℈.ß.
Croci, ℈.j.

Contritis omnibus, fiat ſacculus è ſerico, cordialis.

III.

℞. Florum chamæmeli,
Meliloti, } ana M.ß.
Anethi,
Seminis lini,
Fœnogræci, } ana ʒ.ij.
Altheæ,
Origani, M.ij.
Abrotoni,
Menthæ ſiccæ,
Calaminthæ, } ana M.ij.
Rutæ hortenſis,

Contuſa in linteolum demittantur, fiátque ſacculus.

Cæterùm

Cæterùm sacculi semper acu transuersim missa consuuntur, ne scilicet ea ex quibus constant, in vnam omnia partem labantur ac declinent. Vt plurimùm etiam anteaquàm adhibentur, lapidi ab igne calefacto imponuntur, ac vino aut aceto irrigantur: ac subinde contracto calore, partibus laborantibus admouentur.

De insessionibus. CAP. XII.

QVod Latini insessum, aut insessionem, hoc Græci, ἡμιάτημα nominant. Non est autem, nisi decoctum ex herbis, radicibus aliisque eius generis medicamentis constãs, cui æger insidet. Insessionibus autem vtimur vbi balnea deficiunt nos, aut vbi æger imbecillior est quàm vt balnei vsum ferre possit.

Vsus. Vsus autem insessionum maximè est in renum, vesicæ, coli, ani, & vteri malis. Variantur medicamenta pro morbi diuersitate, nũc hæc, nunc alia requirentis. Præstat autem, vt insessionis tempore caput operiatur, ne vaporibus sursum elatis repleatur. Restat vt formulas aliquot subiiciamus.

I.

Recip. Saxifragæ,
Oenanthes, seu filipendulæ,
Helxines,
Maluæ,
Altheæ, } añ. M. j.

Cicerum

Cicerum rubeorum, ʒ.iij.
Seminum apij,
Lini,
Fœnogræci, } ana ʒ.j.ß.

Coquantur singula in aqua iustæ quantitatis ad tertias pro infessione afftligente calculo.

II.

℞. Artemisiæ,
Saluiæ,
Betonicæ,
Calaminthæ,
Origani,
Pulegij,
Chamæmeli,
Meliloti,
Hyperici,
Abrotoni, } ana M.ß.
Radicum iridis,
Apij, } ana ʒ.j.

Coquantur, radicibus prius minutim incisis, pro infessu.

III.

℞. Plantaginis,
Polygoni,
Rubi, } ana M.j.ß.
Corticum mali granati, ʒ.iij.
Bursæ pastoriæ,
Equiseti, } ana M.j.
Radicis symphyti maioris, ʒ.ß.
Balaustiorum, ʒ.j.

Coquan

Coquantur omnia in tribus aquæ pluuiæ partibus, & quarta vini nigri astringentis, pro infestu eorum qui alui profluuio, aut dysenteria laborant.

Peroratio.

Hactenus, quanta breuitate potuimus, vsitatam huius temporis componendorum medicamentorum rationem quatuor libris perstrinximus: hoc potissimùm nomine, vt non tantùm pharmacopœis, verumetiam iis qui medicinæ sectantur studium, & iis etiam qui iam medicinam faciunt, prodessemus. Nam abundè nobis constat, quàm exerceat eos hæc res, qui iam medendi rationis periculum faciunt, si non habeant, qui illos quasi manu ducat. Speramus etiam, hinc eã commoditatem ad plerosq; peruenturam, vt deinceps paulo latinius suas formulas possint conscribere. Nos illarum pauca duntaxat exempla passim adduximus, quibus qui contenti esse nolint, ad medendi rationem nostram confugiant: quæ ipsis, quod desiderant, affatim suppeditabit. Restat aliud nihil, nisi vt Patrem Domini nostri Iesu Christi precemur, vt is noster labor quàm plurimis vsui esse possit. Quòd si consecuti fuerimus, non est quod amplius requiramus.

FINIS.

BIBLIOTECA N.
ROMA
VITTORIO EMANUEL

911

L V G D V N I,

Excudebat Symphorianus
Barbier.

FINE

Digitized by Google

Digitized by Google

R. SALVAREZZA
RESTAURO
Via Val Sassina, 58 1971

Digitized by Google

image
not
available